

Inštitut za zgodovino
delavskega gibanja
KNJIZNICA

9. Prim.

PRIMORSKI SLOVENSKI BIOGRAFSKI LEKSIKON

9. SNOPIČ

Križnič - Martelanc

Uredil Martin Jevnikar

GORICA 1983

GORIŠKA MOHORJEVA DRUŽBA

SODELAVCI II. KNJIGE - 9. SNOPIČ

A. B.	dr. Andrej Bratuž, prof. učit. S. Gregorčič v Gor.
A. Pr.	dr. Anton Prijatelj, mag. med., Zdrav. dom, Nova Gor.
Adč.	dr. France Adamič, univ. prof. v p., Lj.
Andr. Fr.	Andrej Franko, športni delavec in časnikar, Nova Gor.
Ar.	dr. Ivan Artač, prof. Trg. zavod Ž. Zois, Trst
A. Šavli	Andrej Šavli, upok. prosv. delavec, Lj.
B. Lu.	dr. Budal Lučana, prof., Gor.
B. Mar.	Branko Marušič, ravn. Goriškega muzeja, Nova Gor.
B. Z.	Božo Zuanella, župnik, Trčmun
Blažič	dr. Kazimira Blažič, prof., Gor.
Češč.	dr. Marija Češčut, prof. na učit. S. Gregorčič, Gorica
F. Č.	Franc Čotar, prosv. delavec, Buenos Aires
Fr. Kdr.	Franc Kodrič, upok. prosv. delavec, Branik
Gorjan	dr. Klara Gorjan, prof., Gorica
Har.	dr. Zorko Harej, programist RAITrsta v p., Trst
Hum.	dr. Mirko Humar, stolni vikar, Gor.
Ij	Ivo Jevnikar, časnikar na RAITrsta, Trst
Jan	Jan Zoltan, prof., Nova Gor.
Jem.	dr. Martin Jevnikar, univ. prof. v p., Trst
K-ač	dr. Angel Kosmač, župnik, Ricmanje pri Trstu
Kčč	dr. Peter Krečič, umetn. zgod., ravn. Arhitekturni muzej, Lj.
Klemenčič	dr. Drago Klemenčič, glavni ur. Družine, Lj.
Kralj	Franc Kralj, prof. na Srednji verski šoli, Vipava
L. B.	dr. Lojzka Bratuž, asistent na univ. v Vidmu, Gor.
Lc.	Ljubomir A. Lisac, arhivar v p., Zagreb
Idt	Lida Debelli Turk, urednica RAITrsta, Trst
Mak	Marko Kravos, prof., Trst
M. Bajc	Marjan Bajc, uradnik na deželi, Trst
Majovski	dr. Xenia Majovski, knjižničarka, Trst
MJ	dr. Jože Markuža, župnik v Mavhinjah pri Trstu
Mk	Hubert Močnik, šolski ravn. v p., Gor.
M. K. - W.	dr. Milica Kacin-Wohinz, znanst. svetnik, IZDG, Lj.
M. P.	Mariza Perat, učiteljica, Gor.
M. V.	Marko Vuk, kustos Gor. muzeja, Nova Gor.
Nsn.	Nelida Silič-Nemec, kustos Gor. muzeja, Nova Gor.
Perc	dr. Bernarda Perc, egiptolog, Lj. (†)
Plah	Slavica Plahuta, kustos Gor. muzeja, Nova Gor.
Pšč	Tomaž Pavšič, kustos v Mestnem muzeju, Idrija
Raunik	dr. Marija Raunik, prof. Znan. liceja F. Prešeren, Trst
Rij.	Mirko Rijavec, duhovnik, prof. v p., Gor.
Rut	Tone Rutar, učit. v p. in časnikar, Nova Gor.
SedD	Drago Sedmak, prof. zgod., kustos v Gor. muz., Nova Gorica
Sit.	dr. Teofil Simčič, pravnik v p., Trst
Smč.	dr. Oskar Simčič, škofov vikar, Gor.
Sorč	Ciril Sorč, spiritual v Vipavi

N 15. 11. 1984 / 23

(JKol 1981). Njegovo je delo *Slovenski etnološki film. Filmografija 1905-1980* (Lj. 1982). Ustvaril je številne filmske dokumentarne zapise z različnih območij Primorske, do 1982 je tako nastalo 28 filmografskih enot na formatu super 8 mm, nekaj od teh zvočnih. Tematsko prevladujejo zapisi pustnih šeg z obeh strani meje na Primorskem. V okviru dogovora med GorMuz in SED je opravljaj nekatera naročila na področju etnološkega filma tudi za druge ustanove, tako npr.: za PZE za etnologijo na FF U v Lj., Gorenjski muzej Kranj, Pokraj. muzej Koper, Posavski muzej Brežice. Aktivno je sodeloval na mednarodnih prireditvah znanstvenega filma v Temišvaru (1978) in Ostravi (1979), prav tako tudi na mednarodnem festivalu družboslovnega filma Festival dei Popoli v Firencah in na festivalu etnografskega in sociološkega filma v Cinéma du Réel v Parizu. Z etnološkimi objavami se oglašava v Glasniku SED, GorLtk, JKol, PDK, PrimN, PrimSreč in Traditiones. S prispevki s področja filma sodeluje pri lj. Ekranu.

Prim.: Osebni podatki; dokumentacija GorMuz; Rok 1, Bgd 1969, 44; Tomaž Brejc, OHO 1966-1971, Lj. 1978 (razstavniki katalog), 86 in pass.; Adresar etno-muzikologa Jugoslavije, Informatica muscologica, Zgb 1978, št. 4, 28; Filmografija jugoslovenskega filma 1966-1970, Bgd 1974; Cinéma Action 1980, št. 10-11, str. 210-214; Ekran 1981, št. 1-2, str. 73-74; Delo 17. apr. 1982 (sobotna priloga).

M. V.

KRIŽNIC Edko (Edvard), živinozdravnik in prosvetni delavec, r. 11. okt. 1908 na Opčinah pri Trstu, u. 28. avg. 1968 v Trstu. Oče Alojz iz Kanala, trgovec, mati Marija Drašček. Osn. š. je dovršil na Opčinah, gimn. je začel med vojno v Trstu, nadaljeval v Lj. in sklenil v Novem mestu (matura 1927), živinozdravništvo na U v Bologni (doktorat 1932). Služboval je v več krajih v Istri in na Krasu: na Pivki, v Umagu, Herpeljah, Sežani, po zadnji vojni na Opčinah in Proseku kot pokrajinski veterinar za zgornjo kraško okolico. Kot zaveden in delaven Slov. je bil pod fašizmom zaprt. v trž. in koprskih zaporih in konfiniran v Tali pri Arezzu. Po it. premirju se je vrnil domov in stopil v partizanske vrste. Dodeljen je bil IX. korpusu in bil odgovoren za organizacijo svoje stroke. Za uspešno delo in junaštvo je bil dvakrat odlikovan. Kot dijak je vneto deloval v mladinskem društvu, zlasti v športu, po vojni v domačih prosvetnih društvih in v Partizanski zvezi. Ko sta ob Kominformu 1948 nastali na Opčinah dve prosvetni društvi in skromno

delovali, je dal K. pobudo za prvi (6. jul. 1966) in odtlej tradicionalni Partizanski tabor na Opčinah. Tedaj je bila priložnost, da se je prosvetno delo strnilo v PD Tabor (7. dec. 1967). K. je bil mož redkih človeških vrlin, nesebičen, izredno požrtvovalen in dober, velik strokovnjak na svojem področju. O njegovi priljubljenosti je pričal veličastni pogreb na Opčinah, ki je bil eden največjih v kraju (okr. 90 vencev).

Prim.: Podatki domačih; R. Hlavaty, Dr. E. K., PDK 29. avg. 1968 s sl.; Isti, Obletnica smrti dr. E. K., PDK 28. avg. 1969; Nepozabno slovo trž. Slov. od izrednega človeka E. K., PDK 30. avg. 1968; Dr. E. K., Gosp 30. avg. 1968; Dr. E. K., JKol 1969, XXX, s sl.; M. Dodič, 225 let novomeške gimnazije, Novo mesto 1971, 439; Vas, ljudje in čas. Zgodovina Opčin, Trst 1975, 57, 223, 255.

Jem.

KRNEL Duša, por. Umek, r. 11. sept. 1946 na Pivki, oče Peter, krojač, mati Pavla Česnik. Gimn. obiskovala v Piranu (maturirala 1965). Na lj. U je študirala etnologijo in zgod. umetnosti (diplomirala 1970). Na Filoz. fak. lj. U je postala 1970 asistent za narodno etnologijo (za asistentko je bila izvoljena 1973 in 1977). Vodila je pro-seminarske in seminarske vaje ter imela od šol. leta 1977/78 predavanja za študente iz slov., evropske in jsle. etnologije. Strokovno se je izpopolnjevala na Dunaju (1971) ter na U v Poznanju (1974). Leta 1976 je postala magister etnologije z nalogo *Vas kot skupnost na Krasu*. Opravila je vrsto terenskih raziskav. Tako je sodelovala pri raziskavi Paškega Kozjaka (1973-74), dokumentirala etnološko arhitekturo na Kozjanskem po potresu (1974), vodila raziskavo o načinu življenja med NOB na Cerkljanskem (1978) in bila sonosilka raziskovalne naloge *Etnološka topografija Vitanja* (1979). Med leti 1975-79 je bila preds. Slov. etnološkega društva, v tem času je vodila organizacijo treh društvenih posvetovanj (Mrb, Lj., Brežice), sodelovala je pri Zvezi etnoloških društev Jsle. V znanstvenem in strokovnem tisku je objavila več razprav, poročil in ocen. Pomemben je njen delež pri sestavljanju vprašalnic v okviru edicij *Etnološka topografija slov. etničnega ozemlja*, tako je za 8. zvezek (1975) sama ali pa s sodelavci pripravila vprašanja o fantovskih in dekliških skupnostih, družbenih organizacijah ter o prijateljstvih, poznanstvih in stikih, za 2. zvezek (1976) o morskem ribištvi, za 7. zvezek (1978) o prebivalstvu, krajevni skupnosti, družbenem razlikovanju, za 9. zvezek (1978) o verovanju. Več poročil in ocen je objavila v Glasniku SED in

drugod (Traditiones, Etnološki pregled, NRazgl). Od 1. avg. 1981 je ravn. Osrednje študijske knjižnice v Kopru.

Prim.: Osebni podatki; GorLtk 3/1976, 268-69; ULjBB III/1(1979), 134; Pdk 29. nov. 1981, št. 282.

B. Mar.

KROSELJ Vlda, partizanska borka, r. 22. apr. 1924 v Cerknici, u. 12. nov. 1942 v Tolminskem Lomu. Oče Josip, mati Terezija Logar. Osn. š. je obiskovala v Cerknici, 4 razr. mešč. š. v Mrbu in prav tam končala enoletno trg. š. Od 1940 zaposlena v domači trg. vse do odhoda v partizane 2. jul. 1942. Z delom Loškega odreda je prišla jeseni 1942 na Primorsko. Padla je kot borka Soškega odreda; bila je prva padla partizanka na Primorskem. Ploščo ima vzdano na hiši (pri Malenču), v bližini katere so jo It. ubili (odkrita 6. nov. 1977). Partizansko ime je Marjana. Pred osn. š. na Mostu na Soči so ji učenci postavili spomenik (odkrit 25. maja 1977).

Prim.: I. Juvančič, Pdk 3. mar. 1953, št. 53; 30. jun. 1963; Zbornik fotografij iz NOB slov. naroda, Lj. 1961, 125; TV 15 17. nov. 1977, št. 45; Pdk 11. nov. 1977; GorLtk 7/1980, 166-67; Naše borke, Lj. 1946, 23; Podatki ZZB NOV občine Cerknica (pismo 4. mar. 1982).

B. Mar.

KRUH Franc, gozdni delavec, r. 13. jan. 1898 v Šembijah pri Il. Bistrici, u. 3. febr. 1964 doma. Oče Anton, mali kmet, mati Marija Šenkinc. Osn. š. v Šembijah, doraščajoč se je preživljal s priložnostnim delom in podpiral starše, zgodaj se vključil v ileg. protifaš. organ. TIGR, prinašal antifaš. tisk iz Jsl. na Pivko, Brkine, vodil slov. in it. antifašiste v obe smeri čez drž. mejo, zelo dobro poznal javorniške in snežniške gozdove, zanesljiv sodelavec in vodič organizatorja protifaš. dejavnosti V. Bobka, delil ileg. tisk po vaseh. Aretaciji ušel 1935 v Jsl., v Starem trgu mu tovariši preskrbeli delo in stanovanje, sodeloval dalje z učit. Fr. Mercino, D. Zelenom, Justom Godničem idr. kot spreten vodič in neutrudljiv prenašalec orožja in literature preko meje. K. in Godnič sta se 21. mar. 1936 na povratku od Bobka spopadla s financarji blizu meje nad Grdo drago in en financar je bil ubit. K. je 8. nov. 1936, oborožen z isto mavzerico, s katero je bil ubit financar, prinesel iz Jsl. nahrbtnik liter. k Bobku in pri njem prenočil. Naslednje jutro so financarji preiskali hišo Bobkovi, našli usodno puško in aretirali K., češ da je ubil financarja. Kljub strahotnemu mučenju ni ovadil Godniča, ki je med kritjem K. zadel financarja. K. je bil

obsojen na dosmrtno ječo, odpeljan v kaznilnico Portolongone, med nadaljnjo preiskavo priveden in zasliševan v Livorno 1938, nato nov. 1938 v Lj. na soočenje z Vinkom Baragom, ki je bil osumljen uboja financarja. Skupini tigrovcev pred sodiščem v Lj. ni uspelo rešiti K., na Zelenov namig si je prerezal žile na roki, toda obvezali so ga za silo v zaporu in naglo odpeljali in predali karabinjerjem na meji pri Rakeku. K. je febr. 1940 zbolel, prepeljali so ga v sanatorij na otok Pianosa, se zdravil do apr. 1944, Nem. ga odpeljali v Portolongone, maja 1944 v zapor Aquanio, nato v Trst in ga izpustili. K. se je ob vrnitvi 15. jul. 1944 v Šembijah vključil v NOB, bil tajn. NOO v vasi, vojna komisija ga je spoznala za nesposobnega za OV, okt. 1944 izvoljen v okraj. NOO, dodeljen komis. za ugotavljanje voj. zločinov, istočasno delal pri komandi mesta Il. Bistrica in v bolnišnici Snežnik. Po osvoboditvi, tudi po upokojitvi stalno do težjega obolenja delal v družbenopolit. organizacijah, zaposlen kot skladiščnik, spal na hlevu, do pridobitve pokojnine mu pomagal Just Godnič. Bolezen se je poslabšala, ker so ga zavez. vojaki povozili med demonstracijami v Trstu 1946.

Prim.: Živiljenjepis K.; pripovedovanje J. Godniča, M. Urbančiča, R. Šenkince iz Šembij, Jos. Grahorja iz Bitnje; Avg. Črtomir Šinkovec, Uporni svet pod Snežnikom, Nova Gorica 1966.

Rut.

KRUH Jernej, družbenopolitični delavec, r. 1. avg. 1912 v Selcah pri Pivki, živi v Novi Gorici. Oče Anton, kmet, mati Ana Vodopivec. Končal je obrtno š. (1931) in postal soboslikar. Po kapitulaciji It. je vstopil v NOV in deloval ves čas vojne v varnostnih organih na Postojnskem. 1946 je bil demobiliziran kot oficir KNOJ-a. Poslej je opravljal vrsto odgovornih nalog v upravnih organih. Bil je tajnik OLO Postojna in preds. planske komisije (1946-49), pomočnik tajnika OBLO za Primorsko oz. Goriško (1949-50), preds. okr. izvršnega odb. Gorica in OLO Gorica (1950-52). Od 1953 do 1974 je bil direktor podjetja Primorje Export v Novi Gorici, nato upokojen. V tem času je deloval predvsem v gosp. organih, tako je bil preds. Trgovinske zbornice Gor., član uprav. odb. rep. trgov. zbornice, podpreds. gosp. zbornice Koper in preds. sveta za finance OLO Koper itd. Več let je bil preds. odb. za gradnjo Nove Gorice.

Prim.: Osebni podatki; Pokrajinski arhiv v Novi Gorici (OLO Gorica).

B. Mar.

KRUSIČ Valter, zdravnik, publicist, r. 17. jan. 1913 v Trstu, u. 5. jan. 1980 v Lj. Medicino je študiral v Lj., Zgbu in Gradcu in tu doktoriral 1937, znanstveni doktorat pa je dosegel 1969 z disertacijo *Transpopulacijske frekvence in variacije intenzitete kariesa na Slovenskem*. Po vojaškem roku je vstopil kot zdravnik v vojno mornarico, po razsulu Jslse. pa se je specializiral za stomatologijo v Zgbu (1941-43). Nato je opravljal zasebno prakso v Lj., 1946 pa je nastopil službo na šolski polikliniki. 1949 je postal asistent na Stomatološki kliniki, 1955 docent pedodontologije in njen vodja na stomatol. odd., končno izredni prof. za otroško in preventivno zobozdravstvo. Ukvarjal se je predvsem s preučevanjem kariesa in z organizacijo preventive pri mladini. Bil je član Evropske skupnosti za preučevanje fluora in profilakse kariesa (1958-62) ter se je aktivno udeležil kongresa v Salzburgu 1954 in v Ženevi 1955. Hkrati si je v obeh mestih ogledal oddelke za otroško zobozdravstvo in preučeval organizacijo preventive in metodiko fluorizacije v Švici. 1955 je bil na Dunaju pri prof. Schwarzu zaradi študija ortodontije in je tudi tam preučeval organizacijo preventive. V domovini se je aktivno udeležil petih zobozdravniških kongresov. 1949 se je začel ukvarjati s fluorizacijo zob na 5000 otrocih in je pri tem uporabljal svojo modificirano metodo. Od 1954 je izvedel v obliki dveh množičnih poskusov fluorizacijo z novimi metodami, kar mu je omogočilo boljši vpogled v to problematiko. Razen redne zaposlitve je opravljal od 1947 terensko delo, 1951 in 1952 je predaval na dentistični šoli ter redno sodeloval na predavanjih in seminarjih Društva zobozdravstvenih delavcev Sje. Od 1954 je bil glavni inštruktor za otroško zobozdravstvo SRS. 1954 je organiziral »teden dečje zobne neg« in tedaj izdelal tudi poučni diafilm. 1958 je postal član komisije za zobno preventivo pri Zveznem zavodu za ljudsko varstvo. V letih 1960-62 je bil preds. podruž. Društva visokošolskih prof. in učit. za Med. fak., 1960-63 preds. Udruženja stomatoloških sekcija FLRJ, nato podpreds. Aktivno je sodeloval na kongresih evropske skupnosti za fluor in profilakso v Marburgu a/Lahn 1956, v Malmöju 1957, Paviji 1959 in v Parizu 1962, na mednarodnem kongresu avstr. dentistov na Dunaju 1957, na II. kongresu stomatologov Jslse. v Bgdu 1958 (dva referata), na hrv. slov. sestankih stomatologov na Otočcu 1959, v Plitvicah 1960, na Bledu 1961 in v Crikvenici

1964, na III. kongresu stomatologov Jslse. v Lj. 1962 (bil je tudi organizator), na kongresu FDI (svetovna skupnost stomatologov) v Kölnu 1962, na jslem simpoziju preventive kariesa in ortodontskih anomalij v Mrbu 1966 (bil tudi organizator). Razen tega je imel vrsto predavanj v okviru družbenih organizacij, v DZDS in na radiu (okr. 30). Stalno je sodeloval v strok. časopisu Zobozdravstveni vestnik, ki ga je 10 let vodil kot glavni ur. (1950-60), s poljudnimi članki v listu Priroda, človek in zdravje, pisal je tudi v nem. Napisal je preko sto strokovnih in znanstvenih člankov, več publikacij in učbenik otroškega in preventivnega zobozdravstva in s tem postavil temelj za stroko. Zadnja leta je poučeval tudi na višji stomat. š. v Mrbu in na Reki. Med 1961-66 se je trudil pri organizac. novo ustanovljene klinike za otroško in preventivno zobozdravstvo in v vzpostavitvi enotne doktrine zdravljenja. Za svoje delo je dobil 1961 nagrado sklada B. Kidriča. 1962 pa je dokončal za sklad B. Kidriča študijo: *Problematika kariesa pri mladini na področju SRS* (450 tipkanih str.). 1965 je bila v okviru Zveznega zavoda za naučni rad dovršena študija *Hipodontije v luči filogenetskega razvoja zob in genetike*. Z njim je sodeloval M. Bartenjev. - K. je izdal naslednje samostojne knjige: *Fiziologija za dentiste* (1951, cikl.); *Farmakologija za dentiste* (1951, cikl.); *Pedontologija za dentiste* (1951, cikl.); *Karies pri Starih Slovanih* (1954); *Otroško in preventivno zobozdravstvo*. I. del (1964); *Učbenik otroškega in preventivnega zobozdravstva*. II. del (1965). Izmed razprav v Zobozdravstvenem vestniku je najvažnejša in najobširnejša *Zgodovina zobozdravstva* (1949-53). Bibliografija njegovih del je objavljena v Objavah U v Lj. 1955, v ULjBB 1, 1957 in 2, 1969. K. je bil pionir in organizator otroškega in preventivnega zobozdravstva v Sji. V veliki meri je prav njegova zasluga, da se je ta stroka od skromnih začetkov razvila do današnje zavidljive ravni. Bil je med prvimi, ki je spoznal potrebo po vnetem preprečevanju zobne gnilobe pri mladini in pri odraslih. Ker je dognal, da se posebno zobni karies pojavlja intenzivneje po določenih zakonitostih, je še posebej preučeval epidemiologijo te bolezni in na spoznanjih utemeljil preventivne ukrepe. Njegova zamisel je kmalu postala poznana tudi v tujini, zato so ga vabili na zborovanja in je prejel tudi več priznanj.

Prim.: Objave U v Lj. 1955, 44; ULjBB 1, 1957,

395-96; 2, 1969, 531; 3, 1979, 754; Mit Bartenjev, Prof. dr. V. K., Vestnik, 9, U v Lj., 1979/80, 71-72; Kojeko 2, 527.

Jem.

KRZE Martin, trgovec z lesnimi izdelki, r. 8 nov. 1857 v Sodražici na Dolenjskem, u. 2. avg. 1916 tam. Oče Ignacij, manjši posestnik in trgovec z jestvinami, mati Frančiška Škrabec. Po osn. š. v Sodražici je dovršil dva razr. realke v Lj., nato je ostal doma in pomagal v trgovini. 1879 je prišel v Trst, kjer sta njegov oče in vaščan Fajdiga ustanovila trgovino z lesnimi izdelki. Po treh letih uspešnega vodstva je Martin prevzel trgovino na lastno ime, jo razširil in postavil na trdno podlago. Brž ko se je seznanil z razmerami v Trstu, se je pridružil tedanjim slov. narodnim delavcem in podpiral vsa društva, bil njihov ustanovnik ali član. Posebno velike so bile njegove zasluge za ustanovitev Tržaškega Sokola (1882) in Tržaškega podpornega in bralnega društva (25. jul. 1881). »Ponosno in brez strahu — in to je pomenjalo nekaj v tedanjih razburkanih časih, ko je plamtelo divje sovraštvo inorodcev proti dvigajočemu se slovenstvu — je pok. K. korakal v rdeči srajci sokolski po tržaških ulicah in na izletih po naši okolici, tedaj še po velikem delu razorani in zastrupljeni po divji nasprotni agitaciji« (KCD 1918). Podpiral je tudi posameznike, če so bili potrebni, zlasti pa »tiste, o katerih je vedel, da so na delu za narodno stvar«. 1896 se je poročil z Amalijo Jožefo Lovšin iz Ribnice, kjer je bil njen oče posestnik in trgovec, brat Ivan, ki je bil pomočnik v trgovini, pa je vzel njeno sestro Emo. Po poroki je trgovino še povečal in si pridobil z njo ugled tudi med it. someščani. Okr. 1906 je začel bolehati, zato je trgovino prepustil bratu Ivanu in se z ženo preselil v rodni kraj. Kadar je le mogel, je prišel v Trst in še naprej podpiral narodno gibanje. Pred smrtjo je zapustil več volil v narodne in dobrodelne namene, šolski CMD pa je zapustil 2.000 kron. Trgovina deluje v Trstu še danes.

Prim.: Z. arh., Sodražica; M. C., Martin Krže, KCM 1918, 31-33 s sl.

Jem.

KUBIK Rudolf, skladatelj, zborovodja, r. v Pulju 24. jan. 1901, živi v Buenos Airesu, Argentina. Oče Viljem izvira iz češkoslovaške rodovine - slikar, dekorater, glasbenik, mati Ivana Caligaris. 1903 se je s starši izselil v Ronke. Že v zgodnji mladosti je bil nadarjen za glasbo. Ko je imel devet let, je igral na klarinet in se vežbal na

drugih instrumentih v orkestru na pihala, ki ga je vodil njegov oče. Ob izbruhu prve svet. vojne je moral v begunsko taborišče Wagna, Avstrija. Pod zaščito Goričana prof. Rudolfa Pellisa (ki je odkril njegov talent in pogumnost) se je učil raznih instrumentov v glasbeni šoli, obenem se je vadil tudi na klavirju z Avgustom Cezarjem Seghizzijem. Po vojni se je vrnil v Ronke. Študij glasbe je končal na konservatoriju Tartini v Trstu. 1922 se je udeležil tekmovanja pevovodij v Gor., kjer je prejel prvo nagrado. V okt. 1923 je s posredovanjem argentinskega prijatelja advokata šel na Dunaj na izpopolnitev svojih glasbenih študijev. Tam je bil imenovan za člana Federación Musicológica avstriaca in sprejet tudi za člana v Confederación Internacional de Música. 1926 je prišel do prve imenitne skladbe *La beffa*, ki je bila prvokrat izvajana v politeama Ciscutti v Pulju. V istem letu je zopet prejel prvo nagrado na zborovskem tekmovanju v Gor., zatem sledijo razni koncerti v drugih krajih. Ko ni mogel več prenašati takratnega režima, je 1927 odpotoval v Argentino. Takoj po prihodu se je posvetil organiziranju pev. zborov. 1928 je v Slov. delavskem kult. društvu Ljudski oder reorganiziral takratni pev. zbor in tako postal znan po vsej slov. naselbini. Priredil je mnogo partitur za zборе, med temi tudi slov. in jugosl. Kmalu zatem je ustanovil mešani pevski zbor Internacional, sestavljen s Slov., Hrv. in drugimi narodnostmi, s katerim je nastopal na oddajah postaje Radio el Mundo in drugih v Buenos Airesu. Nadalje je nastopal na vseh prireditvah Ljudskega odra, istotako tudi več let zaporedoma na prireditvah (proslavah) 29. novembra. Kljub težavam, s katerimi se je moral boriti za obstoj, je posvetil vso pozornost vzgoji mladih članov pev. zborov. 1941 je ustanovil Univerzitetni pev. zbor La Plata, ki je bil edini te vrste ne le v Argentini, ampak v celi Južni Ameriki. Posvetil se je študiju južnoameriške folklorne glasbe in obnovil druge iz 17. in 18. stol., ki so jih odkrili v Braziliji. 1961 je bil imenovan za člana Medameriškega inštituta za muzikologijo. Ustanavljal je pev. zборе po celi Argentini. Kot izreden strokovnjak in zaradi svojih zborovodskih sposobnosti je prejel številna odlikovanja in diplome raznih argent. društev in tudi društev iz drugih južnoamer. držav. V argent. časnikih često najdemo njegovo ime v glasb. rubrikah, kjer hvalijo njegovo odlično zborovsko tehniko, ki je zelo tem-

peramentna in humana. 1959 je ustanovil Agrupación Coral Buenos Aires. Ustanovil je Glasbeno knjižnico, edino te vrste, ki pod okriljem O.E.A. in UNESCO podpira razvoj zborovskega petja v Ameriki. K. je poznan po vsej Ameriki in tudi v Evropi, zadostuje da si ogledamo Rie- man Musik Lexikon. 1970 je obiskal Jslo. s svojo Agrupación Coral Buenos Aires, nato tudi Ita- lijo s celo vrsto koncertov. Nastopali so v Kopru, Pulju, Reki, Lj., Karlovcu, Sarajevu, Zgbu in Bgdu. V It.: v Vidmu, Krminu, Fiumicellu in Ronkah. Med mnogimi odlikovanji so tudi: Di- ploma in zlata plaketa s podobo skladatelja Jakoba Gallusa, najvišje odlikovanje jsl. vlade, podeljeno v Lj. 1970; zlata plaketa, podeljena po preds. videmske province, v istem letu. K. je s svojim zborom večkrat nastopil na prireditvah Slov.-jsl. podpornega društva Triglav, med dru- gimi tudi na otvoritvi društvenih prostorov. Ne- katere njegove glavne skladbe so: *La Beffa*, ope- ra; *Obras decafónicas, I tre volti di nostra sorel- la; Música para hospital de los locos; Cantata a San Martín in Vieja campana*.

Prim.: Glasnik, april-maj 1977, Buenos Aires; Zgod. društva Triglav, okt. 1981, Buenos Aires; Armando Blažina, SIK 1968; Vite argentine, julij-avgust 1981, Buenos Aires.

F. C.

KUGY Julius, planinec in planinski pisatelj, r. 19. jul. 1858 v Gor., ker je bila v domačem Trstu, kjer je živel do smrti 5. febr. 1944, takrat kole- ra. Oče Pavel, trgovec, se je rodil v koroški vasi Pod Lipo (tudi Lipa, Lípje) pri Podkloštru. Av- čin je ugotovil, da se je glasil slov. priimek v 18. stol. Kugaj, pozneje pa, še v zadnjih deset- letjih, Kugi. Mati Julija je bila najstarejša hči pesnika Jovana Vesela-Koseskega, ki je bil po- ročen z Italijanko. O svoji vzgoji piše K.: »Vzgo- jeni smo bili v domoljubnem smislu kot dobri Staroavstrijci, a brez šovinističnih pretiravanj, brez vika in krika. Zgodaj smo se naučili spo- štovati prepričanje vsakogar, čeprav je bilo na- šemu nasprotno... Zato so nas radi sprejemali tako v italijanskih in slovenskih krogih Trsta kot v nemških. Naše in moje osnovno pravilo je bi- lo, da ima vsak narod polno pravico in tudi dolžnost, da se razvija« (*Delo, glasba, gore*). K. se je imel za Nemca, vendar je imel dobre pri- jatelje tudi med Slov. in It. Slov. je vsaj za silo obvladal. 1938 je v uvodu knjige *Pet stoletij Triglava* zapisal o sebi, da je »mož, ki stoji vi- soko nad vsakim nacionalizmom, čigar obzorje se ne neha tam, kjer leže meje njegovega je-

zika«. Trudil se je tudi, da bi v svojih spisih spoštoval izvirna slov. krajevna imena, pa če- prav ni bil vedno dosleden. O njegovem prija- teljstvu do Slov. so si edini vsi pričevalci (Ab- ram, Tomišek, Avčín, Potočnik idr.). V Trstu je dovršil nem. osn. š in gimn., kjer je matu- riral 1876. Leta 1882 je na Dunaju doktoriral iz prava. Nekaj časa je bil praktikant na trž. so- dišču, po očetovi smrti pa je že 1883 z bratom Pavlom prevzel domače podjetje in se posvetil veletrgovini s kavo, oljem, južnim sadjem in vi- nom. Med prvo svet. vojno je bil vojaški pla- ninski referent v Zah. Julijcih, po njej je začelo podjetje propadati in je tudi K. nekaj časa bo- lehal, dokler ni prepustil podjetja, prodal hišo in si zagotovil dosmrtno rento. Družine si ni ustvaril. Ze zgodaj je pokazal izrazit umetniški čut in ljubezen do narave. Deloval je v trž. nem. kult. krožku Schiller, v pevskih zborih, predvsem pa kot organist. Sam je tudi kupil orgle za ar- mensko kat. cerkev v ul. Giustinelli, da bi tam vadil in koncertiral. Posebno rad je izvajal Bacha, Beethovna in Palestrino. V gore ga je najprej zvalo mladostno navdušenje za botani- ko, pri čemer je imel za mentorja tudi znana Muzia de Tommasinija in Carla de Marchesetti- ja. O svojih odkritjih je pisal v dunajsko *Öster- reichische Botanische Zeitschrift*. Za K. estetsko vzgojo je imel zasluge družinski prijatelj, pesnik *Zlatoroga* Rudolf Baumbach. Svoje nagnjenje, ljubezen in premoženje pa je začel vse bolj po- svečati goram in planinski literaturi. 1875 se je zanj začelo življenje gornika, ko se je prvič po- vzpel na Triglav. Do 1912 je v Julijcih opravil vsaj 50 prvenstvenih vzponov. Sistematično je iskal nove dostope in smeri, poskušal zimske vzpone ipd. To predvsem v Montaževi skupini, na Višu in okolici, Jalovcu, Mangartu, Skrlatici, Triglavu itd. Podatke je treba iskati v njegovih spisih ter v slov., it. in tujih plezalnih vodnikih. Na K. spominjajo tudi nekatera imena v gorah: »K-eva smer« in »K-eve police« na Triglavu ipd. Pri vzponih so bistveno sodelovali domači, pre- težno slov. vodniki: Andrej Komac, Jože Komac, Anton Tožbar, Anton Ojcinger idr., ki jih je ove- kovečil v svojih spisih. K. je vedno zastopal kla- sično smer alpinizma, ki odklanja športni alpi- nizem, moderne tehnike in pripomočke za ple- zanje. Gore so imele zanj lastno »dušo«, ki jo je želel vsestransko spoznati. Hoja v gorah mu je bila srčna zadeva, estetsko doživetje, skrom- no izpolnjevanje notranjega glasu. Kljub temu

je v starosti z nasveti in priznanji sledil mladim vrhunskim plezalcem, tudi slov., ki jih je sprejemal v Trstu in poleti v Ovčji vasi na Ojcingerjevem domu. Kljub izraziti ljubezni do Julijcev se je od 1886 posvečal tudi Zah. Alpam (Monte Rosa, Matterhorn, Mt. Blanc, Mt. Dolent, Bernsko višavje, skupina Dauphiné, Savojske Alpe), kjer je dosegel vidne uspehe tudi v ledu in snegu. O svojih planinskih podvigih je pisal v reviji: *Mitteilungen des Deutschen und Österreichischen Alpenvereins, Österreichische Alpenzeitung, Zeitschrift des Deutschen und Österreichischen Alpenvereins*, zbornik *Die Erschliessung der Ostalpen*, nekaj tudi v it. revijah. Leta 1925 pa je izšla njegova prva in najboljša knjiga *Aus dem Leben eines Bergsteigers* (delno prevedla M. Debelakova - *Iz mojega življenja v gorah*, Lj. 1937, prevod Lilijane in Franceta Avčina - *Iz življenja gornika*, Mrb. 1968). Prevedena je bila v več jezikov in doživela vrsto ponatisov. Zaradi opisovanja slov. gora in ljudi, globoke vsebine in sloga je K. zaslužil tudi med Slov. laskave ocene: »Ne dobite lepše in blažilnejše knjige za se...« (J. Tomiňsek, 1929). »Kugy poje o naših planinah, čeprav ne piše verzov« (I. C. Oblak). »Kugy opisuje v svoji knjigi nedosežno lepo in toplo krasoto naših planin. Nihče še ni tako lepo pisal. Vmes pa opisuje z isto toploto naše ljudi, svoje ljube spremljevalce in vodnike« (J. Abram, 1928). »Eleganca stila, visoka kultura, globoka poezija, zraven ostra kritičnost pa dostojanstveni, blagohotni humor vsake strani mu dajeta svojstven pečat, nedosežno višino. Ves alpski svet mu zanjo priznava mesto ne le med prvimi alpinisti, temveč tudi med največjimi poeti gora« (F. Avčin, 1953). »Nihče pred Kugyjem in nihče za njim še ni napisal kaj tako prisrčnega, nihče ni zmozel toliko vneme in navdušene gorečnosti, nihče toliko barv v besedi kot ta čudoviti in razkošni besedni Jakopič našega gorskega sveta in njegovih ljudi« (M. Potočnik, 1953). »Nihče še ni o gorah pisal tako kot on v tem svojem delu, ki izkazuje poglavja, o katerih se lahko mirno napiše, da so nedoseženi in nedosegljivi biseri planinskega leposlovja« (A. Brilej, 1944). Slov. smo dosledno spremljali njegove spise s kritikami v PV, v zamejstvu z obširnimi Abramovim prikazom 1928. K. sam je uspešno predaval v Lj. in Mrb. Sele v šestdesetih in sedemdesetih letih pa smo dobili prevode vseh K-ovih knjig. Po prvi (ocene: J. Tomiňsek, PV 1926, 44; A. Brilej, PV 1926, 91; J. Tomiňsek, PV

1929, 111; Isti, PV 1937, 376 in 1938, 26; J. Prešeren, PV 1953, 277) so namreč izšle: *Arbeit - Musik - Berge. Ein Leben* (1931, prevod L. in F. Avčina - *Delo, glasba, gore*, Mrb. 1966; ocena: J. Tomiňsek, PV 1932, 41); *Die Julische Alpen im Bilde* (1934, prevod J. Šmita in T. Orla - *Julijske Alpe v podobi*, Mrb. 1971; ocena: J. Tomiňsek, PV 1934, 58); *Anton Oitzinger. Ein Bergführerleben* (1935, prevod in spremna beseda M. Lipovška - *Anton Ojcinger - življenje gorskega vodnika*, Mrb. 1977; ocena: J. Tomiňsek, PV 1935, 391 in 1936, 60); *Fünf Jahrhunderte Triglav* (1938, prevod in spremna beseda M. Lipovška - *Pet stoletij Triglava*, Mrb. 1973 in 1979; ocena: J. Tomiňsek, PV 1938, 27 in 53); *Im göttlichen Lächeln des Monte Rosa* (1940, prevod in spremna beseda M. Lipovška - *Božanski nasmeh Monte Rose*, Mrb. 1976); *Aus vergangener Zeit* (nekaj tednov po K-evi smrti 1944, prevod L. Avčin - *Iz minulih dni*, Mrb. 1971; ocena: A. Brilej, PV 1944, 120). Še prej je izšlo več izdaj antologije *Berge - Blumen - Tiere*. Sredi jan. 1944 si je K. doma zdrobil kolk, nakar je 5. febr. umrl. Pokopan je pri Sv. Ani. Gospodinja Malalanova je zapuščino v veliki večini pokurila, ker se K-evi sorodniki (zunaj Trsta) niso zanimali zanjo. Nekaj spominov je v planinskem muzeju v vasi Na Logu v Trenti. V tisti dolini je tudi mogočni K-ev spomenik, odkrit 3. avg. 1953 (bronasti kip je delo J. Savinška, arhitekturni del pa B. Kobeta). Spominsko obeležje je tudi v Zajzeri. V letu 1983 je napovedana nadaljevanka o K. v produkciji slov. in avstrijske televizije.

Prim.: SBL I, 580 (Avg. Pirjevec); France Avčin, Ob odkritju spomenika Kugyju, PV 1953, 583, in Zadnje srečanje s Kugyjem, PV 1949, 76 (zdaj oboje v knjigi Kjer tišina šepeta); J. Abram, V planinskem kraljestvu in bratstvu, v knjigi Moja Trenta, Gor. 1972, 115-45 s sl. (prej v KolGMD 1928); A. Brilej, † Dr. Julius Kugy, PV 1944, 60 s sl.; Dr. Miha Potočnik o dr. Kugyju, PV 1953, 743 (zdaj tudi v knjigi Srečanja z gorami); Josip Tomiňsek, Tržačan dr. Kugy o Slovencih v Trstu, PV 1953, 690; Delo 5. jul. 1982; Zlatko Bisail, Spomini Pepine Malalan na dr. Juliusa Kugyja, PDK 30. maja - 16. jun. 1982 (12 nadalj).

ij

KUHELJ Anton, vseučiliški prof. in znanstvenik, r. 11. nov. 1902 na Opčinah pri Trstu, u. 3. jul. 1980 v Lj. Oče Anton, železniški delavec iz Žužemberka na Dolenjskem, mati Lucija Živic, vd. Skerlavaj. Osn. š. je dovršil na Opčinah, gimn. je obiskoval v Trstu in Kranju, kjer je 1922 maturiral. Vpisal se je na odsek za elektrotehniko Tehniške fakultete U v Lj. in 7. nov. 1927 diplo-

miral za inž. elektrotehnike, 6. nov. 1936 pa je bil prav tam promoviran za doktorja tehniških znanosti z disertacijo *O elastični stabilnosti krivih plošč*. Po vojaškem roku je 1928 nastopil službo kot suplent na Tehnični sred. š. v Lj., kjer je postal 1932 prof. mehanike in elektrotehnike. 20. apr. 1932 je napravil v Bgdu izpit za pooblaščenega inž. elektro-strojne stroke, 27. maja 1932 pa izpit za naslov inž. prof. na tehničnih sred. šolah. 7. okt. 1933 je bil izvoljen za docenta za teoretično mehaniko na Tehnični fak. U v Lj., 1938 za izrednega prof. in 1946 za rednega prof. in na tem mestu je ostal do upokojitve 30. nov. 1976. Po razcepitvi Tehnične fak. je prešel 1960 na Fak. za rudarstvo, metalurgijo in kemijsko tehnologijo, 1962 pa na Fak. za naravoslovje in tehnologijo. Od 1. okt. 1948 do 30. nov. 1949 je bil dodeljen kot znanstveni sodelavec Vazduhoplovnemu inštitutu v Zemunu, vendar se je vozil v Lj. predavat. Poleg rednih predavanj in vaj je sodeloval tudi pri drugih predavanjih, predvsem na študiju III. stopnje v Lj., delno v Sarajevu in Skopju. Predaval je v Budimpešti (1963, 1969), jul. 1975 je na mednarodnem centru za mehaniko v Vidmu (Udine) vodil tečaj o širjenju elastičnih valov in uporabah pri proračunu konstrukcij. Bil je dekan Tehnične fak. 1947/48, rektor Tehnične visoke šole 1953-54, rektor U v Lj. 1954-56, prorektor 1956-58. Zaradi znanstvenega dela ga je SAZU 6. dec. 1949 izvolila za rednega člana v III. razr. za matem., fizikalne in tehnične vede. Od 22. dec. 1962 do smrti je bil preds., od 1964-78 vršilec dolžnosti tajn. tega razr. Dolga leta je vodil komisijo za prostorski razvoj SAZU. Vrsto let je bil izvoljeni član Predsedstva Sveta jsla. akademij. Od 1961 je bil dopisni član SANU v Beogradu, od 1973 ANU BiH v Sarajevu, od 1973 dosmrtni član Gesellschaft für angewandte Mathematik und Mechanik in Zürichu. Ob upokojitvi so mu podelili naslov zaslužni prof. Fak. za naravoslovje in tehnologijo. Od 1965 je bil častni član Zveze strojnih in elektrotehniških inž. in tehnikov Jsle in častni član Zveze gradb. inž. in tehnikov Jsle, od 1967 častni član Zveze inž. in tehnikov Jsle. Do konca 1976 je bil preds. komisije za podeljevanje Kidričevih nagrad in nagrad sklada B. Kidriča. Njegovo znanstveno delo obsega več področij, predvsem je bil strokovnjak v elastomehaniki plošč in lupin ter njihovi stabilnosti. Preučeval je uporabo zakonov aerodinamike na vprašanja mehanike letenja, kar ga je pripeljalo do tega, da je začel graditi

letala: tri športna motorna letala (1934-39), jadralno letalo (1935), šolski dvosedežnik (1939/40) in štirisedežno turistično motorno letalo (1954/55). Na tem področju je bil pionir, znan in spoštovan v Jslu. in zunaj nje. Preučeval je tudi zakone hidrodinamike v zvezi z gibanjem fluidov v turbinskih strojih. Izmed K. številnih razprav so važnejše: *Proračun ravnih plošč v strojegradnji* (Lj. 1928 do 1929); *O elastični stabilnosti krivih plošč in Stabilitetni kriteriji v mehaniki elastičnih teles* (Lj. 1938); *Približnyj vypočet valcovyeh skorápek* (Brno 1948); *Beitrag zur Elastizitätstheorie der Schalen* (Cambridge 1952); *Tehnika v vsakdanjem življenju*, I. del (Celje 1960), II. del (Celje 1962); *Ueber die Strömungsverhältnisse im Uebergangsraum von Kaplan-turbinen* (Temisoaara 1964); *Današnje stanje naše i inostrane nauke u oblasti racionalne i primenljive mehanike* (Bgd 1966); *Metoda določanja napetosti in deformacij v valjastih lupinah*, I. del (Lj. 1966), II. del (Lj. 1969); *Prilog proučavanju strujanja idealnog nestišljivog fluida u turbo-mašinama* (Split 1968); *Leto 2000* (Celje, MD 1971). Za delo je dobil več odlikovanj in priznanj: red dela z rdečo zastavo (1962), red zaslug za narod z zlato zvezdo (1965), Kidričevo nagrado za življenjsko delo (1972), red bratstva in enotnosti z zlatim vencem (1975), častni doktor U Edvarda Kardelja v Lj. (1979).

Prim.: Žpk arh. Opčine pri Trstu, Liber bapt. VI, 271, št. 100; ULjBB 1, 1957, 206-07; 2, 1969, 201; 3, 1979, 345-46; J. D., Prof. dr. inž. A. K. (Ob sedemdesetletnici), KolMD 1974, 153-54 s sl.; SAZU, Lj. 1978, 121-22 s sl.; Umrl je akademik A. K., Delo 2. avg. 1980, 2 s sl.; prof. dr. J. Milčinski, A. K., Delo 7. avg. 1980, 6 s sl.; LSAZU 31. knj. (1980), 81-82 s sl.; M. Jevnikar, A. K., KolGMD 1981, 90.

Jem.

KUHN Anton, duhovnik, r. 1839 v Novem mestu na Dolenjskem, u. v Dutovljah na Krasu kot upokojeni kaplan. Med drugim je služboval v Ricmanjih pri Trstu od 1877 do 1885. Njegova glavna zasluga je, da je obnovil v Ricmanjih 1877 starodavno Bratovščino sv. Jožefa, nabral mnogo novih članov ter tako veliko prispeval k pozitivni česčenja sv. Jožefa v Ricmanjih in sploh na Tržaškem. Bratovščina sv. Jožefa je ena najstarejših na Prim. Potrdil jo je že papež Inocenc XII. 1693. Obnovljena je bila 1750 po znanih izrednih dogodkih v zvezi s »čudodelno svetilko sv. Jožefa« v Ricmanjih iz 1749. Kot prvi se je med člane vpisal avstr. nadvojvoda Jožef, ki jo je pozneje kot cesar Jožef II. 1784 ukinil. Du-

hovnik K. jo je nato obnovil in je uspešno delovala do znanih ricmanjskih dogodkov okr. 1900. Štela je do okr. 5.500 članov.

Prim.: Žpk arh. v Ricmanjih.

K-ač

KUK Ivan, pisec domoznanskih spisov, r. 20. apr. 1823 v Tolminu, u. 13. sept. 1864 na Dunaju. Oče Janez, posestnik, mati Katarina Rutar. Dopršil je gimn. in dve leti filozofije, 9. nov. 1846 pa je stopil v avstr. vojno mornarico, kjer je bil sprva administrativni, pozneje računovodski uradnik ter je napredoval do računovodskega uradnika I. reda. Sprva je bil v Trstu, potem v pomorskem arzenalu v Pulju. 1. apr. 1860 je postal računov. uradnik deželnega vojaškega področja v Ofnu. Bil je poročen in je imel pet otrok. V matične knjige je vpisal znanje nemšč., ital., slov. in franc. Pisati je začel 1850, ko je živel v Trstu, kajti ur. mladinske revije Vedež I. Navrati! se je »gospodu K. iz Trsta« pod črto zahvalil za dopis Kinezi v Terstu in mu obljubil, da bo v kratkem objavil tudi njegov spis o času, spis o krojaču pa je poslal Ljubljanskemu časniku. Zahvalil se mu je tudi za poslani kitajski denar. Tako je torej v III. letniku Vedeža (1850) priobčil pet krajskih literarnih prispevkov, ki so precej anekdotne vsebine: *Leta življenja*. Pripovedka primorska. Po laškem; *Jedna Avstrija čez šest francoskih dežel*. (Resnična zgodba); *Kukavica in kmeta*, basen; *Kinezi v Terstu*, opis angl. ladje, ki se ustavi v Trstu s 40 Kitajci in Bengalci; *Cas*, razprava. Spisi obsegajo največ po tri strani. V Einšpielerjevem Prijatlu je 1855 priobčil tri spise: *Dantova jama*, *Lesena polenta* in *Sprememba*. V Dantejevi jami nad Tolminom je nazorno opisal življenje na Tolminskem in v Pulju, v junaku Matičku pa je nekaj avtorjevih potez. V Gorici je študiral »za gospoda«, bil navdušen planinec in dobro poznal Prešerna. Vojsko je služil v Trstu in Pulju, zato dobro opisuje življenje ob morju in v okolici Pulja. V Spremembi se tolminski mladenič reši vojaške suknje s tem, da se umakne k stricu v Istro. Ta ga pošlje z ladjo v Kotor, kjer dela kot kovač in se poroči s Črnogorko. Povestica izzveni v slavospev slovanski vzajemnosti. V Slovenskem prijatlu 1857 je priobčil kratek članek *O spominu Vodnikovemu*. V njem predlaga, da bi Vodniku vzdali v Šiški na rojstni hiši pri Žibertu spominsko ploščo, na lj. tržnici pa bi mu postavili spomenik. K. je bil razgledan, narodno zaveden in čustveno navezan na

rodno Tolminsko in življenje ob morju. Sprva se je podpisoval Janez N. Kuk, v Slov. prijatlu Ivan Kuk.

Prim.: Z. arh. Tolmin; podatki iz vojnega arh. na Dunaju: Conduít-Listen 1852/13 fasc., Qualifikations-Tabelle 117/2881; TolmZb 1975, 226-33; pismo vojnega arh. na Dunaju z dne 22. mar. 1982.

Stres

KUKANJA Angelo, odvetnik in družbenopolitični delavec, r. 16. febr. 1905 v Trstu, u. tam 1. dec. 1977. Oče Anton, sodar, mati Ema Dekleva, gosposdinja. Osn. š. je obiskoval v Trstu, nem. gimn. v Trstu do 1918, nato drž. real. gimn. na Poljanah v Lj., kjer je maturiral 1925. V Lj. je živel pri stricu, ki se je preselil tja po prihodu It. na Prim. Študiral je pravo v Padovi in diplomiral 1934. Prokuratorski izpit je smel opraviti šele 9. okt. 1944, a je dosegel, da so ga vpisali z letom 1937, odv. izpit 21. febr. 1946. Od diplome je delal pri odv. Veselu, od 1948 do smrti je imel samostojno odv. pisarno. Bil je član akad. društva Balkan, mladinskih društev in delal med visokošolskim študijem kot časnikar in publicist pri E. Novicah, GM, zbirkah Biblioteka in Luč. Zaradi dela pri Dijaški matici in v društvu Edinost je bil 5. nov. 1929 aretiran in 11. jul. 1930 obsojen pred Posebnim sod. za zaščito države na štiri leta zapora skupaj s pripadniki Edinosti za Istro. Zaprli so ga v zapor Turi di Bari, a so ga 10. nov. 1932 izpustili zaradi amnestije ob desetletnici nastopa fašizma. Po vrnitvi v Trst je spet začel z narodnoobrambnim delom in 1934 sestavil z J. Kosovelom, Št. Lovrečičem, Fr. Tončičem, dr. Dorčetom Sardočem in J. Puhaljem odbor za koordinacijo ilegalnega dela. K. je osebno vzdrževal stike z zaporniki v raznih krajih Prim. in raznašal ilegalni tisk. V začetku 1940 je sodeloval z Andr. Gabrovškom (PSBL I, 403-04), J. Kosovelom, Avg. Sfiligojem, Fr. Tončičem in A. Vukom pri ustanavljanju Narodnega sveta prim. Slovencev, ki zaradi nesoglasij ni začel delovati. Okt. 1940 je bil ponovno aretiran in zaprt v trž. Coroneu do drugega trž. procesa 14. dec. 1941, ko so ga obsojili na 16 let zapora. Kazen je prestajal v Castelfrancu Emiliji, kjer je dočakal zlom fašizma. 27. febr. 1944 so ga poslali v Coroneo in je bil izpuščen 4. maja 1944. Ob koncu vojne je postal član Izvršnega odb. OF, načelnik pravnega odd. MOS-a, član odb. UAIS in bil 2. junija 1945 imenovan za komisarja v Drž. arhivu za Julijsko krajino. Po londonskem sporazumu je bil prvi preds. SKGZ, nato član njenega Izv. odbora in

pravni svetovalec, načelnik komisije za tisk, nato za gospod., preds. uprav. sveta ZTT, nato njegov pravni zastopnik, soustanovitelj NŠKT in njen preds., preds. uprav. sveta TKB, podpreds. Odb. za gradnjo Kulturnega doma v Trstu, član uprav. sveta SSG, član uprav. sveta društva Pravniki, nadzornik SLORI-ja. Med anglo-amer. upravo je branil trž. antifašiste pred sodiščem v Firencah. Kot pravni zastopnik ZTT je vodil boj za razveljavitev prepovedi rabe slov. na sodišču. Pisal je v PDK in JKol. Ob 25-letnici PDK je bil odlikovan z zlato značko, ob 25-letnici SKGZ posmrtno odlikovan z odličjem boja in dela.

Prim.: j. k. (J. Koren), Dr. A. K. 60-letnik, PDK 16. febr. 1965; Isti, Dr. A. K. sedemdesetletnik, PDK 16. febr. 1975; Isti, Dr. A. K., PDK 2. dec. 1977 s sl.; Dr. F. Tončič, Beseda v slovo prijatelju A. K., PDK 2. dec. 1977; B. Samsa, Umril je dr. A. K., Delo 3. dec. 1977; L. Rehar, Ljudje in dogodki, RAITrsta 15. mar. 1978; A. K., JKol 1979; D. Sardoč, Četrtekova srečanja, RAITrsta 3. apr.-25. nov. 1980; Avg. Sfiligoj, Četrtekova srečanja, RAITrsta 27. maja 1982; Aula IV.

ldt

KUKEC Jostp, trgovec, r. 27. febr. 1894 v Postojni, u. 2. sept. 1930 na meji na Postojnskem. Oče Vincenc (Cenkovi), mali kmet, mati Ana Petrič. K. mobiliziran 1915, po vrnitvi iz vojne 1918 propagiral zbiranje orožja in boj proti it. zasedbi, se je ves posvetil borbi proti faš. Bili so pogosti pretepi v javnih lokalih, napadi na it. izvidnice v Postojni in trosenje letakov po pivških krajih. K. so zasledovali, pobegnil je v Jslo., spoznal mnogo ubežnikov, se pogosto vračal sam in s tov. v Postojno in na Pivko, napadal faš. in ovaduhe, zbiral podatke o faš. nasiljih, vojnih objektih, faš. oboroženih silah ipd. Imel je več sodelavcev v Jsli., na Pivki, v drugih krajih Prim., med temi Jože Vadnjal iz Zagorja, vodja TIGR na Pivki, povezan z bazoviškimi junaki, Janez Penko, organiz. TIGR iz Koč. K. so ujeli, zaprli v Kopru, prebil zid v zaporu, skočil s sojetniki v morje, pribežal v jetniški obleki v Koče k Penku, ki mu je dal obleko, se vrnil v Jslo. Močno oborožen se je vračal in križaril po Prim. z Mir. Obersnelom, v letih 1928-29 s študentom D. Zelenom iz Senožec in T. Černačem iz Matenje vasi. K. se je zaklel, da se živ ne pusti prijeti. Glede akcij se kmalu niso strinjali in K. ni hodil več z njima, a je bil zaradi drznosti legendarni junak za Postojnčane in mnoge Primorce, za faš. in ovaduhe strah, podpirali so ga prijatelji v Jsli. in na Prim., imel zavetišča

v Postojni, Kočah, Zagorju (Marinčičevi), Slavinji (Mohorčičevi), Hruševju (Ogrizkovi), Žejah (Čadežev mlin) itd. Spomladi 1930 so ga skrivali in hranili Štokovi na Kontovelu. K. je izginil v noč, 7. jan. 1930 je med 18. in 19. uro skozi okno ustrelil okrutnega faš. in ovaduha Gofreda Blažino v Hruševju, nekaj pozneje je bil pri odcepu ceste na Laze zadet fašist Giosuè Capelli, cestni inšpekt., ki je ustrahoval in pretepal domačine. K. je odzvel okrog 16. ure poleti 1930 2.000 lir davkarju na Šentviški gori, takojšnja intervencija številnih faš. ni izsledila K., ki se mu je nekam mudilo; sodelavci trdijo, da je bil v sodni dvorani prvega trž. procesa, nato so pri Marinčičevih v Zagorju natipkali načrt pomembne akcije, da ga nese v Jslo. V Čadeževem mlinu je povedal, da gre, in je 2. sept. 1930 šel čez mejo, opoldne padel v zasedo, ubit fašist Romano Moise iz Tržiča, ranjena Giuseppe Caminada iz Trsta, Giovanni Battista Dus iz Attimisa, K. ranjen. Ali se je sam ustrelil ali ga je Dus, kot je trdil. Černačeva trditev se delno ujema z dolgo reportažo v Il Piccolo, ki piše, da je bil K. ranjen. Ni jasen potek borbe, orjak Dus je ostal živ. Faš. niso vedeli, kdo je mrtvi, prepoznal ga je na postojnskem pokopališču ovaduh Ferdinand Rink, potem ko ga je mati zatajila. Po obvestilu postojn. tigrovcov sta ponoči prišla iz Zagorja Fr. Marinčič in Fr. Česnik in v mrtvašnici preiskala mrtvega K., nista našla natipkanega načrta. Faš. policija je odkrila pisalni stroj, aretirala Marinčičevega očeta in sina Iva, zaprta v Trstu sto dni, Iva pa obsodili na 7 let ječe. Tone Černač je pri zasledovanju dihurja odkril zaloge orožja in streliva pod podom svinjaka v Bulčevem gradu v Mirni, v katerem je bival K. in skrival orožje.

Prim.: Po podatkih T. Černača, Vikt. Hajna iz Postojne, J. Godniča, T. Laharnarja s Šentviške gore, Fr. Marinčiča, Ivanke Stoka, Kontovel 6; Picc. 6. sept. 1930.

Rut.

KUMAR Adrijan, družbenopolitični delavec, r. 21. jan. 1924 v Kojskem, živi v Lj. Oče Andrej (gl. čl.), mati Emilija Lenardič. Osn. in mešč. š. obiskoval v Lj. Po vojni je opravil srednjo tehnično š. in pričel študirati strojništvo na U v Sverdlovsku (1947-48), na lj. U je diplomiral za inž. strojništva (1955). Pod vplivom družinskega okolja se je zelo zgodaj vključil v delovanje KPS, od 1941 je deloval v NOB. Na Prim. je prišel jeseni 1941 in sodeloval pri organiziranju NOB na področju Brd, 1942 je postal partizanski bo-

rec, od dec. istega leta pa je bil polit. aktivist na področju Banjšic in Trnovske planote. Deloval je predvsem v SKOJ-u in ZSM (v okraj., okrož. ter v pokraj. komiteju SKOJ in ZSM za SlovPrim). Kasneje je postal inštruktor POOF za SlovPrim na področju zahodnoprim. okrožja. Po vojni je služboval v Litostruji v Lj., nato do upokojitve pri podjetju Slovenija-avto prav tam. Med funkcijami je omeniti zlasti njegovo delovanje v organih upravljanja Fakultete za strojništvo ter članstvo v svetu U v Lj. K. partizansko ime je Borigoj.

Prim.: Osební podatki; Dnevnik 16. apr. 1977, št. 104; C. Zupanc, Zapadnoprimorsko okrožje, 1973, 25.

B. Mar.

KUMAR Andrej, družbenopolitični delavec, r. 15. apr. 1893 na Humu pri Kojškem, u. 6. maja 1969 v Lj. Oče Janez, kmet, mati Katarina Kumar. Izučil se je za mizarja. Kot avstr. vojak je v prvi svet. vojni postal na bojiščih v Romuniji ruski ujetnik. Iz Rusije je preko Azije prišel v Francijo, postal vojaški pilot in se udeležil bojev na solunski fronti. 1919 se je vrnil domov in se kmalu vključil v nastajajočo komunistično gibanje; udeležil se je ustanovnega kongresa KPI v Livornu (1921). 1923 se je izselil v Argentino in tu sodeloval v stavkovnem gibanju; po treh letih se je vrnil domov. Faš. oblast ga je zaprla, 1928 pa se je z družino preselil v Lj.; tu je njegov dom na Ježici kmalu postal eno izmed središč ilegalnega dela KPJ (ilegalna tiskarna). Deloval je v organih ilegalne KPJ (kasneje KPS) in se udeležil 4. konference KPJ na gradu Goričane (1934), kjer se je srečal z J. Brozom-Titom. V NOB je deloval od 1941, sodeloval predvsem pri vojaških pripravah (zbiranje orožja in drugih potrebščin za part. vojsko) in bil referent glavnega poveljstva slov. part. vojske. Aprila 1942 je odšel na politično delo na Primorsko, najprej je deloval kot organizator v Brdih, nato je prevzel skrb za ilegalne tiskarske tehnike, ki jih je na Prim. vodil PK KPS za SlovPrim. Med pomembne K. organizacijske dosežke sodita predvsem tiskarna Ančka 222 na Vogrskem, ki jo je vodil, in skrb za opremo tiskarne Slovenija na Vogrskem. Ob tem je opravljal vrsto polit. nalog (član NOS za Prim., PK KPS za SlovPrim), zadnje mesece vojne je prebil na osvobojenem ozemlju v Beli krajini kot član kontrolne komisije pri CK ZKS. Po vojni je služboval predvsem v gosp. organizacijah (DAPS, Petrol), upokojen (1956) je bil kot direktor podjetja Tehnometal v

Lj. Bil je aktiven družbenopolitični delavec. Aktivna je bila celotna K. družina, tako žena Emilija, ki je soproga spremljala v NOB, hčerka Danila (gl. čl.) in sin Adrijan (gl. čl.). K. ilegalno ime je bilo Stric Marko.

Prim.: EJ 5, 451; Loški razgledi 1971, 67-8; Dnevnik 7. maja 1969, št. 123; Delo 8. maja 1969, št. 124; Komunist 9. maja 1969, št. 19; Dogovori, apr. 1975, 6; TV 15 25. jun. 1981, št. 25; TV 15 1981, št. 35-7; M. Štolfa, Med briškimi griči je posijalo sonce, Lj. 1963, 16, 30, 34, 38-41; J. Krall, Partizansko tiskarstvo v Slov. Primorju, Lj. 1972, 5, 9, 10, 14; Isti, Partizanske ciklostilne tehnike v Slov. Primorju, Lj. 1981, 22, 24-5 in pass.

B. Mar.

KUMAR Ciril, glasbenik, r. 27. nov. 1864 v Kojškem pri Gorici, u. 20. febr. 1929 v Lj. Oče Karlo, kmet, mati Katarina Valentinčič iz Plaví. V rojstni vasi je obiskoval osn. š.; tam se je začel učiti klavirja in vežbal na hišnih orglah. Kot 11-letni deček je že orgljal v domači c. Prišel je v Gor. in se dve leti učil glasbene teorije pri A. Hribarju (PSBL I, 546). Skladati je začel z 18. letom. Ko se je vrnil domov, je opravljal službo organista (1875-84). Gojil je c. in svetno pesem. Mnogo je črpal iz CG, ki je začel izhajati 1878; nanj sta vplivala I. Kokošar in D. Fajgel (PSBL I, 344-45). Kokošar ga je učil harmonijo in kontrapunkt. Pogosto je prirejal koncerte v domači čitalnici. Vojaško službo je opravil v Splitu (1884-87), kjer se je seznanil s F. S. Vilharjem, ki je tam vodil pevsko društvo Zvonimir. V Splitu je K. ustanovil in vodil moški pev. zbor. Po vrnitvi je bil nekaj časa uradnik v odvetniški pisarni v Gor. (1887-88), pel v čitalniškem zboru ter bil istočasno tudi zborovodja Bralnega in podpornega društva. Eno leto je bil v Lokvi pri Divači občinski tajn. in organist. Iz Lokve se je preselil v Sežano, kjer je bil pisarniški praktikant (1889-95). V Sežani je K. zbral čitalniški zbor in ustanovil moški kvartet. Kasneje je vodil zemljiško knjigo v Podgradu (1895-99), občasno je sodeloval pri pevskem društvu Gorska vila. 1899 je bil kot oficijal pri dežel. sodišču v Trstu; tu je ustanovil in vodil Tržaški kvartet; istočasno je tudi sodeloval pri Slovanskem pev. društvu kot pevec in pianist. Od 1907 dalje je bil višji oficijal pri okrož. sodniji v Gor. 1915 je odšel v Lj., kjer je nadaljeval svojo službo na lj. dežel. sodišču. 1922 je stopil v pokoj. Nato je še eno leto vodil cerkveno in društveno petje na Viču. Prva K-eva pesem, binkoštna, je izšla v CG 1882, mešani zbor *Barčica* v Pevcu 1925. Skladal je c. in posvetne pesmi. Pri begu

iz Gor. 1915 je izgubil vse imetje, tudi skladbe v rokopisu. Važen je njegov spis *Moja življenjska pot in glasbeni spomini* (CG 1928).

Prim.: SBL I, 582; NadškAGor.; Jelerčič, 56, 61, 85.

Gorjan

KUMAR Danila-Andreja, narodni heroj, roj. 13. okt. 1921 na Humu pri Kojskem, u. 18. mar. 1944 pri Lubniku (Škofja Loka); oče Andrej (gl. čl.), mizar in polit. delavec, mati Emilija Lenardič. Osn. in meščansko š. je dovršila v Lj. Delala je v tovarni nogavic (Savlje), od 1937 dalje je bila trg. pomočnica. V tem času je postala članica SKOJ-a in bila do začetka vojne trikrat zaprta. Mar. 1941 je postala članica KPS, po okupaciji Jsl. pa se je vključila v NOB in stopila v ilegalo kot celotna njena družina. Postala je kurirka CK KPS, jul. 1942 je odšla na osvobodeno ozemlje in postala bolničarka v prvi slov. part. brigadi »T. Tomšiča«. Kmalu je dobila v brigadi pol. naloge, odlikovala se je z velikim pogumom. Jan. 1944 je bila poslana na polit. delo na Gorenjsko (članica PO SPZZ), prišla je v nem. zasedo in bila ubita. Za narodnega heroja je bila razglašena 20. dec. 1951, njeno ime nosi šola v Stožicah (Lj.), spom. ploščo ima osn. š. v Kojskem (odkrita 1979).

Prim.: NZ, št. 3, 1952, 67-8; PDK 28. jul. 1963; Loški razgledi 1971, 67-8; Dogovori (Lj.), april 1975, 6; TV 15, št. 39, 30. sept. 1976; TV 15, št. 4, 2. febr. 1978; GorLtk 7/1980, 168; Narodni heroji Jsl. 1, 1975, 420-1.

B. Mar.

KUMAR Ludvik, duhovnik, govornik, r. 15. avg. 1856 v Kojskem v kovaški družini, u. 13. okt. 1932 v Gor. Gimn. in bogoslovje je dovršil v Gor. in bil posvečen 20. jul. 1879. Kaplanoval je v Kanalu (od 28. sept. 1880), v Stjaku (od 1. jun. 1882) in v Biljani (od 6. jan. 1887). Nato kurat na Lokvah (od 20. okt. 1889). 11. jun. 1895 je bil imenovan za župnika v Biljani, od katerega je bilo takrat odvisnih kar pet vikariatov (Fojana, Gradno, Kozana, Vedrijan in Vipolže) in ena kucija (Medana). V Biljani je dal poslikati ž. c., podpiral je dijake ter se uveljavil kot dober c. govornik. Med prvo svet. vojno ga je it. vojaška oblast z vso vasjo internirala v notranjost It. Medtem ko so ostali vaščani preživeli vso vojno v istem kraju, so njega neprestano preganjali in vlačili iz kraja v kraj. Najprej je bil v Cremoni, nato v Campobasso, Potenzi, Pignataro Maggiore (pokr. Caserta), Brivio (pokr. Como), končno v Morano sul Po (pokr. Piemont). Po vojni ga je

nadšk. Sedej imenoval za dekana in 16. avg. 1924 za kanonika gor. stolnega kapitlja. V Gor. je imel med drugim v dušni oskrbi glavno bolnišnico pri Rdeči hiši, in čeprav je bil slabega zdravja, jo je obiskoval po večkrat na dan. Umrli je v popolni revščini.

Prim.: NadškAGor.; Medeot, Preti, pass.; Alb. Rejec, Zgodbe slov. posoških duhovnikov v Italiji med prvo svetovno vojno, KolGMD 1971, 96-120. Sit.

KUMAR Pavla, narodnoprosvetna delavka, r. 19. dec. 1871 v Kojskem, u. 21. febr. 1967 tam. Oče Franc, čevljar, mati Jožefa Lenardič. Zaradi neznosnih domačih razmer (oče zaslužil malo in pil) je mati zapustila očeta in odšla s hčerko v Egipt za služkinjo. Najbrž je tu Pavla dobila osnovno izobrazbo. Po vrnitvi je obiskovala slov. odd. učiteljsišča v Gor., 1891 maturirala in 1894 opravila strok. izpit. 1892 je bila učit. v Vipavskem Križu, do 1909 v Grgarju, zatem v Kojskem do Gentilejeve reforme 1923, ko se je raje odpovedala službi, kot da bi zapustila rodno vas. Poslej se je vsa posvetila domačinom, ki jim je nesebično pomagala reševati razne pravne zadeve, pisala prošnje, tolmačila. Do razpusta je doma vodila prosveto pri Sokolskem društvu v Kojskem in PD Svobodo na Humu ter vadila in vodila petje do it. kapitulacije. Bila je izredno izobražena in sposobna učit. Obvladala je več jezikov, tudi arabščino. Po premirju je prevzela pouk na domači part. šoli in stopila v pokoj šele 1948. Leta 1927 se je poročila z bogatim posestnikom vdovcem Mihaelom Mariničem iz Podsenice pri Podsobotinu, ki jo je reševal iz gmotnih stisk, vendar je živela stalno v domačem kraju.

Prim.: Žpk knjige v Kojskem; arh. šol. kronik v Slov. šol. muzeju; Popotnikov koledar za slov. učitelje 1891, 1893, 1895; Ročni zapisnik Zveze jsl. učit. društev Jul. krajine za 1923; L. Zorzut, P. K., umrla je najstarejša slov. učiteljica, PrimN 4. mar. 1967, št. 10 s sl.; pismo žpk Adolfa Šavlja iz Kojskega 13. maja 1982.

Svk.

KUMAR (Kummer, Chumar) pl. Chumberg Mihael, frančiškan in pomožni lj. škof, r. 1598 v Grgarju pri Gor., u. 30. jun. 1653 v Novem mestu. Šolal se je kot frančiškanski gojenec v Benetkah in Padovi; študiral filozofijo in teologijo na Dunaju in v Rimu (1602-09). Posvečen v duhovnika 13. jan. 1617 v Bratislavi; spovednik na Dunaju, v Gradcu, pridigar na Trsatu, v Lj. in Novem mestu; gvardijan novomeškega samostana 1616, provincial slovensko-hrvaške province (Provincia

Bosna-Croatia), izvoljen na Sveti gori pri Gor. prvič 1625, drugič v Lj. 1628. Istega leta izvoljen za definatorja reda v Rimu (prvi Slovenec na tem mestu), 1631 postal tudi provincial za avst. province na Dunaju in bil imenovan za generalnega komisarja nemških pokrajin; za pomočnika in tajn. si je vzel 1635 Pavla Jančiča de Tauris (1604-47). Vodil je kapitelj ogrske province v Bratislavi 18. okt. 1636 in bil navzoč na kapitlju 1638. Papež Urban VIII. ga je 17. nov. 1638 imenoval za naslovnega novenškega (Nova, Novensis v sev. Afriki) škofa. Na prošnjo lj. škofa Scarlichija ga je cesar imenoval za pomožnega lj. škofa 16. apr. 1639, kongregacija v Rimu je obnovila proces za škofa in mu 3. okt. 1639 dodelila naslov christopolitanskega (Christopolis v Mali Aziji) in ga potrdila za lj. pomožnega škofa. Cesar Ferdinand III. ga je imenoval za cesarskega svetnika; škofovsko posvečenje je prejel v Rimu 8. jan. 1640. Nato je bil prošt lj. škofije (1640-50), prošt novomeškega kapitlja (1651-53). K. je bil zelo učen, spoštovan redovni predstojnik, frančiškanski reformator; obnovil je samostan na Trsatu po katastrofalnem požaru (5. marca 1629), kot priča napis na sliki sv. Mihaela v takojšnji franč. c. Pokopan je v novomeški frančiškanski cerkvi.

Prim.: VatAS AC17, fol. 192; HC IV, 150, 378; arh. franč. samostana Novo mesto 2619-X/b-6, rkp. G. Pfeiffer; Chronicon Conventus Neostadiensis a sui origine videlicet anno 1470 usque ad annum 1752 inclusive. I, str. 191, rkp.; F. A. Breckerfeldt, Historisch-topographische Beschreibung von Neustadt-Rudolfswert, 55; Arh. franč. samostana Trsat, rkp.; F. Glavinich, L'Origine della Provincia Bosna Croatia, fol. 30; DAS Lj. Landtagsprotocoll XIX, f. 1-16, 22-36; F. Glavinich, Origine della provincia Bosna Croatia, Udine 1648, 43; L. Wadding, Annales minorum, XXVIII, Romae 1731-45, str. 402; A. Dimitz, MHK 1859, 65-70; P. Hitzinger, *ibid.*, 1865, 106-09; Dimitz, III, 419, 424; I. Vrhovec, Zgodovina Novega mesta. Lj. 1891, 152, 227; Gruden, I, 956; A. Rački, Povijest grada Sušaka, Sušak 1929, 124-25; O. Hajnšek, Marijine božje poti, Clc 1971, 510-11.

Lc.-MJ

KUMAR Srečko, glasbenik, r. 9. apr. 1888 v Kojškem v Goriških Brdih, u. 9. febr. 1954 v Kopru. Oče je bil čevljar, mati šivilja, a je šla služiti v Egipt; s seboj je vzela hčerko Pavlino, ki je bila starejša od Srečka (gl. čl.); tudi starejši brat je študiral. Srečko je živel sam z očetom v Kojškem, v težkih razmerah, bolezen in pomanjkanje sta bila pri hiši. Oče je vodil vaško godbo na pihala in jemal sina k vajam; Srečko je že takrat vzljubil glasbo. Ko mu je bilo devet let, je

izgubil očeta. Osn. š. je začel obiskovati v rojstnem kraju, končal pa jo je v Grgarju, kjer je učiteljevala njegova sestra Pavlina, ki se je ob očetovi smrti vrnila iz tujine in odtlej skrbela za Srečka. Zatem je obiskoval gimn. v Gor., a njegovi šolski dosežki niso bili najbolj obetajoči. Živel je v skromnosti in pomanjkanju, nikogar ni bilo, da bi mu pomagal; izstopil je in šel za vajenca v znano gor. Likarjevo papirnico, a trgovina ni bila zanj. Sestra ga je spet poslala v šole; dve leti je obiskoval pripravljalnico za učit. v Podgori, nato pa učit. v Kopru, kjer je maturiral 1910. Ze pred tem je K. pokazal posebna nagnjenja do glasbe. Prvi klavirski pouk mu je dala sestra, za glasbo pa ga je navdušil Čeh Josip Michl, ki je bil do prve svet. vojne zborovodja gor. glasb. š. Z dirigentstvom se je K. začel ukvarjati, ko mu je bilo 17 let; vodil je namreč zbor v domači vasi, kmalu zatem pa zbor učiteljskihnikov. Začela se je tako njegova plodovita zborovodska dejavnost, ki se je le redkokdaj prekinila in še to za krajša obdobja. Po maturi je šel učiteljevat v odročni Zapotok pri Srednjem na beneški meji, toda ni vzdržal; kar sredi šol. leta je zapustil Zapotok in se odpravil v Trst, kjer se je z vso vnemo lotil študija klavirja. Moral je premagovati velike težave in se sprijazniti s položajem revnega študenta; vpisal se je na Tartinijev konservatorij, kjer ga je poučeval prof. Illersberg. Istočasno pa je začel delovati na glasb. prosv. področju. V sezoni 1911/12 je prevzel zborovodstvo pri zboru Pevskega društva Zarja v Rojanu, kar predstavlja začetek njegovega dirigentskega delovanja na Tržaškem. Njegova glasb. usmerjenost, ljubezen do slov. moderne glasb. ustvarjalnosti je bila razvidna iz sporeda koncerta, ki ga je s tem zborom pripravil v Rojanu 5. maja 1912; seznam skladateljev je bil naslednji: Beran, Pavčič, Lajovic, Adamič, Ipavec, Krek, Ravnik, Gerbič. To je bilo veliko kult. dejanje, ne samo za Trst, ampak za širši slov. prostor. Vodil je tudi pev. zbor Ilirija pri Sv. Jakobu. Po diplomji na trž. konservatoriju 1913 je odšel v Leipzig, da bi se izpopolnil pri »poetu klavirske igre« Josephu Pembauerju. V Leipzigu se je poročil z Zoro Lavrenčič iz Rojana. Naslednje leto se je vrnil v Trst in le za krajši čas dobil mesto učitelja pri trž. GlasbM, saj je bil 1915 vpoklican k vojakom; zaradi šibkega zdravja je bil dodeljen vojni cenzuri v Tešinu na Češkem, kjer je ustanovil tudi glasb. š. in pev. zbor. 1919 se je vrnil na Prim.; začelo se

je njegovo najplodovitejše obdobje. Še istega leta je ustanovil v Šklednju glasb. š. (ki je bila po njegovem odhodu 1924 priključena GlasbM v Trstu), istočasno je poučeval na GlasbM; v tem obdobju je tudi veliko nastopal kot pianist v Trstu, Gor. idr., v naslednjih letih pa vedno manj. Vse sile je posvetil glasb. prosveti: ustanovil je pev. zbor *Zveze jsl. učit. društev* v It., kar lahko smatramo za njegovo življenjsko delo; drugo pa je to, da je pospeševal in množil kakovostno, zlasti mladinsko zborovsko literaturo. Učit. pev. zbor (UPZ) so sestavljale najboljše pevске moči vseh učit. društev; K. je postal umetniški vodja UPZ; učitelji-pevci so bili iz vseh krajev Prim. in K. je moral vložiti veliko truda za vaje, ki so bile običajno pri Sv. Luciji, v Gor., Postojni in Trstu. Z UPZ je dosegel velike uspehe, tako na Prim. kot drugod; nastopili so tudi v Benetkah in Bologni in s tem posredovali slov. kulturo sosednjemu narodu. Toda od 1924 je postajal faš. pritisk vedno hujši. K. se je preselil v Lj. (kjer je bil imenovan za vodjo zbora GlasbM), a še vedno ostal pevovodja UPZ, vse do njegovega razpusta. Zadnji koncert UPZ je bil v Solkanu 1926; faš. je zatrl vso prosv. dejavnost in 1927 ukinitel vsa društva. K. je rad zahajal tudi na Goriško, kjer je bil v stiku z gor. skladatelji in zborovodji; v Gor. je tudi vodil glasb. š. Velike zasluge si je pridobil kot ur. pev. zbir. Najvažnejša je zbirka mešanih in moških zborov *Prvi plameni*, ki je izšla v Trstu 1923; istega leta je uredil zbirko *Otroške pesmi*, ki je v drugi, popravljeni izdaji izšla naslednje leto. Ko se je K. preselil v Lj., je tam skupaj z E. Adamičem (PSBL I, 6-7) ustanovil nov UPZ, v katerem je bilo tudi veliko prim. učiteljev; s tem zborom je prirejal koncerte po Jsl. in tudi v tujini; zbor je vodil nepretrgano do 1934, kljub temu da je bil 1926 imenovan za prof. na Muzički akad. v Zgbu. Tu je bil med ustanovitelj glasb. š. Lisinski, ki jo je nekaj časa tudi vodil. V Zgbu je bil dirigent pev. zbora Kolo, s katerim je dosegel največji uspeh 1927 na mednarodnem glasb. festivalu v Frankfurtu. Med leti 1933-35 je začel izdajati *Grlico*, revialno zbirko mlad. glasbe; urejeval je tudi Jugoslovanskega muzičarja. Od 1936 najdemo K. v Bgdu, kjer je poučeval na gimn. in vojni akademiji, ustanovil in vodil srbski učit. zbor Josif Marinković. Po osvoboditvi Bgda je prevzel vodstvo pev. zbora Korpusa narodne odbrane; bil je tudi zborovodja Radia Bgd. Sept. 1945 se je vrnil na Prim. V

Kojskem je ustanovil dekliški zbor Soča, s katerim je dosegel izredne uspehe in naslednje leto imel 24 koncertov po Sji. V Gor. je obnovil glasb. šolo. Zatem se je preselil na Koprsko in 1948 v Portorožu ustanovil glasb. šolo, ki je bila kmalu prenesena v Koper. Na tej šoli je poučeval in ravnateljval do 1952, ko je stopil v pokoj. Svoje poslanstvo glasb. vzgojitelja in pobudnika pa je nadaljeval do zadnjega trenutka življenja. Pokopan je v rojstni vasi in tu so mu postavili spomenik, ki ga je izdelal akad. kipar Boris Kalin (gl. čl.).

Prim.: Rafael Ajlec, Srečko Kumar - Kako je živel in kaj nam je dal, NZ XIV, 1959, št. 1, 2; R. Bednarik, Srečko Kumar učitelj naše pesmi, PDK 16. mar. 1969; Jelerčič, pass.

Valent.

KUMAR Stane, slikar, r. 25. jul. 1910 v Trstu (Rocol), živi v Lj. Oče železničar je dolga leta služboval na postaji C. Marzio v Trstu, med prvo svet. vojno pa v Bujah in v Poreču. K. je obiskoval š. Ciril-Methodove družbe pri Sv. Jakobu v Trstu do tretjega razr. Po vojni se je njegova družina preselila najprej v današnje Kidričevo, pozneje v Lj. Živeli so v vagonarskem naselju na Ljubljanskem polju. Gimn. je končal v Lj. Najprej je začel študirati umetnostno zgod. in arheologijo na lj. U, 1937 pa se je vpisal na zgb likovno akademijo. Njegova učitelja sta bila Ljubo Babič in Krsto Hegedušič. Pod Hegedušičevim vplivom je K. ustanovil slikarsko skupino samoukov Grudo (1938), nekakšno idejno vzporednico leta 1935 prepovedani hrv. skupini Zemlja. Kot pripadnika leve in socialno-kritične inteligence so ga It. internirali v Gonarsu. Iz tega časa so znane njegove številne risbe otrok. Po vojni je delal kot pedagog, in sicer po gimn. v Lj., Postojni in Ilir. Bistrici. 15 let je bil predstojnik oddelka za grafiko na Šoli za oblikovanje v Lj. Udeleževal se je slikarskih kolonij od 1952, ko je bila ustanovljena prva umetniška kolonija v Senti. 1952 in 1953 je predsedoval Društvu slov. likovnih umetnikov. Razstavljal je že pred vojno z Grudo, po vojni pa tudi samostojno (Lj., Kranj, Kamnik, Nova Gorica, Mrb.). 1968 je bil nekaj časa v ZDA in v New Yorku je izšla mapa njegovih risb (Original Slovenian Drawings). V Mrbu je odprl stalno galerijo železniške motivike, tiste problematike torej, ki se ji je vse življenje z največjim veseljem posvečal. K. gre tudi največ zaslug, da so od 1965 pridobili in obnovili nekaj deset starih lokomotiv in želez. vagonov, namenjenih za slov. železniški

muzej. K-evi umetniški začetki so povezani z zgb Akademijo in še posebej s K. Hegedušičem. Socialno-kritična angažiranost je zahtevala po tedanjem prepričanju realistična slikarska izhodišča, pri čemer ima odločilno vlogo risba. Takšnemu slikarstvu, ki temelji na trdni risbi in razvidni slikarski problematiki (temi), se K. nikoli ni odrekel. Svet železničarjev, revežev, čakajočih na postajah, svet nižjih plasti ljudstva je po vojni obogatil še z drugimi figurami in prizori iz vsakdanjega življenja (branjevke, nosači, delavci itd.). Več izrazitejšega slikarskega razpoloženja je čutili v njegovih krajinah in slikah z motivi kurilnic in lokomotiv, četudi tudi tu ohranja risbo kot trdno kompozicijsko ogrodje gostih pa tudi živahnih barvnih nanosov.

Prim.: SPor 26. sept. 1956, št. 228; Delo 4. jan. 1968, št. 2; 13. nov. 1968, št. 311; 15. apr. 1970, št. 103; 30. okt. 1973, št. 296; 24. jul. 1974, št. 170; 11. okt. 1974, št. 238; ITD 20. okt. 1974, št. 246; Delo 20. maja 1977, št. 115; Stele, Umetnost (1960), 11, 99.

KČČ.

KUMAR Zeljko, prof. in publicist, r. 29. avg. 1921 v Lj., živi v Kopru. Oče Gabrijel, brat glasbenika Srečka (gl. čl.), iz Kojškega v Gor. Brdih je dovršil gimn. v Gor., postal železničar in služboval na Jesenicah in v Lj., dokončal Dramsko š., nastopal v SNG, se vrnil k železnici, bil 1929 premeščen v Bgd in tu umrl 1976; mati Elizabeta Karadjov. V Bgdu je dovršil osn. š., gimn. (1941) in U na Prirodoslovni fak., odd. za geografijo (specializacija: antropogeografija - 1949), ter postal asistent Etnografskega inštituta SAN (Bgd). Tu je objavil v Glasniku Etnogr. inšt. več monografij, člankov, prikazov in kritik, npr.: *Mladenovac - antropogeografska ispitivanja* (I. knj.), *Stara Pazova - antropogeografska ispitivanja* (I.-III. knj.), *Stari Slankamen* (IV.-VI. knj.), *Naša nova granica prema Italiji podle Londonskog sporazuma i novopripojene oblasti Istre* (II.-III. knj.). O novi meji proti It. je pisal tudi v Glasnik Srpskog geogr. društva (Bgd 1952). Za revijo Zemlja i ljudi je prispeval naslednje članke: *Gorica* (sv. 2), *Idrija* (sv. 3), *Novopripojene oblasti bivše cone B* (sv. 5), *Piranske solane* (sv. 12) in *Značaj novog pristaništa u Kopru* (sv. 13). V Etnografskem pregledu iz Bgda je ocenil dve slov. knjigi. 1954 se je preselil v Koper in prevzel zemlj. na Ekonomski srednji š. Začel je sodelovati v Obali in Goriških srečanjih, potem v PrimSreč, TV-15, NRazgl, Borcu idr. Z zaskrbljenostjo in prizadevnostjo spremlja dogodke na

Koroškem v številnih člankih, npr.: *Po sodni obravnavi proti M. Sturm v Leobenu* (Ob št. 13), *Ob eskalaciji šovinizma na Koroškem* (Ob št. 17), *Pomen zadnjih dogodkov na Koroškem* (Ob št. 22), *Ob sedanjem trenutku na Koroškem* (Ob št. 26-27), *Perspektive kor. Slovencev* (PrimSreč št. 7), *Kako vnaprej v narodni politiki na Koroškem?* (PrimSreč št. 13), *Slov. skupnost na Koroškem v letu 1980* (PrimSreč št. 20), *Resničnost in stranpoti nove avstrijske manjšinske zakonodaje* (Borec 1977, št. 10), *Kdo se skriva za koroškimi vprašanjem?* (TV-15 21. okt. 1976), *Polom politike preštevanja na Koroškem* (TV-15 21. okt. 1976), *Desetletnica koroške kulturno-politične revije Kladio* (NRazgi 1980, št. 19), ocenil Messnerjevi knjigi *Skurne storije in Zasarovance*, posega pa tudi v aktualne slov. kulturne probleme.

Prim.: Osebni podatki; v posebnem Zborniku Etnograf. inšt. SAN (Bgd) ob 25-letnici je bibliografija.

Jem.

KUNC (Kunz) Karel, numizmatik in grafik, r. 17. jul. 1813 v Trstu, u. 11. febr. 1888 v Benetkah. Sin slov. staršev, obiskoval gimn. (1824-30) in filoz. (1830-32) v Benetkah in v Gradcu (1832-34), zgod. in arheol. na Dunaju (1834-39). Tam je študiral tudi grafiko na umet. akad. (1838-40) in se istočasno izuril v praktični litografiji pri Rud. Ludow. Deckerju (1804-77). Ko se je vrnil v Trst, je 1841 odprl lastno litografsko podjetje in izdal mestne razglednice in slike imenitnih trž. oseb, zlasti gled. igralcev. V tem času se je začelo tudi njegovo sodelovanje s P. Kandlerjem (gl. čl.), ki je nanj odločilno vplival in ga navdušil in usmeril v študij numizmatike. Prvi uspeh tega sodelovanja je bila publikacija *Memorie di un viaggio pittoresco nel Litorale austriaco* (1842), sledile so številne risbe za Kandlerjeva zgod. dela. K. se je numiz. s tako vnemo oprijel, da je v kratkem veljal za enega najboljših strokovnjakov za rim. in srednjeveške kovance. Po letu 1849 je likvidiral podjetje, a ko se je 1852 preselil v Benetke, se je posvetil izključno numiz. in znanstvenemu opisovanju kovancev. V Museo Correr v Benetkah je opravil ogromno delo pri ureditvi velike numiz. zbirke in je znanstveno in bibliografsko obdelal nad 30.000 predmetov. 1870 je postal konservator numiz. zbirke v Museo Bottacin v Padovi, uredil njen stari fond in pridobitve, ki jih je podaril mehikanski cesar Maksimilijan, nakar je izdelal tudi znanstveni katalog. Ko je 1873 postal ravn. Museo Civico di

Antichità v Trstu, je prvi sistematično uredil veliko numiz. zbirko tega muzeja, jo znanstveno obdelal in sestavil katalog. Po upokojitvi (1883) je živel v Benetkah in tam umrl. Njegovo delo obsega numiz. spise, razprave v Archeografo triestino in risbe, oz. litografije. - Spisi: *Il Museo Bottacin*. Informazione e catalogo (Venezia 1872), objavljeno tudi v *Il Veneto*, periodico di numismatica e sfragistica II, Venezia 1871-72; *Il Museo Civico di Antichità di Trieste*. Informazione (Tr. 1879); *Opere numismatiche di Carlo Kunz*, pubblicate per cura della Società numismatica italiana (Roma 1906); *Annotazioni numismatiche*. Vol. I-II. (Rkp. v Museo Civico di Antichità - Trst). - Razprave v Archeografo triestino (II serie); *Nota numismatica all'articolo di Carlo Buttazoni: Pace tra Austria e Venezia* (I, 1869-70, 283-306); *Dei danari e del sigillo di Volchero* (II, 1870-71, 221-26); *Delle monete ossidionali di Brescia* (IV, 1876-77, 47-52); *Monte S. Michele presso Bagnoli* (ibid., 371-74); *Trieste e Trento* (V, 1877-78, 39-50); *Le collezioni Cumano* (V, 1877-78, 418-30; VI, 1879-80, 36-57); *Due sigilli vescovili di Nona nel Museo Civico di Trieste* (VII, 1880-81, 137-42); *Monete inedite o rare di zecche italiane: I. Urbino* (VII, 1880-81, 302-11), II. Mirandola (VIII, 1881-82, 1-20; IX, 1883, 184-86), III. Correggio (VIII, 1881-82, 259-74; IX, 1883, 186), IV. Massa Lombarda (IX, 1883, 166-83), V. Asti (X, 1884, 29-41), VI. Ferrara (ibid., 338-55); *Due sigilli del Museo di Trieste*: Rinaldo Scarlichio 1621-1640 e Giambattista Castagna 1553-1583 (IX, 1883, 348-56). - Risbe in litografije: *Album della Litografia teatrale* (Tr. 1841-1846) - 22 tab. lit.; *Memorie di un viaggio pittoresco nel Litorale austriaco* (Tr. 1842, 1843, 1845) - 40 tab. lit.; *Trieste e i suoi dintorni...* (Tr. 1845) - 5 tab. lit.; *Tavole e piante* (Arch. tr. 1870-71 do 1884) - 14 tab. lit.; *Š. Ljubič, Opis jugoslavenskih novaca* (Zgb 1875) - risbe denarja; *Opere numismatiche...* (Roma 1906) - 26 tab. lit.

Prim.: C. Combi, Saggio di bibliografia istriana, Capodistria 1864, 38, 40; Š. Ljubič, Opis jugoslav. novaca, Zgb 1875, XXVII; Viestnik hrv. arkeol. društva, X, Zgb 1888, 62; S. Ambrosioli-F. Gneccchi, Manuale elementare di numismatica, Milano 1915, 211; B. Ziliotto, Storia letteraria di Trieste e dell'Istria, Trieste 1924, 77; P. Sticotti, Archeografo triestino... in occasione del centenario 1829-1929, Trieste 1929, 28, 30, 35-36, 47; R. M. Cossar, Archeografo triestino, IV. ser., VIII-IX, Trieste 1945, 51-117; La Porta Orientale, Trieste 1959, št. 5-10; Cella, 113; C. Schiffrer, Österreichisches biographisches Lexikon, 1815-1950, IV, Wien-Köln-Graz 1969, 355.

KURALT Franc, kmetijski pisatelj, r. 5. dec. 1847 v kmečki družini v Mengšu pri Domžalah, u. 26. dec. 1921 v Zgbu. Osn. š. v Mengšu, gimn. v Lj. in Varaždinu (1860-69), dvoletno višjo kmetijsko š. v Magyar Ovaru na Ogrskem (1871). Bil je agrarni oskrbnik v Pakovcu pri Zgbu (1872), v Slivnem pri Mrbu (1873), nato prof. na dežel. kmet. šoli v Gor. (1873-79). Ko je bil na Hrv. in pri Mrbu, je bil tajn. hrv.-slov. društva Gospodarstvo, v N pa je objavil *Dvanajst glavnih pravil umnega poljedelstva* (1872) in *O umetnih gnojilih* (1874). V Gor. je bil ur. Gospodarskega lista in lista Poljedelstvo, v katerih je priobčeval kratka navodila za cepljenje sadnega drevja (1876). Najpomembnejša pa je njegova strok. knjiga *Umni sadjerejec*, ki je izšla pri MD v Clcu 1878. S poukom na kmet. š. v Gor. in s knjigo je dosegel velik kmečki napredek in krepko dvignil gosp. položaj. Po njegovi pobudi je nastalo v Brdih, v gor. okolici in v dolinah Soče in Vipave veliko nasadov sadnega drevja: češpelj, fig, hrušk, jablan, kostanja, orehov. Vpe-ljal je sušenje sadja, olupljenih češpelj, suše-nje fig, rabo brezdimnih sušilnic in razne vrste cepljenja. 1880 je odšel v Zgb in ostal tu do upokojitve 1905. Sodeloval je pri gosp. in gozd. razstavi (1881) in veliko pisal o sadjarstvu, posebno o nevarnosti trtne uši, ki se je takrat pojavljala. Še kot upokojenec se je živo zanimal za obnovo vinogradov s cepljenjem na ameriške podlage. Komaj pa so prišli do novih vinogradov s cepljeno trto, zavarovano proti trtni uši, je vinograde uničila prva svet. vojna. K. ni dočakal pridelka druge obnove.

Prim.: Osebni arhiv; KL Sje II, 96. Mk

KURET Albin, gospodarstvenik in politik, r. 25. febr. 1926 v Knežaku, živi v Ilirski Bistrici. Oče Rudolf, zidarski obrtnik, mati Jožefa Keš. Osn. š. je dovršil v Knežaku (1938), gimn. v Kastavu (1949), Fak. za družbeno polit. vede v Bgdu, kjer je 1963 diplomiral. Od 8. sept. 1943 do 15. maja 1945 je bil v NOB in 3. maja 1945 ranjen pri osvoboditvi Ilir. Bistrice, nato do konca 1951 aktivni oficir v JLA. Posvetil se je gosp. dejavnosti in bil tajn. v Tovarni vlaknenih plošč Lesonit Ilir. Bistrica (1952-57), tajn. obč. komiteta ZKS in podpreds. obč. Pivka (1957-59), preds. obč. Ilir. Bistrica (1960-63), tajn. obč. komiteta ZKS Ilir. Bistrica (1964-66), glavni dir. Lesne kemične industrije Lesonit Ilir. Bistrica (1966 - maj 1978), predsednik poslovnega odb. Splošne banke Koper (maj 1978-1981). Istočasno je bil poslanec sploš-

nega in gosp. zbora skupšč. SRS nepretrgoma tri mandatne dobe (1958-72); član CK ZSK (1964-68), udeleženec VI. kongresa ZKJ in V. in VI. kongresa ZKS; član Okraj. komit. ZKS Postojna in Koper (1952-60); član Okraj. ljudskega odb. Koper (1958-60); preds. Združenja proizvajalcev lesenitnih plošč in plastičnih laminatov Jslc. (1966-68); večkrat je bil izvoljen za člana raznih teles pri skupščini SRS. Zdaj je član osrednjega odb. prekomorskih brigad in enot NOVJ-e in preds. odb. III. Prekom. udarne brigade. Priznanja in odlikovanja: 2 medalji za hrabrost, Orden zasluge za narod III. stopnje, Orden za vojne zasluge, Orden bratstva s srebrnim vencem, Orden zasluge za narod s srebrnimi žarki, medalja JLA 1941-1945, Orden za delo z zlatim vencem, plakeeta obč. Ilir. Bistrica, več diplom in pismenih priznanj. Večkrat je nastopil z reportažami in intervjuji na Radiu in TV Koper in Lj.

Prim.: Osebni podatki; Kojeko 2, 535.

Jem.

KURET Ivan, učitelj in glasbenik, r. 10. marca 1863 v Ricmanjih pri Trstu, u. 17. marca 1914 v Gor. Oče Peter, kmet, mati Uršula Zuljan. Osn. š. je obiskoval v Dolini pri Trstu, 1882 pa je maturiral na učiteljskišči v Kopru. Poučeval je v slov. Istri: Kubeč, Šmarje pri Kopru, Dekani. Zaradi boleznj je stopil 1910 predčasno v pokoj. V vseh službenih krajih je vneto deloval na gosp. in kulturnem področju, da bi ljudi narodno prebudil in gosp. dvignil. Povsod je skrbel tudi za petje in godbo. Njegovo skladateljsko delo je ostalo v rkp. Skladbe so v duhu ljudskih pesmi, največ pa je cerkvenih.

Prim.: Knjiga krščenih ricmanjske fare, št. 104, str. 77; SBL I, 594; Jelerčić, 84; Savli, PDK 9. nov. 1977; Vilhar, 38, 75.

M. Bajc

KURET Milan, pesnik, duhovnik, r. 27. jan. 1890 v Šmarju pri Kopru, u. neugotovljeno. Osn. š. je obiskoval v Dekanih, 1908 dovršil gimn. v Pazinu, študiral 1910-14 bogoslovje v Gor., bil 1914-16 kpl. v Dolini pri Trstu, 1916-18 župni upravitelj v Koštaboni in 1918-20 v Kortah v Istri, 1920-25 župni upravitelj v Rudah pri Samoboru, 1925 prišel na Vatovlje na Krasu, potem se zgubi za njim sled. V DS 1917-18 je objavil več pesmi, 1918 izdal večjo zbirko pesmi *Jeklena maska*. Druga, pomnožena izdaja te zbirke je izšla 1932 pod psevdonimom Čartomyrov v Gor. v tiskarni Lucchesi. Druga izdaja ima dva dela. V prvem je K. zbral svoje pesmi v enajst poglavij z epilo-

gom, v drugem z naslovom *Jánaške bajálke* pa je prepesnil v svoj inovatorski jezik najznačilnejše slov. ljudske balade. K. je hotel uveljaviti v slov. črko y, napisane poudarke, novo končnico -yr za samostalnike vseh spolov; za samost. ž. spola s končnico na -ost predlaga končnico -ija. Vse te in ostale novosti vneto zagovarja v petnajst strani dolgem uvodu v drugi izdaji svoje pesniške zbirke.

Prim.: SBL I, 594; ZSS VI, 319.

Češč.

KURET Niko, narodopisec, šolnik, dramatik, lutkar, r. 24. apr. 1906 v Trstu, očetu Francu, poštnemu poduradniku, po rodu Goričanu, in materi Ani Žagar, iz furlanske rodbine. Osn. š. je začel obiskovati v Trstu, prva svet. vojna je družino pregnala v zaledje, ustavili so se v Celju. Tu je K. končal osn. š. in na celjski gimn. maturiral (1926). Na lj. U se je vpisal na romanistiko in primerjalno književnost ter diplomiral 1930. Še isto leto je postal prof. na gimn. v Kranju. V pedagoški službi je ostal z neprostopoljnimi prekinitvami do 1954. Vmes se je ponovno vpisal na U in 1946 diplomiral iz etnografije z etnologijo. 1954 je vstopil v Inštitut za slovensko narodopisje pri SAZU, za katerega ustanovitev je dal pobudo že 1947. V Inštitutu je ustanovil sekcijo za ljudske šege in igre ter v njej delal do upokojitve. 1979 je bil upokojen kot znanstveni svetnik SAZU. - Na U ga je prof. F. Kidrič napotil k študiju srednjeveške duhovne drame. Kot pristajaš tedanjega mladinskega gibanja okoli Kriza na gori je našel iz duhovne drame pot v angažirano »laično«
gledališče tistih let. Ustanovil je revijo *Ljudski oder* (1-7, 1934-40) in začel izdajati vrsto programatično usmerjenih Ljudskih iger (1-29). Laično gledališče ga je privedlo v narodopisje. Fr. Kotnik mu je pomagal odkriti A. Šusterja Drabosnjaka. Neprijazne predvojne razmere, nato pa druga vojna vihra so zavrle njegova prizadevanja. Ob igrah se je K. zblizal s šegami, ki se jim je kot sodelavec Inštituta po 1954 lahko posvetil v celoti. Sprva se je osredotočil na koledniško dramatiko in iz nje tudi doktoriral (1956). Kmalu se je krog njegovega raziskovalnega dela razširil (ziljsko *Štehvanje* 1969), nastalo je njegovo danes razprodano delo *Pravično leto Slovencev*, I-IV (blizu 1400 strani, 1965-1971). Delo je prejel Pitrèjevo nagrado v Palermu (1971) in nagrado Borisa Kidriča (1972). V okviru šeg se je s posebno vneto posvetil ljudski dramatiki, od nje je le korak do mask.

Z njimi se je sicer že zgodaj srečaval, kot raziskovalec v Inštitutu je mogel napisati nekaj temeljnih del o njih. Vzbudila so zanimanje mednarodne javnosti, tako je 1966 prejel Herderjevo nagrado na dunajski U, 1968 pa je bil izvoljen za dopisnega člana Kr. belgijske komisije za folkloro v Bruslju. - K. se je razvil v znanstveno smer kot narodopisec in v literarno kot dramatik (za radio), mimogrede je dosti prevajal iz nemšč., franc., ital. - **N a r o d o p i s e c**: Razprave o božičnem čoku (nem., 1961), o božičnem žitu (nem., 1961), o velikonočnih kresovih (it., 1961), o Retoromanih (1964). Prispieval je dva članka o narodopisju Jsle: Jugoslavia. Etnografia y folklore, v Gran Enciclopedia RIALP, Madrid 1975, in Jugoslavia. Folklore, v Grande Dizionario Enciclopedico, Torino 1982. Vrsta razprav iz folklorne dramatike: o velikonočnih igrah (1932), o božičnih igrah (1933), o ljubljanski igri Paradiž (1958), o mekinjski božični zibelki (1959), o cerkljanski pustni igri (nem., 1959), o prizoru žaganja babe (1961, tudi it.), o prizoru z babjim mlinom (1955) ter pregled slov. ljudskega gledališča (1958). Vrsta razprav o maski: dva pregleda slov. mask (Dunaj 1955, Basel 1967), članek Maschere e mascherate della tradizione popolare europea, v Enciclopedia universale dell'arte, Venezia-Roma 1964, razprave o tipologiji evropskih ljudskih mask (franc., 1967), o fenomenologiji maske (1973), o maskiranju žensk (1972), o maskah pri Valvasorju (1972), o maskah ob furlansko-slov. meji (it., 1966), o pustni družbeni kritiki (it., 1968), o Harlekinu v Bohinju (1956), o brkinskih Skoromatih (it., 1977), o Pehtri babi (nem., 1969), o maskah v Slovenski Istri (1972). - **D r a m a t i k**: Nastopil že pred vojno kot »angažiran« avtor (*Igra o kraljestvu božjem*, Lj. 1939, igre v Ljudskem odru), priredil tri Drabosnjakove igre (*Božično*, 1934, *Izgubljenega sina*, 1934, *Pasijon*, 1937). Po vojni se je usmeril v radijsko igro (Radio Lj., RadioTrst A, Radio Celovec). Večino iger je napisal za Radio Trst A: *Smrt in mlinar* (1955); *Zarota v gozdu* (mlad., 1955); *Blatničani* (mlad.); *Sedmero naukov*, *Zima prikima* (mlad.), *Potovanje v deveto deželo*, *Siromak in grajska hči* (mlad.), *Božični triptihon* (vse 1956); *Prvi greh* (po Lope de Vegi), *Železni, zlati in biserni grad* (mlad., 1957); *Izgubljeni sin* (po Drabosnjaku), *Lisica je prav zvita zver* (mlad.), *Stempihar* (1959); *Sedem postnih slik* (1960); *Argonavti* (1962); *Derviševar dar* (1962); *Spokornik* (1963); *Sveti večer* (1964); *Božič* (1971); *Trije kralji* (1972). Za Radio

Trst A je pisal tudi nize folklornih oddaj. - K-a je že zgodaj prevzel čar lutk, uvedel je k nam ročne lutke; bil je nekaj časa aktiven lutkarski avtor (*Kralj Matjaž in Alenčica*, *Baterija inženirja Lisca*, *Ostržek* idr.). Kot narodopisec je raziskal in svetu pokazal slov. folklorne lutke s Ptujskega polja. - Bibliografijo K-ovih del (do 1976) gl. v Traditiones, 5-6, Lj. 1979: Kuretov zbornik.

Prim.: Osebni podatki; LSAZU od 1954 dalje, kjer je tudi tekoča bibliografija; Kuretov zbornik, Traditiones, 5-6, Lj. 1979.

Ur.

KURET Stojan, glasbenik dirigent, r. 16. febr. 1957 v Trstu očetu Miranu, trgovcu, in materi Maruški Gerdol, učiteljici. Osn., nižjo sred. š. in klas. licej Fr. Prešeren je dovršil v Trstu in maturiral 1975. Od 1962 je študiral klavir in stranske predmete na š. GlasbM, dve leti pri prof. Erminiju Ambrozetu, nato pri prof. Gojmiru Demšarju. 1977 se je vpisal na AG v Lj. v oddelek za dirigiranje pri prof. Antonu Nanutu. Diplomiral je 2. jul. 1981 s strokovnim naslovom »akademski glasbenik-dirigent«. Od 1974 dalje je honorarno zaposlen pri GlasbM v Trstu, od 1977-79 je bil supl. glasbene vzgoje na Sred. š. Ivan Cankar. O glasbeni vzgoji za razne stopnje je napisal več ciklov oddaj za RAITrsta (1976-79). V jeseni 1974 je prevzel vodstvo Otroškega pev. zbora GlasbM, v jeseni 1975 je ustanovil Mladinski pev. zbor GlasbM, v jeseni 1980 Dekliški pev. zbor in okt. 1981 Mešani mladinski pev. zbor. Zbore vodi, z njimi nastopa in dosega uspehe: 3. mesto na drž. tekmovanju v Pratu z MZP (10. maja 1980), 1. mesto v Vittorio Veneto (8. dec. 1980), srebrna plaketa v Celju (29. maja 1981), 5. mesto na mednarodnem tekmovanju v Arezzu (29. avg. 1981), plaketa boja in dela SKGZ ob otvoritvi Kulturnega doma v Gor. (28. nov. 1981).

Prim.: Osebni podatki; Goj. Demšar, Uspešen debut St. Kureta za dirigentskim pultom, PDK 19. jan. 1980; J. Bole, Zares lep uspeh zbora in njegovega dirigenta, PDK 20. maja 1980; Bella affermazione delle voci bianche della Glasbena Matica, Picc. 13. dec. 1980; P. Menkù, Prepričljiv diplomski nastop St. Kureta, PDK 19. apr. 1981; Seconde a Prato le "voci bianche" slovene, Picc. 11. maja 1981; T. Simčič, Mladi tržaški glasbeniki gostje v Kult. domu v Trstu, M(Trst) 1981, št. 5; Z. Harej, Drugi abonmajski koncert Glasbene Matice, NL 19. nov. 1981; slika PDK 21. apr. 1981.

Jem.

KURET Vladimír, pisatelj, vinarški in sadjarski strokovnjak, r. 2. apr. 1888 v Šmarju pri Kopru, u. 9. febr. 1962 v Šentjurju pri Celju. Oče Ivan,

kmet. Osn. š. je obiskoval v Dekanih, pripravnico in 6 gimn. razr. v Trstu, višjo š. za sadjarstvo in vinogradništvo dovršil 1908 v Klosterneuburgu pri Dunaju. Služboval je kot referent za vinogradništvo v Zadru, Splitu, Buzetu, Kopru (1909-30), v Mrbu in Lj. (1930-46) ter nazadnje v Sentjurju (1946-62). V letih 1908-10 objavil beletristične prispevke v Slovanu in LZ, pozneje je pisal samo iz svoje stroke v Primor. gospodarju, Kmetovalcu, Sadjarju in vrtnarju, Grudi, Naših gorica in v koledarjih Kmečke zveze in Železničarja. 1938 je objavil krajše delo *Obnova vinogradov*. Sodeloval je pri prvi in drugi obnovi vinogradov ter si prizadeval pri organizaciji trsnic in uvajanju visokokvalitetnega trsnega izbora.

Prim.: SBL I, 594; F. Adamič, Delež prim. Slovencev v jsl. sadjarstvu, vinogradništvu in vrtnarstvu, Sreč št. 20, 1969, 27.

Češč.

KURINCIC Franc, prosvetni delavec, r. 28. nov. 1900 v Idrskem pri Kobaridu, živi v Lj. Oče Anton, kmet, mati Terezija Kurinčič. Dovršil 6 razr. osn. š. in dveletni nadaljevalni tečaj (1914). Ko je med prvo svet. vojno zasedla vas It., so jih preselili v Breginj, po kobariškem zlomu so se vmili. Febr. 1918 so ga mobilizirali v 97. trž. regiment in v Radgoni je 23. maja 1918 doživel vojaški upor, nato so ga poslali na tirolsko bojišče, kjer je ostal do konca. Po vojni je s konji prevažal («furman») gradbeni material, nazadnje drva. Ko so ustanovili v vasi Ljudski oder, je K. vstopil vanj in bil član moškega pev. zbora. Ker je društvo kmalu propadlo, se je pridružil obnovljenemu PD Idrsko in bil 1922 izvoljen za odb. in preds. kolesarskega odseka. Večkrat so tekmovali in K. je tudi zmagal. Deloval je v pev. zboru ter v dramskem in godbenem odseku, veliko igral in pel kuplete. 1925 je bil izvoljen za preds. kobariškega prosvetnega okrožja osrednje Prosvetne zveze v Gor. Okrožje je prirejalo skupne prireditve, romanja in izlete. Zaradi delavnosti je dobil sept. 1927 častno diplomu Prosv. zveze, tedaj pa so tudi vsa društva razpustili. Pridružil se je TIGRu in bil izbran za vodjo zaupnikov v vasi. Ko mu je grozil zapor, je 27. febr. 1929 odšel v Argentino. Dolgo ni mogel najti stalne zaposlitve, zato je bil pleskar, dekorater, polagal mozaike, pral delovne obleke, izdeloval lopate, zidal, kmetoval, bil gostilničar, nazadnje je bil poslovodja vinske veletrgovine La Superiora in si uredil življenje z ženo in hčerjo. Ker sta tedaj delovali v Buenos Airesu dve slov. prosvetni društvi, Ljudski oder in Slov. prosv. dru-

štvo, obe v mestni četrti La Paternal, je 1930 spodbudil ustanovitev Slov. prosv. društva 2 v Parque de los Patricios, kjer je živel veliko Slovencev, predvsem s Tolminskega. Izvolili so ga za preds. in takoj je nabavil nekaj knjig, naročil Slovenca, igral in pel kuplete. Za stoletnico rojstva S. Gregorčiča je dal pobudo za meddruštveno proslavo in postal preds. prireditvenega odbora. 12. jun. 1945 je postal preds. Odbora za jugoslovansko Primorje in dve leti so seznanjali svetovno javnost s Slov. Primorjem, Istro in Trstom ter pošiljali brzojavke v evropske prestolnice. 22. apr. 1947 je bil izvoljen za podpreds. Slovanskega sveta, v katerem se je združilo pet slov. društev. 21. dec. 1947 so se združila štiri slov. društva v Slov. ljudski dom in K. je bil izvoljen za načelnika kult. odseka. Na vseh teh mestih je delal za kult. in gosp. dvig rojakov, pisal je o tem tudi v tamkajšnje časopise in predaval. 30. maja 1948 se je vrnil z ladjo Partizanka v domovino in se naselil v Lj. Delal je pri Prehrani in v hotelu Ilirija do 1966. Ko so 1951 ustanovili Slov. izseljensko matico, je bil izvoljen v odbor in zadolžen za Južno Ameriko. 1981 je izdal pri Založbi Borec v Lj. spomine *Na tej in na oni strani oceana* (320 str.), kjer je natančno opisal svoje življenje od rojstva dalje, razmere v Argentini in doma po povratku. V knjigi je vrsta dokumentarnih fotografij. Za delo med rojaki je bil odlikovan z redom bratstva in edinstvi II. stopnje, z redom zaslug za narod s srebrno zvezdo, ob 80-letnici je prejel od predsedstva SFRJ red republike s srebrnim vencem, občina Šiška (Lj.) pa mu je podelila Priznanje osvobodilne fronte slov. naroda.

Prim.: Podatki sorodnikov in sorojakov; Ina Slokan, Rodna gruda, jun. 1978; Bogdan Pogačnik, Poštenjak z dveh strani oceana, Delo 6. avg. 1981 in 27. avg. 1981; Zor. Senkovič, Izpoved domoljubne volje, Lj. dnevnik 22. avg. 1981; Fr. Kurinčič, Na tej in na oni strani oceana, Lj. 1981, 80, priloga list 5, 6, 7 in 208, list 6, 7, 8 slike.

F. Č.

KUŠČER Danica glej CIGOJ

KUŠČER Ljudevit, prirodoslovec, strokovnjak za polže, r. 12. avg. 1891 v Piranu, u. 8. mar. 1944 v Lj. Oče Mihael, poštni kontrolor, mati Ana Bajt, oba iz Volč pri Tolminu, predniki pa najbrž iz naselja Kuščarji nad Volčami. Mladost je preživel v Barkovljah pri Trstu in tu je maturiral na gimn. 1909. Že kot gimnazijec se je zanimal za favno, zlasti polžjo. Prirodoslovje je študiral na dunajski U (1909-14) in doktoriral 11. mar. 1919 z

disertacijo *Ueber die Schalenstruktur des Gastropoden*; zaradi vojnih razmer je niso natisnili. Poleg rednega študija na U je dovršil tečaj za telovadnega učitelja na sred. šolah in delal po posredovanju kustosa R. Sturanyja na prir. odd. dvornega muzeja. Nekaj časa je bil učitelj telovadbe na dunajskem Terezianumu, ves čas pa pri češkem sokolskem društvu. Na tem področju je bil pozneje zelo delaven v ožji domovini kot telovadec, organizator in pisatelj. Kot suplent na dunajskih gimn. (II. in VI. okraja) je dobil zmanjšano učno obveznost, da se je lahko vne-teje posvetil znanstvenemu delu. 1919 se je oženil z Dunajčanko Marjeto Kautsky, ki mu je dala sinova Ivana in Dušana, poznejša očetova pomočnika na ekskurzijah. Po vojni se je zaradi domoljubja vrnil v domovino in dobil mesto kustosa Narodnega muzeja v Zagrebu, stanoval pa je v Brežicah. V muzeju se je nalezl jetike, vendar je po dveh težkih operacijah toliko okreval, da je lahko nadaljeval z delom. 1923 je dobil prof. službo na gimn. v Kranju, ker pa je težko učil, je bil 1929 za stalno dodeljen Zoološkem inštitutu U v Lj. Zdaj se je ves posvetil znanstvenemu delu in hodil na dolge in utrudljive ekskurzije po vsej Jslj., večinoma s podporo zagrebške JAZU. Že zgodaj se je osredotočil na raziskovanje kraške podzemse polževske favne. Odkril je veliko število še neznanih oblik, material pa je dobival tudi od drugih nabiralcev. Stopil je v stike s številnimi strokovnjaki v tujini in z njimi zamenjaval material in literarne pripomočke. S tem in z vrsto publikacij je zaslovel kot izvrsten gastropodolog (polžeslovec). K. je bil odličen morfolog, opazovalec, njegovo izurjeno oko je zapazilo nevidne drobne razlike, njegov končni namen ni bil le popis novih vrst in sestava sistemskih favnističnih seznamov, marveč se je skušal poglobiti v biološke probleme, ki so jih najdbe in morfološke ugotovitve postavljale. Vedno se je oziral na ekološke razmere raziskanih vrst, iskal zoogeografske zakonitosti, ker je bil prepričan, da bi se marsikje »dalo iz identičnosti oziroma razlike favne sklepati na obstoj oziroma pomanjkanje podzemse vodne zveze« na Krasu. Novi rodovi polžev, ki jih je ustanovil K., so: *Costellina*, *Hadziella* in *Microsalpinx*, za Brusinov rod *Lanzaia*, ki jo je le-ta štel za morskno, pa je K. ugotovil, da živi v kraških jamah in je v morje naplavljena samo prazna hišica. Odkril in opisal je 35 jamskih polžev (imena so navedena v Zborniku Prirodoslovnega društva, 4. zv., Lj.

1946, 8-9, kjer je tudi seznam K-ih publikacij). 1936 je napravil habilitacijo za privatnega docenta zoologije s posebnim ozirom na malakologijo (mehkužce) in z veliko vnemo delal s študenti. Izvoljen je bil že za izrednega prof. na lj. U, ni pa dočakal imenovanja, ker se je v belgijski vojašnici v Lj., kamor so ga zaprli it. policisti, ponovno prehladil, jetika se je povrnila in ga po dolgem trpljenju pokopala. Ves čas v Lj. je bil izredno delaven v različnih organizacijah, in sicer upravno, kot predavatelj in organizator: Prirodoslovno društvo, Društvo za raziskavanje jam, Jadranska straža, Zveza kulturnih društev, Sokol itd. Njegova zasluga je, da se je v okviru Prir. društva zamenja prirodoslovnih razprav mogla razširiti do zavidljivega obsega. Po njegovi zaslugi je tudi začela izhajati poljudnoznanstvena revija *Proteus*, imenovana po značilni kraški človeški ribici. K-eve znanstvene publikacije so: *Donesek k naši jamski favni*, Carn. 9, 1919; *Originalna nahajališča mehkužcev v Sji*. Na koncu: *Malakološka literatura Sje*, GMDS 2, 1923; *Jamski mehkužci severozapadne Jslj. in sosednjega Krasa*. (Pregled dosedanjih raziskavanj z angl. izvlečkom in kartico), GMDS 4-6 B, 1926; *Nabiranje mehkužcev v jamah*, Ibid.; *Drei neue Höhlenschnecken* (izvleček v slov.), GMDS 7-8, 1928; *Einige Fälle abnormalen Gastropodenschalen* (izvleček v slov.), Ibid.; *Primo contributo alla fauna malacologica della Venezia Tridentina*; *Zospeum globosum* sp. n., Studij trentini 9, 1928; *Prirodoslovna istraživanja sjevernodalmatinskog otočja*. 1. Dugi i Kornati. Mollusca, Prirod. Istraž. mat. prir. razred, 16, 1930; nem. izvleček v Bull. int. Avad. yougoslave Sci., 24, 1930; *Höhlen- und Quellenschnecken aus dem Flussgebiet der Ljubljana*, Arch. Molluskenk, 64; *Prispevek k poznavanju podzemskih gastropodov Dalmacije in Hercegovine*, Prirod. Istraž. mat. prir. razred, 18, 1932; nem. izvleček v Bull. int. Acad. yougoslave Sci., 26, 1933; *Seznam podzemeljskih vodnih moluskov*: v razpravi St. Karamana, Die Fauna der unterirdischen Gewässer Jugoslawiens, Verh. d. internat. Vereinn. f. angew. u. theoret. Limnologie Sv. 7, 1935; *Zur Kenntnis der Molluskenfauna von Südserbien und Montenegro*. 1. Beitrag, Bull. Soc. Sci., Skoplje 17, 1936 (z 11 slikami v besedilu). Več poljudnoznanstvenih prispevkov je objavil v *Proteusu*. Njegovo bogato zbirko mehkužcev je po vojni prevzel Prirodoslovni muzej v Lj. - K. je bil izredno nadarjen, neutrudljivo delaven, vnet znanstvenik, pretirano

natančen pri delu, požrtvovalen in goreč domoljub; zdravje sta mu uničili obe svet. vojni.

Prim.: Podatki sina Ivana; K., Dr. L. K. †, Proteus, 8, 1945, 42-43; L. K. †, Zbornik Prirodosl. društva, 4, 1946, 5-9 s sl.; Cermelj, Spomini 22, 36.

Jem.

KUTIN Anton, prosvetni delavec, r. 19. mar. 1878 v Trstu, u. 19. dec. 1959 v Lj., pokopan v Mrbu. Njegova mati je bila Bovčanka in je služila v Trstu pri bogati družini, zato ga je vzredila teta v Bovcu, kjer je dovršil osn. š. S 14. leti je odšel v Rabelj na delo v rudnik. Ravnatelj je spoznal njegovo nadarjenost, zato ga je poslal v š. v Trbiž, da bi se naučil nemšč. in bi ga mogel zaposliti v pisarni. Ker mu ni prijalo nemško okolje, se je 17-leten odpravil v Koper na učiteljske: hranil se je pri kapucinih, stroške za sobo in drugo je kril z denarjem, ki mu ga je dal prof. Mašera za poučevanje njegovih otrok, z državno podporo se je oblačil in obuval. O počitnicah je nekaj zaslužil na polju in v gozdu. Med študijem je bil narodno zaveden, zato so ga it. irendentisti apr. 1897 pretepli; maturiral je 1898. Do usposobljenostnega izpita je učil v Batujah pri Dornberku, nato eno leto na vadnici v Kopru. Stalno mesto je dobil na enorazrednici v Št. Mavru, kjer je ostal dve leti. Tu je spisal zgod. Št. Mavra (Drž. knjiž. Gor.) in za učit. konferenco metodiko poučevanja geometrije na osn. š. V š. letu 1905/06 je bil imenovan za učit. voditelja na novoodprti pripravnici za učiteljske v Tolminu. Vodil jo je do konca 1911-12, ko so ukiniteli podeželske pripravnice in edino pripravnico pridružili učit. v Gor., ki jo je K. vodil od 1912-13 do vstopa It. v vojno. Med vojno je s prof. Pirjevcem in kolegom Komacem vodil zaposlovalne tečaje v Trstu. Po vojni se je preselil v Mrb. in si kupil lepo hišo z vrtom, ker je svojo v Tolminu prodal materi pesnice Ljubke Šorlijeve-Bratuževe (gl. čl.). V Mrbu je učil na deški mešč. š., od 1923 na vadnici moš. učit. do jeseni 1936, ko je stopil v pokoj. V pokoju je zasebno poučeval dijake višjo matematiko, za kar si je pripravil posebne primere za postopno reševanje nalog (rkp. ohranjen). V Mrbu je pisal podlistke v časop. in revije in pesnil v Gregorčičevem slogu, npr: *Trentarski zvon*, *Golobar*, *Bovec - planinski raj*, *Zlatomašniku dekanu Andreju Klobučarju* idr. Prvi dve hrani Muzej v Trenti, ostali dve sta natisnjeni v knjigi Hub. Močnik, Spomini in izkustva (Gor. 1971, 43-44). Dobro je igral harmonij in ljubil gregorijansko petje. Bil je vnet planinec in med službovanjem v Tolminu

je bil tajn. Plan. društva in vsakdanji gost Citalnice. Poznal je vsa prim. narečja, bil dober pedagog in znal v učencih utrditi narodno zavest. Za učence in dijake se je zanimal tudi zunaj šole, vodil jih je na izlete in jih seznanjal z naravnimi lepotami, krajevno zgod. in zaslužnimi možmi.

Prim.: Hub. Močnik, Spomini in izkustva, Gor. 1971, 39-44 s sl.; Vilhar, 43, 81 (pomotoma Alojz Kutin), 87; Šavli, PDK 4. nov. 1977 s sl.; SBL I, 596-97.

Mk.

KUTIN (uradno **CUTTIN**) **Ciril**, profesor in prevajalec, r. 21. dec. 1911 na Volarjih pri Tolminu, u. 27. sept. 1975 v Tolminu. Oče Janez, kmet, mati Terezija Čujec. Osn. š. obiskoval nekje blizu Dunaja, kjer je bila družina med prvo svet. vojno v begunstvu, in na Volarjih, gimn. in licej v Tolminu. Maturo je z odliko opravil v Čedadu in se nato vpisal na Lepslo-filoz. fak. v Padovi. Doktoriral je 9. sept. 1938 pri znanem it. slavistu E. Lo Gatto. Vojaško službo je opravil v Libiji (Tripoli). Med 1941 in sept. 1943 se je bojeval na grški in albanski fronti in prišel do poročnika. 1943 se je nastanil v Monzi in si ustvaril družino. Poučeval je lit. predmete na tamkajšnjih licejih. Bil je strokovnjak za lat. ter se navduševal zlasti za Vergila in Danteja. Vedno se je zanimal za slov. književnost in tudi prevajal. Njegov najpomembnejši prevod je Cankarjev Martin Kačur, ki je izšel v Milanu pri zal. Rizoli 1964 z naslovom *Biografia di un idealista* (Trad. C. Cuttin). Prevajal je tudi Bevka in Zidarja. Napisal je še *La dottrina politica del Machiavelli* (Ed. Lucchesi - Gor. 1942) in *La battaglia di Cossovo e la sua epopea* (Tipogr. Artigianelli, Monza 1944). V vojni si je zaslužil dve odlikovanji.

Prim.: Podatki žene Marie Cernuschij Cuttin. L. B.

KUWASSEG (**KUWASEGK**, **KUVAŠEK**) **Josip**, slik., litogr., strok. pisatelj, r. 25. nov. 1799 v Trstu, u. 19. mar. 1859 v Gradcu. Zaradi franc. vojne je izgubil oče trgovec vse svoje imetje in se 1809 preselil z družino v Gradec. K. je tam dokončal osn. š. in se skupaj z bratom Karlom (gl. čl.) učil risanja in slikanja na graški dež. akad. za kr. slik. Nato se je izpopolnjeval na Dunaju, kjer je v razletju 1826-30 delal predvsem za litogr. atelje Trementsky. 1830 se je vrnil v Gradec in nadaljeval delo v litogr. inštitutu ces. Jožefa. Izdelal je več serij litogr. (Razgledi z

graškega gradu, Nove zgradbe v Gradcu, Stajerski razgledi itd.). Istočasno je slikal pokr. domačega kraja (akvarele in olja). Občasno se je bavil tudi s stenskim slik. Freskiral je eno sobo prelature v samostanu Rein. K. je bil tudi strok. pisatelj in je napisal več priročnikov za pouk risanja in slikanja pokr. v š. Naj omenimo: *Vollständiger Unterricht zum Landschaftszeichnen in Studien nach der Natur*, Wien 1829 v 6 zv. in *Vordergründe und Staffagen zum Landschaftszeichnen in Studien der Natur*, Wien 1829, tudi v 6 zv. Njegovi akvareli in litogr. se nahajajo v graškem dež. arh. in v zasebnih zbirkah.

Prim.: Grazer Tagespost 22. in 23. mar. 1859, 18. jan. 1863, 6. apr. 1913; Kukuljevič, 212; Wurzbach, XIII (1865), 434-36; Zahn - Ilwof, Stiria ilustrata, Graz 1882-89; Wastler, Künstlerlexikon, Lj. 1896, 80; Steska, SlikM, M 1926, 223; Isti, SlikP, 283-84; Bénézit, Dictionnaire, V, 333; Thieme-Becker, XXII, 145; G. Caprin, I nostri nonni, Trst 1973, 192-93; SBL I, 597.

Vh

KUWASSEG (KUVASEK) Karl Josip, slik. litogr., r. 14. (16.?) mar. 1802 v Trstu, u. 4. febr. 1877 v mestu Nanterre, v Franciji. Brat Josipa in Leopolda (gl. čl.). K. je obiskoval graško dež. akad. za kr. slik. Pozneje se je izpopolnjeval na Dunaju in delal skupaj z bratom Josipom za litogr. atelje Trementsensky (1826-30). 1830 se je odpravil v Pariz in od tam spremljal grofa Schomburga na potovanjih po Evropi in Ameriki. Po povratku se je nastanil v Parizu in želel uspeh s skicami pokr., ki jih je naslikal na potovanjih. 1861 mu je Napoleon III. podelil odlikovanje Častne legije (Légion d'honneur). 1870 je postal franc. državljan. Njegova dela se nahajajo v znanih muzejih in gal. (Delgado Museum, New Orleans; Public Library, New York itd.). Nekaj njegovih sl. sta kupila kralj Ludvik Filip in baron Rothschild. K-ov sin **Charles Euphrasie**, slik., pokrajinar, r. 29. avg. 1833 v Draveilu (Seine-et-Oise), u. 28. (?) okt. 1904 v Parizu, je razstavljal večkrat v pariškem Salonu (Soc. des Art. franç.) med 1859 in 1904.

Prim.: J.B.H. Nelson Cottreau, Une vie d'artiste. Essai biographique sur C. Kuwasseg - peintre, Paris 1843 (s sl.); Isti, Appendice à la notice précédente, Paris 1845; Kukuljevič, 213; Wurzbach, XIII (1865), 436; Steska, SlikM, M 1926, 223; Isti, SlikP, 284; Bénézit Dictionnaire, V, 333; Thieme-Becker, XXII, 145-46; G. Caprin, I nostri nonni, Trst 1973, 192-93; SBL I, 597.

Vh

KUWASSEG (KUWASSEGG, KUVASEK) Leopold, slik., litogr., uradnik, r. 18. okt. 1804 v Trstu, u. 6. mar. 1862 v Gradcu. Brat Josipa in Karla J. (gl. čl.). Šolal se je v Gradcu in postal inž. asistent pri stavbnem ravnateljstvu za Stajersko. Kasneje je bil imenovan za stavbnega inšp. v Gradcu. Slikal je pokr., mestne razglede, rože in miniaturne portrete. Izdelal je več serij litogr., tudi barvnih, z graškimi razgledi in načrti za razne javne zgradbe. 1840 je litografiral A. Rombergov načrt Gradca. Na razst. Alt-Steiermark, ki je bila v Gradcu 1890, je bil razstavljen njegov miniaturni portret J. Schafferja iz 1830.

Prim.: Wurzbach, XIII (1865), 436; Zahn - Ilwof, Stiria illustrata, Graz 1882-89; Wastler, Künstlerlexikon, Lj. 1896, 32; Steska, SlikM, M 1926, 223; Isti, SlikP, 284; Bénézit, Dictionnaire, V, 333; Thieme-Becker, XXII, 146; SBL I, 597.

Vh

KYOVSKY Rudi, univ. prof., strokovnjak za delovno pravo in socialno zavarovanje, r. 17. avg. 1906 v Roču v Istri, živi v Lj. Oče Jožef je bil železničar v Roču, Kopru, Kozini, Pazinu in po 1918 v Lj., mati Olga Čeh iz Rodika pri Kozini. Osn. š. in dva razr. hrv. gimn. je dovršil v Pazinu, 3. razr. na ilegalni slov. gimn. v Trstu, ki je imela sedež v Narodnem domu, razr. v Rojšanu. 1919 se je preselil v Lj. in 1924 maturiral na real. gimn., na Pravni fak. pa diplomiral 1928 in doktoriral 23. nov. 1929. Najprej je bil pripravnik pri okrož. sodišču v Lj., nato v Novem mestu in Mariboru, sodnik v Arinju v Srbiji (1934-36), Dolnji Lendavi (1936-37) in Novem mestu (1937-42). V začetku 1942 so ga It. zaradi socialne in narodne dejavnosti zaprli in odpeljali v taborišče v Gonars, potem konfinirali v Rapinu v Abrucih. Po it. zlomu se je prebil k partizanom v Bari in stopil v 3. prekomorsko brigado, kmalu pa so ga premestili na Vis. Tu so ga poklicali v tedanje poverjeništvu za socialno politiko, kjer je bil poverjenikov pomočnik, po osvoboditvi Beograda pomočnik in nato ravn. Zavoda za socialno zavarovanje Jslc. V tem času je sodeloval pri pripravah vseh zakonov o delu in social. zavarovanju. Kot izvedenec za vprašanja delovnega prava je bil imenovan v komisijo Zvezne ljudske skupščine za izdelavo načrtov za zakon o social. zavarovanju, o delovnih razmerjih v gosp. organizacijah ter zakon o inšpekciji dela. 1946 je vodil drž. delegacijo na generalni konferenci Mednarodne organizacije za delo v Parizu, 1952 se je udeležil prvega svetovnega kongresa Rdečega kri-

ža v Torontu (Kanada). 1950 se je vrnil v Slovenijo, kjer ga je Pravna fak. v Lj. izvolila za docenta za delovno pravo, 1952 za izrednega, 1957 za rednega prof. Od ustanovitve Inštituta za javno upravo in delovna razmerja pri tej fakulteti (1956) do preureditve 1972 je bil dir. namestnik in v njem vodil oddelek za delovna razmerja in delovno pravo. V pokoj je stopil 9. sept. 1977. 25. mar. 1976 ga je SAZU izvolila za dopisnega, 24. apr. 1981 za rednega člana. 1955 je zastopal Jslo. na konferenci izvedencev za vprašanja social. zavarovanja za primer brezposelnosti. Bil je član Nacionalnega komiteja Jsle. pri Zveznem izvršnem svetu za sodelovanje z Mednarodno organizacijo dela v Ženevi in v tej vlogi je sodeloval na številnih zasedanjih splošne konference te organizacije in njenih komisij. Bil je med ustanovitelji Société Internationale de droit de Travail et de la Sécurité sociale. Z referati ali s prispevki v razpravah se je udeležil vseh kongresov tega združenja, od prvega v Bruslju do devetega 1976 v Münchnu. Član je izvršnega odb. tega združenja. Več let je predaval na šoli za mednarodno delovno pravo in socialno varnost v Strasbourgu in bil koordinator te šole. Od 1962 dalje je predaval na vsakoletnih tečajih mednarodne univerze v Strasbourgu o pereči problematiki s področja delovnih razmerij v Jsli. O problemih jslega delovnega in socialnega prava je predaval v številnih univerzitetnih središčih v Nem., Franc., Belg., It., Šved., Češkoslov., Poljski in Madž., 1980 v Parmi v it. o združenem delu v Jsli. Več let je bil član organizacijskega komiteja Universitet danas v Dubrovniku, kjer je redno sodeloval tudi s svojimi prispevki o problematiki univerzitetnega študija. Bil je član centralnega odb. RK Jsle. in izvršnega odb. RK Sje., član izvršnega odb. SM, ur. odb. ali izdajateljskega sveta več revij s področja dela v Jsli. in v tujini. Za svoje delo je dobil Kidričevo nagrado (1977), ob upokojitvi naslov »zaslužni profesor« (1979). - K. je napisal nad 200 del, med katerimi so knjige, razprave, članki ter popisi in obdelave empiričnih raziskav. Najprej je pisal o delovnih razmerah in pravnem položaju delavcev v Sji. v preteklosti, potem je izoblikoval splošno teorijo delovnega prava na podlagi širokega primerjalnega pravnega znanja in poznavanja problematike te razmeroma mlade pravne panoge. Pisal je o temeljnih načelih delovnih razmerij, o delavčevem položaju v delovnem razmerju nasploh in o nekaterih kategori-

jah delavcev, o varstvu pravic delavcev in razreševanju posameznih in skupinskih delovnih sporov, o vlogi sindikata v jslem samoupravnem sistemu in o sindikalnih svoboščinah, o aktivnosti Mednarodne organizacije dela in v posebni knjigi o konvencijah in priporočilih te organizacije. Veliko se je ukvarjal s problemi socialne varnosti, samoupravljanja na področju zdravstva, zdravstvenega zavarovanja in zaposlovanja doma in v tujini. Mnogi obravnavani problemi in rešitve imajo pionirski značaj. Kot eden izmed vodilnih teoretikov delovnega prava se zavzema za delovno pravo kot posebno vejo prava, prav tako za novo pravno vejo »družbena lastnina in samoupravljanje v združenem delu«, pomožna pravna veja pa je »sindikalno pravo«. K. s kritično mislijo vedno išče znanstveno analitične elemente in se skuša dokopati do sintez. K obravnavanju pristopa celovito in se ukvarja tudi z družbeno vsebino posameznih ustanov, upošteva pa mednarodno, državno in samoupravno ureditev delovnega razmerja. Bil je med prvimi, ki se je zavzemal za ureditev varstva pravic delavcev zunaj okvira varstva civilnih pravic in za izločitev socialne varnosti v posebno pravno panogo. Njegove razprave so izšle v slov. in tujih znanstvenih revijah, samostojne knjige pa so: *Delovno pravo*. I. del: Splošni del (Lj. 1951); *Sistem socialnega zavarovanja v Jsli*. (1959, cikl.); *Priročnik delovnega prava* (1961, cikl.); *Osnove delovnega prava in socialnega zavarovanja* (1962, cikl.); *Učbenik delovnega prava* (1967); *Repertorij delovnega prava* (1970); *Delovno pravo* (Mrb. 1974); *Delovno pravo*. Splošni del (teoretske osnove) (1975); *Konvencije in priporočila Mednarodne organizacije dela s komentarjem* (1975, skupaj z A. Radovanom); *Delovno pravo* (1978); *Zakon o delovnih razmerjih s komentarjem* (1978, poglavji: Temeljne določbe in Varstvo pravic delavcev); *Komentar zakona o združenem delu*, II. del (1978, poglavji: Medsebojna delovna razmerja delavcev v združenem delu in Določanje pravic, obveznosti in odgovornosti delavcev v delovnem razmerju); *Delovno razmerje v teoriji in praksi* (1980, poglavja: Delovno pravo, Viri delovnega prava, Dejavniki na področju delovnega prava); *Urejanje delovnih razmerij v pravilnikih* (1980, poglavje: Delovna razmerja v kmetijstvu). Delovno pravo se je spreminjalo glede na nove ustave in zakon o združenem delu, zato je moral knjige predelovati. Pomembna je še njegova razprava v it. *Oris jslega samoupravnega delovnega*

prava (Enciclopedia giuridica del lavoro, XVI, Cedam, Milan 1981). Seznam vseh spisov R. K. hrani arhiv SAZU v Lj.

Prim.: Osebni podatki; poročilo akademika Al.

Finžgarja za izvolitev R. K. za rednega člana SAZU 10. febr. 1981; ULjBB I, 1957, 129-30; II, 1969, 122-23; III, 1979, 169-70; LSAZU 27. knjiga, 1976, 52-53 s. sl.; 28.-31. knjiga; Kojeko 2, 460.

Jem.

L

LAGINJA Matko, narodni buditelj istrskih Hrvatov, r. 10. avg. 1852 v Klani, u. 18. mar. 1930 v Zgbu. Izhaja iz siromašne družine. Osn. š. je obiskoval v Kastvu, hrv. gimn. na Reki. Pravo je študiral v Zgbu (1871-73) in v Gradcu (1873-75), kjer je 1875 prom. V Gradcu je obiskoval akademijo za trg. in industrijo (1876-77), nato v Trstu višji trg. tečaj (1877-79). Med 1875-76 je bil v odv. pis. A. Kačića Peha na Reki, 1879 na mestni obč. v Zgbu, 1880 tajn. obč. Kastav, od 1881-88 odv. pripravnik v Voloskem, nato pa od 1890 do 1915 odv. v Pulju. Krajši čas zatem je živel v Opatiji, nato pa v Zgbu do smrti. Idejno se je oblikoval v gimn. pod vplivom učitelja Jelačića, pristaša hrv. stranke prava. Tako je 1870 objavil pesem *Istranom* (v 2. let. koledarja Istran), ki izkazuje polit. program L. in vse pravaške generacije hrv. polit. Istre in Kvarnerskih otokov - boj zoper vladavino istrskih It. italijanašev. Sledil je politiki Starčevićevega kroatizma, ki da more s svojimi radikalnimi metodami spremeniti težki splošni položaj Istre in otokov za razliko od jugoslovanstva J. Strossmayerja, ki so ga na tleh Istre pred tem predstavljali predvsem J. Dobrila in D. Vitezić. Tak kroatističen značaj je dal že Bratovščini hrvatskih ljudi u Istri (Kastav 1874), prvi hrv. organizaciji tega področja, ki je skrbela za š. vzgojo. Pomembno delo je opravil tudi kot tajn. kastavske obč., potem je v Trstu krajši čas sodeloval pri Naši slogi. 1883 je postal dež. poslanec v Poreču, svoj prvi nastop v zboru je začel v hrv. jeziku, kar je povzročilo hudo reakcijo It. Postal je najuglednejši predstavnik javnega življenja istrskih Hrv., sodeloval je z M. Mandićem in V. Spinčićem in vodil borbo, da pridejo istrske obč. v roke Hrv. Sodeloval je pri snovanju gosp. zadrug, ki so se na začetku 20. stol. združile v Gospodarsko zvezo za Istro

(1903); v tem času se je osnovala vrsta različnih kult., denarnih in gosp. društev. L. je postal prvi tajn. Družbe sv. Cirila i Metoda, tedaj je imel v Pulju svojo tiskarno. L. je postal državni poslanec (1891-1901, 1907-1918), v parlamentu je sodeloval s poslanci iz jsl. dežel. Med 1883 in 1914 je bil stalno izvoljen v istrski dež. zbor. L-eva aktivnost je pognala It. v Istri v defenzivo, L. pa se je približal revnim it. kmetom v južni Istri in zanje organiziral gosp. zadruge. L. je v teku svoje polit. aktivnosti menjal ostro kroatizma in ni pozabil na sodelovanje s Slov. v SlovPrim, kasneje se je zopet približal jsl. miselnosti prvih začetnikov hrv. preroda v Istri, zato je pristal na majniško deklaracijo. Nekaj časa je bil preds. stranke prava (1917-18), potem pa v Narodnem vijeću (1918-19) bil poverjenik za Istro in otoke. Po it. okupaciji Istre in otokov je ostal v Kraljevini SHS ter postal preds. d. skupine Hrv. zajednica in ban tedanje Hrv. in Slavonije (1920; banovina imela sedež v Zgbu), postal tudi član začasnega narodnega predstavništva (1919-20), poslanec in konstituenti in zakonodajni skupščini Kraljevine SHS. Vendar se v tedanjem polit. življenju ni najbolje znašel. V svoji dolgoletni polit. dejavnosti pa L. v korist polit. ciljev ni razvil ostalih darov svojega intelekta (zgodovinar, pravnik, igravec, književnik). Od konca osemdesetih let 19. stol. je prenehal ustvarjati na strokovnem in liter. področju. Še kot dijak je nastopal na prireditvah kastavske čitalnice, kasneje je tu deloval kot režiser, dramski pisec in igravec. Izdal je *Basne prikrojene poglavito za hrvatski puk u Istri* (najprej v Naši slogi, nato kot knjiga v Kraljevici 1876); *Istarske priče* (najprej v Viencu 1879/80, nato v knjigi Zgb 1945); *Hrvatske narodne pjesme što se pjevaju po Istri i kvarnerskih otocih preštampane iz »Naše sloge«*

(Trst 1880). Zanimala ga je tudi krajevna zgod., objavil je knjigo *Kastav grad i občina* (Trst 1889, ponatis 1979), s področja pravne zgod. je razprava *Kastavski ustav (1400-1661)* v zadarskem Pravu (1873-74, 4-11) ter *Zakon vinodolski* (Pravo 1875). L. se je v teh delih pokazal kot pravi znanstvenik, a hkrati je tudi politik, saj hoče s srednjeveško zgod. pokazati svetu stopnjo razvoja, ki so jo dosegli Hrvati že v srednjem veku. V Trstu je 1883 izdal knjigo *Oesterreich und die kroatische Frage*. Njegov osebni dnevnik še ni objavljen. Kot eden najuglednejših istrskih polit. delavcev L. še danes privlači pozornost raziskovalcev, ponatiskujejo se tudi njegova dela, tako je 1970 izšel na Reki izbor leposlovnih tekstov *Istranom* ter 1983 *Književni i stručni radovi*. Očiten je L-ev pomen tudi za zgod. Slov. v Istri, Trstu z okolico in na Goriškem. Z njihovimi voditelji je vzdrževal stike, ki jih je pogojevalo predvsem sožitje v upravni enoti Avstrijsko Primorje. Tako sodelovanje se je pokazalo prav pri kandidaturi L. za državni parlament, ki so ga 1907 volili na podlagi splošne volilne pravice. Te volitve so bile odločilne za sporazumevanje med slovansko in it. liberalno stranko v dež. zboru, prineslo je povečanje števila slovanskih poslancev, vendar ne nekega miru, narodni kompromis v Istri ni prestal preizkušnje.

Prim.: V. Spinčić, *Crtice iz hrvatske književne kulture Istre*, Zgb 1926; P. Strčić, *Nacrt za živopis Matka Laginje, Kamov (Reka) 1/1970*, št. 1-3; M. Laginja, *Književni i stručni radovi, Reka 1983* (z literaturo); EJ 5, 466.

Strčić

LAH Evgen, zemljepisec in statistik, r. 16. avg. 1858 v Vipavi, u. 2. febr. 1930 v Lj. Oče Jožef, okrajni davčni uradnik, mati Ana Kartel. Šolal se je v Škofji Loki, Kranju in Lj., kjer je maturiral na gimn. 1876. Na dunajski U je študiral zemljepis in statistiko, a se je zaradi slabega zdravja vrnil v Lj., kjer je bil 1882-83 uradnik pri trgovinski in obrtni zbornici, 1883-85 poučeval na gimn., od 1886 do upokojitve 1924 pa občinski uradnik v Lj. Dosegel je stopnjo magistratnega nadsvetnika. Ves čas je bil komunalni statistik, 1889-1900 in 1907-24 šolski poročevalec, 1896-1907 predsedstveni tajnik. Kot javni delavec je bil L. tajn. številnih kult. in narod. društev: 1884-1907 SM, Literarnega in zabavnega kluba, 1883-96 in 1911-15 CMD, 1886-1905 Krajcarske družbe za Narodni dom, 1888-94 Ljudske kuhinje. Od 1882 do prve svet. vojne je objavljial veliko

domoznanskih člankov in razprav (opisi slov. naravnih lepote, statistiko o vremenu, prebivalstvu ipd.) v LZ, LMS, ZSM, N, SN, LL. Posvetil se je tudi šolski statistiki in zgod. (*Poročilo o lj. ljudskih šolah 1889-90*, članki v UT in LZ). Za *Österr. Städtebuch* na Dunaju je v letih 1886-1908 sestavljal letna statistična poročila o Lj.; v LZ 1888 je objavil statistično razpravo o Lj. na podlagi svojega poročila na 6. medn. kongresu za higieno in statistiko (Dunaj 1887), samostojno pa *Statistischer Bericht der Handels- u. Gewerbekammer f. Krain in den Jahren 1876-80* (Lj. 1882). Sestavil je 11 zvezkov poročil o lj. obč. upravi (1896-1906), preučeval tudi obč. volitve ipd. Uredil je letopise SM 1884 in 1899-1906 ter zanje pisal o zgod. in delu SM. Sestavljal je poročila Ljudske kuhinje (1888-94), 1888 napisal zgod. lj. Čitalnice ob 25-letnici in pa zgod. Sokola ob 25-letnici. Več spisov je ostalo v rkp.

Prim.: Žpk arh. Vipava; SBL I, 603-4 (Janko Slebinger); Slovenska matica 1864-1964, Zbornik razprav in člankov, ur. Francé Bernik, Lj. 1964, pass.

ij

LAH Ivan, pisatelj, publicist in prevajalec, r. 9. dec. 1881 v Trnovem pri Ilirski Bistrici, u. 18. maja 1938 v Lj. Oče Janez, dacar, mati Jera Smole, a sta se že naslednje leto preselila v Šmarje na Dolenjskem, kjer je Ivan preživel deška leta. Ta dolenjska vas na robu Ljubljanskega barja mu je ostala za vedno v toplem spominu, njena pokrajina, ljudje in zgodovina so ga kot pisatelja nenehno oplajali. Osn. š. je dovršil v Šmarju, četrti razr. na Vrtači v Lj., prav tako gimn. Od tretje do šeste šole je stanoval v Alojzijevišču in tu je začel pisateljevati, najprej v nižješolski rokopisni list *Večernico*, nato v višješolske Domače vaje. Tukaj se je tudi zasebno učil ruščine. Po maturi 1903 je odšel v Prago na Karlovo U in študiral pri prof. Máchalu, Masaryku, Drtini in drugih slavistiko, klasično jezikoslovje, filozofijo in pedagogiko ter izoblikoval svoj nazor v smislu nacionalizma in liberalizma. Vneto je sodeloval pri Omladini in Svobodni misli, ki sta izhajali v Pragi. 1908 je odšel za domačega učitelja k družini Busbach v Rivo ob Gardskem jezeru, 1910 se je vrnil v Prago in doktoriral. Odpravil se je na potovanje po slovanskih deželah Poljski, Rusiji, Bolgariji in Srbiji. V letih 1911-14 je urejal časopisa *Jutro* in *Dan* ter pogumno širil jsl. idejo. Od začetka prve svet. vojne so ga kot polit. osumljenca zaprli

na lj. gradu, nato v raznih taboriščih. Nov. 1916 so ga potrdili k dunajskemu domobranskemu polku št. 24 in ga poslali na romunsko bojišče. Tu je bil ranjen v hrbtnico, zato je dočakal konec vojne v praški bolnišnici. Nekaj časa je pomagal na konzulatu SHS v Pragi, sredi dec. 1918 se je vrnil v Lj. in do konca leta poučeval na realki. Zaradi rane je moral na zdravljenje v Rogaško Slatino, potem je v Mariboru pomagal organizirati kult. ustanove. Sept. 1920 se je vrnil v Lj. in postal prof. na Mestnem liceju. Tu je do božiča 1936, ko je težko obolel na srcu, poučeval slov., srbohrv. in filoz., neobvezno pa rušč. in češč. V javnost je stopil 1900 v DS in v njem sodeloval do 1907, kar predstavlja prvo obdobje njegovega razvoja. Objavljal je črtice, slike in krajše novele, v katerih je na psiho-loški način risal ljudi in pokrajino pod vplivom Gogolja in Turgenjeva. Zajemal je iz otroških spominov in so ga pritegovale »dobre izgubljene duše«, ki so jih drugi ljudje poniževali in so bili ogoljufani za ljubezensko srečo ter obsojeni na bedo in osamelost. Take so: *Stepni kralj*, *Lovec Roman* (1901), *Zivljenje* (1902), *Voz z oslicami*, *Slovo* (1903), *Spomini na Ljubljansko barje*, *Umetnik* (1904). Za njimi je prišel cikel Dolenjskih povesti, ki jih je namenil SM, a so izšle posamič v DS, npr.: *Carovnica*, *Zavožen voz*, *Zadnji ribič*, *Historija hiše* (1905), *Muzikantje* (1906), *Zgodba o kovačih*, *Tepežnika* (1907). Leta 1905 je začel L. sodelovati tudi v Slovanu, 1908 pa je prešel od DS v LZ in ostal obema zvest do prve svetovne vojne. Na prehodu iz prvega v drugo ustvarjalno obdobje stoji daljši tekst *Iz časov romantike* (Sn 1905-06). Osrednja oseba je študent filozofije Poljanec, ki pride k sorodnikom na Dolenjsko na počitnice in veliko razpravlja o narodnogospodarskih vprašanjih. Neprizadeto opazuje socialno propadanje kmečkega ljudstva, istočasno doživi razočaranje v ljubezni do tuje plemkinje. Nazadnje spozna v smislu Masarykove realistične ideologije, »da naš čas ne potrebuje sanjačev in romantičnih vitezov, ampak ljudi dela in energije«. Podoba takratnih družbenih razmer se sklada s Cankarjevimi: dolenjski kmetje se zadolžujejo in propadajo, s tem se okoriščajo vaški mogotci, ljudje se fatalistično vdajajo pijači in izseljujejo v Ameriko. V obeh svobodomiselnih revijah je gojil črtice in novele, ki združujejo pokrajinski impresionizem z melanholičnim občutjem, v romantičnem podeželskem, grajskem ali leto-

viškem okolju pa izpoveduje hrepenenje in umiranje mladih ljudi. V njih je čutiti cankarjanski lirski slog, tu pa tam zazveni tudi Meško. Za nekaj časa je tudi njega premamil Nietzsche s svojo subjektivistično filozofijo. Črtice iz te dobe so: *Krištof in Magdalena* (Sn 1905), *Klara* (Sn 1907), *Signora Bianca* (LZ 1908) *Intermezzo* (Sn 1909), *Prijateljica Lelja* (LZ 1909), *Popotnik Nič* (Sn 1910), *Romantiki* (LZ 1910), *Spoznajanje*, *V kraljestvu desetega brata* (Sn 1911), *Povest mrliča*, *Bajka maja* (Sn 1912), *Izpoved Slepca*, *Satò* (LZ 1912), *Olga*, *Mojster Roba* (ZK 1912), *Srečanje* (Sn 1914). Tretjo skupino L. ie-poslovja sestavljajo dela z zgod. snovjo. Zajemal je tudi iz ljudske tradicije in iz zgod. reminiscenc dolenske pokrajine. V tem je nadaljeval Jurčiča, zgodbe o turških časih, Vlahih in Martolazih in poznejših francoskih časih. Večerniško povest *Uporniki*, ki je izšla pri MD 1906, je zasnoval že v peti gimn. in jo pozneje predelal. V njej slika dolenske kmete okrog Šmarja, ki se zaradi tlake in desetine upro graščinama Turjak in Čušperk. Delo je napisano v romantično realistični smeri in kaže močan Jurčičev vpliv: pisatelj izstopa iz dogajanja in pripovedi, nastopajo vaški posebneži in prenašajo pošto, Čušperčan spominja s svojo mladostno krivdo na Sovo in dr. Kavesa. Istega leta je izšla epska pesnitev *Gospod Ravbar* (DS 1906), 1907 pa zbirka novel *Vaška kronika*. V njih je pokazal dolensko podeželje in ljudi, kako doživljajo razne zgodovinske dogodke: italijansko renesanso (*Bernardo*), turške vpade (*Gospod Vitič*), versko reformacijo (*Predikant*), kmečke upore (*Gura in sinovi*, *Antonijeta*). V novelah se pletejo romantične ljubezenske zgodbe, strastne in nesrečne. L. najboljšežnji zgod. roman v dveh delih so *Brambovci* (SM 1910 in 1911), nastal ob stoletnici Ilirije, zato se dogaja v času Napoleonovih vojsk po dolenjskih gradovih, v Lj. in Novem mestu. Pripoveduje o prostovoljskih oddelkih, ki so skušali dolensko podeželje obraniti pred franc. okupacijo, v glavnem pa gre za razgibane vojaške dogodke in vroče ljubezenske zgodbe. Ideja je ljubezen do domače zemlje, ki jo avtor poetično slika in poveličuje. Delo je umetniško neenotno, novosti so v psihologiji, filozofiranju in impresionizmu, starinska pa je romantika z gradovi, junaki in naključji, s poseganjem nazaj in s pisateljevimi vmešavanji v pripovedovanje. Iz istega časa je vzeta tudi tridejanka *Noč na Hmeljniku* (Oder 1921),

v kateri poudarja ljubezen do domovine: »Kdor hoče služiti domovini, mora pozabiti nase in poznati samo oltar, kamor polaga svoje žrtve.« Ob izgubi Koroške je nastal »starokoroški roman« *Angelin Hidar* (LZ 1922, v knjigi 1923, češki prevod 1927). Delo pripoveduje o angleškem kralju Rihardu Levjesrčnem, ki se vrača s križarske vojne preko Avstrije, tukaj ga preganjajo zaradi spora s cesarjem, prav tako preganjajo njegovo izvoljenko. Ta v osamljenih gorah rodi sina in umrje, sin zraste, odkrije očeta in pade na turnirju. Spet gre za izrazito romantično delo, plod fantazije, s prehodi v pravljico in legendo. Zadnja L. zgodovinska povest je *Sigmovo maščevanje* (1931), ki obravnava zrinjsko-frankopansko zaroto, v kateri nastopa izmišljeni slov. plemič Sigma Povirski. Pisatelj je dobro prikazal boje proti Turkom, odnose med dunajskim dvorom ter hrvaškimi in ogrskim plemstvom, vlogo Uskokov, iskanje zahodnih zaveznikov itd. Zaroti pripisuje jsl. nacionalni značaj. V verzih je napisal še psevdozgodovinsko pesnitev *Gabrijan in Sembilija* (ZS 1923/24), v LZ pa je ostal prozni *Roman o gospe Ani in študentu Avreliju* (1914) iz baroka. Za mladino je napisal povest *Dore* (1917), igro v verzih *Pepeluh* (Oder 1926), tri mladinske prizore *Miklavž prihaja* (1924) in štiri slavnostne prizore *Na narodni praznik* (1928). Izredno plodovito in mnogovrstno je bilo L. publicistično delo. Precej člankov je posvetil osebnostim in vprašanjem iz slov. slovstva, obsežnejši so: *Primož Trubar in naša reformacija* (Sn 1908), *Josipina Turnograjska* (Maribor 1921), *Začetki SM* (Lj. 1921). Zanimala ga je tudi zgodovina pedagogike in šolstva in o tem je napisal več člankov v P. Največ člankov pa je napisal iz ljubezni do češkega slovstva in kulture in deloma ruske: *Tjutčev in Homjakov* (DS 1904), *Pan Tadeusz, Jevgenij Onjegin, Slavy dcera, Krst pri Savici* (Sn 1905), *Pesnik I. Machar* (Sn 1909), *Tyl in početki češkega gledališča* (Sn 1910), *Češka moderna literatura* (LZ 1911), *Pesnik Machar v boju z antiko* (Sn 1911), »Maj« in njega pesnik *K. H. Mächa* (Slovanski spomini in jubileji, SM 1911), *Jaromir Borecky, Jaroslav Vrchlicky* (Sn 1912), *Otokar Theer, Rod Jurija Klemenčiča* (koroška povest češ. pis. M. Gebauerjeve), *Viktor Dyk*, »Ruch« in »Mladika« (LZ 1918), *Ernest Denis, Alois Jirásek* (LZ 1921), *Nazori o poklicu slovanstva* (ob 70-letnici Jož. Holečka) (LZ 1923), *Jiri Wolker* (LZ 1926). Iz češke književnosti je tudi prevajal: *Češke pravljice* (Lj. 1922), *Češka antologija* (SM

1922). Politične, prigodniške in potopisne članke je pisal v *Dnevu*, E, SN, J, Našem listu, sodeloval je pri DP, Zk, Slov. gospodinjji, Savrameniku, Orjuni, Naši dobi idr. V zadnji dobi življenja je napisal nekaj poljudnih in spominskih knjig: *Vodniki in preroki* (1927) so portreti kulturnih delavcev od Trubarja do Cankarja. V *borbi za Jugoslavijo* (1928, 1929) spremlja v dveh knjigah prebujanje jugoslovanske narodne ideje od ilirizma dalje. *Knjiga spominov* (I. del 1925, II. 1940) pripoveduje o pisateljevi mladosti, študiju, narodnem prebujanju in preganjanju do dogodkov ob osvobojenju v Pragi. Psevdonimi: I. S., I. E. Rubin, Ivan Ivanovič.

Prim.: SBL I, 604-05; Pastuškin (And. Budal), Brambovci, LZ 1912, 98-103; J. Lovrenčič, Angelar Hidar, M 1924, 156-57; P. Karlin, Dr. I. Lah, Kron V, 1938, 242-43 s sl.; Dr. I. Lah, KMD 1939, 84; ZSS V, 219-25 z dvema sl.; Pogačnik-Zadravec V, 373-76; Fr. Koblar, Slov. dramatika, II, Lj. 1973, 91-92 s sl., 221-22. Jeni.

LAH Milena, roj. **STIBILJ**, kiparka, r. 23. maja 1920 v Ajdovščini, živi v Zgbu. Oče Jožef, kmet, mati Frančiška Batič. Po gimn. v Zgbu študirala tam na ALU (1945-49) in nato stopila kot sodelavka v mojstrsko delavnico kiparja Vanje Radauša ter obenem nadaljevala študije v Angl., Avstr., Franc. in It. (1949-54). Sodelovala je na razstavah v Zgbu (ULUH od 1949), Skopju (1955), Lj. (1956), Poreču (1961), Bgdu (1962), Zgbu (1962, 1978, 1979) itd. Bila je med pobudniki Mediterskega kiparskega simpozija v Labinu in od 1963 sodelovala na 15 simpozijih doma in na tujem. Njena dela so razkrojljena po celi Jsli (Zgb, Kostanjevica, Bihač, Prilep, Pirot, Sisak, Labin, Arandjelovac idr.) in zunaj nje (Rim, Dunaj, St. Margareth v Gradišču, Tirgu Jiua v Romuniji, v ZR Nem. idr.). V svojih delih je bila sprva realist, pozneje se je vse bolj opredelila za sintezo oblikovanja likov v modernem konceptu s posebnim zanimanjem za monumentalno plastiko, urbanistične posege v mestnih predelih za pešce (Dunaj, Rim) in za lokalne ambiente ter narodno umetnost (Istra). Od njenih kipov je omeniti: *Veli Jože, Bogomilski jezdec, Umirajoči galjot, Galeb* in zlasti vrsto ženskih likov: *Deklica, Žena, Nevesta, Mati in otrok, Istranka, Tri žene* idr.

Prim.: Kojeko 1, 375-76; Spomenica ALU u Zgbu prigodom 50-dogišnjice njenog osnutka, 1907/08-1957/58, Zgb 1958, 114; A. Stipčević-Despotović, ELU, III, 273; M. Stanojčić, Jugoslav. savremenici..., Bgd 1970, 543; E. Cvetkova, Večernji list, Zgb 1978, št. 5740, 9; J. Skunca, Vjesnik, Zgb 1979, št. 11406, 7 in št. 11424, 6. Lc.

LAH Pavla, roj. **JERINA**, zdravnik, kirurg, primarij, r. 17. febr. 1915 v Borovnici. Oče Ivan, železničar, mati Marija Novak, gospodinja. Osn. š. je obiskovala na Vrhniki, gimn. v Lj., maturirala 1934. Na Medic. fak. se je vpisala v Lj., po prvih letnikih je odšla na študij v Zgb, kjer je diplomirala 1940. Stajirala je v splošni bolnišnici v Lj., nato po volontirala na kirurškem odd. prav tam. Ze od 1941 se je vključila v OF in organizirala zdravljenje ilegalcev in partizanov. Pri svojem delu na kirurškem odd. je z mnogimi sodelavci zbirala material za partizane. Sept. 1943 je odšla v partizane in že nov. 1943 so jo ujeli Nemci. Na transportu iz Trsta v Lj. je pobegnila in se priključila part. na Prim. Od dec. 1943 do 10. maja 1945 je bila upravnik, zdravnik in kirurg part. bolnišnice Pavla v Trnovskem gozdu. V tej bolnišnici, ki je nosila njeno ime, se je ves čas obstoja zdravilo 1.600 ranjencev in bolnikov. Organiziranost in konspiracija sta bili tako odlični, da je ves čas vojne Nemci niso mogli odkriti. Po osvoboditvi je specializirala kirurgijo. Ustanovila je Zavod za transfuzijo Medic. fak. v Lj. 1948 je odšla v Bgd, kjer je organizirala Repub. zavod za transfuzijo Srbije. Bila je dir. tega zavoda in organizirala službo transfuzije. Velike napore je vložila v zbiranje prostovoljnih krvodajalcev. V Bgdu je organizirala strok. sestanke transfuziologov ter tudi pisala strok. prispevke. Bila je član mednar. društva transfuziologov. 1969 je bila upokojena, vendar je nadaljevala delo kot preds. sekcije za part. medicino. 1980 je bila tudi član sveta SRS. Največ njenih strok. del od 1948-68 je s področja transfuziologije. Na jsl. kongresih ter tudi v tujini (Varšava 1957, Moskva 1968) je imela referate o transfuziji krvi. (Soavtor učbenika o transfuziologiji.) Izjemno plodno je njeno delo o part. saniteti. Mnogo je razprav, člankov, prispevkov v brošurah, kjer je dr. Pavla pisala o svojih izkušnjah pri zdravljenju part. ranjencev. Objavila je brošuro o bolnišnici, ki jo je vodila (Idrija 1970), je soavtor knjige *Gradiivo o slov. partizanski saniteti* (Lj. 1979). Številna so njena odlikovanja: spomenica 1941, red za hrabrost, red bratstva in edinstva drugega razreda, zasluge za narod drugega razreda, red dela z rdečo zastavo, red zaslug za narod z zlato zvezdo, red dela z zlatim vencem, medalje garibaldincev; častni član je Slov. zdrav. društva in združenja hematologov in transfuziologov Jslc.

Prim.: Osebni podatki; P. Jerina-Lah-A. Gala, Partizanska bolnišnica Pavla, Idrija 1960; Partizanska saniteta na Primorskem, Lj. 1978; TV 15 6. mar. 1975; PrimN 28. febr. 1975; PrimSreč 1983, št. 38, 93-98.

A. Pr.

LAH Rado, kmetijski pisatelj, r. 1. jul. 1879 v Trstu, u. 9. nov. 1955 v Gornjem Logatcu. Oče Matija, mati Josipina. Osn. š. in gimn. (1892-1900) je dovršil v Trstu, Visoko š. za kmetijstvo na Dunaju in 1904 diplomiral za inž. agronomije. Služboval je pri knezu Schwarzenbergu na njegovih posestvih Trebon (Wittingau) in Lavosice na Moravskem (1904-07), postal 1908 kmet. potovalni učitelj v Sežani, bil od jeseni 1910 do dec. 1917 namestnik dež. kult. nadz. pri namestništvu v Trstu, od 1918 tajn. Kmet. družbe za Kranjsko, kjer je 1928 napredoval za ravn. Od tu je odšel v Šentjur pri Celju, kjer so ga Nemci ob prihodu zaprli v Celju in Gornjem gradu, nato izgnali na Hrv., kjer je učil v Božjakovini pri Dugem selu. Po vojni je bil v Lj. v kmet. službi do 1949, ko je stopil v pokoj in se preselil k sestri v Gor. Logatec. - L. je sodeloval pri Wiener landwirtschaftliche Zg (1910-14), od 1912 pri Kmetovalcu, ki mu je maja 1918 postal ur. in ga v duhu svojega prednika G. Pirca vodil do 1923, od avg. 1930 do 1933 skupaj s Fr. Kafolom. Strok. članke o raznih panogah kmetijstva, posebno o poljed. in živinor. je večinoma objavljajl v K., anonimno tudi v S in Domoljubovi priligi Gospodar, v KolMD 1926 je poročal o *Stanju naše živinoreje*, 18 člankov o umnem kmetov., vrtnarstvu, vinogradništvu, kletarstvu in setvi je priobčil v Slov. gosp. listu (1934-35; naslovi v MohBibl 468). Dopisoval je v bgd Privredni pregled (1924-29), novosadski Poljoprivredni glasnik (od 1923), v Bankarstvo (1928-29) idr. Ob 160-letnici Kmet. družbe je poročal o njeni zgod. (Veliki koled. Kmet. matice 1927; K. 1928, št. 16), o kmet. razstavah v Sji (Lj. velesejem ob 10-letnici, Lj. 1930) in o vplivu Kmet. družbe na kult. ustanove v Sji (Agronomski glasnik I, Zgb 1930, 31-34). Po naročilu delegacije proizvajalcev čilskega solitra je napisal brošuro *Pri delovanje žita* (Bgd 1924) in *Hmeljarstvo* (Bgd 1925). 1933 so izšli *Zlati nauki o gnojenju*, izdalo Občestvo učiteljev kmetsko-nadaljevalnih šol (Knjižnica kmet. mladine 1). Po vojni je izšel pri Kmetškem glasu (KmG) *Gnoj, gnojila in gnojenje*, izd. KmG 1947 (Knjižnica KmG 4).

Prim.: SBL I, 605-06; K. 1928, 128 s sl.; podatki prof. Avg. Pirnata 17. febr. 1983; MohBibl 468.

Jem.

LAH Zorko, oblikovalec, r. 23. apr. 1905 v Gabrovcu pri Trstu, u. 14. jun. 1979 na Reki. Osn. š. je obiskoval v domačem kraju. V začetku dvajsetih let se je vpisal na Tehn. sred. š. v Lj., in sicer na gradb. odd. (prof. Rado Kregar). Maturiral je 1926. Kratek čas spomladi 1925 je prišel v stik s slikarjem Avg. Černigojem, ki je bil Kregarjev asistent, kar je bilo zanj odločilno. Navdušil se je za konstruktivizem v umetnosti, idejno se je opredelil za rusko prolet. revolucijo in bil član skrivnega Kluba kolektivistov, ki so ga sestavljali predvsem njegovi sošolci (Jože Mesar, Jože in Mirko Šenk, Alfonz Vales in neki Kocmur). Po končani vojaščini v It. se je pridružil Černigojevi konstruktivistični skupini v Trstu in z njo po vsej verjetnosti tudi razstavljal jeseni 1927 na razstavi Umetnostnega sindikata in Umetniškega krožka v paviljonu trž. Ljudskega vrta. Imel se je za konstruktivista-arhitekta. Iz tistega časa je znan njegov načrt pristaniške stavbe za hidroavione, nekaj pozneje pa njegovi pisni in risarski prispevki o novem tipu kraške hiše v reviji Naš glas. Prek Černigojevega poznanstva z Gustavom Pulitzerjem, direktorjem in lastnikom podjetja za načrtovanje ladijskih oprem STUARD (Studio d'Architettura e Decorazione) v Trstu, se je zaposlil v tem podjetju in začel v duhu modernega funkcionalizma načrtovati opremo za ladijske notranjščine. 1933 je načrtoval povsem samostojno. Pri Pulitzerju je delal predvsem na ladjah Conte Grande (bazen z japonskimi motivi), Conte di Savoia, Vulcania in Saturnia. 1941 je skupaj s svakom Franjom Kosovelom po pogodbi prevzel polovico podjetja STUARD in postal dir. firme, ker je Pulitzer odšel v ZDA. Arh. J. Mesar ga je v Trstu angažiral za delo v OF. Nem. oblasti so ga odkrile in ga mar. 1944 aretirale in odvedle v delovno taborišče v Landshutu. Od tam je prišel v Berlin, doživel njegov zlom in bil takoj uvrščen med člane jsl. vojaške misije v Berlinu. 1949 se je vrnil v Jsl. in se zaposlil na Reki v Centralnem biroju za projektiranje, poznejšem Brodoprojektu do upokojitve 1972. Bil je specialist za oblikovanje (načrtovanje) ladijskih oprem in instruktor mladih kadrov. Projektiral je, oziroma vodil načrte za naslednje notranje opreme ladij: ladje iz serije »Pesniki« (1950), Partizanka (1950/51), ladje iz serije »Maribor« (1952), vojaška ladja Č-63, jahta Podgorka II (1952), Galeb (1951), Lastovo (1951), potniška ladja PO-2 (ok. 1952), Proleterka (1953), Jugoslavija

(1955), jahta za etiopskega cesarja (nerealizirana), Jadran (1956), Jedinstvo (1957), rušilec Split, 6 ladij za tuje naročnike skupaj z inž. Lomašinom (1956-58), jahta Šumadinka (1959), tri tovarne ladje, med temi Petar Zoranić in Sarajevo (1959/60), Rio Colorado in Rio Caracaña (1960), prenova Galeba (1962), ladji Ana Neri in Rosa Da Fonseca za Brazilijo (1962), tovarna ladja za Avstralijo (1962), Viševica (1962/63), jahta za Livanosa (nerealizirana), rekonstrukcija čolnov Brioni in Vanga ter jaht Podgorka I in Jadranka (ok. 1965), plavajoči dok, trajekt Marella za Finsko (1969) itd. Projektiral je še restavracijo in poslovne prostore za podjetje Jugoturbina v Karlovcu (1952), zgradbo Vulkana na Reki (ok. 1953) in adaptiral prostore za direkcijo puljske ladjedelnice Uljanik (1954). Njegove objave: *Načrt postajališča vodnih letal*, Naš glas 1928, št. 8, 234, 253-54; *Kraška kmečka hiša*, Naš glas 1928, št. 9, 277-78; *Izba*, Naš glas 1928, št. 11, 340-42.

Prim.: P. Krečić, Avgust Černigoj, Trst 1980, 42 in nasl.

KČČ.

LAHARNAR Andrej, eden voditeljev kmetov velikega tolminskega punta leta 1713. Njegovo ime se omenja v kroniki gor. družine Dragogna (Andrea Lacainer); bil je eden od 11 voditeljev upornih Tolmincev, ki so jih obsodili na smrt in usmrtili na gor. Travniku. Po Preglju (Tolminci) je bil doma na Pečinah, u. (obglavljen) je v Gor. 21. apr. 1714. Podobno kot Gregor Kobal (gl. čl.) tudi L. ni bil razčetrjen (tako sodbo so doživeli preostali uporniki), marveč pokopan pri cerkvi sv. Ivana v Gor. Podatek o tem je ohranjen v mrliški knjigi stolne cerkve v Gor. (omenja se kot And. Locharnar). Iz doslej poznane arh. gradiva ne vemo za imena na smrt obsojenih Tolmincev, zato nam je tudi L-eva podoba bolj poznana predvsem iz liter. obdelav (Pregelj, Remec, Gradnik), vendar njegovo udeležbo v uporih potrjujejo viri. L-eva ime naj bi nosila prva prim. part. brigada, ust. na podlagi uredbe štaba alpske operativne cone št. 2 z dne 13. febr. 1943, ker pa je njen istočasno imenovani komandat Janko Premrl-Vojko umrl, ni bila ustanovljena. Posebno tople besede mu je namenil Pregelj (npr. v Tolminski baladi: »Jaz pa sem se groze stresel ob možu, ki je bil svojo glavo daroval za pravice Tolmincev«).

Prim.: Rutar, Tolm. 118; Morelli, IV, 210-11; Rado Bednarik, JKol 1954, 76-76; B. Grafenauer, Kron 2/1954, 81-89; Veliki tolminski punt leta

1713, Tolmin 1973 (cikl.; tu je objavljen B. Marušiča pregled zgodovinopisnih del o punktu 1713, 38-45); B. Marušič, Veliki tolminski punt leta 1713, Trst 1973; S. Murovec, Sreč 7/1972, št. 37-38, 70; O Pregljvih Tolmincih pišejo predvsem F. Koblar (I. Pregelj), Izbrana dela, I, Celje 1962, 368-77), E. Martin (StudG 38/1965, 109-24), B. Pregelj (I. Pregelj, Tolminci, Lj. 1965, 247-70), L. Legiša (Kmečki upori v slov. književnosti, Lj. 1974, 138-47), M. Češčut (KolGMD 1973, 125-28), I. Hergold (I. Pregelj, Tolminci, Trst 1982, 381-96).

B. Mar.

LAHARNAR Anton, tigrovec, r. 13. jan. 1909 na Šentviški gori, živi v Lj. Oče Ivan, glasbenik in kmet (gl. čl.), mati Jožefa Pirih. Osn. š. na Šentviški gori, 3 razr. gimn. v Idriji, ostale v Tolminu, matura v Vidmu 1930, pravna fak. v Lj. 1930-35. L. je bil na tolm. gimn. preds. ileg. dij. krožka, v hiši Kati Lenar, sodeloval na množičnih dijaških sestankih na Čeplezu, Policah, Reki idr., razdeljeval Prve korake, slov. knjige, slov. in it. ileg. tisk, z dij. gimn. nosil slov. knjige v Slovensko Benečijo, celo do Špeta, jih razdeljeval pred cerkvijo, duhovnik vnaprej s prižnice javil, sodeloval in bil pobudnik pri sabotiranju faš. proslav, praznikov, dvakrat začasno izključen iz gimn., ob faš. volitvah 24. mar. 1929 širil protivolilne letake, nosil ileg. protifaš. tisk iz Jsle, zbežal pred aretacijo v Jslo 1930, v Lj. na ciklostil razmnoževal ileg. narod. literaturo v kleti hiše Danila Zelena, sodeloval pri nošnji le-te na Prim., tudi ob pomoči uč. Ivana Tušarja v Sovodnjah, sodeloval pri društ. jsl. emigr. v Slov., bil soustanovitelj Kluba prim. štud. v Lj. in njegov prvi tajn. in tajn. Prim. akad. starešinstva, zato se moral zagovarjati na lj. policiji, sodeloval z delav. organizacijo Delo in eksistenca. L. po končanem pravnem štud. na U v Lj. brezposeln 1935-37, nato zaposlen pri Privilegirani agrar. banki v Lj., 1940 brezplačni pripravnik na sodišču v Lj., 1941 plačan priprav. na sodišču v Celju. 15. mar. 1941 mobiliziran v vojsko, po razsulu Jsle brezposeln, se zaposlil kot delavec pri lesnem podjetju na Teharjah, živel polileg., sodeloval z OF, po nasvetu aktivistov se prijavil pri Arbeitsamtu za delo pri katastru, tedaj Gestapo zaplenil stanov. in vse imetje, odgnan z otrokoma in ženo v Brestanico, nato v ustaš. tabor. v Slavon. Požego, čez mesec dni na prisilno delo na kmetijo v Orlovac pri Grubišnem polju, v začetku 1942 pod grožnjo prisiljen sprejel mesto sodniš. priprav. pri Okraj. sodišču v Bos. No-

vem, nato v Dvoru na Uni. Tu povezan z OF. Po vojni bil namest. jav. tož. pri PNOO v Ajdovščini 1945-47, po priključ. Prim. okraj. jav. tož. v Sežani do 1950, nato do 1958 namestnik okrož. jav. tož. v Postojni in v Novi Gorici, v letih 1958-76 v Lj. okrož. jav. tožilec in namestnik rep. javnega tožilca SRS. Med zaposlitvijo in po upok. sodeloval v SZDL. Odlikovan z Redom dela z zlatim vencem, z Redom zaslug za narod s srebrnimi žarki, Srebrno priznanje OF.

Prim.: T. Rutar, TolmZb 1975; lastno pripovedovanje.

Rut

LAHARNAR Ivan, skladatelj, r. 7. maja 1866 na Šentviški gori in tam tudi u. 27. dec. 1944. Bil je trgovec, krčmar in nekaj časa župan. Oče Franc, kmet in gostilničar, mati Marija Lapanja, gospodinja. Njegovo nadarjenost za glasbo je v osn. š. opazil žpk Fr. Ilovar in mu pokazal osnove petja in orgljanja. Oče je zamudil rok, da bi poslal nadarjenega dečka v orglarsko š. v Lj. Iz težav je pomagal žpk bližnje vasi Šebrelj Adolf Harmel (PSBL I, 530). K njemu je L. zahajal tri leta in pri njem ostajal ves dan. Tedaj je bil v Cerknem za kaplana I. Kokošar, skladatelj in nabiratelj ljudskih pesmi (PSBL II, 100-01). Na Harmelovo priporočilo je sprejel v š. L. in ga 4 leta po enkrat na mesec učil kontrapunkt, modulacijo in druge pomožne predmete. 15-letni se je začel učiti, 18-letni je postal orglar in dve leti pozneje pevovodja. L-eva skladateljsko dejavnost je spodbudil Harmel, ko mu je po izvedbi njegovega zbora Volaričeve pesmi Vesela družba namignil, naj bi tudi on kaj takega napisal. V istem tednu pošlje L. Harmelu pesem *Vina brž na mizo*. Čez tri tedne je Soča objavila spored prireditve v Idriji in tu je bila prvič najavljena L-eva skladba in v Idriji zapeta. Njegova nepretrgana dejavnost se začenja 1885, ko je izšla v CG njegova pesem *O Jezus, čudapoln vladar*, in je najbolj živa do njegovega 35. leta. Proti koncu življenja je L. sestavil seznam svojih skladb: 252 tiskanih, 77 delno tiskanih, 273 v rkp. Čeprav je živel na odmaknjeni Šentviški gori, je njegovo ime prodrlo v svet. Njegovo mašo *Ora pro nobis* iz 1892 za 700-letnico fare Sv. Vida so sprejeli v dunajski Caecilien Vereinskatalog (Glasb. list nem. cecilijanskega društva) in sta jo pohvalno ocenila P. U. Kornmüller in A. D. Schenk. L. je pisal večidel kratke vokalne skladbe. Daljše so maše *V ponižnosti*, *Vladar ve-*

soljstva, že omenjena *Ora pro nobis* in maše za mrtve. Poleg maš je na lat. besedila zložil več *Tantum ergo*, *O salutaris hostia*, *Regina coeli*, *Ave maris stella*, *Surrexit pastor bonus*, 7 darovanjskih za zbirko *Offertoria pro festis maioribus anni*, ki jo je izdalo gor. Cecilijino društvo 1889. Njegove skladbe so objavljale domala vse tedanje glasb. revije in zbirke. Mnoge so ohranile neokrnjeno svežino. Prelistajmo v ta namen tri pesmarice GMD: *Božji spevi* (1929), *Gospodov dan* (1930) in *Zdrava Marija* (1933) ali zbirke *Lauda Sion* (1931), *Jubilate Deo* (1931), *Cantate Domino* (1932) in *Laudate Dominum* (1932), ki so izšle v samozaložbi v Gor. v letih hudega faš. pritiska in imajo zato tudi dokumentarno vrednost. Večidel L-evih skladb je cerkvenih. A tudi ko prestopi na posvetno področje, so njegove skladbe resne in zadržane, v skladu z njegovo cecilijansko usmerjenostjo. Bolj sproščene so, če so prisotni ljud. glasb. motivi, na katere je naletel med zbiranjem ljud. cerkv. in posvetnih pesmi na Sentviški gori in na Tolminskem (*Stare cerkv. pesmi*, 1885, *Slov. nar. pesmi*, 1888), in ko je pomagal Fajglju in Kokošarju pri pripravljajanju zbirke *Cerkv. pesmi, nabrane med slov. narodom* (I. zv. 1885, II. 1886, III. 1888, IV. 1893). L-eve posvetne pesmi so izšle v zbirkah: *Gorske cvetlice* (1891-1908), *Gorski odmevi* (1900), *Planike* (1903-08) in *Pomladni odmevi*. L-eve posvetne skladbe so izhajale v GZ, NA, Pevcu, Colniču. L. ni pisal samo za zборе s spremljavo ali brez nje, temveč tudi eno- ali dvoglasne skladbice za mladino, za soliste, kakršni sta *Mati pri zibeli* za višji glas in klavir ali *Mimo sem polja lepega hodil* za tenor in klavir, fugo za klavir na temo *Ko lani sem tod mimo šel*, klavirsko obdelavo pesmi *Nocoj je prav lep večer*, 4 skladbe za same orgle in drugo. 16. jun. 1969 so mu na rojstni hiši vzdali spominsko ploščo.

Prim.: KolGMD 1946, 1969; SBL I, 606; Jelerčič, 83; Trobina, 127-28; Cvetko, III, 244, 251, 281.

Har.

LAKOVIČ Vladimír, akad. slikar in ilustrator, r. 10. jan. 1921 v Doberdolu. Oče Franc, sluga na policiji, mati Frančiška Lakovič, oba iz Doberdola. Oče je odšel 1922 v Lj., leto dni za njim tudi družina. 1927 je mati umrla in zapustila tri otroke, nato se je oče ponovno poročil. Osn. š. Ledina v Lj. je obiskoval v letih 1927-32, nato en razr. gimn. na Poljanah. Zaradi slabih socialnih razmer je zapustil šolo, vendar se je

intenzivneje pričel posvečati slikarstvu; prve napatke in usmeritve sta mu dala slikarja St. Kumar in Fr. Godec. 1936-39 se je šolal na kiparsko-rezbarskem odd. obrtne š. v Lj. pri F. Kralju, pri katerem je od 1939-41 obiskoval privatne lekcije. 1938 je bil član umetniške skupine Gruda, od 1939-41 pa Slovenskega lika. Marca 1941 je pripravil prvo razstavo v galeriji Obersnel (skupaj s F. Kraljem in F. Godcem). Ob napadu na Jslo se je s skupino komunistov prostovoljno javil v jsl. vojsko, po razpadu države se je vrnil v Lj. in se vključil v ilegalno delo, jun. 1942 pa odšel v partizane v 2. grupo odredov (tu je ilustriral knj. M. Ribičiča *Preko krvi* v novo življenje). 3. sept. 1942 je bil ujet na Koroškem, prepeljan v Begunje, jan. 1943 pa odposlan v nem. koncent. taborišči Dachau in Flossenbürg. Maja 1945 je bil dodeljen v jsl. part. brigado v Olomucu in se vrnil domov sept. 1945. Takoj se je vpisal na ALU (N. Pirnat, F. Mihelič, B. Jakac in G. Stupica) in diplomiral 1950. Studij je nadaljeval na specialki za slikarstvo pri G. Stupici (1949-51). Od 1951 do 1954 je imel status svobodnega umetnika, odtlej do 1960 je bil prof. na Šoli za umetno obrt v Lj., ko si ponovno pridobi status svobodnega umetnika. Ukvarja se s slikarstvom (olje, stensko slik.), risbo, ilustracijo in knjižno opremo. Sodeloval je pri skoraj vseh pomembnejših revijah in časnikih, ilustriral veliko knjižnih tekstov. Med posebno uspelimi bibliofilskimi izdajami omenimo *Hoffmanove pripovedke*, *Decameron* in *Ulenspiegel*. Kot opremljevalec knjižnih izdaj se je L. izkazal pri likovnem urejanju revij in knjig. V slikarstvu se je stilno oprl na realistično tradicijo z močno osebnostno noto, ekspresivno poglobljeno in tipizirano, izčiščeno preinterpretirano v tanko ubranih hladnih tonih, vsebinsko pa se je omejil na portrete, tihožitja, figuralne kompozicije. Najpomembnejša dela zajemajo vojno motiviko, predvsem iz taborišč. Kot humanistični memento vsem, ki so doživeli strahote pobijanja, so nastale številne slike (npr. *Večni krog*), ki ne izražajo grozljivosti z »razbičano ekspresivnostjo«, prehajajočo v drastično naturalistične krvave prizore, marveč z »zglajeno mirnostjo, z mehko prisposodnostjo«. Prejel je več nagrad in pohval Mednarodnega knjižnega sejma v Bgdu, Kajuhovo nagrado (1961, 1974), nagrado Vstaje repub. odb. ZB (1968, 1973) ter nagrado Prešernovega sklada (1973). Samostojno je razstavljal: Lj. (Mala gal., 1952; Jakopičev

paviljon, 1956 [z L. Möllerjem in K. Zelenkom]; Jakopičev paviljon, 1960 [z L. Pirnatom in K. Zelenkom]; Mala gal., 1968 in 1975; Poslovni center Iskre, 1981); Mrb. (Razstavni salon Rotovž, 1977); Tacen pri Lj. (Šolski center RSZN). Sodeloval je na razst. doma in v tujini: Mrb. (1954, Razst. del upodablajočih umetnikov Slov.); Lj. (1955, Slov. umetnost po osvoboditvi); Dubrovnik (1956, Sodobno slikarstvo Jsle); Lj. (1956, Jubilejna razst. 10 let Akademije upodablajočih umetnosti); Berlin (1956, Intergr.); Pistoia (1958, Sodobna slov. umetnost); Lj. (1958, Sodobna slov. umetnost); Lj. (1958, Avtoportret na Slov.); Livorno (1958, Mostra slovena contemporanea); Zgb (1959, Umetnost v revoluciji); Lj. (1973, Izbor iz stalne zbirke Moderne gal.); Soštanj (1977, Razst. umetniških del na temo NOB); Zadar (1977, 9. Plavi salon); Lj. in Mrb. (1978, Razst. prve generacije študentov ALU v Lj. - udeležencev NOB); Lj. (1979, Slov. likovna umetnost 1945-1978).

Prim.: Luc Menaše, Slikarska razstava VI. Lakoviča, NRazgl 4. okt. 1952, št. 16, 19-20; S. K., VI. Lakovič, SPOR 21. sept. 1952, št. 224; C. Zlobec, VI. Lakovič, LdP 21. maja 1955, št. 117; Dnevnik 10. sept. 1956, št. 213; Jelisava Čopič, predgovor v razstavnem katalogu Lakovič-Möller-Zelenko, Jakopičev paviljon, Lj. 1956; Kojeko (1957); Luc Menaše, Avtoportret na Slovenskem, Katalog Moderne gal., Lj. 1958; C. Zlobec, NOB in likovna umetnost, LdP 7. apr. 1959; Luc Menaše, Lakovič, Zelenko, Pirnat, NRazgl 6. febr. 1960; F. Šijanec, Sodobna slov. likovna umetnost, Mrb. 1961; Luc Menaše, ELU III; Delo 22. jul. 1962; Vodnik Moderne gal. (za slik.: Ljerka Menaše), Lj. 1964; Špelca Čopič, Slov. slikarstvo, Lj. 1966; Vanda Škodnik, Umetnost, ustvarjena na položajih, Delo 15. apr. 1967; Dr. Emil. Cevc, predgovor v katalogu osebne razstave, Mala galerija, Lj. 1968; V. V. (Vera Visočnik), VI. Lakovič-Dušan, slikar, Borec 1968, št. 8-9; Delo 28. in 29. nov. 1968; Delo 18. jul. 1968; Aleks. Bassin, Lakovičeva olja, Dnevnik 3. jul. 1968; Jan. Mesesnel, Vizije človeške tragike, Delo 3. jul. 1968; Špelca Čopič, Slikar VI. Lakovič, Sinteza, št. 12, dec. 1968; Mar. Tršar, VI. Lakovič, Delo 10. maja 1969; Dnevnik 20. jul. 1973; Dr. I. Sedej, VI. Lakovič - taboriščni ciklus stvaritev, Borec 1975, št. 1, 53-57; Zoran Kržišnik, uvod v kat. osebne razstave, Mala gal., Lj. 1975; Aleks. Bassin, NRazgl 21. nov. 1975, št. 22, 590; Jan. Mesesnel, Delo 21. nov. 1975; Marlen Premšak, Večer 10. dec. 1975; I. Sedej, Dnevnik 12. nov. 1975; Meta Gabršek-Prosenec, uvod v kat. osebne razstave, Razst. salon Rotovž, Mrb. 1977; m.g.p., Slikarska dela VI. Lakoviča v Rotovžu, Večer 26. febr. 1977; Večer 1. mar. 1977; Jože Curk, Pošteno in neposredno, Večer 19. mar. 1977; F. Zalar, Spomini in razmišljanja, Dnevnik 19. mar. 1977; Ned. dnevnik 17. sept. 1978; Jan. Mesesnel, Občutje užitka v likovni sintezi, Delo 17. maja 1979; Slov. likovna umetnost 1945-1978,

katalog, Moderna gal., Lj. 1979; Isti, Ljubljanska likovna kronika, Sinteza 55, 56, 57, 1981/1982, str. 129.

Nsn.

LAMPE Frančišek, teolog, filozof in psiholog, urednik, r. 23. febr. 1859 pri Lampetu v zaseлку Pod Tisov vrh št. 29 v Zadlogu pri Črnem vrhu nad Idrijo polgruntarju Matiji in Mariji Habe; u. 24. sept. 1900 v Lj. Osn. š. je obiskoval v Črnem vrhu in v Idriji, gimn. je kot gojenec Alojzijevišča dovršil v Lj. (1870-78), vstopil v lj. bogoslovje (1878), ga dovršil (1882), a 27. jul. 1881 ob koncu tretjega letnika posvečen v Lj. za duhovnika. Filoz. in teol. študij je nato nadaljeval v Gradcu in 26. jun. 1883 promoviral za dr. teol.; 29. jun. 1883 je bil imenovan za podvodjo lj. bogosl. semenišča, kjer je obenem predaval po dvakrat na teden filozofijo. Istočasno je poglobljaj študij filoz. in 6. maja 1885 v Gradcu promoviral za dr. phil. z disertacijo *Die Causalität. Ein Beitrag zur Erkenntnistheorie*; 24. sept. 1885 je postal vodja deškega sirotišča v Marijanišču in to službo vršil do smrti. V tem času je 8. sept. 1886 dosegel drž. kvalifikacijo ljudskošolskega učitelja in bil hkrati imenovan za šol. ravnatelj in učitelja verouka na marijaniški šoli, ki se je pod njegovim vodstvom razvila v štiri-razrednico. Verouk je predaval še na Mahrovi trgov. š. v ital. jeziku (1884-91); 30. sept. 1885 je postal prof. dogmatike na lj. bogosl. učilišču. Od 1885 je bil odb. in od 1893 do smrti podpreds. SM; 1898 je postal prvi preds. na novo ustanovljenega Cebelarskega društva; 25. jan. 1900 je bil imenovan za kanonika lj. stolnega kapitlja (Lambergov kanonikat). - S pisateljevanjem je L. pričel že kot gojenec Alojzijevišča v Domačih vajah. Bržkone je kot 17-letni gimnazijec sodeloval s prevodom Terencija in Ajshila pri Stritarjevem Zvonu. 1877 je pod psevdonimom F. L. Črnogorski objavil v LMS spis *O starem rimskem malikostovju sploh*. Kot abiturienta ga je najprej mikal študij filoz., nemalo po zaslugi prof. Nejedlija, in šele po daljšem duševnem boju se je na pobudo lj. škofa Pogačarja odločil za teologijo, prepričan, da ga to ne bo oviralo pri njegovem znanstvenem teženju in leposlovnem delu. Čeprav se je vneto posvečal strokovnemu učenju, je v študijskih letih nenehno mislil tudi na leposlovnost. Prevedel je med drugim Lessingovo tragedijo *Emilia Galotti*. 1881 je ustanovil med kolegi bogoslovci Cirilsko društvo, ki naj bi vzgajalo katol. pesnike in pisatelje po načelih in praksi verske in moralno

neoporečnega slovstva. Obenem je z različnimi članki (pod psevdonimom Svetilko, Fr. Svetilko, Sr. Svetli, L.) pridno zalagal tedanja glasila, tako S v letih 1880-81, ZD v 1882-84 (s članki o kulturnih vprašanjih pod nazivom *Vevnica* in devet poglavij o *Modroslovju*); pri MD je 1883 napisal SV *Trojni strup za naše ljudstvo* (tobak, žganje, nevednost), za KMD 1883 spodbudo *Družbenikom sv. Mohora*, v Glasih kat. družbe 1884 sestavek o slovanski liturgiji (*Delo Metodovo*) in v KMD 1885 biografijo Jan. Krizostoma Pogačarja. Po zaključku rednega študija 1885 je L-ovo znanstveno in leposlovno delo doživelo pravi razcvet. Uveljavil se je s številnimi spisi na pastoralno-teološkem, filoz., psihol. in leposlovnem področju. Z Jegličevim odhodom v Sarajevo je L. 1885 prevzel ured. Glasov. katol. družbe. Uredil je zv. XIX. (1885) in v njem napisal *Ciril in Metod vzornika pisateljem, Naša trobojnica, Pomoč v skušnjavah*; tudi zv. XX. (1886) je njegovo delo (članki: *Resni dnovi, Ob začetku svetega leta*, idr.). Namesto Glasov je 1887 oživil Slomškove Drobotnice (prenehale 1869) in izdal zv. XXI. do XXX. (1887-94; 1896; 1898). »Drobotnice« naj bi »vnemale za krščansko življenje... z malimi stvarmi, z drobtinami (predg. XXX., XXV.), čeprav je v njih objavljaj tudi daljše prispevke, npr. obširno razpravo o duhu sv. Frančiška Sal. (XXIII.-XXVII.), biografijo prvega kršč. sociologa župnika Ivana Belca (1889) in Ljudevita Perona (1891), spominski članek *Beseda o prvem slov. katol. shodu* (1892) in *Sv. oče Leon XIII.* (1893). V letih 1886-89 je objavil preprosto in lepo, dasi ne vedno dovolj prepričevalno napisane *Apologetične razgovore*, ki jih je prinašal DPast; v posebni prilogi so izšli v dveh zv.: *O človeku* (1887) in *Ali je Bog* (1889). 1890 je v isti obliki napisal *Obrambne govore* (izšli kot priloga DPast). Od 1890 do smrti je z bogoslovnega področja objavljaj številne recenzije znanstvenih del v DPast, v Linzer theol. prakt. Quartal... (npr. Gayet, *Le grand schisme d'occident*, 1891, 1893; Didon, *Kristus*, 1899, idr.). Pastoralno bogoslovje je obogatil s prevodom Cramerjevega dela *Apostolski dušni pastir* (1890). L-ovo temeljno filoz. delo je *Uvod v modroslovje* (SM 1887). V takratnem filoz. udejstvovanju na Slov. zavzema tomist L. (iz njega govori poslovenjeni Tomaž Akv.) s svojo bistrino duha, erudicijo, filoz. izobrazbo ter doslednim izvajanjem nedvomno izredno mesto. L-ova zasluga je (kasneje tudi Ušeničnikova), da je bila takrat

tomistična filoz. na Slov. najmočnejša. Njegov veliki prispevek je, da je slov. jeziku dal dobršen del slov. filoz. izražanja, posebej na področju sholastike: s preprosto besedo je znal pojasniti najbolj subtilne pojme filozofije (prim.: F. Jerman, *Filozofija in sociologija*, Zbornik SM 1864-1964, 180-81). O filoz. vprašanjih je pisal tudi v DS, tako: *Lepota in nrvnost* (1888), *Obzorje in Dantejeva Divina Commedia* (1890), *Versko vprašanje kot najvišje vprašanje* (1895), *Eros in Nejkon* (o ljubezni in sovraštvu, 1899), zlasti *Cvetje s polja modroslovskega* (1897), ki je izšlo tudi v posebni knjižici (1898) in je v njem podal preprosto in jasno napisan pregled vse filozofije; končno še razprava *O lepoti* (1900), ki jo je na široko zasnoval in naj bi podala celotno estetiko, a je dokončanje preprečila smrt. - S področja psihologije so pomembni štirje L-ovi prispevki: *Spomin* (LMS 1886), poglavje o *Dušeslovju* v Uvodu v modroslovje, *Dušeslovje* (1889-90), *Dušeslovna pisma* (osem pisem na platnicah DS 1894). Najpomembnejše je *Dušeslovje*, ki s svojimi 528 stranmi predstavlja še danes (ob Trstenjaku) eno najzajetnejših knjig psihologije na Slov., po vsej priliki pa je prva psihološka knjiga, napisana v slov. jeziku in je na ravni takratnih svetovnih psiholoških priročnikov. L. ni samo prevzemal pojmovanj drugih psihologov (očitna je odvisnost od Wundtove fiziološke psihologije), temveč je sistematiziral njihova spoznanja v svojski sistem (prim.: V. Pečjak, *Poskus zgod. psihologije na Slov.*, ZČ 1982, 86-87; A. Trstenjak, *Oris sodobne psihologije*, 1969, 27). Pred božičem 1887 se je L. odločil, da ustanovi s pomočjo članov Cirilskega društva časopis, ki bi bil glasnik religiozno in nrvstveno neoporečnega slovstva. Na eni strani je hotel s tem pridobiti od Zvona literarni naraščaj (Kres in Slovan sta takrat prenehala izhajati) in obenem prehiteti Mahniča, ki je v Gorici snoval svoj literarni časopis. DS (prva številka je izšla 20. jan. 1888) je nastal iz L-ove kulturne zavesti in iz skrbi pred očitki liberalizma, da so slov. katoličani kulturno zaostali. Globoko v veri zadržani L. je kot navdušenec za leposlovje hotel biti ne le iniciator, temveč tudi idejni voditelj sodobne, resnične in zanimive, dasi v krščanski miselnosti in morali temelječe literarne struje. Z DS je L. stopil pred javnost z velikimi željami, vendar so bili prvi letniki revije bolj vzgojnega in družbenega kakor slovstvenega pomena. Prvi letniki DS (I.-V.) so namenjeni

»poduku in zabavi«, po zgledu družinske revije »Besednikove vrste«, a na višji osnovi, saj ga je namenil tudi dijaštvu. 1893 (VI.) je L. revijo preosnoval v »ilustrovan list za leposlovje in znanstvo«. Tako je DS iz neke vrste slovstvene vadnice za versko neoporečno domačijsko slovstvo postal polagoma organ zaveštno katoliške literature in se povzdignil do veljave uglednega literarnega lista. L. je bil DS »urednik, upravnik in odpravnik«; iskal je zvez in dopisoval s pisatelji, slikarji, fotografi, tudi sam hodil okrog in fotografiral; vabil, vzgajal in spodbujal mlade pesnike, pisatelje, slikarje in glasbenike, poleg tega sam veliko pisal v list in na platnice. Poleg filoz. in psihol. razprav je v revijo prispeval krajše biografije: Schopenhauer (1890), Luis de Camoens (1891); Fr. Ondriček, J. baron Vega, B. Potočnik, Lj. Gaj (1891); Rafael Santi, J. Pucher (1893); Mih. Hornik, vojvoda Leopold III., Murillo, Cigale (1894); A. Praprotnik, Louis Pasteur (1895); S. Robič, M. Valjavc (1897); A. Čebašek, F. Prešeren, J. Germ, Fr. Štrukelj-Jaroslav, I. Pajk, P. Louis Coloma (1899); Giordano Bruno (1900). Zanimivi so potopisi: *Na Jutrovem* 1892 in 1893), *Potovanje križem jutrove dežele* (1894), *Izprehod na Notranjsko* (1895 in 1896). Številni so spisi poučnega značaja: *O kratkovidnosti* (1888), *Vede v sedanjem času* (1889), *Sola in življenje* (1889), *Učitelj in vzornik v vedi in umetnosti* (1893), *O tiskanih slikah* (1893), *Spominki z bojišča pri Sisku* (1893), *Ljubljanski potres* (1895), *Nova svetloba* (1896), *Kronanje ruskega carja v Moskvi* (1896), *Za kaj se gre* (1897), *Sežiganje mrličev* (1898), *O derviših* (1898), *Avstrijska vojska na Laškem 1866* (1898). Dragoceni so poučni napotki na platnicah: *O vsebini in obliki* (1892), *Slov. pisateljem* (1893), *O dolenski železnici* (1894), *Razne misli ob potresu* (1895), *Mi smo mi* (1895), *Zrna ob potu* (1895), *O bodočnosti slov. naroda* (1896). Mimo drugih zanimivih drobcev v raznih beležkah, ki jih je objavljala na platnicah DS, izstopajo tudi načelne razprave in izjave. L. se je moral braniti na dve strani: enim je bil premalo katoliški (Mahnič), drugim pa omejen, ker katoliški (LZ, Aškerc). V DS je zato L. razvil svoja leposlovna načela. Vrhunsko merilo je po L. resnica in nrvnost v lepi obliki, a moč resnice se kaže v življenju, ki »je odprta knjiga, iz katere se najbolj učimo resnice... Življenje, kot zrcalo resnice, naj bi kazal naš list« (*Naš program* - 1896, *Naše kritično stališče* - 1897, *Pogovori* - 1891, *Kritika*

Aškerčevih lirskih in epskih poezij - 1896, *Rimski katolik* - 1897, *Stara pesem* - 1895, *Naše modroslovje* - 1898, *Potopljen čoln* - 1899). Za razliko od RK je bil mnogo bolj umirjen, širok in strpen, na drugi strani pa je odločno pribijal, da katol. vera ne nasprotuje »ne vedi, ne umetnosti, ne napredku«. Zato je L. odklanjal obe skrajnosti slov. estetike: Stritarjev esteticizem in Mahničev ideološki ekskluzivizem (prim.: *Umeti se moramo, Naše obzorje*, DS 1891). - Izredno plodno je bilo njegovo sodelovanje z MD ne samo v času študija in strokovnega usposabljanja (glej zgoraj), ampak tudi v letih službovanja. Za MD je 1888 napisal biografijo dr. J. Gogala (SV 42), za KMD 1894 članek *Prvi slov. katoliški shod*, za MD 1896 *Slov. govorimo čisto slovenščino* (Fr. Svetilko, SV 49). Najpomembnejši L-ov prispevek za MD je delo s področja bibliotike. Sprejel je ponudbo, da priredi zgodbe Sv. pisma za družbine člane. Za nelahko nalogo se je pripravil tako, da je od srede febr. do začetka maja 1891 študijsko potoval v Egipt in Palestino. Sveto deželo je bralcem mohorjevsk najprej predstavil s knjigo v dveh zvezkih: *Jeruzalemski romar* (MD 1892 in 1893). 1894 pa je izšel prvi snopič *Zgodb (Zgodbe Sv. pisma*. Slovencem priredil in razložil). Zgodbe so nato izhajale vsako leto po en snopič. Zadnji izpod L-ega peresa je 7. iz 1900 (zadnja dva snopiča SZ in NZ je po njem pripravil dr. Krek). Prevod je iz Vulgate (Wolfova izdaja). - Poleg intenzivnega pedagoškega, znanstvenega in ured. dela pa je bil L. v Marijanišču tudi umen gospodar, čebelar, napreden živinorejec in skrben oče sirotam. »Ko sem bil še mlad, želel sem si, da bi znašel tak znanstven sestav, ki bi svet nad njim strmela. Sedaj pa vidim, da je najlepše na svetu, bližnjemu izkazovati dobrote« (A. Kalan, DS 1900, 5). V tem garaškem delu se je izčrpal in podlegel prezgodnji smrti, star komaj 41 let. - Po naravi je bil L. slaboten, rahločuten, vedoželjen, izredno delaven. Bil je prepričan, da se mora umetnik z nenehnim trudom povzpeti do samostojnega mišljenja in da mu umsko delovanje mora biti notranje potrebno, le tako ima drugim kaj povedati. Samo globoko miselno delo rodi in vzdržuje pisatelje, ki so kaj vredni. V politiki mu je šlo bolj za idejo kot za politično združevanje. Sam je tudi v pogovorih večkrat izrazil strah, da utegne politika odvrniti veliko sposobnih delavcev od znanstvenega in umetniškega dela in da ima polit. boj

tudi koruptivne kali v sebi. Prav zato je s čudovito vnemo gojil srčno kulturo, kakor bi slutil, da so te stvari nujno zvezane s pravim kulturnim delom in še posebej s katoliško kulturo. Na prvem katoliškem shodu 1892 v Lj. je nasproti brezkompromisni katoliški struji pomirljivi L. pisal, da katoliški shod ne sme biti nekak neprehojen zid, ki naj loči Slovence na dve strani, ampak le prijazen in krotek kažipot vsem Slovencem (prim.: J. Mal, *Zgod. slov. naroda*, 1088). V pravdi o Gregorčičevih pesmih, ki jih je sprožila Mahničeva kritika, je L. sodil, da pravda ni več pravda, ampak prepir. Ta prepir je rodil strast, sovraštvo in zavist, razburila se je vsa slov. javnost. Poslušati je treba pamet. Zato kliče k miru, slogi, razumnosti, bratovski ljubezni (prim.: F. Koblar, S. Gregorčič, 132). Čeprav se je preveč razdajal na vse strani spričo vedno novih načrtov (»pri meni je v glavi kakor na jezu pred mlinom: neprestano šumi, prši, se iskri, voda dere in nobenega obstanka ni...«) in je prav zaradi tega podoba, da je njegovo delo nedovršeno in razdrobljeno, a mu je vendar pripisati določene trajne zasluge. Zaoral je prve brazde na polju slov. psihologije, ustvaril je slov. filoz. jezik, podal poljudno razlago Sv. pisma, podaril Slov. imenitni DS ter vzgojil vrsto mladih kulturnih delavcev.

Prim.: Ž. arh. Črni vrh n. I.; šematizmi lj. škofije 1882-1900; A. Ušeničnik, Lampe F., SBL, 611-14 z obširno literaturo; Glaser IV, 234-38; DS 1917 (Kalan, Krek, Finžgar, 1-9); D. Lončar, *Polit. življenje Slov.*, 143; J. Šlebinger, *Album slov. književnikov*, 68, XII; *MohBibl*, 500; A. Slodnjak v ZSS, III, 374; F. Koblar, Izidor Cankar, II., 416; Spomenik z doprsnim kipom v Črnem vrhu n. I.

Kralj

LAMUT Mara (Marlja), roj. BUČAR, pesnica in pisateljica, r. 24. okt. 1884 v Postojni, u. 27. jan. 1970 v Lj. Oče Franc, nadzornik nasipov, mati Alojzija Jager. Osn. š. je obiskovala v Postojni, mešč. š. v Šmihelu pri Novem mestu (Notredamke); učit. je dokončala v Gor. 1903. Kot učiteljica je službovala v Starem trgu pri Poljanah, na Radovici pri Metliki in v Beli cerkvi na Dolenjskem. Po poroki z dr. Ivanom Lamutom 1910 se je preselila v Trst, kjer je živela do začetka prve svet. vojne; 1918 se je za stalno preselila v Lj. L. je začela pesniti že v mešč. š. Med šolanjem v Gor. je sestavila prvi zvezek in mu dala naslov *Valovi mladostne sanjarije*, v Beli krajini drugi zv. (*Izza osamelih dni*) in v Beli cerkvi

tretji zv. (*Izza osamelosti*). Leta 1907 je začela pošiljati pesmi v Slovenko in Slovana. V KolCMD in SN je objavljala prigodnice. V njih je opevala razne zgod. dogodke, osebnosti ali svojce. 1935 je izšla pri zal. Belomodra knjižnica v Lj. njena zbirka *Breze in bori*, v kateri je povezala belokranjske breze in kraške bore. Pod vplivom Ivana Cankarja, ki ga je spoznala v domači družini, je njeno literarno delo prežeto z razglabljanjem o usodi slov. naroda in socialno obarvano. Kot pesnica je L. izšla iz Moderne. Po odhodu iz Trsta je v njenih pesmih prisoten patriotični moment, posebno glede Primorske in drugih obrobni krajev, ki so ostali zunaj meja matične domovine. L. je pisala tudi pripovedne spise: *Iz Doline* (Dom. prijatelj), *Breze* (LZ), *Poljsko cvetje* (Z), *Poročno naznanilo* (Ilustrovani tednik), *Petričev Andrej*, *Na holmu*, *Brez zavetja*, *Brez besed*, *Grof Cezar* in *Zadnjič*. Med vojno se je L. povezala z OF in bila znana kot »partizanska mamica«. - Psevdonimi: Oliviera, Marica Bučarjeva (Ska), M. L. (Sn.).

Prim.: Ž. arh. Postojna; V. Horvat, Marija Lamutova, Slovenska žena, Trst 1926, 100-01; PDK 1. febr. 1970 (članek ob smrti); M. Jevnikar, Slovenske žene, RAITrsta 14. apr. 1975.

ltd

LANGO Avguštin, polit. delavec, r. 29. mar. 1899 v Avčah, oče Martin, mati Katarina Škodnik, mali kmetje. 6 razr. osn. š. Avče, dodatni 2 leti, 15-leten se izučil pri stricu v Trstu za peka, zbolel, se vrnil domov, ponovno v Trstu pri teti, se izučil pri Graunerju za pleskarja, obenem obiskoval strok. š.; zaposlen pri več gospodarjih, v Panificio Triestino ga sodelavec Nacek iz Tolmina vpeljal v delav. gibanje, postal čl. social. stranke, sodeloval v stavkah, proslavah ipd. 1917 vpklican v avstr. vojsko, dec. 1917 dobil dopust in dezertiral, s ponarejenimi oseb. dokumenti se zaposlil pri strojarju Jakilu v Karlovcu (PSBL I, 562), ob razsulu Avstr. prostovoljec za osvoboditev Medjimurja in Prekmurja, izstopil, se pridružil borcem za sever. mejo od jan. do dec. 1919. Kak mes. zaposlen v tovarni na Jesenicah, nato spomladi 1920 pri soboslikarju Tomintzu v Gorici, v letih 1925-28 v kavarni Commercio v Gor. Medtem je sodeloval v delav. gibanju, stavkah, akcijah, postal 1922 član SKOJ-a, 1924 član KPI, po razpustu KPI 1926 delal v ilegali pod imenom Faliska in kot natak vzdrževal zveze med člani KPI, razpečaval Delo in drug protifaš. tisk, pripadal celici v Podgori in ustanavljal tajne celice KPI. Lango

čakal atentatorja L. Breganta na provokatorja V. Kogejja na želez. postaji za skupni pobeg v Jslo, a zaradi Bregantove smrti je sam odšel v Jslo. L. misleč, da ga polic. ni odkrila, se je vrnil in bil aretiran v Podbrdu avg. 1928, obsojen 11. maja 1929 v skupini 7 (Duš. Hreščak, Al. Hvalič, Al. Markič, Avg. Lango, Zmago Krašna, Mil. Hreščak) pred Posebnim sodiščem v Rimu na 30 let ječe. V kaznilnici Volterra 1933 zbolel, prepeljan v jetniško zdravilišče Turi di Bari, kjer je bil Ant. Gramsci, nato v jetn. zdravil. Pianoso, izpuščen na lastno prošnjo maja 1939, doma v Avčah pod strogim polic. nadzor., večkrat priprt, apr. 1941 ob napadu na Jslo zaprt 3 tedne v Gor. Sept. 1941 je po nalogu T. Veluščka-Matevža ustanovil v Avčah odbor OF, nato v Seniškem bregu, Levpi, Kalu in se sestajal z njim v Kanalu idr. Zaradi partiz. napada na 2 fašista blizu Avč aretiran 10. avg. 1942, močno pretepen, interniran v Zdravščini, Castel Scipione pri Parmi in v Ferramonte pri Cosenzi, kjer je dočakal padeč faš. Takoj se je pridružil OF, bil glavni skladiščnik v Gravini za opremo prekomor. brigad, nato v bazi Bari in Monopoli, jul. 1945 šel v Split, se zdravil v Lj. 3 mes., 15. dec. 1945 demobiliz. Delal je v Avčah pri RK, soc. skrbstvu, v okraj. magaz. v Šempetru, 1949-55 samostojen pleskar, 1955-58 pri podj. Okras in se t. l. upokojil.

Prim.: Lasten življenjepis; AULA IV.

Rut

LANTIERI (LANTHIERI), ugledna gor. plemiška rodbina. Pavel Diakon navaja, da je bil Landari (Lantari, Launthari, Laudari) 673 osmi langobardski vojvoda Furlanije. Gor. veja po vsej verjetnosti izhaja iz istoimenske rodbine, ki je v X. stol. prebivala v Istri. 932 se je istrski markiz **Wintherus Lanterio** bojeval proti Benečanom, 934-35 se je isti udeležil turnirja za izpopolnjevanje v rabi orožja, ki se je vršil v Magdeburgu na Saksonskem za najuglednejše evr. družine. Iz istrske rodbine izhaja veja, ki se je v začetku XI. stol. razširila na levem bregu reke Oglio v okolici Brescie in nosila naslov **di Paratico** po gradu, zgrajenem 1007. V srednjem veku so bili L. dolgo let pristaši gvelfov in imeli na grbu upodobljen zlat polmeseč z zvezdo v modrem polju. Okoli 1370 so postali gibelini in dodali v zgornji polovici grba črnega orla v zlatem polju. 1192 je bil **Lanterio di Paratico** imenovan od ces. Henrika VIII. za grofa Romagne. 1211 je bil **Adelasio** župan v Trevisu

in je podpiral Otona IV. proti Frideriku II. V isti dobi je bil **Oton** guverner v Ravenni, v Brescii pa je bivala redovnica **Bianca**, ki je bila pozneje povzdignjena na oltar. 1276 je bil **Lanterio** župan v Piacenzi, nekaj let kasneje pa poslanec v Milanu, ko je prišel v It. Konradin Štaufovski. Zelo verjetno je iz rodbine L. di Paratico izšla tudi veja, ki je nekaj časa cvetela v mestu Ventimiglia in ki je štela med svoje člane dubrovniškega škofa **Vincenza**. V XVII. stol. je **Giulio** dosegel svetoven sloves kot arhitekt. Za špan. kralja Filipa II. je izdelal načrte vseh it. in severnoafr. utrdb. Potomci L-jev di Paratico živijo še danes v Brescii in nosijo naslov di Capriolo. Okoli 1450 so se L. naselili v Lj. **Anton II.** se je poročil 1465 s hčerjo A. Baumkirchnerja (tudi Paumkircher), slovitega vojskovodje iz Vipave, ki je bil obglavljen v Gradcu 1471 (PSBL I, 48-49). **Anton II.** je postal lastnik gradiča in nekaterih zemljišč v Vipavi in tako začel gor. vejo. 1505 je **Anton III.** kupil zemljišče in palačo Schönhaus pri gor. mestnem obzidju tik vzhodnih mestnih vrat. Palačo, ki je bila nekdanj last gor. grofov, so L. preuredili in povečali med 1524 in 1600. 1513 in 1518 je ces. Maksimilijan I. potrdil L-jem fevdalne pravice in jim priznal plemiški predikat Schönhaus. 1527 so se L. uvrstili med gor. patricije in v kratkem pridobili velik ugled ter imeli pravico do besede na javnih zborovanjih. Med 1528 in 1529 je nadvojvoda Ferdinand podelil **Gašperju I.** fevdalne pravice na rihemberškem in vipavskem gospostvu (katero je obsegalo tudi Hrušico in Nanos). Skupno so imeli L. podrejenih 36 občin. Ces. Ferdinand II. jim je 1626 potrdil vse pravice, Ferdinand III. pa je 27. jan. 1642 naklonil **Frideriku I.** in njegovim naslednikom plemiški naslov: grof sv. rimsk. ces. L. di Paratico, baron Schönhaus, gospod Rihemberka, Vipave in Paumkirchenturma. Priznal jim je tudi pravico do grba, v katerem je bil poleg že navedenih znakov še tiger, ki drži gorjačo med šapami. V začetku XVII. stol. so L. sezidali nov grad pri izviru Vipave (Pod skalo) zraven ostankov Baumkirchnerjevega gradu. Nasproti tega so 1669 zgradili palačo in okoli 1683 v kraju Zemono dvorec Belvedere. Ko se je **Ivan Gašper I.** poročil z grofico Lucrezio iz gor. plemiške druž. Edling (PSBL I, 324-25), je pridobil grad in posestvo Tabor (1656). L. so globoko posegli v življenje slov. ljudi v krajih, kjer so izvrševali sodno oblast. Številni člani

rodbine so dosegli visoke časti in službe. Še posebno so se odlikovali kot drž. uradniki, dvorni svetovalci, dežel. glavarji in namestniki, vojaški poveljniki, kulturniki. **Lovrenc I.** je 1570 ob obisku nadvojvode Karla v Gor. prejel dedno odliko dvornega točaja. 1587 je bil med nadz. komisije, ki je pripravljala reformo gor. dežel. zbora. **Friderik I.** je bil dežel. glavar (1624-42), poveljnik gor. plemstva in polkovnik oklopnikov. Še posebno se je zavzemal za znižanje mitnin in se zanimal, da bi Gor. dobila škofa. Njegova žena Dorotea della Torre se je odlikovala s svojim junaštvom med obleganjem Gradiške (1616). **Franc I.**, dežel. glavar in komornik ces. Leopolda I., je uspešno branil dežel. meje proti Benečanom, ki so se s silo polaščevali obmejnih zemljišč. **Anton V.** je ustanovil 1651 tovarno papirja in predilnico v Ajdovščini. 1660 je sprejel v Vipavi ces. Leopolda I., ki je obiskal gor. deželo. 1665 se je odpravil na Dunaj z namenom, da bi preprečil prodajo obč. zemljišč, ker bi zmanjšanje pašniške površine negativno vplivalo na gosp. stanje gor. kmetov. **Franc Anton I.** je bil dvorni svetnik, gor. dežel. glavar (1722-29), vojaški inšp. za Kranj. in Furlanijo. 1727 je pri njem gostoval it. komediograf C. Goldoni. Napisal je tudi knjigo spominov, v kateri je na kratko načrtno zgod. svoje rodbine (1728). Njegov brat **Friderik III.** je dosegel odliko dvornega točaja in dedno čast najvišjega sokolarja za Kranj. dež. Bil je poveljnik oklopnikov in vojaški inšp. za Kranj. in Primor. Bojeval se je proti Turkom ob strani Evgena Savojskega in bil imenovan za generala na bojišču. 1728 je sprejel v Vipavi in Gor. ces. Karla VI., 1730 se je mudila v njegovem rihemberškem dvoru slik. R. Carriera, ki je portretirala druž. člane. **Friderik IV.** se je udeležil sedemletne vojne in dosegel čin maršala na bojišču. **Ivan Gašper II.** je bil prvi ravn. gor. kmetij. družbe (1765). **Franc Anton II.** je bil dežel. glavar, drž. svetnik, ces. komornik. Marca 1782 je prespal v njegovi gor. palači papež Pij VI., ki je potoval na Dunaj. Okoli 1800 je imel velike prepire s svojimi podložniki zaradi plačila najemnine za gozdove pri Tolminu in Kobaridu. Napoleon ga je imenoval za preds. gor. gubernije (1807). Elena de Baronio (iz znane trž. družine), žena **Tadeja Klemena**, je nudila zatočišče franc. grofu. Chambordu (Henriku V.) in njegovi ženi Mariji Tereziji (u. 1886 v Ljevi palači). Zadnji grof L. je bil **Karel Friderik**, ki

se je nastanil v Vipavi, kjer je uredil druž. knjižnico (delno uničena med prvo svet. vojno) in kjer je u. 5. febr. 1910. Njegova edina hči **Clementina Elena** se je 1906 poročila z baronom Hermanom von Levetzow iz Meklenburga. Veliko si je prizadevala za restavriranje starega dela gor. palače. Njen sin baron **Karel Levetzow** (še živi) je 1952 napisal za StudG pomemben prispevek za zgod. gor. veje Ljev.

Prim: Osebnj podatki in druž. arh.; G. F. Palladio degli Olivi, *Historie della Provincia del Friuli, Udine 1660*; F. Sansovino, *Venezia città nobilissima, et singolare, descritta in XIII libri, Venezia 1663, XIII*; Schönleben, *Carniolia, 494*; d'Ischia, *Historia, pass. (zlasti 55-56)*; Valvasor, *IV, pass.*; F. A. Lantieri, *Memorie della famiglia Lantieri, Gor. 1728*; B. Asquini, *Cent'ottanta, e più uomini illustri del Friuli, Venezia 1735*; G. G. Lirutti, *Delle cose del Friuli, Udine I-V (1776-77), III in V, pass.*; Della Bona, *Sunto, pass. (zlasti 56-57)*; Morelli, *I-III, pass.*; Manzano, *Annali, 192, 196, 226*; C. de Franceschi, *L'Istria, Parenzo 1879, 93-94*; Rutar, *Tolm. 103, 133, 163, 198*; Isti, *Gor., pass.*; C. Doliac, *Eco 14. jun. 1883*; G. Le Lievre, *Casa nostra, Udine I-II (1900), I, 15*; Gortani, *Gor., pass. (zlasti 623-26)*; Spreti, *Enciclopedia IV, 47-48*; Bednarik, *Gor. in Trž., 125-27*; Gabršček II, 332; Cossar, *Gorizia, pass.*; Isti, *Storia, pass. (zlasti 37-40)*; Paschini, *I, 124; II, 257-58 in pass.*; III, *pass.*; A. de Benvenuti, *I castelli friulani, Udine 1950, 218-21 in pass.*; C. di Levetzow Lantieri, *I Lantieri nel Goriziano, StudG XIII (1952), 77-102*; C. Goldoni, *Memorie, Milano, I-II (1961), II, 78-84*; Bozzi, *Gorizia, 73, 76, 117, 131, 144*; di Crollanza, *Dizionario, II, 9*; KL Sje I, 29-30; G. Caprin, *Alpi Giulie, Trst 1969, pass.*; Czoernig, *pass. (zlasti 651)*; P. Diacono, *Storia dei Longobardi, Milano 1970, 208*; Tavano, *GorSA, pass.*; G. C. Badini, *Picc. 10. febr. 1981*; C. di Levetzow Lantieri, *VoceI 13. mar. 1982.*

Vh

LAPAJNA Valentin, eden od 11 na smrt obsojenih voditeljev tolminskih upornih kmetov leta 1713. Po Preglju (Tolminci) je bil doma s Šentviške gore, obsojen na smrt in usmrčen ter nato razčetrverjen na Travniku v Gor. 23. apr. 1714.

Prim.: Ista literatura kot pri geslu LAHAR-NAR Andrej.

B. Mar.

LAPAJNE Adolf (Dolfe), slikar, r. 2. sept. 1889 v Idriji, u. 1939 v Zgbu. Oče Vincenc, posestnik, mati Frančiška Harmel. Osn. š. opravil v Idriji. Nato študiral na praški akademiji in tam absolviral. L. je slikal predvsem akvarele, uporabljal pa je tudi druge tehnike (zlasti pasteles). Upodabljal je pretežno pokr. in mestne razgle-

de. Udeležil se je več važnih skup. razstav.: v paviljonu K na lj. velesejmu (Salon živečih lik. umetnikov, sept. 1926 in maj-jun. 1931; Slov. pokr., sept. 1934); v Bgdu (I. poml. razst. lik. umetnikov, maj 1929; Kult. razst. Jul. kr., maj 1930); v Jakopičevem paviljonu v Lj. (I. poml. razst., maj-jun. 1935).

Prim.: LibBapt. in žpk arh. v Idriji; ZUZ 1926, 185; 1932-33, 107, 109; 1934-35, 133 in 1936-37, 70; Glonar II, 6; DS 1936, 94-100; Sijanec, 77.

Vh

LAPAJNE Dragotin (Karel), gospodarstvenik, r. 15. dec. 1869 v Idriji, u. 1938 (smrt ni vpisana ne v župnišču ne na občini, leto navaja žpk Filipič v svoji knjigi). Oče Štefan, trgovec, mati Karolina Kosmač. Bil je trgovec in posestnik in trikrat mestni župan: od 4. jul. 1896 do 27. jan. 1904, ko je zaradi bolezni odstopil. 1. febr. 1904 so ga izvolili za častnega občana. Njegovo županovanje je bilo zelo plodovito: sezidal je mestno hišo št. 78 (1897-98); dal je napraviti vodovod Lačna voda; 18. avg. 1900 je mestni svet sklenil, da ustanovi nižjo realno gimn., kar so kmalu spremenili v realko. Naučno ministr. je 7. jun. 1901 dovolilo odprtje I. razr. (55 učencev). Takoj je obč. svet po L-evem predlogu sklenil, da se zida novo realčno poslopje: po načrtih arh. Karla Holinskega ga je zgradilo podjetje Viljem Treo iz Lj. za 188.566 kron (1903). L. je sklenil pogodbo glede električne razsvetljave, potegoval se je tudi za železnico Vrhnika-Idrija-Sv. Lucija.

Prim.: Arko 217, 221 sl.; Jan. Filipič, Idrija in njeni spomeniki sakralne umetnosti, Idrija 1979, 120; Z. urad Idrija 14. dec. 1982.

Jem.

LAPAJNE Ivan, šolnik in posojilničar, r. 22. febr. 1849 na Vojskem, u. 17. nov. 1931 v Krškem. Oče Matej, kmet, mati Katarina Podobnik. Osn. š. je obiskoval v Idriji, realko v Gor., a v 5. letniku zaradi smrti staršev in bolezni odšel v Lj., kjer se je 1868 usposobil za učitelja v štirirazrednicah. Ker ni dobil službe, je 1869 še odlično maturiral na lj. realki. Sept. 1869 je postal učitelj v Idriji, 1871 v Lj. kot prvi slov. učitelj opravil usposobljenostni izpit za meščanske š. jezikovno-zgod. skupine. Avg. 1871 učitelj, sept. 1878 naduč. in š. vodja v Ljutomeru, od sept. 1878 do upokojitve 1906 ravn. na novi mešč. š. v Krškem. V letih 1884-88 tudi š. nadzornik za novomeški okraj. Že v Idriji je ustanovil prvo slov. knjižnico in društvo šola (pozneje Narodna šola s sedežem v Lj.), ki je skrbelo za šolske

pripomočke. V Idriji je 1870 tudi prvič uvedel slov. š. izvestje, za izvestja je skrbel tudi na ostalih službenih mestih. Najbolj se je uveljavil v osrednji Slov., tam sta delala tudi njegova sinova dr. Stanko L., prof. prava na lj. U, in dr. Živko L., zdravstveni načelnik lj. okrožja. L. je napisal veliko načelnih, pedag. in šol. strok. razprav in člankov v UT, SN, LMS, Plk, P, E, KMD, N, Zori, Soči, LZ idr. (seznam pomembnejših v SBL). Ustanovil je list *Slovenski učitelj* (SU), ki je trikrat na mesec izhajal 1873-77. Soustanovitelj *Dolenjskih novic* in *Domovine*, za katero je urejal prilogo *Slovenski obrtnik*. Na posojilniškem področju je urejal 1891-98 *Slovensko zadrugo*, ki je bila glasilo Zveze slov. posojilnic in gosp. zadrug v Celju, nato pa šest letnikov *Letopisa slov. posojilnic*. Že v knjižici *Kranjsko ljudsko šolstvo* (1871) je L. kritično spregovoril o pomanjkljivostih slov. š. Zagovarjal je nove š. zakone in narodno usmerjeno šolstvo. Zato je tudi ustanovil lastno, liberalno usmerjeno glasilo SU. Ob uvajanju znanstvenih predmetov na podlagi nove zakonodaje je prevedel, priredil ali sam napisal, velikokrat tudi založil, naslednje knjige: *Geometrija ali merstvo* (Lj. 1872), *Kronesove Pripovedi iz zgodovine Štajerske* (Gradec 1874), *Kocenov Zemljepis za narodne šole* (1. izd. Mrb. 1877, 2. izd. Dunaj 1879), *Netoliczkova dela Mali prirodopis s podobami* (Brno 1875), *Malo fiziko v pogovorih* (Gradec 1875) in *Občno zgodovino za višje razrede narodnih in meščanskih šol* (Mrb. 1876), *Deckerjevo Fiziko in kemijo* (Dunaj 1876), *Hermannov Nauk o gospodinjstvu* (Trst 1880), *Kratek opis Štajerske, Koroške, Kranjske in Primorja* (Mrb. 1876), *Domovinoslovje za ljudske šole* (Mrb. 1878, 2. izd. 1882). Na lastne stroške je tiskal š. zvezke z zemljevidi in slov. besedili. Za šolnike je napisal pripomočke *Prvi pouk* (Lj. 1881), *Praktična metodika* (Lj. 1882), *Učiteljski pravnik*. Na leposlovnem področju je po hrv. izvirniku I. Trnskega izdal delo *Učitelj Dobrašin, poučna povest Slovincem* (Mrb. 1877). Pisal je tudi o krajevni zgod. v že omenjenih revijah, samostojno pa je izdal obširno *Politično in kulturno zgodovino štajerskih Slovincem* (Lj. 1884), ki so jo ocenili kot nekritično, in zbirki *Krško in Krčani* ter *Gurkfelder Gedenkblätter* (obe 1894). L. si je veliko prizadeval za pravice šolnikov, podpore učencem in sodobno opremo. Zavzel se je tudi za umno gospodarjenje, za kar je napisal tudi *Glavna vodila umnega gospodar-*

stva na majhnem posestvu in z malim imetjem (Lj. 1880). V Ljutomeru je bil L. podpreds. posojilnice, v Krškem pa jo je sam ustanovil 1885. Najprej je bil njen tajnik, nato do smrti ravn. O posojilništvu je veliko pisal, bil je tudi v nadzorništvu omenjene celjske Zveze. Ustanovil je kakih 30 posojilnic, 1905 pa Centralno posojilnico slovensko v Krškem. Napisal in založil je *Navod o osnovanju in poslovanju slovenskih posojilnic* (1895, 2. izdaja 1907 pod naslovom *Slovenski posojilničar*, tretja pa pod naslovom *Jugoslovanski posojilničar in zadrugar*).

Prim.: Zpk arh. Vojsko; SBL I, 616-17 (Janko Slebinger) s seznamom L. avtobiografskih in drugih spisov; KMD 1933, 72-73 s sl.; EJ V, 471 (Pavel Flere); Slovenska matica 1864-1964, Zbornik razprav in člankov, ur. Francè Bernik, Lj. 1964, pass.; Vlado Schmidt, *Zgodovina šolstva in pedagogike na Slovenskem III*, Lj. 1966, pass.

ij

LAPAJNE Ivo, časnikar, r. 12. dec. 1898 v Idriji, u. 25. jul. 1978 v Lj. Oče Anton, rudar, mati Ivana Govekar. Osn. š. in realko je obiskoval v Idriji, udeležil se je kot vojak prve svet. vojne in maturiral 1920. Od doma je odšel v državo SHS, kjer se je vpisal na Fil. fak. U v Lj. (študij zemlj. in zgod.). Ker ni imel sredstev za preživljanje, se je zaposlil v časnikarski službi (1921). Najprej je bil nočni korektor pri J, nato tehnični ur. Mar. 1939 je prišel v ur. mrb. Večernika. Po drugi svet. vojni je postal ur. (najprej tehnični, nato odgovorni) Uradnega lista LRS (SRS), med 1954-58 je bil njegov glavni ur. in direktor. Po upokojitvi je sodeloval z založbo Mladinska knjiga iz Lj., bil lektor in tehnični ur., veliko je tudi prevajal. Svojo časnikarsko pot je začel že kot srednješolec v Idriji, ko je urejal š. glasilo *Prvi cveti*. Kasneje je bila njegova publicistična dejavnost zelo razvejana, za almanah ob razstavi slov. novinarstva v Lj. 1937 (RazstSN) je napisal članek *Razvojne smeri slov. novinarstva*. F. Vatovec je označil njegovo delo: »Spretno je zastavil svoje pero ob feljtonskih črticah, predahnjenih s humorjem in sončno idrijsko šegavostjo.« Poudariti je treba L-ove zasluge na založniškem področju, kar se je najbolj kazalo v izdaji vrste strokovnih del predvsem s področja prava, ki jih je izdajalo ČZP Uradni list LRS (SRS); L. je sodeloval kot ur. pri okoli 100 samostojnih izdajah.

Prim.: SPor 27. dec. 1958; F. Vatovec, *Delo* 12. dec. 1968; *Delo* 26. in 27. jul. in 4. avg. 1978.

B. Mar.

LAPAJNE Lidija, roj. Benedetič, atletinja, r. 1. apr. 1959 na Jesenicah, živi v Novi Gor. Oče Renato, kmet, mati Štefanija. Osn. š. obiskovala na Dobrovem v Brdih, nato se zaposlila v tovarniškem obratu v Gor. Cerovem in opravila čevljarsko š. v Zürich. Z atletiko je pričela še kot učenka, 1974 je postala članica atlet. kluba iz Nove Gor. in se intenzivno posvečala skoku v višino. Že 1974 je postala drž. prvakinja med mlajšimi mladinkami (159 cm) in poslej je čedalje uspešneje prodirala v vrh. jsl. atletike. 1979 je na dvoranskem prvenstvu Evrope na Dunaju izenačila jsl. drž. rekord za dvorane (183 cm), potem je na prvenstvu Jsle v Sarajevu (1979) postala drž. prvakinja (184 cm) in isto leto na mediteranskih igrah v Splitu dosegla 3. mesto (na teh igrah je bila četrta v ženskem peteroboju). 1980 se je udeležila olimpijskih iger v Moskvi kot član jsl. reprezentance, za katero je velikokrat nastopala, tudi na prvem svet. prvenstvu v atletiki v Helsinkih (1983). Leta 1982 je dosegla nov drž. rekord za ženske v skoku v višino (190 cm), ki ga je 1983 popravila (191 cm). L. je bila dvakrat balkanska prvakinja v skoku v višino, večkrat slov. in jsl. prvakinja. Tekmovala je še v skoku v daljino (1977 državna prvakinja pri st. mladinkah) ter v troboju in peteroboju.

Prim.: Delavska enotnost, 2. febr. 1980; PrimN 20. avg. 1982; *Delo* 4. sept. 1982, št. 206, str. 15 (portret tedna); Gor. atletika 1947-1982, Nova Gorica 1982.

Andr. Fr.

LAPAJNE Štefan, pravnik in strokovni pisatelj, r. 24. dec. 1855 v Idriji, u. 9. okt. 1912 v Lj. Po osn. š. doma je dovršil šest razr. gimn. v Lj., zadnja dva v Gor. in maturiral 1874, pravo na Dunaju (1874-78). Prakticiral je nekaj mesecev pri odv. dr. Jos. Sernecu v Celju, od mar. 1880 pri dežel. sodišču v Gradcu, kjer je bil tudi stenograf v dežel. zboru, od febr. 1881 pri dežel. sodišču v Lj. Istege leta avg. je sprejel polit.-upravno službo ter bil koncipient pri dežel. vlad. v Lj., nato pri okraj. glavarstvih v Postojni, Litiji, Logatcu in Radovljici. V Postojni in Radovljici je služboval kot koncipist. V Postojni je bil tudi komisar od 1893, v Crnomlju do 1896, v Litiji do 1902 (od 1898 višji komisar), v Lj. do 1903. Tega leta je bil imenovan za vodjo okraj. glavarstva v Postojni. 1905 je napredoval do glavarja, po dveh letih pa so ga upokojili. - V Postojni je napisal *Aus der Chronik der Adels-*

berger Grotte (LZg 1907, št. 250-72 in ponatis v knjigi). Po upokojitvi se je naselil v Lj., bil ravn. Splošnega kredit. društva in knjižničar pri društvu Pravniki. Tu je uredil knjižnico in sestavil katalog (priložen SP 1909); zadnje leto je bil blagajnik. V SP je priobčil: *Iz političnih normalij* (1908); *Važne odločbe upravnega sodišča od leta 1876 do 1910* (1908-10); *Juridična služba v Lj.* (1910). L. 1910 je v 7. zv. Pravnikove Zbirke avstr. zakonov v slov. jeziku priredil *Državne osnovne zakone*. Sam je začel izdajati v slov. in nemšč. Ročno izdajo zakonov in ukazov za vojvodino Kranjsko - Handausgabe der Gesetze u. Verordnungen f. d. Herzogt. Krain. Tu je izšel 1910 1. zv.: *Občinski red in občinski volilni red za Lj.*; 2. zv.: *Občinski red in obč. volilni red za Kranjsko z 78 pravnimi ukrepi k zadevnim določilom.* - *Prisilno izterjevanje javnopravnih terjatev dežel., okraj. in skladnih zalog.* - *Novela h kazenskemu zakonu.* - *Občin. takse.* 1912 je izšla pri Bambergu njegova dvojezična *Naslovna knjiga in zaznamek trgovin in oblastev za...* Lj. - L. se je poskusil tudi v dramatiki. Kot 16-letni gimnazijec je napisal za Dramatično društvo v Lj. tridejansko veseloigro *Stric iz Amerike* (1872). Delo je značilno po tem, da je dejanje postavljeno v meščansko trgovsko družbo. »Zgodba o preganjanem in poplačanem poštenjaku je naivna, polna ganljivih naključij, solznoresna in vesela obenem; s svojimi zapleti nekoliko spominja na dunajsko dramatiko Raimunda in Nestroya« (Koblar). Za Dram. društvo je iz nemšč. prevedel dvojce veseloiger.

Prim.: SBL I, 618-19, od koder so glavni podatki; SGL II, 367; F. Koblar, Slov. dramatika I, Lj. 1972, 125; članki ob smrti v SP, SN, LZg; KL Sje I, 72.

Blažič

LAPAJNE (LAPAINÉ) Valentin, gradbeni inž., projektant in strokovni publicist, r. 5. febr. 1843 v Vojskem nad Idrijo, u. 21. febr. 1923 v Zgbu. Oče Matej, kmet, mati Katarina Podobnik. Gimn. in Tehnično visoko š. je dovršil v Gradcu, od 1866 je bil v službi Vojne krajine v Temišvaru, Petrovaradinu, Karlovcu, Zgbu in Petrinji, od 1886 po razpustitvi Vojne krajine na gradb. odd. hrv. vlade v Zgbu kot referent za vodne gradnje, nadinž. (1892) in tehnični svetnik (1897). Projektiral in izpeljal je vrsto gradenj: obalna zaščitna dela pri Zemunu, vrsta zaščitnih del ob savskem bregu na več mestih, Majski kanal pri Glini, regulacija Sunje, Bida in Vuke, kanaliza-

cija Jelas-polja in južnovzh. Srema, vodovod za Gospić, Senj in Crikvenico, izdelal glavno osnovo za kanalizacijo Zgba. Projektiral in izdelal dež. cesto Ogulin-Novji (1872) in Stara Gradiška-Lipik pri Bjelanovcu (1876-77). Bil je tajn. Društva hrv. inženjera i arhitekata in štiri leta ur. njegovega glasila Vijesti Društva hrv. inž. i arh. V to glasilo je napisal vrsto strok. člankov in razprav, v letih 1891-1919 pa je sodeloval še v časopisih Narodne novine, Danubius, Agramer Zeitung, Oesterreichische Wochenschrift für die öffentlichen Baudienst. Izdal je knjigo *Stare i nove vodogradjevine u Hrvatskoj i Slavoniji*, Zgb 1896.

Prim.: S. Deželič, NE II, 601; R. Py. (Rihard Podhorsky), EJ 5, 471; KL Sje I, 80; žpk arh. Vojsko.

Jcm.

LAPAJNE Vinko, organizator, igravec, režiser in prevajalec, r. 19. jul. 1862 v Idriji, u. 18. sept. 1894 prav tam. Oče Štefan, branjevec, mati Katarina Kosmač, gospodinja. L. je bil trgovec, a nadarjen in vnet igravec ter navdušen za slov. dramatiko. Njegova dejavnost se je razvila po vrnitvi 1880 z Dunaja, kjer je obiskoval dramatično šolo. Idrija je imela svoje gled., namenjeno rudniškim delavcem in uradnikom. Prvo slov. delo je bilo uprizorjeno na tem odru že 1850. Pod Levim vodstvom so bile izvedene gled. igre: Lumpacij vagabund, Bisernica, Čevljar baron, Mlinar in njegova hči, Revček Andrejček, Županova Micka, V Ljubljano jo dajmo, Jednajsta zapoved, Svetinova hči. Jeseni 1889 je ustanovil Dramatično društvo, ki je bilo drugo tako društvo na Slov. Prevajal je nem. igre in napisal vsaj eno, neohranjeno burko.

Prim.: A. Trstenjak, Slov. gled., 191-92; SN 22. sept. 1894; MSE II, 445; SDL I, 185; SGL II, 367; ž. urad Idrija.

Har.

LAPANJA Vincenc, slikar in rezbar, r. 10. dec. 1886 na Ponikvah pri Tolminu, u. 8. mar. 1966 v Sp. Idriji v domu ostarelih. Oče Anton, kmet, mati Katarina Hvala. Nadarjen slikar-samouk, ki je celo življenje delal v rojstni vasi, le med prvo svet. vojno je bil na ruskem bojišču. Izmed njegovih slik je zlasti omeniti tri freske na hiši v Ponikvah št. 48: *Marija Pomočnica*, sv. Jožef, sv. Peter; dve freski v salonu gostilne v Kanalu: veduti vasi Ponikve, in freske v c. na Pečinah: sv. Florijan, prizori nad oltarjem idr., v Sempetru pri Gorici, v Starem selu, v Idriji pri Bači, v ž. c. v Ponikvah in v kapeli v Spodnji

Idriji. Za Kanal je delal tudi kulise (1921). Kot rezbar je izdeloval iz lipovine jaslice, kipce in različne figure po naročilih (veliko tega hrani njegova domača hiša in sosedje v Ponikvah).

Prim.: Sporočilo žpka Iz. Vončine s Šentvitske gore 11. jan. 1983.

Lc.

LASIČ Andrej, učitelj, arheolog, r. 17. jan 1870 v Renčah, u. star 49 let (kraj in datum neugotovljena). Oče Andrej, kmet, mati Alojzija Vuk. Učiteljske je dovršil v Kopru 1889 in se usposobil tudi za poučevanje na mešč. šolah. 1895 je postal vodja edine slov. mestne osn. š. v Gor.; bila je trirazr. Pozneje je prišel na slov. deško vadnico gor. učit., nato je postal okrož. šol. nadz. za tolminski okraj. Vidno je njegovo delo pri Muzej. društvu za Goriško, ki ga je vodil prof. A. Cvajc. L. je spravlil v Gor. marsikateri muzejski predmet, ki pa je pozneje zaradi bojišča propadel. V dobi njegovega nadzora je dobilo več hribovskih vasic tolminskega okraja nova š. poslopja. Ob izbruhu avstr.-it. vojne 1915 so se vsi uradi preselili iz Tolmina v Cerkljevo, tudi L. je prenesel tja svoj sedež. V zadnjih vojnih letih je začel bolehati in je umrl v najljepših letih (morda v Cerkljem 1919).

Prim.: Ž. arh. Renče; Šavli, 5. nov. 1977; Vilhar, 87.

Jem.

LASIČ Dušan, elektrotehnik, r. 8. apr. 1908 v Gor., u. 6. febr. 1980 v Lj. Oče Henrik, sodni uradnik, mati Ivanka Bratina. Mat. 1927 na poljanski gimn. v Lj., študiral na elektrotehniškem odd. U. v Lj. (dipl. 1933). Po vojaščini je postal asistent-volonter, nato je kot asistent na elektrotehn. odd. lj. U med 1935-41 vodil različne vaje za študente, izdelal je več merilnih priprav ter demonstracijskih aparatov. 1940 je postal redni asistent in bil 1941-42 na študijskem izpopolnjevanju v Turinu, kjer se je posebej ukvarjal s teoretično raziskavo presluha zaradi galvanskih zglobov koaksialnega kabla. Kot tezo si je izbral svojo izvirno zamisel cilindrične Braunove cevi ter teoretično obdelal pot elektronskega snopa v rotacijski simetrični odklonski čaši in njegovo disperzijo ter tudi teorijo odklonskih napak v vrtilnem električnem polju odklonskih plošč. Te njegove izsledke je predstavil njegov mentor prof. Pincirolli 1947 na mednarodnem kongresu ob petdesetletnici radia (bili so objavljeni v *Alta frequenza; Atti del Congresso Internazionale per il Cinquantenario scoperta Radio*). L. se je že

1939 pripravljaj na obrambo doktorata iz elektrotehn. znanosti, opravil je ustni del izpita, disertacija pa je bila tedaj odklonjena. Na podlagi rigorozov, opravljenih 1939, je bil promoviran 21. nov. 1956 za dr. tehniških znanosti, potem ko je predložil in zagovarjal disertacijo *Gostota snopov elektronov v elektronsko-optičnem sistemu*; v disertaciji je teoretično obdelal vprašanje porazdelitve elektronov ene izstopne hitrosti v snopu rotacijsko simetričnega optičnega sistema. V NOB je sodeloval od 1942, v ilegalo je odšel jeseni 1943. Deloval je pri radijskem sistemu centralne tehnike CK KPS in bil vodja partizanskih radijskih delavnic pri odd. za zveze GŠ NOV in POS (delavnice so nosile oznako 99 d). Pozneje je bil dodeljen Vrhovnemu štabu NOV in POJ na Visu in v Bgdu. Po vojni je deloval najprej v tovarni Iskra in kmalu postal asistent in nato izredni prof. (1946) na Tehn. fak. U Lj. Njegovo interesno področje je bila elektronika in elektronske cevi, predaval pa je tudi o oddajnikih in mikrovalovni tehniki. Sodeloval je pri izgradnji laboratorija za elektronske cevi in odseka za šibki tok ter ustanovil inštitut za elektroniko. S tem v zvezi je sodeloval pri opremitvi teh ustanov (vse aparature so bile domače proizvodnje). L. 1953 se je nekaj mesecev izpopolnjeval v Delftu na Holandskem v laboratoriju za tehnično fiziko. Večkrat je predaval, tako na U v Zgbu, Bgdu in Padovi (1960-61). Kot znanstveni vodja Inštituta za elektroniko in avtomatiko (kasneje Inštitut za elektroniko in vakuumsko tehniko) je usmerjal raziskave inštituta in opravil lastne (tako skupaj s soprogo Vido Lasičevo: *Meritev porazdelitve totalne gostote v elektronskem snopu v različnih elektronsko optičnih sistemih; Nova elektronska cev za merjenje visokofrekvenčne moči*). 1966 je na lastno željo opustil delo v inštitutu, od okt. 1960 do apr. 1962 je bil preds. Jsl. centra za vakuumsko tehniko. V letih 1968-70 je vodil študijsko komisijo Fak. za elektrotehniko in prispeval k posodobitvi učnih programov. Za življenjsko delo je prejel Kidričevo nagrado in več drugih priznanj in odlikovanj. Upokojen je bil 1971 kot redni prof. za predmeta nelinearni elementi in teorija elektronike. Ze pred vojno je objavil več poročil in recenzij v Elektrotehniškem vestniku (EV), 1949 je izdal skripta *Elektronika in elektronske cevi*, obširna so tudi skripta *Teoretične osnove radio oddajnikov in oscilatorjev* (Lj. 1961), U v Lj. je izdala tudi knjigo *Nelinearni elementi*

elektronike (1968, 1971²), v EV je objavil nekaj strokovnih razprav. Bil je tudi alpinist in je sodeloval v PV.

Prim.: ULjBB I, 236-37; II, 360-61; III/2, 656; Delo 14. febr. 1980 s sl.; TV 15 13. mar. 1980; PDK 28. nov. 1969; J. Javoršek, Radio OF, Lj. 1979, 20; Lj. v ilegali, 4, 1970, 92; V. Lasič, 99 d, Lj. 1977.

B. Mar.

LASIČ Jožica, por. **CEFARIN**, pianistka, klavirska pedagoginja, zborovodja, r. 9. mar. 1951 v Sovodnjah ob Soči, u. 8. maja 1976 v prometni nesreči na cesti med Zgb in Lj., pokopana v Sovodnjah ob Soči. Oče Emil, učitelj in organist, mati Danica Češčut. Že kot otrok je L. pokazala veselje do glasbe, posvetila pa se ji je kasneje. Osn. š. v domačem kraju, sred. š. v gor. zavodu Notre Dame; takrat je pristopila k skavtski organizaciji. V Gor. tudi klas. licej D. Alighieri. Jun. 1975 diplomirala iz klas. ved na trž. U. Z devetimi leti je začela študij klavirja pod vodstvom s. Cecilije v zavodu Notre Dame. V licejskih letih je opustila to učenje, ob vpisu na fak. pa je pri GlasbM v Trstu nadaljevala s prof. Ambrozetom. Kot absolventka sred. stopnje GlasbM se je v letu 1974 uspešno predstavila s samostojnimi klavirskimi koncerti na glasb. š. Šiška-Bežigrad v Lj., Šempeter pri Novi Gorici in v dvorani Attems v Gor.; zadnji njen klavirski koncert je bil 7. maja 1976 na srečanju mladih pianistov Jsle Memorial Darko Lukić v Osijeku. Tega leta se je tudi pripravljala na zaključni diplomski izpit iz klavirja na trž. kons. Tartini. Od 1972 se je uveljavila kot klavirska pedagoginja na Glasb. š. v Gor., s šol. letom 1974/75 tudi v Sovodnjah. Veselila pa je ni samo instrumentalna, temveč tudi zborovska glasba. 18-letna je postala članica meš. pev. zbora L. Bratuž v Gor. Spomladi 1972 je soustanovila Goriški ženski oktet in ga vodila do 1974; z njim je nastopila v Gor., Trstu, Šempetru pri Novi Gorici, Šentjerneju na Dolenjskem, Krmini, na trž. in koprskem radiu. Od 1973 do jeseni 1975 je bila pevovodja tudi mešanemu pev. zboru Ufiei od Sv. Roka v Gor. S to pevsko skupino se je predstavila na koncertih in tekmovaljih v Gor., Krmini, Vittoriju Venetu, Koprivi. Tudi likovna in besedna umetnost sta jo navduševali in v obeh se je poskusila.

Prim.: PDK 1. apr. 1973; 28. in 29. dec. 1974 (s sl.); 16. jan. 1975 (s sl.); 28. mar. 1976 (s sl.); 11. maja 1976 (s sl.) in 12. maja 1976; 11. maja 1977; PrimN 20. dec. 1974 (s sl.); KatG 13. maja

1976 (s sl.); 13. maja 1976; NL 20. maja 1976; Picc. 10. in 11. maja 1976 (s sl.); Mess. Veneto 10. maja 1976; Vocel 15. maja 1976 (s sl.); Planika 1975/76, št. 8, 15; Vabilo na Spominski koncert. Ob obletnici smrti E. Ambrozeta in J. Lasič-Cefarin, 10. maja 1977; GlasbM v Trstu, Poročilo o delovanju glasbene šole in koncertnih prireditvah 1974/75, 21, 23, 33, 35, 40; GlasbM v Trstu, Poročilo o delovanju glasbene šole in koncertnih prireditvah 1975/76, 2-3, 25, 40.

B. Lu.

LASIČ Zvonimir, polit. delavec, r. 1. avg. 1898 v Gor., u. 20. dec. 1977 v Kopru. Oče Andrej, šol. nadzor., priznan šolnik, zgradil več šol. stavb na Tolminskem, mati Zofija Ferjančič; 1915 se je družina zaradi vojne preselila iz Gor. na materin dom na Goče. L. obiskoval osn. š. in učiteljsišče v Gor., kot dij. preporodovec se boril za svobod. Slov., vpoklican v vojsko 18-leten 1916, bil dve leti na soški fronti, maturiral 1920. L. zaveden, pošten, plemenit, neugnan borec za pravice prim. Slov. in za njihovo osvoboditev izpod faš. jarma. L. ni dobil v faš. It. učit. službe, oče predčasno upok. 1919. L. sodeloval z organizatorji ileg. protifaš. organizacije A. Rejcem, Z. Jelinčičem idr., se udeležil v Gor. tečaja o novih it. davkih, pomagal z nasveti in izpolnjeval vipav. kmetom zapletene davčne formul. v it., z brati netil upor proti faš., ki so Goče nazivali »Piccola Jugoslavia«. L. vneto propagiral, da so bili 1922 izvoljeni zavedni slov. župani. Zaposlen 1922-27 na občini Erzelj, Stanjel, pisal kljub prepovedi v urad. knjige samo slov. roj. imena. Z inž. Evg. Mayerjem (gl. čl.) združila vipav. kmete, naročala vagone umet. gnojnih, škropiv, da so jih kmetje plačevali po tovarniški ceni. L. bil vnet športnik, odvrčal mlad. od faš. organizacij z ustanavljanjem NK po vaseh, organiziral nogometne tekme v Gor., Trstu, na Opčinah, v Lipi, Postoji, Ajdov., Vipavi idr. 1922 navduševal na zborih nabornikov v vipav. vaseh, naj bodo v it. vojski trdni Slov. L. je ob ukinitvi slov. š. organiziral obsežno razdeljevanje slov. abecednikov in tajne slov. šole, ki jih je tudi vodil, razdeljeval slov. knjige in ileg. protifaš. tisk, ki so ga protifaš. prinašali iz Jsle. Iz Gor. je opozorjen ušel faš. polic. v Jslo 1928, se vrnil, še pol leta bival v Gočah, spet opozorjen ušel faš. polic. V Lj. zaposlen pri JugM, železnici, do zasedbe Jsle tipkal matrice, razmnoževal ileg. tisk na cikl., nosil in po železnici pošiljal liter. na Prim., vodil čez mejo gverilce za pohod na Prim., hranil njihovo orožje in uniforme. Ob smrti brata Slavka prišel

domov, faš. obkolili njegovo hišo in vas, se izmuznil iz hiše, se skrival v drugi hiši, polic. preiskala hišo, kontrolirala pogrebce, po treh dneh odšli. 26. apr. 1941 v Lj. aretiran, zaprt v Trstu z obtoženci drugega trž. procesa, interniran v Castel S. Angelo, premeščen k ženi in hčeri v Pizzoli, organiziral OF, zanjo pridobil 150 slov. voj. poseb. bat. v Pizi, določen za poveljnika odpr. gibanja. Po vrnitvi domov 5. mar. 1944 bil blag. okrož. finan. komis., ranjen, po vojni v Trstu pri finan. komis., v Kop. Istr. banki. Od 1958 do smrti 19 let priklenjen z neozdravljivo boleznijo na posteljo.

Prim.: T. Rutar, PrimN št. 5, 1975 in jan. 1978; L-eva pripoved.

Rut

LAURENCIG (LAVRENČIČ) Mario, duhovnik in narodni delavec, r. 21. nov. 1908 »pri Pulerju« blizu vasice Vrh nad Landarjem, obč. Podbonec. Oče Avguštin, kmet, mati Roza Makorig iz Mažerol. Hišno ime »Ložani«, ker izhajajo predniki iz vasi Logje v Breginjskem kotu, kjer je ta priimek zelo razširjen. Osn. š. v Tarčetu (do 3. razr.) in Čedadu (4. in 5. razr.), sred. š. v Castelleriu pri Vidmu, gimn. in teologija v Vidmu. Tu je imel dobrega učitelja in vzgojitelja msgr. I. Trinka. Posvečen v mašnika 8. jul. 1934. Dne 16. avg. istega leta je nastopil službo pri Štoblanku, kjer je ostal do danes. Od nove maše do konca okt. 1934 je pridigal po slov., dokler mu niso izrecno prepovedali na kvesturi v Vidmu. Tudi med faš. je po uvidevnosti pridigal po slov. Po padcu faš. je uvedel v cerkvi samo slov. pridige in po liturgični reformi tudi bogoslužje v slov. jeziku. Med vojno je bila njegova hiša odprta vsem, po vojni je doživel več napadov po časopisih s strani neofašistov in bil označen kot »titovec«, »komunist«, »izdajalec« itd. Bil je med ustanovitelji verskega lista *Dom* (1966), ki ga je urejal s trbijskim župnikom E. Cenčičem (PSBL I, 179) tja do 1978, ki je začel izhajati redno vsak mesec. Vedno je bil prisoten pri organizaciji slov. kult. manifestacij v Benečiji (Kamenica, Dan emigranta itd.), nekaj časa tudi preds. Beneškega gledališča. Zelo delaven je bil predvsem na social. področju, ne samo v svoji fari, ampak v širši okolici. Njegovo župnišče je bilo praktično Patronat: veliko ljudi je dobilo z njegovo pomočjo pokojnine in druge usluge, za kar je odšel nešteto krat v Videm. V dreški obč. je napravil veliko javnih del s pomočjo t. i. »cantieri di lavoro« in na tem področju je postal pravi strokovnjak, večkrat

pa je vzel sam v roko kramp in lopato in celo kompresor, da je dal zgled za razne robote in skupna dela. Bil je »duhovnik-delavec« v pravem pomenu besede. Svojim ljudem je pomagal na verskem, socialnem, ekon. in kult. področju in se izkazal kot pravi naslednik beneških duhovnikov Cedermacev prejšnje generacije. Pisal je priložnostne članke v *Dom*, ker je predvsem praktičen človek. Za življenjsko delo je dobil priznanje Krog z zvezdo 30. maja 1982 Zveze slov. kult. društev (ZSKD).

Prim.: Bepič, Naši možje - Mario Laurenčić, TKol 1978, 76-79 s sl.; NMat. 23. dec. 1978, 7; Priznanje zaslužnim kult. delavcem, PDK 2. jun. 1982; Gor. Vesel, Obisk pri M. Lavrenčiču, dobitniku priznanja ZSKD, PDK 10. jun. 1982.

B. Z.

LAURENTI Eugenio, politik in časnikar, r. 23. jul. 1913 v Trstu. Njegov oče je bil znani katol. javni delavec pri Sv. Jakobu. Med drugo svet. vojno se je vključil v protifaš. delovanje, spomladi 1944 je odšel v part. in se vključil v trž. garibaldinsko brigado, ki je v okviru IX. korpusa delovala na Krasu, v Vipavski dolini, na Trnovski planoti in Cerkljanskem. Bil je polit. komisar in nekaj časa tudi vojaški poveljnik svoje brigade. Govoril je na zasedanju prve slov. vlade 5. maja 1945 v Ajdovščini in se nato prebil s svojo brigado v Trst. Po vojni je bil L. na vodilnih položajih v it.-slov. polit. antifaš. gibanju. Član in tajn. osrednjega vodstva SIAU-UAIS, član pokr. komiteja KP za STO in tajn. Neodvisne socialistične zveze. 1946 je organiziral stavko delavcev v Trstu in se zato moral umakniti v Koper. Vrnil se je 1949, angloameriška uprava pa ga je dala zapreti in je bil tudi obsojen. Bil je med redkimi It., ki so ostali v NSZ tudi po informbirojevski resoluciji. Večkrat je kandidiral na listi Ljudske fronte in potem NSZ. L. je bil glavni ur. dnevnika *Il Corriere di Trieste* in več let tudi član pokr. vodstva ANPI. Po razpustu NSZ 1962 je zaprosil za vstop v KPI, toda bil je zavržen; pristopil je v PSI in bil nekaj časa v vodstvu trž. federacije. Več let je bil dopisnik reškega dnevnika *La Voce del Popolo*. To delo nadaljuje njegov sin Silvio.

Prim.: j. k. (J. Koren), PDK 22. jul. 1973 s sl.; *La Voce del Popolo*.

S. P.

LAURIN Anton pl. vitez, konzul in egiptolog, r. 21. jan. 1789 v Vipavi, u. 12. jun. 1869 v Milanu. Oče Jernej je imel v Vipavi največjo zem-

ljiško posest in mlin. Gimn. je najbrž obiskoval v Gor., 1809 je začel teološki študij na lj. liceju in ga z odliko dovršil, 1811 na franc. »écoles centrales« neke vrste pravo in ga opravil s sklepnim izpitom 1813, ko se je vpisal na dunajski U na pravo in po treh letih dosegel abso-lutorij. 1816 je zaradi znanja jezikov stopil v drž. službo pri Hofkammer (Minis. za trgovino, od katerega so bili tedaj odvisni tudi konzulati). Zaradi dobrega znanja ital. so ga že 1822 poslali v Palermo za konzul. upravnika, od tod v Messino in Neapelj, 1828 je postal avstr. generalni konzul v Palermu. Na teh mestih se je izkazal in ni imel težav. 1834 so ga poslali na važno mesto generalnega konzula v Aleksandrijo v Egipt. V prvi dobi je opravil več potovanj v Gornji Egipt, na Kreto, v Sirijo in Sv. deželo. 1840 je prišlo do odkritega spora med turško vlado in egipt. podkraljem Mohamedom Alijem, ki se je zaključil 1. jul. 1841 s kompromisom. L. je v tem sporu spretno diplomatsko posre-doval, zato mu je sultan podelil red Nišani iftihar, cesar pa red železne krone 3. razr. ter viteški naslov. V svojem grbu ima L. dve lovo-roví vejici, tri egiptovske sfinge in napis Non nisi moriens mutor (Samo mrtev se spremenim). Po vojni med podkraljem in sultanom je zašel v težave in egipt. vlada je zahtevala njegov od-poklic. Družino je pustil v Egiptu in prišel v Evropo. V Trstu se je moral zagovarjati pred posebno preiskovalno komisijo, večino časa (315 dni odsotnosti) je preživel na Dunaju, kjer se je sprijateljil s številnimi uglednimi osebnost-mi. Končno je knez Metternich dosegel, da se je L. vrnil v Egipt. V Egiptu je osrednje L-ovo za-nimanje veljalo staroegipt. spomenikom, postal je pomemben amater in navdušen zbiralec iz prve dobe odkrivanj. V svoji vili v Aleksandriji je imel pomembno zbirko spomenikov. Okr. 1853 je prodal velik del zbirke nadvojvodu Maksimi-lijanu, ki jih je dal prepeljati v Miramar pri Trstu, po njegovi smrti pa so jih spravili v Umetniškozgod. muzej na Dunaju, na pomolu v Miramaru stoji še sfinga iz rdečega granita. Ve-liko stvari je poklonil dunajskemu Umetniškoz-god. muzeju, v Lj. je v Etnografskem in Narod-nem muzeju kakih 200 predmetov, staroegipt. in prirodoslov. vsebine, med pomembnejšimi je le-sena krsta z mumijo svečenika Kestija iz Gor-njega Egipta (iz 2. tisočletja pred Kr.). Edinstven primer predstavljata v Vipavi na pokopališču na prostem dva sarkofaga iz assuanskega granita

iz grobnice v Gizi (druga pol. 3. tisočletja pred Kr.). L. ju je pripeljal skupaj z umrlimi starši iz Egipta 1846 in ju je dal sam izkopati. Iz na-pisa na enem izmed njih izvemo, da je last nekega Raverja. Iz iste grobnice sta obe veliki granitni krsti, ki sta na Dunaju. Na svoji zemlji pri vili v Aleksandriji je med drugim izkopal granitni blok z grškim napisom Dioskourides tomoi (Dioskurovi kosi). Zato je bil prepričan, da stoji njegova vila z vrstom na razvalinah znamenite aleksandrijske knjižnice. 1882 pa so angleške ladje bombardirale Aleksandrijo, za-žgale L-ovo vilo in uničile vse. 1849 so ga odpo-klicali iz Egipta in naslednje leto poslali v Bu-karešto, kjer je bil med krimsko vojno do 1854, ko so ga prestavili kot ministr. svetnika na Du-naj in 1858 upokojili. Preselil se je v Milan, kjer so živeli njegovi sorodniki (dva brata sta bila pokopana v Milanu), in tudi L. je umrl v Milanu (njegov grob so prekopali 1979). Zapustil je vdovo Penelopo Beneducci in tri otroke (Hed-vika, roj. 12. dec. 1843; Konrad, roj. 5. apr. 1846; Ida, roj. 27. jun. 1850). Njegovo pokojnino je uredil dunajski odv. dr. Matija Dolenc iz Vi-pave. L. je napisal dve poročili, ki ju je prebral njegov prijatelj ministrski svetnik Joseph Ar-neth na zasedanjih dunajske Akademije znanosti in sta izšli v njenih poročilih o zasedanjih: *Ent-deckung von 3 merkwürdigen ägyptischen Sarkophagen* (14. mar. 1849) in *Über die unlängst in der Nekropolis von Memphis ausgegrabenen angeblichen Apis-Mumien* (30. jan. 1850). V dun. arhivu je tudi njegov zapis *Egipt v letu 1844*, v raznih arhivih pa je cela vrsta njegovih neob-javljenih pisem. Zaradi zanimanja za egipt. spo-menike je postal član Inštituta za arheol. do-pisništvo v Rimu in Naravoslovnozgod. društva v Atenah; zaradi spomenikov, ki jih je daroval Deželnemu muzeju v Lj., je postal 1844 častni član Muzejskega društva; 1849 je prejel še dve visoki turški odlikovanji; za pošiljanje spome-nikov na Dunaj je prejel več daril, npr. 1845 briljanten prstan. Pogosto ga omenja njegov so-dobnik avstr. diplomat v Atenah dr. Anton pl. Prokesch-Osten v svojih publikacijah, predvsem o L-ovem sodelovanju z egipt. podkraljem Mo-hamedom Alijem. Prav tako ga omenja Anglež H. Vyse, ki je izkopal v Gizi, v svoji publi-kaciji iz 1837. Na rojake ni pozabil, saj piše v pismu iz 1843, ko najavlja spomenike iz Egipta, da želi, »da bi se rojaki seznanili z daljnimi ljudstvi«. Zanimivo je, da sta bila 1838 zaposlena

v avstr. konzulatu v Aleksandriji še Peter Babič (tolmač za dva jezika) in Vincenc Stiglich, najbrž iz teh krajev.

Prim.: N 1845, 107-08; raziskave v drž. arh. na Dunaju in v Lj. v arh. SRS in Narod. muzeja, ker se pripravlja publikacija o L-ovem življenju in delu ter objava njegovih egipt. spomenikov v Lj. in Vipavi; poročilo Gottfrieda Hamernika iz Celovca, ki pripravlja disertacijo o L. (10. apr. 1983).

Perc

LAVRENCIČ Devana, por. **CANNATA**, dr. inž. elektrotehnike s specializacijo v jedrski fiziki, r. 20. jan. 1929 v Mariboru, živi v Rimu. Oče Anton, uradnik iz Šandreža pri Gor., mati Milena Cotič iz Škednja (Trst). Po osn. š. v Mrbu je študirala tu real. gimn. (1939-40), nato v Novem mestu (1941-45), ko se je družina vrnila v Trst na materin dom. Tu je nadaljevala na Višji real. gimn. (zdaj Licej Fr. Prešeren) in maturirala leta 1947. Vpisala se je na Fakulteto za inž. v Trstu in diplomirala za industr. inž. na Politecnico v Turinu (1955). Specializirala se na Politecnico v Milanu (1957-58) in dosegla specializacijo v jedrski fiziki. Medtem je poučevala mat. in fiz. na Trg. tehn. zavodu Ž. Zois v Trstu (1953-55) in bila pov. ravn. Industrijskega strok. tečaja v Nabrežini pri Tr. (1955-56), nato je delala kot inž. pri Soc. Edison v Milanu (1956-59). Od 1959 dalje je pri CNEN (Comitato nazionale per l'energia nucleare) v Rimu, kjer raziskuje miroljubno uporabo jedrske energije, ekonomska vprašanja v zvezi z uvajanjem jedrske energije v energetske sisteme, daljinsko ogrevanje, težko vodo, gorivna cikla U-Pu in U-Th in prevaja. Od 1959 redno sodeluje z znanstvenimi članki v Notiziario CNEN in v njih razpravlja o različnih vprašanih atomske energije, o atomskih reaktorjih v ZDA, v evropskih državah, predvsem pa v SSSR, o pogonskih elementih v reaktorjih, o težki vodi, o ohlajanju reaktorjev na plin v ZDA, o gospodarski koristnosti, o raznih atomskih središčih in programih v posameznih državah in podobnem. Daljši članki so: *Dounreay Fast Reactor* (Notiziario 6, 1960), *Elementi di combustibile dei reattori di potenza nel mondo*. I. Tabelle con dati e schemi (Not. 6, 1960 v prilogi), *Centro di ricerche di Jülich* (Not. 6, 1960), *Centrale sperimentale di Kahl* (Not. 7, 1961), *I reattori chimico-nucleari* (Not. 8, 1962), *Elementi di combustibile per reattori di potenza in funzione o in costruzione nel mondo al 30 giugno 1963* (tabella) (Not. 9, 1963), *Valutazione dei costi di una centrale nucleare*

(Not. 9, 1963), *I reattori nucleari nell'Unione Sovietica* (Not. 15, 1969), *L'energia nucleare nei Paesi del Comecon* (Not. 23, 1977). Leta 1966 je izdala samostojni razpravi: *Energia nucleare nell'Unione Sovietica* in *Energia nucleare in Polonia* (Edizione CNEN. Serie Documentazione). Z drugimi je sodelovala pri razpravah o plutoniju, o ekonomičnosti gorivnega cikla U-Th, o pridobivanju težke vode, o jedrskem ogrevanju mest, o jedrskih simpozijih idr. Razprave so izšle v it. in tujih strokovnih revijah. Več strokovnih razprav je prevedla iz nem. in rušč. Prevaja iz nem., ang., franc. in vseh slovanskih jezikov. Udeležila se je več simpozijev o jedrski energiji in o njih poročala. Pri CNEN, ki se je apr. 1982 spremenil v ENEA (Comitato nazionale per la ricerca e lo sviluppo dell'energia nucleare e delle energie alternative), je zaradi sposobnosti in delavnosti napredovala do najodgovornejših mest. Samo v Notiziario del CNEN je priobčila nad 60 člankov in razprav, veliko v Documenti DAISE in SSE, v reviji Ingegneria nucleare idr. Od 1983 je znanstveni ataše (addetto scientifico) pri poslaništvu ital. rep. v Moskvi. Za svoje delo je dobila več ital. in tujih priznanj.

Prim.: Vprašalna pola na Odseku za zgod. in narodopisje NŠKT, kjer je tudi seznam vseh njenih publikacij do 1977; Curriculum personalis z bibliografijo od 1966 do danes v arh. PSBL; IzvTrst 1953-56; osebni podatki.

Jem.

LAVRENCIČ Franc Ksav. (Verče), župnik v Hrenovicah, dekan, graditelj cerkva, izhaja iz ugledne družine v Vrhpolju pri Vipavi, ki je dala dva deželna poslance: Mateja (gl. čl.) in njegovega sina Janeza. R. 1. dec. 1899 Janezu, kmetu, županu in dež. poslancu in Mariji Kovač, u. 22. mar. 1973 v Kamniku, pokopan v Lj. Osn. š. obiskoval v Vrhpolju, gimn. v škof. zavodih v Šentvidu nad Lj. 1911-19 in tam maturiral. Bogoslovje v Lj. 1919-23, v mašnika posvečen v Lj. 29. jun. 1923. Duhovnik bil 44 let v Hrenovicah pri Postojni, najprej kpl. (1. 9. 1923 - 30. 9. 1931), župni upr. (do 1. 8. 1947), žpk (do 18. 1. 1967), dekan postojnske dekanije (19. 9. 1957 - 18. 1. 1967). Zaradi bolezni se je odpovedal župniji in stopil v pokoj, nekaj časa bival pri sestri v Lj., nato v duhovniški hiši v Kamniku. L. je bil možatega značaja, zelo načitan, zaslužen dušni pastir in trden narodnjak, zato vsa leta v sporu z ital. oblastmi. Vestno je popravljal svojih 21 cerkva, posebno skrb je posvetil župnijski cerkvi sv. Martina. V letih 1936-38 jo je temeljito prezidal,

zvišal in podaljšal, predelal tudi notranjščino, zlasti glavni oltar po načrtih arh. Maksa Štrenarja iz Lj. Poklical je akad. slikarja Toneta Kralja, ki je v letih 1942 in 1943 na izviran način naslikal na stene župnijske cerkve 15 skrivnosti rožnega venca. Za stranska oltarja je Mara Kralj naslikala na platno Srce Jezusovo in Devico Marijo. Pozneje je Tone Kralj narisal tudi križev pot v grafični tehniki. Med zadnjo vojno so Nemci v spopadu s partizani požgali zvonik župn. cerkve, ki se je zrušil na župnišče. Po vojni so odstranili poškodbe in spet popravili zvonik in župnišče.

Prim.: Podatki škof. ord. Koper; župnijska kronika Hrenovice.

T. P.

LAVRENCIČ Ivan, duhovnik, zgodovinar in politik, r. 6. jan. 1857 v kmečki hiši na Planini pri Vipavi, u. 3. febr. 1930 v Kamniku. Gimn. in bogosl. je dovršil v Lj. 1882, posvečen 1881. Od 1882 je bil kpl. v Gor. Logatcu, Postojni, Cerkljah na Gorenjskem, od koder je nekaj časa upravljal Naklo, in v Kranju. Od maja 1892 do maja 1895 je bil žpk v Boštanju, nato do jul. 1902 žpk in dekan v Šmartnem pri Litiji. Tukaj je 1901 zgradil mogočno ž. c. sv. Martina in prezidal župnišče. Od jul. 1902 do smrti je bil žpk in dekan v Kamniku, Tudi tukaj je ž. c. znotraj in zunaj prenovil, pomagal pa je pri gosp. razvoju mesta: ustanovil je društvo Kamniški dom in mu oskrbel lastno hišo, Hranilnico in posojilnico, kot občinski odb. se je zavzel za elektr. razsvetljavo. V letih 1908-18 je bil dež. poslanec, izvoljen v splošni kuriji. V zbornici je bil poročevalec o šol. zadevah. Ko je prišlo proti koncu vojne in ob prevratu do razdora v SLS, je posredoval za spravo in sporazum, zato se je sprva vsem zameril, potem so razumeli njegovo dobro voljo. Škof Jeglič ga je imenoval za zasluge za častnega kanonika lj. stolnega kapitlja. V mlajših letih je objavil več zgod. spisov, najprej v Novicah: *Krščanstvo pri Slovencih do Cirila in Metoda, Brata solunska in Slovenci, Rimska stolica zaščitnica blagovestnikov slovenskih v boju z nem. škofi* (vse 1881); *A. A. Wolf* (Kres 1882, ponat. Lj. 1882); *Jurij Grabrijan, Tisočletnica smrti papeža Janeza VIII.* (N 1882); *Govor za 125-letnico rojstva Val. Vodnika* (N 1883); *Habsburški ustanovniki lj. škofije in zaščitniki katol. vere na Kranjskem* (v Spomenik o šeststoletnici začetka habsburške vlade na Slov., SM 1883); *Andrej baron Winkler* (Drobt. 1890, ponat. Lj. 1890); *Zgodovina cerkljanske fa-*

(Lj. 1890). Pozneje je v lj. škof. listu objavil naslednje praktične sestavke: *Duhovnik v krajnem in okrajnem šol. odboru* (1903); *Duhovno pastirovanje po mestih in trgih* (1907); *Navodilo k napovedi pristojbinskega namestka* (1911); *Navodilo za promemorijo ob kanonični vizitaciji* (1911); *Varstvo mladoletnih otrok* (1916). Pisal je tudi v CG.

Prim.: Dr. Fr. Lukman, SBL I, 620 in tam navedena liter.; KolMD 1931, 110 s. sl.; KL Sje II, 181, 184, 284-85. Jem.

LAVRENCIČ Ivan (Ivo), strokovni pisec, r. 3. mar. 1895 v Šempetru pri Novi Gorici, u. 17. jan. 1961 v Lj. Oče Matija, nadučitelj v Šempetru, mati Ivana Gerbec iz Kobdilja. Osn. š. v Šempetru, v Gor. 4 razr. gimn. in učiteljišče, matura 1915. Med prvo svet. vojno je bil vojak, deloma je učil v Marezigah v Istri in Trstu. Na Dunaju je dovršil 3-mes. ortopedski tečaj za zdravljenje znakaženih delov telesa, v Pragi tečaj za telesno vzgojo. Po vojni je učil na Koroškem, po plebiscitu na mešč. š. v Mrbu. Deloval je pri Sokolu in se trudil, da bi izboljšal telesno vzgojo mladine. Sodeloval je v sokolskem dečjem listu *Naša radost* in kot njeno prilogo izdal *Telovadne igre in raznoterosti za društva in šole* (1934) in *Društvene zabavne igre za zabavo malim in velikim* (1935). Organiziral je telovadne nastope in predaval v učit. društvih po Sji. Pred Nemci se je 1941 zatekel v Lj., se povezal z OF in živel od priložnostnih služb. Po vojni je takoj 1945 prišel v Trst k PNOO za SlovPrim in Trst, kjer je organiziral telesno-vzgojni odsek ter v mestu in na podeželju pripravljaval fizkulturne nastope (1945-47). S podobno nalogo je odšel v Bgd, nazadnje je bil telesnovzgojni pedagog na Zavodu za gluho mladino v Lj. Zaradi zaslug za telesno vzgojo je bil imenovan za pedagoškega svetnika. L. je sodeloval v revijah, časopisih, izdajal pa je tudi samostojne knjige o telesni vzgoji. V Trstu je v Knjižnici za telesno vzgojo izdal prvi dve knjigi: *Tekalne igre* (1945) in *Različne igre* (1946). V Lj. pa so izšle: *Fizkultura na podeželskih šolah* (1947), *Izleti in taborjenja* (1950, soavtor), *Igre z žogo* (1950), *Telovadba dojenčka* (1954), *Vesele tekme* (Knjižnica priročnikov za učitelje, 1956), *Domače razvedrilo* (Knjižnica..., 1959). L. je bil strokovno usposobljen, predan delu, vztrajen, vedrega duha, predvsem pa je ljubil mladino.

Prim.: Ž. arh. Šempeter pri Gorici; Šavli, PDK 5. nov. 1977; občina Lj., matični urad.

Jem.

LAVRENCIČ Jožef, gospodarstvenik, politik, r. 21. mar. 1859 v Postojni, u. 18. dec. 1936 v Leonišču v Lj. Oče Andrej (Laurenzhizh), gostilničar, mati Jožefa Dekleva iz Ilirske Bistrice. Po opravljenem četrtem letniku trg. akademije v Gradcu je služboval v Kranjski eskomptni banki. Nato je vodil doma očetovo posestvo. 1887 je sprejel službo pri dežel. užitninskem zakupu v Lj., šest let kasneje pa pri mestnem užitn. zakupu, kjer je delal 18 let. 1910 se je preselil v Postojno, kjer je bil leto kasneje izvoljen za podžupana, naslednje leto pa za župana. 1913 je bil izvoljen na liberalni listi za dežel. poslanca v okraju Postojna, Vrhnika, Lož, a je bila nekova izvolitev čez dobra dva meseca razveljavljena. 1914 je kandidiral na liberalni listi za državni zbor v sodnih okrajih Postojna, Senožeče, Ilirska Bistrica, Vipava, Lož, a ni bil izvoljen. Pač pa je bil izvoljen na prvih volitvah v poslansko zbornico 15. maja 1921 na listi Jugoslovanske narodne stranke v goriškem okrožju za državnega poslanca takratne Julijske Benečije (kasneje imenovane Julijska krajina). 1927 se je preselil v Lj. in se umaknil iz političnega življenja.

Prim.: Krstna knjiga (G, 10, 24) ter Status animarum postojnske župnije; Kron III, 254; Melik, Volitve na Slovenskem 1861-1918, Lj. 1965, 348, 365; Čermelj, Slovenci, 33; Kacin-Wohinz, Parlamentarne volitve in politične razmere v Julijski krajini, 1921-1924, PZDG 1965, št. 1-2, 45, 82; Kacin Wohinz, Primorski Slovenci pod italijansko zasedbo 1918-1921, Obzorja Mrb. - Trst 1972, 389; Ferenc, Kacin-Wohinz, Zorn, Slovenci v zamejstvu, Lj. 1974, 46; Zgod. Slovencev, Lj. 1979, 712.

M. Bajc

LAVRENCIČ Matej, posestnik v Vrhpolju pri Vipavi, r. 12. mar. 1836, u. 3. sept. 1897 tam. Izhaja iz trdne kmečke družine. V vrhpoljski občini je županoval od 1866-70. Zaslužen za gradnjo nove ž. cerkve v Vrhpolju. V soglasju z vipavskim dekanom Jurijem Grabrijanom (PSBL I, 460-61) je ustanovil gradb. odbor 10 posestnikov, ki je po Grabrijanovih načrtih začel graditi cerkev. Gradbena dela je vodil zidarski mojster Mihael Blaško iz Lokavca. L. je bil tudi poslanec katol. stranke in zastopal kmečke občine Vipava-Idrija v kranjskem dež. zboru 1874-97. Zavzemal se je zlasti za gosp. potrebe svojega volilnega okraja: za ločitev Vrhpolja od vipavske občine (1877, 1880, 1881, 1883, 1886), a ni uspel. Dal je pobudo za gradnjo prvega vodovoda izpod Avzlaka in za uravnavo vipavskih voda (1881-95),

skrbel za cestne zadeve: dodelal je nekatere odseke gozdnih poti na Nanosu, pod njegovim vodstvom je Vrhpolje dalo svoj delež v denarju za novo cesto Manče—Branica. Zavzemal se je za sadjarsko in vinarsko šolo na Slapu ter protestiral proti njeni premestitvi na Dolenjsko (1884, 1886), poslal resolucijo za razdelitev vipavskih pašnikov in gozdov, govoril za prepoved lova po vinogradih (1895) in za železniško zvezo Vipavske s Postojno (1895). Bil je član obč. in peticijskega odseka ter krajnega in okr. šolskega sveta.

Prim.: Župn. kronika v Vrhpolju; Obravnave kranjskega dež. zbora; Pfeifer, Landtagsabgordnete; S 1897, št. 202; SBL I, 620.

T. P.

LAVRENCIČ Milena, por. **LAPAJNE**, kulturna delavka, r. 28. mar. 1930 v Mrbu, živi v Lj. Oče Anton, uradnik iz Štandreža pri Gor., mati Milena Cotič iz Škednja pri Trstu, sestra Devana (gl. čl.). Po osn. š. v Mrbu je študirala na real. gimn. v Mrbu (1940-41), Novem mestu (1941-45) in na Višji real. gimn. v Trstu (1945-48), kjer je maturirala, 1949 je opravila maturo tudi na slov. učiteljski v Trstu. 1950 se je vpisala na slavišični odd. Fil. fak. v Lj., kjer je absolvirala 1951, prekinila študij in diplomirala jun. 1980 z delom *Literarno delo dr. Andreja Budala in njegova doba v luči njegovih dnevnikov*. Objavila je: *Delež Škedenjcev v slovenski kulturi* (v knjižici Čitalnica v Škednji, 1868-1968, Trst 1968). Tu je predstavila 26 škedenjskih rojakov, ki so se odlikovali v literaturi, glasbi, slikarstvu, petju, igranju ali cerkvenem govorništvu. *Ob 70-letnici Silvestra Škerla, zaslužnega šentjakobskega rojaka* (PDK 10. mar. 1973), *Marica Gregorič-Stepančič* (v istoimenski brošuri ob poimenovanju osn. š. pri Sv. Ani v Trstu, ZTT 1978; razprava je izhajala tudi v PDK od 30. apr. do 7. maja 1978). Knjiga izbranih *Pesmi Andreja Budala* s kratko razpravo *O življenju in poeziji A. Budala* (ZTT 1981). V Prosvetnem društvu v Škednju je predavala dvakrat o Marici Gregorič in o deležu Škedenjcev v slov. kulturi. V dijaških letih je bila s sestro Devano članica trž. žen. telovadne vrste Zveze društev za telesno vzgojo (ZDTV - UCEF) (1945-51), ki je sodelovala na Balkanskem prvenstvu v vajah na orodju v Lj. (5.-7. sept. 1947), v Trstu, Bgdu in na Jesenicah (1951).

Prim.: Osebni podatki; PDK 31. mar. 1954; 14. nov. 1968; 17. febr. in 10. jun. 1973; 20. apr. 1982.

Jem.

LAVRENCIČ Primož, jezuit, pisatelj, pridigar, misijonar, r. 3. jun. 1703 v Vrhpolju pri Vipavi, u. 10. avg. 1758 v Mrbu. Študiral je gimn. v Lj. okr. 1721-26, bogoslovje v Gradcu, tam posvečen v duhovnika 1732, 10. jun. istega leta dosegel bakalaureat iz teologije. Dobro je govoril lat., nem. in slov. Najprej je bil kurat v Vipavi, 27. okt. 1735 je stopil v jezuitski red v Lj. Opravljaj je službo slov. pridigarja in misijonarja v Lj. in na podeželju 1736-48, v Trstu 1749-51, v Celovcu 1752-55, na Dunaju, na Goriškem in Štajerskem 1756-57, končno v Mrbu 1758. Literarno delo je začel v lat.: 1728 v Gradcu *Mensis chronologicus*; 1732 skupno z A. Fr. Obrezo in Matijem Prešernom *Epitome Chronologica Scriptorum Ecclesiasticorum a Moyse usque ad a. 1000*. Važnejše je L-ovo pisanje v slov. Po nem. spodbudah in po Steržinarjevem zgledu je izdal L. dve slov. pesmarici misijskih pesmi, ki jih je potreboval pri misijskem delu: 1752 v Celovcu *Misionske katoliš karšanske pesmi*, kjer se je predstavil »Primus Laurenčič, en pater Missionarius Segnerianski iz Tovarištva Jezusoviga«, in 1757-58 v Lj. *Misionske pesme inu molitve*. Fr. Kidrič sodi o njih: »Vseh L-evih pesmi je 41. Od teh je 16 iz Steržinarjeve pesmarice, ena od Klapšeta. Ostalih 25 pesmi je priredil L. sam. Prva pesmarica ima tudi napote na napevih, 15 tekstov (med njimi tudi litanije) ima svoje melodije. Druga pesmarica je brez opomb o melodijah. Izmed Steržinarjevih je prevzel le tri melodije, vse druge so v zvezi s slov. teksti prvič tiskane. Zdi se, da je L. nameraval izpopolniti Steržinarjevo pesmarico. Verjetno je tekste priredil po nemških predlogah in melodije iz nemških pesmaric. Njegove pesmi so pod sodobnim nivojem slov. cerkv. pesmi. Vendar mu pritiče v zgodovini slov. cerkvene pesmi častno mesto, ker je aktualnost vprašanja časovne potrebe novih tekstov v veliki meri pojačil. L-eva pesmi so ponatiskovali še 20 let. Ko so prirejali lj. in celovski jezuiti slov. izdajo Parhamerjevega katekizma, so se zatekli k L. tekstom: Bog sveti Duh, En angelški mladenč, Grešne duše, K svetmu misjonu tecite, Kdor v nebesa, Moj človek, O prežlahтна moja duša, Prav zamerka, Pridte moji ljudje, Veruj ti moj pravi kristjan. Paglovec si je iz L. pesmarice prepisal Križev pot.«

Prim.: Poročilo lj. jezuitov o L. 1735; Catalogus S. J. Prov. Austriae; Kidrič, P. Lavrenčič, CZN XX, 80-85; SBL I, 620 in tam navedena lit.

T. P.

LAVRIČ Karel (Edvard), narodni buditelj, r. 1. nov. 1818 na Premu (v literaturi se pogosto navaja leto 1820), u. 3. mar. 1876 v Gor. Oče Matej, okrajni glavar in sodnik na gradu Prem, mati Jožefa (»Čička« iz »Lipe na pošti«). Osn. š. je začel obiskovati v Postojni. Po očetovi smrti (17. nov. 1827) se je družina preselila v Lj., tu je skupaj z bratom Ludvikom obiskoval prve tri razr. gimn., od 4. razr. dalje se je šolal v Gradcu, kamor se je družina 1835 preselila. L. in brat sta se tedaj udeleževala delovanja nekake privatne čitalnice graških slov. dijakov (njen član je verjetno bil tudi J. Godina-Verdelski), ki jo je imel Davorin Trstenjak v svojem stanovanju ter jo je ustanovil na pobudo St. Vraza. Sodelovanje v čitalnici naj bi L. tesneje povežalo s Slov. in slov. jezikom. Trditev, da je bil član odb. čitalnice, ni dovolj potrjena, ker ga na seznamu članov iz febr. 1839 ni. Za L-eva tedanje stike s slovanskimi krogi govori tudi podatek, da je bila ena njegovih sestra poročena s hrv. pesnikom Ivanom Trnskimi. Med 1839 in 1843 je študiral pravo v Gradcu, nato pa nadaljeval študij v Padovi, kjer je opravil štiri rigorozne (11. apr., 16. jul., 14. nov. 1844 ter 17. apr. 1845) in promoviral 2. maja 1845. V registrih padovanske U je vpisan kot Domenico, na diplomih (hrani jo Gor. muzej) kot Carolus. Ni znano, kje je živel tja do pomladi 1848, ko se je s člankom *Das Königreich Illyrien und der deutsche Bund* (Laibacher Zeitung 27. apr. 1848) iz Trsta prvič oglasil v javnosti, zagovarjajoč povezavo slov. dežel z nemško zvezo držav, kar pa seveda ni bilo uglaseno s stališči tedanje slov. polit. V tem času je verjetno živel v Sežani, kar bi se dalo razbrati iz poročila sežanskega okraj. glavarja Vellusiga (13. maja 1852) o L-evem moralnopolit. zadržanju. V letu 1848 naj bi se izkazal kot dober govornik v upanju, da bo izvoljen za drž. poslanca, sicer pa je svoj posel namestnika drž. pravdnika opravljajl zgledno. V Sežani je deloval kot član komisije za zemljiško odvezo, sodeloval pri društvu za pogozdovanje Krasa ter bil član odb. sežanskega Lescerevina. Iz Sežane se je L. preselil v Tolmin, kjer je deloval kot odvetnik. Čas njegovega prihoda v Tolmin ni znan, vendar je njegova mati Jožefa u. v Tolminu 25. okt. 1853 v starosti 58 let (v Tolminu je u. tudi L-eva sestra Ana 11. jan. 1854 v starosti 32 let). Kot tolminski odv. je L. tudi materialno dobro uspeval, stanoval je v grajskem poslopju sredi naselja (takratna hišna št. 79) in imel tu tudi svojo pisarno;

vključil se je v delo takratnega nem. bralnega društva v Tolminu. Menda je prav okoli 1860 doživel ljubezensko razočaranje, zaradi česar je hotel storiti samomor. Posledica tega čustvenega doživetja je L-ev prestop v protestantizem (izvoljenka iz družine tržaškega trg. Schimpfa, ki je prihajala v Tolmin na počitnice, je ženetno ponudbo zavrnila, češ da jo loči od L. vera, kasneje, ko je postal protestant, pa je bil zavrtnjen, češ da je postal odpadnik). V času tega čustvenega pretresa je živel L. samotarsko življenje in kazal znake posebnega duševnega stanja. Kaže, da ga je ustavna doba od 1861 dalje vzdramila iz življenjske apatičnosti ter v njem znova obudila zavest, da pripada slov. rodu (to je javno razglašal že 1848). Tako ga najdemo med ustanovitelji tolminske čitalnice, ki je bila po svojem nastanku peta na Slov. (potrjena 8. febr. 1862); s tem se pričinja L-ev vzpon v slov. kult. in polit. življenju na Gor. Vodil je čitalnico, pričel je slov. uradovati in na čitalniških prireditvah vncto zagovarjal učenje slov. jezika za utrjevanje narodnostnega občutka in zavesti. Postal je eden najbolj zaslužnih za razvoj čitalniškega gibanja na Prim., zlasti potem, ko se je jeseni 1863 preselil iz Tolmina v Ajdovščino, kjer je odprl odv. pisarno. Njegova borba za uveljavitev slov. jezika v upravnem življenju je naletela na veliko odobravanje v slov. javnosti, hkrati pa je očitno pokazal, da je tudi zadovoljiv gosp. položaj tesno povezan z bojem za uveljavitev narodnosti (L-ev nastop na zboru gor. Kmet. družbe v Tolminu 21. sept. 1863). Na področju javnega delovanja je v Ajdovščini nadaljeval to, kar je v Tolminu začel. Eden izmed prvih L-evih uspehov je bila ustanovitev ajdovske čitalnice (uradno potrjena 8. febr. 1864), aktivno je sodeloval pri njenem delovanju, 15. avg. 1865 je na Palah pri Ajdovščini pripravil zbor ajdovskih in tolminskih čitalničarjev in sodeloval na srečanju zastopnikov primorskih čitalnic v Ajdovščini 1. jun. 1867. Iz tega obdobja L-ega življenja je ohranjenih več čitalniških govorov; na otvoritvi ajdovske čitalnice je govoril o enakopravnosti (narodni in osebni), 17. jul. 1864 je v čitalnici govoril vipavskim vinogradnikom o pomenu združništva in ponovno poudarjal materialno stanje kot pogoj za polit. uspešno delovanje, govoril je na otvoritvi čitalnice v Vipavi (1864), potem je okt. 1864 v ajdovski čitalnici spodbujal mladino, prav tam je na začetku 1866 govoril o prebujanju

gor. Slov. Ob tej priložnosti se je zavzemal za U v Zgbu in sodil, da je večji tisti človek, ki živi za kako vzvišeno idejo, od tistega, ki mu je mar le osebna korist. 1867 je v Ajdovščini poudarjal pomen obrti in trgovine, ki naj bi bila poleg kmetijstva temelj narodnega gospodarstva, v ajdovski čitalnici je 1. okt. 1867 govoril o enakopravnosti, ki da edina more rešiti notranji polit. položaj Avstrije. L. je bil govornik na otvoritvi čitalnic v Solkanu in Rihemberku 1867. Naslednje leto je sodeloval kot govornik na otvoritvi čitalnic v Sv. Križu pri Ajdovščini, v Podragi in Postojni. Potem je še govoril na Vodnikovi besedi v Gor. (febr. 1868), 3. maja 1868 je v Ajdovščini tolmačil koristi gledališča. Bil je najbolj popularen aktivist čitalniškega gibanja na tedanjem Prim. in bližnjem Kranjskem. Velik del njegovih govorov je prinesel slov. tisk (N, Slovenec, Domovina, Umni gospodar); 1868 je postal častni član čitalnic v Tolminu in Ljutomeru. Njegovo delo na področju narodnostnega in polit. osveščanja je tedaj odobraval in hvalil ves slov. tisk, ki pa ni objavljajl zgolj L-evih govorov, temveč tudi njegove izvirne članke. Tako je Levstik-Vilharjev Naprej (1863, št. 31-34) objavil daljšo razpravo *Misli o narodnosti*, v kateri L. ugotavlja, da je narodnost »visoka, rodovita, životvorna misel, kakor svoboda, vera in druge«. Narodnost je treba gojiti in se zanjo žrtvovati, svoboda pa je mati tistega, kar je lepo in veliko. V članku citira nem. ideologa liberalizma Rottecka; k njemu se je večkrat zatekal kot tudi k drugim ideologom liberalizma in mislecem (Bluntschli, Sismondi). Dalje L. sodi, da je mogoče narodnost ohraniti z živo zavestjo, svobodo in njenimi »liberalnimi napravami«, dežel. zbori, ki naj bi skrbeli za narod in ga vodili, ljud. š. in petjem. L. se je oglašal tudi v celovškem Slovincu, v članku *Česa nam je po miru treba* (1866, št. 82-84) razglašal svobodo za pogoj napredka, svoboda bistri um, rodi duševno domoljubje in utrjuje značaj. 1867 je L. prvič kandidiral pri nadomestnih volitvah za gor. dežel. zbor, vendar ni uspel. Izvoljen je bil 1870. V čas L-ega ajdovskega obdobja sodi tudi začetek taborskega gibanja na Prim. Vabilo na prvi prim. tabor pri Šempasu (Velika Otava) 18. okt. 1868 je L. podpisal prvi kot odvetnik in kot ajdovski podžupan. S tem se pričinja novo obdobje v L-evem življenju, iz čitalniškega se je razvil v najpomembnejšega taborskega organizatorja ne

le na Prim., marveč na Slov. Gmotne razmere so ga prisilile, da se je odselil iz Ajdovščine v Gor. Mislil je celo na preselitev v Kranj, a odločil se je za Gor., ker da je Slov. tu bolj potreben. Pomladi 1869 je bil že v Gor., prav v času, ko so gor. Slov. pripravljali svoj drugi tabor v Brdih. Kot pri šempaskem taboru, na katerem je L. nastopal kot organizator, preds. tabora in govornik o rabi slov. jezika v javnem življenju, je tudi na briškem taboru (Drnovk pri Dobrovem, 24. apr. 1869) govoril o uvajanju slov. jezika v javnem življenju ter za slov. š. v Brdih. O istem je govoril tudi na pivškem taboru, 9. maja 1869, udeležil se je tudi vižmarskega (19. maja 1869). Bil je še organizator in govornik na taborih v Tolminu (1. maja 1870), v Sežani (29. maja 1870), v Kubedu (8. avg. 1870) ter pri Kastvu (21. maja 1871). Zaman si je prizadeval za pripravo tabora v Renčah (1871, 1872). Kot tabornik si je L. postavil za zgled irskega politika in govornika O'Connella. Velik poudarek je dajal govorništvu in s tem v zvezi je omeniti L-ovo poučevanje dijakov gor. gimn. v deklamatoriki (1869-71). L-ovo pravo polit. delo se začinja v drugi polovici 1869, ko je bilo v Gor. ustanovljeno prvo polit. društvo gor. Slov. Soča (pravila potrjena 2. sept. 1869). Prvi preds. društva je postal dr. Josip Tonkli, odvetnik v Gor. in deželni poslanec, toda ko je na volitvah v deželni zbor 1870 propadel, se je društvu odtegoval; vodstvo društva je nato prevzel L. 24. febr. 1870. Tabori, zlasti pa dežel. volitve 1870 so pokazale, da so gor. Slov. prešli prvo obdobje svojega polit. zorenja, v dotlej enotnem taboru so se pojavila trenja, ki so 1872 porazdelila sila na mlado- in staroslovensko grupacijo. Liberalni tabor je bil zbran ob društvu Soča, ki je imelo od 1871 istoimensko glasilo, konservativci pa so od 1872 izdajali Glas, naslednje leto pa ustanovili društvo Gorica. Med obema strankama se je zlasti v letih 1872-74 odvijal strupen polit. boj, ki je dosegel vrhunec v predvolilnem vzdušju za državnozbornske volitve 1873. Liberalci so za svojega kandidata postavili L., kandidat konservativcev pa je bil dr. Tonkli. Slednji je sicer na volitvah L. porazil, a vendar ni zbral dovolj glasov; ob ponovljenih volitvah je zmagal vladni kandidat Andrej Winkler. Nasprotniki so prav ob volilnem boju izkoriščali L-ov protestantizem, ki naj bi kat. ljudske množice odvrčal od liberalnega tabora. Po volitvah so se nasprotja polagoma zgladila, konec 1875

je bila na Gor. dosežena sprava, ki je pričela z obdobjem slogaštva. Na Gor. je trajalo vse do konca stoletja. L-eva aktivnost se je za časa bivanja v Gor. najbolj očitala v delu društva Soča, pa tudi v sodelovanju pri društvenem glasilu Soča, aktiven je bil tudi kot deželni poslanec, udeleževal se je srečanj slov. politikov (npr. sestanka jsl. politikov v Lj. dec. 1870) in še dalje deloval v bolj umerjenem čitalniškem gibanju. Za preds. polit. društva Soča je bil izvoljen še trikrat (3. nov. 1870, 11. apr. 1872, 30. dec. 1872), zadnjič je kot preds. nastopil 29. jan. 1874, ko se je funkciji odpovedal zaradi preselitve iz Gor. v Tolmin. Tu je od pomladi 1874 znova živel, bil je že močno telesno in duševno izčrpan. Upal je, da si bo v Tolminu opomogel. Imel je skromno odv. pisarno, 1875-76 je bil preds. tolminske čitalnice. Kot preds. in odb. društva Soča je aktivno deloval na društvenih občnih zborih, poleg delovanja v taborskem gibanju je omeniti, da je sestavljal interpelacije društva bodisi za deželni, bodisi za drž. zbor. Društvo se je v teh zahtevah zavzemalo za enakopravnost slov. jezika v javnosti, za gosp. ukrepe v korist slov. podeželja itd. 29. febr. 1871 je na občnem zboru poročal o lj. sestanku jsl. voditeljev in nato vneto presajal jsl. idejo na gor. tla. V imenu društva Soča naj bi se udeležil v Bgdu slavja ob proglasitvi polnoletnosti kneza Milana Obrenovića (1872), a oblasti mu niso izdale potnega dovoljenja. Zaradi smrti ni izpolnil poslanskega mandatnega obdobja. Kot poglavitna rdeča nit se skozi njegovo dežel. poslanstvo vleče zahteva po enakopravnosti slov. jezika v javnem življenju (izvoljen je bil v skupini kmečkih obč. sod. okrajev Gorica, Kanal, Tolmin in je premagal svoja nasprotnika A. Marušiča in Pacea), o tem je govoril že na prvi seji (avg. 1870), pri tem se je zavzemal tudi za slov. U v Lj. 26. avg. 1870 je bil izvoljen v dežel. odbor. L-ovo in ostalih slov. poslancev vztrajanje, da ima slov. enakopravno mesto v dežel. zboru, je pripeljalo do njegovega predčasnega zaključka zaradi obstrukcije It. L. je nadaljeval boj za slov. tudi v dežel. odb., a ker tudi tu ni uspel, je izstopil iz odb., prav tako tudi iz dežel. š. sveta. L-ev odstop je vzbudil tudi dvome, saj so tako Slov. izgubili članstvo v dveh pomembnih dežel. organih. Aktiven pa je bil še dalje v dežel. zboru, kjer je 1871 vpraševal vlado, če bo predložila načrt zakona o narodni zaščiti (podobno kot na Češkem), zavzemal se je za spremembo dežel. vo-

lilnega zakona, da bi It. in Slov. imeli enako številno poslancev. 1872 se je ponovno zavzemal za enakopravnost slov. jezika v javnosti, ponovno je interpeliral za predlog zakona o narodni zaščiti na Gor., za slov. realno gimn. v Gor., za slov. napise na javnih ustanovah in zoper delo mladoletnih v tovarnah v gor. okolici. Na zasedanju 1874 je reklamiral predlog zakona o zemljiških knjigah, govoril je v prid gradnji ceste Bovec-Trenta, zavzemal se je dalje, da bi bile zemljiške knjige slov. občin sestavljene v slov., zahteval je za gor. sodnijo poseben imenik porotnikov za slov. obtožence. 1875 je zahteval, naj se porabi drž. podpora 8000 gold. samo za najnujnejše potrebe osn. š., ne pa za pouk nem. L. je bil tudi član nekaterih teles dežel. zbora (dežel. š. svet, pravni in peticijski odsek, odsek za kmet. šolstvo). Posebno pozornost je še potreba nameniti L-emu publicističnemu delovanju v listu Soča. V uvodnikih, daljših člankih, v objavljenih govorih se je L. dotikal lokalne, pa tudi širše avstr. polit. problematike. V prvi št. Soče (31. mar. 1871) je objavil poročilo o lj. sestanku dec. 1870, vendar je pri tem poudarjal bolj radikalen jsl. program, ki ga je sestanek obravnaval, končno pa sprejel v bolj omiljeni obliki. Poleg člankov polit. in kult. vsebine se je posvečal tudi gosp. problemom (Soča 1874, št. 28) in pravni tematiki, razlagi zakonov in pojasnjevanju porotnih sodnij (Soča 1873, št. 10; 1875, št. 1, 3-6); o tem je prvič pisal že 1848 v nemškem članku *Über das öffentliche und mündliche Gericht-Verfahren* (Laibacher Zeitung 25. in 30. maja 1848, št. 63, 65). L. je v teh člankih razlagal svoje polit. poglede, ki jih je že v šestdesetih letih razlagal v tisku. Tokrat jih je dopolnjeval, a vendar jih ni bistveno menjal. Še vedno je zagovarjal vrednost etničnih načel v polit. delovanju, zato je obsojal polit. nezvestobo, pohlep po denarju in slavi (Soča 1872, št. 11). Zagovarjal je federalistično načelo ureditve Avstrije (Soča 1872, št. 13, 15, 27), potrebo, naj ima avstr. vojska del svojega uradovanja tudi v jezikih avstr. narodov (Soča 1873, št. 13-14), in sploh utiral pota liberalnemu mišljenju, ki ga je najtesneje povezoval z narodno prebujo (konservativizem pa vodi v suženjstvo, v narodnostno mlačnost in tujstvo, Soča 1873, št. 5, 7, 8), prav ta miselnost ga je približala republikanstvu. Spor, ki je na Gor. vladal v vrstah Slov. od 1872, ga je silil, da je spregovoril tudi o veri; obravnaval jo je kot vernik, odklanjal

pa je njeno zlorabo v polit. namene (Soča 1874, št. 31). Do konca življenja je ohranjal svoje idealne poglede na vlogo narodnega preroditelja tistih dni. Taka stališča in misli so zmanjševala vrednost in uspešnost njegovega javnega delovanja. Temu so se konservativni nasprotniki posmehovali (imenovali so ga »doktor-svoboda«), z druge strani pa so ga gor. It. povzdigovali in ga imenovali slov. Garibaldija zaradi izjemne predanosti polit. delu za osveščanje gor. Slov. Intenzivno javno delo mu je jemalo moči, že 1871 se je zdravil v Trstu. V začetku 1876 se je ponovno tam zdravil. Iz tega časa je verjetno tudi njegov zadnji javni nastop, ko je odgovarjal gor. it. listu L'Isonzo, da doseženo spravo med gor. Slov. odobrava (19. jan. 1876, št. 6); it. liberalno glasilo označuje L. kot »specchiato patriota ed uomo onestot«. Ko se je vračal iz Trsta domov v Tolmin in prenočeval v gor. hotelu Pri treh kronah, se je v hotelski sobi zjutraj 3. mar. 1876 ustrelil. Samomor je storil v očitni življenjski stiski, ki je vzbudila vrsto komentarjev o L-evi duševnosti in sploh o psihični neuravnovešenosti njegove družine. Psihične depresije naj bi se pri L. večkrat pojavljale in še za bivanja v Gradcu je L-evi materi neki zdravnik izjavil: »Bojim se za pamet vaših otrok.« L-ev brat Ludvik naj bi zblaznel, prav tako je bila duševni bolnik sestra, o kateri govori v že omenjenem poročilu iz 1852 sežanski okraj. glavar. L-eva smrt je pobudila tudi razmišljanja o njegovi vlogi v polit. življenju Slov. na Gor. Kritično ga je obravnaval predvsem katoliški tabor. Očital je katoličanom celo to, da so se udeležili pogreba protestanta, in je brez slehernega spoštovanja do mrtvega analiziral L-ovo osebnost. L. je še dolgo po smrti ohranil simbol ljudskega voditelja in časnik Soča je vse do svojega konca (1915) izhajal pod L-evim geslom: »Vse za narod, svobodo, napredek!« Po L-evi smrti so gor. Slov. osnovali odb., ki naj bi mu postavil javen spomenik. Odbor svoje naloge ni v celoti izpolnil, pač pa je bil ob prvi obletnici smrti postavljen na gor. pokopališču nagrobni spomenik s Stritarjevimi verzi (grob je bil nato dvakrat preseljen). Doprni kip (delo B. Kalina) je bil postavljen v Novi Gor. okt. 1968 ob 150-letnici rojstva; po L. nosijo imena danes ulice, trgi in javne ustanove. Izmed likovnih upodobitev je najbolj znan Grilčev portret. L. je posvečenih več pesmi. F. Cegnar je napisal besedilo za kantato, ki jo je

uglasbil A. Hajdrih. Sodobniki so objavili več spominov, najobširnejša je brošura F. Oblaka (Doktor Karol Lavrič in njegova doba, Gor. 1906), posebej je še omeniti posebno L-ovo številko Soče (1. nov. 1906). L-ev priimek je v starejših virih na različne načine izpisan (Lauritsch, Lauritz, Laurizh). Omenjeno poročilo iz 1852 rabi obliki Laurič in Lauritsch, sam se je kot član odb. sežanskega Lesevereina podpisal kot Lauritsch, po 1860 je rabil izključno obliko Lavrič. L-eva pisma Levcu in Jurčiču hrani rkp. odd. NUK v Lj., nekaj pisem je ohranjenih v prepisih; zapuščina, ki jo je okoli leta 1932 hranil I. M. Čok v Bgdu, se je med drugo svet. vojno porazgubila.

Prim.: SBL I, 621-24 (z izborom lit. do 1932); Gabršček I, II; M. Rutar, TolmZb 1, 55-63; I. Prijatelj, Slov. kulturnopolit. in slovstvena zgod., I-III, Lj. 1955-58; F. Koblar, Simon Gregorčič, Lj. 1962; H. Tuma, Iz mojega življenja, Lj. 1937, 196, 216, 239; B. Marušič, Doneski k biografiji dr. Karla Lavriča, ZČ 14/1960, 196-202; Isti, Pdk 17. nov. 1963; Isti, Dr. Karel Lavrič v pesmi, JKol 1966, 190-94; Isti, Dr. Karel Lavrič, JKol 1968, 111-17; Isti, PrimN 2. mar. 1968; Isti, Zaliv št. 12-13, 1968, 98-105; Isti, Kaplje, št. 12-13, 1968, 207-09; Isti, Razvoj polit. življenja gor. Slov. od uvedbe ustavnega življenja do prvega polit. razkola, ZČ 23/1969, 1-30, 211-56; Isti, Doneski k polit. zgod. gor. Slov. v razdobju 1870-1875, ZČ 24/1970, 213-41; J. Kramar, Prvi tabor v Istri, Koper 1970; PrimN 10. jan. 1975 in 27. febr. 1976; Pdk 7. mar. 1976; B. Marušič, TolmZb 2, 271-76; Isti, Bistriški zapisi 1/1980, 25-28; N. Agostinetti, GorLtk 3/1976, 254-55; Isti, Quaderni del Lombardo-Veneto (Padova), 1977, zv. 2, 31; Arh. Slov. Lj., okr. glavarstvo Sežana, preds. spisi (fasc. 2, št. 52); ž. arh. Tolmin.

B. Mar.

LAVRIH Janez, gledališki igralec, steklar, r. 4. sept. 1911 v Lj., oče Franc (1877-1949), železničarski delavec, mati Pavla Anžur (1886-1966), gospodinja. V družini je bilo pet otrok, med katerimi je brat Franc postal slikar samouk. L. je osn. š. obiskoval v Lj. (1918-25), nato obrtno š. na Ledinah (Lj.) (1925-28) ter istočasno razne gledal. tečaje pri prof. Šestu, Skrbinšku... ter se tam vključil v amaterska kult. društva kot npr. Ljudski oder v Mostah, Mladinski dom Kodeljevo, Delavski oder, Sokol (Vič), v katerih je igral, sodeloval pa je tudi pri oblikovanju kulis. Tej dejavnosti je ostal zvest tudi po pridobitvi poklica, izučil se je za steklarskega brusilca in se hitro uveljavil kot zelo sposoben mojster, tako da so ga tik pred drugo svet. vojno nameravali poslati na specializacijo na Dunaj. V letih 1936-38 je sodeloval tudi pri Šentjakob-

skem odru, nato pa je odšel v Split, kjer je ostal kot poslovodja tvrdke Spektrum tri leta in se takoj vključil v dramsko amatersko skupino. Prva leta vojne je preživel v Zgbu, kjer je najprej delal v Slovenskem društvu, kasneje pa so ga ustaši kot protidržavni element preganjali. 1943 mu je uspelo priti ilegalno v Lj., kjer mu je direktor Šentjakobskega gledališča preskrbel domovinski list, tako da se je lahko zaposlil pri steklarskem podjetju Kristal, ki je steklarje zelo potrebovalo. Po osvoboditvi je nadaljeval svoje poklicno delo steklarja ter vodil tovrstno podjetje. Že v sezoni 1946-47 se je spet vključil v delo Šentjakobskega gledališča, v katerem je sodeloval do 1949, ko je začel Jože Tiran pripravljati ustanovitev Mestnega gledališča ljubljanskega. V teh letih je sodeloval pri obnavljanju gledaliških dvoran ter obiskoval tudi enoletno gledališko šolo, v okviru katere so pripravljali vrsto študijskih predstav. Po uspešnem zaključnem izpitu na tej šoli je bil 1950 nastavljen kot igralec v MGL, kjer je ostal do 1955. Istočasno je vodil dramski krožek KUD Fran Levstik na Viču, vodil šminkarske tečaje ter sodeloval tudi z drugimi društvi, za katera je režiral vrsto predstav. 1955 je odprl steklarsko delavnico v Novi Gorici in se takoj vključil v nastajanje gor. gledališča, istočasno pa je sodeloval tudi z različnimi amaterskimi društvi, predvsem s PD Jože Srebrnič v Solkanu, za katero je režiral Finžgarjevega *Divjega lovca* (1956), Fedorjevo *Uspavanko* (1958), Ocvirkovo *Ko bi padli oživel* (1959). Od 1957 je bil tudi član uprav. odb. Mest. gled. v Novi Gorici. 1961 je predal steklarsko delavnico obrtnemu podjetju in ostal v njem dve leti, nato je ponovno odprl svojo delavnico, ki jo je moral zapreti 1968, ko je postal spet igralec v gor. gled. do upokojitve 1972. Vendar je ostal zvest gledališču tudi potem, saj igra vsako sezono kot honorarni igralec, istočasno pa je več let uokvirjal slike. L. je v svoji dolgoletni gled. dejavnosti odigral množico vlog, režiral vrsto predstav za amaterske odre, pripravil precej inscenacij ter se tudi vključil v izobraževanje amaterskih gled. igralcev. Sodeloval je tudi v slov. filmih *Na svoji zemlji*, *Jara gospoda*, v različnih društvih, pri SSG Trst. Med igralskimi stvaritvami v Novi Gorici izstopajo: Stari grof (Kreft, Celjski grofje, 1956), Deseti brat (Deseti brat, 1956), Zabon (Vilinček z lune, 1963), Dimitrijevič (Nušič, zalujoči ostali), Dr. Brubaker (Sedem let

skomin, 1964), Matevžek (Jurčič-Rob, Deseti brat, 1972), Drobant (Goldoni, Primorske zdrahe, 1971), Berač (Pregelj, Berači, 1972), Mrzel (Cuderman, Igra o grešnem puntarju, 1975), Šalander (Cankar, Hlapci, 1974), Tardiveau (E. Labiche, Florentinski slamnik, 1975), Petkovšek (Brnčič, Med štirimi stenami, 1975), Sirelli (Pirandello, Kaj je resnica, 1979), Umrli naddavkar (Grum, Dogodek..., 1980), Polkovnik (Brecht, Prividi Simone Machard, 1980), Antonio (Shakespeare, Dva gospoda iz Verone, 1980), Don Louis (Molière, Don Jouan, 1981), Matvej (Turgenjev, Mesec dni na kmetih, 1982), Stari učitelj (M. Kundera, Burka, 1983), Nestor (Shakespeare, Troilus in Kresida, 1983).

Prim.: Osební podatki in osební arh. (fotografsko gradivo); arh. PDG; gledališki listi PDG; SGL 2, 369; Stolet. slov. čitalnice v Solkanu 1867-1967, Solkan-Nova Gorica 1967, 31; gledal. kritike posameznih predstav.

Jan

LAVRIN Andrej Jožef, pesnik in pisatelj, r. 13. sept. 1743 v Vipavi, u. 24. apr. 1808 v Šempetru pri Gor. Oče Jožef, kmet, mati Terezija (priimek v krstni knjigi ni naveden). Gimn. je dovršil v Novem mestu 1759 (Dodič, 400), filozofijo morda v Lj. (Kidrič, 151, a letnica mature je tu zgrešena), bogoslovje je študiral v Gradcu in na Dunaju, kjer je dosegel doktorat iz filozofije in teologije. Po novi maši 1768 v Vipavi je ostal tu za kaplana do jun. 1779, ko ga je nadškof Rudolf grof Edling (PSBL I, 227-29) imenoval za župnika v Šempetru pri Gor. Župnija je bila po obsegu in dohodkih ena izmed najpomembnejših v gor. nadškofiji, zato so jo nadškofje odajali najzgodnejšim in najpomembnejšim duhovnikom. Kmalu nato ga je nadškof imenoval za avditorja in generalnega provikarja gor. nadškofije. 1784 se je moral nadškof Edling na pritisk cesarja Jožefa II. odpovedati nadškofiji, novi škof Inzaghi je L. imenoval za konzistorialnega svetnika in izpraševalca pri župnijskih izpitih, 1790 za častnega kanonika. Ko je škof razdelil škofijo v okrožne dekanate, je postal L. okrožni dekan za skoro polovico slov. ozemlja tedanje škofije. L. je prvi goriški pesnik in je sodeloval v zbirki prigodnic v čast grofu Janezu Filipu Cobenzlu (PSBL I, 191-92), ki je imel posestva na Goriškem in Kranjskem in je sodeloval pri podpisu tešinskega miru 13. maja 1779. Zbirka ima naslov: *Raccolta di composizioni e di poesie italiane, latine, francesi, friulane, tedesche, cragnoline, inglesi e greche ed ebraiche*

in occasione che... Giovanni Filippo del S. R. J. Conte Cobenzl... fu commissario plenipotenziario... al congresso di Teschen per lo stabilimento della pace tra le Armi austriache e prussiane conclusa... nel XIII. maggio MDCCLXXIX. Na str. 81 je pesem Na povikšanje tiga visoku rojeniga gospoda, gospoda Filipa kneza Kobencelna etc. etc. k narvikši službi vunanjih opravil, in s podnaslovom Anacreon. Pesem je brez podpisa in je po mnenju literarnih zgodovinarjev Japljeva (Kidrič, 198). Na naslednji str. je L. pesem pod istim naslovom kot prejšnja, le namesto Anacreon stoji *Oda slovenska*. Na desni str. je it. prevod z napisom: »Dell'ode slava sulla esaltazione di sua eccellenza il signore signore Filippo conte di Cobenzl (Plen. Tit.) al più alto servizio degli affari esteri«. Pod pesmijo je podpis: Parafraasi dell'abate Andrea Lavrin, protonotario apostolico etc. Japljeva pesem je anakreontična oda, L. sapfična parafraza, obe obliki sta prvič v slov. pesništvu. L. je dal pesmi izrečno prerodno dikcijo: poudarja, da govori v imenu »Slavencev«, da »mi se le časti veselimo visoke našga Slavenca«, in prosi slavljenca, »per tolkajn delih nikar pozabit tvojih Slavencev«. Pesem je klasicistična, precej prozaična, pomembno pa je, da je prvič v slov. poeziji rabil namesto pokrajinskega splošno narodno ime Slavenec (Slavenec, ker je mislil, da prihaja od »slava«). Pozneje ni več zlagal pesmi, spisal pa je še kratko zgodovino oglejskega patriarhata in goriške nadškofije, ki je natisnjena v *Mariavni Austria Sacra*.

Prim.: Župni arh. Vipava; S. R. (utar), Dve stari slov. pesmi, LZ 1894, 62-64; Isti, A. J. Lavrin, LZ 1894, 127; Kidrič, Zgod. 151, 198, 200, 249, 722; St. Stanič, A. J. Lavrin, KolGMD 1952, 115-16; M. Dodič, 225 let novomeške gimnazije, Novo mesto 1971, 400; PSBL I, 191-92; Alf. Gspan, Cvetnik slov. vezane besede, I, Lj. 1978, 296-97; A. Slodnjak, pismo 25. jun. 1979.

Jem.

LAVRIN (LAURIN) Ivan Krstnik, zdravnik in živinozdravnik, r. 29. maja 1793 v Vipavi, u. 1. sept. 1840 v Milanu. Gimn. je obiskoval v Gor. (1806-12), filozofijo v Gradcu (1812-14), medicino na U na Dunaju (1814-18), kjer je bil tudi promoviran za doktorja medicine (1818). Ker se je na pobudo prijatelja kranjskega rojaka zdravnika in slikarja Antona Hayneja (1786-1853) še v času medicinskega študija začel zanimati za veterino, je bil nekaj časa praktikant na živinozdravniškem zavodu (Veterinärstellung) na Du-

naju (1817-19) in nato istočasno s Haynejem opravil izpite za živinozdravnika (1819). Potem je bil prof. veterinarske medicine na Medic. fak. U v Pavii (1819-35) in ravn. živinozdravniškega zavoda (Istituto di veterina) v Milanu (1835-40), kjer je še mlad umrl. Poleg veterine se je L. enako aktivno pečal tudi z zdravilstvom, zlasti s patologijo in sodeloval s strokovnimi prispevki v sodobnih medicinskih časopisih. V tisku je objavil dela: *Dissertatio inauguralis medica de peste in genere* (Vindobonae 1818); *Trattato sistematico delle epizoozie dei più utili mammiferi domestici per comodo ed uso degli allievi in medicina e chirurgia, non che dei Medici provinciali e distrettuali, dei Veterinari ed Economi rurali, I - II* (Milano 1829-32).

Prim.: Annali universali di Medicina, LIV, Milano 1830, 603; LXIII, Milano 1832, 586; Memorie e documenti per la storia dell'Università di Pavia e degli uomini più illustri che v'insegnarono, I, Pavia 1878, 203, 270; G. Penhoffer, Catalog der Bibliothek des Wiener medizinischen Doctoren-Collegiums, Wien 1881; L. Ferrari, Onomasticon, Firenze 1947, 403; G. Costantini, Österreichisches Biographisches Lexikon 1815-1950, V, Wien-Köln-Graz 1970, 51; Simoniti, 77.

Lc.

LAZAR Anton, duhovnik, r. 11. jan. 1927 v Idriji, oče Peter, rudar, mati Marija Zajc, gospodinja. Osn. š. je obiskoval v Idriji, sred. š. v Malem semenišču v Gor. in Castellerio pri Vidmu (1940-45), bogoslovje v Lj., kjer je bil posvečen v duhovnika 29. jun. 1952. Začasni vikar namestnik v Spodnji Idriji (1952) in Ledinah (1953-54), kpl. v Tolminu (1954), župn. uprav. v Logu pod Mangartom, Čezsoči, Soči, Trenti, Zavratacu in Doberdobi, žpk v Doberdobi od 1973 do danes. Član duh. sveta in član Slov. liturgičnega sveta. Z dopisi sodeluje pri KatG.

Prim.: Cerkev na Slovenskem, Lj. 1971; Osebnost in župnijsko stanje, Videm 1979; vprašalna pola. MJ

LAZARIN Blaž, deželni davkar za Kras in Istro, ok. 1500, pokopan na Dunaju v cerkvi sv. Katarine (Martirologium manuscriptum recens Frio [?], Minorum Viennae, no. 12) poleg žene Apolonije, ki je bila hči Hieronima Leinigerja in Margarete de Pibriach ter se je kot vdova poročila v Leopoldstorfu 1516 z Markom Beckom ter umrla 5. avg. 1521. Blaž je v oporoki na dan sv. Andreja, 30. nov. 1507, podelil mestni bolnišnici v Lj. 4 kmetije v Goricah (Barje) za pokoj svoje duše in določil po eno suktnjo vsako leto desetim revežem na dan sv. Elizabete. - Ime La-

zarini so tedaj pogosto pisali kot Lazarin (tudi Valvasor). Po izjavi P. Merkuja te rodbine ni zaslediti v srednjeveškem Trstu. Pozneje se je uveljavila na Kranjskem plem. družina Lazarini, ki pa nima zveze z Blažem. Njen prvi član je bil Francesco Lazarini, Benečan, doktor prava padovanske U, na Kranjsko prišel ok. 1640. Tu se je poročil z bogato dedinjo dveh gospostev — Jablanice in Gotnika pri Ilirski Bistrici — Heleno, baronico Fini, iz benečanske družine s Cipra. Družina Lazarini se je v 12 generacijah namnožila na okrog 200 članov in se deli na tri veje: smledniška, ki se je povsem poslovenila, potomci še sedaj žive, labinska v Istri, ki se je poitalijančila, ter nemška v Avstriji.

Prim.: Podatki univ. prof. dr. Franca Lazarinija iz Lj.; Diplomatarium Carniolicum, str. 14; Jos. Novak, Zgod. brezoviške fare, Lj. 1907, 42; Stejska, MHK, 1854, 25; razprava dr. Josipa Zontarja, st., Vilach in Südosten, str. 470 oz. 478; Zgod. arhiv Lj.

Ar

LAZARINI (LAZZARINI) Pasquale (Paschalis) (v SBL glej geslo **Poscholn** in popravi leto smrti), kipar, r. 1667 (?) v Benetkah (?), u. 17. nov. 1731 v Gor. Oče Giovanni. Podatki o njegovem življenju so skopi. 9. febr. 1698 se je poročil z Ano Marijo (u. 5. mar. 1753), hčerko kiparja Giovannija Pacassija. Rodilo se mu je več otrok: Janez Kr. (9. dec. 1698), ki je imel za botra kiparja Mihaela Kušo (Kušo je pri krstu nadomestil Jožef Pariotti), Frančišek Anton (3. jan. 1705, u. 18. jun. 1706), Antonija Lucija (24. jan. 1707, u. 22. dec. 1714), Ivana (26. apr. 1711), Klara Jožefa (5. sept. 1713), Jožefa Barbara (1. dec. 1715), Ivan Jakob (2. maja 1717) in Ignacij Frančišek (2. okt. 1719). Ne vemo, pri kom se je L. učil kiparstva. Deloval je v Gor. (lahko govorimo celo o njegovi kiparski delavnici) in okolici. 1700 je izdelal oltar sv. Roka v ž. c. v Villa Vicentina; naredil je oltar sv. Petra za prvotno c. v Sempetru pri Gor.; 1716 je izdelal gl. oltar c. sv. Ignacija v Gor. Okr. 1730-31 je delal v c. sv. Štefana v Vipavi, kot je razvidno iz računske knjige iste c.; 1716 je izdelal vel. oltar v ž. c. v Kobaridu. Verjetno je tudi avtor prižnice v gor. stolnici. Maja 1730 je plejel plačilo za potovanje v Graz, saj je izdelal osnutke za glavni oltar graške stolnice. L. ali njegovemu krogu pripisujejo tudi glavni oltar p. c. Marije Snežne nad Avčami, glavni oltar c. sv. Petra in Pavla v Dobravljah, glavni oltar ž. c. v Sv. Križu pri Vipavi in tabernakelj na

glavnem oltarju v c. Marije Cel nad Kanalom. O oltarju v Kobaridu pravi S. Vrišer: »Kratke, v blok zajete postave v umirjenih akcijah razodevajo dokaj poprečno znanje, ki je očitno dobivalo veljavo samo v videzu celotne kompozicije, kot si jo je zamislil kipar-kamnosek, in v žlahtnosti kiparske tvarine-kamna.«

Prim.: LibBapt. VII in VIII v gor. stolnici; LibMatrim. III v gor. stolnici; LibMort. II in III v gor. stolnici; ZUZ 1926, 61; SBL II, 263; A. Miceu, Cenni storici della parrocchia di Villa Vicentina, Gor. 1937, 14; Cossar, Storia, 89, 96, 131, 195-97, 236; C. L. Bozzi, Gorizia e la provincia isontina, Gor. 1965, 81; Ars Sloveniae, Baročno kiparstvo (S. Vrišer), Lj. 1967, str. X, XI, XLII; KL Sje I, 407; Thieme-Becker XXII, 492; G. Marchetti, Il Friuli. Uomini e tempi. II ed., Udine 1974, 979; Maria Teresa e il Settecento Goriziano, Catalogo della mostra, Gorizia, Palazzo Attems 12. dic. 1971 - 28. febr. 1982, 224; Nadšk-AGor, Cartelle Archivio 3, fasc. 5, 94, 170.

Vč

LEBAN Albert, duhovnik, glasbenik, r. 2. jan. 1878 v Prvačini, u. 8. maja 1928 v Kojškem. Služboval je pri Sv. Luciji (Most na Soči), v Tolminu, v Gor. Tribuši, kjer ga je zajela vojna. Tu je faranom pripravil cesto v vas in hodil zanje po aprovizacijo v Grahovo. 1920 je bil premeščen v Šturje na Vipavskem. Iz vojnih moralnih in materialnih ruševin je dvignil štursko faro v vzorno župnijo. Središče je bil pev. zbor. Kjerkoli so Šturci nastopili, so vzbudili zanimanje in občudovanje. 1923 se je začelo na Gor. delo za organizacijo društev in verski prerod mladine. Društva so bila važna za versko, kulturno in narodno delovanje, ker se je stopnjeval faš. pritisk na slov. organizacije, slov. jezik, slov. kulturo. L. je bil socialno čuteč in se vneto zanimal za tovarniške delavce in pri njih užival velik ugled. Na nevsiljiv način je vsklajal verska načela z vsakdanjim življenjem. Cincarjev in polovičarjev ni maral. 1927 se je moral vdati polit. pritisku in zapustiti Šturje. Mesto je dobil v Kojškem. Kmalu se je privadil in začel s cerkv. petjem in z verskim obnovitvenim delom. A že naslednje leto je umrl. Na pogreb, kjer sta mu v poslednje slovo govorila F. Terčelj in J. Kralj, so prišli pevci iz Šturij, Kojškega in Gor. ter velika množica iz vse Goriške. L. je bil vnet govornik, izboren pevovodja in prav dober pevec-basist. Večer za večerom je učil cerkv. in svetno petje. Napisal je nekaj cerkv. skladb, kakor sta maša in litanije. *Pesem sv. Urhu*, patronu cerkv. bratovščine v Kojškem, je zložil na sam večer svoje smrti. Od svetnih

sta znani *Preljuba Vipavska* in *Na nebu zvezde sevajo*.

Prim.: Naš čolnič 1928, 136-37; Jelerčič, 138; CG 1928, 185.

Har.

LEBAN Anton, učitelj in pedag. pisatelj, r. 30. nov. 1849 v Kanalu, u. 12. mar. 1925 v Stični na Dolenjskem; bratje Avgust (glasb. učit.), Janko (mlad. pisatelj) in Fran (deželnosodni oficial) (gl. čl.). Oče Valentin, učitelj v Kanalu, mati Terezija Malničeva, sestra Franca M., 50 let župana v Kanalu. Osn. š. v Kanalu, v Gor. 4 razr. realke (1867), vstopil na učiteljsko in dovršil preparandijo. Ker ni dobil službe, je nadomeščal obolelega očeta na gor. normalki, nato je učil v Medani v Brdih, v Mozirju v Savinjski dolini, Ribnici na Pohorju, zaradi hudih sporov z nemškutarji pa se je preselil v Sežano. Končno je bil nad 30 let nadučit. v Komnu. Med vojno se je kot upokojenec preselil v Stično. Bil je zaveden narodnjak, zelo izobražen in odlični učitelj, bral je vedno s svinčnikom v roki in si izpisoval zanimive izreke. - L. je pod psevd. Mozirski sodeloval pri raznih časopisih in revijah: E, SN, Soča, z mlad. črticami se je oglašal v Vrčcu: *Povračilo* (1875); *Knjigotiskarstvo, Čižek, Slavec* (1877); sodeloval je tudi v mlad. Zvončku. Vendar pa je bil L. v prvi vrsti pedag. pisatelj. V SU je priobčil vrsto strok. člankov: *Vpliv naravoslovja na omiko in blagostanje narodov; Telovadba; O kazalnem pouku* (1875); *Učitelj - odgojitelj; Kako bi se dalo ljudstvo za šolo pridobiti* (1876) idr. V gor. Šoli: *Netopir, Trobentica* (1882-83); v UT (od 1882): *O posrednem in neposrednem pouku* idr.; v P (1899-1909): *Solski izprehodi, Nekaj statistike o ljudskem šolstvu v Avstriji*. Od 1881-98 je priobčeval v komenskih šol. poročilih aktualne pedagoške članke, namenjene staremu, otrokom in šoli. Bil je zastopnik učiteljstva v okraj. š. svetu, od 1881 prvi preds. učit. društva za sežansko-komenski okraj. Za svoje požrtvovalno delo je dobil več uradnih pohval ter bil odlikovan z zaslužnim križcem s krono in z zaslužno svetinjo za 40-letno delovanje.

Prim.: Glaser IV, 330; UT 1925, št. 11; R. K., Trije bratje Lebani, KolGMD 1927, 40-41 s sl.; SBL I, 629.

Mak.

LEBAN Avgust Armin, glasbenik, r. 5. sept. 1847 v Kanalu, u. 30. maja 1879 v Gor., brat Antona in Janka (gl. čl.). Osn. š. v Kanalu, po gimn. maturi v Gor. 1867 je v enem letu pripravil ma-

turo na učiteljišču. Služboval je tri leta v Sovodnjah ob Soči in nekaj mesecev v Ajdovščini. 1872 je nasledil očeta Valentina kot učitelj v gor. vadnici. V Gor. je napisal pedagoške članke: *Kako naj se otrok poučuje v svojem materinem jeziku* (SU I, 1873, 97); *Važnost deške in dekliške dobe za odgojo* (SU III, 113); *Pismene vaje* (SU I, 136); *Deček in deklica* (SU III). Glasbe se je učil v Malem semenišču, kjer je študiral od 2. do 7. razr. Harmonijo in kontrapunkt ga je učil stolni organist Schreiber. Skladal je cerkv. in svetne pesmi, predvsem zadnje. Sam je izdal le nekaj skladb v Praprotnikovem UT in Tomšičevem Vrtnu (1876, št. 2-4, priloge). Po njegovi smrti je njegove skladbe izdal brat Janko: *Pet cerkv. pesmi za moški zbor* (Lj. 1880); *Glasi s Primorja*, svetni moški zbori (Novo mesto 1881); *Skladbe Avg. Arm. Lebana* (mešani in moški zbori in 2 samospeva, Lj. 1883-1891); *Venec ipavskih narodnih pesnij* (Lj. 1883), ki kaže L-ovo zanimanje za ljudsko pesem; *Pobožni vzdih* (lat. maša za meš. zbor in orgle, Lj. 1885). Nekaj njegovih cerkv. skladb je priredil in vključil v svoje zbirke brat Janko, nekaj jih je ostalo v rkp., nekaj se jih je izgubilo med vojno. L-ove stvaritve izražajo toplo čustvo in kažejo dober skladateljski talent. Melodije so izvirne in harmonije sočne. Pomembno je njegovo delo pri osrednjem gor. zboru Slavcu (1875-79), ki mu je bil glavni pevovodja A. Hribar in L. njegov namestnik. Na prvem zborovem nastopu dec. 1875 je sodelovalo 134 pevcev s Tolminskega, Vipavskega, s Krasa in iz Trsta. Na njem so izvedli L-ovi *Slavčev spev* in *Domovini*. Najboljši leti za zbor sta bili 1876/77, ko sta pri zborovih pobudah sodelovala poleg Hribarja tudi L. in J. Kocjančič. Prezgodnja smrt je preprečila A. A. Lebanu, da bi razvil svoje talente.

Prim.: Jelerčič, 88-89; Trobina, 99, 103; SBL I, 629; E 1880, št. 21-32; 1881, št. 13; 1883, št. 90; V 1879, 108; UT 1879, 190; F. Rakuša, Slov. petje v preteklosti, 78 (ponatis članka iz E 1880, št. 21-32 in str. 89 s sl.); KolGMD 1927, 39-40 s sl.

Har.

LEBAN Ignacij (Nace), društveni delavec, zborovodja, duhovnik, r. 25. okt. 1865 v Prvačini, u. 23. sept. 1938 v Batujah. Oče Gabrijel, premožen kmet in gostilničar (imel je gostilno Pod Kolono), mati Uršula Persič. Osn. š. obiskoval v Prvačini, gimn. v Gor. (1877-86). V gor. bogoslovje stopil 1886. Ordiniran 28. jul. 1889. Najprej nastavljen za kpl. v Ročinj (okt. 1890), nato

v Miren (sept. 1892). Iz Mirna se je preselil kot vikar v Srednje nad Ročinjem (avg. 1893). Jeseni 1896 je postal žpk v Batujah in tam ostal 42 let, do smrti. Ko je bil v gor. gimn., je sodeloval pri organizaciji raznih dijaških akad. in počitniških nastopov, bil član slov. dijaških pev. zborov v Gor. in držal stike z dijaki iz Trsta, Lj. in Celja. Igral je na harmonij. Ko je bil v Batujah, je poučeval v orglanju nadarjene dečke, ki so prihajali tudi iz bližnjih vasi, poučeval in vodil cerkv. pev. zbor. Bil je škof. voditelj Apostolske zveze duhovnikov, tretjerednik sv. Frančiška, več let vodil v Batujah Kat. izobraževalno društvo, Marijino družbo, Marijin vrtec. Dolgo let je bil poverjenik Slov. Maticе za okraj Črniče-Batuje, član knjižnega odbora in nadz. GMD (1924-25). V župnišču so se med počitnicami zbirali dijaki in bogoslovci, katerim je rad pomagal. Ob velikih farnih praznikih so zahajali k njemu prijatelji iz Gor. in bližnjih vasi (L. Bratuž - PSBL I, 123-24; R. Bednarik - PSBL I, 53-54; L. Kemperle - PSBL II, 32-33). 1924 je v Batujah zbral eno prvih večjih telovadnih srečanj v dež. Po prvi svet. vojni je ponačrtu benediktinca p. Wernerja (ki je zgradil Malo semenišče v Gor.) podaljšal in preuredil batujsko ž. c. Bil je velik prijatelj in podpornik S. Gregorčiča (PSBL I, 482-91), katerega je rad obiskoval, samotarja, na pristavi zraven Gradišča. 1897 je pesniku pripravil domači oltar in vso mašno opremo. Pisal je članke v KolGMD: *Krški škof dr. Josip Srebrnič* (1925), *Spomini na S. Gregorčiča* (1927), *Monsignor Ivan Nep. Murovec* (1928), *Josip Kosec* (1929); v NašC: *Na grobu pri sv. Lovrencu* (1926) in v druge časopise. Pri podpisu je zraven imena in priimka pogosto rabil vzdevek -Batujski.

Prim.: LibBapt. v Prvačini; LibMor. v Batujah; NadškAGor., arhivalije, ŠematGor; Jahresbericht... (Gymnasium 1877-86; LSM, 1897-1914; NašC 1924, 123; (Zalatel?), Ignacij Leban, žpk batujski, KolGMD 1940, 79-81; R. Bednarik, Ignac Leban-Batujski, rkp. v arh. PSBL; Klinec, GMD 20, 29.

Vh

LEBAN Ivan, narodni delavec, r. 16. apr. 1909 v Zabčah (Tolmin), živi v Gorici. Oče Andrej, kmet, mati Marija Leban. Osn. in mešč. š. je obiskoval v Tolminu. 1924 se je preselil v Gor., kjer je delal pri stricu Viktorju Lebanu, ki je vodil Korenovo trgovino s steklom. Povezal se je z ilegalnimi delavci in sodeloval z Rejcem, Jeliničičem, Sfiligojem in Zelenom. Prvič so ga aretirali ob prvem trž. procesu in ga za dva me-

seca zaprli v Kopru. Zatem je nadaljeval z ilegalnim polit. delom in se povezal z dr. Sardočem, ki se je medtem vrnil iz konfinacije. Prevažal je antifašiste, propagandni material in spremljal ilegalce na sestanke. Sodeloval je tudi pri organizaciji atentata na Mussolinija, ki bi ga moral izvesti kobariški fant, ki je bil v Rimu pri vojakih. Do atentata ni prišlo. 9. maja 1934 so ga konfinirali na Ponso, kjer se je poročil s Cirilo Zakrajšek. Po stavki, ki so jo organizirali konfiniranci 1937, je bil premeščen v Sant'Arcangelo (Potenza), a je bil na lastno prošnjo poslan v Laurio, kjer so bili še drugi Slovenci. Tam se mu je rodil sin Borut. Premestili so ga nato še v Avigliano in na Venoso. 1939 so ga izpustili, a ga ob začetku vojne ponovno zaprli in ga ob napadu na Jso internirali v Urbisaglio (Macerata). Pomotoma so ga izpustili in ponovno zaprli v Gor., nato internirali v Ciropoli (Macerata). Kapitulacijo It. je dočakal v Bagnoli Iripino (Avellino). 12. sept. 1943 se je vrnil v Gor. in navezal stike z OF. Zbiral je blago za partizane in delal kot obveščevalec z ilegalnim imenom Vis. Ko je zvedel, da mislijo Nemci aretirati vse člane goriškega CLN-a, je o tem obvestil ing. Ribija, ki se je umaknil v Firenze, a ni utegnil rešiti drugih članov. Po osvoboditvi je imel nekaj časa slaščičarno na Korzu v Gor., nato je spet delal v Korenovi trgovini.

Prim.: Podatki hčerke Anke Cej; M. Waltritsch, Predsednik S. Pertini se je na otoku Ponzi večkrat družil ob najrazličnejših prilikah s slovenskimi interniranci, PDK 29. maja 1980 s sl.; Četrtekova srečanja z dr. Sardočem, RAITrsta 3. apr.-25. nov. 1980.

ltd

LEBAN Janko, učitelj, pisatelj, pesnik in glasbenik, r. 21. apr. 1855 v Kanalu, u. 18. febr. 1932 v Kandiji pri Novem mestu, najmlajši brat Antona in Avgusta L. (gl. čl.). Oče Valentin je dobil 1859 službo na gor. vadnici, tako je J. že prav zgodaj prišel v Gor. Dopržil je normalno in tri razr. gimn., prestopil na učiteljišče, opravil prva dva letnika v Gor., zadnja dva v Kopru, kamor so premestili gor. moško učiteljišče. Po maturi 1877 in usposob. izpitu 1880 je služboval v Komnu (1877-79), Lokvi pri Divači (do jan. 1886), Avberu pri Sežani (do febr. 1891), Begunjah nad Cerknico (do jul. 1896), Trebelnem pri Mokronogu (do avg. 1906). V Bukovici nad Škofjo Loko je bil okt. 1911 predčasno upokojen. Febr. 1916 sta mu zaradi kapi ohromeli desna roka in noga. Po ženini smrti 1921 je ži-

vel pri usmiljenih bratih v Kandiji pri Novem mestu. Pesniški prvenec *Tožba ptice* mu je objavila trž. Jadranska zarja 1870. Kot tretješolec je izdal zbirko *Pesni in povesti za poskušnjo* (Gor. 1871). Ta knjižica 16-letnega dečka je zbudila precej pozornosti, dr. Lavrič ga je pohvalil in mu plačal tiskarske stroške. Pesmi, črtice in poučne članke je objavljaval v mrb. Zori, NA, E, DS, KMD, SU, Z, V, S, SN, UT, Brusu, Brivcu, SS itd. Podpisoval se je s praviim imenom ali s psevdonimi: Gradimir, Tugomir, Tehomil, Slavko Žigosavič, Slovanovič, Dušan Mladinski, Sršen, Bodec, Rodoljub, Uganikdo, Carniolus, Juvenalis, Satirik z Olimpa, Suličar, Amorosus, Osamelec in morda še s kakim drugim. Vsakdanjo snov je obravnaval z rodoljubno in poučno težnjo brez močne oblikovalne sile in pogosto pod tujimi vplivi. Na gimn. so na njegov duševni razvoj vplivali brat Avgust, prof. Orešec in dr. K. Lavrič. Uspešnejši je bil v mladinskih spisih: *Iskrice*, zbirka pesmi in povesti, 3 zv. (Lj. 1888-90-92); po ital. izvirnikih prirojnih *Šestdeset malih povesti za otroke* (Lj. 1891) in *Sto beril za otroke* (Lj. 1896); *Dva brata*, povest za dečke od 12.-14. leta po ital. izvirniku (1895); *Milosrčna Zorana* (Gor. 1895); *V domačem krogu*, zbirka pesmi in povesti za mladino (Gor. 1896); *Veselite in žalost*, povest za dečke v dobi od 12.-14. leta, prirejena po Fr. Frischu (Lj. 1895); *Na različnih potih*, povest za dečke od 11.-14. leta (Lj. 1898); *Pri Vrbovčevem Grogi* (Lj. 1900) in *Mirko Poštenjakovič* (Mrb. 1885, ponat. Lj. 1901); poslovenil E. Richebourgov roman *Prokleta* (1885) in iz nem. *Ljudmila* (Trst 1887). 1898 je z O. Župančičem priredil Verdijevo *Aido* za slov. oder; 3 dej. je prevedel L., 4. Župančič. V KMD 1890-95 je priobčil devet pesmi, eno v SV 1890, nekaj jih je izšlo v Sketovih Slov. čitankah za I. in II. razr. - L. je pisal tudi pedagoške članke: *Zakaj naj se muzika po pripravnica skrbno goji?* (SU 1873, 333); *Kako učiti branje v ljud. šoli, da bo ta nauk v resnici ploden?* (UT 1878, 337); *Materin jezik v slov. ljud. šoli* (UT 1883); *O pravopisju v slov. ljud. š.* (UT 1898, št. 9-14); *Mladinski spisi*, kako jih mladina čitaj in kake dolžnosti ima učitelj do njih? (P 1901, 71-74). Po raznih virih je sestavil poljudno razpravo *Človek v pogledu na njegovo telo in dušo*, s kratkim navodom, kako si ohraniti in utrditi zdravje (UT 1885-86, ponat. Lj. 1886), in vzgojno knjižico *Otrok*. Njegova je tudi *Slovstvena zgodovina v slov. ljud. šoli*, ki vsebuje življenjepise

pisatelj iz ljudskošol. beril (UT 1885-85, ponat. Lj. 1885). - Napisal je vrsto biografij in nekrologov: o bratu Avgustu (V 1879; E 1880; J 1927); o Volariču (ob odkritju spomenika; UT 1909); Jos. Kocjančiču (E 1880; NA 1913); J.P. Gallusu (LZ 1886); Andreju baronu Čehovinu, ki je v vojnah 1848-49 napredoval od prostaka do stotnika in barona (SN 1887, št. 228-38, v nemščini 1895); o Antonu Klodiču Sabladorskem (UT 1914); Iv. Krajniku (UT 1917) idr. - Klavirja ga je učil star. brat Avgust. V Gor. mu je bil glasb. učit. A. Hribar (PSBL I, 546). V dij. letih je orglal pri Novem in Starem sv. Antonu v Gor. Prvo skladbo *Veseli učenec* s svojim besedilom je priobčil v V 1871. Svoje skladbe je objavljajal v prilogi V, Glasb. zore in NA. Nekaj cerkv. pesmi je izšlo v CG. Katol. bukvarna v Lj. je izdala 1911 L-ovo *Zbirko cerkv. pesmi za meš. zbor* in *Domače glase* (1922). Med vojno je založil gor. delež. odbor L-ov meš. zbor *Svetogorski Materi božji* s slov. in nem. besedilom. Njegove pesmi so naravne, preproste in melodične. V rkp. so ostale še razne cerkv. in posvetne skladbe. Uredil in izdal je skladbe brata Avgusta. Za zasluge je bil 5. maja 1925 odlikovan z Redom sv. Save 5. razr.

Prim.: SBL I, 629-30 in tam navedena liter.; Glaser IV, 330-34; SN 1915, št. 84; 1930, št. 90 s sl.; 1932, št. 40 s sl.; UT 1915, št. 9; Z 1915, 259 s sl.; 1920, 70-75; KGMD 1927, 41-43 s sl.; S 1932, št. 40 s sl.; J 1932, št. 43 s sl.; CG 1932, 80-82; KMD 1933, 75 s sl.; Jclerčič, 60, 77, 83, 89, 92; Trobina, 99, 103; Savli, PDK 9. nov. 1977.

Har.

LEBAN Karolina (Katarina), učiteljica, r. 29. apr. 1868 v Tolminu, u. 3. maja 1964 v Kanalu; hči Ane Leban. Osn. š. je končala v Tolminu, nadaljevala šolanje v Lj. (1881-83) in v Gor., kjer je napravila učiteljsko maturo (1887). Od 1887-91 je učila v Rihemberku (danes Branik), potem vse do 1927 v Kanalu. Bila je pomembna kulturno-prosvetna delavka v Kanalu tudi še po upokojitvi; fašistična oblast jo je preganjala prav zaradi njenega nastopanja v obrambo slov. jezika. Znan je njen nastop pred it. oblastjo, ko je z mislimi Mazzinija in Carduccija opravičevala rabo materinega jezika tudi za Slov. Denarno je podpirala dijake in študente, skrbela je tudi za skladateljca Mariju Kogoja (PSBL II, 94-96), da je dobil v Kanalu primerno oskrbo ter da je mogel nadaljevati šolanje na gor. Alojzijevišču. Poznala je tudi pesnika Gregorčiča ter s spomini nanj nastopila pri odkritju spomenika v Kobaridu 24. maja 1959 (*Njegov

obraz je bil tako žalosten in njegove oči tako mile...»), potem ko je dopolnila 91 let življenja. Za dolgoletno kulturno-prosvetno delovanje je prejela visoko drž. odlikovanje.

Prim.: L. Zorzut, Kanal ob Soči, Stoletnica kanalskih gasilcev, 1963, 25; PrimN 28. maja 1959, št. 21; L. Zorzut, PrimN 15. maja 1964, št. 12; GorZb 1968, 113; Ob stoletnici kanalske čitalnice in ob odkritju spomenika Mariju Kogoju, Kanal 1967, 14, 39.

B. Mar.

LEBAN Matija, šolnik na Goriškem. Njegovo življenje ni ugotovljeno, v šolske dokumente je prišel 1775, ko so 3. sept. ustanovili v Gor. normalko. Normalka je bila »učiteljske one dobe« (Apih), ves pouk pa je bil v nemščini. Ker nem. v Gor. ni bila razširjena, je član šolske komisije Morelli 4. dec. 1775 predlagal dunajski dvorni komisiji, naj ustanovi v Gor. pripravnico za normalko. Dvorna komisija je načrt že 23. dec. 1775 odobrila in »naročila učitelju Matiju Lebanu, naj poučuje vsak dan po dovršenem normalčnem pouku 1 3/4 ure "s svojo spretnostjo in potrpežljivostjo" take dijake, ki prav nič nemški ne znajo. Izbrali pa so L., ker je bil večš nem., slov. in ital.« (Apih). Kmalu pa so uvideli, da je to premalo, zato so ustanovili 1776 popoln in reden elementarni razred in nastavili dva osnovnošol. učitelja, Lebana in Portulussija, najbrž enega za slov., drugega za ital. dečke. Prosnova se je opravila po L-em načrtu, »ki se je sploh kazal moža krepke iniciative« (Apih). L. pa kmalu ni bil zadovoljen z učno snovjo, zato je poslal svoj načrt naravnost cesarici Mariji Tereziji. Ker ni nem. materin jezik, je učenci ne znajo, zato bi bilo bolje ustanoviti šolo za nem. jezik (deutsche Sprachschule) s tremi učitelji, ki bi znali vse tri deželne jezike (nem., slov., ital.), ker se morajo nadomeščati. Enako bi moral biti usposobljen katehet. Verouk bi morali učiti v materinščini, da bi mogli učenci doma s starši ponavljati snov. Ker ne zna rav. in katehet Hilferding deželnih jezikov, naj postavijo Lebana za rav. ali pa ga prestavijo. L-ovo pismo cesarici, ki mu je sledilo še eno, je vzbudilo živahne polemike in v gor. šol. komisiji sta bila člana Morelli in Romano osebno proti Lebanu. Zato so ga 22. febr. 1777 kazensko prestavili v Bovec, da ustanovi tam trivialko. Ustanovil jo je in poučeval v nem. in slov. ter dosegal lepe uspehe. Takoj je poslovenil abecednik in ga poslal gor. šol. komisiji, morda je mislil, da bo ustregel tudi grofu Emanuelu

Torresu, poročevalcu gor. šol. komisije, ki mu je bil naklonjen. Vendar njegovega abecednika niso natisnili, ker je 9. apr. 1777 študijski odsek dvorne kancelarije svetoval gor. komisiji, naj dá knjige za šole na kmetih (čitanka, abecednik, katekizem) posloveniti po »kranjskem«^o ravn. Kumerdeju, natisnejo pa se lahko na Dunaju. L. je bil 1779 še v Bovcu, potem ni o njem več sledu. Pred nastopom na normalki pa je več let vodil zasebno šolo v Gorici.

Prim.: Jož. Apih, Ustanovitev narodne šole na Slov., LMS 1894, 253-314; 1895, 146-232; Kidrič, Zgod. 197-98, 200, 201.

Jem.

LEBAN Pavla, ljudska pesnica, r. 26. dec. 1913 v Poljubinju, živi prav tam. Oče Blaž, kmet, mati Terezija Manfreda. Osn. š. je obiskovala v Poljubinju in Tolminu. Po š. se je izučila za šiviljo in delala v domačem kraju. Delovala je v kulturnoprosv. življenju Poljubinja, tudi takrat, ko je faš. preprečil vsako legalno obliko dejavnosti. Zelo zgodaj se je vključila v gibanje OF, 10. apr. 1943 (nekaj dni potem, ko je padel njen zaročenec Albin) je stopila v partizane (Severnoprims. odred), po kapitulaciji It. je bila bolničarka (Tolm. bataljon, Prešernova brigada, podof. š. 31. divizije), nato od nastanka dalje (konec 1943) do 7. maja 1945 bolničarka (in kult. delavec) v part. bolnišnici »Franja«^o pri Cerknem. Po vojni je bila v Gor., v bolnišnici JA odreda kot bolničarka in referent za kulturo. Nato je službovala kot vojaški uradnik vse do 1952, ko je bila demobilizirana, potem je do upokojitve (1963) službovala na obč. Tolmin. Pesniti je začela v času, ko je bila bolničarka v bolnišnici »Franja«, tematika njene poezije so bili dogodki in utrinki iz part. življenja. Pesmi je pisala tudi kasneje ter jih zbrala za celo pesmarico, ki je izšla na ciklostilu kot *Partizanske pesmi*. Svoje pesmi je večkrat objavila (TV-15, Borec, TolmZb 1975), prav tako je objavljala spomine na svoje delovanje v NOB.

Prim.: Borec 4/1974, 599-608; TV-15 4. mar. 1976, št. 15; 28. apr. 1977, št. 16-17; Partizanska bolnišnica »Franja«, Idrija 1983, 27-34, 53, 81-85, 240-42; TolmZb 1975, 97-98.

B. Mar.

LEBAN Stane, igralec, režiser r. 29. dec. 1934 v Stanovišču pri Breginju, oče Jožef, kmet in krojač, mati Marija Kosmačin, gospodinja. Prvi razr. je obiskoval še v it. osn. š., po 1945 pa nižjo gimn. v Gor., Tolminu in Bovcu. Šolanje je nadaljeval na sred. š. za sanitarne tehnike v

Lj. (diplomiral 1954), istočasno je obiskoval štiri leta gledališke tečaje Jan. Roharčka. Kasneje je študiral ob delu tudi na višji šoli za zdravstvene delavce v Lj. (diploma 1967) ter na Fak. za sociol., novinar. in polit. vede v Lj., kjer je imel vpisano smer sociologija in je absolviral 1977. Po sred. š. je bil najprej sanitarni inšpektor (okraj. zdravstv. dom Gorica 1954-55, zdravstveni dom Ajdovščina 1956-57), nato je bil zaposlen do odhoda na odsluženje vojaškega roka (1957-58) kot igralec v Mestnem gledališču v Novi Gorici. Nato je bil 24 let na Zavodu za socialno medicino in higieno v Novi Gorici (1958-82), kjer je bil laborant, referent za epidemiologijo in tudi vršilec dolžnosti dir. Od 1982 je zaposlen kot igralec v PDG, ki ga je 1968 za krajši čas tudi vodil kot vršilec dolžnosti dir. V umetniškem svetu tega gledališča je sodeloval od 1958 do 1982, vrsto let kot njegov preds., tako da je sodeloval pri oblikovanju repertoarne politike ter umetniške podobe te hiše, pa tudi pri borbi za njeno profesionalizacijo. Honorarno je učil tudi socialno medicino na sred. medic. š. v Šempetru pri Gorici ter režira v raznih prosvetnih društvih, vrsto let je član sveta za kulturo pri Skupščini občine Nova Gorica ter član odb. za odnose z verskimi skupnostmi pri obč. konferenci SZDL. Kot igralec je sodeloval pri Mestnem gledališču Nova Gorica od njegove prve predstave 1955 ter odigral nad 110 vlog, med katerimi je bila vsaj polovica nosilnih. Tako se je razvil v izrazitega karakternega igralca, ki dosega vidnejše uspehe v tragikomičnih vlogah, čeprav je ustvaril vrsto zelo dobrih likov tudi v dramskih predstavah. Gledališko izobrazbo si je pridobil pri Roharčku in Sancinu, precej pa se je učil tudi pri St. Severju in Cescu Basegiu. Med igralskimi stvaritvami izstopajo: Tonček (Linhart, Ta veseli dan, 1956), Marco (N. Monzari, Mrtvi ne plačujejo davkov, 1958 in 1966), Savelli (A. de Benedetti, Dva ducata rdečih vrtnic, 1958), Njuhin (Čehov, O škodljivosti tobaka, 1958), Truffaldino (Goldoni, Sluga dveh gospodov, 1959), župnik Klavora (M. Mihelič, Operacija, 1960), Jože (Bevk, Krivda, 1960), Krnec (Cankar, Kralj na Betajnovi, 1961), Dr. Ostar-mark (A. Strindberg, Oče, 1962), Medež (Držić-Rupel, Boter Andraž, 1962), Inženir (B. Hofman, Zvezde na jutranjem nebu, 1963), Vremenar (N. N. Richard, Vremenar, 1963), Gruden (Cankar, Za narodov blagor, 1964), Grebeauval (Hochwalder, Javni tožilec, 1964), Glažek (Linhart, Župa-

nova Micka, 1965), Nicia (N. Machiavelli, Mandragola, 1965), Čamernik (M. Bor, Kolesa teme, 1967), Filiberto (Goldoni, Tast v sili, 1968), Baron (Linhart, Ta veseli dan, 1969), Joseph (Spewak, Naši angeli, 1969), Župnik (Cankar, Kralj na Betajnovi, 1970), Angelo (Bevk, Kajn, 1970), General (Ustinov, Romanov in Julija, 1971), Svejč (Torkar, Vstajenje J. Svejka, 1971), Lipe (Goldoni-Rupel, Primorske zdrahe, 1972), Blagojevič (Nušič, Pokojnik, 1972), Gospod (Ionesco, Novi najemnik, 1973), Menenij (Shakespeare, Koriolan, 1973), Hero (Anuif, Skušnjava, 1974), Pijani kmet (Cankar, Hlapec Jernej, 1974), Dandin (Molière, George Dandin, 1975), Ječar (V. Cuderman, Igra o grešnem puntarju, 1975), Tomko (Bukovčan, Preden bo petelin zapel, 1976), Mathieu (G. Feidau, Hotel svobodne menjave, 1976), Pat (Brendan, Talec, 1977), Crnilogar (Kosmač-Povše, Balada o trobenti in oblaku, 1977), Laudissi (Pirandello, Kaj je resnica, 1979), Kvirin (Grum, Dogodek v mestu Gogi, 1980), Knez (Shakespeare, Dva gospoda iz Verone, 1980), Bolšincov (Turgenjev, Mesec dni na kmetih, 1982), Tomaji (Orkany, Totovi, 1982). Poleg režij za društva (tudi v zamejstvu) je postavil za PDG tudi predstave: Čehov, O škodljivosti tobaka, 1958, in Snubač, 1958; Dickens, Cvrček za pečjo, 1959; M. Mihelič, Operacija, 1959; M. Rostand, Ne ubijaj, 1959; Sartre, Obzirna vlačuga, 1960; Gray, Lepota in zver, 1960; tudi scena; E. Kristan, Ljubislava, 1961; tudi scena; V. Strgar, Heroica, 1961; K. Brenk, Modra vrtnica za princesko, 1962; Conrad, Klovni in njegov cirkus, 1964; D. van Hep, Hura soncu in dežju, 1966; Ambrose, Čarodejni mangovi listi, 1966. Kot igralec je sodeloval tudi v TV oddajah TV-žehtnik, TV-križanka, za film in TV je odigral okrog dvajset vidnejših vlog, med katerimi izstopajo Jeprški učitelj (Jeprški učitelj, 1969), Jakopin (Cvetje v jeseni), Pantalón Cagaccia (Dekameron, O čudodelnem kamnu), Klinjon (Kaplan Martin Čedermac), Sančo Pansa (Lutke mojstra Pedra), Utešitelj (Kvartopirci), Debeli major (Manj strašna noč). Kot gost je večkrat igral tudi v SSG v Trstu, v Koprju in drugod. Napisal je tudi več člankov za GL PDG. Za svoje delo je prejel Kosovelovo nagrado (1965), medaljo dela (1968) ter Bevkovo nagrado (1977).

Prim.: Osební podatki; arhiv PDG (tudi fotografsko gradivo); GL PDG; gledališke kritike ob posameznih premierah; SGL II, 369-70; MSE; Peter Grum, Bevkova nagrada, PrimN 30. sept. 1977, št. 40, 9; St. Leban, GL PDG 1977/78, št.

60; Nada Ravter, Sociolog na deskah, ki pomenijo svet, 7 D 23. okt. 1980, št. 43, 14-15 (intervju). Jan

LEBAN Tone, tigrovec, r. 16. nov. 1905 v Žabčah pri Tolminu. Oče Anton, mati Neža Leban, kmetje. Osn. š. v Tolminu, aktiven v TIGR od 1927 do fašist. napada na Jlslo. V L-ovi celici v Žabčah aktivni Iv. Rejec, Jože (1903) in Franc (1906) Kavčič, padla 1943 v NOB. L. raznašal antifaš. tisk in slov. knjige po vseh tolm. vaseh, posebno na Most na Soči, v Volče in v Tolmin Srečku Šorliju, Rozi Oblesčak in družini Šorlijevim, ki so ga nosili v Gor., in Fr. Šavliju-Medvedu. Po aretacijah spomladi 1930 kurirja Jer. Luznika, T. Rutarja, And. Manfreda idr. je povezoval dejavnost organizacije TIGR in potoval s kolesom in z motornim kolesom z Loj. Šavlijem s tem namenom v Kobarid, Cerkljo, Idrijo, Gorico in celo v Ajdovščino, pri čemer se je izogibal policijski kontroli, da se ni posluževal avtobusa in delal ovinke izven glavnih prometnic. Zaradi aretacije kurirja Luznika je bila urejena kurirska pot s tigrovci v Čadrgu preko planine Govnjač, mu prinašali literaturo in sam iz Čadrga. L. jo raznašal po omenjenih vaseh in krajih, zbiral podatke o faš. nasiljih, preganjanju in aretacijah naših ljudi ter razdeljeval pomoč zaprtim tovarišem v ital. zaporih. Po vrnitvi Luznika iz zapora je spet kot prej od njega prejemal ilegalni antifaš. tisk. Nov. 1941 je sklical sestanek tigrovcev v Žabčah, ki sta ga vodila A. Velušček-Matevž in K. Batistuti iz Tolm., organizirali OOF, L. bil vodja. Pod podom nad kuhinjo skrival večje količine orožja in streliva, ga iz previdnosti odnesel in zakopal pod prag vhoda v hišo. Med strogo polic. preiskavo so tudi pod nad kuhinjo potrgali, orožja niso našli. L. je bil 10. jan. 1943 aretirán, ga mučili in pretepali v tržaških zaporih. Med tem je bilo orožje izročeno partizanom. Po kapitulaciji It. se je 8. sept. 1943 vrnil iz zapora in sodeloval kot obveščevalec v NOB do kapitulacije Nemčije.

Prim.: T. Rutar, TolmZb 1975; PrimN št. 29, 1976.

Rut

LEBAN Vladimir, zemljepisec, r. 16. mar. 1912 v Trstu, u. 23. dec. 1977 v Lj. Oče Urban, mati Matilda Panovič. Po prvi svet. vojni se je njegova družina preselila v Celje, kjer je obiskoval osn. š. in gimn. (matura 1931). Na lj. U je diplomiral 1941 iz geografije in zgod. Med drugo

svet. vojno je delal kot težak v Avstriji. Po vojni je učil na nižji gimn. v Ljutomeru, tu je bil tudi tajn. obč. in referent za ljudsko imovino. Nato je služboval v Lj., kjer je bil med leti 1946 in 1962 ravn. Zemljepisnega muzeja. Ob ustanovitvi VSP (PA) je postal njen predavatelj, 1962 je pričel predavati tudi na odd. za geografijo Fil. fak. v Lj. Tu je 1964 promoviral s *Poroke kot migracijski faktor v geografiji*. 1966 je postal docent za regionalno geografijo (Jsl. in Evropa izven ZSSR), poleg tega je poučeval še na PA. Zaradi bolezni je bil 31. maja 1976 invalidsko upokojen. L-ovo strokovno delo se je začelo v Zemljepisnem muzeju, zbiral je zemljep. gradivo muzejske vrednosti in prirejal tematske razstave. Istočasno je potekalo njegovo raziskovalno delo, ki se je usmerilo na nekaj zanimivih področij: zemljepisna problematika podeželja (sprememba obdelovalnih površin), urbanizacija kmetijskih področij, selitev prebivalstva (zlasti povezana s porokami); raziskoval je dalje naseljatobore na Slov. ter reliefne oblike v toponimih. Sodeloval je pri sestavljanju zemljep. š. učbenikov; tako je s S. Kranjcem izdal *Zemljepis Jugoslavije za višje gimnazije* (Lj. 1954), ki je izšel popravljen 1958 kot *Zemljepis Jugoslavije za gimnazije* (ponat. oz. popravljen izdaja 1968 in 1971). L. je sodeloval na vrsti strokovnih srečanj (zvezna, republ., mednarodna). Več let je bil tajn. Zveze geografskih društev Jsl. (1957-61) in aktivno deloval v Geografskem društvu Sje. Njegove pomembne razprave so: *Doseljevanje v Ljubljano* (GV 18/1946, 60-93); *Kmetijska zemlja v Sji* (GV 19/1947, 139-51); *Nanos* (GV 22/1950, 100-39); *H. K. Freyer* (GV 26/1954, 131-47). V Sofiji je izšla njegova razprava *Posava i Adriatika* (1967).

Prim.: ULjBB 2, 53-54; 3/1, 96-97; GV 26/1954, 206-07; 49/1977, 259-60; Večer 8. nov. 1968, št. 263; PDK 2. dec. 1969, št. 277; Delo 13. jan. 1977, št. 9.

B. Mar.

LEBEN FRANCE, arheolog, r. 4. jul. 1928 v Vincarjih v Škofji Loki posestniku Francu in Ani Pecher. Po maturi na gimn. v Lj. 1947 je tu študiral na U arheologijo in diplomiral 1957. 1971 je na U v Zgbu doktoriral s tezo *Kulturna pripadnost jamskih najdb na področju jugovzhodnih Alp v prazgodovinskem obdobju*. 1955 je nastopil službo kot asistent-arheolog v Inštitutu za raziskave krasa SAZU v Postojni in 1970 napredoval v višjega strokovnega sodelavca. Od 1971 je član Inštituta za arheologijo SAZU v Lj.

1972 je postal znansveni, 1976 višji znanstveni sodelavec in 1982 znanstveni svetnik. Kot štipendist Humboldove ustanove se je 1964-65 in 1965-66 izpopolnjeval v Inštitutu za prazgodovino U v Heidelbergu. 1972 pa mu je podelitev Penrose, štipendije pri American Philosophical Society iz Philadelphije, omogočila študij neolitskega gradiva in arhivalij v ustanovah sosednjih alpskih pokrajin. Udeležil se je mnogih domačih in tujih arheoloških kongresov; s predavanji pa je sodeloval 1956 na mednarodnem kongresu Nemške speleološke zveze v Laichingenu, 1962 na tretjem jsl. speleološkem kongresu v Sarajevu, 1968 na mednarodnem simpoziju o prazgodovini vzhodne jadranske obale na Hvaru, 1969 na mednarodnem simpoziju o nastanku in kronologiji badenske kulture v Nitri na Slovaškem, 1970 na študijskem srečanju o Krasu v Repnu, isto leto na mednarodnem kolokviu o neolitiku in eneolitiku Slovenije in sosednjih pokrajin v Mrbu, 1972 na svetovnem simpoziju o prazgodovinskih religijah v severni Lombardiji v Val Camonici, isto leto na kongresu speleologov Isle v Lipici, 1973 na mednarodnem speleološkem kongresu v Olomoucu ter na zborovanjih slov. jamarjev in raziskovalcev Krasa 1969 v Ribnici, 1970 v Lj. in 1974 v Kranju. V skladu s svojo specialno stroko neolitik, eneolitik in zgodnja bronasta doba na področju jugovzhodnih Alp in našega Krasa se posveča študiju in raziskavam materialne in duhovne kulture, poselitvenim problemom, migracijskim tokovom in vplivom sosednjih in oddaljenejših kultur prazgod. ljudi na tem prostoru ter odkrivanju novih lokalitet in kulturnih dobrin. Tako je v jami Trhlovci pri Divači prvi na našem Krasu odkril neolitske kulturne plasti, v katerih pomeni zlasti keramika neolitsko jadransko komponento, v bližnji jami Mali Triglavci pa je trčil nad pleistocenskimi sedimenti na še starejšo mezolitsko kulturno plast, ki jo potrjujeta zlasti cervidna favna in obdelano koščeno orodje. Samostojno je vodil nad 50 arheoloških raziskovanj ter sondiral in sodeloval pri vodstvu 20 raziskovanj doma in na tujem, tako npr. v Zegnani jami, Ovčarskem spodmolu in Grlovki pri Orehku blizu Postojne, v jami Brišče (Grotta Monte Brischis) pri vasi Selce v Furlaniji in v jami Podgrize pri Vrhu (S. Michele) na Goriškem. Objavil je mnogo znanstvenih razprav, strokovnih člankov, poročil, ocen, med prvimi so: *Nove arheološke najdbe v jamah na Notranjskem* (Arheološki vestnik 7, 1956, 242-

58); *Stratigrafija in časovna uvrstitev jamskih najdb na Tržaškem krasu* (ibid. 18, 1967, 43-109); *Opredelitev neolitike in eneolitike keramike iz jamskih najdišč jugovzhodnega alpskega prostora* (ibid. 24, 1973, 143-58); *Osteološke in kulturne najdbe prazgodovinskega človeka iz kraških jam Slovenije in mejnega ozemlja* (ibid. 29, 1978, 13-35); *Progress and Achievement of Thirty Years of Prehistory in Slovenia* (ibid. 30, 1979, 29-40); *Dosedanje arheološke najdbe v jamah okoli Divače* (Acta carsologica 2, 1959, 231-49); *Materialna kultura in izsledki arheoloških najdb v Kevdercu in Lubniški jami* (ibid. 3, 1963, 213-51); *Jamska arheologija matičnega Krasa* (ibid. 6, 1974, 241-56); *Značilnost in pomen nekaterih arheoloških jamskih najdišč na področju jugovzhodnih Alp* (Adriatica praehistorica et antiqua, Zbornik naučnih radov, Zgb 1970, 407-37); *The First Adriatic Neolithic in Slovenia* (Archaeologia Jugoslavica 17, Bgd 1979, 3-7). Sodeloval je pri izdelavi arheološke karte Sje. in Jsle. ter dopolnjuje antropospeleološko bibliografijo od sredine prejšnjega stol. dalje. Od 26. letnika (1975) dalje je ur. Arheološkega vestnika, od 15. letnika (1972) sour. Naših jam, od 26. letnika (1978) glavni ur. Loških razgledov. Član je mednarodnih združenj speleologov v Laichingenu (ZRN), Halleinu (Avstrija), Capo di Ponte v Val Camonici in v Trstu. Prejel je 1977 nagrado Sklada Borisa Kidriča (s sodelavci) za Arheološka najdišča Slovenije, 1980 srebrno plaketo Borisa Kidriča za zasluge pri širjenju tehnične kulture in 1981 zlato plaketo za posebne zasluge pri širjenju znanstveno-tehničnega izobraževanja mladih Jsle.

Prim.: Biografije in bibliografije znanstvenih in strokovnih sodelavcev SAZU, Lj. 1976, 69-73; osebni podatki.

Svk.

LEGAT Jernej, tržaško-koprski škof, r. 16. avg. 1807 v Naklem na Gorenjskem, u. 12. febr. 1875 v Trstu. Oče je bil organist in cerkovnik in je učil mladino branja in pisanja; mati Agnes Gogalla, polsestra goriškega nadškofa Jožefa Balanta. Po dovršeni gimn. v Lj. 1826 je odšel na Dunaj študirat pravo, a se je kmalu vrnil in stopil v gor. bogoslovje. Mašniško posvečenje je prejel v Gor. 19. sept. 1830. Spomladi 1831 je šel v Augustineum na Dunaj in v jeseni 1833 postal doktor teologije. Po končanih študijih v Gor. postal dvorni kpl. pri nadškofu, svojem stricu, in nekaj časa poučeval dogmatiko v gor. bogoslovju. Po smrti svojega strica nadškofa je 1834 prestopil v tržaško-koprsko škofijo in

sprejel službo škof. notarja in kanclerja škofa Matevža Ravnikarja. 1838 je postal žpk v mestni župniji sv. Marije Velike (S. Maria Maggiore), 11. jan. 1844 pa gubernijski svetnik v Benetkah. Cesar Ferdinand ga je 7. okt. 1846 imenoval za tržaško-koprskega škofa. Imenovanje je 21. dec. 1846 potrdil papež Pij IX. Škofovsko posvečenje je prejel v Gor. 11. apr. 1847 in kmalu za tem v 40. letu starosti sprejel vodstvo obeh škofij. - Škof L. je vodil škofiji 28 let in si s svojo bistroumnostjo in krepostjo postavil najlepši spomenik v zgod. trž. Cerkve. Bil je zelo delaven, odločen in neutrudljiv in je v vsakem pogledu užival občno spoštovanje. Pri svojem delu se je previdno in smotno oziral na včasih zamotane in svojevrstne razmere v Trstu in obširni škofiji; te so bile vedno tudi viden odsvit razmer, ki jih je preživljala tedanja Avstrija. Narodna zavest se je vedno bolj oživljala — tako pri Italijanih kakor pri Slovencih; pojavljala se je vedno večja odtujenost zlasti mestnih ljudi verskemu življenju; liberalna miselnost, ki ni bila nikoli naklonjena Cerkvi in njenemu nauku, zlasti cerkvenemu poseganju v šole in šolsko versko vzgojo, je prihajala do vedno večje veljave, kar se je v določenih trenutkih pokazalo zlasti pri občinskih oblasteh, med pripadniki it. narodnosti. Kljub vsem težavam si je škof prizadeval za katol. prisotnost v mestni družbi in življenju, za ublažitev nasprotij in napetosti ter za razumno in sprejemljivo sodelovanje. Trudil se je za preprečitev vsake možnosti in priložnosti za spore, kar se mu je tudi velikokrat posrečilo, v kolikor mu je tedanji socialni razvoj dopuščal. Ko je prišel v Trst, so bile v mestu samo štiri važnejše cerkve: Sv. Just, sv. Marija Velika, Stari sv. Anton in Novi sv. Anton. Njegova prva skrb je bila, da je povečal v mestu in v škofiji število župnij: Sv. Just (1847), Stari sv. Anton (1847), Rojan (1862), Sv. Ivan (1859-60), Sv. Jakob (1855), Škedenj (1851), Sv. Križ (1847), Prosek (1850), Repentabor (1857), Sežana (1862), Bazovica (1875). Povečal je število kaplanij: Boljunec (1852), Podgorje (1848), Sv. Elija (1864), Kontovel (1847, župnija 1875). V njegovem času so bile zgrajene ali dograjene ter posvečene razne cerkve: Bazovica (1862), Boršt (1847), Sv. Ivan (1858), cerkev rožnega venca za občinsko palačo (1871), Novi sv. Anton (1849), Rojan (1862), Sv. Jakob (1854), Sv. Karel Boromejski v ubožnici v sedanji ulici Pascoli (1862), cerkev v vili Revoltella (1867), Kubed (1861), Trebče (1865), ka-

pucinska c. na Montuzzi, katero je škof posvetil 1870 in v kateri so ga pokopali in mu postavili doprsen spomenik. 1849 je odprl semenišče za bogoslovce četrtega letnika, ki so do tedaj študirali v gor. osrednjem bogoslovju, ki je pa prenehalo po njegovi smrti. V jun. 1862 je blagoslovil novo ubožnico (v vhodu je njegov spomenik). Trudil se je, da bi odprl dijaško semenišče v Kopru, a ni uspel. V Trst je poklical kapucine, katerim je izročil dušnopastirsko skrb v mestni bolnišnici. Veliko skrbi je posvetil duhovščini. Skušal je povečati število duhovnikov, ugotoviti njihovo znanje in prizadevnost za oznanjevanje božje besede (v mestu seveda tudi v slov. jeziku), izboljšati njihovo ekonomsko stanje. 1863 je za duhovnike vpeljal dekanijske konference, ki naj bi služile za poglobljanje verskega nauka in usmerjanje pastoralnega dela; 1865 je začel izdajati škof. uradni list - *Folium diocesanum*, ki pa je prenehal izhajati pod L-ovim naslednikom škofom Dobrilo. Skrbel je za povezanost med slov. in hrv. duhovščino, sam je veliko pridigal, pridno izdajal pastirska pisma, pri srcu so mu bila razna verska združenja in verske družbe, pospeševal je ljudsko šolstvo, zvesto opravljal pastirske vizitacije v škofiji, bil je član istrskega sabora v Poreču. 1869-70 se je udeležil prvega vatikanskega koncila in z drugimi avstr. škofi vred držal s koncilsko manjšino, a je končno sprejel koncilске odločbe. Vse priče njegovega življenja in delovanja soglašajo v prepričanju in trditvah, da je bil škof Legat pravi pastir, škof za vse in vsem odprt.

Prim.: ŠkATrst; ŠkALj; *Folium diocesanum*, Trst 1865-1875; *Prospetto delle diocesi di Trieste e Capodistria*, Tr. 1940; *Annuario della diocesi di Trieste*, Tr. 1982; SBL I, 631; Matija Sila, Trst in okolica, Tr. 1882; Božo Milanović, Hrvatski narodni preporod u Istri I, Pazin 1966, 67; Giampaolo Valdevit, *Chiesa e lotte nazionali: il caso di Trieste (1850-1919)*, Udine 1979 (z bogato navedbo virov).

Skerl

LEGIŠA Dragomir, časnikar in publicist, r. 17. dec. 1925 v Devinu »pri Kupčevih«. Oče Josip, kmet, mati Marija Mervic iz kmečko-ribiške družine v Devinu. Obiskoval je it. osn. š. v Devinu, dva razr. it. nižje gimn. v Tržiču, nato bil do mature gojenec škof. gimn. v Gor. in Vidmu. Ker ta š. ni imela pravice javnosti, je po vojni maturiral na slov. real. gimn. v Trstu. Na trž. U je najprej študiral kemijo, po večletnem presledku pa se je vpisal na tamkajšnjo Pravno fakulteto in dipl. iz polit. ved. Polit. je začel de-

lovati po vojni najprej v vrstah SDZ, nato pri SKSZ v Trstu. Bil je med ustanovitelji SSK in 1969-70 tudi njen polit. tajn. za trž. pokrajino. 1952 je bil prvič izvoljen v devinsko-nabrežinski obč. svet in ostal v njem do 1975, kasneje tudi kot župan. 1953 je bil v delegaciji slov. obč. svetovalcev s Tržaškega, ki je v času trž. krize obiskala preds. Tita in E. Kardelja v Bgdu. Kot član SKSZ je kandidiral na obč. volitvah 1952, 1956 in 1960, kot član SSK pa 1964 in 1970 in bil vedno izvoljen. 1964 je bil na LSS istočasno izvoljen za pokraj. svetovalca v Trstu, a je moral odstopiti, ko je bil 1965 izvoljen za devinsko-nabrežinskega župana na osnovi sporazuma med strankami sredinske levice (KD, PSDI, PSI) in SSK. 1970 je bil ponovno izvoljen v devinsko-nabrežinski obč. svet in trž. pokraj. svet, v slednjem je po sklenitvi sporazuma med KD, PSU, PRI, PSI in SSL postal odbornik. Ko je bila v devinsko-nabrežinski obč. sklenjena večina med KD, PSI in SSK, je bil ponovno izvoljen za župana in to ostal do 1975. V polit. delu zagovarja načelo samostojne slov. polit. stranke, važna je njegova vloga pri formiranju trž. SSK, ki je nastala iz več manjših polit. skupin, prav tako dež. SSK po združitvi trž. z gor. SSK. Na prvem dež. kongresu SSK 1975 v Devinu je prejel zlato odličje te organizacije. V manjšinskem polit. življenju se trudi za enotnost v stališčih glede reševanja temeljnih vprašanj Slovencev v It. ob hkratnem upoštevanju idejne in polit. različnosti pripadnikov manjšine. V javnih nastopih in člankih pogosto opozarja na potrebo po upoštevanju znanstvenih spoznanj pri določanju smernic polit., gospod., družb. in kult. razvoja Slov. v It. Tudi je zagovornik dobrih odnosov z matično Slov. oz. Jslo. Obsežno je L-ovo časn. oz. public. delo. Od ustanovitve 1954 dalje je odgovorni ur. NL, po smrti E. Besednjaka 1968 pa je postal tudi njegov glavni ur. V listu se ukvarja predvsem z lokalnim in vsedržavnim it. polit. življenjem, občasno pa sega tudi na Koroško in v obravnavanje jsl. problemov. Pomembna je vrsta L-evih člankov o cerkveno-upravnih vprašanjih s posebnim ozirom na Trst, ki so važen prispevek v prizadevanjih po bolj odprtem odnosu trž. kurije do slov. vernikov; v tej zvezi so vredni omembe komentarji ob smrti msgr. Al. Fogarja (NL 2. sept. 1971), dr. J. Ukmarja (NL 5. nov. 1971), msgr. A. Santina (NL 19. mar. 1981) in msgr. P. Cocolina (NL 14. jan. 1982). Dvakrat je predaval v Dragi pri

Trstu, 1967 o vprašanju *Kako približati današnjemu prebivalstvu naše javno delovanje*, 1975 o temi *Mednarodna konferenca v Helsinkih in slovenska stvarnost* (objavljeno v zborniku *Draga 75*, Trst 1976, 13-19). V GS je objavil razpravo *Tržaški Slovenci na prelomnici* (1967, 9-10, 14-21), v kateri razmišlja o novem polit. položaju, ki je na Tržaškem nastal po odpovedi sporazuma s strani SSK s KD in PSU o upravljanju trž. pokrajine in obč. zaradi namenov širjenja EPIT na nova zemljišča, mnoga v občini Dolina. V reviji *Most* (1972, 33-34, 3-4) je prispeval uvodni poseg z naslovom *Ali imamo zamejski Slovenci nove probleme?*, ki ga je prebral tudi na okrogli mizi v Nabrežini, namenjeni obravnavi novega urbanističnega zakona in hipotez. dež. urbanističnega načrta. 1977 je v PD Igo Gruden v Nabrežini predaval o temi *30. obletnica pariške mirovne pogodbe* in predavanje nato objavil v NL (v več nadaljevanjih od 10. nov. do 15. dec. 1877). Za NL je prevedel obširen uvod iz brošure *Giorgia Bocca Moro, una tragedia italiana*, ki je izhajal od 31. avg. do 2. nov. 1978. Za L-eve članke, zlasti komentarje, so značilni temeljito poznavanje problematike, dognan jezik in jasen analitični pristop. 1978 je dobil priznanje NT ob 30-letnici tega koroškega lista. 1973 je postal član uredništva slov. poročil *Radia Trst A*, jun. 1983 pa ga je družba RAI imenovala za namestnika glavnega ur. v deželnem sedežu F-JK, s pristojnostjo za poročila v slov. jeziku.

Prim.: Osební podatki; NL 26. nov. 1964 (intervju); NL 20. dec. 1969 (intervju); *Draga 77*, 3 (bilten); PDK 27. okt. 1977; NL 14. sept. 1978; NT 14. sept. 1978; NL 8. maja 1980; PDK 9. jun. 1983; 20 let boja za naše pravice v avtonomni deželi Furlaniji-Julijški krajini, Trst 1983, 12; Aleš Breclj, I gruppi politici autonomi sloveni a Trieste 1949-1952, Trieste-Trst 1983, 137 in pass.; Devin - dom Lepe Vide, Devin 1983, 70.

M. V.

LEGIŠA Lino (Vendelln), literarni zgodovinar in kritik, jezikoslovec, prof., r. 22. mar. 1908 v škofljah pri Divači, kjer je bil oče učitelj, u. 28. jun. 1980 v Lj. Oče Henrik, učitelj in zborovodja, mati Kristina Urdih, oba iz Mavhinj pri Trstu. Osn. š. (1914-20) je začel v Mavhinjah, nadaljeval v begunstvu v Dobu, Sentvidu pri Lukovici, na Opčinah pri Trstu in v domačih Mavhinjah. 7 razr. klas. gimn. je dovršil v Sentvidu nad Lj., zadnji razr. na klas. gimn. v Lj. (1920-28). Po maturi se je vrnil k očetu, ki je bil premeščen v Abruce v It., opravil vojaščino v Gradiški in Palermu in bil po vrnitvi na Kras

zaprt v Trziču (Monfalcone). 1930 je družina ilegalno zbežala v Jslo in L. je študiral slavistiko na U v Lj. in diplomiral 1934. V letih 1935-37 je bil suplent na klas. gimn. v Lj., od 1937 do nem. okupacije 1941 prof. na gimn. v Celju. 1938 je doktoriral na lj. U z disertacijo *Slov. poezija od Vodnikovih Pesmi za pokušino do priprav za Krajsko čbelico (1806-1828)*, ki je izšla v Slov. jeziku 1938 in v posebnem odtisu. Mentor mu je bil prof. Fr. Kidrič, ki mu je vtisnil smisel za natančno in vseskozi gradivsko znanstveno dokumentiranje za presoje in trditve. Po doktoratu je dobil enoletno Turnerjevo štipendijo za Pariz (1939-40). Po prihodu Nemcev v Celje se je umaknil k staršem v Šmarje pri Lj. Tu je od avg. 1941 sodeloval z OF, pozimi 1942 je postal preds. rajonskega odb. OF. Sredi avg. 1942 so ga odpeljali v it. internacijo v Padovi. Od tam se je sept. 1943 vrnil v Lj. Po dveh mesecih so ga spet zaprli in v začetku jan. 1944 odpeljali v taborišče Dachau, kamor so jun. pripeljali tudi očeta, mati pa je doma umrla. Od tam se je v začetku jun. 1945 vrnil v Lj., postal šef odseka za liter. na Min. za prosveto, od drugega semestra 1946 do konca 1954 prof. na sred. šoli, v glavnem na klas. gimn. Od 1955 je delal v Leksikološki sekciji Inštituta za slov. jezik SAZU kot strok. sodelavec, od 1958 kot znanstveni sodelavec, od 1959 kot višji znan. sodel., od 1964 kot znan. svetnik. Ves čas je bil član glavnega ur. odbora *Slovarja slov. knjižnega jezika*, pri katerem je sodeloval tudi po upokojitvi 1978 (3 knj.). Od 1954-59 je bil honorarni predavatelj svetovne liter. in jsl. liter. na AIU v Lj. V petdesetih letih je začel svoje življenjsko delo kot ur. in eden glavnih avtorjev *Zgodovine slov. slovstva*, ki jo je izdala SM v 7 knjigah (1956-71). Bil je tudi član pravopisne komisije *Slov. pravopisa* 1962. - L. je napisal okr. 200 razprav, esejev, kritik in člankov, a največ pobud mu je dala rodna Primorska. Prve objave zajemajo usodo Slov. pod It. in so izhajale med vojnami v zgbški Istri. Ponovno je pisal o liter. in narodnostnih dejanjih Gradna, Kosovela, Bartola, Groharja, Gradnika, J. Pahorja, Magajnc, Vuka, Lokarja, B. Pahorja, Rebulc, Bevka idr., pri srcu pa so mu bili tudi pesniki Gradnik, Seliškar, Vodušek, Tauferjeva idr. Po L-em prepričanju odkriva umetnost bistvo sveta in življenja z umom in intuicijo. Obe te zmožnosti mora imeti kritik, da odkriva lepoto in jo posreduje občinstvu, boriti se mora »za lepšo po-

dobro sveta«. Svoje literarnozgod. nazore je izoblikoval v disertaciji, pozneje jih je izpopolnil, ko je študiral in ocenjeval literarnozgod. dela A. Slodnjaka, I. Prijatelja, Fr. Petreta, M. Boršnikove idr. Za ZSS je napisal: *Pismenstvo* (I. knj., 1400-70, 180-84), *Romantika* (II. knj., 5-176 *V ekspresionizmu in novi realizem* (VI. knj., 449 str.). Pomembni knjigi sta *Liber cantionum Carniolicarum*. Kalobški rokopis (Dela II. razr. SAZU Lj. 1973, 232 str.) in *Pisanice 1779-1782* (Razprave II. razr. SAZU Lj. 1977, 510 str.); obe je opremil z bogatim znanstvenim komentarjem. Važnejše razprave: *Romantika* (v knjigi *Zgod. slov. slovstva*, I, MK Lj. 1963, 160-237); *Iz ozadja Prešernove Nove pisarije*. Razmerje do Ravnikarja (SR 19, 1970); *Kras v slov. slovstvu* (Dejanje 1940); *Kos kraškega narečja* (Razgl 1951); *Tragična zgodba Stanka Vuka* (v knjigi S. Vuk, *Zemlja na zahodu*, Kop. 1959); *Kosovel in njegova pesem* (v knjigi S. Kosovel, *Moja pesem*, Mrb 1964); *Poezija odčaranega sveta* (B. Vodušek) (Dial 1965); *Spremna beseda* (v knj. M. Znidaršič, *Ugasla luč*, Lj. 1965); *Literatura prim. Slov.* (Seminar slov. jezika, liter. in kult., 8. Lj. 1972); *Spremna beseda* (S. Kosovel, *Pesmi in konstrukcije*, Lj. 1977); *Pogled po Lokarjevem delu* (v knj. D. Lokar, *Timove igre*, Lj. 1977); *Alasia in njegova knjiga* (Študija v knjigi *Alasia da Sommaripa G.*, *Slovar italijansko slovenski*, druga slov.-it. in slov. besedila, Lj. 1979); *Podoba Danila Lokarja* (razprava v knjigi D. Lokarja, *Dom je jezik*, Lj. 1979). Poleg že omenjenih knjig je uredil: *Antologija slovenačke poezije* (Novi Sad 1950); *Lirika v času moderne* (Lj. 1952, *Klasje*, 32, sour. L. Novy); *Pojte, pojte, drobne ptice*. *Pesmi za otroke* (Lj. 1955); *In ptičke nam zapele so...* *Pesmi za otroke* (Lj. 1973); S. Kosovel, *Sonce ima krono*. *Pesmi in proza* (Lj. 1974). Poskusil se je tudi v prozi: *Mav čez izaro* (Poned. S 1932); *Trte* (Istra 1933); *Ob poti in V zaledju* (Dejanje 1940); *Veliko pričakovanje* (Slov. zbor. 1945); *Izkoreninjeno življenje* (Razgl 1947). Prevedel je grški roman I. Venezis, *Eolska zemlja* (Lj. 1955). Po smrti je izdala SM 1982 knjigo izbranih L-evih esejev, razprav in novel *V preizkušnji*, spremni besedi sta napisala B. Grafenauer in Jan. Rotar, Peter Legiša je sestavil popolno bibliografijo.

Prim.: Družinski podatki; Razgovor z dr. L. L. NL 31. okt. 1957, 7; EJ 5, 502; Biografije in bibliografije znan. in strok. sodel. SAZU, 1976, 104-12; M. Jevnikar, L. L., *KoIGMD* 1981, 89-90; *Slov. književnost*, CZ Lj. 1982, 195-96. Raunik

LEILER Hubert, duhovnik, sin notarskega uradnika Franca in Margarite Arhar, r. v Ribnici 28. jun. 1894, u. 21. mar. 1942 v Lj. Sred. š. je obiskoval v Lj. Prvo in drugo leto bogosl. je opravil v Gor., tretje in četrto pa v Lj., kjer je tudi 10. jun. 1917 prejel mašniško posvečenje. Stopil je v tržaško-koprsko škofijo in služboval v raznih župnijah: kot kpl. pri Sv. Ivanu v Trstu, v Lovranu pri Reki in v Jelšanah; kot župnijski uprav. v Jelšanah in v Hrušici. 1925 je prišel za žup. uprav. na Katinaro, kjer je bil od 5. okt. 1927 do 31. jan. 1932 župnik. S Katinare je odšel v lj. škofijo, najprej tri leta za kpl. v Breznico in nato za dobro leto v Kovor. Od 1935 do 1941 je bil honorarni duhovnik v sanatoriju na Golniku. Od tam so ga Nemci pregnali in se je zatekel v Lj. Dne 21. mar. 1942 so ga v Rožni dolini v Lj. v gostilni ustrelili partizani, ki so kasneje trdili, da je bila pomota, zamenjali so ga s podobnim človekom. Pokopan je v Lj. L. je bil dober in priljubljen duhovnik. Njegova velika zasluga je, da je v jeseni 1931 Tone Kralj poslikal župn. cerkev na Katinari. Te slike so dobro ohranjene in jih lahko prištevamo med najboljše Kraljeve cerkvene slike.

Prim.: ZA Ribnica; ŠkATrst; ŠKALj.

Škerl

LEMUT Jože, organizator NOB na Prim., r. 29. jan. 1918 v Gozdu pri Colu, u. 17. avg. 1942 v Kromberku. Oče Josip, gozdar, mati Marija Kovšca. Z dvanajstim letom je bil pastir, 1932 se je njegova družina preselila v Mrb., kjer je L. postal tekstilni delavec. Ta poklic je opravljal vse do nem. okupacije Jsl. apr. 1941. Leta 1935 je postal član SKOJ-a in kmalu njegov sekretar za področje Mrb.-Pobrežje; takrat se je udeleževal stavk mrb. tekstilcev. Po napadu Nem. na Jsl. se je vključil v prostovoljske odd. in takrat je v spopadu uničil nem. tank. V Zgbu je dočakal konec Jsl., bil nekaj časa v ustaških zaporih, nato je živel v Lj. Vključil se je v gibanje OF in prišel konec jun. 1941 na Prim. z nalogo, da ugotovi stanje in pričenja organizirati NOB. L. je večkrat preko meje prehajal iz Lj. pokrajine predvsem v Vipavsko dolino. Bil je poleg O. Kovačiča (PSBL II, 159-60) in A. Veluščka eden prvih aktivistov in organizatorjev NOB v SlovPrim. Pri Kantetovih (PSBL II, 17-18) v Gor. Branici je organiziral ciklostilno tehniko, apr. 1942 se je udeležil pomembnega posvetovanja aktivistov OF na Sv. gori pri Gor. in dajal udeležencem zaradi odsotnosti A. Veluščka (zaprt)

napotke za delo. Jul. 1942 se je L. mudil v Lj. pokrajini pri Glavnem poveljstvu slov. part. vojske, ko se je vrnil na Prim., je s sabo pripeljal skupino part. borcev, ki so dobili pomembne funkcije v prvem primor. part. bataljonu, imenovanem po pesniku S. Gregorčiču in ki je bil ustanovljen v prvi pol. avg. 1942 nad Ozeljanom. L. je postal prvi komandant bataljona. Toda ko je 17. avg. 1942 zvečer skupaj s T. Brejcem (PSBL I, 134) odhajal s posvetovanja PK KPS pri Bonetih v Kromberku, ju je presenetil poljski čuvaj, ki je L. ubil. Karabinjerji, ki so kmalu prišli na kraj uboja, niso zvedeli, kdo je ubiti partizan; kromberški župnik V. Vodopivec ga je v svojem dnevniku označil kot četnika. L. je bil tudi član PK KPS za Prim., ki je bil ustanovljen pri Bonetih v Kromberku apr. 1942. Na kraju, kjer je L. padel, je bil 17. avg. 1947 odkrit spomenik. L-ovo ilegalno ime Saša.

Prim.: T. Brejc, Saševa smrt, GorZb 1947-1957, Nova Gor. 1957, 114-19; C. Zupanc, O smrti Jožeta Lemuta-Saše, GorLtk 1974, 133-36; Isti, prav tam, 140-42; GorLtk 7/1980, 175-76; Delo 21 avg. 1982; Arhiv NOB v Gor. muzeju Nova Gor.

B. Mar.

LENARDIČ Peter, družbenopolitični delavec, r. 25. mar. 1897 na Humu (Kojško), živi v Novi Gorici. Oče Anton, kmet, mati Marija Klanjšček. Osn. š. obiskoval v domačem kraju, gimn. (1910-14) v Gor., maturiral na učiteljskišči v Tolminu (1920). Od 1915 je bil avstro-ogrski vojak, bil priča vojaškemu uporu v Radgoni, konec vojne je dočakal v Szechesfehervaru, kjer naj bi enota, ki ji je pripadal, preprečevala nemire. 1920 je začel učiteljevati v Doberdobi, nato je poučeval vse do premestitve v notranjost It. (Ovado, Piemont) po raznih krajih Prim. 1929 je emigriral v Jslo (učil je v Kojšici pod Kumom ter več let v Stični). OF se je priključil 1941, zato je bil konfiniran v Gonarsu. Član KPI je postal 1921, ustanovil in vodil sekcijo te stranke v Kojškem. Njegovo javno polit. delo je zlasti oživel po kapitulaciji It., ko je v Brdih deloval kot rajonski, okrajni in okrožni funkcionar OF in KPS. 1944 je ustanovil in vodil odd. za zunanje nabave pri Pokraj. gosp. kom. za SlovPrim. Namen oddelka je bila oskrba partiz. vojske predvsem z živili in drugim gradivom, ki je v partiz. zaledje prihajalo preko Brd iz Furlanije. Po vojni je postal direktor trgov. podj. Prerad, ki je delovalo na dobršnem delu cone B SlovPrim. 1949 se je ponovno vrnil v učitelj-

sko službo, vodil mladinski dom v Kojškem in učiteljeval tam vse do 1958, ko je bil upokojen. Med 1954-56 je vodil na Kojškem kmetijsko-gosp. š. in bil vseskozi družbeno aktiven. Za delo je prejel vrsto odlikovanj in priznanj (jzl. in ti.). L-ovo ilegalno ime Skala.

Prim.: TV 15 23. jun. 1977; PrimN 25. mar. 1977; PDK 4. apr. 1974; osebni podatki; kronika osn. š. Kojško; M. Stolfa, Med briškimi griči je posijalo sonce, Lj. 1963, 15, 74, 92-93; C. Zupanc, Zapadno-primorsko okrožje, 1973, 21, 80, 106-08; Ob Soči, glasilo II. bataljona II. brigade VDV Slovenije, Snežatno 1980; C. Zupanc, Kanalski Kolovrat, 1974, 93, 94 s sl.

VA

LENASSI Janez, akad. kipar spec., r. 3 jul. 1927 v Opatiji kot tretji od sedmih otrok očetu Juliju (trgovski potnik) in materi Francki Godina. Zaradi slabih socialnih razmer se je družina velikokrat selila (od 1927 do 1938 16 krat), tako je obiskoval osn. š. v Gornjem Logatcu, Zg. Siški, Sp. Siški in Črnučah, gimn. v Lj.-Bežigradu (1938-41) in obrtno š. v Celovcu (1943-45). Po vojaški službi (1945-47) se je vpisal na ALU v Lj. in diplomiral 1951 (prof. P. Loboda) ter nadaljeval na kiparski specialki (prof. F. Smerdu). Študij je zaradi pljučne TBC prekinil, bil operiran in se zdravil v Topolščici in Preddvoru. 1952 nastopil službo prof. risanja na gimn. v Radovljici (do 1955), medtem pa prične kot član DSLU sodelovati na skupinskih razstavah (prva razst. 1954). Po vrnitvi v Lj. se naseli v improviziranih ateljejih (C. v Rožno dolino, »švicarija«) in konča kiparsko specialko pri prof. B. Kalinu (1956). Preživlja se s priložnostnim delom, od 1957-59 se zaposli na osn. š. Rudnik, ves prosti čas intenzivno posveča kiparstvu in prične samostojno razstavljati (prva samostojna razst. 1957, Kranj; razstava male plastike, ki v figuraliki analizirajo problem soočenja dveh polov). Kot udeleženec kolonije v Prilepu (1958) zmodelira cel ciklus plastik na temo zanimivosti te krajine. Odločilnega pomena za L-ev umetniški razvoj je udeležba na I. kiparskem simpoziju v St. Margarethen (Avstrija, 1959), kjer se usmeri njegovo nadaljnje delovanje: odkrije kamen in plastiko v prostoru, v sklopu progresivnih družbenih funkcij kiparstva. Skupinsko delo na simpoziju ga navduši in prepriča v tolikšni meri, da skupaj z bratom Juletom prevzameta organizacijo simpozija v Portorožu. Z velikimi napori in s pomočjo nekaterih osebnosti (D. Ferligoj, J. Savinšek, V.

Pirkovič, L. Smrekar) sta bila 1961 organizirana prva simpozija v Kostanjevici na Krki (les) in v Portorožu (kamen) z imenom Forma viva. Kasneje se tema dvema pridružita še Ravne (kovina) in beton (Mrb.). V tem obdobju L. realizira prve spomenike (E. Rusjan v Novi Gorici 1960; NOB na planini Vogar 1962; NOB v Cerknem 1963), se udeležuje kiparskih simpozijev (Kirchheim - ZRN 1961; Portorož in Mitse-Ramon - Izrael 1962), ustvarja na področju scenografije (Sterijina nagrada na jsl. festivalu v Novem Sadu 1962) in študijsko potuje po It., Franc., Belg., Nizoz., Nem., Švici in Avstriji. Ker se je odločil posvetiti se kamnu, se 1968 z družino preseli v Piran. V šestdesetih letih je njegovo delovanje razpeto med udeležbo na kip. simpozijih (poleg omenjenih se udeleži še: Horice - ČSSR, ponovno St. Margarethen 1966; Krastal - Avstrija 1967; Proctor-Vermont - ZDA in Clc 1968), scenografsko ustvarjanje (za lj. Dramo SNG, Malo dramo SNG, Eksperimentalno gled., Mlad. gled. RTV Lj., za PDG Nova Gorica in Mlad. gled. Piran), realiziranjem večjih javnih del (spomenik NOB Mirna 1965; spomenik NOB v Ilirski Bistrici 1966 (I. naprada na zveznem natečaju, sodeluje z arh. Živo Baraga; za spomenik prejme tudi nagrado Prešernovega sklada 1966), likovna oprema fasade bančne centrale na Dunaju, v mali plastiki išče »harmonično sožitje in odvisnost ustvarjanja od razvoja narave« ter »prisotnost dvopolnosti«. Prav tako se ukvarja z različnimi tehnološkimi problemi in to, kot eden najvidnejših predstavnikov kiparske arhitektonike v Sloveniji, uveljavlja predvsem v monumentalnih rešitvah. V seriji plastik razrešuje konstruktivistična vprašanja (razst. v Mestni gal. v Lj. 1966). V 70. letih se posveti izključno kamnu v malem in srednjem formatu na tematiko, ki je kakorkoli povezana z morjem. »Abstrahiranje prirodnih oblik in pridobitev bogate plastične in kiparske tradicije s težnjo, zavreči neposredno asociativnost pa je pri vseh Lenassijevih plastičnih projektih in realizacijah pogoj, da lahko izpostavi temeljne vrednosti plastičnega organizma — gradivo-volumen-konstrukcija-notranji in zunanji prostor-komunikacija — in z njimi izoblikuje namesto iluzijskih povzetrov samostojne organizme, kateri delujejo ne glede na razsežnosti predvsem kot simboli« (J. Mesesnel). V tem deceniju izdelava spomenik NOB v Ormožu (1973), relief v dvorani SO Piran (apnec), relief za hotel Beograd v

Moskvi (1974, les), spomenik pomorščakom v Portorožu (1977, apnec), fontano na Žalah v Lj. (1978, granit), fontano na Brionih (1979, apnec). Udeleži se kiparskih simpozijev v Ostrožcu (1971), Labinu (1972), na Dunaju (1973; ukvarja se z ureditvijo zone za pešče okoli cerkve sv. Štefana), Dunaj-Perchldsdorf (1976; fontana in sedežna kompozicija (granit) za Kulturni center, Prilep (1979). V tem obdobju prejme naslednje nagrade: 1. nagrado na natečaju za SO Piran (1973), 1. nagrado za kiparstvo na Ars Histriae, Rovinj (1974), 3. nagrado na Jsl. bienalu male plastike v Murski Soboti (1975), nagrado za najboljši umetniški dosežek od Obalne kulturne skupnosti Koper, 1. nagrado na Ars Histriae, Pulj (1978), odkupno nagrado na Jsl. bienalu male plastike v Murski Soboti (1979). V zadnjih letih L. vse bolj raziskuje odvisnosti likovnega ustvarjanja od zakonitosti razvoja narave, ktere del smo. Rezultati teh raziskav ga vse bolj silijo nazaj k naravi, kar poskuša uveljaviti tudi na drugih področjih svojega delovanja. V kiparstvu se to odraža v njegovih kompozicijah, ki spoštujejo kamnito substanco do najvišje možne mere, saj želijo vključiti vrednosti kamna brez prisile, kar je eno od pomembnih spoznanj iz zakladnice splošnih razvojnih vrednosti. Ta spoznanja prenaša na mlajše predvsem v mednarodni poletni kiparski šoli »Kornarija« v Marušičih, kjer je preds. umetn. sveta in vodi tečaj študentov lj. ALU (tam habilit. kot docent 1982). Na področju javnih del je realiziral spomenik padlim v Logatcu (1980, granit) in kompozicijo v sklopu šol. centra v Postojni (1982, granit) ter se 1980 udeležil kip. simpozijev v Arandjelovcu in Hymettus v Atenah (Grčija) 1982. V teh letih je prejel: priznanje Kult. skupnosti Sje za dolgoletno delo pri Formi vivi (sedaj je preds. umetn. sveta) 1980, Jakopičevo nagrado 1981, odkupno nagrado na zveznem natečaju za spomenik rudarju v Labinu 1981, posebno nagrado na kiparskem bienalu v Vrnjački Banji 1981. Samostojne razstave: Kranj (1957); Lj., Koper (1958); Lj. (1959); Slovenj Gradec (1960); Piran (1973); Nova Gorica, Celje (1974); Lj. (1975); Zemono pri Vipavi (1978); Koper, Lj. (1981); Postojna, Trst (1982). Sodeloval je na številnih (okrog 100) skupinskih razst. doma in v tujini, med njimi omenimo: razst. DSLU in razst. prim. likovnikov doma in v tujini; Slov. umetnost po osvoboditvi (Lj. 1955); 10 let Akademije upodabljalajočih umetnosti v Lj. (Lj. 1956); So-

dobna slov. umetnost (Lj. 1958); Avtoportret na Slov. (Lj. 1958); Peterica slov. umetnikov (Zgb 1958); I. triennale likovnih umetnosti (Bgd 1961); NOB u delima likovnih umetnika Jugoslavije (Bgd 1961); Rassegna d'arte contemporanea slovena (Verona 1966); II mostra internazionale di scultura all'aperto (Legnano 1966); I. mednarodni triennale scenografije (Novi Sad 1966); Int-art (Udine 1968); 2. kvadriennale gledališkega dekora (Praga 1971); Ars Histriae (Rovinj, Pulj 1972, 1974, 1978); Annale (Poreč 1972, 1977, 1980); II., III., IV., V., VI. Jsl. bienale male plastike (Murska Sobota 1975, 1977, 1979, 1981, 1983); 6. izložba Udruženja likovnih umetnika Jugoslavije (1975 Sarajevo); Grupa Junij 78 (Lj. 1978); Slov. likovna umetnost 1945-1978 (Lj. 1979); Kritiki izbirajo (Lj. 1979); 3. bienale jsl. skulpture u pleneru (Vrnjačka Banja 1981); 1. in 2. Pančevačka izložba jsl. skulpture (Pančevo 1981, 1983).

Prim.: Bibliografijo do vključno 1973 glej v katalogu: Janez Lenassi 1958-1973, Koper 1973; Delo 10. nov. 1973; Mirko Juteršek, Ob razstavi kiparja J. L. v Piranu, Obala, dec. 1973, št. 22; Jan. Mesesnel, Občuteni tirmi, Delo 27. febr. 1974; Mar. Tršar, J. L. v Piranski mestni gal., NRazgl 25. jan. 1974, št. 2 (ilustr.); Dr. I. Sedej, Kamnito morje J. L., Dnevnik 2. mar. 1974; Jan. Mesesnel, Kamnito morje, Delo 24. sept. 1974; Aleks. Bassin, NRazgl 11. okt. 1974, št. 19; Juro Kislinger, Večer 26. sept. 1974; PDK 28. jul. 1974; Manca Košir, Kipar J. L., ITD 21. nov. 1975; Jan. Mesesnel, 27. maja 1975, št. 122 (ilustr.); F. Zalar, Dnevnik 10. jun. 1975; Jelka Šprogar, Dieta s človeško dimenzijo, 7 D 8. jul. 1976; Nelida Silič, Kipar J. L. Jakopičev nagradenec, PDK 26. apr. 1981; Majda Suša, Kaj je v kamnu, da nad njim ne obupam, PrimN 2. jun. 1981; Dr. V. Ekl, predgovor v katalogu Mediteranski kiparski simpozij u kamenu 1969-1979, Labin 1980; Dnevnik 14. apr. 1981; Delo 15. apr. 1981; PrimN 21. apr. 1981; PDK 26. apr. 1981; Delo 19. maja 1981; PrimN 22. maja 1981; And. Medved, uvod v katalogu osebne razst. gal. Meduza, Koper 1981; Isti, J. L. v koprski Meduzi, NRazgl 29. maja 1981, št. 10; Jan. Lenassi, uvod v katalogu prodajne razstave, Gal. ARS, Lj. 1981; F. Zalar, Svetilniki lepote, Dnevnik 31. avg. 1981; Jan. Mesesnel, Sinteza v simbolu, Delo 3. sept. 1981 (ilustr.); Isti, Lenassijevi sintetični odzivi na pobude sodobnega kiparskega individualizma, PrimSreč 27/28, 1981; Isti, Lenassijeve fontane - sublimat kult. izročila Sredozemlja, Sinteza 53/54, 1981; Nelida Silič-Nemec, Povojni javni spomeniki na Prim., Koper 1982; PrimN 16. okt. 1981; Delo 3. okt. 1981; PrimN 16. febr. 1982; Delo 9. febr. 1982; Delo 17. febr. 1981; Jan. Mesesnel, Zgoščanje raznolikosti v kamnu, Delo 18. febr. 1982; PDK 14. in 16. jul. 1982; PrimN 16. jul. 1982; Delo 20. jul. 1982; PrimN 27. jul. 1982; Milko Renar, Vračanje v »prazgodovino«, PDK 1. avg. 1982; Jan. Mesesnel,

Vsakdo gre po svoji poti, Delo 27. okt. 1982; PrimN 9. nov. 1982; poleg tega še razni razst. katalogi in članki v časopisju.

Nsn.

LENASSI Jule, časnikar, turistični delavec, r. 26. sept. 1924 v Gor., živi v Portorožu. Oče Julij, trgovec, mati Francka Godina, uradnica. Ker so L-ega očeta fašisti preganjali in mu zaplenili vse imetje v Gor., se je družina preselila 1926 v Opatijo, pa tudi od tu so morali 1927 zbežati, ker je oblast odkrila očetovo antifašistično dejavnost (sodelovanje z Vl. Gortanom) in izdala za njim tiralico. L. je obiskoval osn. š. v raznih krajih Sje (Ziri, Lj., Logatec), gimn. je začel obiskovati v Lj., maturiral je 1944 v Celovcu. Še isto jesen je bil odpeljan v delovno taborišče Winklern na Tirolskem. Po vrnitvi domov okt. 1945 je delal kot težak, da je mogel kot najstarejši sin vzdrževati družino, ki je ostala brez očeta. Jan. 1947 se je zaposlil kot prevajalec v splošni redakciji radia Lj. Ob ustanavljanju radia Koper je mar. 1949 postal prvi časnikar nove rad. postaje. 1954 je prevzel vodstvo podružnice SPor v Koprju, v času trž. krize (1953) je bil dopisnik LDk iz Trsta (pod psevdonomom Pino Daneu). Bil je dopisnik za SPor s slov. obale, hkrati pa je vedno intenzivneje deloval na turističnem področju (referent za turizem piranske občine). 1960-61 je bil prvi dir. Turistične direkcije Portorož (kasnejši Zavod za turizem), v tem času je bil organizacijski tajn. prvega medconskega šahovskega turnirja v Portorožu (1958) in idejni pobudnik mednarodnega kiparskega srečanja Forma viva. 1962 se je vrnil k časnikarstvu in delal kot tajn. govornega programa TV Lj., zaradi družinskih razlogov se je 1962 vrnil v Portorož in bil osem let časnikar pri PrimN. Od 1971 se je znova zaposlil pri portoroškem Zavodu za turizem kot referent za prireditve in propagando. Organiziral je več prireditev za turistično poživitev slov. obale (pevski festivali, kongresni turizem, gradnja Avditorija itd.). Po treh letih je zbolel in bil 1977 invalidsko upokojen, še vedno občasno deluje kot dopisnik domačih in tujih časnikov in časopisov predvsem s turističnimi prispevki. Življenje L-ega očeta **Julija** je primer usode človeka, ki je doživel faš. preganjanje in nacistični zapor, potem ko se je še dijak udeležil protinem. demonstracij v Avstro-Ogrski (Lj. 1908) ter se 8 let boril kot avstr. vojak (redni vojaški rok v Bosni, balkanske vojne, Galicija, soška fron-

ta), da ga je gestapo že 1941 zaprl v Begunjah in da je zaradi posledic prestanega v zaporu umrl jul. 1945.

Prim.: Osebni podatki; Nedeljski Dk 30. nov. 1980, št. 327, 5. B. Mar.

LENČEK Bibi (Jelvica - Alice M.), slikarka, r. 6. mar. 1947 v Gor. Oče Rado, slavist (gl. čl.), mati Nina Lovrenčič, bibliotekar. Osn. š. je obiskovala v Trstu, v Chicagu (Illinois, ZDA) in v Cambridgeu (Mass.); gimn. 1961-65 v Cambridgeu in v Urbani (Illinois). Diplomirala na University of Illinois v Urbani (B.F.A. 1969) in na School of the Arts, Columbia University v New Yorku (M.F.A. 1972). 1969 in 1970 sodelovala v poletnih slikarskih delavnicah Blossom Art Program v Ohio pri Alexu Katzu in Wayneju Thiebaudu. 1972-74 je bila na postdiplomskem študiju kot Fulbright-Hayes štipendistka za slikarstvo v Jsli, kjer je gostovala v Mojstrskem ateljeju likovnih umetnikov Krsta Hegeđušića v Zgbu. 1974 je poučevala na Bronx Community Collegeu v Bronxu (New York), 1975 na Chapin School v New Yorku. Od 1974 do 1979 je delala kot designer in stilist v tekstilnih podjetjih Rosewood Fabrics, Inc., in Burlington Industries, Inc., v New Yorku. Živi v New Yorku, po letu 1979 kot soproducent televizijskih dokumentarnih filmov pri Tak Inagaki Productions. Članica je združenja College Art Association; članica uprav. odb. newyorške »Women's Caucus for Art« in pomožni direktor galerije »NoHo« v New Yorku. - Kot slikarka se je uveljavila v risbi, ilustraciji, grafiki (barvni litografiji), tekstilnem designu, predvsem pa v oljni tehniki in pastelskih platnih. Formalno je njeno ustvarjanje prešlo razvoj od realističnega figuralizma in še dokaj abstraktno stiliziranega realizma do eksperimentiranja s formalno dekompozicijo in fragmentacijo realnosti. Tematično so njena prva olja spontana in avtobiografska, medtem ko njena kasnejša preveva erotika in so dekonkretizirana ter razpoloženska. Njena najnovejša pastelna platna prinašajo montaže ikonsko razporejenih, vsebinsko povezanih podob in simbolov osebno doživetega vesolja. Med deli, ki najbolj predstavljajo ta razvoj, so: risba z ogljem *From a Transparent Room* (1973), serija olj *From an Interior Landscape* (1975-76), olje *TV Couple* (1979), tridelni zaslon na pastelnem platnu *Domestic Scenery* (1980) in od obsežnejših pastelnih platen na barvnem papirju serija *Interludes* (1982-83). 1979 je »Solo Press« v New

Yorku izdal njeno barvno litografijo *Morning Times*. Njena dela so v koncertnem ateljeju Društva slov. skladateljev v Lj., na Columbia University v New Yorku, v zbirki časopisa The New York Times v New Yorku in v številnih zasebnih zbirkah v Ameriki in Evropi. - Samostojno je razstavljala na Barnard Collegeu v New Yorku (1971), na pionirski »Women Artists Series« na Douglass Collegeu (Rutgers University) v New Brunswicku (1975), na Hunter Collegeu v New Yorku (1976), na Harvard University v Cambridgeu (Mass., 1977), v Galeriji Mile Štok v Zgbu (1973), v Koncertnem ateljeju v Lj. (1973), v Galeriji SKC v Bgdu, dvakrat v NoHo Gallery v New York City (1981 in 1983); in na izbranih skupinskih razstavah, npr. v Salonu mladih v Zgbu (1973), v Galeriji Umjetnosti v Novem Sadu (1973), v Mali Galeriji v Grožnju (1973); v Maison Française na Columbia University v New Yorku (1975), na razst. »Artists of Yugoslav Origin« v Jugoslov. kult. centru v New Yorku (1976); na razstavi »Three Women Artists« v Artworks Gallery v New Yorku (1976); na razstavi »Figurative Variations« v Hansen Galleries v New Yorku (1977); na razstavi »New York Slavic Artists« na Ukrajinskem inštitutu v New Yorku (1978); na razstavi »Art for the Eighties« v Cassandra Gallery v White Plains (New York, 1979); na Douglass Collegeu (Rutgers University) v New Brunswicku (1981); na razstavi »Realist Painting« na Marymount Manhattan Collegeu v New Yorku (1982). - Med drugimi so pisali kritike o njenem delu Zoran Popović (Bgd), Janez Mesesnel (Lj.), Josip Skunca (Zgb), Aleksander Bassin (Lj.), Simon Kregar (New York). Ob razstavi na Rutgers University (New Brunswick, N. J., 1975) so bile polemične kritike o njenem delu v strokovnih listih in krajevnih dnevnikih.

Prim.: Osebni podatki; Lucy Lippard v katalogu Women Artists Series, Year Five (New Brunswick, New Jersey: Mabel Smith Douglass Library, 1975); The Women Artists Series at Douglass College, Tenth Anniversary, Retrospective Show (New York: A.I.R. Gallery, 1981); A. Bassin, Generacija poletja, Večer (Mrb 20. jul. 1973); J. Mesesnel, Ploskovni ritem, Delo (Lj. 20. maja 1973); S. Kregar, Razstava Alice Lenčkove v New Yorku, Ameriška Domovina (Cleveland 22. apr. 1976). Fotografije del so natisnjene v katalogih: Women Artists Series, Year Five (1975); The Women Artists Series at Douglass College, Tenth Anniversary, Retrospective Show (1981); Art Now, Gallery Guide, 7 : 7 (New York, March 1977), 32; *ibid.*, 9 : 8 (April 1979), 49; *ibid.*, 10 : 5 (January 1980), 39; *ibid.*, 10 : 9 (May 1980); *ibid.*, 11 : 5 (February 1981), 28. Ured.

LENČEK Lena (Helen M.), slavistka, r. 29. febr. 1948 v Gor., živi v ZDA. Oče Rado, slavist (gl. čl.), mati Nina A. Lovrenčič, bibliotekarka, sestra Alice, slikarka (gl. čl.). Osn. š. v Trstu, po odselitvi v ZDA v Chicagu (Ill.) in Cambridgeu (Mass.), gimn. 1961-65 v Cambridgeu in Urbani, diplomirala na Barnard Collegeu v New Yorku (B. A. 1970), 1972 na Harvard University v Cambridgeu (M. A. iz rus. jezika in knjiž.). 1968 se je izpopolnjevala v Leningradu, 1969 v Salzburgu, 1971 v Zgbu. Od 1972 doktorski kandidat na Harvardski U. Od 1973-77 je poučevala na Oddelku za slovanske jezike na Harvardski U, od 1977 predava in vodi Odd. za rus. jezik in knjiž. na Reed Collegeu v Portlandu (Oregon). V akad. letu 1979-80 je gostovala na Columbia U v New Yorku. Njena glavna slavistična stroka je rusistika, raziskovalno področje pa knjiž. simbolizma in posimbolističnih liter. tokov ruske književnosti. Raziskuje in objavlja tudi s področja slov., shr. in bolg. knjiž. Kot članica amer. strokovnih udruženj, npr. Modern Language Association, American Association for the Advancement of Slavic Studies, American Association of Teachers of Slavic and East European Languages, Society for Slovene Studies, deluje znanstveno na letnih zborovanjih omenjenih organizacij in prevaja iz slovan. jezikov v angl. Objavlja v revijah Slavic and East European Journal, James Joyce Quarterly, Papers in Slovene Studies idr. Tematika njenega prvega diplomskega dela iz rus. knjiž.: *The Stylistic Role of Churchslavonicisms in the Poetry of Sergej Jesenin's 1917-1918 Period* (B. A. Thesis, Barnard College 1970; neobjavljeno). Sodelovala je pri prevodu knjige *The Golden Bird: Folk Tales from Slovenia* (ed. Vladimir Kavčič), Translated by Jan Dekker and Helen Lencek (Cleveland & New York, The World Publishing Company 1969). Pripravila je študijo in prevod slov. ljud. balad: *Selected Themes of Slovene Folk Ballads* (Papers in Slovene Studies 1976; Society for Slovene Studies, N. Y. 1977); študijo *Elisaveta Bagrjana: Some Themes of her Poetry* (obj. v Proceedings of the Symposium on Slavic Cultures: Bulgarian Contributions to Slavic Cultures, Sofia, Publishing Sofia Press 1983) in esej *The Semantic and Structural Function of Folcloric Reminiscences in Elisaveta Bagrjana's Staronarodni obrazi* (v Proceedings of the First International Congress on Bulgarian Studies, Sofia, Maj 23 - June 31, 1981, Sofia 1983). Med njenimi

številnimi prevodi kulturnozgod. tekstov so tudi prevodi iz klas. jezikov v *Selected Primary Sources on the Prehistory and Early History of Slavic Peoples*. Preliminary non-annotated edition, ed. Rado Lencek, Columbia U 1966); študija Lojzeta Berceta James Joyce v Trstu: *James Joyce in Trieste* (v James Joyce Quarterly, 18, Tulsa, Oklahoma 1981) in članek Daneta Zajca O dvojini: *On the Dual* (v South Slavic and Balkan Linguistics, 1, Amsterdam 1982).

Prim.: Osební podatki; Curriculum Vitae - Harvard University: Office of Placement Service.

Jem.

LENČEK (LENČEK) Rado L., slavist, etnograf, jezikoslovec, univ. prof., r. 3. okt. 1921 na Mirni na Dolenjskem, živi v New Yorku (ZDA). Oče Ludvik, doma iz Studenca pri Planini na Notranjskem, orožniški podoficir, od 1935 uradnik elektropodjetja Novobor v Novem mestu, mati Katarina Jakša iz Semiča v Beli krajini. Osn. š. obiskoval v Črnomlju (1927-32), gimn. v Novem mestu (1932-40). Slavistiko in etnografijo študiral na U v Lj. (1940-44), slovansko filologijo pri Art. Croniji na U v Padovi (1944-46), moderno lingvistiko na University Of Chicago v ZDA (1958-59), slovansko jezikoslovje pri Romanu Jakobsonu, Horacu G. Luntu in Albertu B. Lordu na Harvard Univ. v Cambridgeju, Mass. (1959-62). Diplom: Univ. of Chicago, M. A. 1959; Harvard Univ., doktorat 1962. Stipendist American Council of Learned Societies in International Research and Exchanges Board za raziskovalno delo v Jslu in Bol. (1962, 1971, 1972, 1975), National Science Foundation (1974, 1979), U. S. Department of Education (1978); v 1969 na znanstvenem raziskovalnem delu pri Sovjetski Akademiji znanosti in umetnosti v Leningradu in Moskvi. - Od 1944-55 je poučeval na slov. sred. šolah v Gor. in Trstu; 1949-56 je bil zunanji sodelavec pri RAITrsta; 1951-54 časnikar in ur. Kulturnih vesti pri United States Information Service (USIS) v Trstu. 1956 se je preselil v ZDA. Od 1962-65 docent za slovan. jezike in književnosti na U of Illinois (Urbana, Ill.); od 1965-69 docent, od 1969-74 izredni prof., od 1974 dalje redni prof. slovan. jezikov in kultur na Columbia U v New Yorku in koordinator njenega programa za študij slovanskih kultur. Od 1969-72 gostujoči prof. na New York U, 1974 na Yale U (New Haven). - Raziskovalno znanstveno delo začel kot slavist in etnograf v letih 1940-44; v Lj. sodeloval v revijah Obisk, DS, GMDS, SU, Et, Zbornik zim.

pomoči. Od 1945-56 objavljaval v Gor. in Trstu v listih: KatG, Demokr., NL; v revijah: Setev, Mlada setev, SIS, LitV; v Vidmu: Ce fastu?, Rivista della Società Filologica Friulana; v KolGMD, IzvTrst 1949/50; v serijah radijskih oddaj za RAITrsta: *Slovenščina za Slovence* (1953-55), *Iz slov.-it. kulturnih stikov* (1955), *Po sledovih naših dedov: Izbrana poglavja iz slov. ljudske umetnosti* (1954-55); in samostojni knjigi: *Ob Jadranu*; etnografski zapiski in študije (Trst 1947); *Slovenska marijanska lirika* (Trst 1954), podpis Riko Lavrin. Etnografske razprave so še: *Etnografija in šola* (SU 1943); *Dvoje kužnih obredij iz l. 1854* (Et 1944); *Iz zbirke beneškoslov. narodnih pesmi* (Mlada setev 1947); *Poročilo o čupi* (IzvTrst 1950); *Una versione slovena della leggenda di S. Alessio* (Ce fastu? 1948); *Po jerebico...* Poskus oživitve starega narod. običaja (Slov. oder, Trst 1951). V Mladi setvi Trst so še: *Iz ljudske zakladnice* (1946), *Kraški ljudski reliefi in Kulturni spomeniki v Goriški knjižnici* (1947), *Trije zapisi narodnih pesmi* (1948); v KolGMD: *Umetnost kraškega človeka* (1955), *Po sledovih kraške dramatike* (1956). Napisal je Spremne besede v knjigo Metod Turnšek, *Država med gorami*, drama v petih dejanjih, Trst 1948, in v knjigo Dr. Petkovšek, *Radijske pravljice*, Trst 1952, in izdal knjigo Volčič Jern (Joža Lovrenčič), *Duhovin, kraška zgodba*, Trst 1951. - V ZDA je po 1956 nadaljeval kot jezikoslovec in kult. zgod. ter objavljaval v znanstvenih revijah: *Slavic Review* (New York), *Slavic and East European Journal* (Madison, Wisc.), *Zbornik za filologiju i lingvistiku* (Novi Sad), SR (Lj.), *The Florida State U Slavic Papers* (Tallahassee, Flo.), *Južnoslovenski filolog* (Bgd), *SSS (Society for Slovene Studies) Newsletter* (New York), *Papers in Slovene Studies* (New York), *General Linguistica* (University Park & London), *Linguistica* (Lj.), *Papers in Slavic Philology* (Ann Arbor, Mich.), *Folia Slavica* (Columbus, Ohio), *Traditiones: Acta Instituti Ethnographiae Slovenorum* (SAZU, Lj.), *Nationalities Papers* (Charleston, Ill.), *Slovene Studies: A Journal of the SSS* (New York), *Canadian Review of Studies in Nationalism* (Charlottetown, Canada); in samostojno v knjigah: *A Bibliographical Guide to the Literature on Slavic Civilizations* (Columbia U, N.Y. 1966); *Selected Primary Sources on the Prehistory and Early History of Slavic Peoples, I* (Columbia U, N.Y. 1966); *An Outline of the Course on Slavic Civilizations* (Columbia U, N.Y. 1970, 1978); *Old*

Church Slavonic Texts (Columbia U, N.Y. 1973); *American Linguists on Slovene Language. A Comprehensive Annotated Bibliography, 1940-1975* (SSS, N.Y. 1975); *Jan Baudouin de Courtenay on the Dialects Spoken in Venetian Slovenia and Rezija* (SSS Documentation Series, 1, N.Y. 1977); v ital.: *Il pensiero di Jan Baudouin de Courtenay sui dialetti parlati nella Slavia Italiana e nella Resia*, prev. M. Vertovec, izdal SLORI, Cedad 1978); *O jeziku in zavesti narodnega porekla* (Slovene Ethnic Heritage Studies Center, N.Y. 1978); *Conference on the Development of Minor Slavic Language Materials: Slovene*. Columbia University, New York 1978. *Discussion and Documentation Materials* (N.Y. 1978); *Introduction to the Slovene Language* (U.S. Office of Education Research Report, N.Y. 1980); *The Structure and History of the Slovene Language* (Slavica, Columbus, Ohio 1982). - Kot ur. in sour. je sodeloval pri publikacijah: *Xenia Slavica, Papers Presented to Gojko Ružičić on the Occasion of his Seventy-Fifth Birthday, 2 February 1969* (The Hague: Mouton 1975); *The Dilemma of the Melting Pot: The Case of the South Slavic Languages. Papers Presented at the Michael Pupin Symposium, 1974* (University Park & London: The Pennsylvania State U Press 1976); *Papers in Slovene Studies, 1975, 1976* (SSS, N.Y. 1975, 1977); *Proceedings of the Symposium on Slavic Cultures: Bulgarian Contributions to Slavic Cultures*, Columbia U, November 14, 1980 (Sofia Press, Sofija 1983). - V študijah iz jezikoslovja obravnava L. vprašanja slov. jezika, slovansko jezikoslovje in sociolingvistične probleme slovanskih jezikov. Slov. jeziku je bila posvečena L-ova doktorska disertacija *The Conjugational Pattern of Contemporary Standard Slovene* (Harvard U 1962), v kateri je podana teorija in praktična klasifikacija slov. glagola na podlagi ene same osnove (R. jakobsonovska shema). Razširjena z obdelavo sistema glagolskega vida in z analizo produktivnosti besedotvornih razredov slov. glagola je izšla ta študija v knjigi *The Verb Pattern of Contemporary Standard Slovene* (Wiesbaden 1966). V Zborniku za filologiju i lingvistiku je izšla študija *Modalna raba adverbala LAHKO v slov.* (1968); v SR *O zaznamovanosti in nevtralizaciji slovnične kategorije spola v slov. knjižnem jeziku* (1972) in *O morfofonemski tipologiji slov. velčnika* (1976); v SSS Newsletter *A Note on the Problem of Evolution of the Future Tense Pattern in Slovene* (In Memory

of Rajko Nahtigal on the occasion of the Centennial Anniversary of His Birthday, 1977); v Papers in Slavic Philology *On the Imperative Structure in Slovene* (1977); v *Traditiones O dialektično mešanih besedilih ljudskih pesmi* (1979); v tedniku Slovene Diary *O jeziku in zavesti narodnega porekla* (Toronto 1979); v Slovene Studies *On the Options of the Poetry of A Small Nation* (1979); v Papers in Slovene Studies *The Language Revolution in Slovene Romantic Poetry* (1978); v South Slavic and Balkan Linguistics *On Poetic Function of the Grammatical Category of Dual* (Amsterdam 1982). - Vrsto esejev je L. posvetil vrednotenju in prevrednotenju kulturnega poslanstva Jer. Kopitarja v slavistiki: *The Theme of the Greek Koine in the Concept of a Slavic Common Language and Matija Majar's Model*, v American Contributions to the Sixth International Congress of Slavists, Prague 1968 (The Hague, Mouton 1968); *Kopitar's Slavic Version of the Greek Dialects Theme*, v Symbolae in Honorem Georgii Y. Shevelov, Universitas Libera Ucrainiensis, Facultas Philosophica, Studia, T. 7 (München 1971); *Jernej Kopitar, posrednik med Vzhodom in Zahodom* (AD 30. apr. 1980); *A Fragment from Jernej Kopitar's Correspondence with TALVJ* (Slovene Studies 3, 1981); *Kopitar's Share in the Evolution of Slavic Philology in Three Editions of Jernej Kopitar's »Patriotic Phantasies of a Slav«* (v knjigi To Honor Jernej Kopitar, 1780-1980, ed. R. L. Lencek in Henry R. Cooper Jr., Papers in Slavic Philology 2, Michigan Slavic Publications, Ann Arbor 1982). - V ciklu razprav se L. ukvarja s splošningvističnimi vprašanji v zvezi s slov. jezikom, tako npr. ob delu poljskega jezikoslovca Jana Baudouina de Courtenaya (1845-1929): *On the Use of the Gerund in -č in the Slovene Dialects Contiguous with Friulian* (Linguistica 1976); *A New Version of the Ballad »Kralj Matjaž Rescues His Captive Wife« in Baudouin de Courtenay's Collections* (Papers in Slovene Studies 1977); *Baudouin de Courtenay's Concept of Mixed Languages* (Linguistica 1978); *Čakavisms in Western Slovene Dialects* (Studies in Honor of Horace G. Lunt, Columbus 1978); *Dvanajst pisem Ivana Trinka Baudouinu de Courtenayu* (TKol 1980); *Language-Society Nexus in Baudouin's Theory of Language Evolution: Language Change in Progress*, Jan Baudouin de Courtenay and World Linguistics (Varšava 1983); *Baudouin's Theory on Geo-linguistic Diffusion*, Jan Bau-

douin de Courtenay and Linguistic Contacts in the Eastern Alpine Area (Varšava 1983). - O sociolingvističnih vprašanjih piše npr. v naslednjih razpravah: *Problems in Sociolinguistics in the Soviet Union*, Monograph Series on Languages and Linguistics, 24 (Georgetown U Press, Washington 1971); *Linguistic Research on Language Interference Problems in the Speech of Slavic Communities in the United States* (General Linguistics 16, 1976); *The Parnisgráha Rule in the Evolution of Slavic Literary Languages* (Slovene Studies 2, 1979); *On Dilemmas and Compromises in the Evolution of Modern Slovene* (Slavic Linguistics and Language Teaching, edit. F. T. Magner, Columbus 1976); *O sociolingvističkim funkcijama standardnih jezika* (Naučni sastanak slavista u Vukove dane, 9 Bgd & Novi Sad 1980); *On Sociolinguistic Determinants in the Evolution of Slavic Literary Languages*. Proceedings of the Conference on the Formation of the Slavonic Literary Languages (Oxford & Los Angeles 1983). Širšo slavistično tematiko obravnavajo npr. razprave: *Dobrovsky and the South Slavic Literary Languages*, Czechoslovak Past and Present (The Hague: Mouton 1967); *Čupa, Čupus 'a Hollowed Out Boat' in Russian and Slovene*. Studies in Slavic Linguistics and Poetics in Honor of Boris O. Unbegaun (New York U Press, N. Y. 1968); *On the Use of Procedures of Contrastive Analysis in Historical Grammar* (The Florida State U Slavic Papers 3, 1969); *On the Morphophonemic Patterning of the Slavic Imperative*. American Contributions to the Seventh International Congress of Slavists, Warsaw 1973 (The Hague: Mouton 1973); *Some Observations on the Truncated Forms of the Imperative in Serbocroatian* (Južnoslovenski filolog 30, 1975); *A Note on the History of Verbal Dual Morphology in Serbocroatian*, Xenia Slavica (The Hague: Mouton 1975); *A Few Remarks for the History of the »Serbocroatian« Lang.* (Zb. za filolog. i lingvistik 1976); *The First Person Dual Desinence in Old Serbian Texts* (ibid.); *A Note on the -m>-n Change in South Slavic Dialects*. Eric P. Hamp Festschrift (Columbus 1983); *From Language Interference to the Influence of Area in Dialect Geography*, American Contributions to the Ninth International Congress of Slavists, Kiev 1983 (Columbus 1983). - Slovanski kult. zgodovini so posvečene še naslednje publikacije: *On Slavic Heritage in Slovene Culture* (Papers in Slovene Studies 1975); *Humanism in the Slovene Lands*

(Nationalities Papers 7, 1979); *In the Margin of Slavic Historiography* (Slovene Studies 3, 1981); *At the Roots of the Slovene Intellectual Disassociation from the Illyrian Movement* (Slovene Studies 4, 1982); *The Enlightenment Interest in Languages and National Revival of the South Slavs* (Canadian Review of Studies in Nationalism 10, 1983); *A Lesson from Bulgarian Cultural History*. Proceedings of the Columbia U Symposium on Slavic Cultures, November 1980 (Sotija 1983); *At the Roots of Slavic Cultural History*. Proceedings of the First International Congress of Bulgarian Studies, Sofia 1981 (Sofija 1983). - Z referati je sodeloval na mednarodnih znanstvenih slavističnih srečanjih: v Pragi 1968, Varšavi 1973, 1979, Banffu 1974, Zgbu 1978, Sofiji in Oxfordu 1981, Kijevu 1983. Organiziral je vrsto mednarodnih konferenc o slovan. kulturah: okt. 1974 na Columbia U simpozij Michael Pupin - Contribution of Yugoslavs to the American Heritage; sept. 1979 na Ravnci (Prato di Resia) skupaj s Società Filologica Friulana (Udine) o Janu Baudouinu de Courtenay; maja 1980 na Northwestern U (Evanston, Ill.) o Jer. Kopitarju; nov. 1980 na Columbia U v New Yorku o bolgarskem prispevku k slovanskim kulturam; nov. 1983 na isti U o Juraju Križaniću. - Član je Linguistic Society of America, Societas Linguistica Europea, International Linguistic Association (New York), International Association for the Study and Dissemination of Slavic Studies, Society for Slovene Studies, American Association of Teachers of Slavic and East European Languages, American Association for the Advancement of Slavic Studies, SKA v Buenos Aires idr. 1973 je bil med ustanovitelji in prvih deset let preds. Society for Slovene Studies, znanstvene družbe za slov. študije pri Columbia U v New Yorku. Družba pospešuje slov. študij v angl. govorečem svetu, sodeluje z znanstveniki, ki se zanimajo za slov. vprašanja, pospešuje znanstvene informacije v slovenističnih strokah, prireja konference in pripravlja slovenistične publikacije v angl. L. sodeluje pri njenih publikacijah: *Slovene Studies*, *Journal of the SSS* (1978-), *Papers in Slovene Studies* (1975-78), *SSS Newsletter* (1973-78), *Documentation Series of the SSS Newsletter*, *SSS Letter* (1978-), in na njenih konferencah. Podrobna bibliografija L-vega znanstvenega dela je v arh. Society for Slovene Studies, Columbia U, New York. Kratice in psevdonimi: R. L., R. L. L., Riko Lavrin, Nelček Odar, A. B.

Prim.: Osební podatki; M. Dodič, 225 let novo-meške gimn., Novo mesto 1971, 368; International Who's Who of Intellectuals, I, Cambridge 1977; Directory of American Scholars. Seventh edition. Foreign Languages, Linguistics and Philology, New York & London 1978; Dictionary of International Biography, XVI, Cambridge 1979; The American Registry Series. First Selected Edition, Raleigh 1980; Columbia U Bulletin, School of International and Public Affairs and the Regional Institutes 1982-1984. Vol. 16, No. 10, N. Y. 1982; M. Jevnikar, Rado L. Lenček, Struktura in zgod. slov. jezika, M(Trst) 1983, št. 4, 60.

Jem.

LENIC Jože, univ. prof. in strokovnjak za lesna vlakna in lesna tvoriva, r. 8. jun. 1922 v Ilirski Bistrici, živi v Lj. Oče Josip, mehanik, mati Julijana Prijatelj. Po osn. š. v domačem kraju se je vpisal v real. gimn. v Lj., a med vojno prekinil šolanje (1941-46), zato je maturiral 1946 v Celju. Od 1941-43 je bil delavec v lesni industriji, od jeseni 1943-45 je bil delno na prisilnem delu v Avstriji, delno v NOB. Od 1946-51 študiral na lesno-industr. odd. Gozdarske fak. v Zgbu. 1951 se je zaposlil v lesno-kemični industr. Lesonit v Ilir. Bistrici, najprej kot pripravnik v proizvodnji (1951-52), nato vodja proizvodnega odd. (1953-55), tehnični dir. (1956-59), glavni dir. (1960-62) in dir. raziskovalno-razvojnega centra (1963-66). 1957 je bil kot štipendist FAO 5 mes. na specializaciji v Braunschweigu (Institut für Holzforschung an der Technischen Universität). V letih 1963-66 je absolviral tretjo stopnjo in si pridobil akad. naslov magistra iz kemične predelave lesa. Od začetka 1967 do apr. 1968 je bil v rednem delovnem razmerju v Centralnem inštitutu za raziskavo lesa v Stockholmu (Svenska Träforsknings-institutet) kot raziskovalni asistent. V tem času se je ukvarjal s problemi reduktivnega beljenja celuloze in z raziskavami fotokemičnih reakcij kromofornih skupin v lesu. Po vrnitvi se je spet zaposlil pri Lesonitu, kjer je vodil raziskovalno-razvojni inštitut. Od 1968-72 je ob delu pripravljajl disertacijo v okviru stolice za kemijsko predelavo lesa Gozd. fak. v Zgbu. Delo je uspešno zagovarjal 27. jan. 1972 in si pridobil doktorat znanosti s področja kemične predelave lesa. Febr. 1973 je bil imenovan za izred. prof. za predmet lesne vlaknine na Biotehn. fak. U v Lj., kjer je napredoval do red. prof. (1980), predstojnika odd. za kemično predelavo lesa in predstoj. stolice za lesna vlakna in materiale. Izdelal je vrsto projektov, ki so jih realizirali: Primerjalna študija povečanja kapacitete tovarne Lesonit na 25.000 ton/leto ob 30.000 ton/

leto. Vsebuje zazidalni načrt za razvoj LKI Lesonit za dobo 1965-1970, Ilirska Bistrica 1969; Projekt za tehnologijo za uvedbo serijsko lakiranih vlaknenih plošč. Izdelava detajlnih načrtov za opremo. Realizacija objekta 1958 s kapaciteto 300.000 m² letno, s čimer je na jsl. tržišče uveden nov proizvod lesomal; Obdelava tehnologije za kaširanje vlaknenih plošč s folijami, impregniranimi z melaminsko smolo. Realizacija 1958 in uvedba novega proizvoda lesomina na jsl. tržišču; Tehnološki projekt za novo lakirnico za vlaknene plošče ca. 600.000 m² letno. Izdelava idejnega načrta in investicijskega programa za tehnološki laboratorij. Realizacija 1962; Študija tehnoloških variant za izgradnjo nove proizvodne linije za vlaknene plošče. Realizacija 1979; Izdelava tehnološkega dela investicijskega programa tovarne plošč vlaknenk in plastičnih laminatov za ŠIK Kopaonik, Kuršumljaja. Objekt realiziran 1966; Okvirni in dolgoročni program raziskovalnega dela za področje lesnih tvoriv. Program je sprejela industrija lesnih plošč SRS 1974. - Pripravil je več raziskav, elaboratov in ekspertiz, npr.: *Auswirkung verschiedener Vorbehandlungen des Buchenholzes auf die Eigenschaften der Hartfaserplatten*, Braunschweig 1957; *Kritična ocena izgradnje tovarn vlaknenih plošč v Jsl.*, Lj. 1975; *Organizacija raziskovalne dejavnosti v lesarstvu Sje.*, Lj. 1976 (za Poslovno združenje Les, BFT); *Prikaz tržnih možnosti papirnih folij, impregniranih z melaminsko smolo, za površinsko oplemenitenje lesnih tvoriv in proizvodnjo dekorativnih laminatov*, Lj. 1975 (za Slovenijales, skupaj z D. Debeljak); *Strokovno mnenje o tehnoloških variantah za proizvodnjo vlaknenk po suhem postopku v LKI Lesonit, Ilirska Bistrica*, Lj. 1976 (za Lesonit); *Vrednotenje nekaterih važnejših postopkov in materialov za oplemenitenje ploskovnih lesnih tvoriv*, Lj. 1976 (za Lesno industrijo); *Lesna plošča v gradbenih elementih*, Lj. 1980 (s sodelavci). - Znanstveni in strokovni sestavki: *Izbor tehnološkega postopka za proizvodnjo trdih lesonit ploča od bukovine*, Drvarski glasnik 1961; *O polusuhom i suhom postopku u proizvodnji ploča vlaknatica*, Drvar. glasnik 1961; *O izkušnjah s krvno-albuminskimi lepili v proizvodnji lesovinskih plošč*, Les 1961; *Krvni albumin kao ljepilo u drvnoj industriji, posebno u proizvodnji ploča vlaknatica*, v Zborniku referatov Simpozija o lepilih, Zgb, Savez kemičara i tehnologa Hrvatske 1963; *Problematika perspektivnog razvoja i proizvodnje i potrošnje*

ploča vlaknatica, Drvar. glasnik 1963; *Einfluss von Aluminiumsulphat auf Eigenschaften von Hartfaserplatten*, Svenskpaperstidning 72, 1969; *Oplemenitene vlaknene in iverne plošče in nekatere metode za testiranje njihove kvalitete*, Referat na 1. posvetovanju jsl. lesne industrije, Lj. 1965; *Glavne vrste sodobnih prekrivnih materialov*, Les 1973; *Prehydrolysis of beech wood and its influence on the chemical and physical properties of fibres I, II*, Paperi ja puu 1973; *Ploskovna lesna tvoriva kot material za površinsko oplemenitenje z uporabo pritiska*, Les 1974; *Synthesis of chromophores of the 2,4- and 4,4-dihydroxystilbene types*. Acta chemica Scandinavica B 28, 1974 (skupaj z J. Giererjem, I. Norenom, I. Szabo-Linom); *Kemične in fizikalno-kemične lastnosti lesa*, Lj. 1983 (skupaj z Vesno Tišler). - Samostojni knjigi: *Kemijske promjene bukovine i smrekovine pri izradi trdih ploča vlaknatica*, Zgb 1967; *Utjecaj predhidrolize bukovine na kemijska i fizikalna svojstva vlaknaca*, Zgb, Kemija u industriji 1971 (doktorska disertacija). - L. ima tri patente: Stroj za kontinuirano nanašanje tekočih sredstev, prednostno na ravne in delno upognjene površine (YU 26078 P 1059/64, 1967-06-03); Stroj za rezkanje utorov v lesovinske plošče ali slično (YU 26827 P 1442-65, 1968-05-28); Naprava za polnjenje in praznjenje stiskalnice, prednostno za lesovinske plošče s stiskalnico (YU 27000 P 1446/65, 1968-06-28). - L. je član švedskega združenja inž. in tehnikov celulozne in papirne industrije (Svenska Pappers och Cellulosa Ingeniörsföreningen) in TAPPI (Technical Association Pulp and Paper Industry). Odlikovan je bil z redom zaslug za narod 3. stopnje in dvakrat z redom dela 3. stopnje.

Prim.: Osební podatki; ULjBB III, 1007-09 s celotno bibliografijo; slika Drvna industrija 30 (1979), 11-12, str. 351.

Jem.

LENSČAK Ivo, slikar, r. 11. jul. 1929 v Ajdovščini, živi prav tam. Oče Miroslav, pekovski mojster, mati Ljudmila Pilon, gospodinja. Osn. š. je obiskoval v Ajdovščini (1925-40), sred. š. v Gor. (Scuola media unica 1940-43), 9. sept. 1943 se je aktivno udeležil NOB (v II. Goriškem bataljonu), nato v Vipavski četi VOS in Komandi mesta Ajdovščina). Od 1945-47 je obiskoval slov. klas. gimn. v Gor., od 1947-50 pa gimn. v Šempetru pri Gor., kjer je 1950 maturiral. ALU v Lj. je obiskoval od 1953-58 (prof. G. Stupica),

diplomiral 1963. Od 1964 je zaposlen kot vodja kinematografov pri Zavodu za kulturo v Ajdovščini. L. se je velikokrat podpisoval tudi z materinim priimkom Pilon (mama je sestra V. Pilon). Tudi brat Julij, r. 26. febr. 1932 v Ajdovščini, se od 1964 amatersko ukvarja s kiparstvom (realistični, nekoliko ekspresivno naglašeni portreti znamenitih rojakov, npr. E. Rusjan, K. Lavrič...) in razstavlja s skupino ajdovskih likovnih amaterjev po Sji. Ivo L. je član Društva slov. lik. umetnikov in član Društva lik. umetnikov Sev. Prim. 1964 je skupaj z Z. Apolonijem, D. Jejčičem in K. Palčičem razstavljal v Mestni gal. dela, ki so tematsko vezana na potres in B. Plevnik-Kostnapfel je zapisala, da njegova »eruptivna narava ne išče poetičnih vizij, mirovanja, temveč akcijo, neprestan nemir in pa od naravnih sil ukročeno težko spokojnost«. 1965 je razstavljal na razstavi DSLU (Lj.) in na razstavi podob. DSLU Koper (Ajdovščina, Koper, Portorož, Piran) ter 1976 na razstavi Prim. lik. umetniki '76, člani DSLU (Ajdovščina, Idrija, Ilirska Bistrica, Izola, Koper, Nova Gorica, Piran, Postojna, Sežana, Tolmin, Conegliano, Ferrara, Treviso).

Prim.: Osebni podatki; Božena Plevnik-Kostnapfel, uvod v katalogu, Apollonio, Jejčič, Lenšćak, Palčič, Mestna gal., Lj.; J. Mesesnel, uvod v katalogu Prim. lik. umetniki '76, Nova Gorica 1976; SaS, Dva brata, eden slikar, drugi kipar, PrimN 19. jul. 1969, št. 30, str. 7; NRazgl 22. avg. 1964, št. 16; SlovJ 6. jul. 1956, št. 28.

Nsn.

LEONARDIS (LENARDIČ ?) Anton, 84. tržaški škof, r. 21. maja 1756 v Gor., u. 14. jan. 1830 v Trstu. V kleriški stan gor. nadškofije je bil sprejet 1. jul. 1776, bogoslovne študije dovršil v Gradcu, v duhovnika posvečen 29. maja 1779, nato postal prof. dogmatike. Od jul. 1790 je bil žpk in dekan v Ločniku pri Gor. Tu je ob nastopu še nagovoril ločniške vernike v slov. jeziku (to pomeni, da je bil Ločnik tedaj še slov. fara), kasneje pa je prešel na furlanščino in 1820 izdal v Vidmu (Udine) knjižico z naslovom: *Traduzion in dialèt Gurizzan-friulan dellis litanis* (Fol. period. Gorit. 1876, 3 in 1880, 40). Po poročilu novičarja (A. Gabršček, I, 51) naj bi se prav L., ki da je rojen Slovenec, začel sramovati kot ločniški župnik slov. pokolenja in se tudi začel podpisovati namesto Lenardič kar Leonardig, pozneje Leonardis; on da je slov. pregnal iz ločniške cerkve in po malem tudi iz Ločnika, ki se je tako poitalijančil oz. pofurlan-

čil. Kasneje je bil imenovan za gor. škof. svetnika, nato še za škof. šol. nadz. in za prosinodalnega izpraševalca dogmatike ter biblične eksegeze. Kot ločniški dekan je 1811 spremljal videmskega nadškofa na cerkveno zasedanje franc. škofov v Pariz (desni breg Soče v gor. nadšk.). Končno je postal tudi častni kanonik gor. kapitlja. Cesar Franc I. je 1. mar. 1821 imenoval L. za trž. škofa (nasledil je škofu Ign. Kajetanu Busetu, ki je umrl 1803, vendar je bil škof. sedež nezaseden vse do 1821), papež Pij VII. ga je za to mesto potrdil 18. sept. 1821, gor. škof J. Walland ga je 6. jan. 1822 posvetil v škofa, 10. febr. 1822 pa je bil slovesno umeščen za trž. škofa. 4. okt. je L. blagoslovil temeljni kamen za cerkev sv. Antona Pad. v Trstu. Za njegovega škofovanja v Trstu je papež Leon XII. izdal 30. jun. 1828 ap. pismo Locum beati Petri, s katerim je ukinil novigrajsko škofijo v Istri in jo pripojil Trstu, obenem je koprsko škofijo združil s tržaško. Izvedba tega odloka pa je stopila v veljavo šele 12. febr. 1830 (izvedla sta jo gor. škof. Walland in lj. škof Wolf), torej po L-ovi smrti (R. Klinec, Zgod. gor. nadškofije, 45 in Cerkev v Jslj, 1974, 477). Sledil mu je Matevž Ravnikar. Do prihoda Italije 1918 je bil L. zadnji škof ital. narodnosti v Trstu, poslej so bili namreč — razen Nagla — škofje Slov. oz. Hrv. do izгона Karlina (dec. 1919). - L. je bil vesele narave, bistroumen šaljivec, zelo cenjen v višjih krogih zaradi učenosti in upravnih sposobnosti, izstopal je tudi po blešččem zunanem nastopu.

Prim.: S. Terpin, *Episcopi ecclesiarum tergestinae et justinopolitanae*, Trst 1833, 96-97; J. Stibel, *Pridige*, Gor. 1853, v uvodu Kociančičev *Zivotopis Stibiela*, 11-12; S. Kociančič, *Parochia ad St. Georgii Lucinici*, F.P.G. 1880, 40-41; S. Rutar, *Trst in Istra*, 218; J. Mal, *Zgod. slov. naroda*, 261; *Sematizem tržaškokoprske škofije* 1954, 8; R. Ritzler-P. Sefrin, *Hierarchia catholica medii et recentioris aevi*, Vol. VII., 362.

Kralj

LESKOVEC Leopolda, pesnica in pripovednica, r. 2. nov. 1894 v Idriji, u. tam 8. maja 1961. Oče Leopold, rudar, mati Antonija Sinkovec. Bila je najstarejša izmed sedmih otrok in kljub številni družini okr. 1915 maturirala na uršulinskem učit. v Škofji Loki. Poučevala je na Vojskem, v Sp. Idriji in na Ledinah. Med fašizmom so jo premestili v notranjost It. (Torrita di Siena). Od 1943 je živela v Idriji. S pesmimi je prvič nastopila 1922 v mlad. reviji *Novi rod* (1922, 1924-26), leto kasneje v trž. ženski reviji *Ženski svet*

(1923-25, 1927-29, 1932), v kateri je objavila veliko svojih stvaritev. Sodelovala je tudi v revijah Jugoslovenčice (1934-35) in Naš glas (1928). Njene pesmi so kratke in ponesejo bralca v domač vaški svet, kjer vladajo pristna čustva, med katerimi prevladuje ljubezen. Oblika in vsebina spominjata na ljudsko poezijo. Poskusila se je tudi v prozi, a ta je zelo prigodna, saj jo zanima življenje mladih deklet, katerim je ljubezen usodna.

Prim.: Matični urad obč. Idrija 29. jul. 1982; Zgod. ods. NSKT; Xenia Majovski, Pisateljice in pesnice v trž. reviji Ženski svet (1923-28), doktorska teza, Videm, akad. leto 1980-81.

Majovski

LESKOVEC Pavel, jezuit, univ. prof., ravn. slov. oddaj radia Vatikan, r. 19. jun. 1920 v Gorah nad Idrijo, živi v Rimu. Oče Anton, kmet, mati Ivana Košir. Osn. š. obiskoval v Idriji, klas. gimn. v gor. Malem semenišču (1931-39). 1939 vstopil v Družbo Jezusovo, najprej kot član jsl. jezuitske province, a se še v noviciatu prepisal v tedanjo beneško-milansko redovno provinco, da bi mogel delovati med Slov. v It. Dve leti noviciata preživel v Lonigu (Vicenza). Filoz. študiral na jezuit. filoz. fak. »Aloysianum« v Gallarate (1942-45) ter dosegel akad. stopnjo licence. 1945 odšel v Rim. Leto dni posvetil študiju ruščine v Papeškem ruskem zavodu. Teologijo absolviral na Gregorijanski U z akad. stopnjo licence (1946-50). Posvečen v duhovnika po vzh. obredu v Rimu 18. apr. 1949. Tretje leto redovn. noviciata (probacija) preživel na Irskem (1951-52). Posvetil se postdiplomskemu študiju vzhodne teologije na Papeškem vzhodnem inštitutu v Rimu in na pravoslavni teol. fak. sv. Sergija v Parizu (1952-55). 1955 dosegel doktorat iz vzh. teol. na Papeškem vzh. inštitutu v Rimu z disertacijo o ruskem mislecu Vasiliju Vasiljeviču Rozanovu. Disertacija je objavljena v zbirki *Orientalia Christiana Analecta* omenjenega univ. inštituta. Poučeval teologijo v Papeškem ruskem semenišču v Rimu (1954-58). Od 1958 je prof. vzhodne teologije na Papeškem vzhodnem inštitutu, kjer predava vzhodni nauk o Cerkvi in zgod. vzhodnega bogoslovja. Od 1962 je tudi ekonom Papeškega vzh. inštituta. 1968 pristopil k Vatikanškemu radiu, najprej kot občasni sodelavec pri ruskih oddajah, nato pa od 1971 kot voditelj slov. oddaj.

Prim.: Osebni podatki.

LESTAN Rafael, leksikograf in prevajalec, r. 6. dec. 1890 v Mirnu pri Gor., u. tam 15. dec. 1963. Oče Karol, strojar, mati Marija Jožefa Štanta. Po osn. š. je dovršil nekaj razr. gimn. v Gor., redni vojaški rok je odslužil v Karlovcu v 97. pešp., potem so ga mobilizirali v prvo svet. vojno, ni bil na bojišču, a se je maja 1918 udeležil vojaškega upora v Radgoni. Po vojni se je 1919 zaposlil pri podjetju F.lli ing. A. M. Ragazzi, pri katerem je bil za skladiščnika do upokojitve 1955. Kot upokojenec je živel v Gor. od 1957 do smrti. Podjetje Ragazzi je gradilo železniške proge, lesena poslopja od Podbrda do Klane ob meji za kontrolo in varnost, obnovilo most čez Sočo, porušen med prvo svet. vojno, drugi žel. predor pod Kostanjevico, drugi tir med Novo Gorico-Prvačino in juž. postajo v Gorici, letališča in jezove. L. je bil kot uslužbenec-predstavnik tega podjetja najprej v Gorici, potem v Milanu, v Albaniji (Drač, Tirana - 1933-36), v Abesiniji (Gondar - 1937-39), se vrnil v Milan, od tam odšel za nekaj let v Pustriško dolino, zadnje službeno mesto je bilo Isola del Gran Sasso (Teramo). Povsod je spoznaval in študiral ljudi, predvsem pa jezike, ki se jih je učil in precej dobro obvladal: albanski, amharski, galla-sidamski, španski, popolnoma pa je poznal slov., it., in nemšč. S potovanj po tujih deželah si je prinesel redka in dragocena dela, predvsem leksikalna (slovnice, slovarji), pa tudi različne rokopise (nekaj tega je prešlo v NUK, nekaj v Goriško knjižnico Fr. Bevka v Novi Gorici). L. je pisal pesmi (v zapuščini so bila ohranjena pisma z njegovimi pesmimi), in sicer v slov., it. in nemšč. Kot leksikograf je izdal 1918 v samozaložbi v Gradcu *Slovarček tujih besed* (49 str.). V kasnejših letih je tudi nekaj prevajal, tako za KatG iz albanščine povest F. Barcate *V deželi Skipetarjev* (1955, št. 1-33). - V Lestanovi družini je bilo sedem otrok, dva fanta in pet deklet; Rafael je bil najstarejši. **Karol** (r. 8. jun. 1895, u. 29. jan. 1923) je učil petje pri raznih zborih okrog Mirna. Menda se je prehladil na povratku z vaje, dobil pljučnico in umrl. **Marija** (r. 23. sept. 1897, u. 25. maja 1961) je pisala note na opalograf za Vinka Vodopivca in Lojzeta Bratuža (PSBL I, 123-24). **Hilarija** (r. 14. nov. 1905, u. 15. maja 1929) in **Veronika** (gl. čl.) sta zlagali pesmi.

Prim.: Umrl je R. Lestan, KatG 19. dec. 1963, št. 51, 7; Družinska pola žpk urad Miren z dne 28. mar. 1978; podatki sorodnikov.

Smč.

Jem.

LESTAN Veronika (Vera), kulturna delavka in pesnica, r. 3. febr. 1908 v Mirnu pri Gorici, u. neznanu kje, ker so jo zvečer 14. nov. 1943 odpeljali partizani in ustrelili. Oče Karol, strojar, mati Marija Jožefa Štanta, brat Rafael (gl. čl.). Osn. š. obiskovala doma in na Štajerskem, kamor se je umaknila družina med prvo svet. vojno. Po vrnitvi je stopila v zavod Notre Dame v Gor. in doštudirala za učiteljico otroških vrtcev. Ker se ni vpisala v faš. stranko, ni dobila službe, zato je otroke doma učila in jih pripravljala za izpite. Bila je pevovodkinja in organistka cerkv. pev. zbora, vodila Marijin vrtec in aktivno sodelovala v Marijini družbi. Bila je »duša vsega verskega in kulturnega življenja v fari. Še v tistih žalostnih časih, ko je bila vsaka v javnosti izgovorjena slov. beseda že greh, je Vera zbirala mirenske otroke in jih skrivaj učila petja in iger, seznanjala jih z lepoto slov. besede in slov. zemlje. Tudi sama je bila pesnica. Vse njene pesmi so globoko religiozne, zložene za razne cerkv. slovesnosti in nam govorijo o veliki nežnosti in toplem čustvovanju njenega dekliskega srca ob vsem lepem in dobrem, ob vsem božjem« (KatG 1953). Ko so it. oblasti internirale slov. ljudi v Gonars, jim je Vera lajšala trpljenje. Hodila je »od hiše do hiše, zbirala živež, denar in obleko in potem sama, v vseh vremenih in nevarnostih, nosila vse to s kolesom v Gonars« (KatG 1953). Dve kritici njene zadnje pesmi, ki jo je spesnila za Svečnico 1942, je objavil KatG 12. nov. 1953 v spominskem članku ob 10-letnici smrti.

Prim.: Podatki kot pri bratu Rafaelu Lestanu; Ob 10. obletnici Vere Lestanove, KatG 12. nov. 1953, št. 46, 1. Slika KatG 19. nov. 1953, št. 47, 3. Jem.

LEVAK Ksenija, por. **BUDAL**, prof. in strok. pisateljica, r. 12. sept. 1938 pri Sv. Ivanu v Trstu. Oče Ludvik, pek, mati Pavla Cehovin. Slov. osn. š. (1944-49), Nižjo sred. š. (1949-52) in klas. licej Fr. Prešeren (1952-57) je obiskovala v Trstu. Na trž. U je dovršila leposlovno fak. (moderna smer, 1957-65) in doktorirala z disertacijo o ženskih likih v romanih in povestih I. S. Turgenjeva. Poučevala je: Sred. š. I. Cankar (1960-61), Nižja strok. trg. š. (zdaj sv. Cirila in Metoda, 1961-63), Sred. š. na Katinari, kjer so od 1965 oddeljeni razr. Sred. š. sv. Cirila in Metoda (od 1963 do danes). Prof. izpit za ital. z osnovami lat. na sred. šolah je opravila 1971, stalna prof. od 1974. Napisala je: *Nizozemska, dežela vedrine in domačnosti* (M(Trst) 1967, št. 10); *Vtisi in razmišljanja na*

poti po Romuniji (PDK 7.-18. maja 1968); *Da bi se laže znašli v zmešnjavi kitajskega krajevnega imenoslovja* (PDK 1. in 2. nov. 1968); *Družbeno-geografska slika Beneške Slovenije* (IzvTrst 1973 in poseben odtis); *Lonjer*. Sociogeografski vidiki naselja pri Trstu (Trst 1981, skupaj z možem prof. G. Budalom); *Longera*. Lineamenti socio-geografici dell'abitato presso Trieste (Trieste 1981, prevedla slov. izdajo). Za Grande Enciclopedia Istituto Geografico De Agostini je opisala Romunijo in Bolgarijo (1969-70). V knjigi Giorgio Valussi, *Il confine nordorientale d'Italia* (Trst 1972), je sestavila abecedni seznam geografskih imen v ital., slov., shr., nem. in lat., za kar se ji je avtor v uvodu zahvalil. Dolga leta se je ukvarjala z zbiranjem in strokovno obdelavo toponomastičnega gradiva na Tržaškem in Goriškem. Sodelovala je pri *Zemljevidu in Seznamu krajevnih in ledinskih imen za Tržaško ozemlje* (Lj.-Trst 1978). Ob strok. srečanjih med slov. in ital. geografi je pripravila vrsto prevodov, poročala v PDK o nekaterih zborovanjih slov. geografov in tam objavila tudi nekaj priložnostnih člankov zemlj. vsebine. Na RAITrsta je od maja 1968 do okt. 1970 sodelovala pri Družinskem obzorniku, ki ga je urejal prof. Ivan Theuerschuh.

Prim.: Osebni podatki; IzvTrst 1961-; J. Koren, Bogastvo naših krajevnih imen, PDK 30. jul. 1978; Isti, Predstavitev zemljevida trž. ozemlja z nad 3000 zabeleženimi ledinskimi imeni, PDK 28. sept. 1978; Sl. Levec, Zemljevid Trž. ozemlja, Gosp 6. okt. 1978; Zemljevid trž. ozemlja, KatG 19. okt. 1978; Darko Radinja, Trž. ozemlje. Zemljevid in seznam krajevnih in ledinskih imen, GV 1979, 181-84; Isti, Dragocen zemljevid ledinskih imen slov. zamejske pokrajine, GOBz. 1979, 37-38; V časnikarskem krožku predstavitev izdaj ZTT, PDK 2. apr. 1981; Mil. Natek, Ks. Levak in Goj. Budal, Lonjer, GV 1982, 119-20; M. Bajc, Lonjer - sociogeografski vidiki naselja pri Trstu, M(Trst) 1982, 19.

Jem.

LICHTENREITH (LIHTENRAIT) Jožef Marjta, slikar, r. okr. 1725 v Gor. in u. tam 1808. Šolal se je v Benetkah, živel in delal v Gor. in okolici, po letu 1770 tudi s sinom istega imena. Poslikal je jezuit. c. v Gor. s slikami nad korom, pa tudi še nekatere c. v goriški okolici. V letih 1765-70 je po naročilu opata Fr. Ks. Tauffererja naslikal več oltarnih slik v cistercijanski samostanski c. v Stični. V stranski kapelici c. sv. Ignacija v Gor. je slika arhangela Rafaela s Tobijo, na enem stranskih oltarjev Snemanje Kristusa s križa. Sliki pripisujejo nekateri njegovemu sinu.

Prim.: S. Kociančič, Arhiv za povestnico jugoslavensku, III, Zgb 1854, 288; Kukuljević, 221; S. Vrišer, Baročno kiparstvo v osrednji Sji., Lj. 1976, 169.

Lc.

LICAN Josip, prof. bogoslovja, prosv. delavec, r. 31. jul. 1874 v Ilirski Bistrici, u. 8. jun. 1929 v Gor., pokopan v Trnovem pri Il. Bistrici. Oče Aleksander, posestnik, mati Johana Tomšič. Gimn. in bogosl. študiral in dokončal z odličnim uspehom v Gor., v mašnika posvečen 13. jul. 1897. Potem je nekaj let kaplanoval v Šempetru pri Gor. in na Placuti v Gor. S 1. jan. 1902 je nastopil službo nadškof. tajn. pri kardinalu Missiji. To službo je ohranil ves čas vladanja škofa Jordana in tudi škofa Sedeja do 1911, ko je nevarno zbolel. V letih, ko je bil kpl. in tajn., je stalno študiral in 1908 postal doktor bogoslovja. Od 1909-28 je bil redni prof. bogoslovja v gor. semenišču. 1913 ga je sv. oče počastil z naslovom komornega tajnika in monsinjorja. »L. je bil zvest Mahničev učenec in prijatelj socialnega delavca dr. J. Ev. Kreka. Razvil se je v odličnega znanstvenika, bistroumnega politika in krepkega kulturnega delavca. Kot močna in izrazita osebnost je v obdobju dvajsetih let (1909-29) odločilno vplival na goriško javno življenje. Bil je eden voditeljev "mlade struje", ki je hotela ostvariti med gor. Slov. krščansko demokracijo in sprožila živahno prosvetno, socialno in zadružno gibanje« (Klinec, GMD, 79). L. je bil še mlad kpl. v Šempetru, ko je s pomočjo vrlih mož ustanovil šempetrsko kmetijsko društvo, ki je bilo mnogo let zgled tovrstne zadružniške ustanove na Prim. V Gor. je bil v letih pred prvo svet. vojno med ustanovitelji Slov. kršč. socialne zveze, po vojni pa je čvrsto sodeloval pri Prosvetni zvezi. Obe organizaciji sta si postavili visoko nalogo, da širita med ljudstvom na kršč. načelih slonečo prosveto. Veliko si je prizadeval za katol. tisk. 1908 je bil z dr. Srebrničem (poznejšim škofom na Krku) in žpkom Iv. Rejcem soustanovitelj Katoliškega tiskovnega društva v Gor. in njegova glavna opora. Pomagal je osnovati tednik Novi čas, ki je v kratkem postal najvplivnejši ljudski list gor. Slov. Takoj po prvi svet. vojni je pripravil ustanovitev Goriške straže, ki jo je v začetku nekaj mesecev tudi urejal. 1920 je zasnoval mesečnik Mladika, katere prvi letnik je sam uredil (KolGMD 1930, 125, 126). L. je bil tudi odličen publicist. Številni in važni so njegovi spisi v Folium diocesanum gor. nadškofije,

s članki pa je sodeloval pri vseh prej omenjenih listih, pa še v Zborniku, Našem čolnici. Njegovo glavno književno delo pa je bila *Blagovest*, to je harmonično zlitje besedil vseh štirih evangeljev v zaokroženo celoto. L. ni doživel, da bi videl knjigo natisnjeno. Prvi del Blagovesti je izdaja GMD kot redno knjigo za leto 1940. Drugi del za leto 1941 pa je bil zaplenjen skupno s knjigo Zvezde vodnice in s Terčeljevimi Vozniki. L-ovo ime je najtesneje povezano z dvema važnima gor. ustanovama, namreč s slov. zavodom Alojzijevišče in z Goriško Mohorjevo družbo. Zasluge, ki jih ima L. pri Alojzijevišču, so jasno razvidne iz dolgega članka, ki ga je sam objavil v KolGMD 1925, 75-78, pod naslovom *Dijaški zavod Alojzijevišče v Gorici*. Iz tega članka zveemo, da je bil zavod ustanovljen že 1891 po zašlugi msgr. Mahniča. »Bil sem takrat sedmošolec na gor. gimn., ko mi je Mahnič ponudil mesto prefekta v mladem, komaj ustanovljenem zavodu slov. Alojzijevišče... Določeni dan sem nastopil službo. Prvi, ki me je v zavodu pozdravil, je bil svetolucijski župnik Fabjan. Pripeljal je vprav čvrsteja fantiča v zavod, Ivota Preglja, sedanjega profesorja in pisatelja. Poleg dr. Mahniča mi je dajal navodila blagopokojni dr. Jos. Pavlica. Z njim sem nadzoroval dijake, ponavljal, hodil na sprehod in k sv. maši v cerkev sv. Antona. Prvo leto (1891-92) je bil zavod na Gradu, v hiši Contavalle, drugo leto se je preselil v hišo tik malega semenišča v ulici Vetturini... Do leta 1895 je bil zavod brez lastne hiše. Dne 29. maja 1895 je pa odbor kupil hišo, dvorišče in vrt v ulici Soškega mosta (danes via Don Bosco) št. 7.« Prva svet. vojna je prizadela zavodu velike rane. Po vojni je vodstvo zavoda prevzel msgr. L. Sam opisuje nadaljnji razvoj zavoda, ne da bi se stavil v ospredje: »Odboru se je posrečilo izposlovati pri ministrstvih v Rimu pravico do vojne odškodnine... Lepa stavba je zdaj za nas prava dika in ponos... S 15. jan. 1923 smo zavod odprli z 11 gojenci... začetkom avgusta 1924 smo začeli graditi novo obširno učilnico. Tudi kapelo smo precej razširili... Za šolsko leto 1924-25 je priglašeni prav mnogo učencev za sprejem, in sicer iz cele Julijske krajine« (do tu L. v KolGMD 1925, 75). 1925-26 so odprli v zavodu pripravnico za sred. š., na kateri sta poučevali Pavla Makuc in Gita Podobnik. Istega leta 1926 pa je L. zaradi bolezni izročil vodstvo zavoda prof. Jožku Bratužu (PSBL I, 122-23). Smrt je L. prizanesla, da ni doživel

žalostnih dni, ko so faš. oblasti zavod nasilno poital. in praktično zatrle. Dne 28. okt. 1930 je prefektura razpustila odbor in zavod izročila v roke komisarju (duhovniku Marcelinu Antoniniju), ki mu je bilo izrecno naročeno, naj zavod poitalijanči in odpravi vsak spomin in znamenje slovenstva. Komisar je odstavil ravn. Jožka Bratuža, prepovedali so gojencem pri bogoslužju prepevati ali moliti po slov. V zavod so sprejemali pretežno ital. dečke. Pod ital. upravo je zavod zašel v težke dolgove. Novi komisar msgr. Giovanni Buttò je 1938 zavod prodal državi, da je postal sedež vojašnice San Michele. (Klinec, GMD, 102). - Kot rečeno je bil L. med glavnimi ustanovitelji GMD. Msgr. R. Klinec pravi v svojem zgod. orisu GMD med drugim takole: »Aprila 1921 je bil v Gor. zelo važen občni zbor Kat. tiskovnega društva... bilo je treba razčistiti odnose do prevaljske Moh. Slednjo zadevo je sprožil dr. Josip Ličan, ko je poročal, da se je "Prevaljska" odločila, da bo med ljudstvom podpisala državno vzgojo v jugosl. duhu. Več kot gotovo je, da ital. oblasti ne bodo izdajale uvoznega dovoljenja za knjige, napisane s takim namenom... V debato je nenadoma posegel Vergil Šček in sprožil misel, naj se Primorci osamosvojijo in si ustanovijo lastno Mohorjevo družbo... Pozneje je vso zadevo vzel v pretres Zbor svečeničev sv. Pavla in (leta 1923) imenoval poseben "pripravljalni odbor", ki so ga sestavljali: dr. Josip Ličan, predsednik; Alojz Novak, podpredsednik; Venceslav Belè, odbornik; Stanko Stanič, tajnik in inž. Josip Rustja, blagajnik.« Msgr. L. je bil tudi imenovan za preds. odseka, ki naj bi pripravil pravilnik in poslovnik nove družbe. Dejansko je osnutek pravilnika sestavil sam. Dne 17. nov. 1923 je gor. knez nadšk. Frančišek Borgia Sedej podpisal ustanovno listino, s katero je nova družba uradno začela. Listina se začinja z besedami: »Ker so Nam nekateri odličnejši zastopniki goriške duhovščine sporočili, da je splošna želja, naj se ustanovi v gor. nadšk. Družba sv. Mohorja, prošnjo z veseljem sprejemamo... Potrjujemo družbena pravila, ki so nam bila predložena, in imenujemo presvetlega in prečastitega msgr. Josipa Ličana... za voditelja, s pravico, da lahko drugim poveri oblast pri shodih... itd.« Kot preds. je L. vodil GMD v prvih štirih letih njenega obstoja do febr. 1927, ko je zaradi bolezni odstopil. Bila so težka leta »prvih korakov« in leta najhujšega faš. pritiska, doba, v kateri je protislov. režimu uspelo, da je skoraj do kraja zatrl sleherno

slov. tiskano besedo. »Toda,« pravi msgr. Klinec, »dr. L. je z modro roko krmaril krhki, a obenem nad vse zaslužni čolniček GMD sredi smrtno nevarnih čeri. Vsenaokrog same razbitine. V dobri meri je prav njegova zasluga, če je Mohorjeva prebrodila tako nevarne čase.« Na občnem zboru GMD, ki je bil v Gor. 11. febr. 1926, je preds. msgr. L. poročal o uspehih in težavah, ki jih je družba doživela. Za leto 1926 je izdala štiri knjige v 21.000 izvodih, tj. 84.000 knjig. Toda sledilo je »strašno« leto 1926, ko je bila GMD uradno vključena med »prevratniška društva« in je bilo državnim uradnikom pod kaznijo prepovedano, da so vpisani v taka društva. Sledile so zaplembe in procesi, pa tudi divja gonja ital. deželnih in drž. časopisov proti vsem slov. ustanovam in še posebno proti GMD. Prof. Giovanni Lorenzoni (gl. čl.) je v listu Il Resto del Carlino očital GMD, da je povezana z MD v Jslj., da dobiva podporo z onstran meje, da pod krinko literature širi protiital. strup. Na vsa ta obrekovanja je L. 1. sept. 1926 tehtno odgovoril in od lista zahteval popravek. To je bil zadnji akt dr. L. kot preds. GMD. - »Kot človek je bil dr. L. blag, dobrosrčen mož, ki je vedno rad pomagal, kjer je le mogel. Njegova hiša je bila vedno gostoljubno odprta vsem številnim prijateljem in znancem in rad je pokramljal ter se od srca nasmejal v zabavni družbi, in to tudi v zadnjih letih, ko se je moral zaradi zelo težke bolezni tako skrbno čuvati in odreči vsem prijetnostim. Glavno vsebino njegovega dela je pa tvorilo delo. Bil je priden kakor čebelica. Od zore do mraka je kopicil zaklade svojega duha in si le malokdaj privoščil nekoliko oddiha. Mogoče je ravno zaradi te svoje pridnosti in vestnosti tako vzljubil čebelice, katerih negi je žrtvoval mnogo svojega časa in znanja. Bil je med prvimi čebelarji na Goriškem in je o čebelarstvu napisal tudi mnogo poučnih člankov. V priznanje njegovih zaslug so ga čebelarji izvolili za predsednika Slovenskega čebelarskega društva na Goriškem, kateremu je načeloval več let. Žal, da L. nikoli ni bil prav dobrega zdravja. Bolezen ga je prvič potrla že leta 1912, mu stalno ogrožala življenje in mu zadnja leta občutno zmanjšala sile, mu vzela precej prožnosti in skalila mnogo ur... Toda junnaško in vdano je nosil svoj križ... otroška, globoka vera mu je pomagala...« (KolGMD 1930, 127).

Prim.: KolGMD 1925, 75-77; P. K., Mons. dr. J. L., KolGMD 1930, 124-27; Klinec, GMD, pass.; Zbornik ob 50-letnici GMD, pass. Rij.

LICEN Francka, roj. **ŠKRBEČ**, ljudska pesnica, r. 17. avg. 1893 v Braniku (Rihemberku), u. 6. jan. 1956 prav tam. Oče Ivan, mati Ivana Pavlica. Osn. š. je obiskovala v rojstnem kraju, šestnajstletna je odšla služiti v Egipt, kjer je ostala deset let. Takrat jo je domotožje navedlo, da je začela pesniti. 1922 se je vrnila domov, se poročila s kmetom Leopoldom Ličenom, v zakonu sta imela štiri otroke. Tudi doma je pisala pesmi, domoljubne in ljubezenske, ki jih pa ni nikjer objavila, imela jih je zgolj zase. Med NOB je postala aktivist OF in bila internirana (Frosinone); takrat je pričela pesniti borbene pesmi. 15. febr. 1944 je bila odpeljana na prisilno delo na Bavarsko, kjer je ostala do konca vojne. Tudi po povratku je nadaljevala s pesniškim delom. Za življenja je bilo nekaj pesmi objavljenih (npr. Koledar Prešernove družbe 1954, 121), objavljala je tudi v argentinskem izseljenskem tisku, v publikacijah, ki jih je urejal njen brat Andrej Škrbec (gl. čl.). Objave (časnik Lipa, izseljenski koledar) niso preverjene. Njeno zapuščino hrani hči Jožica Pavlica v Braniku.

Prim.: PrimN 21. jan. 1956, št. 4; Ob stoletnici rihemberške čitalnice, Ob stoletnici kulturnoprosvetnega delovanja v Braniku, Branik 1968, 46.

Fr. Kdr.

LICEN Mira, por. **KRMPOTIČ**, akad. slikarka specialist, r. 26. maja 1950 v Pulju, živi in dela v Piranu. Oče Bruno, tehnik, r. v Trstu, Slovaneč, mati Stefica Petrinec, gospodinja, r. v Hrvaškem Zagorju, Hrvatica. Osn. š. je pričela obiskovati v Pulju 1957, nadaljevala v Hrvatinih, po 2. razr. pa v Kopru. Tu je od 1964-69 obiskovala gimn., 1969 se je vpisala na ALU v Lj., kjer je 1973 diplomirala (prof. M. Sedej). 1975 je končala specialko za restavratorstvo ter postala članica Društva slov. lik. umetnikov. Iste ga leta se je zaposlila kot konservator na ZSV Piran do 1982, ko je vstopila v svobodni poklic. V njenem slikarstvu, ki se »odigrava na težko določljivi meji med ekspresivno registracijo elementarnih doganj v naravi in spontano igro z oblikami in barvo« (I. Sedej), izstopajo njene marine in krajine, kjer je slikarka uspešno sintetizirala elemente ekspresivnega mimetičnega slikarstva in pridobitve abstrakcije. Ob njenih samostojnih razstavah so izšli katalogi: Sonja Hojer (1976), Meta Gabršek-Proscenc (1979), Ivan Sedej (1981). Samostojne razstave: Lj., Tolmin (1973); Tolmin, Koper, Tacen (1975); Piran, Köln,

Zgb (1976); Piran, Mrb. (1979); Lj. (1981). Na Ex tempore v Piranu je sodelovala 1972, 1973, 1974, 1975, 1976, 1977 (trikrat prejela diplomo), na Ex tempore v Marezigah 1983 in prejela prvo nagrado. Na razstavah DSLU v Lj. je razstavljala 1975, 1976, 1977, 1980, 1981 in s Prim. lik. umetniki v Ajdovščini, Ferrari, Trevisu, Kopru in Novi Gorici (1976). Na razst. Ars Histriae je sodelovala 1978, 1980, na razst. Mala slika Koper pa 1978, 1979. 1977 je sodelovala na razst. Nove smeri v oblikovanju krajine na Slov. (Kranj) in na X. razst. lik. del slov. umetnic (Slovenj Gradec) ter na Mednarodni razst. lik. umetnic ob 8. marcu (Piran). 1980 je sodelovala na razst. mladih slov. umetnikov v Lj.

Prim.: Osebni podatki; Delo 22. nov. 1973; PrimN 14. dec. 1973; Dnevnik 9. dec. 1975; Delo 9. in 10. dec. 1975; Anton Rupnik, Jugo-galerija ob Renu, Delo 19. febr. 1976; PrimN 8. dec. 1978; Cvetka Guzej-Sabadin, Ustvarjalni nemir, PrimN 8. jun. 1979; Delo 5. apr. 1979 in 21. apr. 1981; Dnevnik 21. apr. 1981; Fr. Zalar, Barvni veter, Dnevnik 5. maja 1981.

Nsn.

LICEN Mirko, fotoreporter, r. 8. apr. 1907 v Oseku, u. 29. apr. 1973 v Šempetru pri Gor. (bolnišnica). Oče Andrej, kmet, mati Frančiška Hrovatin. Še mlad je emigriral v Jsl., kjer se je izučil zidarskega poklica. Od tod je šel v Argentino (1925), kjer je aktivno deloval v tamkajšnjih slov. izselj. organizacijah. Po drugi svet. vojni (1946) se je vrnil domov. Bil je sprva uslužbenec OLO Gorica, kasneje se je zaposlil pri PrimN, kjer je bil fotoreporter, akviziter in dopisnik. Zbiral je gradivo za stalno rubriko »Prepih« v listu PrimN, zato se ga je tudi oprijelo tako ime. Poleg tega je kot fotoreporter posnel vrsto dokumentarnih posnetkov (njegov fotoarhiv hrani Gor. muzej). Dolgo let je bil tajn. novogoriške podružnice Slov. izselj. matice. Slovel je po veselem in šegavem značaju.

Prim.: Podatki župn. urada Osek; Rodna gruda 5, 1957, 112; 20/1973, št. 6, 27 s sl.; PrimN 8. apr. 1967, št. 15; 11. maj 1973, št. 20; Delo 4. maj 1973, št. 119.

B. Mar.

LIČER Ludvik, pevec in pedagog, r. 7. apr. 1930 v Gorenji Trebuši. Oče Ludvik, kmet, mati Marija Gruden. Osn. š. je obiskoval v domačem kraju, najprej v ital. jeziku (od 1936), v medvojnem času v slov. Študij petja je začel v Lj. na nižji glasb. š. na Viču (1954-58), nato na sred. š. za glasbo (1958-62) pri prof. Sonji Bleiweissovi;

po študiju pri prof. Adu Darianu in Fr. Schiffreru je diplomiral na AG 1966. Že pred diplomom je pel v lj. Operi; nekaj let je bil član Komornega zbora RTV in SF. Po diplomi se je posvetil koncertiranju in pedagoškemu delu. Najprej je poučeval na osn. š. v Lj., 1971 se je preselil v Novo Gor.; poučuje na glasb. š. v Šempetru. L. je izrazil lirski tenor, veliko je nastopal, snemal za radio Koper in Lj. V letih 1973-80 je s prof. Bergantom izvedel številne koncertne nastope na raznih odrih, pa tudi v cerkvah: 11 nastopov leta 1973, 9 (74), 14 (75), 9 (76), 9 (77), 11 (78), 15 (79), 13 (80). Nastopala sta v številnih krajih na Prim., v notranjosti Slov. in v deželi F-JK.

Prim.: Osebni podatki; SGL II, 383; časopisna poročila ob nastopih.

Valent.

LIECHTENREIT (Lichtenraith, Lichtenreiter, Lichtenrait, Liechtenreit, Liechtenrait, Lichtenreit, Liechtenreith, Lichenrait, Liechtenraich, Liechtenreitt) **Janez Mihael**, slikar, r. 1706 (?) v Passauu (?), u. 5. mar. 1780 v Gor. Verjetno izhaja iz slikarske rodbine iz Passaua na Bavarskem (Anton u. 1750, Bernhard omenjen 1710, 1712, Franc r. 1700 v Passauu, u. 1775 v Pragi; njegovo je *Snemanje s križa* v c. sv. Ignacija v Gor., sl. sv. *Janeza Nepomuka* pa je bila v seznamu slikarske zbirke viteza Karla Strahla). Janez M. prvič omenjen (Cossar) 24. jun. 1737, ko se je poročil z Dorotejo (u. 15. jun. 1765), hčerko gor. kronista Mateja Dragonja, in se naselil v njegovi hiši pri Sv. Roku, na št. 65. V Gor. se mu je rodilo več otrok: Janez Kr. Jožef Lavrencij (r. 17. jun. 1738), Terezija Jožefa (r. 22. avg. 1740), Karel (r. 18. apr. 1743, u. 28. maja 1817), Jožefa Elizabeta (r. 29. jul. 1745, u. 2. sept. 1749), Felicita (r. 15. nov. 1747), Frančišek Jožef (r. 16. dec. 1749), Ana Marija (r. 24. jan. 1751), Jožef (r. 11. maja 1754). Od teh je bil sin Karel tudi slikar in prof. risanja na normalki v Gor. Študiral je slikarstvo v Benetkah in na Dunaju. Zgod. muzej v Gor. hrani njegov portret Giovannija Battista Formica. - Ni znano, kje se je Janez Mihael umetniško izoblikoval in kakšna je bila njegova življenjska pot. Zdi se, da je veliko slikal za gor. plemiške družine. 1747 je za palačo Taccò-Aita v Krminu izdelal dve veliki oljni sliki z zgod. motiviko. 1769 je restavriral olt. sl. Marija s sv. Rokom, Boštjanom in Avguštinom v c. sv. Roka v Gor. Nekaj njegovih ali njemu pripisanih del se hrani v Pokrajinskem muzeju v Gor.: *Mesar*, *Prodajalka*

rib (naročil grof Sigismund Attems za svoj dvorec v Podgori), *Rebekin odhod*, *Večerja v Betaniji*, *Križanje* (1755); v pokrajinski pal. v Gor: *Prodajalka sadja in cvetja*, *Lovec z divjačino* (za Attemsov dvorec v Podgori); v zgod. muzeju v Gor.: *Babilonski stolp*, *Pozidava poslopja s kupolo*; v kuhinji gor. gradu: *Deklica s šivanjem*, *Deček z jabolkom*. Izdelal je tudi podobno *Matere dobrega sveta* (Cossar) za enega izmed str. olt. v gor. stolnici (sedaj neznano kje) in *Križev pot* (Medeot) za c. sv. Karla v Gor. (sedaj neznano kje), portret *Rudolfa Coronini Kronberg* (zasebna last, Gor.) in portret nadškofa *Karla Mihaela Attemsa* (last. grof Douglas Attems, Ločnik). L. naredil tudi dve deli za c. na Sv. gori pri Gor. (G. b. Formentini). Pripisujejo mu portret avstr. cesarja Jožefa II. v pokr. muz. v Gor. in več portretov v zas. zbirkah na Goriškem (M. Medeot). G. Formentini omenja tudi Nebeško glorio (Cossar pa jo skupno z deli za Sv. goro našteva med opusom L-ovega sina Karla), ki jo je imela v svojem dvorcu v Vrtojbi druž. Gironcoli. V inventarju dragocenosti gor. stolnice je navedena kot L-ovo delo tudi sl. Srca Jezusovega (verjetno pa gre za pomoto, ker je za čas nastanka slike navedeno leto 1700). Lahko sklepamo, da so L-ova dela tudi v Slov., saj je zapustil freske v ž. c. sv. Andreja v Gočah pri Vipavi (sign. in dat. na stropni freski v prezbitteriju: Michael Liechtenreitt pinxit anno D. 1759. Freska v prezbitteriju: sv. *Andrej* v nebeški slavi s sv. Urhom, sv. Lenartom in angeli; freske na stropu ladje v treh medaljonih: *Jezus* s sv. Jožefom, sv. Antonom Pad. in sv. Frančiškom Ks.; *Brezmadežna* z angeli; sv. *Florijan*, sv. *Marija Magdalena* in sv. *Marjeta Kortonska*). Za c. stiškega samostana je izdelal sl. sv. *Antona Pad.* (sig. in dat. Joan Michael Lichtenreith 1760 (?), pripisujejo pa mu tudi ostale sl. v isti c. Za ž. c. na Krki je naredil eno sliko 1770. G. b. Formentini in Manzano (za njima pa še nekateri drugi) postavljata L. v 17. stol. verjetno zaradi naslonitve na zgod. Della Bona, ki je napačno prebral letnico restavracije sl. v c. sv. Roka. Morassi povezuje L. z neapeljskim slik. Solimeno in z beneškim slikarstvom poznega 17. stol. in ugotavlja, da je L. vnesel na Goriško velike slik. kompozicije ital. slikarstva.

Prim.: LibBapt. IX, X, XI v gor. stolnici; LibMort. III v gor. stolnici; G. bar. F(ormentini), I pittori goriziani, Corriere di Gorizia 28. mar. 1883., št. 25; Manzano, Cenni, 112; A. Morassi,

Gorizia nella storia dell'arte (v Gorizia nella storia, nell'arte, nell'economia, Gor. 1925, 28; ZUZ X, 1930, zv. 3-4, 129; A. Morassi, L'arte nel Goriziano (v Guida delle vallate dell'Isonzo e del Vipacco 1930), 198-99; Cossar, Storia, 100, 101, 203, 213-19, 306, 307, 404; A. Morassi, Il Settecento goriziano. Catalogo della mostra (Gorizia-Palazzo Attens luglio-agosto 1956), 13-14, 19; C. L. Bozzi, Gorizia e la provincia isontina, Gor. 1965, 76; Varstvo spomenikov XI, 1967, 142; KL Sjc I, 22; Thieme-Becker XXIII, 192; M. Zadnikar, Stiški samostan (Kulturni in naravni spomeniki Slovenije 18. zv., II. izd., Lj. 1971), 19-20; Leopoldo Perco - Mostra delle opere. Gor., Palazzo Attens, dic. 1972-genn. 1973, pass.; M. Medeot, Carlo Michele Liechtenreiter, Voce! 6. apr. 1974; M. Medeot, Due ritrattisti goriziani, Voce! 12. apr. 1975; S. Tavano, Dal Seicento all'Ottocento (v Cormons: quindici secoli d'arte, S. Tavano - A. e G. Bergamini, Udine 1975), 112-16 (sl. 65, 66); S. Vrišer, Baročno kiparstvo v osrednji Slov., Lj. 1976, 169; M. M. Pascoletti, La pinacoteca di Palazzo Attens, StudG XLV, 1977, 55-57; S. Tavano, Il castello di Gorizia, Gor. 1978, 118; G. Bradaschia, Andiamo insieme a visitare i musei provinciali di Gorizia, Gor. 1978, pass.; Maria Teresa e il Settecento goriziano. Catalogo della mostra, Gorizia, Palazzo Attens 12 dic. 1981 - 28 febr. 1982, 60, 220, 225, 241, 243; Goriški grad. Itinerari isontini. Seconda serie II, Comune di Gorizia 1983, 21-22; NadškAGor. (Duomo 65/4); podatki R. Zadnika; ž. arh. v Gočah.

V-č

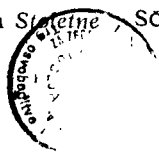
LIKAR Andrej, pisatelj, publicist, prevajalec, r. v Spodnji Idriji 17. nov. 1826, u. v Polomu na Kočevskem 20. maja 1865. Šole opravil doma in v Lj., kjer je končal tudi bogoslovje in bil 1851 posvečen v duhovnika. Služboval je v Dragi na Kočevskem, Sorici, Cerknici, Starem Logu in v Polomu. Prve pesmi, sonet *Zdihljaj domovini* in legendo *Sv. Magdalena na Gori* je objavil v N 1848, št. 4, 11. Po marčni ustavi 1848 je zapel *Pozdrav Sloveniji* (N 1848, št. 22). N 1848, št. 27 so prinesle še *Hvalo petja*. Vedež 1849-50 je objavil več pesmic in povestic. V bogoslovju je prevedel iz hrv. zgod. igri Ivana Kukuljevića Saksinskega *Juran in Sofija* ali Turki pri Sisku ter *Stepan Šubic* ali Bela IV. na Horvaškem, izšli v knjigi *Dve igri za slov. gledišče*, 1850. Od pesmi je vredna omembe *Slepec s plunko*, prevedena iz hrv., ponatisnjena v Slov. berilu za 1. gimn. razr. str. 41-46. V N 1853, št. 9 je priobčil po nem. izvirniku *Umirajoči labod*, 1858, št. 32 je svetoval, naj se postavijo spomeniki Vodniku, Knoblarju in Radeckemu v Zvezdi v Lj., 1859, št. 43, 45 je pojasnil, kako se nareja sončna ura na zid. Sodeloval je pri Lenčkovem Slov. romarju (Lj. 1857, 1858) in pri 3. natisu *Stoletne*

pratique (Lj. 1860). ZD je 1854 objavila njegovo pridigo o *Marijinem brezmadežnem spočetju*. V Sorici je končal svoj največji spis *Sveti zakon*. Kaj je in odkod in katere dolžnosti nalaga (Clc 1856). Kot navdušen rodoljub je opisal posamezne slov. pokrajine: *Sorica in Soričanje* (Bleiwisov Koledarček slovenski 1856), *Cerknica in njena okolica* (Lj. 1863, ponatis iz N 1863). Opisal je še *Rakek* (N 1863), *Loško* (N 1863, št. 148), gradič *Cerknico* (N 1863, str. 154), *Cerkniško jezero* (N 1863, str. 171-72, 179), *Škocijan* (N 1863, str. 186). Slov. se je učil pri Metelku. Pod njegovim vplivom se je začel zanimati za slov. jezikoslovje in zbiral lepe ljudske izraze, kar se odraža v sestavku *Slov. besede* (N 1852). Napisal je tudi knjigo *Venec lepih molitev pri sv. maši in o drugih priložnostih*.

Prim.: K. Glaser, Zgod. slov. slovstva III, 83; SBL I, 626; SGL II, 384; N 1865, št. 23; Marn XVII, 62, XXIV, 52; Simonič 272; SDL I, 194.

Har.

LIKAR Hinko, prosvetni delavec, strokovni pisec, čebelar, r. 25. avg. 1860 v Postojni, u. 10. okt. 1925 na Blanci pri Sevnici. Oče Henrik, najbrž čebelar, mati Ivana Troha. Študiral je v Lj., maturiral na učiteljskišči v Kopru 1882, leto pozneje je napravil učit. izpit. Poučeval je v Knežaku (od 1879), v Godoviču (od 1880), Sv. Vidu nad Cerknico (od 1887) in Grahovem pri Cerknici (od 1889), kjer je bil dolgo časa nadučitelj, nato pa 28. febr. 1909 začasno upokojen. V Grahovem so po njegovem prizadevanju prezidali »stara šolsko bajto in lepo in prostorno šolsko poslopje. Okoli šole je uredil in zasadil obsežen šolski vrt ter postavil ličen čebelnjak za dvesto panjev čebel. Kakor njegovi tovariši v Dolenjem Logatcu, v Planini na Uncu in na Rakeku je tudi on vpeljal v svojo šolo deški rokotvorni pouk. Nadarjeni dečki so že izdelovali prav lepe izdelke iz lepenke in lesa. Modri možje tam v Lj. so pa dejali, da je to igračkanje in potrata časa, ki ne spada v šolo. Z eno peresno potezo so bile zatvorjene vse šolske delavnice, rokotvorničarji pa razkropljeni na vse strani« (UT 1925). Čebelarstvo je tako razvil, da je čebele tudi prodajal. Pri delu mu je pomagala žena, ki je bila spretna čebelarica. Po ustanovitvi Slov. čebelarskega društva je v njem živahno deloval in bil 1899 in 1900 njegov podpreds. Pridno je pisal v Slov. čebelarja (SČ, 1899-1904) in zajemal iz bogatih izkušenj. »Vsa spretnost njegovega peresa pa se zrcali v člankih *Čebela v boju s sovražniki*, ki jih je objavil SČ v letu 1903. Toliko ljubke in izvirne šegavo-

sti ne najdeš izlepa v čebelarstvu» (SC 1925). Kot čebelar je bil zelo izkušen in je veliko pomagal, da se je Slov. čebel. društvo utrdilo in razširilo. Po začasni upokojitvi si je kupil večje posestvo na Blanci pri Sevnici in nadaljeval s čebelarstvom, toda prva svet. vojna ga je gospodarsko zelo prizadela. 1. febr. 1920 so ga spet sprejeli v začasno učit. službo na Blanci, 20. nov. 1923 pa so ga za stalno upokojili. L. je bil odkritega in vescelega značaja, povsod priljubljen in spoštovan, z zdravo in ljubeznivo šegavostjo in z živahno besedo pa je vse očaroval.

Prim.: -k, † Nadučitelj H. L., UT 22. okt. 1925, št. 40, 2; † H. L., SC 1925, št. 11 s. sl.; Vilhar, 87; žpk arh. Postojna.

Jem.

LIKAR Ivan, duhovnik, r. 11. avg. 1946 na Otlici nad Ajdovščino. Oče Anton, delavec, mati Ana Krapež. Prve štiri razr. osn. š. na Otlici, ostale štiri v Ajdovščini. Klas. gimn. na Srednji verski šoli v Vipavi, tam 1965 maturiral. Teologijo končal v Lj. Ord. 29. jun. 1971 v Logu pri Vipavi. Kpl. v Komnu na Krasu (1971-74), ž. upr. na Premu (1974-79), od 1979 ž. upr. v Šturjah. V bogoslovju sour. Pogovore (glasilo CDSB) in v njih objavil nekaj pesmi in krajših člankov. Na pisal nekaj besedil duhovnih pesmi, ki so jih peli Klicarji, vokalno-instrumentalni ansambel prim. bogoslovcev. S članki duhovno-pastoralno-liturgične vsebine sodeluje pri reviji Božje okolje (BO - član ured. odbora) in pri Cerkvi v sedanjem svetu (CSS). Nekaj polemičnih člankov v Družini o položaju vernika v socialistični družbi. 1979 izdal v redni zbirki MD v Celju knjigo za otroke z naslovom *K maši, prijatelji*. 1980 pisal v Ognjišče veroučne strani o zakramentih, 1982 izdal brošurico *Sveti rožni venec*. 1977 predaval na katehetskem tečaju na Mirenskem Gradu in v Mrbu o liku kateheta, 1983 o katehetskih poudarkih uvajanja v bogoslužje, 1981 na tečaju duhovniške duhovnosti v Sarajevu o duhovništvu in evharistiji. Sodeloval pri knjižici za dneve zbranosti za 8. r. osn. š. *S kapitanom na morju* (1982). Od 1976 tajn. liturgičnega sveta koprške škofije, v okviru le-tega izdal več liturgičnih pripomočkov, med drugimi brošuro *Obhajamo velikonočno skrivnost* (liturgične meditacije), Koper 1979. Član slov. medškof. liturgičnega sveta.

Prim.: Vprašalna pola; Letopis slov. škofij, Lj. 1978, 255 in pass.

Soič

LIKAR Ivan, partizanski borec, narodni heroj, r. 9. sept. 1921 v Logu pod Mangartom, živi v Kobaridu. Oče Ivan, kmet, mati Terezija Pretnar. Osn. š. je obiskoval v rojstnem kraju, med 1938 in 1941 je bil rudar v rajbeljskem rudniku. Nato je bil poklican v it. vojsko, sept. 1942, ko je živel v Trstu, je prišel v stike z NOB. Potem je deloval kot agitator OF med rajbeljskimi rudarji in 2. febr. 1943 odšel v partizane. Postal je borec Severnoprimskega odreda, nato Gradnikove brigade ter se konec apr. 1943 udeležil boja te enote z it. vojsko na planini Golobar pri Bovcu, sodeloval je nato v bojih part. na Stolu (maj 1943) na Kobariškem ter na Krnu (jun. 1943). Ob kapitulaciji It. je kot komandir Bovške part. čete uspešno napadel nem. kolono pri vasi Strmec pri Predilu 15. sept. 1943. (Nem. so nato vas požgali, del moškega prebivalstva pobili, od tod za Strmec vzdevek »vas črnih rut«). Sodeloval je v bojih za ohranitev osvobojenega ozemlja v dolini Soče (Kobariška republika) okt. 1943. Kot borec Bazoviške brigade je sodeloval pri uspelem napadu na rudnik v Rajblju. Po opravljeni oficirski š. pri IX. korpusu je postal komandant 2. bataljona Briškobeneškega odreda. Vodil je vrsto drznih in uspešnih diverzantskih akcij v zgornji soški dolini, v Beneški Slov. in Reziji. Po vojni je postal komandant mesta Trbiž, angloamer. policija ga je takrat dvakrat zaprla. V Gor. je v prometni nesreči (povozil ga je zavezniški jeep) izgubil nogo. Nato je služboval v raznih krajih Prim., 1962 je šel v pokoj kot dir. Gostinskega podjetja v Kobaridu. L. je prejel več visokih odlikovanj in priznanj, narodni heroj je postal 27. nov. 1953. Med NOB je bil tudi večkrat ranjen; njegovo partizansko ime je Sočan.

Prim.: SPor 29. nov. 1953; Borec 7/1954, št. 3, 105; PrimN 28. jun. 1974; Narodni heroji Jsl. 1, Bgd 1975, 439-440; F. Bavec, Bazoviška brigada, Lj. 1970, 9, 29, 30, 38, 76, 127, 539, 545; S. Petelin, Vojkova brigada, Nova Gor. 1968, 108, 795; C. Zupanc, Zapadno-primorsko okrožje, 1973, 104-05; PrimN 11. in 22. sept. 1981; Delo 15. sept. 1981. B. Mar.

LIKAR Josip, gozdarski strokovnjak, r. 17. mar. 1858 v Idriji, u. 31. mar. 1932 v Kostanjevici na Dolenjskem. Oče Johann, rudar, mati Apolonija Beseljak. Kot c. kr. gozdar je deloval v krajih okrog Trnovskega gozda, v Gor. pri gozdnem ravnateljstvu za Kranjsko, Istro in Koroško, v Kostanjevici na Dolenjskem.

Prim.: Z. urad Idrija; KMD 1933, 77 s. sl.

Ur.

LIKAR Martin, rudar, kulturni delavec samorastnik, r. 7. nov. 1888 v Srednji Kanomlji pri Spodnji Idriji, u. 5. okt. 1971 v Idriji. Rod izhaja iz Dola-Otlice, oče je bil rudar, mati z Vojskega. Po osn. š. se je zaposlil pri gradnji idrijske realke (zgrajena 1903), 1905 je postal rudar v Idriji. Pri Uniji rudarjev je bil glavni pobudnik za ustanovitev pev. zbora, dramat. in predavateljske sekcije. 1910 je bil izvoljen za preds. uprav. odb. na novo ustanovljene Splošne mladinske zveze. Pod njenim okriljem je začel z vajami za tamburaški zbor, dramat. sekcija je priredila vrsto uspelih iger v mestu in okolici. Posebno izvirnost je L. pokazal pri ustanovitvi govorniškega odseka, ki je postal prava delavska univerza. Predavanja so bila ob četrtkih in jih je navadno vodil vodja tečaja dr. Drago Lončar (gl. čl.). Predvsem so govorili o social. stvarnosti. Med prvo svet. vojno je bil L. na gališkem bojišču in v ruskem ujetništvu. Po vojni se je zaposlil pri Glavni avtomehanični delavnici v Lj., 1920 se je vrnil v Idrijo v rudnik, takoj pa je posegel v kult. delo tedanje delavske Kulturne zveze. Veliko je dopisoval v E, SN, Naprej, Rdeči prapor. Dr. Lončar je zbudil v njem ljubezen in zanimanje za krajevno zgod. in razvoj delavskega gibanja. Zbral je veliko gradiva, ki ga je uporabil I. Mohorič v knjigi Rudnik živega srebra v Idriji (1960). K njemu so se zatekali po podatke dr. Lončar, dr. Tuma, Franjo Baš idr. Sodeloval je tudi pri IZDG v Lj., za mestni muzej v Idriji je prispeval precej gradiva, v Idrijskih razgledih 1961-62 pa je v treh nadaljevanjih priobčil razpravo *Kulturno delovanje v social-demokratskih organizacijah Idrije*. Za delo je dobil Red zasluge za narod s srebrnimi znaki.

Prim.: Ivo Lapajne, Spominu M. L., IdrR 1971, 230-31 s sl.; Kalvinski, Spominu M. Likarja, idrijskega samorastnika in kult.-prosv. delavca, PDK 17. okt. 1971 s sl.

Jcm.

LIKAR Rafaela-Elia, scenografka, inž. arh., r. 24. okt. 1926 v Idriji, u. 25. jan. 1977 v Lj. Oče Franc, rudarski tehnik, mati Rozalija Bizjak, gospodinja. Osn. š. v Idriji, gimn. v Gor. Maturirala na gor. znanstvenem liceju Duca degli Abruzzi 1946. Diplomirala je 8. jun. 1957 na Tehn. fak. v Lj., oddelek za arhitekturo. Delala je kot svobodni umetnik najprej pri Triglav filmu (od 1954) in nato pri Viba filmu kot asistent scenograf in nato kot scenograf. Kot filmski arhitekt, prvi scenograf asistent je sode-

lovala pri filmih: F. Cap, *Trenutki odločitve* (1955); F. Kosmač, *Dobri stari pianino* (1958); J. Babič, *Tri četrtine sonca* (1959); F. Cap, *Spijon X poroča* (1960); M. Grobler, *Nočni izlet*; J. Kavčič, *Potruga za zmajem* (1961); I. Pretnar, *Samorastniki* (1963); I. Pretnar, *Lažnivka* (1965); F. Stiglic, *Amandus* (1965); J. Pogačnik, *Grajski biki* (1966). In pri tujih filmih: Cap, *Greh* (Am Anfang war die Sünde, 1954); Marischka, *Sonce* (Lass die Sonne wieder scheinen, 1955); Leitner, *Sneg* (Pulverschnee nach Übersee); *Domovina* (Parole Heimat, 1955); G. Pontecorvo, *Squarcio* (La grande strada azzurra, 1957) in *Perché* (1960), A. Gatti, *Ograda* (Lenclos, 1960); W. Jakobs, *Freddy* (1961); D. Chaffey, *Kriva pota* (Crooked road, 1964). Kot samostojni scenograf je sodelovala pri celovečernih filmih: Stiglic, *Tistega lepega dne* (1962); Kosmač, *Lucija* (1965); M. Klopčič, *Zgodba, ki je ni* (1966); *L'impero fece crack* (1967); *Nevidni bataljon* (1967); *Sončni krik* (1967); *Peta zaseda* (1968). Od 1968 je delala pri regionalnem zavodu za spomeniško varstvo v Lj. V rodni Idriji je več njenih stvaritev: spomenik padlim na pokopališču, spomenik pred gimn., načrti za adaptacijo in opremo kavarne, mestne knjižnice, galerije itd. Več njenih del je tudi drugod, zlasti v Lj.

Prim.: Podatki sestre Milke Kobal; SGL II, 384; Kojecko 2, 560; Ekran 66.

Har.

LINDNER Anton Friderlk, začetnik moderne speleologije, sin gostilničarja v Montagnani (Padova), kjer se je r. 22. jul. 1800, u. 19. okt. 1841 v Trstu. Po gimn. na Dunaju se je šolal na tamkajšnji realni akademiji in politehničnem inštitutu (matem., fizika, mehanika, hidrologijo), nakar je kasneje dve leti študiral na rudarski akademiji v Kremnici na Slovaškem rudarsko tehniko, petrografijo in kemijo. Služboval je kot kontrolor in izvedenec v novčnih uradih v Pragi, Kremnici, Brnu in od 1833 v Trstu. Tu mu je bila poverjena tudi naloga, da oceni, če se izplača kopati rjavi premog pri Lipici in v Vremški dolini. Ob teh raziskavah je dobil dober pogled v geološko zgradbo in vodne razmere našega Krasa. Ko je trž. mestni svet razmišljal spričo pičlih zalog pitne vode v mestu o načrtu vodovoda, je L. pomislil, da bi bilo morda možno doseči podzemeljsko Reko, ki izginja v Škocjanske jame, čim bliže Trstu v naravnih kraških brezni. S tem namenom se je povezal s takratnim nadzornikom trž. vodnjakov Jakobom Sve-

tino, s katerim sta podvzela osem odprav v brezna na območju Gabrovega hriba (405 m) v območju Trebč. Tu sta najprej prodrli v takrat že znano 270 m globoko Padriško brezno, v katerem sta se tudi podpisala. Ker pa so se vse jame končale v podoru, nista nikjer dosegla vodnega pretoka. Vendar L., ki se je medtem razšel s Svetino, ni izgubil poguma. Ko so ga domačini opozorili, da silijo dober km severovzhodno od Trebč na pobočju plitve kraške doline ob izdatnem deževju in kopnenju snega na površje ogromne zračne gmote, je najel nekaj idrijskih rudarjev, ki so na označenem mestu v višini 341 m razgalili z bloki zatrpan vhod v podzemlje. Prodor naprej je bil izjemno naporen, saj je bilo treba marsikje komaj zaznavne špranje s strelivom razširiti. Tako je bilo šele po dveh letih možno doseči skozi 15 stopničastih brezen okr. 25.000 m³ veliko dvorano, po katere dnu je tekla Reka. Medtem ko je Tržačane L-jev izjemni dosežek navdušil, je bil sam razočaran, ker podzemeljski tok komaj 12 m nad morsko gladino ni prihajal v poštev za napeljavo vodovoda. Vrh tega ga je izjemno dolgi napor v jami tako izčrpal, da je že po nekaj mesecih umrl. Vsekakor je bila 329 m globoka Labodnica ali Trebenjska jama, kot jo nazivajo domačini (Lindner Höle, kot so jo poimenovali Nemci, Abisso di Trebiciano v it.), izjemen speleološki dosežek, saj je bilo to kar 80 let najgloblje dotlej znano brezno na svetu. To je dalo krepko pobudo raziskovalcem kraških brezen in iskanju pretokov v njih. - Lindnerjev sin **Karel** (r. 16. jun. 1831 v Brnu, u. 28. sept. 1896 v Gradcu) se je kot častnik avstr. vojne mornarice 1866 udeležil pomorske bitke z Italijo pri Visu, postal 1872 vodja pomorske akademije na Reki in bil kot kontraadmiral upokojen 1883. - Sin **Gustav Adolf** (r. 15. mar. 1828 v Rožďjalovicah na Češkem, u. 15. okt. 1887 v Pragi) se je po študijih filoz. in pedag. na praški U izpopolnjeval v škof. seminarju v Litomerich v matem. in fiziki. Bil je predstavnik filoz. Herbartove šole. Napisal je vrsto tehničnih del filoz. in pedag. vsebine. Od 1854 do 1869 je bil prof. na gimn. v Celju, kjer je poučeval matem., fiz. in osnove filoz., psihol. in etike in bil do 1871 š. nadz. v celjskem okrožju. Nazadnje je postal 1882 prof. pedag., psihol. in etike na takrat ustanovljeni češki U v Pragi. Po njegovi smrti je izšel v Trstu 1889 it. prevod njegove učne knjige za sred. šole *Lineamenti della pedagogia come scienza*.

Prim.: W. Maucci, In memoriam Antonio Federico Lindner, Dritter Internationaler Kongress für Speläologie, Bd. II, 1963, 289; R. Pirker, Anton Friedrich Lindner - ein Bahnbrecher moderner Höhlenforschung, Die Höhle 22, 1971, 7 ss; gesli Lindner Anton Friedrich in Lindner Karl, Oesterreichisches Biographisches Lexikon, Bd. V, Wien 1972, 222.

Svk.

LIPOLD Marko Vincenc, geolog, rudarski inž., strok. pisec, utemeljitelj geološke vede pri Slov., r. 19. jan. 1816 v Mozirju, u. 22. apr. 1883 v Idriji. Oče kmet in splavar. Ljud. š. in gimn. napravil z odliko v Celju; na graški U z odličnim uspehom končal filoz. študije (naravoslovje, klas. filologija, pedagogika, zgod.), v Gradcu prav tako z odliko dovršil še pravo in opravil sodniški izpit, potem pa končal še rudarsko akademijo v Ščavnici na današnjem juž. Slovaškem in se zaposlil (1842) v solnem rudniku Hall na Tirolskem. Bil v rudarski in rudarskosodni službi v Galiciji, na Tirolskem, Koroškem in na Dunaju. Svoje mineraloško znanje je izpopolnjeval tudi pri znamenitem Haidingerju. Ko je bil 1850 ustanovljen geološki zavod na Dunaju, je L. stopil v njegovo službo in vodil geološka kartiranja v mnogih tedanjih deželah A.-O. in še zunaj nje. Svoje izsledke je objavljajl v letnih zbornikih dunaj. geol. društva (Jahrbuch der Geol. Reichsanstalt). S svojim terenskimi delom oziroma s tiskanimi razpravami (nekaj del ostalo v rkp.) je polagal temelje za znanstveno geol. delo in podlago za nadaljnja in podrobna geol. raziskavanja tudi v slov. deželah. Marsikje je oral ledino. Med drugim je dognal, da so na raziskovanem ozemlju Kranjske najstarejši ziljski, to je karbonski skladi, ki ležijo v podlagi vseh drugih plasti. V ziljskih plasteh je dobil pri Idriji, doslej edini, živalske fosilne ostanke in z njimi dokazal starost. Pri svojem kartiranju je popisoval tudi rudišča. Ko je zaključil kartiranja na Slov. in se 1867 vrnil s kartiranja na Češkem in v Šleziji, je postal ravn. živosrebrnega rudnika v Idriji in tu ostal do smrti. To je bila tretja doba njegovega življenja: posvetil jo je popolnoma napredku idrijskega rudnika in izboljšanju življenjskih razmer idrijskih rudarjev. Kot pionir slov. geologov je vneto raziskoval geol. idrijskega rudišča in njegove okolice. Razvozjal je zapletene stratigrafske razmere rudišča in uvedel v geol. literaturo pojem »skalniški skladi« ter ugotovil njihovo pravo starost. Pojasnil je tudi tektonsko

zgradbo rudišča in okolice. Njegova bogata paleontološka zbirka je bila na žalost uničena. Razen pri poklicnem delu kot ravn. v rudniku se je zelo izkazal tudi v prizadevanju za splošni napredek Idrije. V času njegovega ravnateljevanja (1867-83) je bila zgrajena za tiste čase velika in moderna šolska stavba (1876), istega leta je bila ustanovljena tudi stalna čipkarska šola, ki ni prenehala delovati vse do danes, v njegovem času so bili zgrajeni nekateri »Berghausi«, rudarske stanovanjske hiše. Zlasti v začetku je bil zvest narodnjak (vpisan v idrijsko Slov. čitalnico, v lj. Slov. klub, član SM itd.), krajši čas je predstavljal idrijske volilce v kranjskem dežel. zboru (1869). Pospesoval je tudi čipkarstvo in se trudil za izboljšanje gmotnega stanja rudarjev. Za vse te zasluge je bil 1883 izvoljen za idrijskega častnega meščana, žal so mu zadnja leta zagrenile krivične klevete. Zapustil je okrog 180 objavljenih del. Zanimiva, četudi ne najbolj znana, je njegova pedološka karta Kranjske, isto velja za delo *Zemljiščne razmere Kranjske*. L. je med drugim tudi opisoval Notranjsko hribovje do Trnovskega gozda in Kovka, Vipavsko, Reško in Pivško kotlino ter Notranjski kras. Dela, v katerih so opisana področja Primorske in bližnje Kranjske, so naslednja: *Mitteilungen über die geologischen Verhältnisse der Umgebung von Idria und der Erzlagerstätten*, Jahrb. Geol. R. A. IV, 422-42, Wien 1853; *Mitteilungen über die geologischen Verhältnisse der Umgebung von Idria und der Erzlagerstätten*, Jahrb. Geol. R. A. VII, 838-39, Wien 1856; *Bericht über die geologischen Aufnahmen in Oberkrain in Jahre 1856*, Jahrb. Geol. R. A. VIII, 205-34, 384-85, 760-63, Wien 1857; *Erläuterungen zur geologischen Karte der Umgebung von Idria in Krain*, Jahrb. der k. k. geol. Reichsanstalt 24, 4 Heft, 424-56, Wien 1874; *Das Alter der Idrianer Quecksilbererlagerstätte*, Verh. k. k. Geol. R. A., 1879, 186-89, Wien 1879; *Idria in Krain*, izd. idrijsko rudniško ravnateljstvo (Bergdirektion), Wien 1881 (L. je kot soavtor napisal poglavja o geologiji, starosti in proizvodnji rudnika); *Kupfererzte in Krain*, Jahrb. Geol. A. III., Sitzung 20. 4. 1852, Wien 1882; *Vorkommen des Kupfer und Quecksilbers bei Laak*, Jahrb. Geol. R. A. IV., Sitzung 20. 12. 1853, Wien 1853; *Erzvorkommen in Oberkrain*, Jahrb. Geol. R. A., Sitzung 18. 4. 1857, Wien 1857.

Prim.: Po člankih Antona Ramovša v *Proteus* XX (1957-58), št. 6, 140-43 in 45 (1983), št. 8, 295-99 in bibl. J. Carja. Pšč.

LIPOVEC Milan, pisatelj, r. 30. apr. 1912 v Trstu, kjer živi. Oče Matija, tovarniški delavec, mati Antonija Kocjančič. Zgodnja otroška leta je preživel v Brkinih, osn., meščansko in eno leto trg. š. je dovršil v Trstu na Ciril-Methodovi šoli, 1929 je odšel v Lj. in bil knjigovodja in korespondent pri raznih lesnih podjetjih v Podpeči in na Škofljici pri Lj. 1935 je postal stavec v Narodni tiskarni v Lj., v kateri sta izhajala dnevnik J in SN. Med drugo svet. vojno je bil interniran v Gonarsu in Renicciju do it. premirja, potem se je vrnil v Nar. tiskarno. 1945 so ga poslali v Trst v bivšo tiskarno Edinosti, konec leta pa v Postojno za organizatorja Petrolovih skladišč v takratni coni B. Naslednje leto je bil v Trstu vodja delegacije za prevzem goriv in maziv od organizacije UNRRE. Ko je bila UNRRA ukinjena 1948, je bil vključen v ured. PDK in v petih letih dela pri tem časopisu je eno leto urejal tudi goriško Sočo. Po letu 1952 je ostal nekajkrat brez službe. Najprej se je zaposlil v tiskarni Graphis, kasneje v tiskarni ZTT, kjer je ostal do upokojitve 1972. Od ustanovitve dalje (1966) je v ured. odb. in odgovorni ur. tržaške revije Zaliv. - Pisati je začel 1938 novele in črtice in jih objavljati v Jutru in zgb Istri, po vojni v PDK, Soči, JKol, Razgl in Zalivu, s šaljivimi spisi je sodeloval v trž. listih Brvinc, Skoromad in April. Zložil je tudi nekaj resnih in šaljivih pesmi. Za RAITrsta je napisal več otroških iger in šaljivo igro *Gospod Iks* (1976). *Novela Gusarji* je bila nagrajena na natečaju RAITrsta 1965. Važnejše L-eve novele so: *Ulica lepega razgleda* (Razgl 1950), v Zalivu pa: *Nočne podobe* (1966), *Umetnost* (1968) in *Koledniki 1967-68* (1970). Višek L-ega ustvarjanja predstavljata oba romana, *Ljudje ob cesti* (Lipa, Koper 1961; nekoliko dopolnjeni ponatis pri isti založbi 1981; podlistek v PDK od 7. maja do 20. jul. 1961; dramatisirana nadaljevanka na RAITrsta jan. 1974), in *Leseno jadro* (Lipa, Koper 1976, 460 str.). V prvem je opisal ljudi ob cesarski cesti Trst-Reka, Brkine, proti koncu prejšnjega stol. Delo je kolektivno, z vrsto nastopajočih ljudi, zgodbe so spletene okrog posameznikov, a vse skupaj sestavljajo pisano podobo življenja, mišljenja in čustvovanja Brkinov od rojstva do smrti, življenja na vasi z običaji in zgod. dogajanji. Najvažnejši je Janez Palčič iz Loč: slab kmet, ker je bil preveč nadarjen, da bi se zakopal samo v kmečko delo; po potrebi je zdravnik, babica, pozdravil je cesarja, ko je prišel v deželo, oženil se je z dekletom, ki ga ni

maralo in mu je pobegnilo, umrl pa je naravnost veličastno: sedel je na voz in se dal zapeljati nad cesarsko cesto - in tu umrl sredi svojega sveta. Brkinska zemlja izraža vse značilnosti, podana je plastično in nazorno, jezik je sočen, zajet iz ljudi, pretehtan in naraven. - Leseno jadro je roman z Ljubljanskega barja, sega od Vrhnike do Ljubljane, povezuje pa ga Ljubljana, po kateri prevažajo opeko s čolni v Lj. Prizorišče je trojno: Bistra z mogočno Selarjevo hišo, hišica čolnarja Vida na drugi strani Ljubljance in lovska kočja sredi gozda nemškega bogataša Gratzerja in njegove skrivnostne francoske žene Henriete. Prvi dve povezuje primorski begunec Filip, ki živi pri Vidu, a ljubi dekle Bistro, prvo in tretje »stric Ivan« iz Bistre, ki zahaja k Henrieti. O zgodbi pravi pisatelj, da je »nekoliko idilično izpeljana«, ker pa je morala najti primeren čas in prostor, »se je umaknila za nekaj desetletij in se zatekla v romantičen zakotek«. Idilični sta Ljubljana in narava z obširnimi gozdovi, obe je pisatelj še poudaril s tem, da je dal prvemu delu naslov *Reka*, drugemu *Gozd*. Ljubljana je zanj nekaj živega, osebnega, pogosto jo opisuje in kramlja o njej. Z enako toplino opisuje gozd, ki prav tako živi svoje življenje, skrivnostno in domače. V tem okolju se giblje vrsta samosvojih ljudi, ki jih je pisatelj mojstrsko poustvaril. Gospodarja na Bistri razjeda vest, ker je v ljubosumnosti ubil soseda, njegov brat, »stric Ivan«, inž. agronomije, ljubi svobodo, zato ne stopi v službo, ampak skrbi za Selarjeva dekleta, po prepričanju je nekaj »samovšečni eksistencialist«, vernik in nevernik, zateka se h gozdnemu viru, ki mu je »ljubko preročišče«. Ljubezensko razmerje s Henrieto ga spravi v zapor, a se iz njega na detektivski način reši. Dekleta so mlada in živahna, vsaka s svojo usodo. Čolnar Vid je nazoren in zajet iz življenja, dober in podjeten, veseljak, a vedno pripravljen pomagati bližnjemu. Filip je še mlad, zato ne doživlja posebnih pretresov, ob Vidu pa začne rasti in dozorevati. L. pripoveduje realistično nazorno, skrbno riše položaje in razmere, opisi so polni pesniške lepote. Z obema romanoma se je L. uvrstil med klasike slov. pripovedništva. - Za izbor iz sodobnih pripovednikov F.-J. K. Med dokumentom in poezijo (Koper 1981) je prevedel odlomek iz romana *Ostri trn* Renza Rossa.

Prim.: Osební podatki; J. Pogačnik, Rusi most, Lj.-Tr. 1967, 145-50, 152, slika 152 b; o Ljudeh ob cesti so pisali: MiLi (Mil. Lindič), PDK 19.

nov. 1961; Isti, Vestnik, Koper 1963, št. 17-18; B. Pahor, PDK 28. okt. 1962; Dr. R. J., PDK 1962, št. 260; M. Jevnikar, Medd 1963, št. 3-4; Isti, Zam. lit. M(Trst) 1968, 37-38; o Lesenem jadrju: Ivanka Hergold, PDK 11. apr. 1976; M. Jevnikar, LitV 1975/76, 157-58; Isti, Zam. lit., M(Trst) 1976, 61-62; Isti, monografski tečaj na U v Vidmu v akad. letu 1980-81; Olga Lupinc-Kač, doktorska teza na U v Padovi; Jaša L. Zlobec, Liter. antologija sovedov, PrimSreč 34, 1982, 229-30.

Jem.

LIPOVŽ Sebastian (S. von Liebenhaus), dobrodelnik, mecen, r. okr. 1669 v Batujah, u. 15. avg. 1724 v Krumauu; tam je tudi pokopan v minoritski cerkvi. Oče Jurij, mati Marina. Otroštvo je preživel pri starših. Šolal se je pri jezuitih v Gor. Ko je 1682 tam izbruhnila kuga, je zbežal domov, od tam pa z nekim voznikom v Gradec na Štajersko. Tam je uspešno nadaljeval študij. Ker je obvladal ital. in je imel lepo vedenje, je postal domači učitelj pri bogatem polkovniku. Ko so polkovniku otroci pomrli, je Lipovž postal njegov dedič. 1689 je postal dvorni tajnik pri princu Schwarzenbergu. 1693 je bil povišan v plemiški stan (Sebastian von Liebenhaus). V njegovem grbu je lipa, pod njo pa golob z oljčno vejo v kljunu. 1700 je napredoval v knežjega svetovalca in nadglavarja vojvodine Krumau in skupnih Eggerberških posestev na Češkem. Posvetil se je dobrodelnosti. V kraju Andreasberg v vojvodini Krumau je zgradil cerkev in ustanovil faro in šolo. Svoje imetje je zapustil svojemu nečaku Sebastianu Lipovžu iz Batuj z obvezo, da na kraju gotske cerkvice sv. Ane v Batujah sezida novo cerkev, pred njo pa naj uredi kvadratni trg, kjer naj zasadi lipo ali drugo drevo. Kupi naj tudi hišo za stanovanje za duhovnika in stanovanje za učitelja, ki bi v šoli dajal učencem osnovno znanje in jih učil glasbo. V šoli, ki se ustanovi v Batujah, naj batujске otroke poučujejo brezplačno, druge pa za primerno odškodnino. Za vzdrževanje duhovnika je v dogovoru z gor. arhidiaconatom zapustil 6.000 florintov. Svojci so imetje drugače porabili. Šole niso ustanovili, cerkev so povečali z materialom porušene cerkve sv. Jurija.

Prim.: Zapiski žup. arh. v Batujah; Štefan Kociančič, Parochia Batuje, Fol. Period. Archidieoc. Gorit. 1882, 247-251, 278-280.

Plah.

LIPIZER Rodolfo, glasbenik, r. 16. jan. 1895 v Gor. v družini z bogato glasbeno tradicijo, u. prav tam 8. jun. 1974. Oče Rodolfo, klarinetist,

mati Ludovica Pelizon. Maturiral na gor. realki 1913, študiral violino pri prof. A. Lucariniju, diplomiral na konservatoriju G. Verdi v Milanu. Študije je nadaljeval na Dunaju na Fak. za tiloz. in glasbo ter na Drž. akademiji, kjer so ga vodili profesorji G. Feist (violina), Mandjcewski in Marx (kompozicija), Schalk (dirigiranje). Večidel svojega življenja je nato preživel v Gor. S posebno vnemo se je posvetil didaktičnemu delu, zlasti violinski tehniki. Na začetku 20. let je poučeval violino na slov. glasbeni š., ki jo je vodil E. Komel (gl. čl.) in ki je delovala v okviru Pevskega in glasbenega društva v Gor. L. je pogosto nastopal kot solist na društvenih koncertih. 1924 je ustanovil simfonični orkester za Società Amici della Musica in vodil njene koncerte v gledališču Verdi in drugod. 1927 je zmagal na natečaju za stalnega dirigenta simf. orkestra v Opatiji. 1930 je bil imenovan za rav. Mestne glasb. š. v Gor.; na tem mestu je ostal do 1961. 1933 je obnovil gor. simf. orkester, v katerem so nastopali pomembni solisti (Jean in Anj Kubelik, Carlo Vidusso, Alessandro Costantinides idr.). Vodil je tudi komorni orkester. 1940 je postal član Akademije za sodobno glasbo in Državnega sindikata glasbenikov. Trinajst let je bil preds. Mednarodnega tekmovanja zborovskega petja C. A. Seghizzi. L. je bil tudi skladatelj-pedagog. V njegovih violinskih delih je opaziti sledove ital.-dunajske šole. Z njimi se gotovo približuje svojim velikim vzornikom, kakršni so bili O. Ševčik in drugi. A. von Horn meni celo, da je njegovo delo pomembnejše od dela teh velikih violinskih pedagogov. Važna je *La tecnica superiore del violino* (Ed. Ricordi 2606). Poleg raznih pedagoških del sta pomembni tudi *Revisione delle Sonate e Partite per Violino Solo di J. S. Bach in Schizzi su temi popolari*. Od 1982 organizira kult. združenje M^o Rodolfo Lipizer mednarodno tekmovanje v violini »Premio Rodolfo Lipizer«.

Prim.: Podatki hčere prof. Elene Lipizer; Jelerčič 133; A. Freiherr von Horn, *Violinpädagogik in Utopia, Würzburg 1974*, passim; Isti, *Tips für Geiger, Würzburg 1981*, passim; W. L. Freiherrn von Lütgendorf, *Frankfurt 1904* (Liuteria, prev. M. Cossar); *Enciclopedia Monografica del Friuli-Venezia Giulia III, 2. zv., 2177*; *Enciclopedia della Musica e dei Musicisti, Ed. Musicale Giuliana*.

A. B.

LIPUŠČEK (LIPUŠČIK) Ivan, orglarski mojster, r. 23. dec. 1855 na Pečinah pri Tolminu, u. tam 21. nov. 1934. Oče Jernej, kmet, mati Marija Bo-

žič. Orglarstva se je izučil pri Jak. Špiku na Goriškem vrhu 1878-80. V štiridesetih letih svojega orglarstva je izdelal ali predelal veliko mehaničnih orgel, tako za c.: Sedlo (1880), Štjak na Krasu (1882), Pečine (1883, 1893), kapucinska c. na Reki (1890, 1893), Sv. Lovrenc v Brdih (1893-94), Sv. Jakob na Krasu (1895), Doberdob (1900), Podmelec (1902), Roče pri Slapu ob Idriji (1907-1908), Kamno in Sabotin (1908), kapuc. c. v Gor. (1910-11) idr. Veliko orgel v podeželskih c. na Goriškem, Primorskem, v Istri in na Krasu je večkrat popravljaj. Doma je sam izdeloval tipke, lesene piščali (kovinske je dobavljal iz Češke), lesene omare in ogrodje kakor tudi mehove. Bil je zelo večš rezbar (razpela, okrasni deli orgelskih omar), slikal pa je tudi panjske končnice po vzorcih poljanskih slikarjev. Po prvi svet. vojni, ko je bil v letih, se je le redko ukvarjal z orglarstvom, preživljal se je z urarstvom (stenske ure), ki mu je bil že od otroških let priljubljen konjiček.

Prim.: Muzej za Tolminsko, Tolmin, Lipuščkov rkp. zvezek, št. KP-191/69; sporočilo žpka Iz. Vončine s Sentviške gore 11. jan. 1983.

Lc.

LIPUŠČEK Uroš, televizijski časnika in publicist, r. 5. okt. 1947 v Idriji, živi v Lj. Oče Milovan, uslužbenec, mati Milena Lapajne, uslužbenka. Osn. š. in gimn. končal v Idriji, diplomiral na Fak. za sociologijo, polit. vede in novinarstvo v Lj. Od 1970 zaposlen pri RTV Lj.; dela kot časnika-komentator, specializiran za vprašanja dežel v razvoju, politike neuvrščenoosti, dekolonizacije in Bližnjega vzhoda. Kot časnika-poročevalec se je udeležil 4. konference voditeljev držav in vlad neuvrščene gibanja v Alžiru, 5. vrhunske konference v Colombu, 6. v Havani in 7. v New Delhiju. Spremljal je potovanja preds. Tita po Indiji, Bangladešu, Nepal, Siriji, Turčiji, Alžiriji, Šri Lanki, Kubi. Za TV Lj. je smenal različne oddaje in dokumentarne reportaže iz Etiopije, Sudana, Tanzanije, Zimbabveja, Zambije, Centralne Afrike, Alžirije, Indije, Šri Lanke, Nepala, Burme, Indonezije, Singapurja in od drugod; poročal s sedmega posebnega zasedanja GS o novi mednar. gosp. ureditvi, s pariške konference sever-jug, z zasedanj UNCTAD-a, FAO-ja itd. V zadnjih letih se je specializiral posebej za vprašanja islama in za iransko revolucijo. Po revoluciji je bil sedemkrat v Iranu; objavil je številne članke in reportaže o dogajanju v deželah v razvoju. 1982

je pri založbi Borec izšla njegova knjiga *Iran proti Iranu*, 1981 pa pri Delavski enotnosti študija *Spopad na Šat el Arabu*; vrsta L-ovih člankov o dogajanju v islamskem svetu je izšla v Delu, Teleksu, bgd NIN-u, sarajevski reviji Svijet, Teoriji in praksi idr. Za oddaji *Alijeva revolucija in Iran*, *Iran* na Lj. televiziji dobil 1980 na leipziškem festivalu TV in dokumentarnega filma častno diplomu in še istega leta prvo nagrado na Festivalu jsl. TV v Portorožu ter nagrado Tomšičevega sklada za najboljše časniarske dosežke.

Prim.: Osebni podatki; lastni arhiv.

Pšč.

LIPUŽIČ Matija, rudarski inž., pesnik in publicist, r. 21. febr. 1888 v Idriji, u. 12. dec. 1965 v Lj. Oče Matija, rudar, mati Elizabeta Jereb. Po osn. š. je bil kot nadarjen učenec sprejet v takrat novo ustanovljeno idrijsko realko in jo po sedmih letih uspešno končal. Takratni idrijski župan Dragotin Lapajne (gl. čl.) je bil mnenja, da morajo Slov. čimprej usposobiti in izobraziti tudi svojo tehn. inteligenco. Zato je preskrbel prvim najboljšim maturantom občinske štipendije; dobil jo je tudi L., ki je odšel v Pribram na Češkem in 28. febr. 1914 diplomiral za rudarskega inž. (bil je eden prvih Slov.). Zaradi svojega polit. prepričanja in delovanja med študijem (kot socialist) po diplomi ni dobil zaposlitve, končno so ga mobilizirali v a.-o. vojsko. Po prvi svet. vojni je dve leti čakal na zaposlitev v It., potem je emigriral v takratno kraljevino SHS in se zaposlil pri Trboveljski premogokopni družbi (TPD) v Trbovljah. Kasneje je bil kratek čas (do 1921) v takrat podražavljenem rudniku Mežica, nadalje dve leti prof. na rudarski šoli v Celju, potem spet v Trbovljah do 1933, ko je postal ravn. rudnika v Kočevju. Dolžili so ga, da podpira v rudniku komunistične elemente, zato so ga 1940 predčasno upokojili. Med okupacijo je od 1941 do konca aktivno sodeloval z OF (1942 sta bila žena Božena in sin Miroslav zaprta). Po vojni je bil ravn. rudnika Hrastnik, nato Pečovnik, od koder je bil premeščen na Direkcijo za rudarstvo SRS v Lj., kjer je ostal do upokojitve. Tedaj je začel sodelovati pri SAZU, in sicer pri tehn. slovarju; obravnaval je izrazoslovje v rudarstvu. - L-ovo liter. delo se pričinja že v realki in nato na montanistiki, ko je pod vplivom naše moderne pisal poleg črtic in krajših esejev tudi pesmi z razpoložensko tematiko. V 6. razr. je objav-

ljal prozo v Domačem prijatelju, podlistke v trž. E in v Lj. Dnevu. Kot mladega inž. je vznemiril človek pod zemljo med naravo in stroji, zato je obravnaval rudarske in socialne teme. Po letu 1926 je objavljaval feljtone pod psevd. Domen v J, pesmi in prozo pa v Grudi (1926), Z (1926-28), Mladini (1926-28), ŽS (1926-32), DP (1927-29), Pod lipo (1928), Slov. amer. koledarju 1928, Sd, J, Delu. V glavnem je prevajal iz nem., franc. in češčine, ki jo je izredno dobro obvladal; prevajal in prirejal je iz partij. glasila Rudé Pravo, na katerega je bil naročen. Kot študent si je okr. 1907 nabavil fotografski aparat in postal pozneje fotoamater. Na evrop. fotoamater. razst. na Dunaju je dobil 2. nagrado (sredi tridesetih let). Nova je bila motivika iz življenja ciganov (romov) v okolici Kočevja. Končno ga je zanimala tudi lutkovna literatura. Prevajal jo je iz češč., večkrat je igrice prepsnil in časovno aktualiziral, s svojim bogatim marionetnim gledališčem pa jih je otrokom v Kočevju posredoval njegov mlajši sin Vlado. Ker je bil dober risar, je bil velik poznavalec in ljubitelj likovne umetnosti. Njegov prijatelj in rojak Nikolaj Pirnat je pri njem v Trbovljah zasnoval opus risb z rudarsko tematiko. V Lj. sta se uveljavila njegova sinova inž. arh. **Mirko** in **Vlado**.

Prim.: Podatki sinov Mirka in Vlada; D. P., Pesnik rudarske Idrije, Istra V, Zgb 12. maja 1933, št. 15, 3 s sl. in pesmima Moj oče, Moj rodni kraj; KL Sje I, 72; Jan. Filipič, Idrija in njeni spomeniki sakralne umetnosti, Idrija 1979, 120.

Jem.

LIZZERO Mario, antifašist, politik, r. 28. jun. 1913 v Morteglianu (pokrajina Videm), živi v Vidmu. Po osn. š. je postal trg. pomočnik in se tedaj (1928) vključil v ilegalno protifaš. dejavnost. 1929 je postal član mlad. feder. KPI v Čedadu in bil 1931 izvoljen za člana odb. mlad. feder. KPI za videmsko pokrajino. 1933 je bil med organizatorji stavke v čedajski Italcementi, nato še isto leto pred Posebnim sodiščem obsojen na 6 let zopora. Bil je amnestiran 1937, nato pa do 1940, ko je stopil v popolno ilegalo, še večkrat zaprt. Postal je eden prvih organizatorjev oboroženega upora proti faš. oblasti ne le na področju Furlanije, marveč tudi It. Jeseni 1942 je vzpostavil stike z vodstvom NOB na Prim., s tem se je začelo L-ovo sodelovanje s slov. partizani, ki je trajalo vse do osvoboditve. Še pred padcem faš. je bil znova zaprt. Vod-

stvo KPI mu je poverilo nalogo, da v Furlaniji organizira odporne oborožene oddelke. Tako je ustanovil prvo it. garibaldinsko brigado (Garibaldi-Friuli), ki se ji jih je kasneje pridružilo še sedem. L. je postal polit. komisar grupe divizij furlanskih garibaldincev, divizija Garibaldi-Natisone se je s svojimi brigadami borila tudi na slov. ozemlju v sodelovanju z enotami NOB. Po vojni je z javnim delovanjem nadaljeval, postal je tajn. fur. feder. KPI, 1948 je bil dežel. tajn. KPI za gor., vid. in pordenonsko federacijo, od 1949-53 je bil tajn. federacije KPI za Benetke. Potem se je vrnil v Furlanijo, postal član CK KPI in bil trikrat zapored izvoljen v rimski parlament. Tako medvojno kot povojno delovanje ga je tesneje povežalo s Slov., tako s slov. manjšino v It. kot z matičnim narodom. Bil je večkrat odlikovan, opravljal je vrsto javnih funkcij. Napisal je več del, ki jih je posvetil predvsem odporneškemu gibanju na Furlanskem, kot *Gloriose battaglie antifasciste. Le barricate di Torre, lo sciopero di Pordenone* (Pordenone 1964); *Storia delle formazioni: la Garibaldi* (Udine 1964); *Virginia Tonelli «Luisa» partigiana* (1972), več L-ovih razprav je objavila tudi videmska revija *Storia contemporanea* in Friuli (št. 2-3, 1972; št. 10, 1979). Posvečal se je tudi vprašanju etničnih manjšin, objavil je več člankov (npr. *Storia contemporanea* in Friuli, št. 9, 1978), o teh problemih je večkrat tudi govoril in predaval; pri tem je veliko pozornost posvečal tudi slov. manjšini v It. L-ovo ilegalno ime je Andrea.

Prim.: G. Padoan, *Abbiamo lottato insieme*, Udine 1965, 26-27 in pass.; G. A. Colonnello, *Guerra di liberazione*, Udine 1969, 13 in pass.; PDK 29. jun. 1973 in 16. dec. 1976; *Le brigate Garibaldi nella Resistenza. Documenti*. Milano 1979, I, 94-95, 97-99, 103-04, 106-07; II, 10, 293, 564; III, 166 in pass.; F. Vincenti, *Partigiani friulani e giuliani all'estero*, 1980, 67 in pass.; L. Martini, *I protagonisti raccontano*, 1983, 300, 320; PDK 20. febr. 1981.

B. Mar.

LJUBIČ Tone, učitelj, lutkar, narodopisec, r. 25. jun. 1908 v Trstu. Oče Alojz, policijski inšpektor, mati Uršula Ocvirk, gospodinja. 1. razr. osn. š. v Ciril-Methodovi š. v Trstu. 1914 je družina odšla v Zaboršt pri Ihanu, kjer je bil materin dom. V Ihanu je L. opravil 2. in pol 3. razr. osn. š., pol 3. in 4. razr. pa v Lj., kjer je končal tudi meščansko š. in učiteljske (1929). 1952-54 je v Lj. dovršil še Višjo pedagoško š. za tehnični in likovni pouk. Služboval je v Rade-

čah pri Zidanem mostu (1929), v Zagradcu pri Žužemberku (1930-32), v Dobrepoljah od 1932 do 1942, ko ga je ital. okup. oblast zaprla. Od 1943-45 je preživel delno v Lj. in delno v Dobrepoljah. 1945-47 je učil na Jczeru na Barju, nato je bil do 1951 referent za šolstvo na okraju v Lj., od tedaj do 1962 uprav. osn. š. Šmartno in potem do upokojitve 1979 pedag. svetovalec na Zavodu za šolstvo v Lj. Zdaj živi v Srednjih Bitnjah pri Kranju. 1952 je ustanovil lutkovni oder z ročnimi lutkami v Šmartnem pod Šmarno goro. Iz tega časa (1958) je njegova knjiga *Veselo, lepo in koristno*, delovna kronika krožka ročnih spretnosti. Sam je izdelal lutke, oder in opremo. Skupina je delovala do 1962. V tem času je preučeval možnost uvedbe lutk v š. O tej tematiki je 1954 napisal knjigo *Lutkarski krožek na šoli* in članka v *SodP Poizkusimo z lutkami* (1955) in *Dva načina uporabe lutk pri pouku* (1957). V njih piše o lutki kot vzgojnem in učnem sredstvu ter o načinu improvizacij z lutkami in uporabi tekstov. Na lutkarskih tečajih je prikazal primernost uporabe flanelografa namesto običajnih kulis. V Bgdu je 1960 izšla njegova knjiga *Lutkarska pozorišta za decu*. Zanimanje za tehnične predmete dokazuje tudi njegovo sodelovanje s Kreuzerjem in Mehoro pri sestavi knjige *Tehnični pouk za 6. razr. osn. š.*, ki je izšla 1978. Preučeval je tudi ljudsko umetnost in izročilo. Plod tega zanimanja sta njegovi knjigi iz 1944 *Ljudska umetnost v Dobrepoljah*, likovno-estetski pogledi, ter *Ljudske pripovedke iz Dobrepolj*.

Prim.: SGL II, 300; podatki hčere Katarine Jovanovič; kartoteka NSKT.

Har.

LOGAR Miroslav, učitelj in glasbenik, r. 9. sept. 1897 na Opčinah pri Trstu, živi v Kopru. Oče Mihael iz Vipavskega Sv. Križa, gostilničar, mati Marija Terezija Rustja. V Gor. je dovršil realko (1915), obiskoval pa tudi GlasbM, ker ga je privlačila violina. Med prvo svet. vojno je 1916-17 poslušal v Brnu na Moravskem pedagoške predmete in napravil dopolnilno maturo na tamkajšnjem učiteljskišču. Po maturi je bil do konca vojne učitelj v dveh krajih na Moravskem. Med 1919-21 je bil računski asistent pri dežel. vladi v Lj., med 1921-30 je učil na CM šoli pri Sv. Jakobu v Trstu. Vmes (1921-25) je končal študij violine na trž. konserv. Giuseppe Verdi v razr. prof. Avg. Jankoviča (PSBL I, 572). Igral je v godalnem kvartetu, ki ga je sestavil sklad. Ivan

Grbec (PSBL I, 475-76), in nastopal tudi na koncertih Učiteljskega zbora. Na Opčinah je vodil pri Glasb. šoli odsek za violiniste in ansambel, učil je tudi v škedenjski Glasb. šoli. Ko so CM šolo 1930 zaprli, je odšel v Jslo. in najprej poučeval na Glasb. š. v Ptujju (1931-32), potem na osn. šolah v Bregu pri Ptujju, Markovcih in Rogatcu, kjer je bil tudi šol. upravitelj (1938 - 6. apr. 1941). Pred Nemci se je zatekel v Lj. in delal do konca vojne pri Prehranjevalnem uradu, nato je učil na Glasb. š. v Gor. (1945-46), od 1946-49 je bil predmetni učitelj (violina) na učit. v Mrbu., od 1949-78 na Glasb. š. v Kopru.

Prim.: Žup. arhiv Opčine pri Trstu; Prosv. zbornik, Tr. 1970, 69 in pass.; Šavli, PDK 7. nov. 1977 s sl.; Sv. Jakob, 111; vprašalna pola na Zgod. ods. NSKT.

Jem.

LOGAR Srečko, tigrovec, ravn. Mestnega muzeja v Idriji, r. 31. dec. 1909 v Idriji; oče Anton, mati Katarina Podobnik. L. napravil osn. š. in tri razr. realke v Idriji, poltretji letnik učiteljskega v Tolm., dovršil it. učiteljske v Gor., v Vidmu maturo 1928. L. ni dobil uč. mesta v It. Kot dij. zelo aktiven, preds. ileg. dij. krožka v Tolm., razdeljeval abeced. Prve korake, organiziral in dajal navodila dekletom za pouk otrok slov. branja v Žabčah, Volčah, Volarjih, Zatominu, kjer ga je po ovadbi lovila faš. polic. L. kaznovan z izključitvijo iz tolm. učiteljskega in iz vseh sred. šol v It. ter s polic. izgonom iz Tolm. L-ja pozval ravn. it. učiteljskega v Gor., da sme nadaljevati študij na njegovem zavodu, ko so ugotovili, da se je izkazal kot vodič it. oblastnikov v Dantejevo jamo. Z. Krašna mu je preskrbel zaposlitev v ured. Edinosti in pri ZPD v Gorici, hrano pa v dij. kuhinji. L. razpečeval knjige Gor. Matice, razne druge knjige, ileg. tisk, Prve korake po vaseh in vse to tudi oddajal zanesljivim voznikom na sejnih v Gor., da so odpeljali v svojo vas. L. je sodeloval pri organiziranju izletov članov PD na Trstelj, Fajti hrib, Trnovski gozd idr. za tajna zborovanja, skrival velike količine Prvih korakov na podstrežju Bitežnikovih na Kornu v Gor., raztresal ob raznih priložnostih protifaš. letake, tipkal s skritim pisalnim strojem v Renčah letake, anonimna pisma ur. Giornale d'Italia Virginiju Gaydi med njegovim potovanjem po Prim. in pisanju o popolni italijanizaciji Prim. L. dodal v nekem pismu: »Gospod Gayda, izginite, sicer vam pokažemo, da smo še Slov. na Prim.« Na to grožnjo je Gayda takoj odpotoval. L. je bil

član izvrš. odb. TIGR za Gor., aretiran 10. avg. 1930, obsojen v Rimu pred Posebnim sodiščem 6. dec. 1931 na 8 let ječe, znižana zaradi mladost. na 4 leta. Po amnest. 1932 se je vrnil domov in pobegnil v Jslo, se zaposlil v Deškem vzgajališču v Panovičah, poučeval v več krajih, ob napadu nacifaš. na Jslo učil v vasi Sv. Trije kralji nad Marenbergom (nad Dravo), ga zajeli Nem. v Celju in kot voj. ujet. poslali v Nemčijo. Pred koncem vojne se mu je posrečilo priti na Jesenice, bil zaposlen na Golniku in sodeloval z NOB. Po vojni referent v Idriji za prosveto, v Ajdovščini za dij. domove in spet v Idriji za prosveto, 1949-69 ravn. Mest. muzeja v Idriji. L. se je upokojil 1969 po poškodbi v jami pod Rdečim robom. Dopisoval v PrimN, PDK, PV, TurV, IdrR, Sreč, Delo, Lj. dnevnik, KL Sje, Acta Carsologica.

Prim.: Prim. krajev. leksikon; T. Rutar, Tolm-Zb 1975; Tom. Pavšič, S. Logar sedemdesetletnik, PDK 30. dec. 1979.

Rut

LOJK Bogomir (Miro), učitelj, kulturni delavec, r. 1. jul. 1919 v Črničah pri Gor. Oče Lojze, kmet in cerkovnik, mati Olga Klavčič. Osn. š. obiskoval v Črničah (1925-33), 1. razr. klas. gimn. v salezijanskem zavodu v Veržetu (1934-35), 1. in 2. razr. znan. lic. v Gor. (1939-41). Maturiral na slov. učiteljskem v Gor. (1946). Nato se vpisal na U Ca' Foscari v Benetkah, kjer je študiral tuje jezike. V tem času je bil preds. Akad. kluba v Gor. (1948-51). Kot učitelj je služboval najprej na Trž. (1949-63), nato do upokojitve (1983) kot redni učitelj na osn. š. »Oton Župančič« v Gor. Okt. 1943 je na pobudo msgr. Novaka sodeloval pri obnovitvi slov. š. v Črničah in nato nekaj časa učil na tej š. Bil je član Pokr. š. sveta za Gor. (1973-76), član izpitne komisije za učit. natečaj za slov. š. (1972), član ocenjevalne komisije za sestavo š. knjig za osn. š. (1971). 1965 je sestavil berilo *Pisana greda* za 5. razr. osn. š. (ilustriral K. Palčič), 1966 berilo *Moja gredica* za 2. razr. osn. š. (ilustriral I. Kovač), 1981 berilo *Na cvetoči livadi* za 3. razr. osn. š. (ilustr. H. Jussa - PSBL I, 604). Od 1965 do 1976 je bil koordinator osnovnošolskih radijskih oddaj za Gor. V tem času je tudi sam napisal kakih 40 oddaj in jih s svojimi učenci podal na Radiu Trst A.

Prim.: Osebni podatki; PDK 20. mar. 1965 in 6. sept. 1966; Sreč 1967, št. 6; R. Klinec, Obnovitev slov. š. po padcu fašizma, KolGMD 1975, 104; KatG 19. jun. 1975 in 15. dec. 1977.

Ured.

LOKAR Aleš, kulturni delavec, strokovnjak v blagoznanstvu, publicist, r. 10. nov. 1935 v Ajdovščini, živi v Trstu. Oče Zdenko (Filip), lesni trgovec, mati Helena Klodič. Otroška leta je preživel na Vipavskem, v Gor. in Lipalji vasi v Kanalski dolini, 1947 se je družina preselila v Trst in tu je dovršil Trg. tehn. zavod Ž. Zois (1953), leto pozneje je maturiral kot privatist na Znanstvenem liceju Fr. Prešeren (1954), blagoznanstvo je doštudiral na Fak. za kemijo trž. U (1960). Po očetovi smrti (1957) je vodil njegovo lesno podjetje dve leti, dokler se ni brat izučil v trg. stroki. Po diplomi je delal pri amer. podjetju Dorr-Oliver v Milanu (1960-63) in pri tem prepotoval Jslo in vzh. države. 1. nov. 1963 je bil imenovan za izrednega asistenta pri stolici za blagoznanstvo trž. U, leto pozneje je napravil izpit za rednega asistenta, 1969 izpit »libera docenza« in bil 1969 imenovan za pover. prof. blagoznanstva na U v Urbinu, 1975 je postal izredni prof., 1978 redni, od 1. nov. 1982 je član nove Fak. za ekon. in trg. v Urbinu. Njegovo znanstveno področje sta predvsem blagoznanstvo in metode organizacije proizvodnje. Organizacija proizvodnje je tudi ena izmed panog, ki jih predava na U. S tem v zvezi je njegovo znanstveno zanimanje usmerjeno tudi v aplikativno in metodološko delo predvsem na področju kvalitete, industrijske statistike, teorije odločitev, statistične karakterizacije naravnih in industrijskih proizvodov ter uporabe statističnih metod v eksaktnih znanostih. Ob rednem delu je vodil v akad. letu 1964/65 izpopolnjevalni tečaj Min. javnega izobraževanja za prof. sred. šol; 1965/66 in 1966/67 blagoznanstvo za Dvoletni tečaj zavarovalne znanosti na trž. U; 1967 tečaj iz Organizacije proizvodnje, ki ga je priredila Dežela Furlanija-Jul. krajina za diplomirance Ekon. fak. v Trstu; 1968 in 1969 tečaj iz Organizacijskih metod v kontroli kvalitete, ki ga je organiziralo It. združenje za nadzorstvo kakovosti v Benetkah; 1970 cikel predavanj o Gosp. in menažerskih pogledih na kontrolo kakovosti v podjetju, pripravil ga je Raziskovalni center Ekon. fak. lj. U; 1971 cikel predavanj o Kontroli kvalitete v industriji za podiplomski tečaj za prodajalce, ki ga je organizirala Industr. šola Malignani iz Vidma; 1971 je dobil nagrado Fulbright in je predaval na U v New Orleansu v ZDA. Udeležil se je številnih narodnih in mednarodnih kongresov in simpozijev z referati in poročili, npr.: od III. do VIII. Convegno della Qualità (Perugia 1964, Tr. 1965,

Messina 1966, Genova 1967, Cagliari-Sassari 1971, Perugia 1975); od VI. do IX. Convegno naz. dell'ATICQ (Associazione Nazionale per il Controllo di Qualità) (Milan 1968, 1970, Neapelj 1973, Rim 1976); 17., 18. in 21. EOQC (European Organisation for Quality Control) (Bgd 1973, Helsinki 1974, Varna 1977); III Colloque inter. sur la chimie des cafès, verts, torrefies et leurs derives (Trst 1967); II Convegno reg. dell'alimentazione (Videm 1968); I. simpozij Alpe-Adria (Mrb. 1971); IX. Jsl. posvetovanje o kakovosti: Združevanje in kakovost (Portorož 1975); prvega mednarod. kongresa o blagoznanstvu (Trst 1978); študijskega posveta o problemih zaostalih dežel (Ancona 1980); Fourteenth National Convention AAASS (Washington 1982) idr. - L. je izdelal šest skript za tečaje in seminarje in 63 znanstvenih razprav, med katerimi so važnejše: *Esame statistico di alcuni indici o regole enologiche* (Atti del IV Conv. della Qualità, Trst 1965); *Sul controllo campionario all'accettazione di lotti di articoli e sulla valutazione della sua utilità* (Rassegna Chimica 17, Rim 1965); *Applicazione della distribuzione aprioristica Beta in un problema di controllo di qualità all'accettazione* (Atti del V Conv. della Qualità, Messina 1966); *Utilità di acquisto ed utilizzazione in linea di produzione* (U Tr., Fac. Econ. e Comm., Ist. Merceologia, 37, 1967); C. Calzolari, V. Tadejević, A. L., *Problema cijena prehrambenih proizvoda na riječkom i tršćanskom tržištu* (Prehrambeno-tehnološka revija 9, Zgb 1971); *Elementi di gestione delle merci nell'azienda industriale* (Ed. CLUET, Tr. 1973); *O standardih industrijskega nadzora kakovosti v podjetju* (Naše gospodarstvo, Mrb. 1974); *O odločanju optimalnega odločitvenega kriterija pri nadzoru kakovosti* (Organizacija in kadri 3, Kranj 1974); *Slov. ekonomski in socialni položaj v Trstu in Gorici pred prvo svet. vojno in delo H. Tume* (Prispevki za zgod. delavskega gibanja XVIII, Lj. 1977); *La situazione socio-economica degli sloveni della provincia di Trieste e la loro funzione di tramite nelle relazioni tra paesi confinanti* (Atti della II conferenza sull'economia triestina, Tr. 1977); *Alcuni aspetti del quadro socio-economico degli sloveni in Italia* (SLORI - ZTT 1978); *Sviluppo economico nel comune Duino-Aurisina, con particolare riguardo ad alcune ipotesi di valorizzazione turistica* (raziskava po naročilu obč. Devin-Nabrežina, 1980, 189 str.); *Prospettive di sviluppo dei regimi di scambio preferenziali nel Friuli-Venezia Giulia* (raziskava po naročilu Dežele F.

Jul. kr., 1980, 75 str.); *Propensione alla cooperazione economica tra Italia e Jugoslavia*. Analisi per settori merceologici (Consult-Trieste 1981, 213 str.) idr., saj so izšli v raznih Aktih vsi njegovi nastopi na številnih kongresih (Poln seznam publikacij je v arhivu PSBL). - L. je od ustanovitve 1964 trž. revije za kulturo in družbena vprašanja *Most njen sour*. in v njej je priobčil vrsto esejev, poročil, kritik, zapisov itd. Važnejši eseji so: *Nekaj misli o razvoju slov. naroda* (št. 3); *Marksizem, socializacija in gospodarstvo* (6-7); *Dialog in Slovenci* (13-14, 15, 16); *Kriza narodne zavesti* (15); *Dialog z B. Pahorjem* (18-19); *Težavno sožitje* (21-22); *Mit Trsta* (31-32); *Nemci in Slovenci: nekaj misli o kompleksnem odnosu skozi stoletja* (33-34); *Furlanija-Julijska Benečija: Dežela s funkcijo mostu?* (35-36); *»Moja srečanja« z Edv. Kocbekom* (43-44); *Ideologija, nasilje in kritika* (53); *Slataper in Kosovel le dva kraška pesnika?* (63-64; s tem referatom je nastopil 8. okt. 1982 na simpoziju Alpe-Adria v Benetkah na Fondazione Cini). Uspela je njegova novela *Praznina* (Most, št. 1). Ukvarja se tudi s prevajanjem in je prevedel v it. Primoža Kozaka komedijo v treh dej. *Kongres* (Il Dramma, No. 5, Roma 1969); v slov. Biagio Marin, *Štiri pesmi* (Most 1965, 6-8). - Član je SSK in na volitvah 1978 je bil izvoljen v trž. obč. svet; bil je član več komisij. 1982 je bil ponovno izvoljen in stranka je doživela uspeh, saj je povečala število glasov. - L. je od 1965 redni član It. združenja za kontrolo kvalitete (AICQ); od 1967 član Istituto di studi e documentazione per l'Est europeo v Tr. (ISDEE); od 1968 Ekon. social. komiteja dežele F.-J.K.; od 1975 Jadranskega koledža združenega sveta, zdaj član uprav. odb.; član SLORI idr.

Prim.: Osebni podatki; poročila o obč. sejah in ob volitvah; B. Pahor, O sodobnem slovenstvu, Zaliv III, 1968, 48-54.

Jem.

LOKAR Artur Anton, notar, javni delavec, organizator, človekoljub, r. 12. jun. 1865 v Ajdovščini, u. 15. jun. 1926 in pokopan istotam. Oče Anton, mati Ana Pressel iz Tolmina. Gimn. končal v Gor., pravne študije v Gradcu. Prvo službeno mesto nastopil 1897-98 v Kanalu, nato pa 1903 prišel v Ajdovščino in odprl notarsko pisarno. Že v Kanalu, zlasti pa v Ajdovščini je znal vzbujati živo narodno zavest s prirejanjem narodnih veselic ter pomagal, da je ljudstvo vzljubilo društveno delo. Od 1904 do 1912, dokler ga bolezen ni odtegnila narodnemu in po-

klincemu delu, je bil v Ajdovščini organizator društvenega življenja (sokoli, lovci, Šolsko društvo, Lavričeva knjižnica - ustanovitelj in darovalec večine knjig, itd.), pa tudi pobudnik in gonilna sila pri elektrifikaciji (1910), izgradnji vodovoda ter olepšavi Ajdovščine. Več let je bil odb. in podžupan ajdovske občine ter si prizadeval, da bi ta kraj in njegovo okolico dvignil na višjo kult. raven. Tako je v prostorih Lavričeve knjižnice (sedaj stavba skupščine obč. Ajdovščina) prirejal razne sestanke in z njimi seznanjal sokrajane z dogodki, tako na polit. kot na kult. področju (npr. predavanje učitelja Bajta o pisatelju Zolaju). Omeniti je njegovo karitativno delo v korist revežev in vseh potrebnih (veliko je naredil dobrega za civilne žrtve na soški fronti) v Ajdovščini in okolici. Potrebnih se je spomnil v oporoki in jim zapustil precejšnjo vsoto denarja, prav tako pa so bila denarne pomoči v oporoki deležna vsa ajdovska društva. Bil je prepričan Jsl. in trn v peti tako avstr. kot it. oblasti. Med prvo svet. vojno ga je avstr. oblast zaprla (konfinirala na Štajersko). Po vojni se je vrnil v roj. kraj, a namesto avstr. orožnikov so ga zdaj preganjali karabinjerji. Bil je tudi zaprt, vendar njegovega duha niso mogli zlomiti. Bil je široko poznan kot šaljivec (njegovim duhovitostim so sledili prim. rojaki tudi v Jsl., zlasti še pri omizju gostilne Slamič v Lj.) in izredno priljubljena osebnost. Sodobniki so ga primerjali K. Lavriču (gl. čl.), ki je služboval kot odv. v Ajdovščini (1863-69). L-eve šale še danes živijo med ljudmi. 25. maja 1976 so mu v ajdovskem mestnem parku odkrili spomenik, delo V. Pilon.

Prim.: J. Jurca, Art. Lokarju v spomin, Kol-GorM 1927, 34-37 s sl.; PrimN 8. nov. 1974 in 28. maja 1976; V. Pilon, Na robu, Lj. 1965, 71-73; Sokolski prapor, Glasilo Gor. Sokolske Župe, 1/1911, št. 3, 48-51; D. Lokar, Burja pred tišino, Lj.-Koper 1982, 449; Zvezek zapisnikov občnih zborov Ajdovskega sokola; E 17. jun. 1926, str. 2 in 4 (osmrtnica); 18. jun. 1926; 20. jun. 1926; 22. jun. 1926 (Pesem Frana Žgura Arturju Lokarju na grob); 24. jun. 1926, str. 2 in 4 (zahvala sorodnikov); D. Lokar (ustna izjava); žup. urad Ajdovščina.

SedD

LOKAR Danilo, pisatelj, r. 9. maja 1892 v Ajdovščini, kjer tudi živi. Oče Anton (1860-1920), doma v Ajdovščini, trgovec z usnjem in strojar; po njem je verjetno pisatelj podedoval dobršen del humorja in hudomušnosti; po značaju je bil samotar, medtem ko je bila mati Marija

Hmelak (1867-1948) njegovo živo nasprotje. Starši so imeli nekaj šol: oče nekaj razr. realke, mati slov. otroški vrtec v Gor. in osn. š. v samostanskem zavodu v Škofji Loki. V družini je bilo še petero otrok, pisatelj je bil prvorojenec. Vsa otroška leta je preživel doma v Ajdovščini in bil hudo bolan. Že v otroških letih je bilo življenje v njem preglasno. Po osn. š. so ga poslali starši v Gor. na realko (1903). Ko mu je bilo dvanajst let, ga je ob počitnicah prevzela zavest o obstoju drugega življenja, ki je v umetnosti. V dijaških letih na realki se je v L. zbudilo veselje za besedno umetnost. To veselje mu je znala približati tudi mati. 1906 je urejal dijaški list Pobratimija. Tu je objavil prvo novelo *Julkina prva pot*. V Gor. se je družil s kraškimi pesnikom Igom Grudnom (PSBL I, 506-08). Zaradi poznanj in takratnega življenja v Gor. je L. tudi dokumentarna podoba. Tako najdemo omenjeno Lavričovo smrt, pogreb kardinala Missie, pogovore o veljavi Andreja Gabrščka, srečanje s patrom in slovničarjem St. Škrabcem na Kostanjevici. Spominja se na Dermoto, na Henrika Tumo. Nadalje se srečujemo s kult. in polit. življenjem na Goriškem, z življenjem dijakov na slov. gor. šolah: gimn., realki in učiteljski. V spomin nam prihajajo slov. zgradbe, ki so si jih Slov. sami požrtvovalno postavili (Šolski dom, Mali in Novi dom). Po maturi se L. vpiše 1910 na Dunaju na romanistiko. Po prvem letu U se premisli in se prepiše na medicino. Kljub neodločnosti se odloči, kot sam pravi, za »pot v življenje, ne med knjižni prah«. 1917 je postal doktor medicine. Ko je šla vojna h kraju, so L. povlekli v vojaško službo. Gre na ital. fronto in ostane dalj časa v furlanski vasi Villanova dell'Iudrio. Ko se avstr. vojska umakne, se L. vrne v domači kraj. Ker so njegovi kraji pripadli It., ostane L. izoliran od osrednjega slov. kult. prostora. 1919 sreča v Ajdovščini svojega prijatelja Vena Piona, ki se je vrnil iz ruskega ujetništva. 1921 gre v Zgb na specializacijo, 1925 dela pol leta v trž. porodnišnici, nato v Ajdovščini. 1933 priobči v Sd novelo *Ples*, ekspresionistično zgodbo iz konca prve svet. vojne. Naslednje leto najdemo spet v Sd drugo novelo *Zimska noč*, kjer opisuje usodo tuberkuloznega kamenarja, 1935 pa vsakdanjo psihoanalitično študijo *Obleka*. Tedaj je L. umolknil in opravljal svoj poklic. Med drugo svet. vojno nastanejo novele *Sodni dan na vasi*, *Za frontami*, *Brata* in druge. Med

drugo svet. vojno je moral z družino zapustiti Ajdovščino. Njegova premestitev v Medejo je bila konfinacija, ker je sodeloval z OF. Po it. kapitulaciji je odšel z ženo Jelko v partizane in bival dalj časa v Rupi pod Tribušo, pozneje drugod in opravljal razne funkcije. Vse do 1951 je L. opravljal zdravniško prakso, ko je za stalno zapustil ta poklic ter se docela posvetil pisateljevanju. Po vojni je objavljaval v časopisih LdTd in Razgl, ki sta izhajala v Trstu, v Borih in NO. 1956 je objavil prvo knjigo *Podoba dečka*. Po vsem tem ni čudno, da se je zdel L-ev nastop s samostojno knjigo nenavaden, presenetljiv in izjemen. Prodril je do koprške zapozbe Lipa, ki mu je omogočila knjižno izdajo. Po tej objavi se tudi v osrednjem slov. kult. prostoru oglasijo kritiki in liter. zgod. Tako najdemo 1957 v Janeževi Zgod. slov. književnosti, v drugi, predelani izdaji, ime D. Lokarja. Naslednje leto zbere L. novele, v katerih razodeva svoj pogled na dogajanja med obema vojnama na Prim., na obdobje ital. okupacije in bojev za svobodo. Novela *Sodni dan na vasi* je dala naslov novi knjigi (1958). Leto 1959 je postalo za L. zelo pomembno, dalo mu je novih moči in ljubezni do pisateljevanja. Prejel je Prešernovo nagrado. Brez dvoma odlikuje avtorja izredno dobro in čuteče poznavanje tistega posebnega življenja Prim. in njenih ljudi, ki mu je tudi obarvalo govorico. Naslednja knjiga je spet zbirka novel *Hudomušni eros* (1960), ki po snovi potrjuje pisateljev koncept iz Sodnega dne na vasi. Dopolnjuje obseg njegovega iskanja skritih človeških nagibov, ki temelji na razkrivanju prvinskih eksistenčnih ravnanj. Veliko važnost posveča L. čutnim učinkom podrobno opazovanega okolja, torej opisom predmetnega in živega sveta in se iz tega začaranega kroga predmetnosti le stežka odkriva s svojo prvinskostjo. Stil sam je neizdelan, kar moti pisateljevo pripoved. Istega leta je izšla tudi zbirka *Leto osemnajsto*. S tem delom je pisatelj nekako nadaljeval Podobo dečka in z vso psihološko pronicljivostjo prebrodil leta svoje mladosti tja do zrelosti. Zanj je prejel nagrado Društva slov. pisateljev. Peta L-cva knjiga *Zakopani kip* je izšla 1961. Delo je pritegnilo precejšnjo pozornost. Tu obravnava problem umetništva in skuša dojeti podobo pesnika Gregorčiča ob izgubi prijatelja Frana Erjavca in idilične sreče ob Dragojili (Grenka osmina), podobo umetnika-slikarja, ki gre od doma v široki svet (Od brega), ter po-

dobo kiparja, ki išče smisel življenja v iluzijah (Zakopani kip). Tudi to delo je rahlo avtobiografsko. Svojo 70-letnico je proslavil z zbirko *Dva obraza dneva* (1962). V njej so značilni fragmenti o odnosu človeka do narave. Rastlinski in živalski svet se stapljata s človekovo naravo in ga osmišljata in dopolnjujeta. 1965 izide nova pisateljeva knjiga, *Dva umetnika*, kjer v novelah obravnava ljudi, ki so vsak na svoj način umetniki, jim torej umetnost omogoča neki dodatek k navadnemu življenju. Kritika je bila nekoliko razočarana zaradi pre malo temeljite analize umetniške stiske. Umetnika ne prikazuje v vseh značilnostih, zapusti ga na sredi poti od umetniške odločitve do socialnega uresničenja, totalnega pregleda ni, v njegovo umetništvo se vživljamo le deloma. Omembe vredna je tudi poučna resnična zgodba za otroke *Srnjaček*, ki jo je 1964 pisatelj izdal v mali knjižni izdaji. Prvotno je bila daljša, a jo je moral skrajšati zaradi tiska. Zgodba je resnična, saj jo je pisatelju pripovedoval šofer, začenši z: »Veste, kaj se je danes zjutraj zgodilo?« Novelistična zbirka *Bela cesta* pomeni novost v umetniškem ustvarjanju. Ta samonikli vipavski pisatelj, umetniški oblikovalec prim. ljudi in njih življenja, je tu trdno povezan s svojo ožjo domovino in je kot pisatelj njen značilni epski oblikovalec. V delu se spominja deda po materi, velikega podjetnika, in manj uspešnega očeta. 1970 izide knjiga *Silvan*. Zanj je prejme Nagrado Ivana Cankarja, ki jo podeljuje CZ v Lj. Naslednje leto objavi *Božično gos*, knjigo novel in dramskih dialogov. Prva, vidna značilnost L-eve zbirke je raznolikost oblike in snovi. Vendar lahko kljub tej navidezni neenotnosti najdemo za vse tekste neko čisto določeno skupno točko, ki je na podlagi razmerja med pisateljem in človekom osrednja tema teh tekstov. Po tej knjigi L. umolkne. Pojavi se šele 1975 z zbirko *Zagata ni zagata*. V ospredju je spet problem umetniškega ustvarjanja. V njej sta dva prozna teksta, prvi je kratek, obsega komaj 26 strani in nosi naslov Julij in Sinče, drugi z naslovom *Zagata ni zagata* je dal naslov tudi knjigi. Prva zgodba, Julij in Sinče, obsega celo življenjsko obdobje dveh polbratov in njunih poslovnih usod z osrednjim doživljajskim jedrom v drugi svet. vojni. Druga, daljša pripoved *Zagata ni zagata* je v bistvu življenjepis nekega slikarja (Luisa Spazzapana) od trenutka, ko se je v gimn. letih zavedel estetskih oblik okoli sebe, pa do smrti.

1976 izide knjiga *Zehajoči angel*, ki jo je napisal že v partizanih. Tu gre za posamezne odlomke, ki so zlitii v nekako epsko enoto. Pisatelj prodira v človekovo notranjost in se vrača k ekspres. izhodišču. Leto pozneje izidejo *Timove igre*, naslov po edinem dramskem delu, jedro pa so neobjavljene novele. 1978 je izdal knjigo *Cankarju na rob*, svojevrstno pričevanje o problemih, ki so bili Cankarjevi, a so tudi Lokarjevi, in sicer o Cankarjevem doumevanju umetnika, družbe, o njegovih liter. nagnjenjih do impresionizma in simbolizma, o njegovem razmerju do sveta, matere, žene... 1979 izide pri CZ zajeten izbor novelistike v knjigi *Dom je jezik*. Leto pozneje *Rodovi*, kjer sta poleg proz še dialogizirana teksta. Za pisateljevo 90-letnico izda 1982 DZS z Lipo v Kopru izbor njegove novelistike pod naslovom *Burja pred tišino*. V knjigi je nova Brecljeva Bibliografija D. Lokarja ter Kronološki pregled L-evega življenja in dela. - L-ev stil je preprost. Smisel ima za opisovanje narave in kmečkega življenja. Njegova ustvarjalnost je tesno povezana z njegovo ožjo domovino, priča o krivicah in nasilju nad prim. ljudstvom ter kaže na to in ono gospod. rano. Po času ustvarjanja bi se L. lahko meril s social. realisti, vendar nam njegov posebni psihol. čustveni odnos do sveta in njegov lirični odnos branita, da bi ga prišteli mednje. Njegovo doživljanje in odzivanje na svet sta preplet najrazličnejših vtisov, spominov na preteklost, misli na bodočnost, skratka, križajo se v tri časovne ravnine, ki zanje nikakor ni nujno, da so logično povezane s prostorom, kjer se to dogaja. Zato tudi navidezna nejasnost pisateljevih del ustreza človekovi psihološki resničnosti in zato je tudi po tej logiki oznaka psihološki realizem ustrežna. - L-eve novele so prevedene v shr., rušč., češč., franc., madž., bolg. 1975 je prejel Red bratstva in enotnosti z zlatim vencem. - Izmed bratov je bil Vladimir (u. 1980) carin. posrednik na Rakeku; Igor (u. 1944) stroj. inž. v mrb. tekst. tovarni; Anica (gl. čl.) por. z inž. D. Gustinčičem.

Prim.: L. Legiša, daljši zapis o pisatelju v knjigi Sodni dan na vasi (1958); Isti, spremna beseda v knjigi *Dva obraza dneva* (1962); Ivana Slamič, Človek in zemlja ter social. in nacional. problem v delu D. Lokarja, PiČ III, 1971; H. Glušič, Epska podoba v L-evi prozi, JiS 1965; J. Šifrer, Literarna mnenja, Mrb. 1968; C. Zlobec, Človek je človeku zastr (intervju z D. L.), Sd 1972; M. Breclj, Pisatelj dr. D. L., KolGMD 1973; B. Štih, Osnutki, Lj. 1974; Casimira Blasi,

Človek in zemlja v delih D.L., doktorska teza na univ. v Vidmu 1974-75, str. 246; B. Hofman, Pogovori s slov. pisatelji, Lj. 1978; Mar. Brecej, Bibl. D.L. in Kronološki pregled L-vega življenja in dela, v knjigi Burja pred tišino, Lj. 1982, 415-54; v vseh novejših liter. zgod.

Blažič

LOKAR Anica, por. **Gustinčič**, por. **Maslarič**, polit. delavka, r. 9. jul. 1897 v Ajdovščini, u. 4. apr. 1976 v Lj., pokopana v Ajdovščini. Oče Anton, strojar in prodajalec usnja, mati Marija Hmelak iz Lokavca pri Ajdovščini. Imela je še pet bratov, eden izmed njih je pisatelj Danilo (gl. čl.). V Ajdovščini končala 7 razr. ljud. š., nato 7. in 8. razr. nem. vadnice v Gor. in it. žen. trgovsko akademijo v Trstu. Po šolanju je stopila v službo v odv. pisarni M. Šolarja v Trstu kot stenotipistka. Ob izbruhu prve svet. vojne se je vrnila v Ajdovščino in službovala v notarski pisarni pri stricu Arturju Antonu Lokarju (gl. čl.). Delavske razmere je spoznala v rodni Ajdovščini, kjer je opazovala delo in življenje delavcev v predilnici, zlasti še po letu 1908, ko so se delavci organizirali v mezdnem gibanju in imeli več množičnih shodov, na katerih so govorili narodni socialisti iz Trsta (dr. Mandić, Jaklič). Poroka z inž. D. Gustinčičem (PSBL I, 514-15) 8. nov. 1920 jo je pripeljala v komunistično gibanje in z možem je v letih 1922-24 prebivala v emigraciji na Dunaju. Po vrnitvi v Jslo je zaradi ekonomskih razmer (možev zapor in popolna brezposelnost) prebila s prvim sinom nekaj časa pri materi v Ajdovščini. Tu je bila dopisnik trž. Dela in se udeleževala sestankov z delavci ajdovske predilnice. 1926 je bila v Lj. nekaj časa blagajničarka mednarodne Rdeče pomoči, po nalogu KPJ je sodelovala v Zvezi delavskih žen in deklet skupaj s Tončko Čeč. Istočasno je pomagala možu pri njegovem literarnopolit. delu ter tipkala partijski material. Kljub precejšnjemu delu za KPJ se formalno vanjo ni vključila, ker je smatrala, da ni dovolj zgrajena. Po rojstvu drugega sina jo je bolezen prisilila, da je s polit. delom nekoliko prenehala. 1932 je šla z obema otrokoma za možem v Moskvo in tam javno delala. 1933 je delala pri organih zunanje trgovine ZSSR, nato do 1936 na Komunistični univerzi narodnih manjšin zahoda; dalj časa svojega bivanja v Moskvi je bila pri Založbi inozemske lit. (za slov. jezik; skupaj z Ivanom Regentom sta sodelovala pri izdaji marksistične lit. v slov. jeziku). 1936 je nekaj časa poučevala nem. jezik

na neki moskovski š., 1938-41 je bila poleg prevajalke še tipkarica pri Založbi inozemske lit. V Moskvi je končala pedagoški tečaj za nem. jezik, bila pa je tudi član Kluba slov. polit. emigrantov v Moskvi. Od 6. apr. 1941 do 15. maja 1945 je sodelovala na radiu Moskva kot prevajalka in napovedovalka za slov. jezik. Skupaj z Ivanom Regentom sta bila med 1941-43 edina sodelavca radia Moskva za slov. jezik. Njeno ilegalno ime je bilo Golubjeva. 1941 se je ločila od Gustinčiča in se poročila z jsl. polit. delavcem Božidarjem Maslaričem (EJ VI, 35-36). V Jslo (Bgd) se je vrnila 6. jun. 1945 in se zaposlila pri Gosp. svetu Jsle, nato pa prišla v Lj. in febr. 1946 postala tiskovni referent pri Ministr. za delo LRS. Po upokojitvi 1954 je delala še nekaj časa kot honor. uslužbenec Inšt. za sociologijo v Lj. (decimalni klasifikator). Ob 10. obletnici ustanovitve KPS (1947) je bila sprejeta v članstvo partije. Dela je odlikovana z Redom dela s srebrnim vencem ter Redom bratstva in enotnosti s srebrnim vencem.

Prim.: Komunist 19. apr. 1976, št. 16; Delo 7. apr. 1976 (osmrtnica); osebna mapa v Arh. CK ZKS v Lj.; ž. urad Ajdovščina.

SedD

LOMBAR Lojzka (Alojzija), por. **PETERLIN**, igralka, režiserka, kult. delavka, prof., r. 15. jun. 1914 na Bohinjski Beli, živi na Opčinah pri Trstu. Oče Ivan, železničar, mati Frančiška Tomazin. Osn. š. in gimn. je obiskovala v Kranju in maturirala 1933, romanistiko na lj. U in diplomirala 1937. Poučevala je v Nikšiču, Kranju, Lj. in na Jesenicah. Kot igralka je sodelovala v raznih igralskih skupinah v Kranju in Lj. ter pri Pengovovi radijski igralski družini v Lj. 1947 je za možem J. Peterlinom prišla v Trst in od takrat stalno sodelovala kot igralka in nekoliko kasneje kot režiserka pri igralski skupini Radijski oder trž. radia. Občasno je nastopala tudi pri uprizoritvah Slov. odra in ustvarila nekaj uspešnih ženskih likov, npr.: dr. Matičičeva v Fodorjevi *Maturi* (1951), Dokta v Dickensovem *Cvrčku za pečjo* (1953), Leontina v Timmermansovem *Župniku v cvetočem vinogradu* (1953). Na RAITrsta je odigrala nešteto glavnih in stranskih vlog iz svetovne in slov. dramatike, predvsem vloge naivk, pozitivnih junakinj, zadnje čase tudi karakterne vloge. Napisala je več mladinskih iger: *Bele ovčke* (1958); *Zgodba o Majceni in zdravilnem prašku Pimperimpi* (1952); *Prevzetna kraljična* (1962); *Sonce na planini*;

Bogdanova zmaga (nagrajena na natečaju RAI-Trsta za izvirne mladinske igre), *Jelkina bolečina*, več priložnostnih igric, božične in velikončne oddaje, dramatisirala motive iz folklore in ljud. pesmi, *Narava poje v pesmi* (34 oddaj 1954). Za radio je priredila več tujih in domačih del, predvsem mladinskih: Brlič-Mažuranič, *Pripovedke iz davnine*; Collodi, *Vanček*; Cooper, *Poslednji Mohikanec*; Dickens, *Oliver Twist*; Twain, *Prigode Huckleberryja Finna*; Pečjak, *Drežček in trije Marsovčki*; Swift, *Potovanje v Liliput*; Seliškar, *Bratovščina Sinjega galeba*; Sienkiewicz, *V puščavi in goščavi*; Stevenson, *Otok zakladov*; Verne, *Petnajstletni kapitan*; Munthe, *San Michele*; Ingolič, *Deček z dvema imenoma*; Pajkova, *Dora*. Prevedla je: Henry Gheon, *Božična skrivnost* (1954); Georges Bernanos, *Razgovori karmeličank* (1955); Guy de Maupassant, *Musotte* (1955); Alfons de Musset, *Vrata morajo biti zaprta ali odprta* (1959); Hermann Tierlinck, *Služim* (1960); John Reeves, *Zadnje otroško poletje* (1961).

Prim.: Podatki hčere Matejke Maver; MSE; SGL II, 392-93; KatG 1951, št. 17; 1953, št. 3 in 18; 20 let Rad. odra, Trst 1966, pass. in več skup. slik.

Jem.

LONCNER Nikolaj, kmet v Rutu, r. 4. dec. 1900 v Rutu, Baška grada, ustreljen 30. dec. 1941 v Dragi na Gorenjskem. Oče Jakob, mati Frančiška Dakskobler. L. je bil zaveden Slov. in aktiven protifaš. s 14-letno ilegalno dejavnostjo za obstoj in osvoboditev prim. Slovencev, organiziran 1927 v Rutu v ileg. celico, ki so ji pripadali: Ant. Štendler (1898), Pet. Kusterle (1899), Val. Štendler (1899), Val. Leban (1904), Miha Brovč-Kajzer (ubili it. faš. doma v Rutu), Ivan Kemperle-Mežnar, Miha Beguš (1904), ki je tesno sodeloval s S. Kosom do aretacije 1940. Literatura so dobivali na Grahovem pri Fr. Golobu in Loj. Kovačiču, na Jesenicah pri prim. emigr. Petru Bizjaku iz Podmelca, obmejnem komisarju T. Batagelju iz Ajdovščine, Jul. Torkarju iz Podbrda, Slav. Jelinčiču iz Gor. idr. L. je 1928-29 vpeljal v ileg. protifaš. delovanje mlajše fante iz Ruta: S. Kosa (1911), T. Kodra (1910), Jož. Kodra (1911), Fr. Bizajla (1908), Dom. Lebana (1910), Lud. Prezlja (1914), z njimi sodeloval, prinašal slov. knjige, ileg. tisk, orožje iz Jsle, jih povezal z voditelji ileg. narod. organ. na Jesenicah in v Lj., se s temi sestajali v Rutu, na pl. Poljani, na Jesenicah, v Lj. L. sta aretirala na povratku v Rut po sestanku s Sreč.

Sorlijem 10. dec. 1931 na pl. Poljani obmejna faš. miličnika, toda ju je med hojo po vojaški poti ob meji sunil po strmini in ušel čez mejo v Jslo. Čez tri dni se je vrnil v zastraženi Rut, bival skrit pri Fr. Bizajlu in po odhodu faš. edinice, ki je osem dni stražila vas, ko mu je žena prinesla nujne reči k Bizajlu, je za stalno odšel čez mejo v spremstvu S. Kosa in T. Kodra. Ko je L. po dveh letih dobil zaposlitev v jeseniški železarni, se je žena Marija s 4 otroki preselila k njemu na Jesenice. L. je po begu 10. dec. 1931 stalno tudi po dvakrat na teden nosil liter. in orožje na bivšo it.-jsl. mejo, z njim pa tudi mnogi prim. emigr., organizirani v ileg. organ. TIGR, da so material sprejemali fantje iz Ruta. L. je s svojo vneto neprekinjeno protifaš. dejavnostjo vse do faš. zasedbe Jsle podžigal aktivnost soborcev v Jsli in na Prim. Bil je na seznamu nevarnih nasprotnikov faš. It. in Reicha, zato ga je nacist. Gestapo aretirala že 6. maja 1941 in po nekaj mes. zapora v Celovcu je bil prepeljan v Begunje skupaj z Lavoslavom Planinškom, kor. borcem, in bila sta brez procesa, napovedi in objave ustreljena v Dragi. Loncnerjevo družino, ženo in otroke, so nacisti internirali v Rotmansee ob Stamberškem jezeru na Bavarskem.

Prim.: T. Rutar, TolmZb 1975; PrimN št. 2, 1975; PDK št. 22, 1975; dr. T. Ferenc, TIGR; S. Šorli TV 15 št. 50, 1975; TV 15, 21. avg. 1980.

Rut

LONČAR Dragotin (Karel), zgodovinar in politik, r. 5. nov. 1876 na Brdu pri Lukovici, u. 29. jul. 1954 v Lj. Oče Ignacij, ključavničar, mati Apolonija Zabred. Osn. š. obiskoval na Brdu in v Kamniku, gimn. v Lj. (1888-97), med 1897-1901 je študiral v Pragi na Fil. fak. (zgod., zemlj., nacionalna ekonomija, drž. vede, filoz., pedagogika). Njegovi prof. na U so bili tudi Masaryk, Niederle, Rieger; promoviral je 1902 z *O gostoti prebivalstva in krajev na Kranjskem*. Napravil je prof. izpit v Pragi (1903), bil najprej suplent na 2. drž. gimn. v Lj., nato v Kranju ter na lj. realki (1901-07). Leta 1907 je postal pravi učitelj na realki v Idriji, kjer je ostal do propada Avstro-Ogrske. Nato je prišel na lj. realko, nov. 1925 je postal inšpektor v prosv. odd. lj. oblasti, febr. 1926 je bil imenovan za ravn. Narodnega muzeja v Lj. Znova je postal prosv. inšpektor, ko je bila po menjavi vladnega režima (1927) njegova odločba o imenovanju na pritožbo prejšnjega ravn. J. Mala (1928) uničena. Od 1929 vodi prosv.

odd. na banski upravi, kasneje je imenovan za ravn. 1. gimn. v Lj. Po spremembi drž. režima, ko postaneta v Sji predstavnika Živkovičevega režima dr. Kramer in Pucelj, izgubi mesto na banski upravi, nastopi mesto ravn. gimn., vendar je že 26. jun. 1932 upokojen. Poslej živi v Lj. do smrti. V L-evem življenju in delu moremo razlikovati dve sestavini: raziskovalno delo na področju zgod. ter javno polit. delovanje. Na slednjo življenjsko odločitev je nedvomno vplivalo bivanje v Pragi (Masarykov vpliv), deluje v krogih študentov masarykovec. L. se že zgodaj pokaže kot kritik obeh slov. poglavitnih strank (liberalci, klerikalci), obenem pa je s korekturami za program socialdemokratov (vendar poučarja, da je mogoče cilje doseči z evolucijo). L. se odloči za slednje, a vendar kot intelektualca v stranki (poleg dr. Dermote, A. Prepeluha) ohranja v stranki in do stranke posebno razmerje, saj ostaja masarykovec in revizionist. To svoje stališče ohranja tudi kasneje, ko doživi JSDS zlasti po koncu prve svet. vojne temeljno preusmeritev. L. se oklene gibanja avtonomistov, iz katerega izide Slov. republikanska stranka kmetov in delavcev, ki se poveže z Radičevim hrv. gibanjem. Kot penzionist sicer prekine vsa prejšnja polit. zavezništva, pridruži se skupini okoli lista Slovenija in ustanovi gibanje Slov. zemlja, 1938 kandidira celo na Mačkovi listi. Med vojno se sicer njegovi somišljeniki vključujejo v OF, sam pa zaradi bolezni postane polit. neaktiven, ne sodeluje z okupatorjem, ohranja pa do marksizma svoje staro razmerje, tudi ne razume oborožene partizanske borbe. Posebno mesto ima v L-em življenju enajstletno bivanje v Idriji (1907-18), za mesto prof. idrijske realke se je potegoval skupaj s pesnikom O. Župančičem, med prvo svet. vojno je nekaj časa vodil zavod, vendar je bil kmalu odstavljen. Ob razpadu Avstro-Ogrske je sodeloval v idrijskem Narodnem svetu, bil je poverjenik za promet. L. je sodeloval tudi v kulturno-prosvetnem življenju Idrije. Kot zgodovinar se je bavil z novejšo slov. polit. zgod. Tu sta v ospredju predvsem dve samostojni študiji: *Politično življenje Slovencev* (Lj. 1906, 1921²) ter *Dr. Janez Bleiweis in njegova doba* (Lj. 1910), poleg manjših spisov, katerih izbor prinaša knjiga *Politika in zgodovina* (Lj. 1923); posebej je omeniti še nekaj samostojnih izdaj, ki so izšle bodisi kot separati (*Socijalna zgodovina Slovencev*, iz L. Niederla, Slovanski svet, 1911) ali kot brošure:

Kako je nastalo današnje delavstvo in njegovo gibanje (Lj. 1929), *Masaryk* (Lj. 1930). L. je objavil korespondence nekaterih pomembnih Slovencev (Bleiweis, J. Vošnjak, J. Serbec), poleg Bleiweisove je objavil še biografije drugih slov. politikov kot Dežmana (RDHV 5-6/1930, 305-55), J. Serneca (Sodobnost 3/1935, več nadaljevanj). Napisal je tudi nekrolog zgod. S. Rutarju in ga opremil z bibliografijo (Izvestja c. kr. II. drž. gimn. v Lj. 1902/3, Lj. 1903, 3-12). L. je deloval tudi publicistično, med 1920 in 1947 je bil preds. SM, član Znanstvenega društva za humanistične vede (predhodnik SAZU). Med njegovimi ocenami je zlasti opozoriti na kritiko Gabrščkovih Goriških Slovencev (Jugoslovanski istorijski časopis 1/1935, 573-77), razpravo je objavil tudi v izvestjih idrijske realke (1907/8, *O domovini in naseljevanju južnih Slovanov* (Idrija 1908)). Sodeloval je tudi v primor. listih, predvsem pa v NZ, ki so izhajali v Gor. med 1911-14, ter pri Soči, E in Rdečem praporju.

Prim.: Podatki ž. urada Brdo pri Lukovici; SBL I, 680; Cv. A. Kristan, SPor 7. avg. 1954; SPor 1. avg. 1954; F. Zwitter, ZC 8/1954, 181-91 (z bibliografijo); Cv. A. Kristan, IDrR 4/1959, 53-58.

B. Mar.

LORENZONI Giovanni, šolnik, furlanski pesnik, prevajalec, agrarni strokovnjak, r. 24. jun. 1884 v Gradišču pri Soči, u. 23. nov. 1950 v Koprivnem (Capriva). Oče Jožef, mizar, mati Antonija Pregarc. Osn. š. v Gradišču, gimn. v Gor., U v Innsbrucku, diplomiral iz filoz. 1904. Nato se je v Franciji izpopolnil v franc. jeziku. V Franciji je bil nekaj časa tudi interniran. Po izpustitvi je dobil prof. mesto v Agrigentu na Siciliji, kjer je ostal do prve svet. vojne. Po vojni je postal ravn. v Mondovi in od 1919-23 ravn. (preside) na slov. učiteljski v Tolminu. Za kratko dobo se je mudil v Lizboni kot lektor ital. jezika na tamkajšnji U, potem je bil šolski proveditor v Kotoru, Bellunu in Savoni. Poleg ital., latin. in gršč. je dobro obvladal furlan., nemšč. in franc.; z uspehom se je bavil tudi s slov. in srbohrv. Bil je priznan furl. pesnik, pisal pa je veliko o jezikoslovju, toponomastiki, folklori in o agrarni problematiki. L-ove pesn. zbirke so: *Juventus - Sonets furlans* (Paternolli, Gor. 1904); *Versi friulani* (Paternolli, Gor. 1907); *Vos del Friul, poesie* (Paternolli, Gor. 1910). Pozneje so izšle: *La polente* (Pallich Obizzi, Gor. 1922); *Di par di* (Del Bianco, Udine 1939); *Versi friulani, II serie* (Tip. Stagni, Cividale 1926-1949); *Curun-*

cini d'amôr (Del Bianco, Udine 1939); *Poesie* (Tip. Fulvio, Cividale 1959); po njegovi smrti je Società Filologica Friulana izdala *Chest mio cûr* (Udine 1976). L-ovi verzi spominjajo po svoji nežnosti in ubranosti nekoliko na Pascolija (Gius. Marchetti). Kot agrarne študije je L. izdal: *La cooperazione agricola nella Germania moderna; La costruzione sociologica e giuridica e i problemi economici-sociali della cooperazione agraria Trento-Trentino; Albania agricola, pastorale e forestale* itd. Jezikosl. značaja so *Apporto al linguaggio veneto e di altre lingue al lessico friulano* in drugi članki po raznih revijah. L. je tudi prevajal. Iz slov. je prevedel Cankarjevega Hlapca Jerneja (*Il servo Bortolo e i suoi diritti*, Paternolli, Gor. 1925) in Lepo Vidro (*La bella Vida*, Libreria Editrice Udinese 1926). O slov. folklori, zlasti o legendi o Zlatorogu, je pisal v *Gli Slavi delle vallate* (Società Alpina Friulana, Sez. del Club Alp. Ital.) in v *Guida dell'Isonzo e del Vipacco* (O. Marinelli, Udine 1926). V odnosih do Slov. L. ni bil vedno dosleden. V letih po prvi svet. vojni, tj. po priključitvi Slov. Prim. k It., se je vedno izkazal kot Slov. dobrohotno naklonjen človek. Tako so se ga spominjali mnogi njegovi dijaki iz let, ko je bil ravn. na tolminskem slov. učiteljišču. Rad jim je pomagal v težkih urah, ko so npr. morali delati zrelostne izpite v Vidmu v ital. jeziku, čeprav so študije opravili v slov. Toda 1926, ko se je pod pritiskom faš. oblasti začela besna gonja po vseh ital. časopisih proti nadškofu Sedeju in proti vsem slov. kult. ustanovam, je tudi L. začel tuliti z volkovi. V listu *Il Resto del Carlino* je objavil vrsto strupenih člankov proti slov. manjšini v It. Posebno težak je bil napad na GMD v članku *Propaganda antinazionale e clero sloveno*, ki je izšel 29. avg. 1926. Slov. duhovščini je očital, da opravlja naravnost pogubno in razkrojevalno delo med podeželskim prebivalstvom s prižnice, izpred oltarja, v pridigah in pri verouku, pa tudi zunaj cerkve pri dozdevno »nedolžnih shodih in pri osebnih srečanjih pri obisku družin« (Klinec, GMD 43). Zakaj je L. to storil? Slov., ki so ga poznali, so prepričani, da so ga k temu prisilile faš. oblasti. Zahtevale so pač, da na neki način »zadosti« za greh filoslovenstva, s katerim bi se bil »omadeževal« v preteklosti. Gotovo je le to, da je bil L. mož širikogrudnega gledanja, po duhu pravi eksponent stare srednjeevropske vzgoje, nikakor pa nacionalistični prenapetež, še manj prepričan fašist.

Prim.: Osebni spomini; Soča 1950, 173; Klinec, GMD 43, 188; H. Močnik, Spomini in izkustva, Gor. 1971, 215.

Mk

LOSCHI Giuseppe, it. slavist, r. 1858 v Benetkah, u. 16. okt. 1937 v Trevisu. Oče je bil državni uradnik in so ga po letu 1870 predstavili v Videm (Udine), kjer je sin dovršil licej, leposlovne vede pa 1881 v Padovi. Prvo prof. mesto je dobil v Vidmu v zavodu Giovanni da Udine, kjer je bil tedaj za prefekta Evgen Blankin (PSBL I, 89-90), sošolec I. Trinka. Najbrž se je L. že tedaj seznanil s Trinkom, ker sta postala pozneje prijatelja in sodelavca ter je Trinko po besedah prof. A. Ivanova »plodno vplival na L. kuiturno delovanje«. L. je začel pisati v kat. list *Il Cittadino Italiano*, ki je izhajal v Vidmu in so ga tiskali v tiskarni opata Dal Negro. Ta je bil družinski prijatelj Loschijevih in je zapustil tiskarno bratoma Loschi. Sodeloval je v polemiki o razmerju med državo in Cerkvijo ter napadal liberalce in svobodomislece. 1896 je odšel v Reggello (prov. Firenze) za prof. lit. predmetov na gozdarski zavod v Vallombrosa. V Videm se je vrnil mar. 1915, kjer pa je od 1918 manj delal, ker je zbolel na živcih in veliko trpel. L. je napisal ogromno časopisnih člankov in izdal vrsto razprav iz furlanske in deloma slov. preteklosti, kot npr. *Diplomi inediti attinenti al patriarcato d'Aquileia* (Videm 1884), *La stampa di Udine* (1885), *L'incursione dei Turchi nella Carniola e nell'Istria* (Archeografo Triestino 1892), *Tracce dei Longobardi nella plastica del Friuli* (1895) idr. Prevajal je franc. romane in jih izdajal kot podlistke v skrčeni obliki in brez pisateljevega imena. V slov. kult. je odločneje posegel s prevodom J. Sketa *Slovenisches Sprach und Uebungsbuch* pod naslovom *Grammatica della lingua slovena*. Recata in italiano sulla terza edizione tedesca, con aggiunte del dott. G. Loschi. Udine 1893, VIII+483. V uvodu je poudaril, da se v It. zdaj bolj kot v preteklosti pojavlja želja, da bi spoznali slovansko literaturo, toda le redki študirajo slovanske jezike. Da bi olajšal ta študij, je pripravil slov. slovnico, ker je ta jezik zemljepisno It. najbližji, njegovo znanje pa lahko tudi zelo olajša razumevanje drugih slovanskih jezikov. Zahvaljuje se »za prijazno in zelo koristno pomoč prof. I. Trinka, vnetemu in priznane mu gojitelju jezikoslovnih študijev in slovanskih jezikov«. Prevajalec je priredil it. jeziku pravila, ki so bila napisana za nemšč., in znatno obogatil slovarček na koncu knjige. Tako je L.

opravil veliko delo in preskrbel It. četrto slov. slovnico (Alasia da Sommaripa: *Vocabolario italiano e schiavo*, Videm 1607; Vincenzo Franul: *Saggio grammaticale italiano-cragnoolino*, Trst 1811; Joseph Premru: *Nuova raccolta di dialoghi italiani, tedeschi e sloveni - Neue Sammlung...* - Nova nabéra laških, nemških in slovenskih pogovorov, Gor. 1850). 1888 je začel pisati tudi *Piccola grammatica della lingua russa*, ki pa je ostala v rokopisu (vsi L. rokopisi so shranjeni v Biblioteca civica v Vidmu). Iz rušč. je prevedel nekaj pomembnejših del, npr. Gogolj: *Plašč* in *Revizor*, Korolenko: *Stepti muzikant*, dve noveli S. T. Aksakova, nekaj prevodov je ostalo v rkp. Novo pobudo za študij mu je dal poljski jezikoslovec Baudouin de Courtenay (PSBL I, 47-48), ki je bil v letih 1872-1901 sedemkrat na Slov., predvsem v Reziji, in napisal več knjig o Rezi-janih in njihovem narečju. L. ga je branil očitka o pristranosti, ki mu jo je pripisoval furlanski list Forumjulli, in izjavil, da se čuti počaščenega zaradi prijateljstva takega učenjaka in da je iz rušč. prevedel in komentiral nekaj njegovih del o rezij. narečju (Patria del Friuli 19. avg. 1892). Prevedel in izdal je: *Il Catechismo Resiano* con una prefazione del dott. Giuseppe Loschi, Udine 1894. V rkp. so ostali: *La Resia e i Resiani*, *Saggio fonetico della parlata resiana in Degli slavi in Italia*. Prijateljstvo z Baudouinom ga je spodbudilo, da je napisal informativno razpravo o Reziji, prebivalcih, narečjih in običajih: G. Loschi: *Resia, paesi, abitanti, parlate, saggi di letteratura popolare*, Udine 1898; druga, razširjena izdaja je izšla istega leta v Vidmu-Krakovu-Dunaju. Krajši članek *Resia* je izšel 20. jan. 1899 v *Giornale di Udine*. L. je sodeloval tudi z drugimi, ki so se zanimali za Beneške Slovence, predvsem z odv. dr. Carlom Podrecco in Francescom Musonijem. Bil je izobražen mož in je poznal 14 jezikov.

Prim.: Alessandro Ivanov, la Grammatica russa e le traduzioni di Giuseppe Loschi, Atti dell'Istituto Veneto di scienze, lettere ed arti, anno acc. 1963-64, Tomo CXXII, 1-11 (in separat), Venezia 1963; tu so navedeni bistveni podatki o L. življenju in delu; M. Jevnikar, Le grammatiche della lingua slovena per gli italiani attraverso i secoli, *Il Mondo slavo*, III, Padova 1971, 101-102 (in separat); Isti, uvod v dr. A. Kacina *Grammatica della lingua slovena*, Lj.-Tr. 1972, 7-8; G. Marchetti: *Il Friuli, uomini e tempi*, 2. izd., Vid. 1974, 981-82. Jem.

LOVEC Vladimir, skladatelj, dirigent, glasb. kritik in publicist, r. 6. apr. 1922 v Mrbu, živi v Kopru. Oče Jože, uradnik, mati Marija Gregl,

gospodinja. Osn. š. v Slovenj Gradcu, Mrbu in Lj. (1928-32), gimn. v Lj., matura 1943 v internaciji v Monigu pri Trevisu. Interniran 1942-43. Po vojni študiral zgod. in zemlj. V glasbi sprva samouk, 1946 diplomiral na Sred. glasb. š. in se vpisal na AG. 1947 se poročil z Zdenko Bartol kasnejšo časnikarko in prevajalko; dve hčeri: Vlasta (1949), Zvezdana (1954). Diplomiral 1950 iz kompozicije pri prof. Lucijanu M. Škerjancu, 1951 iz dirigiranja pri prof. dr. Danilu Švari. Istega leta postal šef glasb. odd. na koprski radijski postaji. Od 1953-66 dir. Glasb. š. v Kopru, nato do upokojitve 1982 prof. klavirja, harmonije, kontrapunkta in zgod. glasbe na isti šoli. Še kot študent AG vodil zbor »Tine Rožanc« v Lj. (1948-51), v Kopru najprej radijski komorni zbor (1951), potem moški zbor DPD Svoboda (1953-63) in orkester Glasb. šole. Ves čas deloval kot glasb. kritik in publicist. - Uglasbil je okoli 40 samospevov za razne glasove, med njimi *Tri pesmi iz Kitajske lirike* (1954), *Trije samospevi* za bas in klavir (1961), *Trije recitativi Kajetana Koviča* (1966), *Dva poema* iz zbirke *Umrite, mrtvi* (1972); 25 klavirskih skladb različnega značaja, med njimi *Groteske* (1958), *Bagatele* (1959), *Trije preludiji* (1973). Solistična glasba: *Pisma* - tri skladbe za violino in klavir (1953), *Sonata za flavto in čembalo* (1970), *Suita za dve kljunasti flavti* (1971), *Sonatina za kljunasto flavto* (1977), *Epistola za violino* (1978), *Sonata za flavto in klavir* (1978). Komorna glasba: *Godalni kvartet v c-molu* (1957), *Sonata da camera za violino, čelo in klavir* (1958), *Dve skladbi za godalni kvartet* (1967), *Partita za pihalni kvintet* (1974), *Trio 76* (1976). Orkestralna glasba: *Simfonietta za godala* (1949), *Klasična simfonija* (1953), *Koncert za klavir in orkester* (1959), *Dramatična uvertura* (1972), *Concertino za flavto in orkester* (1975), *Epigrami* (1977), *Koprška simfonija* (1977). Scenska glasba: *Klabund*, *Krog s kredo* (1953), *Molière, Šola za može* (1954), *Držić-Rupel, Boter Andraž* (1957). Baletna glasba: *Balada o delu* (1960). - Za svoje delo je prejel: Red zaslug za narod s srebrno zvezdo (1968), Red repub. z bronastim vencem (1976), Nagrado Kopra »15. maj« (1972) in Nagrado za kult. in umet. stvaritve Obalne kult. skupnosti (1976).

Prim.: Osební podatki; SGL II, 394; o njem so pisali ob izvajanjih v Delu, PDK, Lj. dnevniku, PrimN, Glasb. mladini, v enciklopi, in leksikonih, v knjigah o sodobni slov. in jsl. glasbi; PDK 10. okt. 1982 s sliko. Jem.

LOVEC Zdenka, časnikarka, urednica, r. 1. sept. 1924 v Virju (Hrvatska), oče Štefan Bartol (1897-1947), grafični delavec, mati Justina Walter (1896-1959), gospodinja. Osn. š. je obiskovala v Bgdu, Novem Sadu in Lj., kjer je tudi maturirala (1943) ter pričela študirati medicino na lj. U, a je študij prekinila, ker so jo 1944 zaprli. Kot aktivistka NOB je pričela delovati že kot gimnazijka. Od 1945 je delala kot statističarka v Kemični tovarni v Mostah v Lj., 1947 se je poročila s skladateljem in dirigentom Vladimirom Lovcem, v zakonu sta se rodili hčerki Vlasta (1949) ter Zvezdana (1954). 1951 se je z družino preselila v Koper in bila najprej zaposlena kot tajn. na Glasb. š., od 1952 pa pri časopisu Slovenski Jadran, kjer je sodelovala najprej kot reporter ter lektorica in korektorica. Kmalu je pričela urejati kult., mlad. in žen. stran, kasneje pa je bila tudi tehn. ur. časopisa. Istočasno je opravila tudi več časnikarskih tečajev v Lj. in Bgdu. Po združitvi Primorskih novic in Slovenskega Jadrana (1963) je bila ur. za področje kult. in šol. ter notranje polit. Od 1968 do upokojitve (1981) je bila odg. ur. PrimN za južno-prim. občine ter tudi tehnično urejala časopis. Vsa ta leta je aktivno delovala tudi na področju ljubiteljske kult. ter sodelovala pri različnih kulturnomet. društvih ter opravljala različne družbenopolit. funkcije. Od 1982 sodeluje tudi pri PrimSreč. S svojim časnikarskim delom je sooblikovala kult. življenje na Prim., še posebej s svojimi kritičnimi in pogosto polemičnimi članki. Njeni članki pogosto preraščajo zgolj časopisne zapise in se dvigajo na raven strok. kritike. Še posebej so pomembne njene gled. in tudi knjiž. kritike. Za gled. kritike je prejela 1957 Tomšičevo nagrado, 1978 pa isto nagrado za življenjsko delo časnikarja. Prejela je tudi več državnih odlikovanj. Poleg tega L. tudi prevaja (predvsem iz srbohrv. in angl.). V knjižni obliki so izšli naslednji njeni prevodi: M. Matošec, *Po sledi ladijskega dnevnika* (Lj. 1961); R. F. Delderfield, *Pustolovščine Bena Gunna* (Lj. 1962); Z. Grey, *Kraljica pašnikov* (Lj. 1962); M. Matošec, *Tiki išče neznanca* (Mrb. 1962); M. Matošec, *Veliki potepuh* (Mrb. 1963, ponatis Lj. 1972); D. Hamilton, *Pištola za Buffalo Billa* (Lj. 1967); M. Jurić-Zagorka, *Čarovnica z griča - V. in VI. knj.* (Lj. 1972); M. Jurić-Zagorka, *Prestol Matije Korvina - III., IV., XIII., XIV. knj.* (Lj. 1973, 1974, 1975); Agatha Christie, *Skrivnostne ure* (Lj. 1976 ter Zgb 1983); Agatha Christie,

Umor v orient ekspresu (Lj. 1977); E. S. Gardner, *Krivoprisežna papiga* (Lj. 1983).

Prim.: Osební podatki; Predsednik skupščine občine..., PrimN 23. mar. 1973, št. 13, 16 s sl.; Novi urednik koprške izdaje, PrimN 3. jul. 1981, št. 53, 1; Jubilej PrimN, Delo 19. nov. 1982, 2; Naših petintrideset let, PrimN 23. nov. 1982, št. 93, 1; Podelili odlikovanja predsedstva SFRJ, PrimN 3. dec. 1982, št. 96, 3.

Jan

LOVKO Erlik, akad. kipar spec., r. 21. maja 1953 v Postojni, živi prav tam. Oče Konrad Lowko, uslužbenec, mati Marija Martina, gospodinja. Osn. š. je obiskoval v Postojni (1960-68), nato sred. š. strojne stroke v Lj. (1968-72). 1972 se je vpisal na Accademia delle Belle Arti v Benetkah, smer slikarstvo (prof. Bacci), nato je nadaljeval študij na Accademia delle Belle Arti v Firencah, kjer je tudi diplomiral 1976 (prof. Loffredo). Istega leta se je vpisal na specialko za kiparstvo na lj. ALU (prof. Tihec), kjer je diplomiral 1979. Od 1976 se ukvarja s kiparstvom, kasneje tudi z risbo. 1978 postane član Društva slov. lik. umetnikov. 1979 je poučeval šest mes. na osn. š. R. Jakopiča v Lj., nato je do 1981 imel status svobodnega likovnega ustvarjalca, odtlej poučuje na sred. naravoslovno matematični in kovinarsko-strojni š. v Postojni. Ukvarja se z malo in javno plastiko. O njegovih plastikah je lik. kritik Brane Kovič zapisal, da sodijo njegova dela med tisti »del sodobnega kiparstva, ki je opustil redukcioniistične postopke in raziskave kiparske govornice s sredstvi te govornice same ter se predal uživaški igri izumljanja novih plastičnih organizmov skozi konvencionalne (četudi včasih ironično demistificirane, predimenzionirane ali kako drugače predelane) aluzivne forme... L-ove male plastike postajajo tako že kar baročno razgibane in polne prefinjenih detajlov, pripovedne in igrive, hoteno kičaste in hkrati otroško naivne.« Ob samostojnih razstavah so izšli katalogi (Carlo Manocci 1976, B. Kovič 1978, 1982, A. Medved 1980, P. Čani 1980, P. Mrak 1982). Samostojne razstave: Firenze (1976); Postojna (1977); Mrb. (1978); Sežana, Koper, Split (1980); Vrhnika, Lj., Trst (1982). Od 1976 naprej sodeluje na skupinskih razst.: Mantova, Reka, Lj., Mrb., Novo mesto, Nova Gorica, Idrija, Škofja Loka, Piran, Murska Sobota, Ajdovščina in Ingolstadt. Udeležil se je naslednjih kiparskih simpozijev: 1978 - Pulj, Ruše, Sisak; 1979 - Dečani, Portorož; 1981 - Danilovgrad. Nagrade: 3. odkupna nagrada na natečaju

za idejno rešitev spominskega obeležja in področja Udin Boršt (sodelovanje z arh. A. Prelovškom), 1982.

Prim.: Osebni podatki; PrimN 21. okt. 1977, z reprod.; B. Kovič, Predgovor v katalogu, Mali razstavní salon Rotovž Maribor, 1978; Branislj-Inkret-Lovko, Likovni salon Ruše, 1978; PrimN 5. okt. 1979; A. Medved, Predgovor v katal., Mala galerija v Sežani in galerija Meduza v Kopru, 1980; Delo 18. mar. 1980; Teleks 21. mar. 1980; PrimN 27. jan. 1981; Teleks 14. okt. 1982; PrimN 29. okt. 1982; Picc 10. nov. 1982; PDK 19. nov. 1982; B. Kovič, Predgovor v zloženki, Circolo culturale Trieste, 1982.

Nsn.

LOVREČIČ Štefan, gospodarstvenik, r. 19. okt. 1891 v Truškah pri Marezigah v Istri, u. 5. mar. 1981 v Trstu. Oče Anton, kmet, mati Marija Kocjančič. Osn. š. je dovršil v Marezigah, gimn. v Pazinu, kjer je 1912 maturiral. Stopil je v službo na obč. Dolina in Marezige, 1913 se je vpisal na pravo dunajske U, vendar študija ni dokončal. Med prvo svet. vojno je bil vojak v Radgoni in Ljutomeru, ker pa je bil bolehen, je delal ves čas v vojnih uradih. Po vojni se je vrnil na občino Marezige, kjer pa je posloval samo v slov., ga je it. oblast internirala v Busaschi, potem v Orestano na Sardiniji. Z njim je bil Avgust Zlobec, župnik v Pomjanu pri Kopru. Po enem letu so ga izpustili in prišel je v Trst in bil uradnik pri Splošni hranilnici (ustanov. 1913), dokler je ni prevzela trž. Cassa di Risparmio (1922). Organiziral je Zadržno zvezo (1921) in bil njen ravn. do razpustitve (1928). Potem je bil ravn. Tržaške posojilnice in hranilnice do 1940, ko jo je prevzela trž. Cassa di Risparmio. Na drugem trž. procesu (od 1. do 14. dec. 1941) so ga postavili pred sodišče in uvrstili v skupino izobražencev. V obtožnici so mu očitati, da je bil v vodstvu liberalno iredentističnega gibanja in skrbel za tajno delovanje v Istri. Obsojili so ga na 15 let ječe in zaprt je bil v Fossanu v Piemontu. Po it. premirju so ga Nemci nov. 1943 prepeljali v Trst in izpustili. Nekaj časa je delal v zasebnem izvoznem podjetju, potem so ga mobilizirali Nemci v organizacijo TODT, da je pomagal graditi bunkerje po Krasu in Čičeriji. Maja 1945 je bil nekaj časa zaprt v Coroneu, potem je dobil službo pri Bančni zvezi. Pet let je hodil iz Trsta v Koper in organiziral Gospodarsko banko, nato je bil pri Istrski banki, po petih letih pa so ga upokojili. Kot upokojenec je delal še 15 let pri zasebnem trg. podjetju v Trstu. 1918 se je poročil z učiteljico

Marijo Kürner iz Gorice (u. 1957). Sin Branko je študiral inž., opustil študij in dobil službo na ministrstvu v Rimu. L. je bil velik gospodarski strokovnjak in o gospodarstvu je precej pisal v E. Z gradivom je pomagal Čermelju (PSBL I, 225-29) pri knjigi v angl. jeziku *Life and Death Struggle of a National minority* (1936), in pri delih Srečka Vilharja.

Prim.: Osebni podatki; Št. L.-Stipe jutri osemdesetletnik, PDK 17. okt. 1971 s sl.; Avg. Sfiligoj, Začetki boja proti faš. nasilju za pravice slov. naroda na Prim., Utripi, Trst dec. 1975-mar. 1976, 26-35; jk (J. Koren), Zadnja pot Št. L., PDK 10. mar. 1981 s sl.; Št. L., PrimN 20. mar. 1981 s sl.; M. Jevnikar, Št. L., KolGMD 1982, 64 s sl.; Janez Kramar, Marezige, Koper 1982, pass.

Jem.

LOVRENCIČ Joža, pesnik in pripovednik, r. 2. mar. 1890 v Kredu pri Kobaridu, u. 11. dec. 1952 v Lj. Oče Jakob, kmet, mati Terezija Dajnelič. Osn. š. v domačem kraju, pripravnica in gimn. v Gor. Do 7. razr. bil gojenec Alojzije višča in Malega semenišča. Maturiral 1910, na U v Gradcu študiral slavistiko in lat., promoviral 1915 z disertacijo o Valentinu Staniču. Najprej je poučeval na gor. gimn. v Trstu, kamor se je šola umaknila zaradi soške fronte. Nekaj časa je bival v Dobravi pri Kropi, nato je bil imenovan v začasno nar. predstavništvo v Bgdu in v njem zastopal Goriško. Nov. in dec. 1919 je bil odposlanec na mirovni pogajanjih v Parizu. Po sklenitvi miru se je nastanil v Lj. in od 1920 poučeval na gimn. Od 1931-32 do 1940-42 je urejal dijaški list Mentor. Ko je med zadnjo vojno nem. oblast dovolila, da so v Gor. odprli slov. gimn., je postal L. njen ravn. Proti koncu vojne je vodil učiteljski tečaj v Tolminu. - L. je začel pesniti že v gimn. Kot drugošolec je objavil prvo pesem v V, nato je pošiljal pesmi in črtice v dijaške in druge liste (Sn 1906-07, Omladina 1907-09, Zora 1907-14, KolMD 1912-54 pesmi). Kot osmošolec je objavil več pesmi v LZ in DS. Pri DS je sodeloval do 1944. L. je pesnik notranjih vizij, po besednem izrazu in fragmentarnem življenju izrazit ekspresionist. Pesniško se je začel razvijati pod vplivom impresionizma, kmalu pa so se v njegovih pesmih po zgledu it. futuristov pojavili elementi futurističnega dinamizma in občutek kozmične razsežnosti. Namesto tradicionalne metrične in kitične oblike je začel uporabljati svobodni verz in individualno pesniško obliko. Od futurizma je L. prešel k iskanju duhovnega in začel utirati pot religiozni

vrsti slov. ekspresionizma. Barve so postale sestavni del njegovih pesmi, erotika se je počasi umirjala v meditativnost, idealistični pogled na svet in dosledni katolicizem sta pesnika vodila v refleksijo in mističnost. Izbor take lirike vsebuje *Deveta deželja* (Trst 1917), ki je tudi prva slov. ekspresionistična zbirka. V prvem delu razmišlja pesnik o večnosti in času, o smislu življenja, samoti in ogroženosti postavlja nasproti hrepenenju po širjavi in brezmejnosti, v drugem delu so zbrane ljubezenske pesmi, v tretjem je nekaj daljših pesmi, ob koncu je alegorično-simbolni, deloma v slogu ljudske pesmi napisani dram. prizor v verzih *Deveta deželja*. Med značilnejše pesmi sodijo *Jug v omami*, *Pesem v molu*, *Sence*, *Gledanja*, ciklus *Pesmi*, *Antonietta*, *Nenapisano pismo*, *Večerna pot* in *Tuberoza*. V zbirko je L. uvrstil tudi znano in večkrat uglasbeno *Jaz bi rad rudečih rož*, ki je nastala že 1905 in ne spada v splošni okvir. Med prvo svet. vojno je napisal vrsto pesmi z begunskimi motivi, npr. *Tristia*, *Gorica*, *Goriška pomlad*, *Begunci* in daljši spev *Oče naš* (Kranj 1915). Med 1915-22 je oblikoval epsko pesnitev *Trentarski študent*. Fragmenti so izšli v DS 1915, prva izd. v Mentorju 1916, v celoti v DS 1921. Prav tam je leto kasneje izšla *Kronika Trente*. V knjižni izdaji je pesnitev izšla 1939 z naslovom *Sholar iz Trente*. Delo obsega 33 spevov in 9 poglavij Kronike v verzih. Napisano je v preprosti, tradicionalni obliki, v njem se klasicizem spaja z ljud. pesmijo. L. razpleta deloma po Goethejevem zgledu domačo favstovsko zgodbo o študentu, ki se je zapisal hudiču, a ga odrešita materina molitev in smrt. Motiv je poznal iz ljud. izročila. Zgodbo je prvi zapisal v LZ Simon Rutar. Osrednji motiv spremljajo preprosto zasnovane oblike iz življenja v 16. stol. v Trenti, Vidmu, Padovi, Benetkah in Devinu. Kronika je nekako nadaljevanje sholarjeve zgodbe, v glavnem pa pripoveduje o življenju Trentarjev in o trentarskih fužinah. *Sholar iz Trente* je najobširnejši in motivno najbogatejši slov. ep. V njem je marsikaj zanimivega, vendar je fragmentaren, brez prave poetične moči in epske širine. 1921 so pri GorM izšle pravljice, pripovedke in legende v verzih *Gorske pravljice*. Motivi so starodavni, zajeti iz poganskega in kršč. izročila. Ohranili so se, kot pravi L., v pravljicah, vražah, v prazni veri, v preprostem razlaganju prirodnih prikazni, in teh je posebno veliko na Tolminskem, zlasti v Kobariškem kotu. V ver-

zih so 1944 izšle *Tri božje poti* (MK št. 121), 1951 pa v Trstu *Duhovin*, zgodba z motivom iz kraškega ljud. izročila o duhovinu, človeku, ki se je rodil iz sedmih mater in živel demonsko življenje. Epika je šibkejši del L-vega pesniškega opusa. Tudi izbor lirike je zanimiv bolj zaradi oblikovnih posebnosti kakor zaradi trajnc sporočilne vrednosti in resničnega pesniškega navdiha. L-eva poezija je bila še desetletja po njegovi smrti razmeroma malo raziskovana. Lit. zgodovinarji in kritiki so v glavnem poudarjali pesnikov realistični pogled, epigonski simbolični postopek in futuristično ekstravaganco, njega samega pa smatrali za formalnega eksperimentatorja. Iz njegove pesniške bere so navajali nekaj značilnejših primerov, zlasti v zvezi z razvojem ekspresionistične smeri v slov. poeziji. Na mednarodnem simpoziju o slov. ekspresionizmu v Lj. (30. jun.-1. jul. 1983) je Gerhard Giesemann svoje predavanje Ekspresionistična stilna sredstva pri J. Lovrenčiču, osnovano na analizi kakih 150 pesmi, obj. v DS v letih 1911-14, zaključil z mislijo, da je L. z mnogoternostjo uporabljenih umetniških sredstev in z revolucioniranjem lirskega izraza prispeval k obogatitvi slov. ekspresionizma. - Že v gimn. letih je L. napisal nekaj povesti in črtic. Med njimi so podobe iz jetniškega življenja *Rdeči verzi* (Gor. 1906) ter iz življenja na Primorskem kot *Mlin ob Nadiži* (PrimL 1908) in *Podorehar* (PrimL 1909). 1924-25 je v GorS izhajal kot podlistek biografski roman o Valentinu Staniču *Cerovškov gospod*. Delo natančno opisuje življenje gor. pesnika, pisatelja in preroditelja; gradivo o njem je L. zbral že za svojo disertacijo. 1925 je napisal zgod. roman *Cesta in njen voz* z motivom križar. vojske, ki jo je 1331 poslal oglejski patriarh proti Kobaridu, kjer je živel še nekaj poganov. Roman je izšel 1929 v gor. Družini. Vaško življenje opisuje povest izpod Jamnika pri Kropi *Pereči ogenj* (Gruda 1928, v knjigi 1928). Povest *Dom ob Soči* je začela izhajati v Grudi (1930), zaradi cenzure je istega leta izšla v Amer. Slovencu. Iz rimske dobe je roman *Publius in Hispala* (LZ 1927, v knjigi 1939), o koncu starih Ilirov pripovedujejo *Anali izumrlega naroda* (S 1931-32). Avtobiografskega značaja sta *Prvi koraki* (V 1920) in *Med Scillo in Charibdo* (Mnt 1930, v knjižni izd. *Med Scilo in Karibdo* pri GMD 1954), z opisom gor. dijaških let, gor. kult. življenja in začetka pisateljeve lit. poti. 1931 je pri Mlad. Matici v Lj. izšla

knjiga legend *Tiho življenje*. Med L-eve mladinske spise spadata pravljica *Pastir z belo ptico* (MK št. 64, 1934) in pravljlična povest iz tlačanskega življenja *Tonca iz lonca* (1942), ki je doživela lep uspeh. L. se je poskusil tudi v dramatik; trodejanka *Gorsko življenje* je iz 1909, dram. prizor iz deklaracijske dobe *Vstajenje* iz 1917. Kult. življenje na Primorskem, zlasti na Goriškem, opisujejo *Pregled goriškega slovstva* (S 1915), *Goriški memento* (Cas 1921) in *Slovenska beseda ob Adriji* (1930). Pri MD Clc je 1918 izšlo *Brstje iz vrta slov. pesništva*. Priredil je dve deli Alojzija Carlija: *Zadnji dnevi Ogleja* (1924) in *Evfemija* (1925), obe sta izšli pri GorM. Prevedel je in delno priredil *Novele* G. Deledde, mlad. dela *Storžek* Lorenzini-Collodija ter *Zgodbe malega Nonnija* in *Nonni* J. Svenssona. L. je obdelal veliko folklornega, zlasti legendarnega gradiva. Do podrobnosti je raziskal slov. kult. življenje na Goriškem. Pseudonimi: I. K. Rejec, J. K. Rejec, J. L., J. L. Košanov, Žeha Danijelčič, Joža Nadižar, L., Rastko Staroselski, Ksenij Verin, Jason Saviljev.

Prim.: I. Grafenauer, DS 1915, 6-10; Iz. Cankar, DS 1917, 292; A. Debeljak, LZ 1917, 667; F. Vodnik, Mentor XIX, 163; Kr., SBL I, 682-83; T. Cokan, DS 1939, 606-07; A. Kacin, Začetki slov. leposlovnega ekspresionizma, Meddobje V, št. 1-2, 1959; A. Slodnjak, Slov. slovstvo 1968, 364-65; L. Legiša, Zgod. slov. slovstva 1969, 142-45; J. Pogačnik, Zgod. slov. slovstva 1970, 297-99; M. Jevnikar, Pesnik in pripovednik Joža Lovrenčič (skripta).

L. B.

LOVRIHA Dušan, politik, r. 9. jan. 1923 v Dolini pri Trstu. Oče Jožef, kmet, mati Alojzija Vodopivec. V domači vasi je dovršil osn. š. in se izučil brivske obrti, potem delavec v Trstu. Leto 1939 je doživel v posebnem bataljonu v Arezzu, potem je gradil vojaške ceste na Siciliji (Trapani in Palermo), 1943 so ga zajeli zavezniki in je bil v ujetništvu v Alžiru. Kot prostovoljec je bil potem poslan v Neapelj in Gravino, kjer je bila zbirna baza NOV Jslc. Z artiler. brigado je bil L. prepeljan z letali v črnogorski Nikšič. V 29. hercegovski brigadi je prodiral proti severu (B. Kotorska, Nevesinje, Mostar, Sarajevo, Jajce, Lika, Karlovac, Gorski Kotar, Reka, Klana, Il. Bistrica, Pivka, Radovljica in potem Lj.). L. je kot vodnik ostal v JLA in bil demobiliziran šele mar. 1947. Ko se je vrnil domov, se je takoj vključil v polit. delo v SKOJU in partiji. 1948 je potegnil z večino trž. komunistov z informbirojevsko resolucijo proti Titu. Na prvih

povojnih uprav. volitvah 1949 je bil izvoljen za župana v Dolini in to mesto je obdržal šest mandatov, tj. 26 let. Vmes je bil dvakrat izvoljen na listah KPI za dežel. svetovalca (1968 in 1973). Drugič je bil eden od tajn. predsedstva dežel. sveta. Bil je med podpisniki raznih zakonskih osnutkov, ki zadevajo Slov., npr. zakona o vrnitvi slov. imen našim vasem, zakona o finansiranju dvojezičnega poslovanja občin. 1978 se je L. umaknil iz aktivne polit., v vsedrjavni zvezi partizanov It. ANPI pa je obdržal pokraj. podpreds. 1976 je dobil odličje prijateljstva za zasluge pri vodenju občine.

Prim.: PDK 5. maja 1954; 29. maja 1968 (ob izvolitvi v dežel. svet); 10. jan. 1973 s sl.; 23. mar. 1976 s sl.; j. k. (Jože Koren), D. L. šestdesetletnik, PDK 9. jan. 1983 s sl.; žup. arh. Dolina pri Trstu. S. P.

LOZAR Branko, likovni pedagog in slikar, r. 4. apr. 1931 v Oseku, kjer tudi živi. Oče Franc, kmet, mati Frančiška Bajt, gospodinja. Po osn. š. v rojstnem kraju je od 1949 do 1954 obiskoval šolo za umetno obrt v Lj., kjer je diplomiral na dekorativno-slik. odd. (prof. N. Omerza, Z. Didek, T. Znidaršič). Od 1950 je zaposlen kot likovni pedagog, najprej na osn. š. v Kanalu, nato na osn. š. v Šempasu. S slikarstvom se je intenzivneje ukvarjal v šestdesetih letih, ko se je preverjal v različnih tehnikah, tako v olju, akvarelu, predvsem pa v intarziji, kjer je dosegel viden napredek tako po tehnični kot po likovnoizrazni plati. Tematika L-evih intarzij je predvsem pokrajina, največkrat združena s človeško in živalsko formo. 1957 je prvič razstavljal na razstavi kluba Nikolaj Pirnat v Novi Gor., nato 1968 skupaj s P. Medveščkom in M. Volaričem tudi v Novi Gor. (stavba sodišča) in v Gor. (Centro culturale Stella Matutina) ter istega leta s skupino desetih likovnikov Goriške v Gor. (Pro loco).

Prim.: Mar. Brecelj, uvod v katalog razst. Lozar, Medvešček, Volarič, Šempeter pri Gor., 1968 (izšlo tudi v ital.); Cesare Devetag, uvod v katalog Kolektivna razst. likovnikov Goriške - Collettiva di artisti di Nova Gorica, Razst. dvorana Pro loco, Gor., 1968; I[gor] Gruden, Razst. v dvorani Pro loco, Delo 1968, št. 93, 12; Slov. slikarji razstavljajo v Gor., PDK 1968, št. 60; Sandi Sitar, Ob razstavi Lozar, Medvešček, Volarič, PrimN 1968, št. 7, 8. Ilustr.; Otvoritev razst. treh slov. slikarjev, PDK 1968, št. 59; Novogor. likovni umetniki bodo razstavljali v Gor., PDK 1968, št. 78, 8; F.[ulvio] M.[onai], Due mostre a Gorizia di artisti sloveni, InizI 1968, št. 38, 38; J.[anez] M.[esenes], Primerna kult. prireditvev, Delo 1968, št. 99, 5, Ilustr. Nsn.

LUEGER Erazem (Predjamski, Burggraf von Lueg, tudi Luger, Logar in Luogar), goriško-kranjski plemič iz 15. stol., u. 1484 v gradu Jama. - Člani rodbine Lueger se že 1202 pojavljajo kot vazali gor. grofov, pozneje so deželni maršali goriško-gradiščanski, od 1463 tudi kranjski deželani, izumrejo v 16. stol. Ime so dobili po gradu Jama (Lueg) pri Postojni, sedaj Predjamski grad, kjer so imeli varno in udobno zavetje. V politični javnosti so zasloveli v 15. stol. - Erazem je bil bližnji sorodnik (sin ali brat) sicer znanega trž. cesarskega glavarja Nikolaja, ki ga je cesar Friderik III. na pritisk Tržačanov 1478 kazensko odstavil. Tudi Erazem, ki je kmalu zaslovel kot izvrsten in hraber bojevnik (in je zato junak v ljudski pripovedi!), je prišel na dvor cesarja Friderika III. in postal član njegovega spremstva. Pozneje se je zvezal proti cesarju z ogrskim kraljem Matijem Korvinom. Kaj je botrovalo temu preobratu, se ne ve. Zgod. ni izpričana Valvasorjeva zgodba, da je ubil cesarjevega maršala Pappenheima, ker je žalil prijatelja Andreja Baumkirchnerja, pač pa bo držalo, da so nekateri plemiči — med njimi tudi Erazem — stopili na stran kralja Matija, ker je ta svoje ljudi bolje plačeval kot skopi Friderik; bržkone je preobratu botrovalo tudi nesrečno postopanje cesarja proti E. sorodniku Nikolaju (glej zgoraj). Erazem je že od 1478 podpiral Matijo in njegove vojaške pohode proti Frideriku, pa tudi sam je sovražno pustošil po cesarskih deželah. Iz svojega varnega zavetja v gradu Jama je izvajal prave roparske pohode po Notranjski in bil strah in trepet trgovskih karavan, ki so čez Kras potovale v Trst in istrska pristaniška mesta. Stalne pritožbe ustrašovanega prebivalstva so 1483 izsilile cesarjev ukaz trž. glavarju Gašperju Ravbarju, naj predrznega roparskega viteza ujame živega ali mrtvega. Jeseni je Ravbar s trž. meščansko gardo obkolil praktično nezavzetni grad Jama, ki je bil sezidan nad prepadnim skalovjem ob veliki kraški jami. Dolgotrajno obleganje ni rodilo zaželenih sadov, pa čeprav je hotel Ravbar E. in njegovo posadko izstradati. Toda iz gradu je baje vodil skrivni podzemski rov, ki je prihajal na površje komaj 25 metrov od predjamske stene: od tod naj bi si E. priskrbel novega živeža. Končno se je v pozni pomladi 1484 Ravbarju le posrečilo (po izdajstvu nekega grajskega hlapca) smrtno zadeti s topovsko kroglo zakletega upornika, ki je umrl pod razvalinami podirajočega se

grajskega zida. - Zdi se, da je bil E. zadnji svojega rodu; po drugi strani pa nekateri menijo, da je bil poročen s Katarino, hčerko barona Krištofa Ungnada in da so njegovi sinovi Nikolaj, Erazem in Andrej po očetovi smrti zbežali k Matiju Korvinu (Lazius, *De Gentium migrationibus* VI., 201), drugi pa pravijo, da se je edina dedinja, Erazmova hčerka Ana, omožila s proseško-kontovelskim vitezom Krištofom Kobenclo (C. Czoernig, *Das Land Görz und Gradisca*, 767). Dejstvo je, da je E. posest z gradom Jama po njegovi smrti prešla v cesarsko last in nadvojvoda Karel jo je v 16. stol. prodal baronu Janezu Kobenclu. - O E. je spletla ljudska domišljija romantično zgodbo, ki jo je povzel Valvasor in kot napeto povest napisal F. Malavašič 1845 pod naslovom *Erazem iz Jame*; pozneje je povest izšla v več ponatisih. Zgod. roman o njem je napisal tudi Saša Vuga pod naslovom *Erazem Predjamski* (Koper 1978).

Prim.: Gruden, 120, 280-82; Simonič, Malavašič F., 268; R. Andrejka, *Predjamski vitezi*, SBL II, 478-79 z obširno literaturo; M. Kos, *Zgod. Slov.*, 1955, 317; Legiša, *ZSS* II, 171-72; R. Savnik, *Predjama*, KL Sje I, 261-62; *Zgod. Slovencev*, CZ 1979, 215; A. Slodnjak, *Zgod. slov. slovstva* I., 139.

Kralj

LUKEŠ Jožko, gled. in radijski igralec, avtor rad. in gled. del, dramaturg, prevajalec, režiser, gled. pedagog, r. 27. okt. 1920 v Mrbu. Oče Franjo, uradnik, glasbenik, mati Helena Rojnik, trgovka. Osn. š. (do 1931) in 4 razr. realne gimn. in 4 leta trg. akad. je opravil v Mrbu. 1938-40 obiskuje dram. š. VI. Skrbniška in J. Koviča, 1941-42 igral. tečaj po metodi Freudenreicha Stanislavskega in 1945 tečaj Fr. Žižka. Igral je v Mrbu, v Sarajevu, od sept. 1945 je član SŠG v Trstu. Gled. delovanje je začel v Ljudskem, nadaljeval v Avantgardističnem odru in pri Mrb. Narodnem gled. Večidel življenja je posvetil trž. gled. Odigral je nad 300 zahtevnih karakternih vlog, med katerimi: Župnik (Cankar, Hlapci), p. Gregor (Kreft, Celjski grofje), Maks in župnik (Cankar, Kralj na Betajnovi), Prešeren (Kreft, Po brezkončni poti), Džovanin (Goldoni-Rupel, Primorske zdrave), Matiček, Linhart (Kreft, Krajski komedijanti), Jeremija (Benedič, Ne vedno kakor lastovke - Sterijina nagrada), dr. Minski (Kozak, Dialogi), Gabriel (Kozak, Kongres), Kleant (Molière, Skopuh), Corvino (Jonson, Volpone), Barranco (Pirandello, Saj ni res - nagrada Prešernovega sklada),

Belcredi (Pirandello, Henrik IV.), Charlie (Miller, Smrt trgovskega potnika - prvomajska nagrada ZDUS), brat Bartolomej (Silone, Prigode ubogega kristjana), Podkoljosin (Gogolj, Revizor), Čebutikin (Čehov, Tri sestre), Trigorin (Čehov, Utva), Marmeladov (Dostojevski, Zločin in kazni), Mitrič (Tolstoj, Moč teme), Luka (Gorki, Na dnu), striček Blagoje (Nušič, Dr. - prvomajska nagrada ZDUS); Jurij Maček (Tavčar, Pekel je vendar pekeli - nagrada na Sterijinem pozorju 1959), Davorin (Sket, Miklova Zala). V Tv igrah in nadaljevanjih je izoblikoval nekaj vidnih vlog: oče (Krmpotič, Kako zelo bežijo leta, dragi), Matjaževc (Jenko-Vurnik, Jeprški učitelj), Barranco (Pirandello, Saj ni zares), Brauer (Svevo, Potegavščine), Ferondo v zgodbi O opatu in duši v vicah in Oče Rustico v Spovedi g. Ciappelletta (Boccaccio, Dekameron) itn. V rad. igrah RAITrsta je odigral med drugimi vloge: Blepiros (Aristofan, Zborovalke), naslovna (Držič, Tripče de Utolče), Plemič Hans (Držič-Rupel, Boter Andraž), Aleksander (Vega, Prebrisana norica), Filiberto (Goldoni, Tast po sili), Tartaglia (Gozzi, Ptiček zelenček), Sir Peter Teazle (Sheridan, Šola za obrekovanje), naslovna (Sofokles, Kralj Ojdip), Markiz Posa (Schiller, Don Carlos), naslovna (Rostand, Cyrano de Bergerac), Satin (Gorki, Na dnu), Dick Forest (London, Mala gospa velikega doma), Stari kafon (Silone, Fontamara), J. Gross (Havel, Memorandum) itd. Za gled. je napisal dramo *Prgišče zemlje* (1962), za Radio Trst: *Miramarski vodnjak želja*, dramski spomin *Rižarna*, kriminalki *Deset minut pred dvanajsto* in *Sence preteklosti*; za Radio Koper: *Bori v viharju*, *Ljudje pod Matajurjem*, *Klic pomladi*, *Glasovi vesti*. Napisal je vrsto otroških iger: *Veter mi je povedal*, *Vanek in njegovi šolci*, *Otroci, otroci vsega sveta*, *Tinček in njegov balonček*, *Škarje, nože, lonce in marele*, *Papagajček Koko*, *Sreča na štirih kolesih*, *Otroci iz Blatnega dola*, *Dedek in njegova harfa*, *Ogledalo resnice*, *Škarjice*, *Srčna desetica*, *Deklica šla je po vodo*, *Zlata slepota*, *Stari ribič in njegova barka*, *Dva detektiva*, *Čudežni pisalni strojček*. Odigrane so bile na radiu Trst, Koper, Mrb. in Sarajevo, prevedene v ital. in hrv. L. je veliko dramatisiral za radio: *Kersnik*, *Testament*; Cankar, *Sosed Luka*; Pregelj, *Božji mejniki*; Jalen, *Ograd*; Kosmač, *Pomladni dan*; Gogolj, *Mrtve duše*; Puškin, *Pikova dama* in *Stotnikova hči*. Za otroke je dramatisiral: *Stevenson*, *Otok zakladov*; Verne,

Petnajstletni kapitan; Twain, *Pustolovščine Toma Sawyerja*, *Pustolovščine Huckleberryja Finna* ter *Kraljevič in berač*; Meško, *Ciganček*; Vandot, *Kekec nad samotnim breznom*; Seliškar, *Velika gala predstava in Jadra na robu sveta*; Pečjak, *Drejček in trije Marsovkici*; Roš, *Gojko in Cvetka*. Nagrade za dela: 3. n. R. Trst A, 1964 za dramo *Miramarski vodnjak želja*; n. R. Trst A 1974 za otroško igro *Stari ford*; 3. n. R. Lj. za rad. igro *Zlomljena kitara* in 2. n. R. Sarajevo za otroško *Uporna letala*. Režiral je otroške igre za SSG v Trstu; za R. Trst A otroške, velike igre in dramatisacije. L. je znan tudi kot recitator in učitelj gled. š. SSG v Trstu.

Prim.: SGL II, 397-99; SDL I, 199; Gled. listi; PDK, Delo, Gosp, KatG, M(Trst), PrimN, Večer, Politika, Borba itd.

Har.

LUKEŽIČ Avrelj, slikar, designer in dekorater, r. 18. sept. 1912 pri Sv. Mariji Magdaleni Spodnji (Škedenj), u. 1. apr. 1980 v trž. bolnišnici. Oče Jožef, mizar, mati Marija Hervatič. V Trstu je obiskoval osn. in mešč. š. Mizarskega poklica se je začel učiti v očetovi delavnici, kasneje pa je prešel v delavnico Blažinovih. Vedno je rad risal, včasih pa je tudi slikal na lesenitno ploščo, kar je nekoč videl slikar Jože Cesar, ki je bil nekaj časa njegov vodnik in mentor. Skupaj sta obiskovala učne ure na večerni likovni šoli. V mladosti se je nekaj časa hodil učiti k Alb. Sirku v Sv. Križ pri Trstu, seznanil pa se je tudi z Avg. Černigojem. Sodeloval je na ilegalni razst. trž. slov. slik. v ul. sv. Frančiška v Trstu 1937. Prav iz narodnostnih pobud je črpal snov za svoja prva dela, v katerih je upodabljal motive iz trž. okolice (*V luki*, 1930; *Jadransko morje*, 1930). Že pred vojno je sodeloval na razst. na Reki, v Milanu, Veroni, Rimu, Benetkah. Ob izbruhu vojne z Jslu je bil vpoklican in poslan v delovni bataljon na Sardinijo. Tamkajšnje pokrajino je sčasoma vzljudil in jo začel slikati. Tik pred kapitulacijo Italije 1943 se je vrnil na celino in kasneje v Trst, kjer je bil zaposlen pri Blažinovih do aretacije obeh bratov 1944, nato je prešel k Žigonu. Poleg osnovnega poklica se je še dalje ukvarjal s slik. Po osvoboditvi se je zaposlil pri Zerialu, nato se je osamosvojil in specializiral za opremljanje stanovanj in sejemskih prireditev. Poklicno je mnogo potoval, obiskal je tudi Afriko, le bolezen mu je preprečila pot na Kitajsko. Po vojni je razst. v galeriji na Acquedottu v Trstu, na razst. slov. pri-

mor. umetnikov v Gor. in Trstu 1945, kasneje še v Lj., Zgbu, Bgdu, Skopju, Benetkah idr. Značilni iz tistih let so zlasti prizori iz trž. okolice in Istre, npr. *Pokrajina v Zavljah* (1945), *Zima v pristanišču* (1946), *Ribiška obala* (1947), *Istra, Soline v Šiĉolah, Istrska cesta, Stara navada* (vse 1948), *Devinski grad proti Trstu, Devinski portiĉ* (1950). 1940 se je samostojno predstavil v galeriji Scorpione v Trstu, pomembno je sodelovanje na reprezentativni razst. slik. in grafiĉnih del trž. umetnikov jun. 1950 v Moderni galeriji v Lj. (poleg njega še Cesar, Ćernigoj, Grom, Hlavaty, Saksida in Spacal). 1958 je samostojno nastopil v Obĉinski galeriji v Trstu, 1959 v Mali galeriji Okraj. muzeja v Kopru, 1961 ponovno v Obĉinski galeriji v Trstu, 1973 v Kraški galeriji v Repnu in Obĉinski galeriji v Trstu, 1977 v Prosvetnem domu na Opĉinah. V njegovem slik. opusu prevladuje krajina, pojavljata se tudi tihožitje in portret. Poskušal se je v folklorni motiviki in upodobil pristno »Šĉiedenko« in znaĉilnega »mandrjerja«. Ustvarjal je v olju, temperi, perorisbi in akvarelirani risbi, izdeloval je tudi lesoreze, ki jih je izdal v samostojni mapi. Zgodnje krajine segajo v žaveljsko dolino in bližnjo griĉevnato Istro, v ta lirično poudarjeni svet pa se vriva trdota pristaniškega okolja. Prepriĉljivejši kot v oljih se zdi v perorisbah in akvareliranih risbah, kjer je krajina zajeta v širokem horizontu, telegrafski drogovi, drevesa, ptice na nebu pa nas vodijo v globino. Temni oblaki dajejo tem slikam doloĉen pesimistiĉni poudarek. Šijanec je o njem zapisal: »Lukežiĉ je predvsem krajinar samotnih, nekoliko turobnih, mraĉnih, fantastiĉno občutenih impresij. Istrska kraška planjava je dobila v Lukežiĉu enega prvih oblikovalcev. Lukežiĉ je realist s pleneristiĉnimi opažanji in izhaja iz razpoloženjske vsebine nekoliko romantiĉno prirejenega motiva.« V oljih je barvitost istrske krajine blede, vĉasih rumenkasta, olivno ali svinĉeno sivo naglašena. V letih 1953-54 so nastala dela *Križ, Milje, Plavži, Pogreb, Cementarna*. Kasneje je L. opustil oljno slikarstvo in se povrnil k navidez preprosti, a zahtevni perorisbi. Rener ob tem ugotavlja: »Na žalost se Lukežiĉeva ustvarjalna pot proti šestdesetim letom zoži v stezo: slikar kaŹe, da se je Źe odpovedal veĉjemu formatu in oljni tehniki. Zaprl se je v svoj atelje ter veĉinoma z akvareliranimi risbami obujal spomine na starinsko domaĉo opremo in risal drobno, osamelo grmiĉevje kraške pokrajine v

pustem zimskem ĉasu. Horizontalno potegnjene risbe so spet take, da ne dopuščajo pogleda proti ozraĉju in je zato občutek samote še izrazitejši.« 1982 so Źe po smrti priredili retrospektivno razst. v Kult. domu v Trstu in Gor., nato še v Prosv. domu na Opĉinah.

Prim.: Podatki Duš. Jakomina; Razst. slov. prim. umetnikov, Trst-Gorica 1945 (katalog); LdTd 4. mar. 1948; PDK 6. okt. 1949; 17. okt. 1952; 1. jan. 1954; 19. jun. 1955; 9. avg. 1959; 12. jan. 1960; 31. dec. 1965; 21. jun. 1973; 15. in 22. jul. 1973; 8. in 28. maja 1977; 3. jun. 1977; 2. apr. 1980; 12. febr. 1982; 18. mar. 1982; 13. in 15. apr. 1982; Razst. slik in graf. del trž. umetnikov, Lj. 1950 (katalog); Razst. slik in graf. del slov. umetnikov iz Tr., Ćlc 1950 (katalog); JKol 1952, 54 in pass.; Trž. slov. slikarji, Lj. 1955; Gosp 7. in 21. febr. 1958; 5., 9. in 26. avg. 1959; 20. jul. 1973; 4. apr. 1980; 23. apr. 1982; Slov.f 31. jul. 1959; Stelĉ, Umetnost 1960, 31 in pass.; Šijanec, 264; ELU III, 347; Ćitalnica v Skednji, Tr. 1968, 55 s sl.; NL 19. jul. 1973; A. L. Retrospektivna razstava, Tr. 1982 (katalog).

M. V.

LUKEŽIĀ (LUCCHESI) Ludvik, tiskar in gospodarstvenik, r. 17. avg. 1880 v Sovodnjah, u. 25. maja 1963 v Gor. Oĉe Jakob, mati Terezija Pavletič. Osn. Ź. v Sovodnjah, meŹĉanska deŹka vadnica v Gor. Poroĉen s Kornelijo Vuk. Zaposlil se je v Narodni tiskarni (ustanovil A. Gregorĉiĉ 1899) kot tiskarski pomoĉnik (1899-1906), nato kot poslovodja. Postal tesen sodelavec A. Gregorĉiĉa v njegovih gosp. podjetjih, tudi v Narodni knjigarni (ustanovl. 1920). Po smrti A. Gregorĉiĉa (1925) je postal lastnik tako tiskarne kot knjigarne. Ta slednja je kasneje spremenila ime v »Libreria G. Carducci«, knjigarna pa v »Tipografia Lucchesi«. Soustanovitelj Kmeĉko-delavske posojilnice v Sovodnjah 1908 ter preds. nadzorstva do smrti. V ĉasih stare Avstrije je bil vnet pristaŹ A. Gregorĉiĉa, kateremu je pomagal v njegovi stranki. Po prvi svet. vojni se je umaknil iz politike in se ves posvetil gospodarstvu. Poleg tiskarne in knjigarne je 1927 odprl Źe mizarско delavnico, ki je izdelovala predvsem opremo za Źole. V Narodni tiskarni so se tiskale Źtevilne slov. knjige in ĉasopisi: pred prvo svet. vojno ĉasopisi A. Gregorĉiĉa, po vojni knjige Gor. matice, satiriĉni list Ćuk na pal'ci (izhajal v 20.000 izvodih), nekaj ĉasa tudi Goriska straŹa, zbirka ljudskih iger »Nova Talija«. V Narodni tiskarni je izŹel tudi Budalov prevod A. ManzoniĹa Zaroĉenci. Ko je bilo zaradi faŹ. nasilja bolj ali manj ukinjeno tiskanje slov. knjig in ĉasopisov, se je tiskarna Lucchesi usme-

rila v druge tiskarske dejavnosti. Že med drugo svet. vojno in takoj po njej pa je znova postala tiskarna za slov. tisk. Vse prve v slov. tiskane knjige in časopisi med zadnjo vojno in po njej so se tiskali pri Lukežiču. Tako so tam tiskali knjige za osn. in sred. šole, ki jih je pripravila in izdala ZVU. Od 1947 do ukinitve so tam tiskali tednik Sočo, Matajur do 1960. Po Lukežičevi smrti je 1966 tiskarna prešla v druge roke in nosi sedaj ime Grafica Goriziana.

Prim.: PDK 1963; Picc. 1963; Dan; A. Geržinič, Boj za slovensko šolstvo na Primorskem; družinski podatki.

Hum.

LUKMAN Ciril, aktivist OF in KPS, organizator part. tiskarstva na Slov. in Prim., r. 7. febr. 1919 v Poljanah nad Škofjo Loko, u. 24. febr. 1975 v Lj. Oče Franc, mati Katarina Jereb. Izhaja iz revne obrtniške družine. Šolal se je v Trzinu pri Lj. in v Lj. Leta 1938 se je izučil za avtomehanika, tik pred vojno je dokončal delovodsko š., po vojni v Lj. srednjetechnično š., 1956 pa je diplomiral na strojni fak. U v Lj. Pred vojno je bil član Sokola, 1940 se je vključil v delavsko gibanje, naslednje leto pa v NOB. Bil je aktivist in borec Kamniškega bataljona. Jun. 1942 je bil vključen v Centralno tehniko KPS, mar. 1943 je prevzel njeno vodstvo v Lj., po kapitulaciji It. pa na Dolenjskem. Dec. 1943 je odšel na Prim. in postal vodja pokrajinske tehnike KPS za Slov. Prim. S svojim delom je pripomogel k ustanavljanju in rasti part. tehnik in tiskarn na Prim. Mar. 1945 je odšel na zdravljenje v Bari, že apr. 1945 se je vključil v tiskanje slov. tiska v osvobojenem Zadru. Pri delu part. tehnik in tiskarn na Prim. je sodelovala tudi njegova žena Rozalija Menih-Barbka. Po vojni je bil Lukman polit. aktivist, dokončal je študij in se zaposlil na Geološkem zavodu v Lj. Tu je skonstruiral vrtni stroj za geološke raziskave. Je nosilec partizanskega znaka 1941. Njegovo part. ime je bilo Anjo.

Prim.: Arhiv CK ZKS Lj.; B. Race, Ciril Lukman-Anjo, organizator part. tiskarn na Primorskem, PDK 8. mar. 1975.

Plah.

LULIK Ivan, odvetnik in pesnik, r. 16. maja 1888 v Ajdovščini, u. 8. sept. 1947 v Lj. Oče Avgust, pismonoša, velik ljubitelj narave in ptic. Osn. š. v domačem kraju, gimn. v Gor., kjer je prva leta stanoval v Malem semenišču. Študiral je pravo na Dunaju in v Lj. Tu je potem opravljal odvetniški poklic do smrti. L. se je začel

navduševati za literaturo že v gimn. letih. Pod Heinejevim vplivom je pisal tudi v nemščini. Nem. pesmi, ki jih je zbral pod naslovom *Unter Linden und Kastanien*, so se izgubile med zadnjo vojno. L-ova pesniška ostalina se je ohranila po zaslugi njegovega rojaka in življenjskega prijatelja Danila Lokarja, ki si je prizadeval, da bi bil L-ov pesniški opus v tej ali oni obliki objavljen, toda brez uspeha. Založbe niso imele za to nobenega posluha. Posrečila se mu je le objava nekaterih sonetov, ki opevajo Ajdovščino in njeno okolico, v tržaških Razgledih 1947 in 1948. Jedro L-ovega pesnjenja je ljubezensko čustvo. Ljubezenske pesmi izražajo v glavnem bolečino zaradi nevrčane ljubezni. Med L-ovimi pesmimi je tudi več domoljubnih. V zunanji obliki je bil L. urejen, uporabljal je stalne kitične oblike in se poskusil celo v sonetnem venecu z magistralom. Posebnost L-ovega sonetnega venca je v tem, da je skupino 15 sonetov dvakrat ponovil in povezal s pojasnilnim besedilom. »Pesnitev razodeva vso Lulikovo pesniško oblikovno verziranost, velik smisel za kompozicijo in urejenost ter se tu in tam dvigne do lepih pesniških podob, ki kažejo na nadpovprečno obvladanje pesniških rekvizitov« (M. Breclj). Dvojni sonetni venec ima naslov *Kašgarska svetnica*. Vrsto pesmi je L. zbral pod naslovom *V večernih zarjah*. Nekateri pesmi so datirane, tako npr. sonetni venec, posamezne avtobiografske pesmi iz ciklov *Ajdovščina*, *Klic svobode* itd., in farsa *Zbor vinskih duhov* (nekaj nad 8000 verzov). Nekaterim omenjenim pesmim in pesmim z vzhodno tematiko je L. rad dajal tujo preobleko. Svojo najglobljo ljubezensko izpoved je npr. položil v usta kitajskega cesarja, ki piše pismo svoji ženi in ji ga pošilja po slugi Lu Ly-k hivanu. V L-ovi zapuščini je tudi vrsta »narodnih« pesmi. Med njimi je daljša pesnitev *Vipavski mladi graščak in lepa ajdovska gospa*, motiv ljubezni med srednjeveškima plemičema, podan v slogu ljudske pesmi. Poleg pesmi z ljubezensko tematiko je zanimiva skupina pesmi, posvečenih rodni pokrajini. V reflektivnih pesmih pa pesnik razmišlja o naravi in še posebej o jesenskem času kot prisposobi življenja, ki umira. Breclj je v Gor. srečanjih ob prikazu L-ega življenja in dela objavil šest njegovih pesmi, med njimi *Svidenje*, *Magistrale drugega sonetnega venca*, *Glas iz ječe* (leta 1943, pred odhodom transporta.

Prim.: M. Breclj, Pozabljeni vipavski lirik, Gor. srečanja XV-XVI, 52-56, 1968; Isti, Ajdovska bližnja in daljna okolica v pocizijah pesnika dr. I. L., PDK 31. jan. 1983.

L. B.

LULIK Jurij, kolesar, r. 24. mar. 1931 v Ajdovščini, živi prav tam. Oče Franc, mesar, mati Marija Samec. Izučil se je za mesarja, bil nekaj časa profesionalni športni vaditelj, nato avtoprevoznik, danes ima lastno strugarsko obrt. S kolesarskim športom se je pričel ukvarjati leta 1946, ko se je udeležil raznih lokalnih tekmovalnj. Kot temkovelec je nastopal od 1949 za SSD Železničar iz Nove Gorice, 1952 je bil med pobudniki kolesarskega kluba Primorje v Ajdovščini, kmalu pa je opustil tekmovalni šport in deloval do 1965 kot vaditelj mladih kolesarjev. L. je spočetka tekmoval v mladinski konkurenci, bil 1950 tretji na ranglisti Kolesarske zveze Jsle. v mladinski konkurenci. Isto leto je zasedel 2. mesto na rep. prvenstvu Sje za mladince, ekipa njegovega kluba je moštveni mladinski prvak Sje. Dosegel je več lepih uspehov na kolesarskih tekmah v rep. in drž. okvirih zlasti 1951, tedaj je bil njegov največji uspeh 3. mesto na državnem članskem prvenstvu posameznikov v Bgdu. Na izbirnih tekmah se je uvrstil v drž. reprezentanco za svet. prvenstvo v It. 1951, vendar se ekipa prvenstva ni udeležila. Na tekmi po Hrv. in Sji (1951) je bil član državne reprezentance, med tekmo pa se je pojavila bolezen, zaradi katere je moral postopoma prekiniti tekmovalni šport. Za delo je prejel obč. (1965) in rep. športno priznanje (1979).

Prim.: Sedemdeset let slov. kolesarskega športa 1887-1957, Lj. 1957, 65-68, 88; Z. Mornar-B. Janković, Nezaboravna trka. Reportaža sa utrke Kroz Hrvatsku i Sloveniju 1951, Zgb 1951, 17-18, 22, 26, 49, 63; D. Stepišnik, Kolesarstvo na Slov., Lj. 1979, 82-83, 102; Polet 1951, št. 17, 19, 24-27 (25 s sl.), 30, 32-37 (37 s sl.); 1950, št. 16; 1953, št. 29; LD 1951, št. 63 (s karikaturu); Nova Gorica 1950, št. 20, 23, 25; 1951, št. 4, 12, 24, 29, 31; PrimN 1960, št. 33; osebni podatki.

SedD

LUSICKY Karel, zdravnik, internist, prof., r. 13. mar. 1892 v Gornjih Ležečah pri Divači, u. 18. avg. 1958 v Lj. Oče Karel, uslužbenec pri železnici, mati Marija Požnel, gospodinja. Gimn. obiskoval v Lj., maturiral 1911, Medic. fak. na Dunaju in promoviral 20. nov. 1916. Med prvo svet. vojno je služil v avstr. vojski in imel čin kapetana. 28. maja 1919 je prevzel letovišče Topolšćica, ga preuredil v prvi sanatorij za pljučno tuberkulozo v Jsl. in ga vodil leto in pol.

Študiral je tuberkulozo pri dr. Naumannu na Dunaju in vpeljal nato zdravljenje s pnevmotoraksom. 1920 je bil imenovan za asistenta na Medic. fak. U v Zgbu, 1934 za docenta interne medicine, 1940 za rednega prof. Medic. fak. U v Lj. 1. nov. 1945 je bil upokojen kot univ. prof. Istega leta se je odselil v Zgb in ponovno delal kot primarij na interni kliniki. 1952 izbran za prof. interne medicine v Sarajevu. 1956 upokojen. Že 1920 se je specializiral v fiziologiji in vpeljal v Jslo elektrokardiograf. Strokovno se je izpopolnjeval v Berlinu, Parizu in Londonu. Bil redni član Nem. društva internistov v Wiesbadenu in kardiološkega društva v Nauheimu. Članke je objavljaval v Lječničkom vjestniku, zlasti o kardioloških problemih v Wiener klinische Wochenschrift, sodeloval na kardioloških kongresih v tujini in Jsli.

Prim.: SPor 18. avg. 1958.

A. Pr.

LUSIN (LUSCHIN) Franc Ksaver, peti gor. nadškof, r. 3. dec. 1781 ob gradiču Pokajin pri Tinjnah (Teinach) na Koroškem kmetu Lenartu in Barbari, u. 2. maja 1854 v Gor. Osn. š. je pričel v domačem kraju, nadaljeval v Celovcu, kjer je tudi obiskoval in dovršil gimn. (z vmesnimi kratkimi prekinitvami ob prihodu Francozov 1797 in v bolzni 1800). Nato je vstopil v bogoslovje za potrebe celovške škofije ter bil 26. avg. 1804 posvečen v duhovnika v Celovcu. Od dec. 1806 do jan. 1808 je bil kpl. pri sv. Ilju v Celovcu, hkrati študiral orientalske jezike na dunajski U, kjer je 1807 napravil rigorozo. 16. jan. 1808 je bil imenovan za prof. orientalskih jezikov in bibličnega eksegeta v Gradcu in 19. avg. 1813 promoviral za doktorja teologije na graški U. Bil je obenem spovednik elizabetinaric v Gradcu, pridigar na graški akademiji (1810-14) in izvoljen za rektorja akademije (1815). Maja 1818 je postal vodja modroslovnih šol v Gradcu, 6. jan. 1820 je bil pritegnjen za gubernijskega svetnika v Innsbruck, kjer je bil tri leta referent za duhovne in šolske zadeve. 12. nov. 1823 ga je cesar Franc I. imenoval za tridentinskega nadškofa, papež Leon XII. ga je 12. maja 1824 potrdil, v škofa pa ga je posvetil 3. okt. 1824 v Salzburgu tamkajšnji nadškof Avgustin Gruber. Kot tridentinski nadškof je 15. maja oz. 29. jun. 1831 po naročilu Pija VIII. izpeljal odlok »In supereminenti Apostolicae dignitatis specula« (27. jul. 1830), s katerim je bila goriška škofija ponovno povzdignjena v nadškofijo in sedež ilirske cer-

kvne province. Po desetih letih je bil premeščen v Lvov, kamor ga je cesar Franc I. 10. febr. 1834 namenil za nadškofa lat. obreda in primasa Galicije in Vladimirije. Čeprav je nastopil službo šele jeseni 1834, se v novem, zanj precej tujem okolju ni dobro znašel in tako ga je na lastno prošnjo isti cesar 9. jan. 1835 premestil v Gor., kamor ga je 9. apr. istega leta potrdil Apostolski sedež; slovesno je bil v Gor. umeščen 18. sept. 1835. Novi cesar Ferdinand I. je L. in njegovim gor. naslednikom 18. maja 1835 vrnil naslov »kneza sv. rimskega cesarstva«, ki ga je prvemu gor. nadškofu Attems dala že cesarica Marija Terezija. - V Gor. se je L. odlikoval kot vnet nadpastir. Omogočil je ustanovitev gluho-nemnice, bolnišnice za ženske in ostarele siromake, sirotišnice. Za duhovnike je uvedel duhovne vaje. 1843 je dal obnoviti in razširiti zgradbo velikega semenišča in semeniški knjižnici je s testamentom zapustil vse svoje knjige. V revolucionarnem letu 1848 je v Gor. sklical škofe ilirske cerkvene province in 18. nov. istega leta je bila na dunajski parlament naslovljena spomenica z zahtevami po popolni verski svobodi, po odpravi kraljevega placeta, po možnosti objavljanja pastirskih pisem, po konkordatu z Rimom ter po odprtju Malega semenišča. - Sicer je bil L. zvest avstrijskemu cesarskemu dvoru, ki ga je 1849 imenoval za tajnega dvornega svetnika, 1851 ga odlikoval z velikim križem Leopoldovega reda. Bil je dobrega in usmiljenega srca, priljubljen pri vernikih vseh narodnosti v škofiji, obenem pa iskren Slovenec, ki je slov. stvar po svojih močeh povsod podpiral. Bil je tudi član Družbe sv. Mohorja.

Prim.: A. Einšpieler, F. K. Lušin, Solski Prijatelj 1854, 363-65, 371-73, 378-80, 386-87, 395-99, 159-60; Gabršček I, 40; Klinec, GMD, 45-46 (s sliko); E. Marcon, Mons. C. Margotti, 53; C. L. Bozzi, Il Monte di Pietà e la Cassa di risparmio di Gorizia, 1967, 237 (s Tominčevim potretom); R. Ritzler-P. Sefrin, Hierarchia catholica medii et recentioris aevi, Vol. VII, 336, 337.

Kralj

LUTMAN Stane, zdravnik, strokovni pisec, r. 21. jul. 1899 v Trstu, u. 12. jan. 1948 v Mrbu. Oče Andrej iz Gorice, vojaški podnarednik, mati Marija Guštin iz Trsta, postrežnica. Medicino je promoviral v Zgbu 1928. Ves čas je služboval v Mrbu, kjer je 1938 postal šef internega odd. Splošne bolnišnice. Okupator ga je ob zasedbi izgnal v Srbijo. Od tu se je preselil v Banja Luko, kjer je dobil stike s partizani. Sept. 1944 je prešel na osvobodeno ozemlje in postal uprav.

part. bolnišnice na Kozari planini. Maja 1945 se je vrnil v osvobodjeno Banja Luko in prevzel vodstvo int. odd. vojne bojnišnice. Apr. 1946 se je vrnil v Mrb. Med udarniškim delom (maja 1947) pri Sv. Ani v Slov. goricah je dobil pljučnico in začel hirati. Zdravje so mu prizadele tudi druge bolezni, ki jih je dobil pri izvrševanju svojega poklica. Že kot študent je objavil vrsto strok. člankov (gl. Pirc, Bibl. slov. slovsstva in zdravilstva, zdravstva in socialnega skrbstva do konca leta 1940). Objavljal je tudi v Liječniškem vijesniku, tako 1930 *Iskustva s isočenom Roche*, 1931 *Calcioacetylosatreylna kislina u internoj medicini s naročitim obzirom na liječenje akut. reumatizma zglobova*, ki ju je napisal kot asistent int. odd. splošne bol. v Mrbu. Po osvoboditvi je ZstV 1947 objavil njegov članek *Socialno zdravstveni značaj sladkorne bolezni*. Za istega je tudi ocenil vrsto strok. publikacij. Za revijo Priroda, človek in zdravje je napisal članka *Zatirajmo glistavost in Naloga zdravstvenega delavca in zdravstvenega aktivista pri preprečevanju in zatiranju kužnih bolezni* (II. letnik). Zdravstvena knjižnica mu je 1947 objavila knjigo *Borba proti mikrobom*. Malo pred smrtjo je pripravil rkp. knjige *Laboratorijski priročnik za srednje in nižje zdravstvene kadre*. V mrb. bol. je 1947 vodil zdravstveni tečaj za zdravstvene kadre. Veliko je tudi storil za novo mrb. izolirnico.

Prim.: Dr. Mirko Černič, Dru. St. Lutmanu v spomin, ZstV XVIII, Lj. 1948, št. 1-6; SPor 13. in 14. jan. 1948; anagr. urad Trst.

Tavčar

LUZNIK Jernej, tigrovec, r. 1. sept. 1902 v Žabčah pri Tolm., u. 2. apr. 1974. Oče Jožef, mati Ana Rutar, bajtarja. Osn. š. v Tolm., se izučil za čevljarja, z branjem zelo razgledan, zaveden Slov., odločen protifaš. Od 1927 do 10. jun. 1940 kurir narod. protifaš. organiz. TIGR med It. in Jslo, nosil šifr. pošto v obe smeri, dopise za objavo, razne podatke o faš. nasiljih, voj. objektih in drugo oddajal vodstvu TIGR v Lj. in na Jesenicah, prejemal najprej tu, potem v javki pri Dobravcu v Polju (Boh.) in znosil čez drž. mejo na Tolm. ogromne količine slov. knjig, orožja, slov. in it. antifaš. liter. L. je odhajal od svojega samotnega doma zvečer v temi po skrivnih stezah, pred dnem prekoračil drž. mejo, se iz Jsl. vrnil v mraku do meje, nato v temi dospel do doma. Obmejne faš. straže so ga tudi napadle, a jih je ugnal. Za prenos večjih koli-

čin knjig in drugega materiala je jemal s seboj brata Franca, Matevža Rutarja, Mačkovega, Fr. Kenda, Jevaniževega iz Zadlazi-Žabč in so v dveh ali treh nosili knjige in drugo. L. je enkrat, po potrebi dvakrat ali trikrat tedensko napravil nevarno pot preko meje na visokih pečeh ob vsakem vremenu in tudi v visokem snegu. L. ima zato velike zasluge. Literaturo skrival v treh votlinah v prepadu pod hišo. Člani ilegalne organiz. so knjige in ileg. tisk raznosili po vaseh Idrij., Soške dol., od Bovca do Gor., Vipav. dol., Brd in Krasa, ga nosili v Gor. in Trst. L. je liter. tudi sam izročal sodelavcem v Tolm., Volčah, Zatolm., pri Sv. Luciji, v Kobaridu in vsak teden javki v meh. delav. Hil. Frančeškina v Gor. Ob faš. volit. 1929 je znosil več tisoč protivolil. letakov iz Bohinja. L. je vodil člane TIGR v Jslo in nazaj ter mnoge ogrožene slov. in it. antifaš. iz It. v Jslo, pri čemer je imel vedno težave in nevšečnosti, pa tudi mnogo tvegal, zlasti v zimskem času. Aretiran apr. 1930, izpuščen po trdnem zanikanju obtožb, spet aretiran 12. jul. 1930 in odpeljan naravnost v Rim. Obsojen 6. dec. 1931 pred Posebnim sodiščem v Rimu na pet let. Ob vrnitvi v začetku 1933 je spet prinašal iz Jsle antifaš. tisk in orožje. Pomoč mu je nudil Dobravčev Matevž iz Polja, ki mu je še konec 1939 prinesel težak nahrbtnik liter. na mejo. Ob vstopu It. v vojno aretiran 11. jun. 1940, interniran v Pisticci. V inter. sodeloval z OF. Vrnil se je domov iz Afrike poleti

1945. Do upokojitve 1. febr. 1961 zaposlen pri raznih podjetjih v Todminu.

Prim.: T. Rutar, TolmZb 1975; PDK št. 90, 1974; PrimN št. 16, 1974; Aula IV. Rut

LUZNIK (LUŽNIK, LUSHNIGH) Valentin, čitalničar, r. 9. febr. 1841 v Poljubinju, u. 22. apr. 1867 prav tam. Oče Anton, kmet, mati Katarina Leban; hišno ime »pri Bregarju«. L-ovo ime je povezano z nastankom in začetnim delovanjem čitalnice v Tolminu (kot druga na Prim. je bila uradno potrjena 8. febr. 1862 in slovesno odprta 20. febr. 1862). Deloval je kot tajn. čitalnice zlasti s tolminskim odvetnikom dr. Karlom Lavričem (gl. čl.), ki je svojo pot narodnega buditelja začel prav v tolminski čitalnici. L. je nastopal kot govornik (2. mar. 1862), organizator prireditev in dopisnik v N. Lavriču je ob odhodu iz Tolmina napisal prigodnico. Ohranjena je njegova korespondenca z mrb. čitalnico (Univ. knjižnica Mrb, Ms 201/III); nekaj L-ovih pisem je objavil F. Oblak (gl. čl.), iz njih je razvidna ukaželjnost mladega notarskega uradnika, ki je dolga leta bolehal, očitno za sušico. Poleg dela v čitalnici se je zlasti posvečal študiju svetovne zgod., sicer pa je ves žarel v mladeniškem domoljubju. Lavrič in Oblak sta ga obiskala na smrtni postelji; kot vzrok smrti navaja mrliška knjiga »izčrpanost«.

Prim.: Gabršček I, 64, 72, 199; JKol 1962, 178-81; JKol 1966, 191; F. Oblak, Doktor Karol Lavrič in njegova doba, Gor. 1906, 4-7, 11-15, 19-20, 25; TolmZb 1956, 55-56. B. Mar.

M

MAASBURG pl. Johann Heinrich, c. kr. generalni major in slikar, r. 7. febr. 1847 v Karlovcu, u. 17. jan. 1923 v Vipavi. Oče Nikolaj pl. Maasburg, c. kr. stotnik, mati Helena Knežević. Johann pl. M. se je 14. avg. 1876 poročil v Vipavi z Rozo Marijo Tribuzzi, hčerko okrajnega glavarja Martina Tribuzzija in Frančiške Tschoffen. Isti priimek (Tschoffen) je v dekliških letih nosila tudi žena slik. Antona Karingerja Roza, iz česar sklepamo na sorodstvene vezi med obema družinama. Tako si razlagamo tudi skupino šestih Karingerjevih slik in slikarjev fotografski portret v zapuščini baronov Maasburg iz Vipave, sedaj last GorMuz iz Nove Gor. V tej zapuščini je ohranjen tudi Karingerjev ovalni *Portret slikarjeve žene Roze* (o. pl.) Zanimivo je, da se je z umetnostjo ukvarjal tudi Johann pl. M., večje število njegovih del hrani GorMuz. Izdeloval je risbe, litografije in oljne slike, motivno prevladujejo portreti, nekaj je tudi krajin. Slik. se v glavnem suče v aristokratskem svetu podežel. avstr. plemstva, zlasti lastne družine, zato je v portretih razumljiva konservativna naravnost oz. naslon na bidermajersko izročilo, ponekod srečamo tudi rahle odmeve fin de siècle. V krajinah se je zgledoval po romantičnem slikarstvu 19. stol. Od del v GorMuz omenjam naslednja: *Portret dečka* (svinčnik, 1883), *Starost in mladost* (o. pl., 1883), *C. kr. pehotna kadetska šola v Trstu* (litografija, 1885), *Stolnica v Pulju* (litografija, 1885), *Krajina ob vodi* (o. p., 1903), *Portret barona Nikolaja Maasburga* (o. pl., 1903), *Ženska v krilu z izrezom* (o. lepenka, 1904), *Molitev* (o. lepenka, 1904), *Zimska krajina z vasjo* (o. pl., 1906), *Mati božja z otrokom* (o. pl., 1907), *Portret žene* (o. pl.), *Portret moža v staroavstrijski oficirski uniformi* (o. pl.). Slike Johanna pl. M. so bolj kot v likovnem pomembne v kulturnozgod. pogledu.

Prim.: Žup. arhiv Vipava; podatki Polonce Vrhunc, NarG Lj.; dokumentacija GorMuz, Nova Gorica; Ludwig Schiviz von Schivizhoffen in Görz, *Der Adel in den Matriken des Herzogtums Krain*, Görz 1905, 434; Ludvik Zorzut, *Na Vipavskem je šaldu lepu*, KolMD za leto 1957, Celje 1956, 47; Primorska na starih grafikah in zemljevidih (razstavni prospekt), Grad Kromberk, nov.-dec. 1980; NL 27. nov. 1980, 6; PDK 24. dec. 1980, 5.

M. V.

MACAROL Josip, slikar, r. 4. jan. 1871 v Križu pri Tomaju, u. 17. avg. 1951 v Trstu. Oče Andrej, kmet, mati Ana Mankuč. Slik. nadarjenost je pokazal že kot otrok in se želel v tej veščini tudi izpopolniti. Studiral je na dež. slik. š. v Gradcu, kjer je spoznal I. Groharja. Gmotne razmere so ga prisilile, da je sprejel uradniško službo, naselil se je v Trstu in se zaposlil na sodnji. Stanoval je pri Sv. Ivanu, nedaleč od kraja, kjer si je uredil delavnico kipar I. Zajc. Milko Bambič poroča o M-ovi real. sliki zgod. vsebine, ki je visela v slik. domu v Trstu; bila je to kopija slike srb. slikarja Uroša Predića z upodobljenimi hercegovskimi begunci, ki ob zaščiti oboroženih mož bežijo pred Turki. Ustvarjal je v olju, pastelu, akvarelu in risbi, širši javnosti je znana predvsem njegova upodobitev Repentabra, objavljena v zborniku Luč. Slika razodeva solidno tehnično znanje, ki pa ostaja v umirjenem realističnem okviru. Slikarstvo je sčasoma opuščal in se zagrenjen umaknil v svet družine in službe, ustvarjal je le še za lastno veselje. Kasneje se je preselil v ul. Kandler v Trstu in je slikarstvo popolnoma opustil, raziskovati pa je začel stare dokumente v zvezi z ožjo kraško domovino.

Prim.: Sporočilo ž. u. Tomaj; Luč II, 51, likovna priloga I; SBL II, 1; PDK 1. febr. 1981.

M. V.

MACAROL Slavko, vseučil. prof., inž., geodet, r. 23. febr. 1914 v Trstu, živi v Zgbu. Oče Vekoslav, železničar, mati Marija Žerjal. 1919 se je družina preselila v Zgb in ostala tam. V Zgbu je dovršil osn. š. in real. gimn. (matura 1932). Vpisal se je na Tehn. fak., geodetski in kulturno-tehn. odd., in diplomiral 1937. Med študijem je delal na triangulacijah gozdnih veleposestev Croatia in Guttman v Slavoniji (Pakrac in Voćin, 1935, 1936). Po kratki privatni službi so ga imenovali 11. jul. 1938 za asistenta na Geodetskem zavodu Tehn. fak. zgb U in je ostal to do 1. jul. 1945. Po strok. izpitu je dve leti honorarno predaval predmet premer in regulacija mest in tlorisno risanje. Zaradi sodelovanja s part. gibanjem je bil 1942 in 1943 zaprt. 1. jul. 1945 je bil postavljen za načelnika Geodet. odd. na Ministrstvu za gradnje SRH, kjer je organi-

ziral geodetsko službo Hrv. na novih osnovah, organiziral in vodil delo pri načrtovanju požganih in porušenih mest za potrebe regulacije in nove pozidave. Na tem mestu je ostal do 6. nov. 1945, ko so ga izvolili za izred. prof. na Tehn. fak. U v Zgbu za predmete: nižja geodezija I in II za geodete, geodezija za gradbenike in rudarje, geodezija za arhitekto in geodezija v elektriškem gospodarstvu za elektrikarje. Po habilitaciji 1957 z delom *Karakteristike čeličnih žica za bazisno mjenje dužina i njihova upotrebljivost u praksi* je bil potrjen na istem mestu, 19. maja 1958 pa so ga izvolili za rednega prof., kar je še zdaj. 12. okt. 1977 ga je Rep. svet za znanst. delo SRH imenoval za znanstvenega svetnika. V šol. letih 1947/48 - 1949/50 je bil prodekan Tehn. fak.; 1956/57 prodekan AGG fak.; 1958/59 dekan; 1959/60 prodekan AGG fak.; 1962/63 prodekan Geodet. fak.; 1963/64 - 1965/66 rektor, 1966/67 in 1967/8 prorektor zgb U; 1968/69 in 1969/70 dekan, 1970/71 in 1971/72 prodekan Geodet. fak. Od 1946 do 1967 je bil predstojnik Geodet. zavoda Tehn. fak. Na U je opravljal razne druge službe, od 1963-67 je bil odb. kult.-prosv. sveta mesta Zgba, prav tako je deloval v družbeno polit. organizacijah, v sindikatih, član uprav. odb. Društva vseuč. uslužbencev, član glavnega odb. društva Naša djeca SRH, podpreds. ASD Mladost, med ustanovitelji Saveza izvidjača Hrvatske, njegov starešina in starešinov namestnik. Sam in z drugimi je veliko delal na terenu. Tako je delal na združevanju zemljišč v vaseh Mala Vašica, Račinovci, Djuirići, Drenovci in Gundinci; delal je načrte za Kraljevicu, del Splita, za Poreč, da bi se ohranila nekdanja podoba mesta, za Makarsko zaradi regulacije; sodeloval pri ureditvah HE Nikola Tesla v Triblju in Lokvah in vodil 10 km predora in potisnega rova HE Gojak v Ogulinu; s sodelavci je načrtoval stebre, njihovo višino in razpon na mostovih na avtocesti Lj.-Bgd; izdelal je kartografsko predlogo za regulacijski načrt mesta Conacry v Gvineji idr. Napisal je naslednje razprave in knjige: *Mjenje poligon-skih stranica u gradovima osnovičnim letvama konstantne duljine* (Geodetski list 1941); *Stabilizacija poligonske mreže u gradovima* (prav tam); *Novi instrumenti sa dvostrukim krugovima Kern-Wild* (prav tam); *Triangulacioni reflektor Zeiss TSC III* (prav tam); *Rektifikacija teodolita i nivelira* (skripta, 1948); *Geodetski priručnik I - Terenski instrumenti* (s sodelavci, 1948); *Prak-*

tična geodezija (skripta, 1948; knjiga 1954, 1960, 1978); *Topografija* (Mi mladi, 1959); v knjigi je izšla tudi habilitacija, 1957. Za svoje delo je dobil 1949 nagrado Komiteja za znanstvene ustanove, vseučilišča in visoke šole Hrv.; red dela I. stopnje (1949), red zaslug za narod z zlato zvezdo; častni član je Saveza Geodetskih društva v Jsl.

Prim.: Osebni podatki; bibliografija v arh. PSBL; Kojeko 2, 581.

Jem.

MAČKOVŠEK Janko, gradb. inž. in narodno-obrambni delavec, r. 12. dec. 1888 v Idriji, u. 1945 v Dachauu ob epidemiji. Osn. š. v Idriji, realka v Lj. (matura 1907), tehn. vis. šola v Pragi, kjer je 1913 naredil inž. izpit. Od 1913 je bil v službi pri mestnem gradb. uradu v Lj. Od 1913-18 je služil v vojski, 1918 je bil referent za narodne meje pri Nar. svetu v Lj. in pri Nar. veču v Zgbu, 1919 ekspert na mirovni konferenci v Parizu, član etnograf. sekcije pri jsl. delegaciji. Ze kot študent na realki se je odlikoval z manjšinskim delom, ki ga je znanstveno izpopolnil v Pragi. Vključil se je v Družbo sv. Cirila in Metoda in bil 1919 izvoljen za tajn. v vodstveni odbor, kjer je uveljavljal svoje znanstvene izkušnje v manjšinskem vprašanju, zlasti na šolskem področju. Spretno jo je izpeljal iz razsula prve svet. vojne, ko je prišla Prim. pod It., ki je zatrla slov. osn. šole, katere je ustanovila in vzdrževala DCM (prim. njegovo tajniško poročilo na 33. glavni skupščini 10. sept. 1922 v KCM). Po smrti Franje Tavčarjeve 1938 jo je M. nasledil kot prvomestnik te družbe. Živahno je deloval tudi polit. v JNS. Po smrti voditelja dr. Alb. Kramerja so M. imenovali za preds. 7-članskega direktorija stranke. Ko so Lj. zasedle it. čete, so M. zaprli, ker je bil Primorec in prvomestnik DCM, in šele po daljšem času izpustili. Med vojno so se zbirali njegovi somišljeniki v pisarni DCM in se trudili, da bi olajšali ljudem breme okupacije. Nemci so ga zaprli v gestapovske zapore, nato pa poslali v Dachau. M. je vse življenje študiral slov. etnograf. meje, propagiral narodnoobrambno delo, pomagal pri organizaciji inž. stanu in reševal urbanistične probleme v zvezi z veliko Lj. Ob tem pa je napisal vrsto razprav in član- kov: za Slov. Branik: *Zadnje in predzadnje štetje na Koroškem, Slov.-nem. meja na Kor.* (1908); *Narodnosti na Reki, Zemljevid dravske doline od Sp. Dravograda do Mrba, Stevilo be-*

neških Slov. (1909); *Važna doba* (1910); *Manjšinsko slovstvo, Slovan. svet - Niederle* (1911); *Obrambna razstava v Lj., Zadnje štetje* (1912); *Mejnik novega razdobja, Volja zmaguje, Za Karavankami* (1913); *Slov.-nem. meja na Kor., Par številke s kor. narodnostne meje, Več tehnikov* (Omladina 1908/09); *Obrambni muzej v Lj., Kočevski otok, Poti k slov. inž. organizaciji* (tam 1910); *Statistika z diagrami* (Dijaški almanah 1912/13); *Zemljevid kočevskega jezika, otoka* (A. Beg, Slov.-nem. meja na Kočevskem, Lj. 1911); *Statistika Slovencev* (L. Niederle, Slovanski svet); *Jezik. meja od Spielfelda do Monoštra l. 1844* (LZ 1917); *K ljud. štetju v Lj. in Mrbu* (Njiva 1921/22); *Premogovna produkcija v Sji, Železn. zveze med našimi gospod. centri in našim morjem, O našem izvozu, Po semnju, Železn. zveze Sje z morjem, Draginjska števila, Gradb. program naših železnic, Industrija Sje* (Narodnogosp. vestnik 1921-22); *Razvoj mesta Lj. l. 1919-29* (Jugoslavija na tehničkom polju 1919-29). Članke narodnoobrambne in tehn. vsebine je objavljaval v Dnevu, SN, E, J. 1921-22 je bil ur. Narodnogospod. vestnika v Lj. Bil je preds. lj. sekcije Udruženja jsl. inž. in arhit., tajn. gradbenega odb. lj.; organiziral je Obrambni muzej na temelju Manjšinskega inštituta v Lj. - šifre in psev.: St. M., J. M., J. Kosec, F. M.

Prim.: Podatki po SBL II, 4; KCMD 1923; Ladislav L. Bevc, Del mojih spominov okrog let 1944-45, Ing. J. M., Sokolski vestnik, Milwaukee, ZDA, 1981, št. 1, 22.

Jem.

MADON Janez, o. Serafin Goriški, duh. kapucin, misijonar v Braziliji, r. 29. maja 1829 v Spodnjih Madonih žp. Bate (Banjška planota), u. v Itambakuriju v Braziliji 3. dec. 1918. Oče Anton, kmet, mati Ana Gomišček. Sred. š. v Gor. in Bergamu, matura v Gor. 1851. Kot redovnik je živel v Milanu (1858-67), redovne obljube 1858, dobil ime Serafin Maria Goriški, posvečen v duh. 1867 v Sovere pri Bergamu. Služboval tri tedne v Trstu (1867), nato v Gorici, Šempasu in Celju, ponovno v Milanu, Brescii in Bergamu. 1871 odšel v Rim, da se pripravi na misijonsko delovanje v Južni Ameriki. 1872 odpotoval v misijone v Brazilijo skupno z o. Angelom de Sassoferrato, s katerim je deloval 46 let. Misijonaril v pokrajini Minas, ob porečju reke Itambakurij, kjer je ustanovil tudi istoimensko mesto. Misijone vodil predvsem med raznimi indijanskimi plemeni, priseljence učil v portugalsčini, domače v njihovem jeziku, zlasti v jeziku Botokudov.

Bil je vrhovni predstojnik kapucinskega reda v Rio de Janeiru. V Itambakuriju ustanovil za dekllice in dekleta zavod sv. Klare, šolo za dečke, kmetijsko šolo. Veliko je pretrpel zaradi lakote in pomanjkanja, preganjanj, sumničenj ter bil v smrtnih nevarnostih. Po njem se imenuje kraj Frei Serafim nedaleč od Itambakurija; postavili so mu spomenik, ulice ter trge imenovali po Frei Serafimu. V Braziliji je zelo poznan.

Prim.: Janez Madon, Ludvik Ceglar, Gor. 1982, izdala GMD; Janez Madon - slava Goriške, Ludvik Ceglar, KolGMD 1977, 75-77; Padre Serafino Madon da Gorizia, F. Rijavec, Voce Isontina 30. okt. 1982; Zgodovinska knjiga o nepoznanem goriškem rojaku, M. Rijavec, KatG 18. nov. 1982.

MJ

MAGAJNA Bogomir, pisatelj, zdravnik, r. 13. jan. 1904 v Gornjih Vremah, u. 27. mar. 1963 v Lj. Starši (France in Marija Ambrožič, oba sta umrla 1946) so imeli srednjo kmetijo in manjšo trgovino. V družini je bilo četrto otrok, brat France se je uveljavil kot strok. in leposlovni pisatelj (gl. čl.). Sestra Danica se je odselila v ZDA, Pavla pa je ostala doma. Prve štiri razr. je M. obiskoval v Vremskem Britofu, kasneje je nadaljeval šolanje v Lj. Med šolanjem je živel v Marijanišču, maturiral 1923 in se vpisal na medicino, kasneje je nadaljeval šolanje v Zgbu, kjer je diplomiral 1930, nato pa opravil vojaške obveznosti v različnih krajih po Jsl. kot vojaški zdravnik. 1927 so ga ital. oblasti v odsotnosti obsodile, ker se ni odzval pozivu služenja voj. roka v It. Od 1931 je bil tri leta praktikant na različnih odd. lj. splošne bolnišnice, od 1935 je delal v psihiatrični bolnišnici na Studencu v Lj., 1938 je opravil strok izpit v Zgbu ter postal zdravnik sekundarij v bolnišnici na Studencu. 1941 je bil preds. terenskega odbora OF v isti ustanovi, 18. maja 1942 ga It. aretirajo in obsodijo kot dezerterja it. vojske. Kazen prestaja v različnih krajih It. kot bolničar ter v specialnem delovnem bataljonu. 10. sept. 1943 se peš vrne iz It. ter se pridruži partizanom (Snežniška brigada), ustanovi bolnišnico na Snežniku ter dela v različnih drugih part. bolnišnicah. Od dec. 1943 je bil v sanitetnem odd. Glavnega štaba NOV in POS, dobil čin kapetana ter postal član KPJ. 1944 je ustanovil Part. zdravstveni vestnik, 5. maja 1945 je postal član SNOS kot delegat Bolnišnice za duševne bolezni Lj. - Studenc. Od 1946 je primarij v isti ustanovi, v kateri prične 1947 zdraviti kot eden prvih v Jsl. z insulinom. Priznan mu je bil specialistični na-

živ ter zaupano vodstvo 3. in 4. žen. odd. bolnišnice. Umre zaradi sladkorne bolezni. Prejel je več drž. odlikovanj. - Kot strok. pisatelj ima M. velike zasluge zaradi obsežnega public. delovanja na področju zdravstvene prosvete. To delo je opravljal od 1932 do druge polovice petdesetih let. S posameznimi članki je sodeloval pri Narodnem gospodarju, MP, NR, Naši radosti, ŽS ter vodil rubrike Kotiček za zdravje (Kmečki glas), Naše zdravje (NZ). Objavljal je tudi v Babiškem vestniku, Part. zdrav. vestniku, ki ga je ustanovil 1944, Priroda, človek in zdravje, LDk, Vestniku (glasilu Psihiatrične bolnišnice v Lj.). Imel je tudi vrsto predavanj na lj. radiu ter v različnih krajih po Sji, poleg tega pa je napisal tudi več tisoč osebnih odgovorov. - Kot kult. delavec je že pred drugo svet. vojno deloval v različnih društvih, kot npr. v Borbi (Zgb) ter v Slov. društvu v Zgbu. Pomembno je njegovo delo preds. založ. sveta založbe Lipa v Kopru (1954-63). - Prve liter. poskuse zasledimo v šol. glasilih Gaj in Plamen, ki je izhajal v Marijanišču in ga je M. urejal (1921-22, 1922-23), pri njem pa je sodeloval tudi po maturi do 1924. Leta 1922 objavlja v zgb reviji Luč ter v Kosovelovi reviji Lepa Vida, nato pa tudi v vseh osrednjih slov. revijah: M, Križ na gori, DS, MP. V svojih novelah je najprej črpal motive iz prim. sveta, ki pa jih je oblikoval v simbolističnem stilu, ne brez sledi nove romantike (Primorske novele, MD 1930, *Bratje in sestre*, MD 1932). V tovrstnih delih ima ženska poseben položaj, saj je dvignjena iznad običajnega predmeta ljubezenskega čustva v vzvišeno, irealno, simbolično bitje, kakršno se kaže v novelah, ki so zbrane v zbirkah *Le hrepenenja* (Gor. 1937), *Oživelci obrazi* (Lj. 1943), *Zgodbe o lepih ženah* (Koper 1955), *Na bregovih srca* (Koper 1957). Istočasno se pojavljajo vse močnejši realistični elementi, ki so še posebej močni v delih z avtobiografsko vsebino, kakršne srečamo v »generacijskem romanu« iz zgb študentskega življenja *Gornje mesto* (1931, več ponatisov) ali v novelah iz vojaškega življenja, ki jih je kasneje zbral v zbirki *Graničarji* (1934), v novelah o življenju v partizanih (*Odmev korakov*, Koper 1953). V vseh teh delih pa se že zelo zgodaj kaže M-ov interes do psihičnih doživetij junakov. Vse bolj so ga privlačevali izjemni psihični procesi, kar prav gotovo ni brez zveze z njegovo zdravniško prakso. V tovrstnih delih se pogosto oddaljuje od realističnega psihologizi-

ranja in se poslužuje sodobnejših izraznih oblik. Najboljše tovrstne novele so zbrane v zbirki *Zaznamovani* (Lj. 1940), ki gotovo spada v vrh M-ega opusa. Poleg tega je treba upoštevati tudi M-ov smisel in občutljivost do socialnih krivic, ki jih je obdelal v vrsti svojih boljših del. - M. se je uveljavil tudi kot mladinski pisatelj, ki je ustvaril vrsto kvalitetnih del te vrste. V nekaterih delih je posegel po modernizirani umetni pravljici, ki obravnava s pravljичnimi rekviziti splošna etična vprašanja (*Brkonja Čeljustnik*, Lj. 1933 - več izdaj), ponekod pa v obliki pravljice seznanja mladega bralca s pojavi iz sodobnega življenja (*Čudovita pravljica o Vidu in labodu Belem ptiču*, Lj. 1937; *Racko in Lija*, Lj. 1943 - več izdaj; *O zlatem klasu, zlatem grozdu in biseru*, Mrb. 1955; *Povestice o punčki Maji*, Lj. 1957 - več izdaj). Mlademu junaku in tudi bralcu se je znal lepo približati in s svojo izvirnostjo je dosegel odlične vzgojne učinke, ne da bi zašel v moraliziranje.

Prim.: personalna mapa (arh. klinične bolnišnice za psihiatrijo Lj.-Polje); Z. Jan, Biografija B. Magajne, GorLtk 1979, 491; B. Magajna, *Življenje in sanje*, Koper 1965, ur. Fr. Vodnik, bibliografija Mar. Breclj; B. Magajna, *Izbrana mladinska beseda*, Lj. 1980, ur. in komentiral Z. Jan; EJ, Zgb 1962; Dizionario universale della letteratura contemporanea, Milano 1961; SBL II, 5; nekrologi ob smrti; jubilejni članki ob M-ovi petdesetletnici; kritike ob posameznih knjigah (gl. SBibl.); Jan. Kanoni sodelavci, Pota in cilji slov. psihiatrije nekoč in danes, v: Poslanstvo slov. zdravnika, Lj. 1965, 177; ZSS; Pogačnik-Zadravec; Slodnjak, Slovstvo; Božo Marinac, Dr. B. Magajna še živi med Kraševci, PrimN 30. mar. 1973; Slov. knjiž., CZ 1982, 209.

Jan

MAGAJNA France, strokovni in leposlovni pisatelj, r. 4. mar. 1895 v Gornjih Vremah, u. 17. sept. 1971 tam, brat pisatelja Bogomira (gl. čl.). Dva razr. osn. š. je obiskoval v Vremskem Britofu, nato je dvanajstleten odšel v Trst za trgovca, ker so imeli doma vaško trgovino. Po letu dni se je vrnil domov, kasneje pa je tri leta obiskoval kmet. š. na Grmu pri Novem mestu (1910-12), ki je bila organizirana v obliki petmesečnih tečajev. Osemnajstleten je emigriral v ZDA, kjer je ostal osem let (1913-22). Že prvo leto je bil več mesecev brezposeln in med tem časom ga je podpirala teta, nato je šest let delal v premogovniku, doživel rudniško nesrečo in bil celo za delo nesposoben; delal je tudi na farmah in v tovarnah. Ko je bil brez-

poseln, je začel dopisovati v razne emigrantske časnike, tako da je postal pitsburški dopisnik Sakserjevega Glasa naroda (1914) ter se kmalu uveljavil med vodilnimi amer. Slov., dopisoval v različne časnike, obenem pa se izpopolnil v fotografiranju. 1919 je izgubil službo v premo-govniku in postal v New Yorku korespondent v banki Franca Sakserja (Slovenec iz Lj.), vendar je že čez nekaj mesecev pričel delati v ured. svobodomiselnega časopisa Glas svobode, ki ga je kasneje tudi ur. in večkrat tudi skoraj v celoti pisal. V teh letih je pričel tudi prevajati iz angl. v slov.: J. Londona, R. Ingersola, T. Peineja, F. M. Voltaira, J. J. Rousseauja, E. Wallacea. Založba časopisa mu je nekaj prevodov izdala tudi v samostojnih publikacijah; 1926 mu je Finžgar objavil tudi enega prvih prevodov J. Londona pri nas - *Krištofa Dimača* (M 1926), ki je doživel več ponatisov. Po vrnitvi v domovino je objavil v E tudi prevod Curwoodovega *Črnega lovca* in Sutterjevo *Prekletstvo zlata*; v Družini serijo zgodb P. Kynceja. Po vrnitvi je prevzel domačo kmetijo ter poleg prevodov objavljati tudi vrsto izvornih člankov strok. vsebine (predvsem sadjarstvo). Sodeloval je v listih GospL, E, Družina, po letu 1930 pa v slov. časopisih, ki so izhajali v Jsli: SiV, K. Večina slednjih prispevkov je anonimnih ali s psevdonomi, ker je večkrat kritiziral faš. in razmere na Prim. Med drugo svet. vojno je sodeloval z OF, po osvoboditvi pa je nadaljeval z objavljanjem strok. člankov v PDK, SlovJ, PrimN, TT, SPor, GospV, Kmgl. Večkrat je posegel tudi v kmet. politiko, vseskozi pa je ostal na svoji kmetiji. Izdal je tudi knjigo *Skozi tuje sadovnjake* (Lj. 1954), v kateri je opisal skoraj 60 vrst tujega sadja, omenil pa še množico drugih. M. je vseskozi pisal tudi leposlovne prispevke, ki so domala vsi humoristični. Večina je obdelal ljudske anekdote in jim dal liter. obliko. S tovrstnimi prispevki je sodeloval v listu Čuk na palci, v Sigm, kjer je objavil povest *Vrti ljudje*, v BZPZ. Po drugi svet. vojni je bil sodelavec Pavlihe. Objavil je dve knjigi humoristične proze: *Zalostne zgodbe o veselih Kraševcih* (Koper 1952), *Samo za objokane ljudi* (Mrb. 1955, soavtor Dušan Mevlja).

Prim: kritike ob izidu posameznih del (gl. SBibl.); nekrologi ob smrti; Kmet in pisatelj (s sliko), Tov 15. jul. 1956, 793; Fr. Magajna šestdesetletnik (karikatura) PDK 8. mar. 1955; Jože Jerman, Kmet in pisatelj z iskro šegavosti, Delo 3. apr. 1970; Fr. Adamič, Fr. Magajna in

memoriam, NRazgl 5. nov. 1971, št. 21, 643; Slov. knjiž., CZ 1982, 209-10.

Jan

MAGANJA Mario (pišejo tudi **Magajna**), fotograf, fotoreporter, publicist, javni delavec, r. 12. okt. 1916 v Trstu Francu in Mariji Tence. Prva leta je preživel v Sv. Križu pri Trstu in hodil do 3. razr., do Gentilijeve š. reforme, v slov. osn. š. 1927 se je njegova družina preselila v Trst, kjer je M. končal nižjo sred. š. Fotografirati je začel že pri 16 letih, ko si je nabavil »staro škatlo«, kodak. V umetnost in tehniko fotografije ga je uvedel delovni kolega Majovski v trgovini in fotolaboratoriju Fotoradiottica na trgo Dalmazia v Trstu, kjer je M. delal 11 let, razen presledka, ko je bil vojak v južni It. Malo pred drugo svet. vojno in med njo je bil uslužben v glavni trž. bolnišnici, kjer je fotografiral važnejše operacije in na rentgenološkem odd. razvijal radiografije in rentgenske ploščice. Med vojno je sodeloval v celici OF trž. bolnišnice, ki je skrbelo za zdravila in obveze part. Od 1943 je sodeloval z OF tudi kot fotograf. Javno kariero je začel, ko je 1945 fotografiral prihod jsl. vojske v Trst. Na prigovarjanje Danila Turka (Joca) je nov. 1945 stopil v službo pri PDK in imel svoj laboratorij, najprej na Rusem mostu in od 1948 v sedanjih prostorih PDK pri Sv. Jakobu v Trstu, kjer ima tudi bogat arhiv s filmi od 1945. Hiter, iznajdljiv, ves predan delu, vedno in povsod prisoten, je gotovo glavni dokumentirani pričevalec nemirne trž. zgod. zadnjih štirih desetletij. V knjižni zbirki JKol 1983 je izšla njegova knjiga *Trst v črnobelem* s fotografijami o Trstu in Prl-morski v razdobju od 1945 do 1980. Nagrade in priznanja: maja 1983 mu je Društvo novinarjev Sje podelilo Tomšičevo nagrado za življenjsko delo; dec. 1976 mu je ZKPOS dala odličje svobode z zlatim listom za njegovo kult.-prosv. delo; jan. 1983 mu je združenje aktivistov osvobodilnega gibanja na trž. ozemlju podelilo v ime-nu SZDL Sje spominsko označko kot zaslužnemu aktivistu, ki je v času NOB deloval na trž. ozemlju. Odličje prijateljstva mu je 1980 dal dolinski občinski svet. 1982 mu je za kult. delo dala priznanje devinsko-nabrežinska občina. Ob odprtju KD v Gor. nov. 1982 mu je SKGZ podelila odličje boja in dela. Dobil je še druge nagrade in razna priznanja. M. je imel predvsem na Tržaškem številne fotografske razstave na različno tematiko, kakršno predstavljajo Kras, morje, navade in noše naših ljudi, velike in

majhne dogodke do verske tematike s cerkvami, cerkvicami in raznimi znamenji. Mnogo je potoval in potuje in je prikazal na številnih predavanjih v sliki in besedi lepote in posebnosti bližnjih in daljnih dežel, kar je tudi opisal v Dnevu, Tovarišu, zlasti v PDK, kamor piše tudi poročila o krajevnih kult. prireditvah. Želja po spoznavanju sveta ga je spravila tudi v nevarnosti, kakor tedaj, ko je fotografiral Londonderry ali se je v Turčiji zapletel v nemire med Grki in Turki zaradi Cipra. Razgibano je tudi njegovo javno življenje: bil je predsednik PD I. Cankar pri Sv. Jakobu v Trstu, odbornik Slov. kluba, odb. PDT in soustanovitelj Kraške hiše. Fotografije pošilja tudi v Delo, M(Trst), NL, PrimN, Vjesnik, Tovariša, Picc., Il Meridiano ter druge časopise in revije.

Prim.: Zgod. odsek NSKT; osebni podatki; PDK, Delo, NL, Gosp, KatG, Picc., Unità, Il Meridiano, MessV.

Har.

MAGERL Ivan, šolnik, r. 4. nov. 1880 v Trstu, u. 4. febr. 1932 na Jesenicah. Osn. in mešč. š. je dovršil v Krškem, učit. v Lj. (matura 1900, usposob. izpit za osn. š. 1902, za mešč. 1906). Učil je na enorazr. v Svibnem (1900-06), na mešč. v Krškem (do jan. 1919), kjer je poučeval franc. razen med vojno. Po vojni je bil dodeljen deški mešč. š. v Velikovcu, od okt. 1920 do smrti je bil ravn. na deš. in dekl. mešč. š. na Jesenicah. Uredil je *Zbirko prostih spisnih nalog* učencev krškega in litijskega okraja (Krško 1909). Z njimi je hotel pridobiti učitelje stare šole za racionalno postopanje v spisnem pouku. Za osn. šole je sestavil *Izbor učne snovi za zgod. pouk* (P 1919, 84-87). Po prvi svet. vojni se je trudil, da bi ustanovili čim več mešč. šol. Za posamezne predmete je sestavil učne načrte, začasne strok. učitelje je priporočal počitniške tečaje (UT 1919).

Prim.: Podatki po SBL II, 6.

Ur.

MAHKOTA Karel, učitelj, pevovodja, organizator, narodni delavec, r. 4. nov. 1883 v Lj., u. 28. avg. 1951 tam. Oče Anton, delavec, mati Ivana Vrhovnik, po moževi smrti hišna pomočnica. Učiteljske je obiskoval v Lj. in maturiral 1903. Učil je v Lj. 1903-04, v Velosovem pri Kranju 1904-06 in v Trziču na Gorenjskem 1906-08. Od 1908 do 1919 je učil na deški ljud. in mešč. šoli CMD v Trstu. V šol. letu 1911/12 je bil sprejet v drž. šolo v ul. Fontana, a je še naprej učil na CMD šoli. Med-

tem je poučeval tudi na privatni dvoletni trg. šoli. Kot pevovodja je začel M. delovati že 1900 v Lj., ko je vodil zbor železničarskega pev. društva Krilato kolo; od 1901-03 pev. društvo Ljubljana; 1906-08 zbor Bralnega društva v Trziču. V Trstu je v letih 1908-09 vodil Sokolski pev. zbor, ki ga je prevzel od V. Mirka. M. je bil glavni pobudnik za ustanovitev Pevskega in glasbenega društva v Trstu, podružnice lj. GM. Bil je odličen organizator in je bistveno pripomogel k razvoju slov. koncertnega življenja v Trstu. Od 24. okt. 1909 do poletja 1919 je vodil trž. ustanovo, ki so jo običajno imenovali GlasbM. Učil je teorijo in mladinsko petje, prirejal koncerte in produkcije glasbene šole. Vodil je zbor Pevskega društva, h kateremu je pristopil tudi Sokolski zbor. Po nekaterih virih (NA X/2, str. 24) je v ta zbor pristopil v sezoni 1912/13 tudi zbor Kolo, medtem ko se je Sokolski zbor istočasno osamosvojil (Zbori 1929/2, str. 12). Prvič je zbor Pevskega društva nastopil 12. mar. 1910 v trž. Narodnem domu. 1911 je imel zbor uspel koncert ob 50-letnici Slovenske čitalnice v Trstu. Zbor je sodeloval tudi z Dramatičnim društvom. Med vojno je zbor začasno utihnil, a je proti koncu vojne spet nastopil, med drugim ob veličastni proslavi Majniške deklaracije v nabito polnem gledališču Politeama Rossetti 30. maja 1918. Med vojno je M. večkrat nastopil z mladinskim zborom GlasbM, ki je obračal čisti dobiček svojih prireditev v korist revnih slov. otrok. Jeseni 1919 je M. odšel iz Trsta in učil v Borovljah na Koroškem (1919-20), kjer je bil preds. propagandnega odseka Narodnega sveta za Rož. Od 1921-22 je bil glavni tajn. Jugoslovanske matice v Lj. in vodil pisarno za zasedeno ozemlje. 1922 je postal tajn. GM in vodil njene koncertne turnee po Jslj 1922, na Češko in na Dunaj 1923, na Poljsko 1928 in v Francijo 1929. Bil je iniciator in organizator I. slov. glasb. festivala v Lj. 1932. Od 1923 je vodil pisarno uprave SNG v Lj. in 1938 organiziral gostovanje lj. O v Trstu. Po osvoboditvi je vodil lj. koncertno poslovalnico in priredil šesteto koncertov.

Prim.: Podatki hčere Angele Vadnal; Sv. Jakob 111, 112; Jelerčič, 102 pass.; Luč V, 61; Prosvetni zbornik 54 pass.; SBL II, 7; Šolska kronika CMD šole pri Sv. Jakobu, Odsek za zgod. pri NSKT; DP 1932 s sl.; Dr. F. Mikuletič, 50 let GlasbM v Trstu, JKol 1959; Smrt glasbenika K. M., PDK 31. avg. 1951 s sl.; K. M., SPor 30. avg. 1951 s sl.

ldt

MAHNIČ Anton, škof, doktor teologije, profesor, pisatelj, kritik in urednik, r. 14. sept. 1850 v Kobdilu (župnija Štanjel) na Krasu, u. 14. dec. 1920 v Zgbu. Oče Anton, kmet, mati Marija Jerič. Po osn. š. v Štanjelu je 1863 vstopil v gor. semenišče in 1871 končal gimn. z odlično opravljeno maturo. Še istega leta je vstopil v gor. bogoslovje. 30. avg. 1874 je bil posvečen v duhovnika in v zadnjem letu študija kot prezbiter prefekt. Nasl. leto je končal bogoslovje in postal prefekt v dijaškem semenišču v Gor. Hkrati se je vpisal na dunajsko U in bil 1881 promoviran za doktorja bogoslovja. Že 1880 je postal suplent za biblične vede v gor. bogoslovju, po doktoratu pa redni profesor. 1884 je prevzel ured. škof. lista *Folium Periodicum* (FP), v letih 1889-90 je pet mesecev urejal Sočo, jul. 1888 pa je začel izdajati revijo *Rimski Katolik* (RK). 1891 je postal ravn. semenišča, 22. nov. 1896 ga je cesar imenoval za škofa na Krku, 3. dec. je papež imenovanje potrdil, 7. febr. 1897 je v Gor. prejel škof. posvečenje, 27. mar. pa je bil na Krku ustoličen (Radić napačno 22. marca - str. 13 in 25. marca - str. 104). 1901 je organiziral prvo škofijsko sinodo na Krku, ki je rešila zapleteno uporabo glagolice v bogoslužju. Naslednje leto je ustanovil Staroslovansko akademijo in 1903 je začela izhajati Hrvatska straža (HS). 1911 je bila druga škof. sinoda na Krku. Med vojno je organiziral pomoč beguncem, po vojni pa je ugovarjal ital. okupacijskim oblastem, zato je bil leto dni konfiniran v It. Vrnil se je hudo bolan in umrl v nadškof. domu v Zgbu. M-ovo delo je izrazito razdeljena na dve razdobji: slovensko in hrvatsko. Če je prvo v znamenju idejnega razčiščevanja, potem je drugo veliko bolj praktično usmerjeno, čeprav se niti v hrv. prostoru ni odrekel idejni jasnosti, kar je seveda tudi tam povzročilo vrsto polemik. Prvo srečanje z literaturo je bilo omejeno v skromne razsežnosti razrednega lista Vrt, ki ga je s krogom sošolcev osnoval 1865 kot drugošolec, v javnosti pa se je prvič oglašil 1881 v Kresu s črtico *Kako je oče Kobencelj na Dunaj kraški sir nosil*. V FP je v letih od 1881 do 1889 objavil v dveh nizih 65 pisem o verskih in vzgojnih vprašanjih. Prva osebnost iz sveta slov. kulture, ki jo je zadela M-eva kritika, je bil Stritar. M. je z vso ostrino obsodil njegov pesimistični pogled na svet. Toda ta pisma in še drugi v latin. pisani članki so kljub aktualnosti pustili slov. javnost povsem neprizadeto. Stritar je npr.

komaj vedel, da ga je M. kritiziral. Prelomnico v odzivnosti slov. javnosti pomeni *Dvanajst večerov*, ki jih je objavil v S od 7. nov. do 31. dec. 1884. Ta niz člankov (v obliki pogovorov) na neki način obsega ves M-ov umetnostni pogled na svet. Odločno je nastopil proti skepticizmu v umetnosti, proti maličenju načel v imenu umetnosti, proti lažnemu larpurlartizmu. Kot alternativo je razvil svojo zamisel metafizične trojice (resnično-lepo-dobro). Nič ne more biti dobro, kar ni resnično, nič ni lepo, kar ni resnično in dobro. V jedru člankov je bila obsodba Prešernove ljubezenske poezije ter odklonitev Stritarjevega svetožalja, češ da izhaja iz Schopenhauerjeve protikrščanske filozofije. V *Dodatku* je dokazoval, koliko je pesimistična filoz. vplivala na sodobno slov. slovstvo. Ustavil se je v prvi vrsti ob Gregorčičevih pesmih Človeka nikar, O nevihti in Ujetega ptiča tožba. Te pesmi naj bi bile po svojih miselnih izhodiščih zelo blizu panteizmu, zmote pa naj bi Gregorčič nehote povzel po Stritarju, »ker se zdi nemogoče, da bi katolišk duhoven vede in hote vpadljal v svojih proizvodnih nazore, kateri v bistvu vničijo krščansko vero« (S 1884, št. 297). Dogodki, ki so sledili M-evi kritiki, so posebno poglavje v naši kult. zgod. in pričajo o življenju majhnega naroda, kjer dobi vsak posamezni glas svoj odmev in se odmevi množe in ponavljajo tako rekoč sami iz sebe ter ustvarjajo glasen prepir in splošen boj (F. Koblar, Simon Gregorčič, 122). V S je H. Zorn prvi nastopil v obrambo Gregorčiča, oglasil se je tudi pesnik sam, toda M. je v 2. in 3. Dodatku vztrajal pri svojih trditvah. Stritarjev odgovor v LZ (1885). M. mu ni več odgovarjal, morda zaradi tega, ker je v istem času za S pisal podlistek *Zadnji samotar*, ostro satiro na jožefinizem in prostozidarstvo. Pač pa je polemiko s Stritarjem sklenil v RK, ki ga je začel izdajati 1888 (osem letnikov do 1896). Med Slov. se je takrat že začela polarizacija in čutil je potrebo po načelni reviji. Neposredni povod je bilo žaljivo pisanje SN o Cerkvi in papežu. M. je s Stritarjem opravil že v prvem letniku RK (I, 242 sl.). Očital mu je potvarjanje in prenarejanje, edina pristna poteza, ki jo je našel na njem, je bil liberalizem. Le-tega je potem iskal še pri drugih slov. literatih; Trdinu (I, 425), Aškercu (I, 428; II, 231), Jurčiču (II, 240), Tavčarju (II, 369; III, 44) in Levstiku (V, 103). Nasplošno obsoja »slovstveno malikovanje« in piše načelne razprave o este-

tiki. Forma je zanj drugotnega pomena. »Prvo, na kar moramo gledati pri pesnikih in pisateljih, je misel, načelo, ne oblika, ker duh ne živi v besedi, v frazi, temveč v resnici. Pesnike, romanopisce, umetnike, moramo pozivati pred sodni stol krščanskih idej, obstanejo naj tu — potem šele ocenjamo, hvalimo njih obliko; ako pa ne obstanejo, obsodimo jih brez milosti — lažnivci so, krivi preroki; del njih nikar ne hvalimo, nikar ne priporočajmo! Nam ne imponuje oblika, ampak resnica, ki se izraža v pravih načelih« (RK VII, 93). Zlasti napad na Gregorčiča je pomenil veliko delitev duhov, ki je iz leposlovja odmevala tudi v filoz. in politiko. Pojavljale so se zaupnice enemu in drugemu. Sprave med obema ni bilo, čeprav je M. nekajkrat ponudil roko in tudi (edini) dokaj pozitivno ocenil naslednje zvezke Gregorčičevih poezij. Z RK je M. skušal posegati na idejno področje. V uvodniku v prvo številko RK je zapisal: »Naš list naj služi razodeti resnici.« S tem je na neki način postavil svoj program posegov v svet idej. Razodeti resnici hoče služiti na različne načine. M. je večkrat poudarjal, da hoče razodeto resnico v slov. ljudstvu braniti proti tistim, ki jo v javnosti bodisi kot politiki bodisi kot umetniki potvarjajo, in proti tistim, ki jo odrivajo in zatemnjujejo; to so po njegovem ljudje, ki so ali vsaj hočejo biti v svojem zasebnem življenju katoličani, v javnem življenju pa te svoje odločitve ne izvajajo. Vsaj v začetku je RK pisal v glavnem sam, pozneje pa se je krog sodelavcev razširil. Razširilo pa se je tudi področje, ki ga je s svojo revijo skušal zajeti. Načelnost, to je dominantna njegovih razprav (Ušeničnik). Prepričan je, da so korenine zla v nejasnem razumevanju stvari, zato mora biti jasna in dosledna misel vodnica svobodnega hotenja in delovanja. Brez načel se življenje spremeni v kaos. Zgodovina je torej boj idej. Filozofski resnici pa je najbližji metafizični idealizem, ki izhaja iz objektivne veljavnosti idej. V krščanstvu pa najde metafizični idealizem svojo najpopolnejšo uresničitev. (Prim.: *Več luči ali nekoliko poglavij o idealizmu.*) Zanikanje krščanskega idealizma pomeni spoznavni idealizem (taji objektivno veljavnost idej), materializem (odreka vrednost duhovnemu), naturalizem (imenuje ga tudi humanizem — zanika odvisnost stvarnega od nadnaravnega) in končno liberalizem (zagovarja neodvisnost človeka od Boga), ki mu je pomenil najhujšega nasprotni-

ka. »Jaz, prijatelj, prisegam na zastavo katoliškega načela, na vse strani, brez vsake zveze, brez vsakega premirja z liberalci« (RK II, 2. št. platnice). Istega leta je zapisal še odločneje: »Ne preostaja nam torej drugega nego ločiti se od liberalcev ter postaviti se na čisto katoliško stališče«, kajti »povsem nemogoče je, da bi združeno narod ljubili in mu služili tisti, katerih nazori o Bogu, človeku, katerih verska načela si nasprotujejo ali celo izključujejo. Nemogoče je, da bi verni katoličani z liberalci sveto služili domovini. Kaj torej ostane nam katoličanom? Ločiti se od liberalcev« (*Vera in ljubezen* v RK II). S tem je M. dejansko že stopil v svet politike, čeprav vanjo dejansko ni nikoli posegal, razen v času, ko je urejal Sočo. Takrat je v 13 poglavjih napisal sarkastični polit. feljton *Krvavo stegno*. Pozneje je puščal politiko ob strani, dokler ni začel že v prvih letnikih RK pisati o potrebnosti vsesloven. katol. shoda, ki naj bi idejno in polit. združil vse Slov. pod zastavo katol. načela (RK I, 565 sl.). Katol. shod v Lj., na katerem je imel M. slavnostni govor, je večino teh idej vzel v svoj program. Po shodu je začel delati za ustanovitev Leonove družbe. Občni zbor Leonove družbe 19. nov. 1896 je bilo tudi njegovo zadnje dejanje med Slovenci. - Začetki M-vega hrv. obdobja v mnogočem spominjajo na njegove posege v javnost v Sji. 1903 je ustanovil Hrvatsko stražo (HS, ur. Ante Alfirević); v začetku je glavnino člankov napisal sam. Najprej je spet posegel v hrv. leposlovje. Kritično je ocenil nekatere ustvarjalce, med njimi Trsića-Pavičića in Kranjčevića (HS I in II). Med Slov. ni uspel pri mladini. Ko je v RK uvedel prilogo za mlade, so revijo v večini takratnih sred. šol prepovedali, zato se je zadovoljil z občasnimi pismi bogoslovcem. HS je začela že 1904 prinašati posebno dijaško prilogo. Važnejše od pisanja pa je bilo ustanavljanje akademskih društev: Hrvatska (Dunaj 1903), Domagoj (Zgb 1907), Preporod (Gradec 1908), Kačić (Innsbruck 1912) in Antunović (Budimpešta 1914). 1905 je začel izdajati Luč, glasilo hrv. katol. mladine (pozneje Zora-Luč). V Sji je M. označeval ideološki radikalizem, na Hrv. pa tudi življenjskega. Nabožni in asketični listi SS. Eucharistia (1901-11), Svećenička zajednica (1912-17) skupaj s pastirskimi pismi predstavljajo skupek spodbudnih besedil zlasti duhovnikom. Vernikom so namenjene njegove poslanice v dijaških glasilih. Za ljudi je ustanovil list Pučki prijatelj,

s pomočjo dr. Janeza Ev. Kreka pa je pripravljel tečaje združništva in splošnega izobraževanja. Po letu 1900 so začeli It. ob vsestranski podpori osrednje dunajske vlade izrivati slov. in hrv. jezik iz šol. M. se je odločno boril za pravice hrv. jezika in je celo zagrozil z izobčenjem tistim učiteljem, ki bi poučevali verouk v it. namesto iz šol izgnanih hrv. duhovnikov. Odločno je branil tudi uporabo staroslovan. jezika v bogoslužju. V času njegovega prihoda na Krk je veljala tudi bula Benedikta XIV. Ex pastoraliumunere (1754), ki je dovoljevala uporabo staroslovan. jezika v bogoslužju, »kjer je to v navadi« (ubi viget). Ni pa bil dovoljen živ narodni jezik niti latin. transkripcije glagolskih knjig. Glagoljaški duhovniki na Krku so bili prepričani, da so M. poslali z namenom, da bi zatrl glagoljaštvo. Res je dolgo študiral cerkvene predpise, ko pa je spoznal, da je staroslovan. jezik v bogoslužju upravičen, ga je z vsemi silami podprl. 1902 je ustanovil Staroslovansko akademijo. Zanj in za druge časopise je postavil tudi tiskarno Kurykto (po starem imenu za otok Krk). K sodelovanju je pritegnil mladega češkega duhovnika Josipa Vajsa, ki je bil slavist in odličen poznavalec glagolice. It. tega seveda niso gledali s prijaznimi očmi in so se pritoževali beneškemu patriarhu ali naravnost v Rim. Zlasti v sev. It. so ga lokalni časopisi razglasili za zakletega sovražnika vsega ital. M. je vztrajno (tudi s pomočja sodišč) zahteval objavljanje popravkov krivičnih napadov. Zagovarjati se je moral tudi v Rimu, vendar je ostal pri svojem. Med prvo svet. vojno je pokazal vso svojo človeško veličino. Svoje premoženje je dal na voljo beguncem, skrčil na minimum izdajateljsko dejavnost in se ves posvetil lajšanju posledic vojne. Nemudoma je podpisal majsko deklaracijo in dunajska vlada mu je zagrozila z zaporom, toda vojne je bilo prej konec. Ko je It. zasedla jadranske otoke, je 31. dec. 1918 poslal pariški mirovni konferenci daljšo spomenico. V njej je protestiral proti krivicam, ki jih morajo s strani it. zasedbenih oblasti trpeti njegovi duhovniki in verniki. Zavzel se je tudi, naj bi Dalmacija in otoke dobila nova državna tvorba Srbov, Hrvatov in Slovencev. 3. jan. 1919 je pismeno protestiral pri viceadmiralu Cagniju, ker so se it. vojaške oblasti vmešavale v cerkv. zadeve. Posledice je hitro občutil. Arditi so mu razbili tiskarno, njega pa so It. zvijačno prepeljali v enoletno konfinacijo blizu Rima. Domov se je

vrnil hudo bolan in odšel v Zagreb umret. Nameraval je še izdati izbor svojih spisov pod naslovom *Na raskršću dvaju doba*, a izida ni dočakal (1924). Malo pred smrtjo je še napisal duhovno oporoko hrv. in slov. dijaštvu. M-eva metoda je bila predmet številnih razprav in polemik (prim.: Srebrnič, Koblar, Ušeničnik). Danes je jasno, da je s svojimi zahtevami pretiraval in da bi verjetno dosegel večji uspeh, ko bi spremenil način. Za razumevanje njegovega nastopa je treba poznati nekaj dejstev. M. noče biti estet niti umetnostni kritik, temveč hoče prav vsa področja človekove ustvarjalnosti presojati v luči razodete resnice. Bil je človek idej. »Za idejo sem pripravljen to uro pokopati vse in jutri od gladu umreti, ako ji morem s tem bolj služiti,« je odločno povedal. Priznati pa je treba, da je tolikokrat ponavljano načelo o nedotakljivosti osebe (»Kar se tiče osebnosti, mi se z osebami nikdar ne pečamo, nego vkolikor je potrebno, da pripomoremo resnici do zmage. Naj nam kdo pokaže, da smo kje osebo napadli zaradi osebe?«) tudi prekoračil, dasi je treba poudariti, da spet zaradi idej in ne osebnega nasprotovanja. »Tiste, ki se trudijo naša načela dejansko uporabljati, podpiramo, in vse, kateri se temu protivijo, zavračamo, ponižamo in uničimo« (RK III, 357). M-ev slog je bil izredno oster, jedek, poln krepkih izrazov. Mojrsko je obvladal različne publicistične žanre od resnih komentarjev, esejev, humoresk do ostrih satiričnih zapisov. Če ta njegov slog presojava z današnje perspektive, se nam zdi nesprejemljiv. Izstopal pa je celo v svojem času, zato so ga nekateri (Zorn, Pavlica) pregovarjali, naj ga spremeni. Posebej kadar je pisal proti liberalcem in framasonom, je bil najbolj oster. M. je bil izrazito filozofsko usmerjen duh, neoporečnega poštenja, zato je povsod in za vsako ceno iskal idejno jasnost. Spoštoval je odkrito in načelno nasprotovanje in je nekajkrat poudaril, da mu je neprimerno ljubši radikalni nasprotnik Cerkve, ki svoja načela odkrito izpoveduje in se po njih ravna, kakor pa hinavska neznačajnost, ki enkrat izpoveduje svojo vernost in pobožnost, drugič pa isto vernost in pobožnost zasmehuje. In tako je vrednotil liberalce svojega časa, zlasti »katoliške liberalce«. Intuitivnost njegove logike je v liberalizmu videla »duševno smrt, nihilizem, evangelij sprave med Bogom in hudičem, kjer imata oba enake pravice in hudič nasproti Bogu še prosto roko«.

Nenavadno močno je na M. vplivala sicer drobna in nepomembna knjižica španskega integralista Felixa Sardaja y Salvanyja *El liberalismo es pecado* (Barcelona 1884, nem. prevod 1889). Ločitev duhov je M. postavljaj kot svojo prednostno nalogo. Ze kot škof na Krku je zapisal, da je med Slov. prišlo vsaj do tega, da so se razjasnili pojmi. Če je razjasnitev pojmov pogoj za dialog, je treba priznati, da M. ni nikoli naredil naslednjega koraka. Tudi katol. shodu v Lj. (30. in 31. avg. 1892) je postavljaj za cilj ločitev duhov, sadovi shoda pa so njegova pričakovanja presegle (prim.: J. Pavlica v RK V, 143). M. se vseskozi drži ugotovitev, da je on povzročitelj ločitve duhov na Slov., vendar to ne drži. Začela se je pred njim v vsej ostrini. Sredi druge polovice 19. stol. se je spremenila v slogaštvo, ki ni imelo zdravih temeljev. V to »gnilo in strahopetno slogaško ozračje« (Levstik) je »prihrula nevihta s Krasa« (Gregorčič). Tako je s prav pesniško intuicijo opredelil nalogo, ki jo je izpolnil M. s svojim nastopom. Nevihta pusti za seboj ruševine, ozračje, ki je prej dušilo vsak polet, pa le razčisti. Ločitve duhov torej ni začel M., temveč je le brezobzirno razkrinkal že izvršeno dejstvo. Ko se je pozneje ločitev duhov obnavljajala, se je vedno v M-evem imenu in z njegovo silovitostjo. Tragika pa ni v tem, da je prišlo do ločitve duhov, saj so svetovnonazorske in ideološke razlike nekaj, kar je moral prinesiti novi vek, da bi mogel človek prerasti kolektivno zavest in kulturo sred. veka ter zgraditi novo, v kateri bo več prostora za neponovljivost in enkratnost vsakega človeka. Tragika slov. razmer M-eve dobe in tudi razdobjaj za njim je bila v tem, da ločitev duhov skoraj vedno hkrati pomeni sovražno ali celo napadalno ločitev oseb, ločitev članov istega naroda med seboj. Prav zaradi tega tudi M-eva ločitev duhov ni privedla do zrelega in rodovitnega pluralizma idej in oblik. Čeprav je bila v M-evem času potrebna, je sčasoma postajala cokla v razvoju in uveljavljanju slov. naroda.

Prim.: S, FP, RK, HS ter M-eve knjige: Dva najst večerov, Gor. 1887; Več luči (uredil A. Ušeničnik), Lj. 1912; Katolički svečenik (uredil A. Alfrevič), Split 1938; Čas XV (1921); A. Toljanič, Antun Mahnič biskup krčki, Rijeka 1970; I. Radič, Antun Mahnič, Slavonska Požega 1940; D. Klemenčič, La teologia delle realtà terrestri nella vita e nell'opera del vescovo Antonio Mahnič (1850-1920), Rim 1971; A. Ušeničnik, SBL II, 7 sl.; F. Koblar, Simon Gregorčič, Lj. 1962; J.

Pirc, A. Ušeničnik in znamenja časov - katoliško gibanje na Slovenskem od konca 19. do srede 20. stol., Rim 1982; F. Jesenovec, Anton Mahnič v: Čas XXX (1935) 91-94; P. Strčić, Otok Krk 1918, Rijeka 1968.

Klemenčič

MAHNIČ Lado, višji komercialist, r. 30. maja 1924 v Povirju pri Sežani, živi v Sežani. Oče Jakob, mali kmet, mati Marija Benčina. Osn. š. Povir, vajeniška š. Dutovlje, politična š. (6-mesečna) v Lj. 1950, priznana višja komercialna izobrazba 1953. Trgovski pomočnik v trgovini v Dutovljah 1937-43, potem pri partizanih komandir čete (dvakrat ranjen, invalid). 1947 je bil tajn. KLO Povir; 1947-48 je delal pri poslovni zvezi Naproza v Sežani; 1948-50 organizac. sekretar okraj. komit. ZKS Sežana; 1950-51 načelnik kadrovske komisije pri oblastnem komit. ZKS v Postojni; 1951-53 organizac. sekretar okraj. komit. ZKS v Sežani; 1953-58 dir. grosističnega podjetja Preskrba v Sežani; 1958-62 preds. občine Sežana; 1962-64 sekretar občin. komit. ZKS Sežana; 1964-70 generalni dir. izvoznouvoz. podj. Jadran v Sežani. Vmes je bil repub. poslanec (1963-67), član OKL Sežana in Koper, podpreds. občin. konference SZDL, preds. občin. odb. vodne skupnosti, preds. izvrš. odb. komunalne banke itd. Rezervni kapetan I. razr. Odlikovan je bil z Redom zasluge za narod III. stopnje (1946); Redom za hrabrost (1950); Redom repub. z bronastim vencem (1961); Redom za vojne zasluge s srebrnim vencem (1961).

Prim.: Osebni podatki; Kojeko 2, 585.

Jem.

MAHNIČ Marino-Istran, slikar in oblikovalec, r. 13. sept. 1941 v Koprju. Oče Valentin (doma iz Raven), mati Antonija (doma iz Roje). V otroštvu je živel v Ravnu, nato so se z družino večkrat preselili, sedaj živi in dela v Seči. Po osn. š. v različnih krajih se je 1957 vpisal na šolo za umetno obrt v Lj., ki jo je dokončal 1961. Po treh letih študija arhitekture na lj. U se je vpisal na Pedagoško akad., kjer je 1964 absolviraj skupini likovni pouk in angleški jezik, zaključni izpit pa je opravil deset let kasneje. 1964 se je zaposlil kot oblikovalec in razvijalec embalaže v Mehanotehniko v Izoli, od 1965 do 1976 pa je poučeval na osn. š. Sečovlje. Kot oblikovalec se je ukvarjal do 1980, ko je bil zaposlen v Hotelih Berardin, sedaj pa opravlja naloge sekretarja OK SZDL Piran. Ukvarja se z grafičnim oblikovanjem, s stripom in s slikarstvom, kjer iz-

stopajo trije poglavitni opusi, ki jih lahko označimo kot: protestni, stare piranske soline, človek-narava-človek, oprti na surrealistična izhodišča z rahlim ljudskoromantičnim prizvokom. Večkrat je sodeloval na ex-tempore v Piranu, kjer je prejel tudi diplomu, pa tudi na Dolenjski slikarski koloniji Novoteks v Novem mestu 1979. Samostojno je razstavljal: Koper 1969; Portorož 1970; Krško 1973; Piran 1973; Nova Gorica 1974; Črnomlj 1974; Škofja Loka 1974; Lj. 1975; Jesenice 1975. Skupinsko je razstavljal v Kopru 1969, 1970, 1971, 1972; Piran 1972; Ilirska Bistrica 1972; Subotica 1972; Bgd 1972; Novo mesto 1979.

Prim.: Osebni podatki; Sattler Miran, Marino Mahnič, Dnevnik 27. jun. 1971; Igor Guzelj, Slikarstvo s priokusom dialektike, Glas 30. avg. 1974; F. Zalar, Marino Mahnič-Istran na loškem gradu, Dnevnik 3. sept. 1974; J. Mesesnel, Prostor in snov, Delo 18. sept. 1973; A. Pavlovec, uvod v katal. osebne razstave, Galerija Meblo, Nova Gorica 1974.

Nsn.

MAHNIČ Rihard, upravno-pravni strokovnjak, r. 5. febr. 1855 v Kanalu, u. 9. jan. 1924 v Ibsa/Donau. Oče Franc, veleposestnik in oskrbnik posestev knezov Blacas. Obiskoval gimn. v Gor. (1868-76), pravo na Dunaju in v Gradcu (1876-80), nakar je stopil v državno službo pri namestništvu v Trstu (22. mar. 1880). Potem je služboval pri okraj. glavarstvih v Gradišču, Lošinju in Tolminu (1883-90) in se sept. 1890 kot komisar vrnil k namestništvu v Trst. Tu je ostal do avg. 1894, nato pa je bil tajn. pristav (1895) in dvorni tajn. (1897) pri upravnem sodišču na Dunaju (1894-99) in svetnik pri namestništvu v Zadru (1899-1903). 10. maja 1903 je bil imenovan za dvornega svetnika in poklican nazaj k upravnemu sodišču na Dunaj, kjer je služboval do upokojitve (28. nov. 1915) in dobil naslov senatnega preds. Bil je zelo cenjen kot eden najboljših upravnih sodnikov in večkrat odlikovan. S svojimi strokovnimi prispevki je sodeloval v sodobnih avstr. pravnih revijah. Nekaj let pred smrtjo se mu je pomračil um.

Prim.: R. Andrejka, Pol stoletja društva »Pravnik«, Lj. 1939, 100-01.

Lc.

MAHNIČ Rudl, aktivist OF in part. borec, narodni heroj, r. 6. nov. 1917 v Rojanu (Trst) v delavski družini, u. 19. nov. 1973 v Topolovem. 1919 je družina emigrirala v Lj. Tu se je šolal. Zaključil je mešč. š. in nato trg. akademijo. Medtem ko je bil zaposlen v tovarni »Merima« v Kruševcu, je izredno študiral na Visoki ko-

mercialni š. v Zgbu. Po razpadu jsl. vojske se je vrnil v Lj. in se aktivno povezal z OF in s part. enotami v Lipoglavu. V NOV je odšel maja 1942. Med veliko it. ofenzivo je bil dodeljen dr. Alešu Beblerju in z njim je odšel na Primorsko. Postal je sekretar okraj. komiteja KPS za južno Prim. Po kapitulaciji It. je odšel v Beneško Slov. Za tem je postal komisar 30. divizije in sodeloval v njenih bojih v Beneški Slov., kjer je padel. Njegove posmrtno ostanke so prenesli v Sežano. Za narodnega heroja je bil razglašen 1951. Njegovo ilegalno ime je bilo Rudo Brkinc.

Prim.: Zgodov. arhiv CK ZKS Lj.; Narodni heroji Jugoslavije, Bgd 1975; Leto borb ob Soči, 1944, 54. Plah.

MAHORČIČ Franjo, metalurg, r. 23. nov. 1911 v Sežani, u. 13. mar. 1975 v Ravnah na Koroškem. Oče Franc, gostilničar, mati Ana Perhavec. Osn. š. obiskoval v Divači, dokončal v Lj., kjer je obiskoval tudi gimn., maturiral pa v Subotici (1930). 1936 je na lj. U diplomiral za inž. kemije. Služboval je najprej v mrb. usnjarni Preund, nato je prišel mar. 1938 v Thurnovo jeklaro v Guštanj (danes Ravne na Koroškem). Tu je bil najprej obratovodja v martinarni, nato v livarni, strokovno se je izpopolnjeval v jeklarni Böhler v Kapfenbergu. Konec avg. 1944 je odšel v partizane, potem ko je že od začetka 1943 deloval v OF. Kot partizan je polit. deloval predvsem na Koroškem. Konec maja 1945 ga je ministrstvo za industrijo in rudarstvo LRS postavilo za svojega delegata v ravenski železarni, 16. febr. 1946 je postal njen tehnični direktor, to funkcijo je ohranil vse do smrti. Pod njegovim vodstvom se je ravenska železarna razvila v sodobno elektrojeklaro s specializiranim programom na področju legiranih jekel. M. je bil vodilni jsl. strokovnjak za jekleno litino, uvedel je serijsko litje tankostenskih ulitkov in raziskoval domače surovine in veziva za kaluparske peske. Na področju jeklarstva je uvedel dva bistvena postopka: izdelavo legiranih jekel po krom-redukcijskem postopku in žilavenje jekla v jeklarskih pečeh s kisikom namesto z železovo rudo. Mitja Sipek je njegovo delo v nekrologu (Koroški fužinar) označil z besedami: »Ne samo, da je vsaka opeka v tovarniških stavbah povezana z njegovim imenom, vsak stroj je bil zamišljen po njegovih načrtih, vsaka tona jekla, ki je bila poslana v svet, je nosila njegovo delo in pohvale in graje so bile nanj naslovljene.« Za življenjsko delo je prejel Krai-

gherjevo nagrado (1975), bil je član raznih jsl. železarskih poslovnih organov. Na Ravnah se je izkazal tudi kot organizator športa, zlasti plavanja.

Prim.: Podatki ž. urada Sežana, M-ega brata Evgena iz Divače in Delavskega muzeja na Ravnah; Delo 7. jan. 1975 (s sl.); Delo 17. mar. 1975; Gosp 11. apr. 1975; M. Šipek, Koroški železar 25/1975, št. 2, 32; Mesečno glasilo ravnenskih železarjev 12/1975, št. 4, 23.

B. Mar.

MAHORČIČ Rajmund (Frančišek, Karel), gor. deželni poslanec, r. 28. jun. 1840 v Brežcu pri Divači, u. 25. jan. 1895 v Sežani. Oče Franc, mati Amalija Polajn. Bil je eden izmed prvih slov. narodnih buditeljev na Krasu. 8. sept. 1862 se je udeležil prve večje slov. kult. in polit. prireditve na današnjem Prim., na gradu Zemono pri Vipavi. V gor. deželni zbor je bil v kmečki kuriji sodnih okrajev Sežana in Komen izvoljen 1876, 1883 in 1889. Hodil je samosvoja pota, ki niso bila vselej naravnana s težnjami slov. polit. vodstva iz Gor. Med njegovimi neposrečnimi odločitvami je tudi imenovanje trž. namestnika barona de Pretisa za sežanskega častnega občana prav takrat, ko je bila v sedem šol na Krasu uvedena nem. Bil je večletni sežanski župan, član okrajnega š. sveta in član drugih komisij. V gor. deželnem zboru je kot nam. preds. peticijskega odbora večkrat nastopil, prav tako pa tudi samostojno z interpelacijami v korist gosp. problematike slov. podeželja v gor.-gradiščanski deželi. Za kandidata na volitvah 1876 in 1889 ga je postavilo gor. slov. polit. društvo Sloga. 1883 pa se je na Gor. pri volitvah vmešala trž. Edinost, kar so tedaj razumeli tudi kot intervencijo drž. oblasti. M. je na volitvah zmagal, vendar ne kot kandidat Sloge. Ob njegovi smrti so trg pred cerkvijo v Sežani imenovali kot Rajmundov.

Prim.: Soča 1. febr. 1895, št. 5; Gabršček I, 68, 201, 227, 229, 233, 258-59; 370; V. Melik, Volitve na Slovenskem 1861-1918, Lj. 1965, 376; podatki župn. urada iz Sežane; Pertrattazioni... della dieta provinciale della contea principesca di Gorizia e Gradisca.

B. Mar.

MAJER Borls, filozof, družbenopolitični delavec, r. 15. febr. 1919 na Colu (obč. Ajdovščina), živi v Lj. Oče Valerijan, poštni uradnik, mati Ana Rovan. Maturo je opravil na Poljanski gimn. v Lj., prav tam na U študiral slavistiko s slov. jezikom kot glavnim predmetom. Po okupaciji It. se je vključil v delo OF. Konec jun. 1942 je

bil odpeljan v taborišče Gonars, nato v Treviso. Po povratku domov je nadaljeval polit. delo kot sekretar rajon. komit. SKOJ Moste v Lj., febr. 1944 je odšel v partizane. Po osvoboditvi je bil ur. pri Cankarjevi založbi v Lj. za marksistično in filoz. literaturo; takrat je tudi prevajal, npr.: Lenin, *Nova ekonomska polit. in social. graditev*, Lj. 1947; Marx, *Razredni boji v Franciji*, Lj. 1950. Med 1952-59 je na klas. in Poljanski gimn. ter na učit. v Lj. deloval kot prof. filoz. 1959 je postal honor. strok. sodel. na Fil. fak. U v Lj. za metodiko filoz. predmetov, 1960 pa višji predavatelj za predmet dialektični materializem; z manjšimi presledki je bil do 1970 predstojnik odd. za filoz. Fil. fak. Leta 1968 je branil doktorsko disertacijo *Med znanostjo in filozofijo* (še isto leto je bila objavljena v knjigi, za knjigo je 1969 prejel nagrado Sklada B. Kidriča). Okt. 1968 je bil izvoljen za izred. prof., dec. 1972 pa za rednega prof. Fil. fak. SAZU ga je 1975 izvolila za dopisnega, 24. apr. 1981 pa je postal njen redni član. Poleg obvez na U je M. opravljal vrsto drugih nalog. 1958 je bil izvoljen za preds. filoz. in sociološkega društva LRS, 1959 je postal član uprave Sociološkega inštituta v Lj., v okviru katerega je vodil odd. za filoz., opravljal zanj raziskovalne naloge in bil 1965 izvoljen za preds. njegovega sveta. 1960 in 1964 izvoljen za člana znan. sveta Inšt. za družbene vede v Bgdu. 1972 je bil imenovan za predstojnika Marksističnega centra pri CK ZKS in je to funkcijo od 1. avg. 1973 opravljal profesionalno ter bil na Fil. fak. pogodbeni redni prof. Od ustanovitve dalje je bil član ur. revije TiP (1964) in Anthropos (1969). Udeležil se je različnih simpozijev in posvetovanj, npr. Lj. 1963, Vrnjačka Banja 1964, Bgd 1975, Kumrovec 1977, Titograd 1978, Lj. 1979, 1980, Bohinj 1980, Škofja Loka 1980. Bil je član komisije za filoz. vede pri Prešernovem skladu ter član komisije za š. učbenike pri repub. svetu za š., deloval je pri upravnem odb. Sklada B. Kidriča, v upravnem odb. Enciklopedije Jsl. za Slov. itd. Visoke funkcije je imel tudi kot družbenopolit. delavec. Bil je član univ. komiteja ZKS U v Lj., na 8. kongresu ZKJ (1964) je bil izvoljen za člana CK ZKJ (ponovno član od 1976), na 7. kongresu ZKS (1974) je bil izvoljen za člana CK in za člana predsedstva CK ZKS. Isti funkciji je ohranil tudi po 8. kongresu ZKS (1978). Pri CK ZKS je vodil komisijo za idejna vprašanja v kulturi ter komisijo za idejno delo, znanost in

kulturo, vzgojo in izobraževanje. Podobne naloge je v zvezi z znanostjo, vzgojo in izobraževanjem opravljal tudi pri RK SZDL, bil je član sveta Jsl. centra za teorijo in prakso samoupravljanja v Lj. in pri SAZU vodil in organiziral Inštitut za marksistične študije. Čeravno se je M. spočetka svojega znan. in predavateljskega dela posvečal predvsem dialektičnemu materializmu, pa je kasneje preučeval tudi druge idejne tokove. Njegovo poglavitno delo *Med znanostjo in metafiziko*, ki nosi v objavi podnaslov *Razvoj koncepcij predmeta in funkcije filozofije v post-heglovski meščanski filozofiji*, je soočanje pozitivizma in eksistencializma z marksizmom. Poleg številnih razprav in člankov (TiP, Anthropos) se tako M. raziskovalno zanimanje kaže tudi v knjigi *Strukturalizem (poizkus filozofske kritike)* (Lj. 1971, 1978²; srb. izdaja Bgd 1976); v knjigi se je kot marksist lotil obravnave strukturalizma. Samostojno je izdal še učbenika *Osnove dialektičnega materializma* (Lj. 1975) in *Dialektični materializem* (Lj. 1976) ter *Pomen in smisel Marxovega pojmovanja materializma* (RSAZU 1977; srb. izdaja Bgd 1977). Njegove razprave in članke je mogoče porazdeliti na dve osnovni skupini. V prvo zvrstimo objave, posvečene filoz. vprašanjem, predvsem marksizmu, v drugo pa polit. razprave, v katerih se je soočal z jsl. stvarnostjo (npr. vloga ZK v jsl. samoupravnem sistemu, označevanje birokratizma, marksizem v sodobni slov. kulturi, socialna diferenciacija, samoupravljanje v kulturi itd.). Kot družbenopolit. delavec se je udeleževal kongresov jsl. in slov. komunistov in na njih nastopal z referati in diskusijo, aktivno tudi drugih javnih manifestacij polit. in kult. naravnosti. M-ovo znanstveno delo kažejo besede obrazložitve ob izvolitvi za dopisnega člana SAZU: »Majerjeva teoretična dela izpričujejo celovito znanstveno metodologijo zgod. filozofije. V njih je zlasti pomembno sorazmerje med temeljito analizo posameznih filoz. tokov in njihove notranje miselne strukture in pa analizo njihovega zgod. družbenega substrata, njihovega mesta in pomena v družbenem življenju dane dobe, sorazmerja med točnim prikazom in kritiko posameznih filoz. nazorov. Majer je opozoril na marsikatero, doslej manj znane notranje strukture in zakonitosti sodobnih filoz. sistemov, zlasti kar zadeva razmerje med izhodiščnimi pojmi, implicitnimi družbenimi stališči in nasploh družbene opredeljenosti posameznih filoz. smeri.«

Prim.: ULjBB II, 68-69; III/1, 35-36; LSAZU 26/1975, 54-59; 32/1981, 85-86; Komunist 11. okt. 1968, št. 42; TiP 5/1969, 685-89; NRazgl 27. okt. 1972, št. 20, 554.

B. Mar.

MAJER Ernest, prosvetni delavec, r. 4. avg. 1894 v Bujah, živi v Lj. Oče Lovrenc, orožnik, mati Marija Valentič, sestra zaslužnega istrskega učitelja in rodoljuba Josipa Valentiča (znan zlasti po učiteljevanju v Ricmanjih, kjer je na pragu 20. stol. nastal cerkv. spor zaradi slovanskega bogoslužja, ter iz Pridvora pri Kopru, ko je bil še poslanec v istrskem dežel. zboru). Po osn. š. dovršil dva razr. slov. gimn. v Gor., pripravnico v Podgori pri Gor. in nato učiteljsiše v Gor., kjer je maturiral 1913. Učiteljeval je v Pradah-Lazaretu pri Kopru, kjer je imela š. slov. in it. odd. V prvi svet. vojni so ga kot vojaka premetavali po avstr. bojiščih, po vsem prestanem je našel svoje mesto med Maistrovimi borci na Koroškem. 21 let je delal na prosv. odd. okraja Slovenske Konjice in Laško, dalj časa kot učitelj-suplent, ki je nadomestoval obolele učne moči na š. v okraju, tako je dobro spoznal učne probleme nasploh in posebej š., kult. in materialne razmere tudi revnejših slojev prebivalstva v oddaljenih zaselkih in vaseh okraja. Dobro se je uvedel v organizacijo pouka in šol. administracijo. Izven službe je deloval na pev., glasb., še posebno dram. področju. Na treh tečajih v Celju, Lj. in Bgdu se je specializiral za pouk telesne vzgoje in ob redni službi prevzel še referat za telesno vzgojo v okraju Laško. Nemci so ga 1941 izselili v Srbijo, v Kruševac, kjer je sodeloval pri organizaciji samopomoči izgnancev. Posrečilo se mu je priti v Lj. k sorodnikom, priključil se je OF, po osvoboditvi je delal v pokrajinskem odb. OF za Štajersko in Prekmurje ter kot sekretar odb. OF za okraj Laško. Z velikim uspehom je zatem kot upravni referent in vodja pisarne organiziral administrativno delo prosv. odd. okrožnega NO in Pov. PNOO za Slov. Prim. v Ajdovščini. Nato je bil postavljen za šefa upravno-pravnega odseka pri personalnem odd. Min. za prosv. LRS v Lj. Po upokojitvi 1950 je še naprej honorarno delal pri Min. za znanost in kult. LRS, pri Svetu za prosv. in kult. LRS in Zavodu LRS za šolstvo. Izpregel je šele po 57 letih dela.

Prim.: Osebni podatki.

A. Šavli

MAJNIK Andrej, tigrovec, r. 10. nov. 1893 v Volčah pri Tolm., u. 15. nov. 1975 tam. Oče Anton, mati Ana Fon, kmetje; osn. š. v Volčah. M. pevovodja, tigrovec, nadarjen za glasbo, s 15. letom orglal v cerkvi, nato vodil pev. zbor Bralnega pev. društva v Volčah, pobudo mu dal Iv. Laharnar na Šentviški gori, kamor pešačil, se tri mesece učil glasbe pri Laharnarju. 1914 vpoklican v vojsko, se v ruskem ujetništvu pridružil rdeči armadi, imel izkaznico rdeče armade, se vrnil 1918 v porušene Volče, iz begunstva starši, sestre in brata. Spali na senu v za silo s pločevino iz strel. jarkov pokritem na pol porušenem hlevu. Brez hrane, zato sta jo sestri iskali po vaseh in po Benečiji. Volčani so obnovili PD, še preden so začeli obnavljati porušene hiše. M. vodil takoj c. in prosv. zbor, režiral dram. dela, ki so jih predvajali v nahitro postavljeni baraki. Kmalu je ustanovil in vodil številen tamburaški zbor in dijaški orkester tolm. učiteljskihnikov. V pev. zboru sodelovale vse tri sestre, v tamb. zboru brat Tone in sestra Marija. M. vodil knjige Bralnega in pev. društva in vse račune mlekarne, in sicer brezplačno. M. je po napornem celodnevem delu na polju brez izjeme vsak večer vodil pev. zbor, tamb. zbor in režiral igre. Z zboroma in dram. odsekom nastopal v drugih krajih, posebno pri Sv. Luciji. 1927 so faš. oblasti prepovedale PD, zaplenile klavir, nekaj glasbil in knjig, ki jih člani v vsej naglici niso mogli poskriti. M. je dalje tajno vodil oba zbora in tamb. zbor ter z njimi nastopal in širil upor v odročnih krajih in v Slov. Benečiji. Sodeloval je v narodni antifaš. org. TIGR, širil slov. knjige in ilegalni protifaš. tisk, bil v veliko pomoč bratu Tonetu, ki je bil član izvršnega odb. TIGR. M. se je v začetku NOB povezal z OF, bil prvi preds. vaškega OOF, se sestajal z aktivisti in jim izročal literaturo OF. Pred vojno in potem so bile v hiši pogoste policijske preiskave. Po kapitulaciji It. so našli ukradeni klavir, ga pripeljali v Volče in M. je z zavzetostjo vodil 40-članski mlad. zbor in tamb. zbor, režiral igre in na njegovo pobudo so v konjskem hlevu uredili veliko dvorano za pev. in dramske prireditve. Umril je star 82 let.

Prim.: T. Rutar, TolmZb 1975; PrimN št. 46, 14. nov. 1975.

Rut

MAJNIK Janez Nep., duhovnik in sadjar, r. 19. apr. 1803 v Spodnji Idriji, u. 2. mar. 1877 v Zireh. Oče Jancz (poklic v krstni knjigi ni nave-

den), mati Marija Uršič. Duhovnik je postal 20. avg. 1830. Najprej je bil kaplan v Podbrzju, kjer se je pri znanem misijonarju Fr. Pircu navdušil za sadjarstvo. 1837 je prezidal kaplanijo in uredil okrog nje sadni vrt. Od tam je odšel v Lozice, kjer se je posebno bavil s homeopatiijo, okt. 1844 pa je prišel v Idrijo za beneficiata. Vneto je pripravljaval učence za 1. razr. gimn. in jih sam vodil v Lj. k izpitolu. 1847 je odšel za župnika v Ziri in tu je ostal do smrti. V Zireh je zasadil nasproti župnišča lep sadni vrt, ki je postal nekaka šola za sadjarstvo za bližnjo in daljno okolico. Bil je zelo gostoljuben.

Prim.: Z. arh. Spodnja Idrija; Arko, 191-92.

Jem.

MAJNIK Marija, učit., sodelavka v ileg. protifaš. org. TIGR, r. 1. apr. 1909 v Volčah. Oče Anton, mati Ana Fon. Osn. š. v Volčah, učiteljšče v Tolm., mat. v Vidmu. Sodelovala v pev. in tambur. zboru, v dram. odseku PD Volče, v ileg. dij. društvu Jadran Tolm., po ukinitvi slov. š. razdeljevala Prve korake, tajno poučevala otroke slov. branja, po faš. prepovedi slov. PD razdeljevala knjige, ileg. protifaš. tisk, bila tajni kurir za Gor. in Trst, nosila slov. knjige v Benečijo, sešila slov. zastavo, ki sta jo ponoči med nevihto 28. okt. 1928 izobesila brat Toni in Fr. Fortunat na Tolm. Gradu (Kozlov rob). M. je zbirala podatke o faš. nasiljih in aretacijah Slov. in druge, jih izročala in skrbela za hrano obožanim fantom, ki so iz Jsle nosili slov. literaturo in ileg. tisk na Prim. M. faš. oblasti niso dodelile uč. mesta, le občasno je nadomeščala it. uč. na dopustu. Ko je brat Toni pobegnil pred aretacijo v Jslo, ji je bila v naglici odvzeta suplenca v Trenti. Po mnogih odbitih prošnjah ji je gor. kvestura po dveh letih izdala potni list za Jslo pod težkim pogojem: morala je na gor. kvesturi podpisati izjavo, da se nikoli več ne vrne v It. Po letu čakanja pri bratu T. v Zvirčah, kjer so se sestajali voditelji narodne protifaš. org. TIGR, je v letih 1933-40 poučevala v raznih krajih na Štajer. Ob napadu na Jslo so jo nacisti zaprli na gradu Borlu, jo oropali vsega imetja in pregnali na Hrvaško. Skrivaj se je vrnila brez sredstev v Lj., se povezala z OF. Po naročilu uč. Danice Kiferle iz Ribnice (u. v Bergen-Belsen 8. maja 1945) se je sestala z bratom Tonijem pri Ribniški četi na Vel. gori. Tu ji je brat dal navodila, kako naj organizira reševanje težko ranjenega v bolnišnici zastraženega Ferda Kravanja. M. je bila pri

dr. Marušiču v Lj., ki ji je dal 2.000 lir, obljubil, da dobi sobo in nekoga za pomoč. Usmiljenka Milena se je prej, nato pa njena sestra uč. Kiferle in M. dogovorili z usmiljenko Jedert, ki je angažirala dr. Derganca za reševanje. M. je z ilegal. Fabjanom Gregorjem nabavila za 2.000 lir obleko, klobuk, čevlje, oddala Jedert, po kateri je bila M. v stiku s Kravanjem, ki se je štiri mes. zdravil, med tem je bil Marušič interniran. M. je preskrbela taksista Balanta zvečer 6. okt., Derganc je vodil Krav. po stopnicah, od vhoda do avta pa Ing. Stucin, M. je iz bližine sledila poteku reševanja Kravanje, ki ga je obiskala nov. 1941 v Josefium, nato ga jan. 1942 srečala v Lj., ga vodila v Moste k beguncem v šolo, da se izogne »rastrellamentu«, toda tu je bila prejšnja in to noč preiskava. It. so odpeljali M., več moških, Kravanjo, ki so ga, razen treh, izpustili, M. je bila 7. mes. zaprta. M. je preoblečena v starko 9. nov. 1942 prisostvovala procesu obtoženih reševalcev Kravanje, ki so se nanjo izgovarjali, a ne imenovali, in je slišala sodnikove besede: »Chi sarà stata quella donna misteriosa!« M. je v Lj. kot illegalka sodelovala v NOB, po padcu faš. It. se je pridružila NOV na Dolenj., v začetku 1944 jo je SNOS poslal na Prim., kjer je kot šol. nadz. organizirala slov. šole najprej na območju sev. prim. okrož., nato na območju juž. prim. okrož. M. po vojni refer. za šolstvo za trž. okrož., nato do 1955 refer. za prosveto pri SPZ v Trstu, od 1955 do 1964 refer. za šol. občine Koper. Po upok. 1964 vodila Občin. zvezo prijat. mlad. in sodelovala v druž. polit. organizacijah v Kopru.

Prim.: T. Rutar, TolmZb 1975; oseb. pripoved.

Rut

MAJNIK Tone, učitelj, organizator in član izvršnega odbora ileg. narodne revol. organizacije TIGR, r. 25. apr. 1905 v Volčah (Tolmin), u. 21. nov. 1943 v Ribnici. Oče Anton, mati Ana Fon. Osn. š. Volče, učiteljske Tolmin, it. matura v Vidmu 1925. M. sodeloval v PD in tamburaškem zboru v Volčah s sestrami in bratom Andrejem, ki je bil duša PD. M. ni dobil uč. mesta v faš. It. razen redkih suplenc med bolniškim dopustom it. uč. M. organiziral z Alb. Rejcem in Zor. Jelinčičem ileg. protifaš. organ. TIGR, se izpopolnjeval v klavirju pri glasb. Emilu Komelu v Gor. zaradi kritja svoje ileg. dejavnosti, se udeleževal konspirativnih sestankov z voditelji TIGR na gor. in trž. področju, bil polic. izgnan iz Gor. v Volče, kjer je kljub polic. nadzor.

vodil ileg. protifaš. boj. M. organiziral več tajnih množičnih kultur. izletov v Slov. Benečijo in na okoliške tolm. hribe, nosil slov. knjige v Slov. Benečijo, vodil razdeljevanje Prvih korakov in Kolačkov ter ileg. protifaš. liter. in zveze z Gor., Trstom, preko drž. meje v Jslo, s Fr. Fortunatom organiziral požig otr. it. vrta v Tolm., ki je zgorel 25. maja 1928, poleti 1928 s Tonetom Rutarjem organiziral razstrelitev it. gimn. v Tolm., ki se ni posrečila, s Fortunatom pripravila in izobesila slov. zastavo na Kozlovem robu (Tolm. Grad) 4. nov. 1928. M. vodil in trosil protivolične letake ob faš. volitvah 24. mar. 1929, sodeloval pri požigu voj. skladišča streliva na Kozarščah (niso uspeli), M. po atentatu na faš. dnev. Il Popolo di Trieste ušel aretaciji s pobegom 10. apr. 1930 v Jslo. Faš. polic. je še več zaporednih let pripravljala zasede in nočne preiskave Majnikove in drugih hiš v Volčah med velikon. in božič. prazniki, da bi ga presenetila in prijela doma. Po enem letu čakanja v Jsli je M. dobil uč. službo v Zvirčah (Suha krajina), nato 1936 na prošnjo Sokolskega društva Ribnica premeščen na osn. š. v Ribnico, kjer je poleg šol. dela vodil ribniško godbo na pihala, sodeloval v pev. zboru in dram. odseku. M. je igral vse instrumente v godbi. M. je po prebegu v Jslo stalno sodeloval v TIGR-u in se sestajal z voditelji TIGR-a v Lj., Zvirčah, Ribnici idr., bil tajn. mlad. organizacije Jadranska straža, ki je imela podružnice v vseh večjih krajih in v vseh šolah v Slov. Ko je zaradi bližajoče se vojne organ. TIGR zbirala orožje, sta M. in Dan. Zelen v začetku 1941 pripravila v Ribnici skrito zalogo nad sto pušk, večje količine pištol, bomb in municije. M. je bil takrat premeščen v Kostolec ob Kolpi, tu bil mobiliziran, naročil sodelavcu Jož. Zalarju, naj napravi tri bunkerje na Mali gori. Zvečer na vel. petek 11. apr. 1941 prišel k Zalarju neznanec, ki je imel polovico razglednice lj. Tromostovja, drugo polovico pa Zalar kot geslo. Proti jutru 12. apr. dospel M., ki je Zalarju povedal, da je neznanec Dan. Zelen. M. je dal prepeljati z vozom del orožja k Fajdigu v Sodražico, ostalo prepustil v varstvo Zalarju, a smel bi ga dati prijavljenem za partizane. M., Zalar in Zelen so ponoči med 12. in 13. apr. odšli v pripravljeni bunker na Malo goro. M. je poslal Zalarja v Ribnico za zveze. Po it. zasedbi Ribnice sta se M. in Zelen preselila v bunker blizu Strug, kjer se jima je pridružil Ferdo Kravanja. Okrog mes.

pozneje 12. maja so šli v Lovšinovo kočo na Mali gori, zjutraj 13. maja 1941 so jih It. napadli, oba težko ranjena, Zelen se je ustrelil, Kravanja obstrelil, Majnik ušel uklenjen, okove mu je prepilil njegov sodelavec Franc Hočevar iz Strug (pozneje ustrelili Nem.). M. ostal v Ribniški četi, ki se je pozimi 1941-42 razšla, se zadrževal v nekem mlinu blizu Lašč, bil spet v Ribniški četi, kateri je izročil vse orožje, jun. 1942 je bil komis. čete v Krim. odredu, jul. 1942 postal član KP, 1942 intendant bat. v Krim. odredu, sept. 1942 v najhujši hajki vodič štaba, okt. 1942 član okrož. komit. za Ribnico, dec. šel z brigado v Dolomite. M. po kapit. It. postal nadzor. za kočev. okraj, načelnik gospod. komis. pri okrož. odboru OF za ribn.-kočev. okrožje. M. je vodil vse iz Ribn. evakuirane družb.-polit. organizacije v taborišču Marinovec pri Jelenovem žlebu. Zelo uspešno je opravljal svoje naloge, bil priljubljen in družaben. Ko je ponoči vodil sestanek pri Cenetu v Ribnici, so se aktivisti ob prihajanju sovražne edinice razbežali, M-a je pokosil rafal pred Pildarčkovo gostilno. Ribničani so svojemu dobremu učitelju in gorečemu borcu za svobodo odkrili spominsko ploščo: »Anton Majnik, učitelj v Ribnici, ki je pri nas prvi prižgal plamen upora, je padel na tem mestu 21. nov. 1943. - Bolj od življenja smrt je rodovitna.«

Prim.: T. Rutar, TolmZb 1975, Krivične trditve o TIGR; Jože Zalar osebni spomini; Združ. prosvet. delav. Slov., Svobodi do smrti je služil vaš glas; Ferenc, TIGR; Vid Vremec, Junaški boj..., JKol 1962; Fršk, Spopad na M. gori, Borec 1962; St. Renko, Spopad na M. gori, PDK 20., 21. avg. 1981.

Rut

MAJONICA (MAIONICA) Enrico, arheolog, r. 26. avg. 1853 v Trstu, u. 4. dec. 1916 tam. Višjo obč. gimn. je obiskoval in končal v Trstu. Na U na Dunaju je študiral jezikoslovje in poslušal tudi arheologijo in epigrafiko. Po študiju je dobil mesto prof. na drž. gimn. v Gor., kjer je učil do 1893. Leta 1882 so mu poverili vodenje tisto leto odprtega Arheološkega muzeja (Museo archeologico dello Stato) v Ogleju, ki se mu je povsem posvetil šele po letu 1893, ko je dokončno opustil profesuro v Gor. Iz zdravstvenih razlogov se je upokojil 1913. Sprva le dopisnik v MCC je bil 1882 imenovan za konservatorja za območji Ogleja in Gradiščanskega okraja c. k. Centralne komisije na Dunaju (k. k. Central-Commission zur Erforschung und Erhaltung der

Baudenkmaale, Wien). Njegovo raziskovalno in organizacijsko, muzejsko delo je v pretežni meri povezano z Oglejem (Aquila). Še kot prof. v Gor. je napisal razpravo *Aquileia zur Römerzeit* (Gor. 1881), 1893 pa je že izdal prvo arheol. karto Ogleja (*Fundkarte von Aquileia*), v katero je vnesel, kritično presojene, vse podatke o arheoloških odkritjih v tem rimskem mestu od 18. stol. dalje. Večjih izkopavanj se sam v mestnem okolju ni lotil (raziskoval je npr. amfiteater in dognal njegove osi), obsežna in plodna pa so bila njegova izkopavanja oglejskih nekropol. O njih je tudi največ pisal, posebej o epigrafskih spomenikih. Posebej so pomembna njegova prizadevanja za ohranitev in zaščito bogate oglejske arheološke zapuščine. Upri se je črnim kopačem in uspel kljub rešetasti zakonodaji, da je zavrnil njihove uničevalne in pridobitniške posege v oglejske arheol. plasti. Po njegovi zaslugi je oglejski arheol. muzej hitro napredoval. Zbirke so se krepile z gradivom, ki ga je M. sam odkril, posebej pa še z odkupi ali s prevzemom v varstvo bogatih zasebnih zbirk (Moschettini, Vicentini, Gregorutti, E. de Ritter-Záhony idr.). To bujno rast muzeja najbolj ponazarjata njegova vodnika po oglejskem muzeju: *Guida manuale dell'i. r. Museo dello Stato in Aquileia* (Gor. 1884) in *Guida dell'i. r. Museo dello Stato in Aquileia* (Dunaj 1911). Zunaj Ogleja je raziskoval manj, o odkritjih, tudi tistih v Ogleju je redno poročal v MCC od št. 7 (1881) do št. 25 (1899). Izkopaval je v Gradežu, v Ronkah, poročal o arheol. najdbah v Bukovici (MCC 13/1887, CLXXXI), Plaveh (o. c.), Kanalu (o. c.), Ciginju (o. c.), Kobaridu (o. c.). Posebej pa ga je pritegnil Most na Soči (tedaj Sv. Lucija), ki je bil takrat v središču arheol. dogajanj Evrope. M. je na Mostu na Soči raziskoval trikrat. V letih med 1881-84 je za gor. pokrajinski muzej izkopal 36 grobov iz velike in znamenite nekropole starejše železne dobe (prim. C. Marchesetti, Boll. Soc. Adr. 15/1893, 4, op. 3) in muzeju s tem pridobil takrat zelo atraktivno in popularno, prestižno svetolucijsko gradivo. Vrnil se je na Most na Soči znova 1890. To pot je posegel v območje prazgodovinske in rimskodobne naselbine in raziskal obsežno rimskodobno stavbo (prim. MCC NF 16/1890, 217; A Carli, Kronika fare Sv. Lucije na Mostu, lcto 1890). S kopanjem v naselbini je nadaljeval nato še 1891. Sondiral je na Tezi, najvišjem od treh Kukov, in odkril močno zidovje; sporna pa je najdba 23 prazgod. grobov. Znova je to leto izkopaval

na velikem grobišču in raziskal še 16 žganih grobov (prim. A. Carli, *o. c.*, leto 1891). Leta 1891 je odkril še malo latenskodobno nekropolo v Kozarščah pri Mostu na Soči in raziskal v njej 11 grobov (prim. MCC 19/1893, 73 ss.).

Prim.: G. Brusin, Enrico Maionica e la sua opera, Archeografo Triestino 15 (1929-1930), 407 pass. (z bibliografijo); A. Carli, Kronika fare Sv. Lucije na Mostu (rokopis, hranjen v župnišču na Mostu na Soči); MCC 1881-99.

Svd.

MAJOR Janez Jurij, slikar, r. 1691 v Cedadu, u. 17. nov. 1744 v Jičinu na Češkem. O njegovi mladosti in šolanju ni ustreznih podatkov, vendar njegovo delo nedvomno kaže, da se je slikarstva učil v Benetkah, najbrž pri Giovanniju Battisti Piazzetti (1682-1754). V letih 1720-25 je potoval po avstr. deželah in se ustavil na Češkem, kjer si je najprej izbral za bivališče Hradec Králové in delal v njegovi okolici. Potem se je preselil v Jičín (1732), tu odprl slikarsko delavnico in slikal za cerkve v okolici, postal pa je tudi občinski svetovalec. Slovel je za dobrega in od sodobnikov zelo cenjenega mojstra, kar potrjuje dejstvo, da je bil njegov učenec Ignác Raab (1715-87) tudi dober in priznan slikar. Njega je namreč Major še kot majhnega otroka v Nechanicah vzel k sebi, ga posvojil in izšolal v slikarstvu. Imel ga je zelo rad, a ko je ta 1742 stopil kot laik v jezuitski red, je to M. tako prizadelo, da je zaradi žalosti začel bolehati in je nato kmalu umrl. Od njegovih gotovo številnih del, razkropljenih po cerkvah na Češkem, zaenkrat z gotovostjo vemo le za oltarno podobo sv. Janeza Nepomuka (Brandys nad Orlicí, stranski oltar ž. c.). Delo ikonografsko nekoliko sloni na nekem starejšem it. vzorcu, tehniško je dovršeno, izrazitega kolorita, daje vtis elegantnega eklekticizma in kar vabi s svojo prikupnostjo.

Prim.: Z. urad sv. Jakoba-Jičín, mrliška knjiga 1744; Neue Bibliothek der schönen Wissenschaften und der freyen Künste, XX/1, Leipzig 1776, 150; J. Schaller, Topographie des Königrätzer Kreises (Topographie des Königreich Böhmen, XV), Prag 1794, 223; G. J. Dlabacz, Allgemeines historisches Künstler-Lexikon für Böhmen und zum Theil auch für Mähren und Schlesien, II, Prag 1815, 246-47; G. K. Nagler, Neues allgemeines Künstler-Lexikon, VIII, München 1839, 201; Kukuljević, 233; F. Mesesnel, ZUZ VII, Lj. 1927, 47-48; F. Stelč, U. Thieme-F. Becker, Allgemeines Lexikon der bildenden Künstler von der Antike bis zur Gegenwart, XXIII, Leipzig 1929, 580; V. Sieska, SBL II, 26-27.

Lc.

MAKAROVIČ Ivan, atlet, r. 6. nov. 1948 v Goljevici (Anhovo), živi v Novi Gor. Oče Angel, kmet, mati Zofija. Izšolal se je 1967 na EGŠC Branko Brelih v Novi Gor. ter se zaposlil pri Soških elektrarnah prav tam. Izredno študira na Visoki š. za telesno kulturo v Lj. Še dijak je postal član atletskega kluba Gor. iz Nove Gor. 1967 je postal državni mladinski prvak v skoku v daljavo (698 cm), kot vsestransko nadarjeni atlet je pričel tekrovati v atletske deseteroboju in postal 1972 prvič drž. prvak pri članih (7217 točk). Leto prej je v Zgbu nastopil prvič na balkanskih igrah, na istih igrah v Atenah (24.-26. avg. 1973) je postavil jsl. drž. rekord v deseteroboju in osvojil bronasto odličje (7609 točk). M-ev rekord je bil veljaven celo desetletje. M. je bil v tistem času na višku svoje tekmovalne aktivnosti, njegov nadaljnji razvoj so preprečile nenehne poškodbe. Bil je večkrat član jsl. drž. atlet. reprezentance in drž. prvak (1972, 1973).

Prim.: PrimN 20. avg. 1982; Goriška atletika 1947-1982, Nova Gor. 1982.

Andr. Fr.

MAKUC Andrej, ljudski rezbar, r. 26. nov. 1903, u. 9. apr. 1979 na Policah. Oče pomožni orožnik Anton, mati Neža Matuc, gospodinja. Čeprav je že v osnovni šoli pokazal nadarjenost za likovno ustvarjanje, vendar šolanja ni mogel nadaljevati. Zato je kmetoval na domačem posestvu. Na začetku 1943 je odšel v NOB. Bil je ujet in zaprt v Trstu in bil nazadnje v posebnih bataljonih, po kapitulaciji It. je nadaljeval z delom v NOB. Vzporedno s kmečkim delom pa se je ukvarjal z rezbarjenjem in več njegovih del je na javnih mestih (državni grb v poročni dvorani v Cerknem, grb ZZBNOV v osn. š. v Cerknem itd.).

Prim.: Delo 12. sept. 1968; TV 15 15. jan. 1971 in 7. jun. 1973; PrimN 27. apr. 1973, 11. jan. 1974 in 27. apr. 1979; ž. arh. Sentviška gora; IdrR 15/1970, št. 4, 233-34.

B. Mar.

MAKUC Dorica, časnikar, publicist, r. 29. apr. 1928 v Vidmu, živi v Lj. in Gor. Oče Ivan Kacin (PSBL II, 4), mati Marija Makuc. Osn. š. je obiskovala v Lj. in Domžalah, it. znanstveni licej v Gor., kjer je maturirala na slov. učiteljišču (1946). Diplomirala je na Novinarsko-diplomatski visoki š. v Bgdu (1952). Zaposlila se je najprej kot časnikarka pri PDK v Gor. in Trstu (1952-57), nato službovala pri predstavnstvu jsl. zu-

nanjetrg. zbornice v Milanu (do 1960). 1. nov. 1962 se je zaposlila pri RTV Lj., kjer je še sedaj. Najprej je delovala kot TV časnikarka v dnevno informativni oddaji, potem pa v redakciji dokumentarnega programa. V dvajsetletnem sodelovanju z lj. RTV je pripravila več TV reportaž in dokumentarcev. Z njimi je posegla na različna področja vsakodnevnega življenja posameznika in družbe, probleme pa je spremljala tudi skozi zgod. perspektivo, posebno pozornost je namenila slov. etnični manjšini v It., Avstr. in ZDA. Vsebinsko naravnost njenih TV oddaj pa niso vselej usmerjala osebna nagnjenja, ampak tudi zahteve TV hiše, pri kateri deluje. Pripravila je scenarije za naslednje TV oddaje: *Kje si zemlja rodna, zemlja bedna, mila...* (72' dokumentarec, posvečen Beneškim Slov.); *Ta Rožina dolina* (58' dokumentarec, posvečen Režiji); *Zive naj vsi narodi* (tudi sorižija, 6 oddaj, vsaka po 45', posvečene zgod. koroških Slov.); *Prečuden cvet je v grapi črni* (enourni TV dokumentarni film o part. saniteti na Prim. in osebnosti zdravnice dr. Franje Bidovec-Bojč); *Partizansko Cerkljansko* (enourni TV film); napisala je še scenarij za enourni TV film o Slov. v Kanalski dolini. Poleg tega je napisala scenarij in režirala še naslednje oddaje: *Romi na Slov.* (30'); *Mi smo ljubili svoje ljudstvo* (43' oddaja o SR Bosni in Hercegovini); na podoben način je obdelala v dveh oddajah (po 40') Makedonijo in z enournim dokumentarcem Vojvodino (poudarek na tam živečih narodnostih); v dveh enournih oddajah je kot režiser in scenarist prikazala razmere na Siciliji (in v Turinu - izseljenci) ter v Kataloniji (avtonomija Kataloncev). Poleg navedenih so Prim. posvečene še naslednje oddaje: *Žerjavi letijo čez morje* (scenarij in režija za 32' reportažo o prim. ženah, ki so odhajale na delo v Egipt); *Nürnberg v Trstu 1975* (scenarij za enourni TV dokumentarec o Rižarni); *Sodni dan na vasi* (scenarij in režija za 40' oddajo o požigu vasi Ustje pri Ajdovščini 1942); *Breginjski kot* (scenarij in režija za 30' reportažo o Breginju tik pred potresom 1976); *Brkini danes* (scenarij in režija za 30' oddajo). V drugih TV oddajah, ki jih je pripravila kot scenarist ali kot režiser, je obravnavala probleme prizadetih otrok in mladostnikov, osamljene stare ljudi, zaposlene žene, invalide in družbeno odrinjene ljudi (*Slovenka 1971, Osamljeni, Komu streho nad glavo?, Ljubezen, ki je ni, Odkod ste?*). Za oddajo *Mi smo ljubili*

svoje ljudstvo je 1973 prejela nagrado Tomšičevega sklada. V realizaciji je M. TV serija (8 oddaj) o celotnem slov. izseljenstvu v zadnjih sto letih. Kot publicistka je M. sodelovala predvsem pri PDK, v svojih reportažah se je posvečala zelo različnim problemom, med temi pa zlasti filmu (dopisnik PDK s filmskih festivalov v Pulju in Benetkah). Redno sodeluje pri radijski oddaji (radio Lj.) Gremo v kino.

Prim.: Osebni podatki; PDK 23. maja 1973; 7D 8. mar. 1973 (TV panorama, 33); Delo (RTV) 3.-9. jun. 1973.

B. Mar.

MAKUC Ivan, delavski voditelj, r. 27. jul. 1887 v Spodnji Idriji, u. 22. dec. 1974 v Kranju. Oče Anton, rudar, mati Jera Božič. V domačem kraju je obiskoval osn. š., postal je rudar (Idrija, Kočevje). Zelo mlad se je vključil v social. gibanje, zato je bil zaradi polit. aktivnosti ob službo. Preselil se je v Trst in postal železničar. Tudi v Trstu je polit. deloval in bil med ustanovitelji Delavskega odra. Med prvo svet. vojno je bil kot vojaški obveznik v Lj. v želez. službi. Po vojni je pričel znova polit. delovati, in sicer najprej v levem krilu social. stranke (JSDS), ob razcepu v stranki je prešel na stran komun. leve, ki je dobila formalno podobo, ko se je 11. apr. 1920 na posebnem kongresu v Lj. Delavsko social. stranka za Slov. pridružila Social. delavski stranki Jsl. (komunistov). M. je prišel v ožje vodstvo nove stranke in bil »ena osrednjih osebnosti v delavskem gibanju na Slovenskem« (M. Marinko). Poleg delovanja v komun. stranki pa je bil aktiven tudi na sindik. področju, mar. 1920 je postal preds. osred. odb. Splošne želez. organizacije za Jsl. v Lj. Kmalu zatem je bil član stavkovnega odb. velike želez. stavke, ki je zajela vso Jsl. Višek je stavka dosegla v Lj. s pokolom na Zaloški cesti (24. apr. 1920); M. se je moral tedaj za nekaj časa zateči v ilegalo. Kot kandidat Delavsko kmečko republikanskega bloka je kandidiral na parlamentarnih volitvah (1923, 1925); blok je predstavljal legalno obliko tedaj že razpuščene KSJ (KPJ). Konec 1925 je v želji, da se delavsko gibanje združuje, podprl združitev sindikalnih organizacij in ustanovitev Ujedinjenega radniškega sindikalnega saveza Jsl. za Slov. S tem je prišel v spor s pokraj. vodstvom KSJ, ki ga je izključilo iz svojih vrst; ponovno je postal član 1928. M. se je od 20. do 24. jun. 1920 udeležil drugega kongresa KSJ v Vukovaru. Po uvedbi šestojanuarske diktature

je bil nekaj časa zaprt v Glavnjači, vendar se je po vrnitvi iz zapore odtegoval polit. delovanju. Očitno so nanj delovale muke, ki jih je pretrpel v zaporu, in strah, da bi jih ponovno doživel. Bil pa je tudi nezaupljiv do mladih, ki so stopali tedaj v članstvo KPJ, zlasti do »študentov« (Kidrič, Kardelj), češ da so neizkušeni. Prisilno je bil upokojen, vendar se je kasneje zaposlil v lj. plinarni pod pogojem, da se odpoveduje sleherni komun. dejavnosti. Po desetletni odsotnosti od polit. dela se je tik pred vojno znova približal KPJ oz. KPS. Po okupaciji Jsl. se je pridružil OF, od okt. 1943 je bil zaprt v Dachau. Po vojni pa svoje polit. aktivnosti ni več široko razvijal, živel je odmaknjeno v Kranju. Na lastno željo je bil znova sprejet v KPS. M. se je »kljub obdobjem malodušja sedemdeset let svojega življenja premočrtno posvečal stvari delavskega razreda« (M. Marinko). Prejel je več odlikovanj.

Prim.: S. Kumar, TV 15, 9. jan. 1975, št. 2; M. Marinko, Komunist 3. febr. 1975, št. 5 (ponatis v Izbrana dela I, Lj. 1980, 421-28); Viri za zgodovino Komun. stranke na Slov. v letih 1919-1921, Lj. 1980, 74, 108, 113, 116, 119, 136, 199, 200; Zbornik fotografij iz delavskega gibanja in dejavnosti komun. partije na Slov. 1867-1941 I/1, Lj. 1964, 216 s sl., 221, 275; J. Kos, Spopad na Zaloški cesti 24. apr. 1920, Lj. 1980; Železničarska in splošna stavka apr. 1920, Lj. 1980; M. Stiplovesek, Razmah strokovnega sindikalnega gibanja na Slov. 1918-1922, Lj. 1979, 137 s sl., 158, 169-70, 212-13., 229, 267, 275, 535, 548, 572, 596, 614; F. Klopčič, Velika razmejitev, Lj. 1969, 34, 59, 82, 115, 127, 167, 242, 260-61.

B. Mar.

MAKUC Josip, kemik, izumitelj, r. 5. mar. 1897 v Solkanu, u. 2. dec. 1958 v Zgbu. Oče Franc, mali trgovec, mati Marija Ana Jožefa Kupiec iz Šlezije. Gimn. je končal v Gor. tik pred začetkom bojev na soški fronti (maj 1915). Potem je odšel kot avstro-ogrski vojak na fronto. Po koncu vojne je študiral na U v Zgbu kemijo, fiziko in matem. 1923 je napravil prof. izpit iz kemije kot glavnega ter matem. in fiz. kot stranskih predmetov. V letih 1923-24 je delal na U v Padovi in Zgbu, kjer je bil med 1924-28 asistent na fizikalno-kemijskem inštitutu. V tem času je napravil več izvernih nalog s področja fizikalne kemije, nekatere so bile objavljene. Po letu 1928 se je zaposlil v kemični industriji. Najprej je v Karlovcu uredil napravo za pridobivanje kositra iz odpadkov bele pločevine (lasten izum), ker pa je na svet. trgu cena te kovine padla, je podjetje opustil. Med leti 1929-30 je raziskoval

rudna nahajališča v Bosni in Dalmaciji za zgb. tvrdko Tellur. Potem je bil eno leto zaposlen v trgovini s kemikalijami, od jul. 1931 do avg. 1932 pa je delal pri rudniku živega srebra Marija Reka v Savinjski dolini. V letih 1932-33 je izdelal postopek za pridobivanje poroznih plošč iz mavca; ta postopek je podjetje Sana, pri katerem je delal, patentiralo. Istočasno je izdelal postopek za pridobivanje poroznega cementa, tudi ta postopek je patentiral (praktično je postopek uporabila firma Spiller in Šurina pri gradnji zgb. palače za mestna podjetja). Od maja 1934 do jun. 1935 je za podjetnika A. Resmana iz Zgba izdelal postopek za pridobivanje vinske kisline. 1936 se je zaposlil pri celjskem Metallu kot kemik-raziskovalec. Izboljšal je mnoge tedanje metode in pripravil povsem novo tehnologijo za pridobivanje cinkovega sulfida, talija in njegovih soli, za elektrolitsko razkrajnjenje legura, za elektrolizo cinka in za pridobivanje bikromatov. 1941 je v Zgbu izdelal projekt za izgradnjo tovarne kromove soli, realizacijo je preprečil propad Jsl. Konec 1941 je postal prof. na sred. tehn. š. v Banja Luki. Po vojni se je vrnil na Prim.; v Gor. je za gor. okrož. NOO izdelal postopek za pridobivanje modre galice iz cerkljanske rude; 1. okt. 1945 pa je postal delegat na gimn. v Idriji. Tu je ostal več kot leto dni. Na lastno željo je spomladi 1947 postal prof. na tehn. sred. š. v Zgbu. Kljub redni zaposlitvi v š. se je še dalje ukvarjal z raziskovalnim delom in izumiteljstvom. Med njegovimi izumi je bil tedaj gotovo najpomembnejši postopek za pridobivanje čistega joda iz jodove vode (1950); ta je omogočil izgradnjo tovarne joda pri Sisku (1956); tehnologija tovarne je bila izdelana po M-evih načrtih. M. je še okoli 1950 skušal realizirati svoj postopek za predelavo bakrenih flotacijskih preparatov. Zadnja leta življenja je hudo bolehal. Pokopan je na zgb. Mirogoju, v njegovem rajstnem kraju nosi po njem ime ena izmed ulic. Njegova hčerka dr. Marija Makuc-Pojatina je znan hrvatski teatrolog.

Prim.: Vjesnik 23. jun. 1951, št. 1908; Borba 13. sept. in 23. nov. 1953; Narodni list 11. sept. 1953; Plavi vjesnik 11. mar. 1955, št. 24; LdP 30. jan. 1956, št. 24; osebni arhiv (GorMuz, N. Gorica).

B. Mar.

MAKUC Pavla, učiteljica in vzgojiteljica, r. 26. jun. 1886 v Podgori, u. v Gor. 15. okt. 1972. Oče Karel, mati Karolina Rojic. Osn. š. v Podgori,

učiteljšče v Gor., maturirala 1905: Službe: 1905-15 na osn. š. v Gor. (Mali dom), 1915-20 na raznih zavodih za begunce (Dunaj, Bruck an der Leita, Stržišče); 1920-22 na ital. osn. š. v Gor. »Elvira Frinta«; 1923-33 na pripravnici v Alojzijevišču; 1943-60 na slov. osn. š. v Gor. in v Štandrežu. Od 1943-47 voditeljica na osn. š. v Gor., ul. Randaccio. 1960 stopila v pokoj. Od 1910-35 prednica dekliške Mar. družbe v Gor. Na šoli in v Mar. družbi zelo pospeševala petje in odrske nastope. V Alojzijevišču deset let pripravljala slov. dečke za sprejemni izpit za gimn.; med prvo svet. vojno skrbela za begunske otroke. Ker ni hotela poučevati na ital. šoli, je pustila javno službo in se preživljala s privatnim poukom nemšč. in ital.

Prim.: KatG 1972; Vijolica 1972; H. Močnik, Spomini in izkustva, Gor. 1971; KolGMD 1973.

Hum.

MAKUC Vladimír, akad. slikar, grafik in restavrador, r. 8. maja 1925 v Solkanu pri Gor., živi in dela v Lj. Oče Jakob (1896-1965), mati Ana Komel (1901-1978). Osn. š. je obiskoval v Solkanu, učiteljšče v Gor. (1936-43). 1946 se je v Lj. vpisal na šolo za umetno obrt, kjer je maturiral 1950 (prof. Z. Didek), nato isto leto nadaljeval šolanje na lj. ALU, kjer je diplomiral 1954 (prof. M. Sedej, F. Mihelič, S. Pengov, G. Stupica, M. Pregelj, R. Debenjak, B. Jakac). Specialno š. za restavradorstvo na ALU je obiskoval od 1954-56 pri prof. Mirku Šubicu. 1960 se je izpopolnjeval v ateljeju J. Friedländerja v Parizu. Takoj po študiju se je ukvarjal predvsem s kopiranjem fresk (v letih od 1956-63 za Narodno galerijo v Lj.), čeprav se je vzporedno poskusil tudi v grafičnih tehnikah in že 1958 prvič v Lj. razstavil grafiko. Ukvarja se predvsem z grafiko (lesorez, jedkanica, akvatinta), zadnja leta tudi s slikarstvom in s tapiserijo. Študijsko se je izpopolnjeval na potovanjih po It., Franc., Švici, Avstr., Poljski, Češkoslov., Nem., Belgiji, Holand., Španiji, Grčiji in Egiptu. Oblikovno in tehnično dovršena grafična dela, ki so vsebinsko in asociativno vezana na istrsko-kraški svet, na njegove ljudi, živali in rastline, delimo po Meliti Stele Možina (katal. Male gal. 1978, Lj.) na štiri faze: začetni lesorezi, čas po I. 1960, tretja faza po I. 1963 in četrta po I. 1968. V vseh teh fazah je značilno obravnavanje razmerja med prostorom, ki je skoraj v vseh fazah trdno determiniran, in med elementom, ki je kot osnovni nosilec umetnikovega sporočila in

izpovedi prešel iz realistično občutenege v simbolični »znak«. Ti »znaki, bodisi ptice, rastline, žensko telo, nazobčano, neusmiljeno se vrteče mehanično kolo, kot eno izmed najbolj tipičnih elementov današnje industrializacije«, ki simbolizirajo, nakazujejo in dajejo možnost osebnih interpretacij, so »dvignjeni v brezčasen, nadrealen svet, dolgo časa izrazito čustveno navezani na istrsko-kraška izhodišča... Delujejo kot umetnikovo nostalglično spominjanje na svet, iz katerega je bil rojen in ki v času sodobnega življenja počasi, a nepreklicno izginja...« Delom daje osebnosten pečat umirjen kolorit toplih in hladnih tonov, v eno ali dvobarvni izvedbi, vendar s široko paletto odtenkov v posameznih osnovnih barvah. Izredna tehnična dovršenost, ki se odraža v prefinjenosti odtisov, skrbna kompozicija in slogovna izčiščenost dajejo listom kvaliteto, ki uvršča M. v sam vrh sodobnega slov. ustvarjanja. Po skoraj tridesetletnem ukvarjanju z grafičnim listom se je v letih 1981-82 odločil, da se poskusi, v svojem motivnem svetu daljnega spomina na kraško pokrajino, v novi, mešani slikarski tehniki. Serijo slik na lesenih ploščah je razstavil v Gal. DSLU v Lj. 1983. Njegove grafike so v številnih privatnih zbirkah, muzejih in gal., med njimi: Moderna gal. Lj., Muzej sodobne umetnosti Bgd, Galerija sodobne umetnosti Zgb, Gor. muzej Nova Gor., Kabinet grafike JAZU Zgb, Gal. Matice Srpske Novi Sad, Muzej sodobne umetnosti Skopje, Narodni muzej Prilep, Muzej Hercegovine Mostar, Muzej likovnih umetnosti Aleksandrija, Museo Civico Torino, muzej Villa Ciani Lugano, Cincinnati Art Museum Cincinnati, Graphische Sammlung Albertina Dunaj, Narodna gal. Praga, Narodni muzej Krakow, Narodni muzej Varšava, The Library of Congress Washington, Musée des beaux-arts Montreal, zbirka Drankraftwerke Celovec. Za svoje delo je prejel številne nagrade: 1. nagrada za grafiko na III. sredoz. bienalu v Aleksandriji (1959); odkupna nagrada na I. razstavi jsl. grafike, Zgb (1960); odkupna nagrada na IV. mednar. bienalu grafike, Lj. (1961); nagrada ex aequo na razst. Bianco e nero, Lugano (1962); nagrada Prešernovega sklada, Lj. (1962); nagrada mesta Zgb na II. razstavi jsl. grafike, Zgb (1962); odkupna nagrada na V. mednar. bienalu grafike, Lj. (1963); odkupna nagrada na III. razst. jsl. grafike, Zgb (1964); medalja za grafiko na mednar. razst., Zielona Gora (1965); odkupna nagrada na IV.

razst. jsl. grafike, Zgb (1966); 2. nagrada na razst. Intart, Celovec (1967); nagrada Bonazzi na II. bienalu grafike v Firencah (1970); nagrada na razst. Plavi salon, Zadar (1970); odkupna nagrada na natečaju »N. Kopernik in njegova misel«, Krakow (1970); častno priznanje na I. bienalu grafike, Mulhouse (1974); Prešernova nagrada, Lj. (1979). Za njegove samostojne in skupinske razstave je izšla vrsta katalogov in zloženek, med njimi: Z. Kržišnik 1964; M. Stele-Možina 1971, 1978; M. Tršar 1972, 1975, 1980; A. Bassin 1974; L. Sciascia 1974; I. Premrov 1979, 1980; F. Zupan 1983. Samostojno je razstavljal: Lj. (Mala gal. 1962, 1978, Labirint 1975, ARS 1974, 1980, Moderna gal. 1972, Gal. DSLU 1983); Bgd (Salon Muzeja sodobne umetnosti 1963, gal. Grafički kolektiv 1969); Celovec (Galerie 61 1963, Kleine Galerie 1974); Murska Sobota (Pokraj. muzej 1963), Mrb. (Umetnostni paviljon 1963); Zgb (Kabinet grafike JAZU 1964); Skopje (Delavski dom 1964); Rim (Studio d'arte Margutta 1964, 1975); Gorica (Gall. Pro loco 1965, Gall. La Bottega 1980); Atene (Galeria Zigos 1965); Macerata (Gall. l'Arco 1965); Bled (Festivalna dvorana 1965); Celje (Likovni salon 1965); Velenje (Kult. dom 1966); Kočevje (Likovni salon 1966); Banja Luka (Dom kulture 1968); Amsterdam (gal. Mokum 1968); San Benedetto del Tronto (Sala d'arte Guglielmi 1969, 1973); Ajdovščina (foyer kinematografa 1969); Palermo (gal. La Robinia 1970, gal. Il Borgo 1975); Trst (gal. La Lanterna 1970); Nova Gor. (Avla skupščine Nova Gor. 1964, Salon Meblo 1971, gal. osn. š. Solkan 1978); Genova (gal. Il Vicolo 1971); Pesaro (gal. Il Segnapassi 1971); Bologna (knjigarna gal. Feltrinelli 1972); Videm (gal. La Loggia 1974); Koper (gal. Loža 1974); Dubrovnik (gal. Sebastian 1975, 1981); Beljak (gal. Ortner 1977); Zalec (Savinov likovni salon 1979); Padova (Stevens gallery 1978/79); Radenci (Razst. salon v hotelu Radin 1980); Tokio (Galeria Ichizan 1982); Radovljica (Šivčeva hiša 1983). Sodeloval je na številnih skupinskih razst. doma in v tujini, med njimi: Lj. (III.-XV. mednar. grafični bienale, 1959, 1961, 1963, 1965, 1967, 1969, 1971, 1973, 1975, 1977, 1979, 1981, 1983); Schaffhausen (3. razstava xylon, 1959); Aleksandrija (3. biennale meterrance, 1959); Zgb (1.-4. izložba jsl. graf., 1960, 1962, 1964, 1966); Grenchen (2. in 4. triennale, 1961, 1967); Cincinnati (Razst. grafike, 1962); Lugano (VII. in XI. Bianco e nero, 1962, 1972; 11. razst. grafike 1972); Tokio (3. bienale grafike,

1962); Sao Paolo (7. biennale de Sao Paulo, 1963); Biella (Premio Biella, 1965, 1967, 1971); Benetke (33. biennale di Venezia, 1966); Krakow (1.-5. mednarodove biennale grafiki, 1966, 1968, 1970, 1972, 1974); Grenchen (4. triennale, 1967); Vancouver (Print international, 1967); Celovec (Intart, 1967); Videm (Intart, 1968); Dunaj (Wiener secession, 1968); Lj. (Intart, 1969); Liege (1. bienale, 1969); Barcelona (Premi international dibuix Joan Miro, 1969, 1970, 1971, 1972); Firenze (2. biennale internazionale dell'incisione, 1970); Reka (Razst. originalne risbe, 1970, 1972); Zadar (Plavi salon, 1980); Oxford (Inkless prints, 1971); Sarajevo (Umetnost na jsl. tleh od prazgod. do danes, 1971); Pariz (Umetnost na jsl. tleh od prazgod. do danes, 1971); Fredrikstad (1.-3. norska internasjonale grafik biennale, 1972); Menton (9. biennale internationale d'art de Menton, 1972); Ibiza (1.-2. biennale della grafica, 1972); Mulhouse (1.-2. evrop. grafični bienale, 1974, 1976); Heidelberg (1. biennale der europäischen graphik, 1979); Condé-Bon Secours (III. bienale grafike); Bradford (VII. bienale grafike).

Prim.: Osebni podatki; Melita Stele-Možina, uvod v katal. osebne razst., Mala gal., Lj. 1962; J. Mesesnel, Monumentalnost v malem, VI. Makuc razstavlja v Mali gal., Delo 1962, št. 225, str. 6; Jože Hudeček, Kostanj posebne sorte, NRazgl 1962, št. 18 (22. IX.), str. 354; Fr. Zupan, Likovna revija št. 4/5, Lj., 31. dec. 1962; L. Springschitz, Neue Zeitung, Clc 16. mar. 1963; J. Messner, VI. Makuc v Celovcu, NRazgl 1963, št. 7; Zoran Kržišnik, uvod v »Quaderni di Galleria«, No. 61, Caltanissetta-Roma 1964; VI. Makuc, katal. osebne razst., avla upravne zgradbe, Nova Gor. 1964; Delo 1964, št. 139; Fulvio Monai, Inizi 1964, št. 20; Delo 1964, št. 145; Valentina Cesaretti, Rimski uspeh VI. Makuca, Delo 1965, št. 49; Guido Manzini, Gazz. 14. febr. 1965; Franco Catalano, Auditorium (Roma), jan. 1965; Draža Panić, uvod v katal. razst. Veličkovič, Radovani, Makuc, Galerie Zigos, Atene 1965; Braco Rotar, Sinteza (Lj.) 1966, št. 1/4; Aleks. Bassin, Umetnost (Bgd) 1967, št. 9; Bor. Kandić, Putevi (Banja Luka) 1968, št. 3; NRazgl 1968, št. 1; Aleks. Bassin, VI. Makuc, Delo 1968, št. 67; Cesare Caselli, uvod v katal. osebne razst., San Benedetto del Tronto 1969; Aleks. Bassin, uvod v katal. osebne razst., Galerija Grafički kolektiv, Bgd 1969; Isti, Makučeva nova grafika na razst. v Beogradu, NRazgl 1969, št. 22; Leonardo Sciascia, uvod v katal. osebne razst., La Robinia, Palermo 1970; Mil. Bambič, VI. Makuc v »La Lanterna«, PDK 1970, št. 26; PDK 1970, št. 87; Delo 1970, št. 188; Melita Stele-Možina, uvod v katal. osebne razst., Gal. Meblo, Nova Gor. 1971; Jan. Mesesnel, Umetniška interpretacija sožitja v grafikah VI. Makuca, Sreč 1971, št. 28, 49-50; Mirko Juteršek, Grafik-umetnik, Dnevnik 1971,

št. 94; Jan. Mesesnel, širše in bolj razgibano, Delo 1971, št. 86; PDK 1971, št. 70; Tovariš 1971, št. 13; VI. Makuc, galleria d'arte Il Vicolo, Genova 1971; VI. Makuc, galleria d'arte Il Segnapassi, Pesaro 1971; Mar. Tršar, uvod v katal. skupinske razst. »Prisotnosti«, Moderna gal. Lj. 1972 (isti v nem. prevodu); Delo 1972, št. 189; Jan. Mesesnel, Prisotnosti, Delo 1972, št. 305; Makuc, Sala d'arte Guglielmi, San Benedetto del Tronto 1973; Giuseppe Giardina, Makuc v It., NRazgl 1973, št. 13; Delo 1973, št. 154; Aleks. Bassin, uvod v zloženko, Gal. ARS, Lj. 1974; Jan. Mesesnel, Delo 1974, št. 219; Fr. Zalar, Dnevnik 1974, št. 284; Mar. Tršar, uvod v katal. osebne razst., Gal. Loža, Koper 1974; Jan. Mesesnel, Delo 1974, št. 129; Leonardo Sciascia, uvod v katal. osebne razst., Galleria d'arte »La Loggia«, Udine 1974; Picc. 29. mar. 1974; PDK 1974, št. 74; Delo 1974, št. 120; Ida Rebolj, Grafik VI. Makuc, Lj. banka, maj 1974, str. 12; VI. Makuc, Labirint, Lj. 1975; Jan. Mesesnel, Delo 1975, št. 198; Iztok Premrov, Dnevnik 1975, št. 288; Breda Turk Vilhar, ITD 1975, št. 33; VI. Makuc, Izložba grafike, Gal. Sebastian, Dubrovnik 1975; Mar. Tršar, uvod v katal. osebne razst., Studio d'arte moderna, Rim 1975; P. Breščak, Makuc v Rimu, Delo 1975, št. 111; Jan. Mesesnel, Nova strnjnost, Delo 1975, št. 198; Dnevnik 1976, št. 34; Makuc, Galerie Ortner, Villach 1977; Bogd. Pogačnik, Slikar Makuc v Beljaku, Delo 1977, št. 44; 1977, št. 45; Tinca Stegovec, Prosv. delavec (Lj.) 1977, št. 9; Leonardo Sciascia, Marjan Tršar, uvod v zloženko, Stevens gallery, Padova 1978; Melita Stele-Možina, uvod v katal. osebne razst., Mala gal., Lj. 1978; Aleks. Bassin, NRazgl 1978, št. 5; Iztok Premrov, Mladina 1978, št. 6; Fr. Zalar, Dnevnik 1978, št. 16; VI. Makuc, zloženka, Gal. osn. š., Solkan 1978; Branc Kovič, PrimN 1978, št. 26; Delo 1978, št. 6; I. Sedej, Komunist 1978, št. 5; Delo 1978, št. 137; 1978, št. 138; Marica Nakrst, PrimN 1978, št. 25; Delo 1978, št. 295; 1978, št. 302; Iztok Premrov, uvod v zloženko, Savinov salon, Zalec 1979; Delo 1979, št. 32; M. Premšak, Simboli, spleteni v tančico, Večer 1979, št. 42; Marlen Premšak, Skupni imenovalec je kvaliteta, Večer 1979, št. 67; Luc Menaše, Evropski umetnostno zgod. leksikon, Lj. 1971, str. 1275; Slov. likovna umetnost 1945-1978, Lj. 1979, 76, 149; Delo 1980, št. 226; PDK 1980, št. 275; Fr. Zalar, Oblike na pajčevini, Dnevnik 1980, št. 325; PDK 1980, št. 280; Picc. 17. dec. 1980; VI. Makuc, Izložba grafike, Gal. Sebastian, Dubrovnik 1981; Iztok Premrov, uvod v zloženko, Gal. ARS, Lj. 1980; Mar. Tršar, uvod v zloženko, Galleria d'arte »La Bottega«, Gor. 1980; Iztok Premrov, uvod v katal., Razst. salon v hotelu Radin, Radenci 1980; Fr. Zupan, uvod v zloženko, Gal. DSLU, Lj. 1983.

Nsn.

MALALAN Franc, duhovnik, r. 4. dec. 1891 na Opčinah, u. 12. nov. 1960 v Trstu, pokopan v Borštu pri Trstu. Oče Ivan, pristaniški delavec, mati Pavla Zvanut. Obiskoval je š. na Opčinah,

nem. gimn. v Trstu kot gojenec škofijskega konvikta, maturiral 1911, bogoslovje v Gor., v duhovnika posvečen v Trstu 29. jun. 1915. Po novi maši je bil nekaj časa kpl. v Sežani, a so ga kmalu poklicali v vojsko. Postal je vojaški kurat s činom stotnika in odšel na fronto v Galicijo. Po vojni je bil do 3. jul. 1920 v tržaški bolnišnici. Od tu je odšel v Osp, kjer je bil žpk in dekan 19 let. Na področju, ki ga je upravljal, je bilo 7 cerkva, 4 šole in 5 pokopališč. Obsegalo je med drugim poleg Ospa še Gabrovico, Mačkolje, Plavje, Sv. Barbaro — Korošce in Štramar — Zavlje. Pred drugo svet. vojno je moral v konfinacijo v Pacentro v Abrucih, kjer se je ljudem zelo priljubil. 1941 se je vrnil iz konfinacije, a ni smel več v Osp. Zato je 1. maja 1941 postal žpk v Borštu, kjer je ostal do odpovedi 15. nov. 1959. M. je bil velik mož, dober duhovnik. Rad se je pohvalil, da ni v vojaški suknji nikoli upustil brevirja. Vedno je vabil k zvestobi do Cerkve in naroda, razumel je dušo ljudstva in z njim trpel. Faš. oblasti so videle v njem vztrajnega borca za pravice Slov. in mu zato niso dale miru. Med prvimi volitvami za it. parlament 1921 je bil celo ustreljen v nogu v Mačkoljah. Bil je dober pevec, katehet in govornik. Ljubil je zemljo in jo sam obdeloval. Bil je častni konzistorialni svetnik in po odpovedi župnije je postal monsignor.

Prim.: SKATrst; KatG 1960, št. 45; Demokr. 1960, št. 22 in 23; PDK 13. nov. 1960; Razgovori in članki (Primorska duhovščina za FLR Jugoslavijo), Trst 1946.

Škerl

MALALAN Riko (Henrik), sindikalni in polit. delavec, r. 14. jul. 1893 na Opčinah pri Trstu, u. 28. okt. 1957 v tržš. bolnišnici, pokopan v skupni part. grobnici na Opčinah. Oče Ivan Marija, težak, mati Pavlina Zvanut. Po osn. š. v domači vasi je dovršil pet razr. nem. gimn. v Trstu in kot enoletni prostovoljec odslužil vojaški rok. Ob izbruhu prve svet. vojne so ga takoj mobilizirani in poslali na rusko bojišče. Tu so ga 10. sept. 1914 zajeli Rusi in kot ujetnika odpeljali v Krasnojarsk v Sibirijo, kasneje je bil v Ukrajini in ob oktobrski revoluciji sodeloval z boljševiki. V Odesi se je pridružil jsl. prostovoljcem in se bojeval v Dobrudži in na solunskem bojišču. Po vojni je nekaj časa deloval v zagrebškem delavskem gibanju, po vrnitvi v Trst se je vključil v sindikalno social. gibanje in delal v Delavskih zadrugah. Po kongresu v Livornu jan. 1921 je stopil v KPI. Že 1920 so mu

faš. delno opustošili dom, še bolj 1924 ob volitvah. 1925 so ga zaradi sindik. in polit. dela odpustili v Del. zadrugah; delal je drugod, končno pri openskem tramvaju. Ker pa je na volitvah 1929 glasoval proti, so ga tudi tu odpustili. 1930 je bil aretiran in pred Posebnim faš. sodiščem obsojen na 8 let ječe. Po treh letih so ga izpustili in postavili pod polic. nadzorstvo, 1940 ga ponovno aretirali in naslednje leto konfinirali na Tremutih. Po 8. sept. 1943 je bil v Tarantu in Carbonari med prvimi organizatorji I. prekomorske brigade, nato komisar v raznih partiz. enotah. Po vrnitvi na Opčine 1945 se je vključil v polit. dejavnost ter pomagal vzpostaviti družb. in polit. življenje. Izvoljen je bil za preds. KNOO na Opčinah, na volitvah 1949 pa je bil na listi KP-STO izvoljen v trž. obč. svet. Zadnjih pet let je bolehal na srcu.

Prim.: Župn. arh. Opčine; I. S., R. M., PDK 29. okt. 1957; M. Kapelj, Ob 10-letnici smrti R. M. z Opčin, PDK 29. okt. 1967; Ob 20-letnici smrti R. M. z Opčin, PDK 30. okt. 1977 s sl.

Jem.

MALALAN Tomaž, kanonik in mestni svetnik, r. 21. sept. 1877 na Opčinah pri Trstu, u. 20. febr. 1854 v Trstu za zlatenico. Oče Anton, kmet, mati Marjeta Sosič, hišno ime Dominkovi. Posvečen je bil 22. sept. 1811. Kaplan je bil v Škednju 1818-37. Ko je 1836 razsajala kolera, je M. škednjske bolnike »s prav izgledno gorečnostjo duhovniga pastirja in tako dobrim uspehom zdravil, de jih je prav malo smrt uplenila. Tudi iz Trsta so ljudje k njemu vreli... Neki tržaški časnik si upa clò reči, de je M. v primeri več ljudi kolere ozdravil kakor tukajšnji vrači z vsemi svojimi zdravili« (ZD 1854). Ze 1828 je postal konzistorialni svetnik, 1837 kanonik in 1847 župnik pri Sv. Justu. Bil je tudi kpl. mestnega vojaštva. 14. sept. 1850 je bil izvoljen v I. okoliškem okraju za trž. mestnega svetovalca. V letu 1853 se je v mestnem svetu potegoval za okoliške šole, češ da je »med mestom in okolico kar 40.000 Slovanov, Nemcev in Grkov, na katere se je treba tudi ozirati. On, predstavnik slovanskega sveta... je za poučevanje nemščine, jezika, ki hkrati s slovenščino odpira trž. mladini lepo prihodnost« (Il consiglio decennale). Pogreba so se udeležile najvišje cerkvene, civilne in vojaške oblasti.

Prim.: Zgod. ods. NSKT; ZD 2. mar. 1854; Antonio de' Bersa, Il Consiglio decennale. Appunti di Storia Municipale Triestina, vol. II, 56, Tr. 1889; Vas, ljudje in čas, zgod. Opčin, Tr. 1975, 55.

Jem.

MALI (MALY, MALLY, MALICH) Andrej, slovenski prerodni delavec, r. 17. nov. 1711 v Kamniku, u. 14. febr. 1768 v Gor. Gimn. je obiskoval v Lj. (1723-29), filoz. v Lj. in Gradcu (1729-32), teol. na Dunaju (1732-36). Po ordinaciji je bil nekaj časa prefekt v semenišču, 14. okt. 1740 pa je stopil v jezuitski red in bil po opravljenem noviciatu na Dunaju (1740-42) slov. spovednik (confessionarius slavicus) v Celovcu (1743-48) in Trnavi (1749-51), nakar je do smrti opravljal službo slov., nem. in it. pridigarja v Gor. (1751-68). Aktivno se je udeležil slov. prerodnega gibanja in je eden tistih mož, ki so v jezuitskem kolegiju v Celovcu priredili in dopolnili novo izdajo *Megiserjevega slovarja* (Dictionarium Quatuor Linguarum... Clagenfurti 1744). Vse kaže, da je bil M. tisti neznani duhovnik, ki je prirejal slov. *Pratike za kmete* (najstarejši ohranjeni izvod za 1741). 1750 pa je v Trnavi sodeloval tudi pri priredbi in tisku poljudnih jezuitskih katekizmov (libelli catecheticorum).

Prim.: Nationalbibliothek Wien, Catalogus personarum et officiorum provinciae Austriae Societatis Jesu, ser. 1733-1765; C. Sommervogel, Bibliothèque de la Compagnie de Jésus. Première partie: Bibliographie, IV, Bruxelles-Paris 1893, 894; V, Bruxelles-Paris 1894, 442; Kidrič, Zgod. 142; Isti, Dobrovsky in slov. preporod njegove dobe, Lj. 1930, 7; J. Glonar, SBL I, 37.

Lc.

MALIČ Jožef, duhovnik, misijonar, r. 18. mar. 1884 na Peči pri Sovodnjah, u. 13. jan. 1972 v Este pri Padovi. Oče Jožef, kmet, mati Marija Sedevčič, gospodinja. Jožef je bil deseti od petnajstih otrok. Ne vemo, kje in kako je prišel v stik s salezijanci. L. 1898 ga najdemo v sal. zavodu v Cuorgné v Piemontu, leto pozneje pa že kot novince v Foglizzo (Piemont). Bogoslovje je študiral v Turinu, v duhovnika je bil posvečen v Ivreji 1909. Prva leta duhovništva je preživel v Slov., potem se je 1924 odločil za misijone. Enajst let je deloval v mestu Punta Arenas in na Ognjani Zemlji (Čile), na skrajnem jugu Južne Amerike. Tu je skrbel tudi za številne dalmatinske priseljence. 1934 se je vrnil v Slov. ter deloval po raznih salez. zavodih in župnijah (Verzej, Kodeljevo, Rudnik itd.). Tu je med mnogimi težavami preživel burna leta druge svet. vojne. Kot ital. državljani se je 1950 vrnil v It. ter bil nastavljen kot spovednik v Chioggi. Zadnja leta pa je več kot 80-letni starček preživel v velikem salez. zavodu Manfredini v Este pri Padovi. M. je bil med prvimi Slov., ki so stopili

v salez. družbo pred prvo svet. vojno. Povsod, kjer je M. deloval, je zapustil spomin vestnega redovnika, istočasno pa človeka izredno odprtega in vedrega značaja. V Slov. so ga zaradi podobnosti z Don Boscom imenovali slov. Don Bosco. M. je bil večino življenja daleč od rodne vasi, toda kljub temu je bil z dušo in telesom povezan z njo, s sorodniki in domačini. Vsake počitnice, kadar je bilo le mogoče, je prišel domov in bil v veliko pomoč domačemu župniku. Prav zato so domačini s Peči tudi želeli, da bi bil pokopan na domačem pokopališču. Želja se jim je izpolnila: 16. jan. 1972 so pokojnega M. prepeljali iz Este na pokopališče na Peči.

Prim.: Osebni podatki sorodnikov; KatG 20. jan. 1972.

Rij.

MALIČ Stane, glasbenik, r. 30. okt. 1904 v Trstu, živi na Opčinah pri Trstu. Oče Franc, krojač iz Komna, mati Katarina Moravec iz Slavine. Dopršil je Ciril-Methodovo osn. š. v ul. Acquedotto in meščansko pri Sv. Jakobu. Glasbo je pričel s študijem violine na GlasbM pri prof. Ivančiču, ko je ta moral oditi v Lj., pri češkem prof. Topiču. Kmalu se je začel učiti tudi klavirja pri prof. V. Šoncu. Ko je moral tudi ta zapustiti It., ga je učil klavirja in harmonije V. Mirk, dokler ni odšel v Lj. Vpisal se je na trž. konservatorij G. Verdi, kjer je študiral violino pri prof. Vezzoliju in napravil pri njem izpit, kontrapunkt in kompozicijo pa ga je učil univ. prof. Vito Levi. Z zborovodstvom in orglami se je seznanil že pri 16. letih v cerkvi na Opčinah. Pod faš. in nem. okupacijo je bil dolga leta zborovodja v srbski pravosl. cerkvi v Trstu (do maja 1945). Violino je poučeval na GlasbM, ki je imela sedež v Narodnem domu do požiga. Potem je svoje učence porazdelil na skupine, ki so se zbirale pri posameznih družinah in tja je hodil M. učiti. Poučeval je na tečaju za vzgojo zborovodij, ki sta ga organizirali Prosveta in GlasbM, trajal je tri leta (1924-27), do razpusta GlasbM 30. sept. 1927. Tudi v svoji hiši je vodil tečaj za zborovodje, udeleževalo se ga je osem gojencev iz vseh krajev. Živita še Drago Petaros iz Boršta in Just Lavrenčič s Katinare, ki še vodita zbora. Razen tega je M. ob vsakem vremenu obiskoval istrske vasi in skrivaj vadil zборе. V orkestru GlasbM v Narodnem domu je igral violino ali violi, sodeloval je tudi pri vsakoletnih produkcijah GlasbM s svojimi učenci ali sam z violino

ali klavirjem. Po vojni se je preselil na Opčine pri Trstu in začel s cerkvenim pev. zborom in orglami v žpk. cerkvi (1956). Tu je ostal do 1974. Bil je v vodstvu godalnega orkestra in je z njim večkrat nastopil, tako v spevoigrah Miklova Zala in Petrčkove poslednje sanje. Nastopil je tudi v dramski skupini (Nušić, Vozel). V GlasbM v Trstu je do 1952 poučeval violino, klavir in harmoniko, eno leto tudi na Glasb. š. v Gor. Skladal je mešane, ženske in mladinske skladbe s spremeljavo klavirja, nekaj solo spevov za sopran s klavirjem, preuredil pa je razne skladbe moških zborov v mešane. Njegova cerkvena glasba obsega: latinsko mašo z orglami, sedem slov. maš z orglami, *Slava Bogu*, tri *Očenaše* za meš. zbor, enega za moš. zbor, tri nagrobnice in nekaj cerkv. pesmi. Precej je klavirskih skladb za mladino in nekaj skladbic za violiniste začetnike. 1967 je sodeloval pri natečaju za izvirno božično pesem, ki ga je razpisala Zveza cerkv. pev. zborov v Trstu, in prejel prvo nagrado. Leto pozneje je Zveza slov. katol. prosvete razpisala v Gor. natečaj za izvirno zborovsko skladbo svetne vsebine: dobil je prvo nagrado in posebno priporočilo. Njegove skladbe (ne vse) so bile objavljene v naslednjih zbirkah: *Goriška pesmarica* (Zveza slov. katol. prosv. v Gor. 1969); Stane Malič, *Zbori in samospevi* (Zveza cerkv. pev. zborov v Trstu 1975); *Mešani, moški in ženski zbori* (SPZ Trst 1977).

Prim.: Osebni podatki; Jelerčič 124.

Jem.

MALIGOJ Andrej Silvo, gradbeni tehnik, r. 3. jan. 1923 v Smasteh. Oče Andrej, mati Alojzija Faletič. Osn. š. je obiskoval v Smasteh (4 razr.) in na Vojskem (mala matura), od 1952 do 1955 pa je obiskoval sr. š. za tehn. risanje v Zgbu. V primorsko kulturno dediščino se je zapisal kot avtor številnih spomenikov in spominskih plošč padlim v NOB in grobnic tako na Tolminkem kot tudi v Slov. Benečiji in Reziji. Omenimo naj le nekaj spomenikov in grobnic: Borjana (1960), Kal-Koritnica (1963), Livek (1964), Strmec na Predelu (1964), Drežnica (1965), Pečine (1968), Borjana (1978) itd. V Št. Lenartu v Slov. Benečiji so 1977 odkrili grobnico padlim po njegovem načrtu, naslednjega leta pa v Reziji.

Prim.: Osebni podatki; P. Potočnik, Ljudem so blizu, Delo 1975, št. 149; Nelida Silič-Nemec, Javni spomeniki na Primorskem 1945-1978, Koper 1982.

Nsn.

MANDIĆ Ante, politik, odvetnik, r. 2. jun. 1880 v Trstu, u. 15. nov. 1959 v Lovranu. Rojen je bil v družini znanih hrv. narodnih buditeljev v Istri in na Kvarnerskih otokih, ki je izvirala iz Kastva. Oče dr. Franjo, zdravnik, stric Matko (gl. čl.) znani javni delavec, aktivno je v javno življenje posegel tudi njegov brat dr. Josip (gl. čl.) ter sin dr. Oleg (gl. čl.). Osn. š. je obiskoval v Trstu, gimn. v Zgbu, Trstu in na Sušaku, pravo na Dunaju in v Gradcu, kjer je promoviral. Delal je kot odv. pripravnik v Trstu, bil koncipient v pisarni odv. dr. Červarja (rojak J. Dobrile) v Voloskem, postal odv. prav tam in v Opatiji. V začetku prve svet. vojne je bil v Kijevu (tu je bila doma njegova soproga), kmalu je postal predstavnik jsl. odb. v Rusiji (Petrograd) in deloval pri organizaciji jsl. dobrovoljskih vojaških enot. 1917 je postal tajn. Jsl. odb. v Londonu in aktivno deloval za ustvaritev države SHS. Ko se je vrnil po vojni v novo državo, je postal preds. Jsl.-češke lige. Ker ga je režim kraljevine SHS razočaral (zlasti zaradi kapitulantstva pred ozemeljskimi zahtevami It.), se je 1921 demonstrativno odselil v Volosko. Tu je kljub težkim razmeram (faš.) uspel delovati kot eden redkih hrv. odv. v Istri; najprej je imel pisarno skupaj z dr. U. Stangerjem, od 1929 pa lastno (pri delu mu je pomagal sin Oleg). Za nekaj časa je pred drugo svet. vojno moral oditi v Jsl. Kmalu po začetku NOB se je povezal z aktivisti gibanja na opatijskem področju. Imel je stike z okrož. komitejem KPH za Hrv. primorje. Preko Vatikana je vzpostavil stike z nekaterimi člani kraljeve jsl. vlade v Londonu, ki jim je posredoval vesti o razmerah doma; pojasnjeval jim je vlogo, ki jo imata v Jsl. KPJ s Titom na čelu ter četniški vodja D. Mihajlović. Ob kapitulaciji It. je vodil opatijski NOO, sodeloval pri razorožitvi it. vojaških enot, kmalu pa je odšel na osvobojeno ozemlje (skupaj s sinom Olegom); Nemci so mu odpeljali v koncentracijsko taborišče soprogo, snaho in vnuka. M. je postal član ZAVNOH-a in AVNOJ-a, na 2. zasedanju AVNOJ-a (nov. 1943) je bil izvoljen v njegovo predsedništvo. 1944 je postal prvi preds. Oblastnega odb. enotne narodno-osv. fronte Istre ter preds. komisije za vojne zločine Hrvatske. 1945 je bil skupaj z D. Sernecem in S. Budisavljevićem član jsl. kraljevega namestništva. Po proglatitvi ustave FLRJ (1946) se je vrnil v Volosko, kjer je bil v povojnih težkih letih še vedno aktiven javni delavec. Dobil je več odlikovanj in priznanj. 1956 je v

Zgbu pri JAZU objavil knjigo *Fragmenti za historiju ujedinjenja*, ki prinaša 168 dokumentov o razdobju 1914 in 1917. Bil je vnet zagovornik enotnosti jsl. narodov in sodelavec z mnogimi slov. družbenopolitičnimi delavci.

Prim.: Novi list (Reka) 16. nov. 1959, št. 270; Vjesnik (Zgb) 16. nov. 1959, št. 4644; P. Strčić, A. Mandić, kraljevski namjesnik iz Kastavštine (1945), Novi list (Reka), 10.-12. dec. 1979, št. 286-88; Lj. Buršić, Hrvatski advokati u Istri i Liburniji, Odvjetnik (Zgb) 18/1968, št. 9, 207-19; JE 6, 7; ZC 11/1960, 280-305.

Strčić

MANDIĆ Frane, zdravnik, r. 1850 v Mihotičih (Kastavščina), u. 2. jan. 1924 v Trstu. Iz ugledne rodbine, ki je dala več javnih delavcev: dr. Ante, dr. Josip, Matko, dr. Oleg (gl. članki). Brat je istrskega narodnega preroditelja, politika in izdajatelja Matka (gl. čl.). Gimn. je obiskoval v Trstu, Senju in na Reki, medic. na Dunaju in v Pragi. Kot zasebni in železniški zdravnik nadzornik je vse življenje služboval v Trstu. Odlikoval se je v narodnem prerodu Hrv. in Slov. Istre in mesta Trsta ter bil že kot študent eden izmed ustanoviteljev prosv. društva Bratovščina hrvatskih ljudi u Istri v Kastvu. Aktivno je sodeloval v borbi Hrv. in Slov. za uresničitev njihovih polit., ekon., kult. in prosvetnih pravic. V Trstu je bil preds. čitalnice, v Naši slogi in drugod pa je objavil več del s področja zdravstva.

Prim.: Vjek. Spinčić, Crtice iz hrv. knjiž. kulture Istre, Zgb 1926, 112-13; Vel. Deželić, Znameniti i zaslužni Hrv., Zgb 1925, 172; anagraf. urad Trst.

Strčić

MANDIĆ Josip, skladatelj in odvetnik, r. 1. apr. 1883 v Trstu, u. 5. okt. 1959 v Pragi. Pripadal je ugledni rodbini iz Kastavščine, ki je dala dr. Anteja, Matka in dr. Olega, oče je bil dr. Frane (gl. čl.). Osn. š. v Trstu, gimn. na Reki in v Zgbu. Nekaj časa je študiral medicino, vendar je diplomiral iz prava na Dunaju. Odv. je bil v Trstu (od 1911) in v Pragi (po prvi svet. vojni). Pred preselitvijo na Češko je živel nekaj časa v Švici. Glasbeno se je oblikoval v Zgbu (F. Vilhar, M. Graedener), Trstu (Wiesebberger), na Dunaju (R. Fuks) in v Pragi (K. B. Jirak, R. Zamrzl, kompozicija). Najprej se je uveljavil kot skladatelj del narodnega značaja v skladu s potrebami aktualne borbe istrsko-tržaških Hrv. in Slov. proti vladajočemu ital. sloju. Potem je skladal pod vplivom poslednjih simfonij G. Mahlerja in novejših splošno evr. tokov

tridesetih let. Med deli so vidnejše orkestralne stvaritve: 1. romantična simfonija (1929), 2. (1930), 3. (1947), 4. (1956); simfonijski poema *Nočno putovanje* in *Mala suita* (1932); simfonijska variacija na temo W. A. Mozarta (1956). Važna so komorna dela: godalni kvartet (1927), suita za godalni kvartet; klavirski trio; pihalni kvintet (1930); pihalni nonet; *Suita u starom stilu* za klavir. Avtor je oper: *Petar Svačić* (1903); odlomke so prvič peli v gled. D. Rossetti v Trstu v organizaciji društva Dalmatinski skup, celo delo 1905 v lj. gledališču; *Mirjana* (po B. Nušiću, 1937); *Kapetan Niko*. Med vokalna dela spadajo: *Hrvatska misa* (komponiral jo je v Zgbu, ko mu je bilo 15 let); kantata *Slaven i pjesma* (na tekst dr. K. Lukeža; prvič jo je izvedlo 1902 Slovan. pev. društvo v Trstu); tri balade za sopran in orkester. M. je bil izredno nadarjen skladatelj, odv. poklic ga je oviral pri razvoju in delu. Pred prvo svet. vojno se je s posebnim uspehom zagnal na organiziranje trž. in istrskih delavcev na narodni in protisocialnodemokr. osnovi. Od 1907 je bil preds. Narodne delavske organizacije, katere delovanje so kritizirale social. sile.

Prim.: Predrag Milošević, Mandić Josip (Josef), MuzE 2, Zgb 1963, 150-51; Bož. Širola, M. J. dr., Znameniti i zaslužni Hrvati, Zgb 1925, 172; Vjek. Spinčić, Crtice iz hrv. knjiž. kulture Istre, Zgb 1926, 154-55; J. M., Prosvjeta, XII, 7, 1904, 231-32; Eine neue kroatische Oper, Agramer Tagblatt, XVII, 252, 1902, 5; D., Petar Svačić, opera u dva čina sa prologom, Naša Sloga, XXXVI, 1, Tr. 1904; P. Svačić u Lj., Trščanski Lloyd, II, 48, 1904, 670; II. simfonija dr. J. M., Češkoslovensko-Jihoslovenska revue, I, 5, 1930-31, 279; Uspjeh našeg kompozitora dr. J. M. u Londonu i Pragu, Slobodna tribuna, XI, 908, 1931, 6; 50-godišnjica kompozitora J. M., Istra, V, 34, Zgb 1933, 5; I. Esih, Jubilej dra J. M. u Pragu, Obzor, LXXIV, 190, Zgb 1933, 13.

Strčić

MANDIĆ Matko, narodni preroditelj istrsko-otoških in tržaških Hrvatov in Slovencev, r. 22. sept. 1849 v Mihotičih (Kastavščina), u. 13. maja 1915 v Trstu; 1922 so posmrtno ostanke prenesli v Kastav. Izhaja iz siromašne družine, ki je dala več znanih javnih delavcev: brat dr. Frane je bil zdravnik in zdravstveni nadzornik na železnicah v Trstu, nečak Josip odvetnik in skladatelj. Iz te rodbine so izšli tudi dr. Ante, član Jsl. odbora, ZAVNOH-a, AVNOJ-a in kraljevskega namestništva Jsle, in dr. Oleg, znanstvenik in vseuč. prof. (gl. čl.). S pomočjo strica Mata Dumbrovića, žpka pri Sv. Jakobu v Trstu, je

obiskoval osn. š. v Rukavcu in Kastvu, gimn. na Reki in v Senju, bogoslovje v Gor. in Trstu ter postal duhovnik 1874. Tedaj je začel študij naravoslovja v Pragi. Od 1882 je bil gimn. suplent v Zgbu, od 1883-1900 ur. in izdajatelj *Naše sloge* v Trstu, a do smrti je bil glavni sodelavec v Pulju, kamor se je list preselil 6. jul. 1899. M. je pripadnik druge prerodne generacije hrv. politikov Istre in Kvarnerskih otokov, a poleg M. Laginje in V. Spinčića ter starega D. Vitezića od 80 let tudi vodja narodnega gibanja. In čeprav je sprejel hrv. koncept Starčevićeve Stranke prava v banov. Hrv., ni odklanjal niti Strossmayerjevega jugoslovanstva. Idejno se je oblikoval že med šolanjem, posebno na Reki, v Gor. in v Pragi, kjer je živo spremljal razvoj češ. narodnega gibanja. Poleg tega je na izoblikovanje njegovega polit. nazora posebno vplivalo večdesetletno življenje in delo v Trstu v tesnem sodelovanju s Slovenci. Zato so ga ob smrti ocenili, da je bil »v pravem smislu prstan, ki je oklepal nerazdružno kolo Hrv. in Slov. v Istri«. Ni bil človek kompromisov z maloštevilnim vladajočim italijanaško-italijanskim slojem, zato se je npr. 1908 uprl sporazumu predstavnikov Hrv.-slov. narodne stranke, v kateri je bil eden izmed voditeljev, z vladajočo Ital. liberalno stranko. Zelo važna je njegova časnikarsko-izdajateljska in publicistična dejavnost. Ko je prevzel urejanje *Naše sloge* v Trstu iz rok prve, jslo usmerjene generacije, je M. ta edini in najznačilnejši list Hrvatov Istre in Kvarnerskih otokov hitro spremenil v moderno in borbena glasilo, ki se je z velikim uspehom upiralo italijanaško-ital. vodilnim krogom. V listu je objavil številne članke. V trenutkih velikih hrv.-slov. zmag v začetku 20. stol. je ustanovil in urejal *Balkan* (1907-08), prvi hrvaški dnevnik v Trstu, dvakrat pa je začasno urejal slov. E. Za razvoj Istre in otokov ob prehodu stol. je važno M-ovo poslansko delo. V istrskem zboru v Poreču je bil zastopnik volilnega okrož. Volosko-Podgrad od 1889 do smrti. Bil je tudi tajn. Hrv.-slov. kluba zastopnikov v zbornici (od 1889) ter odbornikov namestnik deželnega odbora. Že s prvim nastopom v hrv. jeziku se je izkazal kot energičen borec-napadalec, ki je odločno zahteval pravico, ki se je kratila Hrv. in Slov., toda spoštuje »dobre, vredne in poštene naše sodržavljane italijanske narodnosti«. Od 1908 je bil izvoljen v volil. okrož. Koper in Piran. Od 1907 je bil v volil. okrož. Podgrad in

v občinah Dekani, Dolina, Marezige, Očisla-Ku-lanec in Pomjan iz volil. okrož. Koper izvoljen za zastopnika v dunajski parlament (kandidiral je tudi v Trstu) in bil tudi tukaj v parlam. delegacijah zelo delaven, potegoval se je tudi za rešitev vprašanj v ostalih krajih Hrv. in Sje. Bil je spreten in poznan govornik ne samo v istrskem zboru in dunajskem parlamentu, ampak tudi na številnih javnih zborovanjih, npr. na taboru v Brezovici 1883 in Lindaru 1885. - M. je bil ustanovitelj, vodja ali aktiven član velikega števila organizacij. Tako je bil preds. pomembnega Polit. društva za Hrv. in Slov. v Istri v Pulju (1908-12) in Polit. društva Edinost v Trstu (1851-1905; od 1888 podpreds.), društev v Trstu: Slovan. pev. društvo, Podružnica sv. Cirila in Metoda, Otročje zabavišče Sv. Jakoba v Trstu, Konsumno društvo, Delavsko podporno društvo, prosv. društvo Strossmayer, podpreds. Bratovščine sv. C. in M. pri Sv. Jakobu itd. Nekatera društva je ustanovil ali jim pomagal pri razvoju, npr.: Kmetijska zadruga, Trž. posoj. in hranil., Dalmatinski skup, Pevsko društvo Kolo idr. Vse te organizacije so znatno vplivale na polit., ekon. in kult.-prosv. osamosvojitvev in dvig Hrv. in Slov. na istrsko-trž. področju. Kot pripadnik prve generacije hrv. malomeščanskega sloja, ki je prišel iz kmečke Istre, je M. pravočasno razumel pomen pojava delavskega in katol. gibanja, ki sta v začetku 20. stol. negativno delovala na dotedanjo monolitnost narodnega gibanja. Čeprav je bil duhovnik, se je uprl Vatikanu, če so bile ogrožene pravice Hrv. in Slov. Ostro in javno se je boril proti cerkveno-polit. dejavnosti škofa Flapa v Poreču, Nagla v Trstu in Mahniča na Krku. - M. politik je bil znan kot izredno human človek, ki je delil, kar je imel, in pomagal drugim, da je vse življenje preživel v neverjetno siromašnih razmerah, v glavnem ga je vzdrževala družina.

Prim.: M. Mandić 1883-1908, Naša sloga, XLII, 1, Tr. 1908; Narodni zastupnik M. M., Naša sloga, XLVI, 20, Pulj, 15. maja 1915; Viktor Car Emin, M. M., osvrt na njegov život i djelo, Samobor 1938; Fr. Barbačić, Narodna borba u Istri od 1870. do 1915. godine. Prema bilješkama iza »Naše Slogce«, Zgb 1952; Matko Rojnić, Mandić Matko, EJ 6, Zgb 1955, 7; B. Milanović, Hrv. narodni preporod u Istri, 2, Pazin 1973; Kol-GorM 1923, 76; Monti Orel, 551-52.

Strčić

MANDIĆ Oleg, pravni zgodovinar, sociolog, r. 14. nov. 1906 v Trstu, u. 20. maja 1979 v Zgbu. Oče Ante, odv. (gl. čl.). Osn. š. je obiskoval v

Voloskem (1912-14) ter v Rusiji in Angliji (1914-19), real. gimn. v Zgbu (1919-21) ter klas. na Sušaku (1921-25). Pravo je študiral na Dunaju (1925-26) in v Sieni (1926-29), kjer je prom. Med 1931 in 1943 je služboval v odv. pisarni svojega očeta v Voloskem. Z očetom je odšel v partizane in deloval v ZAVNOH-u, 1945 je bil šef protokola kraljevega namestništva Jsl., nato načelnik v min. za pravosodje LRH. Od 1946 je bil docent, nato izredni (1952) ter redni (1958) prof. sociologije in teorije države in prava na zgb U. 1977 je bil upokojen. Predaval je osnove marksizma, sociologijo, sociologijo religije na raznih fak. in visokih š. v Zgbu, Sarajevu, na Reki, v Lj. itd. Vzgojen je bil v družini znanih hrv. javnih delavcev Istre in kvarnerskih otokov, ki so bili trdno povezani s primor. Slov.; zgodaj je osvojil idejo jugoslovanstva in potrebo po jsl. skupnosti. V dvajsetih letih je bil preds. srednješ. org. Ljudevit Gaj, tajn. športnega društva Opatija (kasneje Olimp), član uprave kult. društva Zora v Opatiji itd. Živahno je deloval pri ohranjanju nacionalnih in razrednih interesov ogroženega hrv. naroda pod faš. It. Ker ni hotel v članstvo PNF, ni postal asistent katedre za rimsko pravo na pravni fak. U v Sieni. Že 1941 se je vključil v NOB na opatijskem področju in pri tem tesno deloval z očetom. 1943 je odšel v partizane. 1944 prišel v Istro kot delegat ZAVNOH-a. M. je bil ugleden javni delavec in znanstvenik. Bil je tajn. Glav. odb. RK Hrv. (1944), član oblastne skupščine za Istro (1945-48), preds. Jsl. združenja za sociologijo, sveta Etnografskega muzejca v Zgbu, Mednarodne konference International Sociological Association, Matice izseljenika Hrv., teniške zveze Hrv., eden od treh preds. Pazinskega memorijala (katedre Čakavskega sabora v Pazinu), član ur. Historijskega zbornika, Univerzitetnega vestnika, Časopisa za filoz. in sociol., Kastavskega zbornika, Pazinskega memorijala ter član različnih jsl. in tujih svetov, komisij, organizacij in inštitutov (tudi gor. ISIG). Z znanstvenim delom je začel, ko je v Studi Sienesi objavil 1928 kritični pogled na Giddingsove Sociološke principe. Po vojni je bil eden izmed tvorcev sociol. znanosti v Jsl. Posebej se je kot pravnik posvečal odnosu med državo in pravom, pa tudi religiji, posebno krščanstvu. Bil je tudi pravni zgod., zanimala ga je pravna zgod. srednjev. Hrv. (zlasti istrsko-kvarnersko področje). V zadnjih letih življenja se je posvečal problematiki faš. v Istri in SlovPrim. Izmed njegovih objav

je omeniti *Bračni odnosi i "porodica" u prvobitnoj zajednici* (Zgb 1951); *Bratstvo u srednjovekovnoj Hrvatskoj* (Zgb 1952); *Od kulta lubanja do krščanstva* (1953); *Kaste u historiji društava* (1954); *Država i pravo* (I-II, Zgb 1959); *Uvod u opću sociologiju* (Zgb 1959); *Svijet i život u legendama* (1961); *Postanak i odumiranje nacija* (1963); *Pregled dijalektičkog materijalizma* (1964); *Ende und Auflösung der Nationen* (1966); *Leksikon judaizma i krščanstva* (1969); *Političko pravna hronika sveta* (1971); *Rječnik sociologije i socijalne psihologije* (1977). K temu izboru samostojnih del je treba dodati še celo vrsto razprav in člankov ter šol. učbenikov. M. je za svoje delo prejel vrsto priznanj in odlikovanj. Veliko priznanje pa je gotovo dejstvo, da je že za življenja dočakal, da je bilo njegovo znanstveno delo predmet doktorske disertacije. Doktorand M. Pertot je na tržaški U branila tezo *Un nuovo modello teoretico nella scuola sociologica di Zagabria: l'analisi di Oleg Mandić*.

Prim.: JE 6, 7-8; P. Strčić, Prilog za bibliografiju prof. dra Olega Mandića. Pazinski memorijal 10, Pazin 1980, 35-58; Bibliografija radova prof. Olega Mandića. Spomenica prof. Olegu Mandiću. Zbornig pravnog fakulteta 31, zv. 3-4, Zgb 1981, 211-77; MSE, 2, 535.

Strčić

MANFREDA Andrej, protifašist, r. 8. nov. 1908 v Kobaridu Andreju (u. 1915 v rus. ujet.) in Mariji Volarič iz Mlinskega, u. 7. jul. 1943 v jetniški bolnišnici Saluzzo v nepoznatih okoliščinah. Med prvo svet. vojno je bila družina v begunstvu v bližini Neaplja. Stari oče je zapustil premoženje Andreju. Po ljud. š. v Kobaridu se je vpisal na slov. realko v Idriji. V š. letu 1923-24 je obiskoval tretji letnik in bil aktiven v športu, ki je služil tudi gojitvi narodne zavesti. Že kot dijak je dopisoval v tržaško E. Po uspešno končanem š. letu 1924-25 je prestopil v videmski licej. V tem času je začel izraziteje delovati za narodne pravice Slovencev. 15. dec. 1927 je bil sprejet v organizacijo TIGR in postal vodja trojke. V tem letu ga je Zorko Jelinčič predlagal za poslevoedečega preds. dij. društva Adrija. Ob koncu š. leta 1926-27 je z odliko maturiral na videmskem liceju in o počitnicah neutrudno delal v org. TIGR. Imel je govor na protifaš. zborovanju 28. avg. 1928 na pogorju Krna, kjer je pozval prisotne na boj proti faš. nasilju. Jeseni 1928 se je vpisal na Fak. za polit. in družb. vede v Padovi. Družina brez očeta je bila v stiski z denarjem za njegovo šolanje. M. je sodelo-

val pri razdeljevanju letakov, ki so pozivali na bojkot volitev 1929, in ilegalno prehajal v Jslo. Po naročilu TIGR-a se je v Padovi vpisal v univ. študentsko faš. organizacijo (GUF) z namenom, da bolje prikrije svojo dejavnost. V Padovi je vneto študiral, 10. mar. 1930 pa je opazil, da ga zasleduje OVRA. 25. mar. so mu karabinjerji v Kobaridu preiskali sobo in ga aretirali. Odpeljali so ga v goriške in nato v kopsrke zapore. 15. maja 1930 so ga odvedli v rimsko ječo Regina Coeli, kjer je ostal ves čas v samici. Pojavili so se prvi znaki pljučne bolezni in pričel je izgubljati moči. Njegova pisma domačim odsevajo razmišljanja izrednega človeka. Avg. 1930 je bil premeščen v trž. zapore Coroneo, kjer je čakal na začetek prvega trž. procesa. 3. sept. je stopil pred sodnike z nekoliko povišano telesno temperaturo. Preds. sodišča ga je podrobno izpraševal o njegovi polit. dejavnosti pred aretacijo. Obtoževali so ga tudi, da je zbral nekaj podatkov o it. oboroženih silah na Kobariškem in jih osebno posredoval jsl. polic. komisarju Antonu Batagelju, kar je M. priznal. V obrazložitvi polit. delovanja po letu 1926 je povedal, da je izšlo njegovo delovanje iz študija zgod. in življenjepisov velikih rodoljubov (Mazzini). Poudaril je, da ni sovražil It., deloval pa je proti zatiranju slov. ljudstva. Po dolgem zaslišanju, v katerem je tudi zanikal it. izvor svojega priimka, so mu pošle moči. Obsojen je bil na 10 let ječe in prvo bi moral prestati v samici. Poslali so ga v zapore v Oneglio v Liguriji. Ker se mu je slabšalo zdravje, je mati vložila več prošenj in dosegla, da je bil jul. 1931 premeščen v jetniško zdravilišče Pianosa, kjer je postal prijatelj z it. komunistom Celsom Ghinijem. V tem času je postal ideološko prepričan komunist in bil sprejet v KPI. Boril se je za več ur dnevnega sprehoda in v pismih domačim prikazal svoj široki miselni razvoj, v katerem je imel marksizem pomembno mesto. Želel je živeti na prostem, da bi preizkusil svojo moralno, intelektualno in socialno spremembo. 1931 so aretirali tudi brata Janka in ga zaradi polit. delovanja obsodili na 15 let zopora. Andrej je pripravil zanj študijski načrt: »Ta leta, ki so nam bila odvzeta od aktivnega življenja, ne smejo biti izgubljena!« Bil je proti pogojni izpustitvi, ker bi to pomenilo odpoved svojim idealom. Zaradi amnestije ob rojstvu sina v kraljevi družini je bil 25. mar. 1935 izpuščen. Marsikdo od nekdanjih somišljenikov je bil razočaran zaradi

njegovega komun. prepričanja in nekateri iz Gor. so ga hoteli spet pridobiti. Bil je pod strogim polic. nadzorstvom. Kljub temu so v Kobaridu nov. 1935 tajno proslavili obletnico okt. revolucije. Preko Štefanije Federlove je vzpostavil zvezo s slov. part. organizacijo na Jesenicah. Dec. 1935 se je ponoči sestal z nekdanjim sošolcem z realke, vodilnim komunistom na Jesenicah in poznejšim komisarjem Gregorčičeve brigade Francem Federlom. Francova mati Štefanija je pozneje prenašala pošto med sinom na Jesenicah in Andrejem v Kobaridu. 26. maja 1936 so Andreja spet aretirali in mu preiskali stanovanje. V koprskem zaporu kljub nekajdnevni zasliševanju ni ničesar priznal. Po ovadbi it. stanovalca v hiši Manfredovih so mu očitali, da je materi prepovedal obseliti na hišo it. zastavo. Po enomesečni koprski ječi so ga premestili v rimsko ječo Regina Coeli. Preiskovalni postopek se je vlekel skoraj leto dni. Sodna obravnava pred Posebnim sodiščem v Rimu se je začela 20. maja in se še istega dne končala z obsodbo: »Obtoženec je zbiral več ljudi v hiši nekega krojača v Kobaridu, kjer jim je prebiral in razlagal protifašistični tisk. Naročil je, naj snamejo zastavo, ki so jo razobesili zaradi osvojitve Adis Abebe (pripadnost KPI in širjenje njene ideologije)«. Na podlagi tega so ga obsodili na 14 let zopora. Domači so morali plačati vse sodne stroške in njegovo preživalnino v zaporu. Kmalu je bil spet premeščen v jetniško zdravilišče Pianoso. Mar. 1938 sta se na jetniški ladji slučajno srečala z bratom Jankom. Ker je prišel Janko v Pianoso, so premestili Andreja v jetniško zdravilišče Saluzo. 1940 so za več kot dve leti konfinirali sestro Pepco. Andrej je bil v posebni celici ločen od ostalih polit. zapornikov. 7. jul. 1943 je umrl v nepojasnjenih okoliščinah. Po vojni so ga pokopali v Kobaridu. Po kapitulaciji It. je nastal na Kobariškem part. bataljon z njegovim imenom. Na rojstni hiši pri Šribarju je vzdana spominska plošča, po njem je poimenovana kobariška ulica. Okt. 1947 je prevzel njegovo ime kobariški dijaški dom, ki pa je prenehal obstajati. V zadnjem času poteka akcija, da bi ohranili M-ovo rojstno hišo.

Prim.: Vid Vremec, Andrej Manfreda. Kobariški protifašist in drugi, Lj. 1973; Ciril Zupanc, Zapadno-primorsko okrožje, 17-20 (s sl.); Podatki sestre Pepce Manfreda por. Urbančič; Ob 13. obletnici smrti A. M., PrimN 1956, št. 28; V Kobaridu so postavili spominsko ploščo A. M., PrimN 1957, št. 39; Ponovno v okovih, PrimN

1967, št. 27 (odlomek iz knjige Vida Vremca); Na omejeni svobodi, PDK 1967, št. 165; (Vid Vremec), Mladinski shod na Krnu, Spomini na junaka A. M., PDK 1967, št. 159 (v petih nadaljevanjih); (A. Pagon-Ogarev), Važen predlog, PDK 1971, št. 7; Knjiga o A. M., PrimN 1973, št. 13; M. A., TV 15 1973, št. 16 - (Slavko Rupel) Knjiga o Manfredi; (Niko Kosmač), A. M. ob 30-letnici njegove smrti, PDK 1973, št. 211; Skalarju in Manfredi red narodnega heroja, PrimN 1973, št. 39; (Ivan Kurinčič-Hajduk), Pesem o bataljonu Andreja Manfreda, PrimN 1975, št. 52.

Stres

MANZINI Guido, knjižničar, urednik, kulturni zgod., r. 25. jun. 1921 v Firencah, u. 26. febr. 1975 v bolnišnici v Krminu. Oče Ubaldo, mati Teresa Teri. V Firencah je dokončal Fil. fak. in posebno bibliotekarsko š. Sprva je služboval v Messini, kjer je vodil univ. in drž. knjižnico, 1950 je prišel v Gor., kjer je bil najprej podravn. v gor. drž. in mestni knjižnici (danes BiblStIs), nato pa je knjižnico vodil celih dvajset let od maja 1953 do jun. 1973. Potem se je upokojil, a je še sodeloval kot svetovalec za knjižnice in muzeje Treh Benečij. M-eva velika zasluga je, da je zasnoval temelje modernega poslovanja knjižnici, ki jo je dolga leta vodil. Brez prispevkov in enakovredno je obravnaval v knjižnici tudi slov. knjižno gradivo in s tem v zvezi ustanovil poseben odd. Slavica, v katerem še danes zbira knjižnica tisk v slov. in drugih slovan. jezikih. Pomembno je tudi M-eva delo pri vzpostavitvi posebne knjižničarske mreže (Sistema bibliotecario isontino), ki je 1970 štela že 24 knjižnic z dvema podružnicama. V tem sistemu so tudi občinske knjižnice v Doberdolu, Števerjanu in Sovodnjah z močnim fondom knjig v slov. jeziku. Vzporedno s strok. knjižničarskim delom je M. deloval tudi kot strok. bibliotekarski pisec, publicist za področje kulture, predvsem slikarstva in ur. številnih publikacij, ki jih je izdajala gor. drž. knjižnica, predvsem pa njenega glasila StudG (pod njegovim ur. so med 1954-66 redno izhajali dvakrat letno). Kot bibliotekar, publicist, kult. zgod. in ur. je s prirojeno širino rušil pregrade lokalnega gor. nacionalizma. Zato je mogel navezovati stike s slov. in jsl. knjižnicami in v StudG vabil tudi slov. pisce. Vzdolž. jsl.-it. meje je bil po 1955 gotovo eden najbolj pomembnih glasnikov sodelovanja na področju kulture. 1957 je opravil pettedenski obisk pri jsl. knjižnicah in svoje vtise objavil v posebni izdaji (*Itinerario jugoslavo fra i libri e biblioteche*, Trieste 1957), pripravil je skupne razstave gor. drž. in nekaterih

jsl. knjižnic (it. knjiga in mladinske knjige treh narodov - It., Avst., Sja), sodeloval je na sestankih sl. in jsl. knjižničarjev ter sodeloval v sl. tisku (Sreč 1/1966, št. 4, 67-68; GorKnjiž 2/1964, št. 3-4, 13-18). Poleg StudG je urejeval in sestavljal tudi druge izdaje gor. državne knjižnice oz. BiblStIs, predvsem dodatke k reviji (Supplementi agli StudG). M. je pripravil 9 takih publikacij, med njimi zlasti izstopata zbornika *Gorizia nel medioevo* (1956¹, 1973²) in *Gorizia nel Risorgimento* (1961), pripravil je še kazalo k StudG (1967), sestavil seznam periodike, ki jo hrani BiblStIs (1967). Kot bibliotekar je sestavil seznam inkunabul v gor. knjižnicah (1958), seznam geograf. kart v gor. knjižnicah (1951, 1959) in velikokrat pisal o knjižnici, ki jo je vodil (*Gorizia e la Biblioteca Statale Isontina*, 1969; deseti dodatek k StudG). Pisana je tudi M-eva bibliografija člankov in razprav, ki jih je posvečal gor. kult. zgod. in sedanjosti, pisal je o gor. tisku, o gor. slikarjih (Kavčič, Marangoni, Tominc, Spazzapan, de Finetti, Pacassi), sodeloval pri zbornikih *Gorizia viva* (1973), *L'immagine di Gorizia* (1974) ter pri monografijah *De re medica goritiensi memoriae in La camera di commercio dal 1850 al 1927*. M. je bil človek izredne aktivnosti, a kar je še pomembno, hitro se je znal vživeti kot Florentinec v gor. okolje in družbo, od rodnega Arna so se njegove oči zaustavile na Soči, »na njenih bistrih vodah, ki hite mimo različnih svetov in različnih kultur« (S. Tavano). Manziniju je posvečen 42. zv. StudG (1975) s članki o njegovem življenju in delu ter bibliografijo.

Prim.: Kron 7/1959, 191; PrimN 18. okt. 1963, št. 25; NRazgl 28. avg. 1965, št. 16, 71; ZČ 16/1962, 265-69; PrimN 21. jan. 1973, št. 4; M. Brečelj, Knjižnica 19/1975, 126-29; Picc 28. febr. 1975; 2. mar. 1975; 26. mar. 1975; PDK 1. mar. 1975, št. 49; PrimN 18. apr. 1975, št. 16; Picc 26. febr. 1976; B. Marušič, Kron 24/1976, 47-48; Sreč 9/1974, št. 45-46, 44-45; S. Tavano, Sot la nape 27/1975, št. 2, 83-85.

B. Mar.

MANZUOLI (MANZIOLI) Nikolaž, zgodovinar, r. v drugi polovici 16. stol. v Kopru, u. okr. 1625 neznano kje. Bil je pravnik (dottore in legge), služboval v Kopru in Benetkah, ni pa drugih podatkov o njem. Napisal je tri pomembna dela za zgod. Istre in SlovPrim.: *Nova descrizione della provincia dell'Istria*, I-II, Venezia 1611. Tu je podan opis cele pokrajine (prvi del, 1-101) in kratke biografije pomembnih ljudi te pokrajine, pa tudi svetnikov (drugi del, 1-106). Vnovič ob-

javljeno v Archeografo Triestino, III, Trieste 1831, 168-208. *Huomini in armi et in lettere illustri...* Venezia 1611. To je izvleček iz prejšnjega dela, a vsebuje kratke biografije Istranov. *Rime e prose di diversi autori in lode del serenissimo principe Nicolò Donato*, Venezia 1620. To je zbirka izbranih tekstov istrskih literatov s krajšimi življenjepisnimi in drugimi podatki.

Prim.: C. Combi, Saggio di bibliografia istriana, Capodistria 1864, 6-7 in pass.; P. Stancovich, Biografia degli uomini distinti dell'Istria, 2 ediz., Capodistria 1888, 239-40; A. Zernitz, Die österreichisch-ungarische Monarchie in Wort und Bild: Das Küstenland, Wien 1891, 249-56; D. Venturini, Guida storica di Capodistria, Capodistria 1906, 108-09; P. Stancovich, Atti III, Trieste 1972, 337.

Lc.

MARAZ Štefan, eden od 11 voditeljev tolminskega kmečkega punta leta 1713, ki so bili usmrčeni na Travniku v Gor. Viri pripovedujejo, da je bil pisar v Števerjanu in da je bil v dneh upora slučajno na Tolm., ko se je vračal s Koroške. Po Della Boni (Morelli IV, 210-11) ga je oblast zaprla 30. jun. 1713, usmrčen je bil 21. apr. 1714.

Prim.: Ista literatura kot pri geslu LAHAR-NAR Andrej.

B. Mar.

MARAZ Adriana, por. **BERNIK**, slikarka in grafičarka, r. 26. dec. 1931 v Ilirski Bistrici, živi in dela v Lj. Oče Bogomir, fotograf, mati Zori Pachys. V Turinu je obiskovala Internato delle Zitelle (elementare in media), avviamento professionale in Triennio sperimentale - educandato religioso istituto magistrale. 1949 se je vpisala na ALU v Lj., kjer je diplomirala 25. febr. 1958 pri prof. M. Sedeju. Svojo življenjsko in umetniško pot je M. začela na Primorskem (nekaj let je namreč živela tudi v Vrtojbi) in že kot absolventka pripravila 1955 v Novi Gor. svojo prvo samostojno razstavo. Od 1960 je poročena s slov. slikarjem Janezom Bernikom, od 1961 je članica DSLU, od 1969 pa Grupe 69. Sprva se je ukvarjala tako s slikarstvom kot z grafiko, od 1967 naprej pa se posveča izključno grafiki (barvna jedkanica in mešane tehnike), kjer je v tehnični izvedbi dosegla visoko mojstrstvo s popolnim obvladanjem metiera ter v svoji smeri postala nesporno vodilni grafični umetnik v Jslu in med najvidnejšimi na svetu. Svoja umetniška iskanja je M. usmerila v vsebinsko, lirično močno obarvano občutje, ki se razkriva v sami izbiri motivike: v estetsko in formalno vabljivih razkošnih bidermajerskih pohištenih pred-

metih in v vsakdanjih predmetih, predvsem em-balažnih elementih, ki nas obdajajo. Njen posebni likovni pristop se kaže v izredno kultiviranem in senzibilnem barvnem formalnem umetniškem podajanju, ki razkriva tudi estetskost, težnjo po lepem, nedosegljivem, skoraj sanjskem. Grafike se gibljejo na meji realnega in magičnega, nihajo med harmonijo in disharmonijo in M. zna na statični list pričarati »dinamiko življenja v tihem sporazumu z gledalcem, ki sam ne ve, kdaj je postal soudeleženeč njene zarote. In največkrat tudi ne čuti, s kako genialno preprostim sredstvom ga je umetnica prepeljala čez reko pozabe, ki loči vsakdanjost od umetnosti, trivialnost od smisla; kako je dejansko količina barve v spretnih zankah drobnih vzorcev, ki pomenijo bogato tkivo njenih listov, zabrisala mejo med realnostjo in magičnostjo« (Z. Kržišnik, katal. 1976/77). Od 1966, ko se je prvič udeležila VI. grafičnega bienala v Lj., srečujemo njena dela na mnogih mednar. grafičnih razst. po celem svetu in na številnih razst. sodobne umetnosti doma in v tujini, za katera je bila avtorica neštetokrat nagrajena. Prejela je naslednje nagrade: 1969 - odkupna nagrada na VIII. mednar. bienalu grafike, Lj.; 1971 - odkupna nagrada na IX. mednar. bienalu grafike, Lj.; 1972 - nagrada strokovne žirije na razst. del jsl. umetnic, Slovenj Gradec, odkupna nagrada na VII. rast. jsl. grafike, Zgb; 1973 - nagrada na mednar. razst. grafike, San Francisco, nagrada na Biennale del piccolo formato, Chieti; 1974 - premija JAZU na VIII. razst. jsl. grafike, Zgb, Grand Prix na II. bienalu grafike, Fredrikstad, 1. nagrada ex aequo na mednar. bienalu miniaturne grafike, Frechen; 1975 - priznanje ex aequo slov. kritikov na XI. mednar. bienalu grafike, Lj., odkupna nagrada na razst. jsl. umetnosti, Banja Luka, odkupna nagrada International Graphic Art Center, Philadelphia, 1977 - Jakopičeva nagrada, Lj.; 1979 - odkupna nagrada na XIII. mednar. bienalu grafike, Lj.; 1983 - nagrada Prešernovega sklada. Samostojno je razstavljala: Nova Gorica, 1955, 1960, 1973 (skupaj z J. Bernikom); Lj. 1968, 1977/78; Zgb 1968; Oxford 1971; Bgd 1971, 1976; Kranj 1974 (skupaj z J. Bernikom), 1979; Bruselj 1974/75; Dubrovnik 1974/75; Gent 1975; Padova 1975; Frechen 1976; Trondheim 1976; Fredrikstad 1976. Sodelovala je na številnih mednar. grafičnih bienalih, npr.: Lj. 1965, 1967, 1969, 1971, 1973, 1975, 1977, 1979, 1981; Tokio 1966, 1974; Pariz

1968; Pistoia 1968; Bs. Aires 1968; Bradford 1971, 1972; Trst 1971; Menton 1972; Yorkshire 1972; Krakow 1972, 1974, 1976; Fredrikstad 1972, 1974; Chieti 1973; Frechen 1974; Segovia 1974, Buoscours 1978 ter na številnih skupinskih razst. doma in v tujini, npr.: 1966 - Burma (razst. jsl. grafike), Slovenj Gradec (Mir, humanost in prijateljstvo med narodi); 1967 - Bremen (Jugoslawische Druckgraphic), Biella (Premio internazionale Biella per l'incisione), Bgd (III. triennale likovnih umetnosti), Génève (Sodobna jsl. grafika), Gradec (Moderna slov. grafika), Schiedam (Slovcense 30 grafici); 1969 - Praga (Jsl. grafika), Zah. Berlin (Jsl. grafika), Aleksandrija (VII. sredozemski bienale), Nebelung, Düsseldorf, Vancouver; 1969 - New York, Zgb, Novi Sad, Tunis, Etiopija, Avstralija; 1970 - New York, Milano, Zgb, Luzern, Stocholm, Bgd; 1970/71 - Köln, Leverkusen, Kiel; 1971 - Pariz (L'art en Yougoslavie de la prehistoire à nos jours); 1972 - Mannheim (Kunst aus Jugoslawien), Zgb (VII. zagrebška izložba jsl. grafike), Celovec, Mannheim, Bukarešta, Leverkusen, Trst, Sao Paulo, Tokio; 1973 - Milano; 1974 - Zgb, Pescara, Poreč; 1975 - Mrb., Lj., Ajdovščina, Gradec; 1976 - Sarajevo, Benetke, Bologna, Kolombo, Kanada, Sri Lanka; 1977 - Lj., Leipzig, Južna Amerika; 1978 - Milano, Helsinki, Slovenj Gradec, Madrid; 1978/79 - Pariz, Zgb, Frechen, Udine.

Prim.: Osebni podatki v dokumentacijskem odd. Moderne galerije v Lj.; T. B., Mlada slikarka, ki mnogo obeta, PrimN 1955, št. 49; SPor 1955, št. 286; Jan. Mesesnel, Razstava slik Adriane Maraž, PrimN 1955, št. 51; Emil Smole, Ob slikarski razstavi A. Maraževe v Novi Gorici, PrimN 1960, št. 11; Izbor iz bibliografije do 1977 glej v katal. osebne razst. v Kranju, ki ga je izdal Gorenjski muzej, Kranj, marec-april 1979; Prešernove nagrade 1983, Delo 1983, št. 31; Luisa Crusvar, E la grafica si fece donna, Picc. 15. sept. 1981; Ustvarjalne stiske, NRazgl 1983, št. 3; PrimN 1983, št. 13; Nelida Silič-Nemec, »Z rahlim dotikom mavričnega krila dregniti«, PrimSreč 1983, št. 38, 86-88.

Nsn.

MARC Ljubo, duhovnik in publicist, r. 1. nov. 1920 v bolnišnici v Lj. kmetu Albertu in Frančiški Koritnik, živel v Ajdovščini, kjer je obiskoval osn. š., 1931 gimn. v Malcm semenišču (matura 1941) in bogoslovje v Gor., posvečen v duhovnika 3. jun. 1944. Službe: 19. avg. 1944-23. avg. 1945 kpl. v Cerknem, eno leto študij cerkv. zgod. na Gregorijani v Rimu do jul. 1947, eno leto doma, od maja 1948 do 1951 ž. upr. v Drež-

nici, od 4. okt. 1951 do 17. jan. 1958 v zaporih v Lj., na Igu in v Škofji Loki, od 19. mar. 1958 - 2. sept. 1965 ž. upr. v Godoviču, od 2. sept. 1965 do 12. sept. 1975 ž. upr. na Planini pri Ajdovščini, od 12. sept. 1975 žpk v Biljah. Pisal je članke v Cerkev in v sedanjem svetu: *Dragi sobrat* (1968); *Vinea mea, Immensum ad antrum aditus* (1969); *Qui nimis peregrinantur* (1970); *Iuxta viam suam* (1971); *Letnice, Bližnja priprava na zakon, Triletni tečaj katehetov, Iz popotne torbe* (1972); *Zupnik in verski tisk, Življenje naj se dviga* (1973); *Odmevi pastor. tečaja* (1974); *Evharistija in zakon* (1976); *Spovedovanje* (1977); *Moja pot* (1978). Članki v Mladiki: *Zakonska zvestoba; Ob visokem standardu revne družine; Brez očeta, brez matere*. V Katehetskem zborniku: *Poročilo o kateh. potovanju v München in v Einsiedeln*. Za Katehetski center: *Vzgoja za ljubezen* (prevod), za KatG: *Sošolcu v slovo*.

Prim.: Osebni podatki; Letopis slov. škofij, Lj. 1978, 255.

T. P.

MARC Miloš, prosvetni delavec, publicist, r. 2. sept. 1886 v Borštu pri Trstu, u. 3. jun. 1979 v Trstu. Oče Mihael, kmet, mati Marija Petaros. V osn. š. v Borštu (1892-1900) je imel zelo dobrega učitelja, ki je z otroki vedno pel cerkvene in ljudske pesmi, da je že tedaj dobil veselje do petja. Po šoli je ostal na očetovi kmetiji in se sam izobraževal. Ze kot 14-leten je bil med ustanovitelji vaškega Bralnega in pevskega društva Slovenec in od tedaj je pel v zboru nad 80 let. 1904 je s pevovodjem Bonanom ustanovil Tamburaški zbor (12-14 članov), ga vodil do prve svet. vojne in ga povzdignil v najboljši zbor v tržaški okolici. Z njim je nastopal doma in po bližnjih in daljnih vaseh. V Borštu je prirejal veselice v dvorani Ivana Zerjala, ki je imel gostilno Na križišču, dokler je niso fašisti 1922 zaprli. Pri Zavarovalnici za govejo živino v Borštu je bil tajn. (1910-14), po vojni blagajnik. Veliko let je bil zaupnik TPH in Trgovske obrtne zadruge, od 1911 zapriseženi sodni cenilec; kot tak je poravnal marsikateri spor med sosedi. Zgodaj je začel dopisovati v E, DP, N in v Čuka na palci. Opisoval je domače dogodke, prireditve, folklorne zanimivosti, šege, vraže idr. Med prvo svet. vojno je bil v Karpatih in v zimi 1916-17 je od tu pošiljal pisma Antoniji Slavik, ta pa jih je dobesedno priobčevala v E. V začetku avg. 1917 je padel v rusko ujetništvo, delal je na kmetih v Romuniji, potem je bil v ta-

borišču v Besarabiji. Med faš. je imel pogoste hišne preiskave, zasliševanja, od maja do 8. jun. 1930 je bil zaprt v Trstu. Med zadnjo vojno je bil aktivist, od 1944 tajn. KLO. Po vojni je začel sodelovati v JKol in PDK o vsakdanjih dogodkih, zgod., narodopisju, doživetjih idr. V JKol je priobčil: *Domača imena v borštanski srenji* (1959), *Kako sem vodil «Novico»* (1967), *Jezero brez vode* (1968), *Krušarice v Bregu* (1971), *Naša domača imena* (1973); v PDK: *Se o Glinščici* (1957), *Kako sem kot soldat 97. pešpolka padel v rusko ujetništvo* (1957), *Zakaj leta 1898 v Borštu ni bilo tradicionalnega plesa* (1958), *Strahovi in vraže v Bregu* (1971). Psevdt.: Borštanski, M. M., M.M.B. Leta 1909 se je poročil z domačinko Ivanko Černek, sestro prosvetnega delavca Zvonimira (PSBL I, 232). Černekovo družino so it. zasedbene oblasti prve dni 1919 poslale v Jslo, čeprav je bil oče nad 34 let železniški čuvaj v Borštu. V zakonu se jima je rodilo osem otrok. Sin **Cvetko** je postal pevovodja v Dolini, potem v Domju, Mačkoljah in Miljah.

Prim.: Vprašalna pola na Ods. za zgod. NSKT; A. B., Korenine iz Brega: M. M., PDK 5. maja 1957 s sl.; M. M., M. Marc se je poslovil, PDK 6. jun. 1979 s sl.; BiblJKol 31 in pass.; podatki hčere Danice Sedmak.

Jem.

MARC Pavel, strokovnjak za gospodarsko pravo, univ. prof., r. 30. nov. 1902 v Trstu (Škorklja), živi v Lj. Oče Ivan, delavec v Javnih skladiščih, mati Frančiška Dolgan, oba iz Štorij. V Trstu je obiskoval osn. š. sv. Cirila in Metoda v ul. Acquedotto (1909-12) in imel za učitelja Emila Adamiča (PSBL I, 6-7) ter dvoletno dvojezično pripravnico za nem. sred. šole v ul. sv. Frančiška, nato nem. klas. gimn. (1914-18), ki je prenehala ob prihodu it. vojske. 5. razr. je dovršil na posebnih srednješolskih tečajih v Narodnem domu, ostale razr. na Klas. gimn. v Kranju (1919-22). Dobil je 1. dec. 1921 jsl. državljanstvo, po maturi odslužil vojaški rok v Valjevu, se v jeseni 1923 vpisal na Pravno fak. lj. U in diplomiral 14. jun. 1929, vmes je bil 1926/27 zaposlen na Ministr. za gradnje v Bgdu. Po diplomi je praktical na sodišču v Lj., avg. 1930 postal sodni pripravnik v Mrbu., okt. 1930 dodeljen drž. pravobranilstvu v Lj. in tu ostal do konca maja 1945, vmes je jan. 1934 napravil sodniški izpit. Nato je bil v Min. za notranje zadeve LRS član, od jul. 1945 pa šef pravnega oz. zakonodajnega odseka. Ko so febr. 1947 v Lj. ustanovili repub. drž. arbitražo, je bil njen tajn., po-

z neje arbiter do jul. 1951, ko so ga izvolili za sodnika Vrhovnega sodišča LRS. Tu je bil do 1. apr. 1953, ko je postal izred. prof. za gosp. pravo na Ekon. fak. 19. mar. 1960 je bil vnovič izvoljen za izred. prof., 1. okt. 1965 za rednega, upokojen 1. okt. 1974, vendar je še sodeloval v pedag. delu do jul. 1982. - Kot visokošolec je M. sodeloval v Klubu prim. visokošolcev in v akad. društvu Balkan, pozneje v akad. klubu Njiva. Ves čas je deloval v ASK Primorje, najprej kot plavalec, pozneje kot inštruktor in načelnik plavalne sekcije. 1931 se je poročil s Ksenijo Bartol, hčerko tržaške pisateljice Marice Bartol Nadlišek (PSBL I, 38-40), ki mu je dala Mileno in Petra, po njeni smrti s Štefanijo Vuga. V letih 1939-40 je obiskoval dva semestra doktorski tečaj iz zasebnopravne skupine na Prav. fak., 8. mar. 1958 je na tej fak. branil doktorsko disertacijo *Založniška pogodba* in si pridobil doktorat pravnih znanosti. Od dec. 1946 do jun. 1947 je bil honorarni prof. za prav. predmete na Ekon. sred. š. v Lj., od 30. apr. 1949 do 1. apr. 1953 pa honor. predav. na Ekon. fak. v Lj. za pravo gospod. podjetij. V štud. letu 1954/55 je predaval v okviru posebnega tečaja na Ekon. fak. o novih gosp. predpisih (Ustanovitev, delovanje in prenehanje gosp. podjetij). Poleg tega je predaval na raznih tečajih in seminarjih v Lj. in drugih središčih v LRS o gosp. in pravnih vprašanjih in v jul. 1955 na mednarodnem študentskem seminarju v Lj. o organizacijskih oblikah gospodarstva FLRJ. Več let je bil dekan, prodekan, predstojnik oddelka in stolice, preds. raznih fakult. ali univ. teles, izpraševalec pri prof. izpiti, pri diplomskih izpiti, preds. komisij za zrelostne izpite na ekon. sred. šolah, član komisije za gosp. in finančne predpise pri svetu za zakonodajo in izgradnjo ljudske oblasti LRS, zunanji sodelavec Inštituta za zunanjo trgovino v Bgdu itd. Od 1960 je pomagal pri oblikovanju in nastajanju Višje pomorske šole (VPS) v Piranu (zdaj sedež v Portorožu), kjer je do 1982 predaval: osnove državlanskega in gosp. prava, gosp. in samoupravno pravo, osnove pomorskega prava, mednarodna ekspedicija. Več let je bil član šol. odb. Višje ekonomsko-komercialne š. v Mrbu, član uprav. odb. sklada za šolstvo SRS (1963-66), preds. komisij za zaključni izpit na ekon. sred. šolah v Lj., Mrbu, Celju, Kranju, Murski Soboti in Kopru. V štud. letu 1967/68 je predaval tudi gosp. pravo na BFT v Lj. (za gozdarje in lesarje). Veliko zaslug si je pridobil kot preds. (1960-73) in potem

član odb. za gradnjo nove fak. Zalo aktiven je bil v komisiji za gradnjo univ. stanovanjskih stavb ob Janežičevi in Prijateljevi ul., posebej še v odb. za nadzidavo in preureditev fak. poslopja v Gregorčičevi ul. in graditev novih fak. stavb za Bežigradom (pridobivanje ustreznih načrtov, finančnih sredstev, borba za lokacijo in ustrezna dovoljenja do gradbenega; to je podrobno opisal v zborniku Trideset let Ekon. fak. v Lj.). V letih 1956-59 je sodeloval v delovni skupini, ki je pripravljala gradivo za obrambo bivših partizanov (Beneška četa), ki so bili obtoženi pred it. sodišči. S svojimi strokovnimi analizami raznih vprašanj s področja mednarodnega prava in v zvezi z it. in jsl. notranjo zakonodajo je prispeval k njihovi oprostitvi (zahvala Komisije za zamejstvo pri Predsedstvu glav. odb. SZDL Sje št. 312 z dne 28. nov. 1959). Bil je član ur. odb. *Objav U v Lj.*, tiskovne komisije univ. uprave, član ur. odb. *Ekonomskega zbornika v Lj.* in je v 5. letnik tega zbornika 1960 uredil kot glavni ur., ur. in sour. ULjBB 1. in 2. knj. (1956, 1969), vodja fak. tiskovne in založniške komisije več let, preds. knjižničnega odb. in predstojnik Centralne ekon. knjižnice v Lj. (1957-59), sour. zbornika Petdeset let univ. v Lj. (1969). Napisal je vrsto strokovnih člankov in knjig, nekaj v nem. in shr. Popoln seznam je v ULjBB 1.-3. knj. Knjige so: *Komentar zakona o javnem pravobranilstvu* (1952); *Temelji družbene in državne ureditve*. I. Pravo gosp. organizacij (1959); *Temelji družbene in državne ureditve*. II. Gospodarsko pravo (1960); *Oris gospodarskega prava*. 1. zv. (1961); *Pravo gospodarskih organizacij* (1964); *Osnove državlanskega in gospodarskega prava* (izd. VPS v Piranu 1963); *Osnove pomorskega prava* (VPS v Piranu 1963, ponat. Portorož 1968); *Temelji družbene in pravne ureditve SFRJ*. Gospodarsko pravo za 4. letnik ESS (1964, dopolnjena in spremenjena izdaja 1965); *Osnove delovnega prava* (1965); *Pravne norme i trgovinski običaji za embalažo*. Razmnoženo predavanje na seminarju Ambalaža i tehnika pakovanja za sveže voće i povrće (1966); *Odškodninski zahtevki pri poslovnih razmerjih med podjetji* (EF 1967); *Pravo vrednostnih listin* (EF 1967); *Gradivo za pouk predmeta pravo 4*. Temelji družbene in pravne ureditve SFRJ za 4. letnik (Dijaška založba na ESS 1967, ponatise s spremembami 1968, 1969, 1970, 1971, 1972, 1973); *Mednarodne trgovske uzance* (EF 1968); *Menica v poslovanju podjetij* (EF 1968); *Pravni problemi pri trgovanju* (EF 1968, ICEF 1969, ponat. 1970, 1975);

Osnovne značilnosti pogođb o bančnih in obračunskih poslih (RCEF 1969); *Ekonomska fakulteta*, v zborniku Petdeset let univ. v Lj. (ULJ. 1969); *Gospodarsko pravo*. 1. zv. Temeljni pravni pojmi. (EF 1970, dopolnjeni ponat. 1974); *Gospodarsko pravo*. 2. zv. Vrednostne listine (EF 1970); *Gospodarsko pravo*. 3. zv. Obveznosti in posamezne pogodbe (Delav. univ. Kranj 1970); *Gospodarsko pravo* (VPS Portorož 1970); *Komisijski posli* (RCEF 1971); *Prevozne klavzule* (GospV 1971); *Gospodarsko pravo*. 2. zv. Posli blagovnega prometa (EF 1974); *Odgovornost za škode* (ICEF 1974); *Mednarodna specidija* (VPS Portorož 1975); *Pogodbe blagovnega prometa*. Temeljni pojmi. (Zavod za tehn. izobraževanje 1975); *Pravni posli v zunanji trgovini*. Izbrana poglavja (ICEF 1975); *Utrdilna in plačilna sredstva pri investicijah* (ICEF 1975); *Pravni posli v zunanji trgovini*. Dodatna izbrana poglavja (ICEF 1976); *Kadrovska, organizacijska in prostorska rast Ekonomske fak. v Lj.*, v knjigi Trideset let Ekon. fak. v Lj. (EF 1977); *Gospodarsko pravo*. II. zv. Posli blagovnega prometa. Druga, poprav. izd. (EF 1977); *Pravni posli v zunanji trgovini*. Splošno o obveznostih, pogodbah in kupoprodajni pogodbi (ICEF 1/78, 1978); *Pravni posli v zunanji trgovini*. Vrednostne listine (ICEF B. Kidriča 2/78, 1978); *Gospodarsko in samoupravno pravo*, skupno z dr. K. Puharičem, 1. zv. (EF 1978); *Pravni posli v zunanji trgovini*. Vrednostnice, industrijska lastnina, kolizijska pravila, 2. zv. (ICEF 2/79, 1979); *Mednarodna specidija*. Po novih predpisih predelana snov (VPS Portorož 1981). M. je od 1949 član Jsl. združenja za pomorsko pravo na Reki. Odlikovan je bil z redom dela z zlatim vencem in z redom republike s srebrnim vencem. Za delo pri novih gradnjah mu je univ. svet na slovesni seji 19. apr. 1982 podelil zlato plaketo Univerze Edv. Kardelja v Lj.

Prim.: Osebni podatki; ULjBB I, 148-49; II, 159-60; III, 225-26; Kojeko 2, 599; slike: Petdeset let U v Lj., 1969, 327; Trideset let Ekon. fak. v Lj., 1977, 137.

Jem.

MARC Rudolf, kulturni in politični delavec, r. 3. apr. 1904 v stari in narodno zavedni mandrjarski družini pri Sv. Ivanu v Trstu, u. 24. jan. 1977 prav tam. Sole je dovršil v Trstu, maturiral pa na idrijski slov. realki, iz ekonomskih ved je doktoriral na trž. U. Po diplomi se je zaposlil v trgov. stroki, ker so bile zatrte slov. trg. ustanove. Med drugo svet. vojno se je po-

žrtvovalno vključil v osvobodilno gibanje, ko pa je »po letu 1945 videl, da njegovi voditelji ne uresničujejo tega, za kar se je zavzemal in v kar je veroval, je brez oklevanja pristopil k obnavljanju samostojne demokratične organizacije trž. Slov.« (B. Sancin). Tako je bil med ustanovitelji SDZ (21. dec. 1947), nekaj let njen polit. tajn., zadnja leta odgovorni ur. njenega glasila Demokracija. Od drugih povojnih volitev 1952 je bil stalni kandidat na trž. listah lipove vejice in kot njihov predstavnik član odborov raznih javnih ustanov: 8 let član uprav. odb. Občinske podporne ustanove (ECA), zadnji dve mandatni dobi član dežel. kontrolne komisije za trž. pokrajino idr. Polnih 27 let je bil preds. Slov. dobrodelnega društva, organizator otroških kolonij in podpornik potrebnih dijakov. Sodeloval je pri ustanovitvi Slov. prosv. Matice in Slov. gosp. združenja, pri katerem je bil do smrti član nadzor. odb. Od 1950 je poučeval na slov. sred. šolah v Trstu, najdalj na Trg. tehn. zavodu Ž. Zois (knjigov., trgov., nemšč.). Upokojen sept. 1974. Za trg. tehn. zavod je napisal dva učbenika, ki ju je na cikl. razmnožila šola: *Trgovinstvo*. 2. del: *Bančna tehnika* za 5. razr. (1964, ponat. 1971); *Trgovinstvo* I. del: *Blagovna tehnika* za 4. razr. (1965). Javno je začel nastopati kot igralec pri čitalniškem šentjakobskem odru v Trstu z Albertom Sirkom, zakoncema Sila idr. Bil je velik trž. Slovenec in demokrat, širokih pogledov, odprt, vedno pripravljen na dialog in na delo, kjer so zahtevale narodne koristi; vesel, prikupen, dober govornik, šaljivec, igralec, neizčrpen vir za trž. preteklost.

Prim.: B. S. (Sancin), Dr. R. M. Utripi, Trst 1948-1978, Trst 1978, 26-27 s sl.; M. Jevnikar, R. M., KolGMD 1978, 85-86 s sl.; R. Petaros, Prof. R. M., IzvTrst 1980, 180-81.

Jem.

MARCHESETTI de Carlo, zdravnik, botanik in arheolog, r. 17. jan. 1850 v Trstu, u. 1. apr. 1926 prav tam. Oče Giuseppe, c. kr. polic. komisar, mati Teresa Malli. V Trstu je obiskoval drž. gimn. (1862-66) in višjo obč. gimn. (do 1869). Na U na Dunaju je študiral medicino (1869-74), poletni semester leta 1873 je prebil na U v Bologni. Diplomiral 1874. Leta 1875 je dobil dovoljenje za opravljanje poklica zdravnika, kirurga in porodničarja v obč. Trst. Po zmagi na natečaju je bil 22. okt. 1876 imenovan kot prvi Tržačan za dir. trž. Prirodoslovnega muzeja (Museo Civico di Storia Naturale), ki ga je

vodil do upokojitve 1921. Od 28. jun. 1921 je bil častni dir. Prirodosl. muzeja, do smrti pa je vodil mestni botanični vrt (Civico Orto Botanico), ki ga je prevzel 1903. M. je bil član 24 znanstvenih ustanov, društev in muzejev v It., Evr. in v Indiji, posebej tesno pa je bilo njegovo delo povezano s trž. Società Adriatica di Scienze Naturali, katere član je bil od ustanovitve (1874), od 14. apr. 1901 do 1921 je bil njen preds. in od 29. dec. 1921 njen častni preds. - M-ovo znanstveno raziskovalno delo je bilo osredotočeno na dve temeljni področji: botaniko in arheologijo (paleontologijo), kot prirodoslovec pa je posegal tudi na področje zoologije, geologije, paleontologije. Do 1883, ko je v Beramu v Istri izvedel svoja prva arheološka izkopavanja (*Di alcune antichità scoperte a Vermo presso Ptsino d'Istria*, Arch. Triestino 14, 1883, 416; Boll. Soc. Adr. 8, 1883, 265-94), je bila botanika njegovo temeljno raziskovalno področje, zvest pa ji je ostal tudi kasneje, ko je v njegovem delu prevladala arheologija. M. je raziskoval rastlinstvo od Julijskih Alp do Istre in Kvarnerja. Ustvaril je bogat herbarij s preko 180 vrstami in veliko objavljal s področja botanike. Med 38 tovrstnimi deli so tudi študije o flori na otoku Sv. Katarine pri Rovinju (Boll. Soc. Adr. 1, 1875, 223-32), o posebnostih rastlinstva Izole (o. c. 4, 1879, 162-67), o rastlinskem svetu Škocjana (*Die Grottenwelt von Sankt Konzian, Wien 1890*), pa o flori Poreča (Atti del Museo Civico di Storia Naturale di Trieste, 1890, 25-122) in otoka Lošinja (o. c. 1895, 27-120). V rkp. je ostala raziskava rastlinstva otoka Cresa in drugi del botanične bibliografije, katere prvi del je izdal 1895 (Bibliografia botanica ossia catalogo delle pubblicazioni intorno alla flora del litorale austriaco - o. c. 1895, 129-210). Vse do 1925 je objavljal katalog semen, za zamenjavo z več kot stotimi botaničnimi vrtovi v It. in zunaj njenih meja. Njegovo temeljno botanično delo pa je 800 strani obsegajoča *Flora di Trieste e di suoi dintorni* (Trst 1896-97). 1908 je prevzel vodstvo botaničnega vrta, ga popravil in reorganiziral ter posebej skrbel za vzgojo domačih rastlin. Izdelal je kriterije za delo v botaničnih vrtovih, ki jih je pojasnil na prirodoslovnem kongresu v Milanu (1906), ko je govoril o funkciji botaničnih vrtov. Kot botanik in dir. Prirodosl. muzeja je mnogo potoval. Obiskal je bližnje pokrajine (Julijske Alpe, Furlanijo, Istro, Kvarnerske otoke, Hrvaško, Tridentinsko, Koroško, Ti-

rolsko), mnoge evropske dežele (Skandinavijo, Spitzberge, Španijo, Turčijo, Grčijo, Francijo, Anglijo, Belgijo), bil je v Egiptu, Arabiji in v Indiji (1875), na Cejlonu in v Singapurju (1880-81). S potovanj je prinašal nova odkritja in spoznanja ter gradivo, s katerim je dopolnjeval zbirke Prirodosl. muzeja. O teh svojih popotovanjih je tudi pisal (npr. *Ricordi di un viaggio alle Indie orientali*, Boll. Soc. Adr. 2, 1876, 197-228). Še bolj kot botanik se je M. uveljavil kot arheolog. Njegova odkritja so bila temelj prazgodov. odd. v Prirodosl. muzeju v Trstu, že 1883 je vzpodbujal ustanovitev posebnega muzeja za prazgod. dežele, 1884 je postal član komisije v okviru Società Adriatica di Scienze Naturali, katere naloga je bila pospeševati študij in raziskovanje prazgod. Prva arheološka izkopavanja je izvedel v Beramu pri Pazinu v Istri (1883) in na gradišču pri Katinari (1883). Leta 1884 je začel raziskovati prazgod. grobišče na Mostu na Soči (takrat Sv. Lucija). Tu je delal 13 sezon (1884-86, 1888, 1890-94, 1897-99, 1902) in odkril 3.960 grobov (8.-4. stol. pred Kr.). »Skupaj z J. Szombathyjem je izvedel največje izkopavanje nekropole v svojem času. In takoj je treba pristaviti, da tudi najkvalitetnejše svojega časa. O svojih izkopavanjih je M. redno poročal, najizčrpnje predvsem v Boll. Soc. Adr. Prvih 2.950 grobov je objavil tudi po grobovih (*La necropoli di S. Lucia*, Boll. Soc. Adr. 9, 1886, 94-162 in *Scavi nella necropoli di S. Lucia presso Tolmino*, Boll. Soc. Adr. 15, 3-336) in s tem prehitel moderne objave za pol stol. V njih je dal zelo natančne in popolne opise gradiva, načina pokopa, statistiko gradiva in izčrpno primerjalno gradivo, ki kaže na odlično poznavanje tedanje arheol. liter. in tedanjih muzejskih zbirk. Z odlično deskripcijo in opazovanji naravoslovca je M. enakovredno združil tudi obravnavo historičnih in etnoloških vprašanj. Gradivo je primerjal z Istro in sev. Italijo in kronološko pravilno primerjal svetolucijsko gradivo z drugo in tretjo estensko stopnjo, ni pa še videl v njeni možnosti za opredelitev posameznih grobov v starejšo oz. mlajšo stopnjo, kar je, na podlagi njegovih objav, leto pozneje storil M. Hoernes« (S. Gabrovec - D. Svöljšak). O rezultatih raziskovanj na Mestu na Soči je 1889 poročal tudi na antropološkem kongresu na Dunaju. V Posočju je izkopaval še v Kobaridu in odkril svetolucijski sočasno nekropolo. Tu je v osmih sezonah (1886-90, 1892, 1903-04) odkril 1.100 grobov (poro-

čila v Boll. Soc. Adr. 10-14, 1887-93). 1890 je odkopal 19 grobov na Šentviški gori (o. c. 13, 1891, LII), 1889 v Starem selu 440 grobov (S. Rutar, LMS, 1889, 129), odkril 9 grobov pri Redipugli 1901 in isto leto še 65 grobov pri Ronkah. Kult. in časovno enakovredno naštetim grobiščem je tudi grobišče, ki ga je M. odkril v Špetru Slovenov 1892 (Boll. Soc. Adr. 14, 1893, XIII ss.). V Posočju je raziskoval še v Kovarčevi (Turjevi) jami pri Robiču (1890) in z lončeno iz bronaste dobe pokazal na začetke poselitve Posočja (o. c. 15, 1893, 268), na Slapu ob Idrijci pa je našel grobišče iz mlajše železne dobe (La Tène). Zelo obsežno je bilo njegovo delo v Škocjanu pri Divači. Tu je odkril in raziskal pet prazgod. grobišč: 319 grobov iz starejše železne dobe pod Drežcem v letih 1896-1900 (o. c. 1896, 534; 1897, 340; 1900, 23 ss.; 1903, 85 in 154; 1907, 233), 1903 in 1904 t. i. keltsko nekropolo Ponikve z 92 grobovi (o. c. 22, 1905, 31; 23, 1907, 233), 1904 še grobišče v Matavunu (o. c. 23, 1907, 233; 1908, 186; 1913-14, 50), poleg tega pa še dve manjši grobišči. 1889 je raziskoval tudi gradišči v Škocjanu in na Gradišču, uspešen pa je bil tudi pri raziskovanju jam škocjanskega področja: Pečine v Sapendolu, Tominčeve jame (1886-89), Roške špilje (1888), Jame nad Jezerom, Jame nad Sokolakom. Preizkusil pa se je še v drugih jamah: Jelenca (1878), Pokala, Zidaričeva pečina ali Pečina na Leskovcah pri Samatorci (1894), Gabrovica (1888)... Na Krasu sodijo med večja M-eva terenska dela še izkopavanja grobišča v Svetem pri Komnu (1892), v Istri pa je poleg grobišča v Beramu opravil obsežnejša izkopavanja na gomilnem grobišču okoli kaštelirja Sv. Duh pri Novem gradu (1889), na dveh nekropolah pri Kanfanarju (1891), na gradišču nad Limskim zalivom. - Poleg resnično številnih izkopavanj je M. imel še dovolj moči za obsežno in podrobno topografsko obdelavo in za manjša sondiranja na utrjenih naselbinah-kaštelirjih v Istri in na Krasu ter na Kvarnerskih otokih, ki jih je zaokrožil v knjigi *I castellieri preistorici di Trieste e della Regione Giulia* (Trst 1903), ki je še danes temeljni pregled teh samosvojih bronasto in železnodobnih naselbin. Hkrati je, z upoštevanjem gradišč Posočja in Furlanije (skupaj 455), zaokrožil naseilitveno podobo področja in jo dopolnil z analizo tipov gradišč, njih obrambnih sistemov, razprostranjenosti in lege, načina življenja, pogrebnih navad, gospod. razmer. Svoja dognanja je pre-

veril tudi na potovanju po Bosni in Dalmaciji (1891) in ugotavljal podobnosti tamkajšnjih utrjenih naselbin s kraškimi in istrskimi. Ob 19. obletnici smrti je Società Adriatica predlagala trž. občini preimenovanje ulice Zonta, kjer je M. dolgo prebival, v ulico Carlo de Marchesetti (danes ulica pri trž. botaničnem vrtu). Ob M-evi smrti je svetolucijski župan predlagal poimenovanje vaške šole po M. in postavitev M-evé podobe v vežo šole. Med obema vojnama je bila po M. poimenovana na Mostu na Soči pot iz vasi v Lom.

Prim.: R. Battaglia, Arch. Triestino 13, 1926, 375; Boll. Soc. Adr. 20/I, 1929; o. c. 35, 1936, XIV isl.; o. c. 1, 1875 - 35, 1936; C. Gabrovec - D. Svoljšak, Most na Soči (Sv. Lucija), Katalogi in monografije 22, Lj. 1983.

Svd.

MARCHETTI (MARCHET) Giuseppe, filolog, umet. zgod., zgod., etnolog, pesnik, duhovnik furlanskega rodu, r. 23. jul. 1902 v Properzii (Humin), u. 8. maja 1966. Oče Antonio, mati Anna Morandini. Dvanajstleten je stopil v videmsko semenišče, v duh. posvečen 1925. Nadaljeval je študije v semenišču v Milanu, kjer je doktoriral iz teol. 1929. Nato se vpisal na Kat. U v Milanu (prof. L. Sorrento) in 1935 dipl. iz klas. in modernega leposlovja z dipl. nalogo *Il friulano dai codici di Gemona del '300*. (Objavila Società filol. friulana). Do 1932 poučeval ital. na liceju v vid. semenišču, nato na klas. lic. Stellini in Bertoni v Vidmu. 1936-37 je bil kpl. grenadirjev v Abesiniji. 1938 poučeval na sred. š. v Tolmezzu. Od 1939 pa pouč. ital. in lat. na učit. C. Percoto v Vidmu. 1944 bil konfiniran v Bobbio (Piacenza). Bil je vsestransko razgledan in se posvečal predvsem študiju svoje ožje domovine Furlanije (filolog, zgod., umet. zgod., etnolog, tudi pesnil v furl. jeziku). Sodeloval pri raznih listih in revijah: *Patrie dal Friùl*, *Vita cattolica*, *La Panarie*, *Il Noncello*, *Memorie storiche forogiuliesi*, *Sot la nape* (bil več let ur.), *Ce fastu?*. Bil član Società filologica friulana (od katere je 1965 prejel zlato odličje za nesebično znanstveno delo), preds. komisije za vid. muzeje. Več let je poučeval na tečaju furl. kulture (org. Società filol. friulana). Poleg furl. in ital. znal tudi nem. in slov. V svojih spisih je pri slov. krajih in imenih uporabljal tudi slov. obliko. Za slov. umet. zgod. pomemben, ker je izdal prvi topografski popis spomenikov sakralne umet. v Beneški Sloveniji

(*Le chiesette votive della Slovenia friulana v Ce fastu?*, XIII, 1961, št. 3, 24-38. Slov. prevod izšel v KolMD v Celju 1965, 116-28) in odkril dva slikarska spomenika (freske pri sv. Petru in Pavlu v Tejah in pri sv. Duhu v Ibani), sorodna freskam na Gluhem Vrhovlju nad Kožbano. Spisal več del, npr. *Lineamenti di grammatica friulana*, Udine 1952 (1967, 1977); *La scultura lignea in Friuli*, Milano 1956 (z G. Nicolettijem); *Il Friuli, uomini e tempi*, Udine 1956 (1974, 1979; tu omenjeni tudi nekateri Slov.); *Aggiunte al Nuovo Pirona, vocabolario friulano*, Udine 1967; *Le chiesette votive del Friuli*, Udine 1972.

Prim.: Sot la nape XVII, 3-4 (1965), 45, 47 (sl.); XVIII, 2-3 (1966), 99-100; D. Virgili, L'opera di G. Marchetti nelle pubblicazioni della Filologica, Sot la nape, XVIII, 4 (1966), 68-71; Memorie storiche forogiuliesi XLVII (1966), 5-9 (sl.); Vita cattolica 15. maja 1966; ZUZ VIII (1970), 256-58; D. Virgili, G. Marchetti. Un uomo, una cultura, Atti dell'Accademia di Udine, Serie VII, X (1973), 25-87; G. Marchetti, Il Friuli. Uomini e tempi (II ed. 1974), 15-32.

V-č

MARENIG (MARINIC, MARNIK) Janez, tiskar in založnik, r. 23. jul. 1785 v Trstu v slov. družini, u. neznan kdaj. Oče Jožef. Mlad je odšel v Italijo, se izučil tiskarstva in imel tiskarno v Livornu, potem v Firencah. 1824 se je vrnil v Trst in stopil v tiskarno Gašperja Weisa na Borznem trgu. Kaže, da je tiskarna kmalu prešla v M. roke, ker se je od 1827 dalje začelo pojavljati njegovo ime na it., hrv. in slov. tiskih, ki so prihajali iz nekdanje Weisove tiskarne. Nadaljeval je s tiskanjem uradnega glasila L'Osservatore Triestino, natisnil je tudi oba letnika L'Archeografo Triestino, ki ga je izdajal trž. odv. dr. Domenico Rossetti. V letih 1825-28 je natisnil 27 knjig in brošur, med njimi dve slov. Prva je: Johann Freicher v. Raunach, *Kratki zapopadik lepih čudežov velkiga patriarha in rednika Kristusoviga svetega Jožefa k' so jih popisali gospod fajmašter s Doline de so se godile v cerkvi sv. Jurja v Ricmanih per altarju sv. Jožefa v leto 1749*. V Trstu Jannez Marenigh natisnikavec 1827. Baron Raunach je bil župnik v Dolini in cesarski beneficiat pri podružnici sv. Uršule v Logu pri Ricmanjih. Istega leta je izdal M. neznanega avtorja *Molitoane bukve za use perložnosti inu potrebe skup zbrane* (308 str.). Po letu 1837 ni več vesti o M-ovi tiskarni.

Prim.: Zpk arh. sv. Anton Novi v Trstu; Simonič, 430; -od- (D. Godina), Slovanska podjetnost v Trstu. Tiskar Janez Marnik, Gosp 20. avg. 1949;

B. Berčič, Tiskarstvo na Slov., Lj. 1968, 96, 185; Bog. Gerlanc, Tisk slov. knjige na Prim. od začetkov do konca 1918, JKol 1970, 162.

Jem.

MARENZI, davna plemiška družina iz Lombardije. Aloysus de M. se je 1489 preselil v Trst, bil takoj sprejet med mestno plemstvo. Preštevni člani te družine so zasedli odlična mesta v mestni upravi. 15. sept. 1654 sta bila Lodovico Antonio M., tedaj namestnik kapetana tržaškega gradu, in Antonio Giorgio M., tedaj trž. škof, imenovana barona Sv. rim. cesarstva z naslovom »von Marenzfeld und Schöneegg«. - **Antonio Giorgio**, r. 20. sept. 1596 v Trstu, u. 22. okt. 1662 prav tam. Oče Nicolaus Anton. Dr. filozofije se je kot vdovec odločil za duhovski stan, postal 1628 ces. vikar v Ogleju, 1630 stolni kanonik v Trstu, kmalu zatem generalni vikar ces. vojske za tridesetletne vojne, ces. poslanec v Rimu, tržaški svetnik, škof v Pedeni (1638-46) in Trstu (1646-62). Ko je 1634 odstopil od mesta prefekta bratovščine Brezmadežnega spočetja v Trstu (ustanovljene 1632), je sobratom razdelil »knjige, tiskane v Ljubljani, v kranjskem jeziku«; dejstvo kaže, kako je tržaški patricijat poznal in cenil slov. protestantske knjige. - **Lodovico Antonio**, r. 16. jan. 1652 v Tr., u. 26. jan. 1723 tam. Oče Gabriele Giovanni, mati Giustina de Capuano. Tržaški patricij, sodnik in mestni rektor, 1687 rav. zastavljalnica Monte di Pietà, član kranjskih, goriških in štajerskih stanov. Oženil se je z Mario Isabello Coraduzzi in s to poroko pridobil nekaj Coraduzzijevih posesti k svojim že številnim zemljiškim posestvom na Slov. (Hrušica, Lož, Račice, Podgrad, Lupoglav, Starod, Materija itd.) in solinam v Zavljah in Piranu. Umel je slovenski in rabil v svoji ital. korespondenci tudi slov. tehnično terminologijo. - **Marla Isabella**, r. 14. mar. 1665 v Lj., u. 29. maja 1704 (v Trstu?). Oče baron Francesco Enrico Coraduzzi (Caraduzzi), mati baronica Ester Maximiliana von Brückenthal (Prückenthal, Prigenthal). Očeta je zgubila 1667, mlada leta preživela pretežno na gradu Hallerstein v Koči vasi pri Ložu. Morda jo je učil cerkniški župnik Gregor Črvič. 31. mar. 1686 se je v Ložu omožila z baronom Lodovicom Antoniom M. ter se preselila v Trst, od koder si je z materjo dopisovala v slovenščini; prejela je slov. pisma od številnih ljudi v Koči vasi, Ložu in menda tudi v Cabru. Njena tri ohranjena slov. pisma veljajo za najstarejša datirana slov. pisma in izdajajo precej kulturnen in lep jezik. Njen prvorojenec Gabriele Francesco

Paolo (Gabrijelc v korespondenci z materjo) je postal pomemben v trž. zgodovini.

Prim.: Auszug aus der Geschichte der Familie Marenzi, Görz 1893; P. Covre, Bergamaschi a Trieste, Tr. 1977; P. Merku, Slovenska plemiška pisma, Tr. 1980, in Zasebna slovenščina v 17. stoletju, v SR 1982, 121-49; A. Tribel, Una passeggiata a Trieste, Tr. 1884, 239; sporočila prof. J. Koruza iz Lj. in P. Covreja v Trstu.

-ü

MARGOTTI Karel, enajsti gor. nadškof, r. 22. apr. 1891 v mestecu Alfonsine pri Faenzi (Emilia-Romagna) sezonskemu delavcu Angelu in šivilji Frančiški Minguzzi, u. 31. jul. 1951 v Gor. Osn. š. je pričel v bližnji Argenti, nadaljeval v Bologni, kamor se je z družino preselil. Tu je kot semeniški gojenec 1911 dokončal gimn. z maturo in hkrati napravil izpite na drž. š. za priznanje srednješolske diplome. Po maturi vstopil v bolonjsko bogoslovje in bil 11. maja 1915 posvečen v duhovnika. Po kratkem dušnopastirskem službovanju v mestu (S. Maria delle Grazie) je bil mobiliziran v vojsko, kjer je s činom podporočnika in nato poročnika kraljeve vojske zaradi znanja jezikov služboval kot vojnopoštni cenzar za slovanske jezike vse do poletja 1919. Istočasno je študiral jezike na bolonjski U in cerkveno pravo ter 19. okt. 1919 doktoriral iz teologije na teološki š. v Bologni. Bil je nato prof. zgod. v dežel. semen. (1919-21), tudi župnik pri sv. Silveriju v Bologni (1920-21) in 5. jun. 1921 promoviral za doktorja cerkvenega prava na papeški U S. Apollinare v Rimu. 10. jul. 1921 je bil pritegnjen za minutanta pri rimski Kongregaciji za vzhodno Cerkev. 4. febr. 1923 je postal monsinjor in jul. istega leta med drugim predaval o vzhodnem pravu v Lj. 1927 je bil imenovan za tajn. papeške Komisije za Rusijo in povišan v hišnega prelata. 8. mar. 1930 mu je bilo poverjeno mesto apostolskega delegata v Turčiji in je bil imenovan za naslovnega nadškofa mesembrijskega, posvečen pa 25. mar. istega leta. 27. mar. 1930 je bil imenovan za upravitelja carigradskega apostol. vikariata, 15. mar. 1931 pa še za apostol. delegata za Grčijo v Atenah, tako da se je posledje njegova dejavnost odvijala med Carigradom in Atenami. Ne brez zadovoljstva ital. vlade, (ki mu je podelila dvoje odlikovanj: red velikega častnika ital. krone in red sv. Mavricija in Lazarja 1936), je bil 25. jul. 1934 prestavljen za goriškega nadškofa in v Gor. slovesno ustoličen 23. sept. 1934, prvi ital. škof po vrsti zaporednih slov. škofov. Bil je od 1935 svetnik papeške Kongregacije za vzhodno Cer-

kev in od 30. okt. 1936 (po odstranitvi priljubljenega msgr. Fogarja) do poletja 1938 (do prihoda msgr. Santina) apost. upravitelj tržaškoprške škofije. V teh letih je vodil dvoje romanj gor. Slov. na Brezje in Bled (avg.-sept. 1937) in močno zastopstvo na kongres Kristusa Kralja v Lj. (jul. 1939). Dan po vkorakanju jsl. vojske v Gor. (2. maja 1945) je bil M. prijet, zaprt, zaslišan in nato 7. maja dobil odločbo, da mora zapustiti Gor. in slov. ozemlje, ker je nasprotoval NOB: izgnan je bil v Videm (Udine). 13. jul. 1945 (po odhodu jsl. vojske) se je vrnil v Gor. 15. sept. 1947 je doživel novo državno razmejitev med It. in Jslo z izvedbo mirovne pogodbe, ki je usodno prizadela gor. nadškofijo: tri četrtine njenega ozemlja je pripadlo Jsli, a škof. sedež v Gor. s preostalim ozemljem je ostal v It. Tu je M. škofoval do svoje smrti 1951. M. si je ob nastopu službe zastavil nalogo, poglobiti versko in katol. zavest med verniki z geslom »Iustitia et pax«. Temu cilju naj bi služile redne pastoralne vizitacije, postna pastirska pisma, postne spokorne procesije, stanovske duhovne vaje in prizadevanje za oblikovanje Katoliške akcije. Vrhunec teh prizadevanj naj bi predstavljala gor. sinoda (26. mar. 1941), ki jo je sicer napovedal že 6. jan. 1936. Zdi se pa, da so vsa ta njegova prizadevanja v bistvu bolehala zaradi nepoznavanja gor. razmer, v katere je prišel kot dotedanji vatikanski diplomat. Podoba je, da mu je šlo v prvi vrsti za preureditev cerkvene discipline v škofiji, ki naj bi se čimprej izenačila z ostalimi ital. škofijami, ne glede na različno polit. in zgod. preteklost ter narodnostno sestavo (Slovinci, Furlani, Italijani). Bil je iskren ital. rodoljub, kar je pokazal v številnih pisanih sporočilih in javnih nastopih (ital. rodoljubja pa ni javno ne privatno nikomur vsiljeval), obenem je bil v nastopnih letih občudovalec fašizma in Mussolinija, a, ker strogo cerkveno vzgojen in iskreno vdan papežu, se je le moral ozirati na stališča Vatikana, ki niso sovpadala s politiko diktatorskega fašizma. Stanje (zapostavljanje in preganjanje Slov.), ki ga je našel ob prihodu v Gor., je sprejel kot zgod. nujnost. Ni dojel slov. manjšinskega problema in se ni jasno in nedvoumno distanciral od početja faš. veljakov, da bi zavrl proces narodne asimilacije. Slov. so motili M-evi pretesni odnosi s polit. oblastmi, vroče čestitke ob raznih uspehih, odredbe, s katerimi so se italijanizirali važni predeli cerkvenega področja (npr. vpeljava ital. jezika v

uradni škof. list »Folium«, dotlej v lat. jeziku, od 1. jan. 1935 pa Bollettino dell'archidiocesi di Gorizia, skrčenje uporabe in pouka slov. jezika v semenišču, obvezna nošnja duhovske obleke po rimskem vzorcu, vsiljevanje ital. oblike Katol. akcije, forsiranje ital. jezika v cerkvenem uradovanju, zaupno »patriotično« pismo duhovnikom ob začetku vojne, ipd.). Ker ga Apost. sedež v teh pobudah ni podprl (slov. kler je v Vatikan poslal kar 45 protestnih spomenic!), je svoje začetne načrte moral v marsičem modificirati. Storil je to in še marsikaj pozitivnega, ker je bil kot človek srčno dober in plemenit, vedno pripravljen pomagati. Tako je dosegel tiskanje mesečnika Svetogorska Kraljica ob 400-letnici Sv. gore (Bollettino, 10. dec. 1939), v določeni meri podprl delovanje GMD in njene slov. izdaje, v splošnem vneto branil slov. jezik v podeželskih cerkvah in tudi v sami Gor., se zavzemal za preganjane slov. duhovnike, po katerih je faš. le pregrobo udaril. Med vojno viхро se je po svojih močeh trudil za slov. prezgodnje mobiliziranje, za aretirance, interniranje in konfiniranje, protestiral proti okrutnostim, mučenju, zlorabljanju slov. življa, organiziral široko dobrodelno akcijo (R. Klinec, Zgod. GMD, 166-78). Medvojne grozote in težke preizkušnje so M-eve poglede prečistile in ga približale čutenju slov. človeka, kar se je pokazalo v njegovem naklonjenem zadržanju do Slov. v gor. nadšk. v zadnjih letih njegovega življenja.

Prim.: Bollettino dell'archidiocesi di Gorizia 1935-51; Indicatore dell'archid. di Gorizia 1938, 8-9 s sliko; Synodus prima archidioecesis gorit. 1941; Indicatore personale e locale dell'archid. di Gorizia 1942, 10-11 s sl.; R. Klinec, Zgod. gor. nadškofije, 51-52; Nadškofijsko semenišče v Gorici 1953, 15-16; E. Marcon, Mons. C. Margotti, 1957; Klinec, GMD, pass.; I. Juvančič, Fašistična ofenziva proti A. Fogarju, GorLtk 2, 1975, 101-16; Gor. nadškof K. Margotti in NOB, GorLtk 3, 1976, 152-81; Gor. nadškof K. Margotti izvajalec linije sporazuma Pij XI.-Mussolini, GorLtk 4/5, 1977/78, 51-82; Klinec, Duhovščina, pass.

Kralj

MARINČEK Borut, dipl. inž. kemije in strokovnjak za metalurgijo, strok. pisatelj, r. 22. febr. 1915 v Trstu, živi v Zürichu. Oče Fran iz Zupeče vasi pri Cerkljah ob Krki je 1913-19 učil na CM šoli v Trstu in bil prideljen dveletni trg. š. (gl. Sv. Jakob, 112), mati Marija Simonič, učiteljica iz Kranjske gore; brat inž. Miloš (gl. čl.). Družina se je 1919 preselila v Celje in tu je M. maturiral na gimn. 1933, diplomiral pa na Tehn. fak. v

Lj. 1937. Po odsluženju vojaškega roka je bil do 1940 vodja celjske milarne, nato je študiral metalurgijo ter napravil doktorat (1941) in bil asistent na Inštitutu za metalurgijo Tehniške visoke šole v Berlinu do 1943, ko se je skupaj s prof. Durrerjem preselil v Švico. Tam je postal obratni inž. v jeklarni »von Roll'sche Eisenwerke« v Gerlafingenu (Kanton Solothurn), gradil in vodil je tovarno za izdelavo sive litine ter mineralne volne, hkrati je bil asistent na Inštitutu za metalurgijo na ETH v Zürichu. Od 1950-55 je bil vodja livarne »von Roll Choindez« za izdelavo predvsem centrifugalnih cevi iz sive litine in poveznih odlivkov ter električne peči za taljenje sive litine iz železne rude. 1955 se je preselil v Zürich, postal privatni docent na ETH, poleg tega pa metalurški konzulent pri raznih podjetjih za probleme taljenja sive litine v električni peči, kupolki, indukcijski in obločni peči ter probleme kvalitetne sive in nodularne litine. Na ETH je imel predavanja iz livarstva in termodinamike metalurških procesov ter vaje iz metalurgije in preiskave materialov. 1958 je postal titularni prof. na ETH, redni prof. ter direktor inštituta (ca. 20 sodelavcev) pa 1960. Predaval je metalurgijo, teoretične osnove metalurgije, livarstvo in metalne legure za metalurge in strojnike. Akademski gost je bil 1978-79 pri prof. Flemingsu (strjevanje metalov) na Massachusetts Institute of Technology v ZDA. Od 1980 dalje se kot emiritirani prof. udejstvuje kot metalurški konzulent za področje jeklarstva in livarstva, posebno za jekleno, sivo in nodularno litino, za jamčenje kvalitnosti z lastnimi računalniškimi programi, pa tudi s predavanji na seminarjih za strokovno vzgojo v livarstvu. Publikacije: mnogi referati na mednarodnih kongresih ter članki v revijah Giesserei, Giessereiforschung, Stahl-Eisen, Metall, Giesserei-Praxis itd. Knjigi: *Heutiger Stand und Weiterentwicklung der Roheisenerzeugung*, Goldach 1962, 114 str. in *Stoff- und Wärmeumsatz metalurgischer Vorgänge*, Springer Verlag, Berlin 1964, 222 str.

Prim.: Osebni podatki.

Jem.

MARINČEK Miloš, dipl. inž. gradbeništva in strokovnjak za jeklene konstrukcije, r. 6. dec. 1918 v Trstu, živi v Lj. Oče Fran iz Zupeče vasi pri Cerkljah ob Krki je 1913-19 učil na CM šoli v Trstu in bil prideljen dveletni trg. šoli (gl. Sv. Jakob, 112), mati Marija Simonič, učiteljica, brat Borut (gl. čl.). Družina se je 1919 preselila

v Celje in tu je M. maturiral na gimn. 1939, diplomiral pa na Tehn. fak. v Lj. 1942. Ob okupaciji je bil zaprt in izseljen v Srbijo in tam delal v konstrukcijskem oddelku želez. delavnic v Nišu do konca 1943, nato je pripravljala disertacijo pri prof. Melanu na dunajski Tehn. vis. šoli o računanju lupin in 28. maja 1945 promoviral za dr. tehn. ved. Zatem je kot referent za projektiranje pri Upravi železnic v Lj. vodil obnovo več porušenih mostov, 1948 pa je bil statik in konstruktor za industr. zgradbe v Zemaljskem projektivnem biroju v Sarajevu. Takoj po osvoboditvi je bil tudi honorarni predavatelj na Tehn. fak. za osnove tehn. mehanike na kemijskem odd. in za osnove jeklenih konstrukcij na gradb. odd., 1947 je postal docent na odd. za gradbeništvo in geodezijo, 1957 izredni prof., 1964 redni. Osnovel je Inštitut za jeklene konstrukcije in uvedel predmete jeklene inž. konstrukcije, teorija ploskovnih konstrukcij, varjenje in izbrana poglavja iz jeklenih konstrukcij. Znanje si je izpopolnjeval dva mes. 1957 na U v Cambridgeu s štipendijo British Councila, s štipendijo UNESCO je bil 1961 gost na štirih univerzah v ZDA, 1966 pa je bil povabljen za dva mes. na Tehn. vis. š. v Gradcu. Ob intenzivnem sodelovanju pri elektrifikaciji in industrializaciji (odgovoren ekspert in delno projektant za hidromehansko opremo pri hidroelektrarnah Moste, Jablanica, Jajce, Mavrovo, Gostivar, nad 30 projektov pomembnejših konstrukcij mostov, daljnovodnih stebrov in industrijskih naprav, nad 40 kontrol kvalitete ter obremenilnih preiskav konstrukcij) je osnoval laboratorij in vpeljal sodobne metode varivosti, preiskav brez porušitve (rentgenografija, gamagrafija, ultrazvok) kot tudi specialnih preiskav za ugotavljanje plastičnih in lomnih lastnosti kovin. Inštitut je 1955 postal v okviru univerze finančno samostojen z imenom Inštitut za metalne konstrukcije, s 60 sodelavci, v lastni zgradbi, z odlično opremo in dokumentacijskim oddelkom za pedagoško, znanstveno in strokovno delo, tudi za podiplomski študij. Veliko je tudi sodeloval z Vojnotehničnim inštitutom v Bgdu (jssl. proizvodnja vojnih montažnih mostov, ponostavljena preiskava oklepkih jekel, proizvodnja jssl. tankovskih oklepov ter trdnostni preračuni prve podmornice). Vodil je izdelavo prvih jssl. predpisov za projektiranje in izvedbo jeklenih konstrukcij (1958), kot gost je sodeloval pri izdelavi predpisov za tlačene cevi hidroelektrarn pri združenju zah. nemških elektrarn. 1961 je M.

opustil delo v inštitutu in se omejil na delo v okviru Katedre za metalne konstrukcije (ncelastično obnašanje in nestabilnost linearnih nosilcev, upoštevanje zaostale napetosti in geometrijske nepopolnosti, uporaba računalnikov v konstrukcijskem inženirstvu). - Z referati, tudi uvodnimi, se je udeležil precej strokovnih kongresov, znanstvenih zborovanj in simpozijev doma, pa tudi v tujini (Zürich, Freiberg, Oslo, Dresden, München, Dunaj, Amsterdam, Pariz, London, Liege, Washington, Bergamo). Predaval je na U v Sarajevu, Gradcu, Varšavi, Hannoveru, Wuppertalu ter na lehigski, cornellski ter illinoiski U v ZDA. Aktiven je bil pri Društvu za varilno tehniko Sje (pobudnik osnovanja), Zvezi jssl. laboratorijev za preiskavo in raziskavo materiala in konstrukcij, zvezni industrijski zbornici, zveznem skladu za znanstveno delo, svetu za znanost Sje, skladu B. Kidriča oz. raziskovalni skupnosti Sje, jssl. društvu gradbenih konstruktorjev ter pri sekciji gradbenih konstruktorjev Sje (pobudnik osnovanja in organizator letnih zborovanj). Leta 1955 je organiziral povezavo Jsle z Evropsko konvencijo za metalne konstrukcije (ECCS), kjer je ves čas aktiven član tehnične komisije za stabilnost in pozneje tehnične komisije za konstrukcije iz aluminijevih zlitin. Pri mednarodnem združenju za mostove in konstrukcijsko inženirstvo (IABSE) je član permanentnega komiteja ter član delovne komisije za informatiko v konstrukcijskem inženirstvu. 1958 je prejel nagrado Prešernovega sklada (v skupini arhitektov in inženirjev), 1963 nagrado sklada B. Kidriča, 1968 zlato plaketo JAZU ter spominsko plaketo Inštituta za inženirske in zaščitne konstrukcije JLA. M. je častni član sveta Centralne tehnične knjižnice (1966), Festivala v Lj. (1967), Zveze gradb. inž. in tehn. Sje (1970), Zveze inž. in tehn. Sje (1972), Zveze jssl. laboratorijev za preiskavo in raziskavo materiala in konstrukcij (1972), Zveze gradb. inž. in tehn. Jsle (1975) in Jssl. društva za preiskavo brez porušitev (1980). Odlikovan z redom dela III. stopnje (1954) in z redom dela z rdečo zastavo (1979). Od 1982 je član Komiteja za industrijo in gradbeništvo pri Izvršnem svetu SR Sje. - M. je napisal vrsto znanstvenih in strokovnih člankov in razprav v slov., shr., nem. in angl. (seznam ULjBB I, 262-63; II, 304-05; III, 504; tu so našteti tudi njegovi izvedeni načrti).

Prim.: ULjBB I, 262-63; II, 303-05; III, 503-04; Kojeko 2, 602; osebni podatki; Mirosl. Ravbar, Prof. in dr. Primorci na lj. U, PDK 28. nov. 1969; Sv. Jakob, 112.

Jem.

MARINČIČ Ida, roj. Šulgoj, igralka, r. 22. apr. 1914 v Tolminu. Oče Benedikt, pek, mati Nežka Vidic, gospodinja. Osn. š. v Zagorju ob Savi, učiteljšče v Mrb. in Lj., kjer je 1934 diplomirala. Službovala je na osn. š. v Novem mestu in v Ambrusu v Suhi krajini, po vojni v tovarni kemičnih izdelkov in v vajenski š. za razne stroke v Celju ter v Industrijski kovinarski š. v Celju, nato v Industrijski papirniški š. v Lj.-Vevče in v Centralnem zavodu za napredek gospodinjstva (CZNG) do upokojitve 1973. Nagnjenje k igralstvu je kazala že kot otrok, ko je v Toplicah pri Zagorju z drugimi otroki uprizarjala igrice, ki so izhajale v Zvončku. V osn. š. je igrala pod vodstvom učit. Prestorjeve, ki je vsako leto pripravila s svojimi učenci po eno igro. V sred. š. je med poletnimi počitnicami sodelovala v okviru dijaške dram. sekcije Sokola pri dram. predstavah v Zagorju in okolici, med semestralnimi počitnicami pa pri akademijah. 1933 se je v Lj. vključila v društvo Preporod, kjer je režiral Milan Skrbinšek. V tistih slabih časih za učiteljiščnike so ustanovili Društvo brezposelnih učiteljev, prirejali akademije in sodelovali pri oddajah Radia Lj. Potem se je priključila skupini viškega Sokola. Malo pred vojno je dobila službo na š. v Suhi krajini. Po vojni je M. odšla v Celje. V tovarni, kjer je delala, so ustanoviti dram. skupino. Od tam so jo povabili v Celjsko ljud. gled., ki je kmalu postal poklicno. V Sentsjacobskem gled. v Lj. je začela nastopati v sezoni 1955/56 in tam ostala do 1974. Dolgo je bila v ŠtG. odbornica in med 1966-72 preds. 8. jun. 1968 je prejela Linhartovo plaketo in 28. dec. 1981 Red zaslug za narod s srebrno plaketo. Igrala je vloge v različnih dram. zvrsteh, najraje v ljud. igrah slov. pisateljev in v komedijah. Bila je Amalija (Kreft, Kreature), Magdalena (Gruczynski, Veliki Bobi), Madame Sivile (Lamoureux, Rjavolaska), Granie (Douglas, Naša ljuba familija), Ponzia (Lorca, Dom Bernarde Albe), Svetelovka (Miheličeva, Svet brez sovraštva), Ajta (Kuhar-Grün, Pernjakovi), Mati (Jurčič-Petrovič, Domen), Luca (Finžgar-Frantar, Lucija), Sida (Jurčič, Veronika Deseniška), Petelinovka (Žižek, Jezični dohtar Petelin), Pasaverica (Tavčar-Klemenčič, Visoška kronika) in še Smrekarica v Jurčič-Pogorelčevem Sosedovem sinu, Mokarica v Finžgarjevi Dekli Ančki, Hudabivka v Kuharjevih Samorastnikih idr. Posrečeni so bili njeni nastopi tudi v

Držičevih in Nišučevih komedijah: Skopuh, Tripče de Utoľče, Dundo Maroje, Ujež, Dr...

Prim.: GLŠtG 1974/75, št. 5; osebni podatki; SGL II, 414.

Har.

MARINČIČ Ivan, časnikar in pisatelj, r. 18. avg. 1907 v Zagorju na Pivki, u. 31. jul. 1975 v Gor. Oče Ivan, trgovec, gostilničar in kmet, mati Ivana Maver. Osn. š. v Zagorju, 5 razr. gimn. v Lj., nato se je zaradi bolezní v družini vrnil domov, da bi pomagal v trgovini in gostilni. Da bi se v tej stroki izpopolnil, je v jeseni 1923 obiskoval v Gor. enoletni trg. tečaj. Ta tečaj je dopolnil in končal pri dopisni šoli Scuole Riunite Mescini v Rimu, kjer se je vpisal tudi na klas. gimn. in maturiral 1927. Po vojaškem roku v Rimu (radiotelegrafist) je postal uprav. poštnega urada v Zagorju, ki je bil v domači hiši, in pomagal v trgovini. Vključil se je v organizacijo TIGR ter sodeloval z bazoviškim junakom L. Valentičem z Bača in Jož. Vadnjalom iz Zagorja. 19. apr. 1931 ga je faš. OVRA aretirala in 8. mar. 1932 ga je Posebno faš. sodišče v Rimu obsodilo na 7 let ječe, 3 leta strogega polic. nadzorstva in trajno izgubo državljanskih pravic. Zaradi splošne amnestije je bil okt. 1934 pomiloščen in je živel pod strogim polic. nadzorstvom doma do jun. 1938, ko so mu oblasti izdale izgonski potni list za Jslo. V Lj. je deloval v emigrantski org. Tabor in bil nekaj časa njem tajn. Nekaj časa je delal v tovarni Fakir v Skopju kot knjigovodja in dopisnik za tuje jezike. Ob izbruhu druge svet. vojne se je zaradi zdravja vrnil v Lj. Tu je na prošnjo dr. L. Čermelja (PSBL I, 225-29) sestavil seznam primor. emigrantov, ki je služil za ustanovitev Soške legije. 1941 se je vključil v Soško legijo, po razpustu se je vrnil v Lj., jun. 1941 pa so ga faš. ponovno aretirali in preko zaporov na Reki in v Trstu poslali v internacijo v Isernijo v Abrucih. Po it. zlomu 1943 se je rešil in stopil v službo pri Zavezniški vojaški upravi v It. (Campobasso, Ancona, Padova) in pozneje v Trstu kot tolmač za angl., it. in slov. (1943-45). Potem je delal pri prosv. organizacijah v Trstu, od sept. 1946 kot časnikar pri PDK. Od 1949-60 je bil glavni in odg. ur. tednika Soča v Gor., nato ur. pri podružnici PDK v Gor. do upokojitve 1971. Z liter. delom je začel že v dij. letih, ko je z Bog. Magajno sour. dij. list Plamen v Marijanišču v Lj., kjer je stanoval. Pri vojakiñ v Rimu (1927-28) je izdal za slov. vojake rkp. list Svitanje. Od 1925 je

priobčil v revijah in koledarjih kakih 30 pesmi v M, Družini, Glasu mladih, KoLOFSTO, vzporedno pa je pisal novele, črtice in spomine v ista glasila in še v Razgl, Sočo, Delavsko enotnost, LdTd idr. Pesmi so rodoljubne, ljubezenske in žanrske, zapete v ustaljeni obliki in izbranem jeziku. V njih je dokazal občutljivost in nadarjenost, vendar se pesništvu ni posvetil. V črticah zajema najpogosteje iz lastnih doživetij, opisuje realistično in stvarno in dovolj poglobljeno. Zgodovinsko zanimivi so njegovi spomini. Vseh spisov v prozi je nad dvajset. V JKol so izšli: *Sveti večer v zaporu* (1946 - spomini na zapor v Kopru), *Tako se je začelo*. Spomini na Soško legijo (1947), *Kazenska ekspedicija* (1947), *Stanovanje oddam* (1950), *Zastava* (1952), *Za pravico in svobodo* (1959), *Nesrečna ljubezen graščakinje iz Grojne* (Po ljudskem izročilu... 1964), *Lov na srrnjaka* (1968); v Razgl: *Vijolice* (1949); v Soči: *Nino, Pesem novega življenja* (1952-53); v PDK: *Spomini iz zaporov* (febr. 1948), *Prvi, ki so odšli v neenako borbo* (avg. 1951), *Lojze Valenčič* ali prvi odpor proti fašizmu na Pivki (avg. 1951), *Vtisi z obiska v Sovjetski zvezi* (1972). Drugod so izšle: *Oče in sin*, *Prišla bo nova pomlad*, *Slovo od preteklosti*, *Izgubljena izkaznica*, *Kismet* idr. Za Sočo, JKol in PDK je napisal vrsto strok. člankov o slov. vaseh na Goriškem, o kmet. in gosp. vprašanjih, o upravnih volitvah, o protosinhrotronu v Doberdolu, o turizmu idr. Za Sočo je prevedel dve krajši zgodbi: Henry, *Božično darilo* (22. dec. 1951) in A. Daudet, *Poslednji dan pouka* (12. sept. 1953), iz rušč. pa knjigi: Lazar Lagin, *Oklopnica Anuška* (Ljud. knjiž. Trst 1947) in mlad. povest *Zelena kobilica* (Glas mladih 1949). Tudi v Gor. se je vključil v kult. in polit. življenje: bil je član vodstva Demokratične fronte Slov., potem PSI in na njeni listi izvoljen v pokrajinski svet (1961), član glav. odb. SKGZ, blagajnik NŠKT. 23. okt. 1979 je dobil Tomšičevo nagrado za časnikarsko delo. - Psevd.: Zagorjan, IM.

Prim.: Vprašalna pola; podatki prof. Klare Gorjan iz Gor.; I. M. 60-letnik, PDK 18. avg. 1967 s sl.; Pričevanje, Zagorje na Pivki 1969; Kolega M. odhaja v pokoj, PDK 9. apr. 1972 s sl.; I. M., PDK 1. avg. 1975 s sl.; Poslednje slovo od našega tov. I. M., PDK 3. avg. 1975; Umrl je časnikar I. M., KatG 7. avg. 1975; M. Breclj, I. M., PrimN 15. avg. 1975; Utripi, Tr. dec. 1975 - mar. 1976, 24; I. M., JKol 1976 s sl.; nekrologi 1. avg. 1975 v Picc., Gazz. in MessV.

Jem.

MARINIĆ Štefan, duhovnik, r. 25. apr. 1815 na Vrhovljah pri Kojškem, u. 27. apr. 1885 v Podgori pri Gor. V semenišču v Gor. je bil sošolec Š. Kociančiča ter Janeza Ferjana in Jakoba Volčiča, ki sta med gor. dijaki in študenti širila idejo ilirizma. Če je M. sodeloval v krožku gor. ilircev, ni znano. Posvečen je bil 24. sept. 1842 in služboval najprej v Marianu, nato v Versi (1845-48) in Kozani, 25-letnico maševanja je obhajal kot vikar v Cerovem. M. bi šel v pozabo, da ni ostalo po njem več pridig, ki jih danes v svoji rkp. zbirki hrani Pokraj. arhiv v Gor. Pridige so pisane v slov., latinščini in furlanščini. Ker ima med ohranjenimi besedili najstarejše datum 1838, verjetno vse ohranjeno gradivo ni v celoti M-ovo. Vendar se pripombe na posameznih pridigah (navedba kraja, kjer so bile prebrane, in datum) ujemajo z M-ovo življenjsko potjo. Ohranjenih je nekaj prigodnih pridig, med temi tudi pridiga, namenjena sošolcem ob 25-letnici mašništva. Temu jubileju je Š. Kociančič posvetil posebno brošuro. M-ove pridige in govori še niso raziskani, gradivo bi znalo pojasniti marsikatero značilnost Brd v 19. stol. (npr. zakaj furlanske pridige v slov. okolju Brd itd.).

Prim.: Album triginta sacerdotum vigesimum quintum presbyteratus sui annum Goritiae solemniter celebrantium 1867, 5, 9, 22; Soča 1. maj 1885, št. 18; Archivio provinciale, Gor., Ms. 18-85.

B. Mar.

MARINITSCH Jozef, speleolog, r. 4. okt. 1838 v Trstu in tu u. 6. dec. 1915. V mlajših letih je bil vodilni član večjega trg. podjetja v Trstu. Ko je bil tu 1883 v okviru Prim. sekcije Nem. in Avstr. Alpskega društva osnovan poseben jamarski odsek, se je s prijateljem A. Hankejem (PSBL I, 527) in Friedr. Müllerjem (gl. čl.) predvsem lotil izjemno dolgotrajnih in napornih raziskav podzemeljskega toka Reke, ki se začenja ob vstopu v Škocjanske jame. Sele po 9 letih je bil dosežen sklepni sifon konec Mrtvega jezera. Pri tem je bilo treba premagati 25 slapov in brzic ter nadelati ob prepadnih stenah drzne poti, ki jih je večinoma načrtoval M. Medtem je vodil obsežna arheol. izkopavanja v sistemu Škocjanskih jam in v Tominčevi jami, ki segajo še v neolitsko dobo. Najdbe so v trž. muzeju. Po Hankejevi smrti 1891 je nadaljeval raziskovanje bližnje prepadne Kačne jame in prodrl do 305 m globoko. Vzdrževal je prijateljske stike

z znamenitim franc. speleologom Martellom, ki je 1895 ustanovil v Parizu Société de spéléologie ter v njenem tisku objavljal daljša in krajša poročila o speleoloških dosežkih na našem Krašu. Daljša in pomembna prispevka sta *La Kačna jama* (Spelunca, Mémoires de la Société de spéléologie, Paris 1896) in *La Kačna jama (Istrie), nouvelle exploration* (Bulletin de la Société de spéléologie, 1896). V obeh je priložen Hankejev in M-ev dodatni in dopolnjeni jamski načrt. Njegovo ime nosi del Škocjanskih jam med Malo in Veliko dolino. V oporoki je volil veliko vsoto tržaški ubožnici.

Prim.: Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpen-Vereines, Band 47, 1916, 67; Marinitsch Josef, Oesterr. biogr. Lexikon 1815-1950, Band VI, Wien, 93; primerjaj prav tam geslo Hanke Anton.

Svk.

MARKELJ Ivan (Ivo), šolnik, r. 9. dec. 1852 v Šentvidu pri Stični na Dolenjskem, u. 11. dec. 1903 v Kopru. Gimn. je dovršil v Lj. (1873), na dunajski U pa prirod., fiz. in mat. Začel je učiti v Lj. na realki, od 1880 do 1891 je poučeval prirod., fiz. in mat. na učiteljski v Kopru, od 1891 do smrti je bil njegov ravn. Kot ravn. je bil ves čas član istrskega dežel. šol. sveta, od 1889-91 je bil tudi šol. nadz. za slov., hrv. in ital. osn. šole v koprskem okraju. Sodeloval je pri sestavljanju novejših Učnih načrtov za ljudske in meščanske šole na Prim. Ob 25-letnici obstoja združenih slov., hrv. in ital. oddelkov koprskega učiteljskega je izdal izvestje Bericht der k. k. Lehrerbildungs-Anstalt in Capodistria (1900) (slika naslovne strani v Vilharju, 25). V njem je priobčil razpravo *Geschichte der k. k. Lehrerbildungsanstalt und des Lehrerbildungswesens in Istrien*. V njej je podal zgod. koprskega učiteljskega in nekaj zgodovine o izobraževanju istrskega učiteljstva v drugi polovici preteklega stol.

Prim.: P. Plesničar, M. I., SBL II, 48; Vilhar, 20, 25, 30, 76 (življenjepis), 94.

Blažič

MARKIČ (MARCHIG) Rino Fortunato, duhovnik in narodni delavec, r. 12. jul. 1940 v Oblici, obč. Srednje, u. 19. jun. 1982 v S. Daniele del Friuli. Oče Peter, kmet, mati Marija Tomasetig iz Kozice. Osn. š. v Oblici 1946-51, sred. š. v Malem semenišču v Castelleriu 1951-55, gimn. in bogosl. v Vidmu, ordiniran 29. jun. 1964 v Vidmu. Od 1964-73 kpl. na Lesah (obč. Grmek), od tu oskrboval še bližnji župniji Topolovo in Kozico. 1973

imenovan za žpka v kraju Vissadone v Furlaniji, od 1976 žpk v Kozici, kjer je ostal do smrti. Na Lesah je poživil kult. življenje, prenovil stari cerkv. zbor in mu dal novo obliko (zbor Rečàn) in nov zagon. Ta zbor se je pod njegovim vodstvom uveljavil doma in po svetu s številnimi nastopi predvsem z domačimi ljud. pesmi. Ustanovitelj moškega okteta Rečàn, ki je prenehal z nastopanjem z njegovim odhodom v Furlanijo. Pobudnik z mladimi domačimi izobraženci kult. društva Rečàn, ki je bil med prvimi slov. kult. organizacijami v Benečiji. Skozi to društvo je šlo veliko pobud: izdajanje brošur z domačo tematiko, organizacija festivala domače glasbe (Senjàn beneške piesmi) in vrske pesmi, obuditev lokalnih praznikov, velik delež pri ustanovitvi Beneškega gledališča itd. To je izzvalo nasprotovanje lokalnih nacionalistov, ki so tudi M. napadali in obrekovali. Imel je velik čut za glasbo in poskusil je tudi nekaj uglasti za domače potrebe (menda obstajata dve njegovi skladbici). Aktiven je bil tudi med beneškimi duhovniki, ki od 1966 izdajajo glasilo Dom. Nekaj časa je sodeloval tudi pri radiu (RAITrsta) v jutranji oddaji *Tjavidan*, ki je bila nekak zbornik različne snovi enkrat na teden (od 14. okt. do 30. dec. 1977; kaže, da zaradi bolezní ni napisal vseh oddaj). Za te oddaje je nekaj časa zbiral po Nadiških dolinah narodopisni material. O njegovem značaju, pastirskem in kult. delovanju so veliko pisali ob njegovi prerani smrti. V soboto, 17. jul. 1982, je bila na Lesah žalna seja, ki jo je sklicalo kult. društvo Rečàn in se dostojno spomnilo rajnega. Ob tej priložnosti so izdali brošuro (30 str. s številnimi fotografijami), kjer so zbrali podatke in spomine na pokojnega. Brošura je brez naslova, na naslovni strani je fotografski posnetek Starogorskega spomenika.

Prim.: Ang. Cracina, don Rino Fortunato Marchig sacerdote novello, Gor. 1964; H. K., † Duhovnik R. M., KatG 24. jun. 1982 s sl. nove maše; Ž. Gruden, R. M. v spomin, PDK 24. jun. 1982; M. V., Umrl je R. M., NL 24. jun. 1982; don Gius. Mucig, Ricordo di don R. M., La Vita Cattolica 26. jun. 1982; L. Peterle, Ob smrti R. M., Družina 11. jul. 1982, 14; Dom 1982, št. 7/8, prva in druga stran z različnimi članki in s sl.; Zbogom don Rino, NMat 1982, št. 12; Addio a don Rino, NMat 1982, št. 14; J. M., Odšel je slovenskobeneški duhovnik R. M., KolGMD 1983, 123-24 z novomašniško sl.; Rino Markič, TKol 1983, 81-82 s sl.; Govor Izidorja Predana na M-evem grobu, prav tam, 82-86; L. Peterle, Moje prvo in zadnje srečanje z R. M., prav tam, 86-89.

B. Z.

MARKUŽA Jožef, ekumenski in kulturni delavec, pesnik, r. 18. jan. 1939 v Trstu avtomehaniku Jožefu in gospodinjki Slavici Škerk. Osn. š. v Nabrežini, sred. in višja v Gor. (1950-58), filoz. in teol. študije na Gregorijani v Rimu (1958-65) in bival v Russicum; od 1965-68 študiral na Vzhodnem papeškem inštitutu vzhodne cerkv. vede in dosegel doktorat 1974; med tem časom živel v Sloveniku. Posvečen za duhovnika vzhodnega bizantinsko-slovan. obreda 17. aprila 1965 v Rimu, kpl. katol. rus. menihinj (1965-72); v Sloveniku prefekt študentov; sodeloval na vatikanskem radiu za slov. oddaje (1965-73). Kpl. pri Sv. Ivanu v Gor. (nov. 1972-75), žpk v Mavhinjah (od 1975 do danes). Katehet na osn. š. v Mavhinjah-Cerovljah, Sosljanu-Devinu in na viš. sred. š. za trg. v Gor. Tajn. in ur. GMD (ur. od 1976, tajn. od 1977 do danes). Voditelj ACM Gorica, član Slov. ekumenskega sveta, član škof. duh. sveta. Od 1961-68 sodeloval s pesmimi in članki v Ekumenskem zborniku (Kraljestvo božje): *Zapiski s potovanja po srbskih samostanih in Ruski zavod pri sv. očetu* (1961-62), *Slavni ruski kirurg - škof* (1964-65). V zborniku V ednosti, Lj.-Mrb, je priobčil: *Zbornik Oriente Cattolico* (1975), *Ekumenski delavec dr. Rudi Klinec* (1978), *Ob 1600-letnici smrti sv. Bazilija Velikega* (1980). V Koledarjih GMD sodeluje s pesmimi in članki: *Usoda protestantske tiskarne v Urachu* (1976), *125-letnica Apostolstva sv. Cirila in Metoda* (1977), *Desetletnica pevskega zbora Fantje izpod Grmade* (1978), *Tržaški Slov. pri papežu Janezu Pavlu II.* (1980), *Poimenovanje osn. šole v Sosljanu* (1980), *Poimenovanje osn. šole v Medji vasi* (1980), *Msgr. Alojzij Turk — prvi Slov. na beograjskem nadškof. sedežu* (1981), *Šest desetletij teološke fakultete v Lj.* (1981), *Pomembnost socialnega nauka Cerkve* (1982), *V spomin Srečku Rejcu* (1983), *Odšel je slov. beneški duhovnik Rino Markič* (1983), *Msgr. Albert Metlikovec* (1983), *Poimenovanje šole v Mavhinjah* (1983), *Poimenovanje šole v Cerovljah* (1983). Na novo je prevedel *Božjo liturgijo sv. Janeza Zlatoustega in sv. Vasilija Velikega* (Rim-Trst 1965). *Slov. osn. šola v Sosljanu* (brošura Dr. Karel Štrekelj, 1979). Občasno sodeluje s članki v KatG in Družini. Sodeluje pri PSBL. V Rimu je maja 1971 odkril Trubarjevo Cerkovno odningo v Vatikanski apostolski knjižnici — zapis objavil v BV 1972: *Trubarjeva slov. Cerkovna ordninga v Vatikanski apostolski knjižnici*, in članek: *Zapis o najdbi Trubarjeve Cer-*

kovne ordninge (Slovenik 3, Lj. 1979). Pripravljeno ima pesniško zbirko. Za pesmi je uporabljal tudi psevdonime: Aleksej, Kutuzov, Aleksij J. M. Članke v časopisih podpisuje z JM.

Prim.: Vprašalna pola; Cerkev na Slov., Lj. 1971; Osebnost in župnijsko stanje, Vid. 1979; Slovenik 3, Lj. 1979; 4, Lj. 1982; Acta Pontificii Inst. Orient. Studiorum, Roma 1974; SBL IV, pri Trubarju, str. 215, 224. Jem.

MARŠEK (MARSCEK) Ivan, kronist, r. 24. jun. 1586 v Gor., u. 10. jul. 1656 v Gradcu. Gimn. obiskoval v Gradcu (1597-1602) in filozofijo (1602-04), nakar je 27. jun. 1604 stopil v jezuitski red in po opravljenem noviciatu (1604-06) in magisteriju (1606-08) na Dunaju poučeval grammaticalia v Gradcu, Linzu, Lj. in na Dunaju (1609-14). Po končanem študiju teologije na Dunaju (1615-19) je bil rav. semenišča v Gradcu (1620-29) in rektor kolegijev tam (1629-33) in v Gor. (1633-37). Potem je še 13 let opravljal službo kolegijskega ministra (ekonomskega uprav.) v Gradcu (1638-52) in v tem kolegiju tudi umrl. Nad 33 let je bil tudi slov. spovednik in dolga leta pisal kroniko graškega kolegija (Historia Collegii Graecensis).

Prim.: A. & A. de Backer, Bibliothèque des Ecrivains de la Compagnie de Jésus, II, Liège 1853-61, 1107; J. N. Stoeger, Scriptorum Provinciae Austriacae Societatis Jesu ab ejus origine ad nostra usque tempora, I, Viennae 1855, 220; C. Sommervogel, Bibliothèque de la Compagnie de Jésus. Première partie: Bibliographie, V, Bruxelles-Paris 1894, 609; Spessot, Studi Goriziani, III, Gorizia 1925, 135; J. Glonar, SBL II, 62; F. M. Dolinar, Das Jesuitenkolleg in Laibach und die Residenz Pleterje, 1597-1704, Lj. 1976, 172.

Lc.

MARSIČ Marlo, lutkar, r. 7. avg. 1908 pri Sv. Jakobu v Trstu, u. 14. apr. 1967 v Kopru. Oče Anton, nosač iz Sočerge v Istri, mati Jožefa Orel iz Zgonika. Dovršil je štiriletno igralsko š. in bil šepetalec v SNG Trst. Od 1947 do konca 1958 redno igral s potujočim lutk. odrom po obeh conah STO-ja. 1958 se je stalno naselil v Kopru in nadaljeval z delom. Bil je lutkar-solist z veliko sposobnostjo menjave glasu in živahno soigro z otroki-gledalci. Razen Kuretovih in Rudolfovih iger je igral tudi dve svoji agitki: *Pavliha in general Airey* (1948) in *Pavliha in obnova* (1949).

Prim.: Anagr. urad Trst; SGL II, 417.

Har.

MARTELANC Aleksander, duhovnik in misijonar, r. 25. dec. 1880 v Barkovljah (Trst) kot sin Ivana, zidarja, in Antonije Pertot, u. 20. nov.

1941 v Lj. Solo je obiskoval v Barkovljah in v Trstu, bogoslovje v Gor. V duhovnika je bil posvečen v Trstu 27. dec. 1903. Služboval je kot kpl. v Dolini, od 1902-09 pri Sv. Jakobu v Trstu, kjer je tudi poučeval na Ciril-Methodovi š., nato eno leto kot župnijski upravitelj v Divači in dve leti v Ospu. 23. avg. 1912 je prišel za župnika na Prosek, kjer je ostal do 10. okt. 1927, ko je odšel v Sjo. Med vojno je bil tudi žpk v vojaški bolnišnici. Bil je strog in zahteven duhovnik ter pastir, ki so ga faš. večkrat nadlegovali in skoraj prisilili, da je odšel. Na Proseku je zelo skrbel za župnijsko cerkev: prenovil je križev pot in cerkvene klopi po načrtu kiparja Ivana Pengova; slikar Anton Jebačin mu je preslikal prezbitერიj, nova sta tabernakelj in dragocena monštranca. Z veliko slovesnostjo so 1. sept. 1921 kronali Marijin kip. Po svojem prihodu v Sjo je 15. okt. 1927 stopil v Misijonsko družbo (k lazaristom) in čez dve leti naredil večne zaobljube. Deloval je najprej kot ljudski misijonar po mnogih slov. župnijah, že ko je bil dve leti v noviciatu v Grobljah in ko je bil po noviciatu prestavljen v Lj. 1931 je ponovno prišel v Groblje, kjer je bil hišni asistent in rav. noviciata. Ker so faš. oblasti ogrožale slov. postojanko lazaristov na Mirenskem Gradu, so ga predstojniki 1931 poslali na Grad, od koder je deloval kot ljudski misijonar na Primorskem in ostal do pomladi 1935, ko so ga faš. internirali. Slov. misijonarji so morali zapustiti Grad. 1936 je iz internacije prišel v Sjo. Do prihoda Nemcev 1941 je bil v Radečah pri Zidanem mostu, kjer so imele usmiljene sestre svojo provincialno hišo in noviciat za sestre. Pribežal je v Lj. Ko je skušal rešiti svojega sobrata, ki so ga It. skupaj z drugimi vojnimi ujetniki, rojenimi na tistem ozemlju Sje, ki so ga zasedli Nemci, hoteli vrniti v nem. ujetništvo in je čakal na odločitev v Zalogu v vlakcu, se je prehladil, zbolel za pljučnico in umrl. Pokopan je na lj. pokopališču.

Prim.: Župn. arhiv Barkovlje; ŠkATrst; župn. arhiv Prosek; župn. kronika Prosek; arhiv Misijonske družbe v Lj.

Škerl

MARTELANC Anica, prosv. delavka, r. 30. mar. 1890 v Barkovljah - Trst. Oče Svetko st., gradbeni podjetnik, mati Terezija Kanduš. Dovršila je 8 razr. osn. š. pri sestrah v Trnovem pri Ilirski Bistrici, nato je napravila izpit za učit. v Gor., a je niso sprejeli, ker jih je bilo preveč, zato se je vpisala v nem. trg. š. v Trstu in pomagala v pisarni podjetja Ivan Martelanc in drug. Med

prvo svet. vojno je oživila dejavnost v barkovljanski Ljudski knjižnici akad. društva Balkan. 1918 je v Barkovljah organizirala ilegalni 3. razr. real. gimn., leto pozneje je omogočila dijakom ilegalni transport v Lj. 10. mar. 1918 je s sestrom Milko in nekaterimi ženskami organizirala veličastno Krekovo slavnost v gledal. Politeama Rossetti. O tem je napisala izčrpen spominski članek *Velika Krekova slavnost v gled. Politeama Rossetti* (PDK 10. mar. 1968). Sodelovala je z Dij. Matico, organizirala tečaje tujih jezikov in se zanimala za domačo folkloro. Ker je gradbeno podjetje propadlo, je 1925 odpotovala v Kairo v Egipt in se zaposlila kot vzgojiteljica pri ugled. egipt. družinah. Doživela je veliko razočaranj in ponižanj. Po 15 letih se je vrnila in preživela dve leti v Jsli, ko jo je PNOO poklical v Trst, kjer je delala v NŠKT, vodila pa je tudi knjižnico PD Barkovlje. Po upokojitvi se je preselila v Jslo.

Prim.: Podatki, ki jih je poslala Angelu Turku 19. avg. 1982; Laura Pertot, A.M., Barkovlje, Trst 1982, 153.

Jem.

MARTELANC Anton, gradbeni podjetnik, r. 16. dec. 1863 v Barkovljah - Trst, u. 20. dec. 1951 v trž. splošni bolnišnici, pokopan v Barkovljah. Oče Anton, lastnik podjetja za nakladanje in razkladanje balasta, vinogradnik, mati Marija Ana Starc, star. brat. Ivan (gl. čl.). Postal je zidar in se priključil kot družabnik bratovemu gradb. podjetju IVAN MARTELANC IN DRUG. Delal je v podjetju, živahno pa je deloval na prosv. in gosp. področju v Barkovljah in Trstu. Veliko let je bil preds. Gospodarskega in konsumnega društva v Barkovljah, ki je imelo prostore v tamkajšnjem Narodnem domu, podpreds. THP, član Ciril-Methodove družbe, Čitalnice, Sokola, pev. zbora Adrija itd. Ko so bile na Opčinah pri Trstu sokolske prireditve, je vedno brezplačno postavljaj potrebne odre in stojnice.

Prim.: Podatki Angela Turka; Anton Martelanc graditelj Narodnega doma umrl, PDK 21. dec. 1951.

Jem.

MARTELANC Dragotin, prosvetni in gospodarski delavec, r. 3. sept. 1866 v Barkovljah pri Tr., u. 3. apr. 1895 tam. Oče Franc je bil premožen posestnik, gostilničar in podjetnik, ki je kupoval stare ladje, jih razdiral in prodajal tako pridobljeni material, mati Uršula Jazbec je bila sorodnica trž. bogataša Jazbeca, kuharica in steber gostilne. Izobrazil se je doma in v Trstu in po

opravljeni vojaški službi 23-leten zbral pevce in ustanovil pevsko društvo *Adrija* (1889) ter postal njen preds. *Adrija* se je kmalu uveljavila s pev. zborom in prirejala veselice s petjem, igro in s sodelovanjem orkestra, imela pa je težave, ker ni imela primerne dvorane. Delovala je do nasilne razpustitve 1927. M. je bil med ustanovitelji *Rojanskega posojilnega in konsumnega društva* (ust. 28. avg. 1891) in bil 27. okt. 1891 izvoljen za prvega tajn. Največ zaslug pa ima za ustanovitev *Tržaške posojilnice in hranilnice* (TPH, registr. 25. nov. 1891), ki je postala najvažnejši slov. denarni zavod v Trstu. M. je bil njen prvi in edini uradnik. Dne 13. jun. 1893 so ga izvolili še za tajn. Obrtniškega društva v *Barkovljah* pri Sv. Jerneju (ust. 11. febr. 1882). Preden je prevzel mar. 1890 ur. E Makso Cotič, je urejala list »trojica idealnih in za naš list velezaslužnih mož: L. Furlani iz Rihemberka, Just Piščanc iz Rojana in pa Dragotin Martelanc iz Barkovelj« (Cotič). Z rodoljubnimi in gosp. članki je sodeloval v E, SN in SS. M. je bil eden izmed najbolj dinamičnih organizatorjev trž. Slov. »Takega narodnega idealizma, kakor je žarel v tem človeku, nisem zlepa srečal v svojem življenju« (Cotič). Svoje rojake je želel vzgojiti in dvigniti, da bi od besed in protestov prešli k stvarnim dejanjem, toda sredi dela ga je spravila v grob sušica, starega komaj 28 let. *Adrijaši* so mu postavili velik in lep nagrobni spomenik, po preteku določene dobe pa ga je moral njegov brat Angel odstraniti.

Prim.: † Martelanc Dragotin, SS VIII, 1895, št. 14, 130; Slavnostno odkritje nagrobnega spomenika pok. D. M., E 31. okt. 1897; M. Cotič, Iz mojih spominov, E 1876-1926, Tr. 1926, pos. št. 48; D. Godina, Najbolj dinamičen organizator trž. Slov. D. M. iz Barkovelj, PDK 22. avg. 1957; M. Pertot, Iz tajniške knjige društva *Adrija*, JKol 1957, 100-03; L. Pertot, D. M., Barkovlje, Trst 1982, 152.

Jem.

MARTELANC Ivan, strokovnjak za zavarovalništvo, javni delavec, r. 3. jun. 1902 v Sempetru pri Gor., u. jeseni 1945. Oče Ivan, kmet, mati Marija Stepančič. V osrednji Slov., kjer je živel in si 1930 ustvaril družino, se je uveljavil kot pisec razprav in člankov o zavarovanju in drugih gosp. vprašanjih v S, Narodnem gospodarju, Bodočnosti in Naši moči. Samostojno je izdal študije: *Vzajemna zavarovalnica 1900-1930* (Lj. 1933), *Problemi zavarovanja zoper škodo po toči* (1938), za lj. U, kjer je doktoriral iz prava, je 1943 napisal disertacijo *Razvojna nagibnost ob-*

like zavarovalnega podjetja. V Spominskem zborniku Slovenije (1939) je izšla razprava *Zasebnopravno zavarovalstvo v Sloveniji*. M. je bil ravnatelj enega izmed oddelkov Vzajemne zavarovalnice v Lj., ki je bila med najuglednejšimi slov. gosp. ustanovami in jsl. zavarovalnicami. Kot javni delavec je bil M. aktiven v katoliških vrstah. Na lj. U je bil za akad. društvo *Danica* 1927 izvoljen za revizorja Sveta slušateljjev lj. univerze, nekaj časa je bil preds. *Akadske zveze*, ki je povezovala kat. akad. društva. V letih 1930-37 je bil ur. mesečnika *Zveze fantovskih odsekov Kres*. Ob 6. medn. kongresu Kristusa Kralja v Lj. je bil v pripravljalnem odboru, naslednje leto je bil sour. zbornika s poročili o kongresu. Na Prim. se je M. vrnil med vojno v sklopu prim. domobranstva (SNVZ). V organizacijskem štabu, ki se je osnoval v Trstu prve mesece 1944, je vodil kulturno-politični oz. kulturno-upravni odsek, ki je imel referate za ljudsko prosveto, šolstvo, tisk, civilno upravo, informacijsko-intervencijsko službo in socialno pomoč. V tem okviru je vodil propagandne tečaje in si prizadeval za obnavljanje slov. šolstva. V tej zadevi je bil npr. 10. avg. 1944 s polk. Kokaljem (PSBL II, 98-99) pri prefektu *Coccaniju*. Za slov. šolstvo se je zanimal tudi v prvih mesecih ŽVU v Trstu v krogu dr. Barage (PSBL I, 34-35). M. je bil med slov. protikomunisti, ki jih je v vročih prvih povojnih trž. letih doletela ugrabitev. 26. okt. 1945 zvečer so ga z ženo, materjo nedoraslih otrok, ugrabili na ul. *Buonarroti* in odvedli v Jslu. Že v Trstu je bil v avtomobilu smrtno ranjen.

Prim.: Zpk arh. Sempeter; Matija Tratnik, Medvladje na Primorskem, Koledar-zbornik SS 1952, Buenos Aires 1952, 120 s sl.; Slavko Kremenšek, Slovensko študentovsko gibanje 1919-1941, Lj. 1972, 374, 378; Alojzij Geržinič, Pouk v materinščini - da ali ne?, Buenos Aires 1972, pass.; Jože Bajec, Slov. časniki in časopisi 1937-1945, Lj. 1973, 44-45; Nadja Maganja, Trieste 1945-1949, Nascita del movimento politico autonomo sloveno, Tr. 1980, 102; Vl. Murko, Razvoj ekonomske misli pri Slovencih od 17. do 20. stol., Ekon. revija, 1981, št. 1-2, 32; Boris Mlakar, Domobranstvo na Primorskem, Lj. 1982, 80, 126, 132 idr.

ij

MARTELANC Ivan, gradbeni podjetnik, r. 9. nov. 1840 v *Barkovljah* - Trst, u. 17. jul. 1915 prav tam. Oče Anton, lastnik podjetja za nakladanje in razkladanje balasta, vinogradnik, mati Marija Ana Starc. Še mlad se je posvetil zidarskemu poklicu in s pridnostjo in podjetnostjo napredo-

val. 1872 je sodeloval pri zidanju barkovljanskega pristanišča s podjetnikom Ivanom Mar. Pertotom, 1883 pa je s Pertotovim sinom Andrejem zgradil okroglo barkovljansko pristanišče pri Cedasu. Začel je kot poslovođa pri gradnji nove trž. postaje južne železnice, sedanje trž. postaje. 1887 se je združil s Svetkom Martelancem st. (gl. pod Martelanc Luka) v gradbeno podjetje IVAN MARTELANC IN DRUG. Skupaj sta zgradila hotel v Grljanu, prvo večje delo po združitvi pa je bila zgraditev ogromnega zidu, ki loči Passaggio Sant'Andrea od nove istoimenske žel. postaje. Sledila je zgradba žel. proge, ki je ob morju povezovala obe trž. postaji (delo dovršil v 4 mes.). 1890 je podjetje zgradilo zidani dok za spuščanje v morje novo zgrajenih parnikov in vojnih ladij v ladjedelnici sv. Marka. Dok se razteza na suhem 210 m v dolžino, pod vodo pa 90 m. 1898 je zgradilo temelj za novo namestniško palačo na Velikem trgu (p. Unità). Tam je bilo v močvirnatu dno zabitih 2.332 jelovih pilotov, visokih 6,10 m. 1903 je bilo zgrajeno ogromno skladišče za les pod Škednjem, pri čemer je bilo treba zasuti veliko močvirja in morja. 1902 šolo sv. Cirila in Metoda pri Sv. Jakobu, ki je bila najmodernejša trž. š. Avg. 1904 Narodni dom po načrtih inž. Maksa Fabianija (PSBL I, 338-39). 1908 so zgradili Martelanci v 9 mes. 13 petnadstropnih hiš z 244 stanovanji za železničarje pri Sv. Andreju-Trst. Podjetje je bilo pred prvo svet. vojno najmočnejše gradb. podjetje v Trstu in v času največje dejavnosti je imelo do 2.400 delavcev. Imelo je lastne pontone in gradilo tudi pomole v Pulju in po Dalmaciji. Delovalo je do ital. zasedbe Trsta, potem so ga razmere zadušile. V podjetju so delali tudi drugi M-evi sorodniki: Svetko M. ml., Dragotin, Vekoslav, Anica, Milka, družabnik pa je postal tudi Anton M. (gl. članke). I. M. je bil 1889 slov. obč. svetovalec za IV. okoliški okraj (Rojan-Greta-Barkovlje) in na tem mestu ostal tri leta. Bil je odb. Obrtniškega društva v Barkovljah in je tudi drugače posegal v javno življenje. Pravo senzacijo Trsta je povzročil 1889 njegov prevoz petih velikih okroglih tankov za nafto (največji je imel 22 m premera). Druga podjetja so hotela tanke razdreti, M. pa jih je naložil na ogromne sani in jih po morju s parnikom v eni uri privlekel iz mesta k Sv. Soboti (San Sabba).

Prim.: Podatki Angela Turka; Slov. podjetnost v Trstu, »Martelanc in dr.« - graditelji velikih del, Gospod. 28. maja 1949; dr. Vl. Turina, Gospod.

uveljavljanje Slov. na Prim. v začetku stol., Zaliiv 1968, št. 14-15, 10; Anton M. graditelj Nar. doma umrl, PDK 21. dec. 1951.

Jem.

MARTELANC Luka, gradbeni podjetnik, ustanovitelj družine zidarskih podjetnikov, r. 10. okt. 1833 v Barkovljah pri Trstu, u. 10. jul. 1868 tam. Oče Jožef, zidar, mati Marija Znidaršič. Gradil je v Barkovljah in v mestu, največ za nadvojvodo Maksimilijana Habsburškega v Miramaru pri Trstu. Zgradil je vse pomožne stavbe: mali grad, hlev idr., pota, mozaike na vrtnih stezah, kanalizacijo in ograje. V gradu samem je opravil zaključna dela. Ko so Maksimilijana v Mehiki 1867 ustrelili, je izgubil M. vse premoženje, ker mu pok. cesar ni plačal računov. Od žalosti ga je zadela kap.

Sin **Svetko star.**, je bil gradbeni podjetnik in javni delavec, r. 29. okt. 1862 v Barkovljah pri Trstu, u. 1. avg. 1935 v Lj. Mati Marija Ferluga. Po zgodnji očetovi smrti se je moral že z 10. leti oprijeti dela in je napredoval od zidarja do delovodje in samostojnega gradbenega podjetnika. Kmalu po 1882 je začel samostojno delati. Pomagal je pri gradnji gledališča Fenice v Trstu, v Barkovljah je zgradil približno 1/3 zgradb od cerkve do Salita di Contovello in okr. 1/2 vil od cerkve do pokopališča in od morja do žel. proge, med drugim kopaljšče Excelsior (lastnik Cesare Premrou). 1887 je ustanovil z Ivanom Martelancem (gl. čl.) in njegovim bratom Antonom, s katerima ni bil v sorodstvu, gradbeno podjetje I. MARTELANC & DR. S tem podjetjem je delal do konca, le kmalu po ustanovitvi so se ločili za nekaj let. Zgodaj se je vključil tudi v javno življenje. Bil je med ustanovitelji Obrtniškega društva v Barkovljah pri Sv. Jerneju (ust. 11. febr. 1882) in njegov prvi preds. Društvo je hotelo posojati svojim udom denar po primernih obrestih, »držati gostilne, prodajalnice, zidati ladje, vkupovati v ta namen potrebno gradivo in orodje, pospeševati po mogočnosti tudi kmetijstvo z nakupom kacega kosa zemlje« idr. Po 16 mes. je odstopil, toda Društvo je imelo tedaj že 854,39 fl. dobička. V letih 1909-13 je bil mestni in deželni svetovalec v Trstu, kamor so ga poslali rojaki. Ko je moralo 1927 gradbeno podjetje prenehati z delom, je ostal brez zaslužka, zato se je okr. 1932 preselil v Lj. k hčerki Milki.

Sin **Svetko ml.** je bil tudi graditelj in javni delavec, r. 1. dec. 1886 v Barkovljah, u. 31. jan. 1921 tam. Mati Tereza Kanduš. Po šolah doma in

v Trstu je študiral na U v Pragi za gradbenega inž., zaradi bolezni pa je moral študij prekiniti. V Trstu je napravil izpit za pooblaščenega graditelja (»mestni graditelj«) in postal tehnični vodja gradbenega podjetja I. Martelanc & Dr. Bil je učinkovit statik in je zasnoval in izpeljal načrte v podjetju zelo zahtevnih železobetonskih zgradb: hangar hidroplanov pri Sv. Soboti v Trstu z vratno odprtino 28 m; električna transformatorska postaja v prosti lukii pri žel. mostu preko Miramarske ceste in več drugih zgradb. Takoj se je posvetil tudi kulturnemu življenju domače vasi, bil član pev. društva Adrija, ustanovil je podruž. GlasbM, organiziral Sokola in bil njegov načelnik, blagajnik Obrtniškega društva v Barkovljah pri Sv. Jerneju idr., »saj ne moremo naštetii vseh društev, zavodov, podjetij, kjer je pokojni M. vztrajno in pridno sodeloval« (E 2. febr. 1921). Ko so fašisti zažgali Narodni dom, je skušal rešiti preostalo: »Najtežje sem odpravil na ruševinah Nar. doma v Trstu, ker res nevarno delo je bilo podpreti dva razpokana stebra« (E, o. m.). Umril je za božjastjo, star 35 let.

Njegov brat **Dragotin** se je r. 11. nov. 1888 in u. 27. jul. 1939 v Lj. Dopršil je višjo industr. š. v Trstu in stopil v službo h gradbenemu podjetju I. Martelanc & Dr. Med vojno je bil rez. oficir pri 28. domobranskem (češkem) polku, v ruskem vojnem ujetništvu, kjer se je kot prostovoljec javil v srbsko vojsko. Boril se je na bolgarskem bojišču in se teže ranjen umaknil s srbsko vojsko preko albanskih gora na Krf, od tod je prišel kasneje na solunsko bojišče. Dobil je dve ali tri srbski odlikovanji. Po vojni se je vrnil v staro službo, ko so podjetje razpustili, se je preselil v Lj.

Brat **Av gust** se je r. 4. febr. 1894 in u. 2. jan. 1917 v vojnem ujetništvu v Orlovu v Rusiji. Dopršil je slov. realko v Idriji, bil član Preporoda in takoj po maturi mobiliziran.

Brat **Vekoslav** se je r. 8. avg. 1898 in živi v Lj. Dopršil je 5 razr. nemške realke v Trstu, nato so ga febr. 1916 poslali na rusko bojišče, kjer je ostal do febr. 1918. Stopil je v službo grab. podj. I. Martelanc & Dr. in ostal pri njem do zatrtja. Avg. 1924 je napravil izpit za pooblaščenega mestnega stavbenika in febr. 1927 so ga vpisali v seznam inž. in arh. z naslovom arhitekt. 1924 in 1930 je ustanovil samostojno gradbeno podjetje v Barkovljah pri Trstu. Bil je član Preporoda.

Sestra **Milka**, javna delavka (gl. čl.).

Prim.: Podatki Vekoslava Martelanca dec. 1979; ž. arh. Barkovlje; † Svetko Martelanc mlajši, E. 2. febr. 1921; Pogreb S. M. ml., E. 3. febr. 1921; Slovanska podjetnost v Trstu, »Martelanc in dr.« - graditelji velikih dei, Gosp 28. maja 1949; Dr. Vl. Turina, Gospodarsko uveljavljanje Slov. na Prim. v začetku stol., Zaliv 1968, št. 14-15, 8-9; L. Pertot, S. M. star., S. M. ml., Barkovlje, Trst 1982, 153-54.

Jem.

MARTELANC Marija Franka (krstno ime **Alojzija**), redovnica, r. 15. jun. 1894 v Bukovici, u. 30. jan. 1981 v Kairu. Osn. š. je obiskovala v Bukovici. V rani mladosti ji je umrla mati, zato je odšla v Egipt služiti. Tu je v Aleksandriji spoznala šolske sestre iz Mrb., ki so vodile šolo za otroke avstr. državljanov s Primorske. Zaprošila je za vstop v njihov red, vendar je zaradi slabega zdravja morala čakati na preobleko celih deset let. Medtem se je izpopolnjevala v izobrazbi in se naučila več jezikov: franc., katero je tudi poučevala, arabščino, angl. in nem. Vrnila se je k š. sestram v Tomaj in tu prejela redovno preobleko 8. sept. 1927. Po noviciatu je odšla v Kairo. Tu je skupno v dvema sestrama pomočnicama postavila temelje nove podružnice za zaščito slov. deklet in mladih mater, ki so prihajale tja služiti. Zaradi velikih zaslug, ki si jih je pri tem pridobila, je bila skupno z ustanovljeno podružnico sprejeta v mednarodno organizacijo za zaščito deklet. Med drugo svet. vojno je od jsl. oblasti prejela zlato odličje za pomoč, ki jo je nudila razpršenim slov. fantom, katere je vojna vihra zanesla v Egipt.

Prim.: KatG 12. febr. 1981; S. Rafaela Saksida, Šolske sestre, Gor.

M. P.

MARTELANC Milka, javna delavka in strokovna pisateljica, r. 5. mar. 1885 v Barkovljah pri Trstu, u. 9. okt. 1966 v Lj. Oče Svetko, stavbenik, mati Tereza Kanduš. Osn. š. je dovršila v Barkovljah, potem je nadaljevala študij v zavodu Notre Dame v Gor. Naučila se je krojnega risanja in šivanja, igrati klavir in slikati ter šest tujih jezikov. Po končanem šolanju je delala v pisarni gradbenega podjetja Ivan Martelanc & Dr., kjer je bil njen oče solastnik, do it. zasedbe Trsta. Leta 1918 jo je RK poslal z vojnimi sirotami na 10-tedenske počitnice v Svico. Tu je dobila stike s slov. emigranti v Ženevi in ti so jo povezali z Jugoslovanskim odborom v Parizu, ki ji je dal navodila za Narodni svet v Trstu in Nar. vijeće v Zgbu. Ker so jo hotele it. oblasti konfinirati, se je skrivaj umaknila v Lj., kjer je bila admi-

nistrativni vodja Pisarne za zasedeno ozemlje. 1921 se je vrnila v Trst in prevzela vodstvo pisarne tajništva pol. društva Edinost. Leto pozneje je odšla v Prago študirat manjšinsko vprašanje in časnikarstvo. 8. nov. 1922 so trž. gospe ustanovile Žensko dobrodelno združenje, ki je delovalo do srede 1928, preds. je bila Antonija Slavik, tajn. M. Da bi imelo društvo svoje glasilo, sta dali pobudo za žensko revijo *Ženski svet*, ki je izhajal v Trstu od jan. 1923 do 1929, v Lj. do mar. 1941. Sprva ga je izdajalo Udruženje, potem razne gospe, od 1935 M. Urejala ga je učit. Pavla Hočevar (PSBL I, 541), ob strani ji je stala M., ki je urejala modno in krojno prilogo vsa leta izhajanja. »Bogate priloge za ročna dela, večinoma sami narodni motivi, so si pridobile v kratkem času sloves, kakšnega zaslužijo« (Utva). V IV. letniku je bila priloga v barvah. S temi prilogami je M. ustvarila prvi slov. modni list. Nekaj časa je uporabljal priloge ŽS tudi hrv. list *Vež*. M. je tudi veliko pisala v list, predvsem strokovne članke in poročila o delovanju ženskih društev v Jul. krajini. Že v prvem letniku je razvila program ženskih društev v It., ki naj gojijo dobrodelnost, prosveto in poučujejo ž. ročna dela. V samozaložbi je izdala dve strokovni knjigi: *Otroško perilo*. Navodila za krojenje, šivanje in vezenje vsakovrstnega perila za otroke. Trst 1925. *Oprema za neveste*. Trst 1929. Z drugimi gospemi je organizirala letovanje otrok na deželi in jih vodila. 1928 se je morala na hitro preseliti v Lj., kjer je bila izdajateljica in odg. ur. ŽS. Po zadnji vojni je urejala modno rubriko in risala krojne priloge za ž. list NŽ do 1953, ko je stopila v pokoj. Pokoj je uživala najprej v Voloskem, potem v Domu upokojencev na Jesenicah, nazadnje v Domu upokojenk na Taboru v Lj.

Prim.: Z. arh. v Barkovljah; podatki sestre Tatjane Martelanc 20. jan. 1979; Utva, *Ženski svet* in njene sotrudnice, SZ, Lj. 1926, 211-13; Nina Vidervol, Ob 70-letnici M. M., NŽ 1955, 72-73 s sl.; (R. Pertot), Osemdeset let M. M., PDK 7. mar. 1965; D. M., V spomin M. M., PDK 13. okt. 1966 s sl.; L. Rehar, Milka Martelanc, RAITrsta 2. jan. 1967, predavanje; P. Hočevar, Pot se vije, Tr. 1969, 121-44, 132 sl.; L. Pertot, M. M., Barkovlje, Tr. 1982, 153.

Jem.

MARTELANC Saša, časnikar in pisatelj; izhaja iz trž. družine, ki se je 1932 preselila v Lj.; r. 22. sept. 1934; oče Aleksander, vodja prodajnega oddelka vevške papirnice, mati Viktorija Pertot. V Lj. je začel študij na klas. gimn., 1948 po

prihodu v Trst je nadaljeval na novoustanovljenem klas. odd. takratne realne gimn. (mat. 1953). Že zgodaj se je vključil v trž. kult. življenje v Slov. prosveti in Slov. odru, odločilno pa je bilo njegovo zgodnje zanimanje za časnikarstvo. Sodeloval je pri Demokr., najprej kot koordinator in nato s članki, priložnostno je pisal tudi v KatG. Pri trž. Mladiki je od ustanovitve. Bil je med ustanovitelji Slov. kult. kluba in v njegovem prvem odboru ter je izdal dve številki notranjega glasila *Slovenska misel*. S programskim odsekom trž. radia je sodeloval s prevodi in priredbami iger iz ital. in franc. ter ciklusi dramatiziranih dokumentarcev in predavanj s področja polit. zgodovine. Urejal je tudi razne rubrike, 1955 se je vključil v Radijski oder (zvočna in glasbena oprema). Zgodaj je začel pisati radijske igre (nekaj tudi za radio Celovec). Največ dramskih tekstov je napisal v desetletju 1955-65: *Nevtralna prestolnica*, *Usodna znamka*, *Diktator za eno noč*, *Ob četrt na enajst*, *Večerni pomenek*, *Gospod Andrej potuje*. Otroške igre: *Mizarček svedrček*, *Mladi letalci*, *Začarani muzej*, *Veseli avtostop*, *En dan na potepu*, *Mihec postane detektiv*, *Tomažek praznuje Novo leto*, *Andrejček išče botra*. 1967 je bil po natečaju imenovan za prvega prevajalca na trž. občini (poldrugo leto). Po namestitvi (1968) na časniškem oddelku RAITrsta, kjer je sledil prva leta predvsem domači kroniki in urejal rubriko Kdo, kdaj, zakaj (spremljal je preds. Saragata 1969 na obisku v Jslj, poročal o otvoritvi Slovenika 1973 itd.), se je M. posvetil predvsem organizatorskemu delu (DSI in Draga, Prosveta) in publicistiki (Mladika), le občasno ga še zamenjka novela. 1975 je bil med ustanovitelji Černetovega sklada.

Prim.: Osebni podatki; MSE, 570; SGL, 417; sl. v zborniku Draga 77 pred M. predavanjem »Slovenska misel, vzpluj«.

S. P.

MARTELANC Vladimir, publicist, polit. delavec, r. 8. maja 1905 v Trstu, u. 11. apr. 1944 v Natzweilerju. Oče Angel, sodni uradnik, mati Dora Trobec, gospodinja. M. je dovršil slov. osn. š. pri Sv. Ivanu, obiskoval nem. gimn. v Trstu, zadnja dva letnika pa v Kranju in Lj., maturiral 1923 v Idriji. Leta 1922 se je pridružil komunističnemu gibanju okrog ur. Dela v Trstu in še isto leto postal poverjenik mlad. kom. zveze za JK. 8. febr. 1923 je bil prvič aretiran skupno s 23 trž. komunisti, izpuščen 9. maja istega leta,

ker ni bilo dokazov za obtožbo. Okt. 1923 se je vpisal na Visoko š. za svet. trg. na Dunaju in se zaposlil na tamkajšnji sovjetski tisk. agenc. kot jsl. dopisnik. Deloval je med tamkajšnjo kom. mladino in hkrati usmerjal kom. mlad. organizacijo v JK, avg. 1925 ga je avstr. policija izgnala, od sept. istega leta do pomladi 1926 je bil v Trstu član dežel. komiteja KPI za JK in odb. za delovanje med Slov. in Hrv. v It. Hkrati je bil vpisan na Visoki trg. š. v Trstu in v Rimu. Medtem je veliko potoval kot ekspert sovjetskega zunanjega ministrstva za polit. vprašanja v Jsl. in na Balkanu. 1927 je bil sekretar meddežel. komit. KPI za Emilio-Romagno, 3. nov. 1927 je bil aretiran v Milanu. Iz zapora Regina Coeli je bil izpuščen apr. 1928, potem ko se je obvezal, da bo napeljal jsl. komuniste v emigraciji k delovanju proti tedanji jsl. vladi, kar naj bi koristilo tudi It. Obveze ni nameraval izpolniti, po prihodu v tujino je svoje ravnanje razložil vodstvu KPI, ki ga je kaznovalo s »partijsko nezaupnico« in ga poslalo v SZ. Pol-drugo leto je bil v Moskvi in se preživljal s podporo za brezposelne, jan. 1930 je odšel v Baku za delavca v mehanični delavnici, 1932 pa v neki sovhoz v Baškiriji. Od 1933 je bil zaposlen kot specialist za finančne investicije v žitnem kombinatu v Donbasu, v ljudskem komisariatu za sovhoze v Moskvi in spet v Donbasu v zvezi produktivnih zadrug. V času Stalinovih čistk ga je oblast maja 1937 izgnala iz SZ, it. ambasada v Moskvi pa mu ni hotela izdati potnega lista, ker ni držal obljube, da bo delal za it. notranje ministrstvo. Po dvakratnem neuspelem poskusu se je sept. 1937 ilegalno izkrcal v Franciji, jul. 1938 ga je franc. policija izročila It., 14. febr. 1939 pa ga je Posebno sodišče za zaščito države obsodilo na 5 let zapora zaradi kom. dejavnosti pred 1927. Zaprt je bil v Castelfranco Emilia, jul. 1941 amnestiran in interniran v Castello di Montalbano. Po kapit. It. se je vrnil v Trst, febr. 1944 so ga nem. oblasti poslale v koncentracijsko taborišče Dachau, nato v Natzweiler, kjer je umrl. M-eva publicistika vsebuje literarno-zgod. esejistiko in družbenopolit. problematiko. Še ne 17-leten je v letih 1922-23 objavil v trž. UL študijo o modernističnem književnem pojavu zenitizmu, eseja o Waltu Whitmanu in Rabindranathu Tagoru, razpravi *Moderna umetnost in njene naloge, Razredni moment v moderni umetnosti* ter dve oceni (Pregelj, Bevk). S S. Kosovelom je polemiziral z zapisom *Kaj*

je treba za študij socialnih problemov; v sestavku *Nekaj o zgodovinskem materializmu* je opozoril na svoj nazorski razvoj. Ta začetna dela pričajo o idejnem oblikovanju najhitreje dozorevajočega slov. predstavnika mladomarksistične publicistike v dvajsetih letih. V letih 1923-27 se je posvetil polit. delu in družbenopolit. problematiki. V trž. Delu in lj. delavskih časopisih je pod psevdonimi (Peter Razbojni, Volodja, M., Četaš) objavil mnogo člankov in razprav o proletarski umetnosti, o jsl., bolg., balk. in svetovnih polit. razmerah, o faš. in belem terorju v evrop. deželah, o delavskem gibanju in njegovih revolucionarnih nalogah, o enotni delavski fronti, kom. internacionali in podobno. S spisi: *Zaščita narodnih manjšin, Vprašanje Julijske krajine* (Delo 1923, 1924), *K problemom Slovencev, ki so vsled kapitalističnega Versajskega miru postali sužnji laških kapitalistov* (Glas svobode 1923), *K vprašanju italijanske imperialistične politike na Balkanu ter k vprašanju Julijske krajine* (Zapiski delavsko-kmetijske matice, 1925) ter članki o JK in narodnem vprašanju v Federation Balcœnique (1925) in Stato operaio (1927) je spodbudil nova pojmovanja o nalogah mednarodnega kom. gibanja glede rešitve narodnostnega vprašanja razkosanega slov. naroda in posebej Slov. v It. Zastopal je načelo o brezpogojni pravici Slov. do samoodločbe, vključno z odcepitvijo od obstoječih držav in združitvijo v lastno republiko ter zahteval povezavo razrednega boja it. proletariata z narodnim bojem zatiranih manjšin za narodno osvoboditev. Njegove teze, dodelane tudi v obsežnih poročilih CK KPI, je osvojila KPI na III. kongresu 1926. Reševanje narod. vprašanja v JK je opisal v spominskem prispevku 1933 (objav. v PZGD, 1980). Med bivanjem v SZ M. ni več deloval polit., ampak se je spet posvetil esejistiki, prevajanju marks. liter. v slov. in pisanju biografij slov. osebnosti za Malo sovjetsko enciklopedijo. Pod psevdonomom V. A. (Volodja Angeljev) je objavil v Sd: *Nekaj misli o slovenskem narodnem in slovstvenem razvoju, Današnji mednarodni politični položaj* (1935), esej o Puškinu, *Slovenski politični razvoj in problem sodobne politične orientacije* ter spis o Cankarjevem svetovnem nazoru (1937). V slov. lit. zgod. je M-ovo delo ocenjeno kot poseg — čeprav obrobno — v slov. lit. med dvema vojnama; njegove interpretacije umetnosti ne zaostajajo za marks. sociološkim pisanjem v sočasni Evropi.

S. P.	Sergij Pahor, časnikar na RAITrsta, Trst
Strčić	Petar Strčić, ravn. Arhiva Hrvatske, Zagreb
Stres	Peter Stres, prof. zgod., osn. š. Dobrovo v Brdih
Svd.	Drago Svoljšak, arheolog, muzejski svet., Gor. muzej, Nova Gor.
Svk.	dr. Roman Savnik, ravn. v p., Lj.
Tavčar	Marko Tavčar, študent in radijski sodel., Trst
T. P.	dr. Tone Požar, prof. na Srednji verski š. v Vipavi
Škerl	dr. Lojze Škerl, škofov vikar, Trst
-u	dr. Pavle Merku, programist na RAITrsta, Trst
VA	Alojz Vuga, predmet. učit., Dobrovo v Brdih
V-č	dr. Verena Koršič, umetnostna zgod., Gor.-Pariz
Vh	dr. Jožko Vetrih, prof. na Sred. š. I. Trinko, Gorica
Valent.	Emil Valentinčič, prosv. delavec, Gor.
Ur.	urednik
Ured.	uredništvo s sodelavci

Popravek

KACIN Ivan in KJUDER Viktor - gesli je napisal Ciril Kren iz Buenos Airesa, ne F. Cotar

KRANJEC Ferdo - se je rodil 1885, ne 1855.

— — —

Komaj je začela sodelovati pri PSBL dr. Bernarda Perc, egiptolog, je nepričakovano umrla v najlepših letih. Pogrešali jo bomo.

Dodatne kratice in krajsave

A. Splošne

SM Slovenska matica, knjižna ustanova od 1864 v Lj.

B. Bibliografske

AD Ameriška domovina - American Home, slov. časopis v Clevelandu, ZDA, od 1908 -
 AMKol Ave Maria Koledar, izdajajo slov. frančiškani v Lemontu, Ill., ZDA, od 1913 -
 Arch. Triestino Archeografo Triestino 1/1829 -
 BiblJKol Bibliografija Jadranskega koledarja 1946-1981, Tr. 1982
 Boll. Soc. Adr. Bollettino della Società adriatica di scienze naturali in Trieste 1/1875 - 30/1931
 LL Ljubljanski list, dnevnik v Lj. 1884-85
 LMS Letopis Matice slovenske, zbornik od 1869-1912
 MCC Mittheilungen der k. k. Central-Comission zur Erforschung und Erhaltung der Baudenkmale. (I. serija) 1/1856 - 19/1874; Neue Folge (- und Erhaltung der Kunst- und historischen Denkmale) 1/1875 - 28/1902; III Folge 1/1902 - 15/1916-17
 MisKol Misijonski koledar, Lj. 1917 -
 PLk Pedagoški letnik, Lj. 1887-1896
 Steska, SlikM Viktor Steska, Pregled slov. umetnosti, Mladika 1923-26
 Steska, SlikP Viktor Steska, Slov. umetnost, I. del, MK 16, Celje 1927
 ZSM Zbornik Slovenske matice, Lj. 1899-1912